هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

57

سالی/ 2010 – بەرگی پەنجاوحەوت

چاپی یەکەم/ سالی 2010

له بڵاوكراوەكانی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

ناوی كتێب: پرۆتۆكۆڵەكانی ساڵی(2010)ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق
بەرگی: 57
چاپی یەكەم: 2010
تیراژ: 250
پێداچوونەوە: محمد حسن رۆژبەیانی
نەخشەسازی: سنوبر صابر حسن
ژمارەی سپاردنی بە كتێبخانەی نیشتمانیی هەرێمی كوردستان:

پێرِیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – شەممە 2010/3/13 ل 5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2010/4/8 ل13

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2010/4/11 ل 65

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/4/12 ل 109

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/4/13 ل 217

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/4/21 ل 239

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/4/26 ل 293

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/5/5 ل 365

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێک

شەممە رێکەوتی 13\3\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەسپێك

شەممە ڕێكەوتی 2010/3/13

كاتژمێر (1)ی دوای نیوەڕۆی ڕۆژی شەممە ڕێكەوتی 2010/3/13 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی دەسپێكی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی دەسپێكی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (1)ی دوای نیوەڕۆی ڕۆژی شەممە ڕێكەوتی 2010/3/13 دا بەم شێوەیە بێت:

1- دەقیقەیەك وەستان بۆ گیانی پاكی شەهیدانی كوردو كوردستان، شەهیدانی كوردستان و عێراق.

2- وتاری بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان - عێراق بەم بۆنەیەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەكەم، خولی گرێدانی دووەم، دانیشتنی دەستپێك، ڕۆژی دانیشتن 2010/3/13، ڕێوو ڕەسمی كردنەوەی خولی گرێدانی دووەم ساڵی یەكەمی خولی هەڵبژاردنی سێیەمی پەلەمانی كوردستانی عێراق، بەپێی حوكمی بڕگە (1) لە مادده (5)ی هەر دوو بڕگەی (2،1) لە مادده (54) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان - عێراق ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموار كراودا، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان – عێراق بڕیاریدا كاتی كردنەوەی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەكەمی خولی هەڵبژاردنی سێیەمی پەرلەمان لە كاتژمێر (1)ی دوای نیوەڕۆ ڕۆژی شەممە ڕێكەوتی 3/13/ 2010دا بێت، بەرنامەی كاری دانیشتنەكە بەم شێوەیە بێت:

1- دەقیقەیەك وەستان بۆ گیانی پاكی شەهیدانی كوردو كوردستان، شەهیدانی كوردستان و عێراق.

2- وتاری بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان - عێراق بەم بۆنەیەوە.

بەڕێزان. ئێستا داوا لە ئێوەی بەڕێزەوە دەكەم دەقیقەیەك وەستان بۆ گیانی پاكی شەهیدان بوەستن، زۆر سوپاس.

بەڕێزان. ئێستا دەچینە بڕگەی دووەم وتاری بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان – عێراق بەم بۆنەیەوە.

بەڕێزان. ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان. بەناوی خوای گەورەو میهرەبانەوە. بەناوی گەلی كوردستانەوە.

سەرەتا سلاّو دەنێرین بۆ گیانی پاکی شەهیدانی کوردو کوردستان و گشت شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری عێراق و جیهان، هەروەها سلاّو دەنێرین بۆ گشت پێشمەرگە سەر بەرزەکانی کوردستان، دەخوازین هەمیشە سەربەرزو سەرکەوتوو بمێنن.

بەڕێزان.

خوشکان و برایان.

کردنەوەی ئەم خولەی پەرلەمان لە مانگی ئادار دایە، مانگی ئادار بۆتە قەدەری میللەتی کورد، چونکە لەم مانگەدا ڕووداوی گرنگ و مێژوویی بەدی دەکرێت، چ لە ڕووداوی خۆش و نەتەوەیی، یاخود ڕووداوی دلّتەزێن و دژ بە مرۆڤایەتی و جینۆسایدو پەیمان و پەشیمان بوونەوە لە بەلّێن ڕێککەوتننامەکان، لە مانگی ئاداردا پێشوازی لە جەژنی نەتەوەیی کوردو نەورۆزی پیرۆز دەکەین، کە سەری سالّی نوێی کوردییە، هەروەها ڕۆژی هاتنە سەر دنیای سەرکردەی نەمر بارزانی و ڕێککەوتنامەی یازدەی ئازاری سالّی 1970 کەوتۆتە ئەم مانگەوە، نەمانی سەرماو هاتنی بەهاریش هەر لە ئادار دایە، بۆیە بەگشتی ئەم یادو ڕۆژانە شادی و ئومێد بەخشە بۆ هەمووان، هەر لەم مانگەش یادی ڕۆژانی ڕاپەڕین دەکەینەوە، کە لە پێنجی ئادار دەستی پێ کردو گشت خاکی هەرێمی کوردستانی گرتەوە، هەر لە بەهار دابوو دوای نسکۆی سالّی 1975 شۆڕش هەلگیرسایەوە، ئەمجارەش وا ڕێکەوت کە هەلّبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق لە حەوتی ئادار ئەنجام بدرێت، بۆیە بەم بۆنەیەوە پیرۆزبایی خۆمان ئاراستەی هەموو لایەك دەکەین و تەمەنا دەکەین سوود بەخش بێت بۆ گشت عێراق و بەتایبەت بۆ کوردستان، ئەوەشمان لە بیر نەچێت کە هەر لە مانگی ئاداردا بەرەو ڕووی کارەساتی گەورەو دلّتەزێن دەبینەوە، هەر لە شازدەی ئادار ڕۆژی کیمیابارانی هەلّەبجەی شەهید، کە تیایدا زیاتر لە پێنج هەزار کوڕو کچ، پیرو جوانی سڤیلی ئەو شارە خۆ ڕاگرو شەهیدە لەماوەی تەنها چەند خولەکێك شەهید کران و زیاتر لە نۆ هەزاریشیان بریندراری چەکی کیمیاوی بوون، کە ڕۆژێکی پڕ لە ئێش و ژان و ناخۆشییە لە مێژووی نەتەوەکەمان، هەتا هەتایە وەکو بیرەوەرییەکی تالّ لە ویژدانی تاکەکانی گەلی کوردستان و مرۆڤایەتی دەمێنێتەوە، هەر لەو مانگە ڕێککەوتنامە شومەکەی ئەلجەزائیر لە شەشی ئادار ئیمزا کرا، ئەو پیلانە نێودەولّەتیە دژ بە میللەتەکەمان و شۆڕشی ئەیلوول بەسەرۆکایەتی بارزانی نەمر ئەنجام درا، کە سوپاس بۆ یەزدانی مەزن ئەوانەی ئەندازیاری ئەو پیلانەو تاوانە گەورانە بوون هەر بەهۆی ئەو کردەوانەیان سەری خۆیان خواردو هیچیان لەسەر هیچ نەما.

بەڕێزان.

ئێمە هەموومان پێویستمان بە یەکتر هەیە، تەنها یەك ڕێزی و یەك هەلّوێستی بەرەو سەرکەوتن دەمانبات، بۆیە گرنگ و پێویستە یەکتر قەبول بکەین، تەحەمولی یەکتر بکەین، سنگمان فراوان بێت، بیرو بۆچوونی سیاسیمان ئەو پەڕی ئازادی بێت، هیچ کەس و لایەکمان ڕێگا بە خۆمان نەدەین پەنجە بۆ هیچ کەس و لایەك بەرین لەسەر ئازادی بیرو ڕاو، هەمووشمان ڕێز لە یاسا بگرین و کار بکەین تاوەکو لە هەرێمی کوردستان باشتر پابەندی یاسا بین و پرۆسەی دیموکراسی باشتر پەرە بسەنێت و جێگیرتر بێت، ئەو

بەڕێزانەی لەگەڵمان دەژێن لەناو هەرێمی کوردستان وەکو برا تورکمان و کلدان و سریان و ئاشووری و عارەب و ئەرمەنی و سابیئەی مەندائی، دەبێت بەو پەڕی ئازادی هەست بە یەکسانی و سەقامگیری مەعامەلیان لە تەك بکرێت، بە تەواوەتی ئازاد بن بۆ ئەوەی لە گشت روویەکەوە ژیان بە خۆشی و سەرفرازی بەرنە سەرو دڵشاد بن و پشت ئەستور بن بەوەی مافەکانیان بە یاسا پارێزراوە، جیاوازی ئاینی پیرۆزە، پێویستە رێزی لێ بگیرێت و رێگا نەدرێت سووکایەتی بە هیچ ئاینێك بکرێت.

بەڕێزان.

لە پەرلەمانی کوردستاندا پشتیوانی لەو بۆچوونانەی گشت لیستە کوردستانیەکان دەکەین، کە لەماوەی بانگەشەی هەڵبژاردن بۆ گەڕانەوەی کەرکوك و شوێنە کێشەدارەکان بۆ سەر هەرێمی کوردستان هەڵیانگرت بوو، تاوەکو بەپێی ماددەی (140) لە دەستووری هەمیشەیی عێراق، کێشەی کەرکوك و شوێنە کێشەدارەکان چارەسەر بکرێت و بۆ پێکهێنانی حکومەتی عێراقیش پێویستە ئەو داخوازییە، کەجێی بایەخی گەلی کوردستانە بە هەند وەربگیرێت، لە پەرلەمانی کوردستان پشتیوانی لە هەموو هەوڵێك دەکەین بۆ چارەسەر کردنی ئاشتیانەو دیموکراسیانەی کێشەی کورد، دوور لە هەموو جۆرە توندو تیژی و دەمارگیرییەك.

خوشکان و برایان. بەڕێزان.

پەرلەمانی کوردستان ماڵی گەلی کوردستانە، دەنگی بە (111) بەڕێز داوە، کە نوێنەرایەتیان بکەن، یاسا دەربکەن و حکومەتیان بۆ پێك بهێنن، بۆ ئەوەی بەپێی یاسا کار بکات و خزمەتی میللەت بکات، بۆیە ئەو پەرلەمانتارانەش لە رێگای لیژنەکانیانەوە چاودێری کارەکانی حکومەت دەکەن، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ و یاسا ئەندامانی پەرلەمان ئازادن لە دەربڕینی بیرو راو بیرو بۆچوونی خۆی لەناو هۆڵی پەرلەمان لەسەر ئەو بابەتانەی لە بەرنامەی کار دانراو،ن لە دەرەوەی پەرلەمانیش ئازادن لە سنووری یاسادا بیرو بۆچوونەکانیان دەربڕن، هەروەها دانیشتنی هۆڵی فەرمیەکانی پەرلەمان ماڵی میللەتی ئێمەیەو زۆر پیرۆزە، پێویستە بە بەرزی سەیری بکرێت و رێزی لێ بگیرێت، گەلی کوردستان کە دەنگیان بە (111) ئەندامی پەرلەمان داوە، بۆ ئەوەی نوێنەرایەتیان بکەن، بۆیە ئەم ئەرکە زۆر گرنگ و پیرۆزەو، پێویستە لەسەر هەر یەکێك لەم (111) ئەندامەی پەرلەمانی کوردستان زۆر بە ویژدان و بە پاکی و بەدڵسۆزییەوە ئەرکەکانی سەرشانیان بە ئامانەتەوە جێ بەجێ بکەن، لەناو هۆڵی پەرلەمانیش دەبێت بەپێی یاساو پەیڕەوی ناوخۆ هەڵسوکەوت بکەین و ویژدانی خۆمان بخەینە کار، بۆ ئەوەی رێگا نەدەین ناحەقی و نا عەدالەتی روو بدات، وەك هەموو لایەك دەزانن ئەم پەرلەمانە بە ئاسانی نەهاتۆتەدی، بەڵکو بەرهەمی خەباتی نەوە دوای نەوەی کوردستانە، بەرهەمی تێکەڵاوی ئارەقەو خوێنی پێشمەرگەو شەهیدەکانمانە، کەس خێری پێ نەکردووین و بە ئێمەی نە بەخشیوە، هەر بۆیە ئەرکی سەرشانی یەکە یەکەی هەموو ئەندامە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان و گشت گەلی خۆشەویستی کوردستانە، کە بەڕێزەوە سەیری پەرلەمانی کوردستان بکەین و هەوڵی چاك کردنی پێشخستن و بەرز راگرتنی بدەین، پەرلەمانتار نوێنەری میللەتی

کوردە، حەصانەی هەیە، بۆیە بۆ هیچ دەزگایەکی حوکمی و ئەهلی نییە پەرلەمانتار دەستگیر بکات، تەنها کاری پەرلەمانە دەتوانێت لە حاڵەتی پێویست حەصانەی لەسەر لابدات بە غەیری ئەوە بۆ هیچ کەس و لایەك نییە دەست درێژی بۆ هیچ یەکێك لە ئێوەی بەڕێز بکات.

بەڕێزان.

لە کۆتایی ساڵی رابردوو شاندی پەرلەمانی کوردستان دوو جار سەردانی بەغدای کرد، رۆڵی دیارو بەرچاوی خۆی بینی و بۆ دانانی رێگە چارەیەك، کێشەکانی کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکان، هەروەها ژمارەی کورسیەکانی گەلی کوردستان لە ئەنجومەنی نوێنەران، ئەوە بوو لە یەکەمین سەردانی شاندەکە بۆ بەغدا رێگا نەدرا کێشەی کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکان بە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقەوە ببەسترێتەوە، لیژنەی جێ بەجێ کردنی ماددەی (140) پەراوێز بکرێت، هەوڵ هەبوو کە لیژنەی بەرزی جێ بەجێ کردنی ماددەی (140) پەراوێز بکرێت، بەلآم شاندی پەرلەمانی کوردستان ئەو رێگەیەی پێیان نەدا، هەروەها شاندی پەرلەمانی کوردستان رێگەی نەدا هەرێمی کوردستان لە چارەسەر کردنی کێشەی کەرکووك و شوێنە کێشەدارەکان پەراوێز بکرێت، بۆیە شاندی پەرلەمانی کوردستان توانی سنوور بۆ ئەو جۆرە کەسانە دابنێت، کە دەیانویست دەست بخەنە ناو کاروباری کەرکووك و لە رێگای چارەی دروستی خۆی دووری بخەنەوە، لەسەردانی دووەمی شاندی پەرلەمانی کوردستانیش بۆ بەغدا زۆر بە چاکی توانرا هەموو لایەك لەوە تێ بگەیەنرێت، کە هەرێمی کوردستان ئاگادارە لە گشت پلان و تەزویرو هەوڵی نایاسایی و نادروستەکان، بۆیە توانی کارێکی وا بکات ئەو لایەنە باڵا دەستانەی کە دەوریان هەبوو زۆرترو قوڵتر بیر بکەنەوە، لەوەی کوردستان وا ئاسان نییە بە ئارەزووی خۆیان، چۆن بیانەوێت فێڵی لێ بکەن و بیانخەڵەتێنن، بۆیە توانرا ژمارەی کورسیەکان تا رادەیەك زیاد بکرێت لەو ژمارەیەی پێشتر بۆیان دەست نیشان کرد بوو، ئەگەرچی هێشتا دەتوانرا ژمارەی کورسیەکانی زیاتریش بێت.

بەڕێزان.

بودجەی هەرێمی کوردستان لە 2010/1/21 لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە کاتژمێر (1،35) دەقیقەی پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە گەیشتە دەستمان، لە کاتژمێری (11)ی سەر لەبەیانی رۆژی یەکشەممە لە 2010/1/24 رەوانەی لیژنەی دارایی کراو لە رۆژی 2010/1/26 خوێندنەوەی بۆ کرا لەناو پەرلەمان، لە 1/27 دانیشتنی سەرۆکایەتی پەرلەمان لەگەڵ سەرۆك لیژنەکان ئەنجامدرا، ئەوە بوو بڕیاردرا بخرێتە سەر ماڵپەڕی پەرلەمانی کوردستان و رەوانەی هەر نۆزدە لیژنەکەی پەرلەمانیش کراو، لە لایەن لیژنەی داراییەوە داوایان لێ کرا کە لەبارەیەوە راپۆرتی خۆیان پێشکەشی لیژنەی دارایی بکەن، لیژنەی داراییش راپۆرتی خۆی پێشکەشی سەرۆکایەتی پەرلەمان بکات و پاشان بخرێتە بەرنامەی کاری پەرلەمانەوە، وەکو هەموو لایەکیش ئاگادارن لە ماوەی پشووی پەرلەمانی کوردستاندا دانیشتنی نائاسایی بۆ گفتوگۆی بودجە ئەنجام دراو تەواو کردنی گفتوگۆ خرایە دوای هەڵبژاردنەکان، کە لەم خولەدا بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆ کردنی یاسای بودجە.

خۆشەویستان. بەڕێزان.

بودجە ماڵی میللەتە، ئامانەتی خواو پێغەمبەرو ویژدانە، پێویستە هەر یەكێك لە ئێمە بەو پەڕی دڵسۆزیی و پاكی و بێ گەردی مامەڵەی لەگەڵدا بكەین، مێشك و ویژدانمان بخەینە كار، تاوەكو بە تەواوەتی لە بەرژەوەندی گەلی كوردستان تەواو بێت، رێگە نەدەین هیچ پرۆژەیەك لەبەرژەوەندی میللەت نەبێت جێگیر بێت، یان موافەقەتی لەسەر بكرێت.

بەڕێزان.

هەرچی لەم هۆڵی پەرلەمانە ئەنجام دەدرێت بە ئازادی و بە شەفافی دەگاتە میللەت و راگەیاندنی پەرلەمانیش دەبێت وێنەی ئەو دانیشتنانە بداتە راگەیاندنەكانی تر، تاوەكو كێشەی راگەیاندن بە تەواوەتی چارەسەر دەكەین، ئێمە لە هەرێمی كوردستان زیاتر لە هەشت سەدو دوو دەزگاو دامەزراوەی راگەیاندنمان هەیە، بۆیە ناتوانرێت و ناكرێت شوێنی هەموویان لەناو هۆڵی رەسمی پەرلەماندا بكەینەوە، دەكرێت رۆژنامەنووسەكان لە شوێنی میوانەكان دابنیشن، ئێستاش ئێمە كار دەكەین، بۆ ئەوە پەرە بە راگەیاندنەكانی كوردستان بدەین، هەوڵی دامەزراندنی كەناڵی ئاسمانی و كەناڵی ئێف ئێم دەدەین، شوێنێكی شیاو بۆ كۆنفرانسی رۆژنامەوانان و خوشك و برا راگەیاندكارەكان دادەمەزرێنین، بۆ ئەوەی بتوانن لەشوێنێكی تایبەت، لەناو پەرلەمان، نەك لەناو ئەم هۆڵە، بەڵام لەناو پەرلەمان، با ئاگاداری گفتوگۆ و وردەكاریەكان دانیشتنەكانی پەرلەمان بن، بە هیچ شێوەیەك، هیچ رۆژێك ئێمە حەقیقەتی ناو ئەم پەرلەمانە لە خەڵكی كوردستان ناشارینەوە، پێویستە خەڵكی هەرێمی كوردستان لەو كارانە بە ئاگا بن، كە ئێمە ئەنجامی دەدەین.

بەڕێزان.

هەر لەم خولە لە 2009/8/20 سوێندی یاسایی خواردرا، لە 9/8 دانیشتنی ئاساییمان ئەنجامدا، لەم فەترەیە (14) دانیشتنی ئاسایی ئەنجام دراوە، (9) دانیشتنی نائاسایی ئەنجام دراوە، (3) یاسا دەرچوێندراوە لەلایەن پەرلەمانەوە، (9) بڕیار ئێوەی بەڕێز بڕیارتان لێ داوە، ئەو پرۆژانەی كە خوێندراونەتەوە (19) پرۆژە لەناو ئەو پەرلەمانە خوێندنەوەی بۆ كراوە، ئێستا لەبەر دەستی لیژنەی یاسایی و لیژنە پەیوەندیدارەكانە، (8) پرۆژە گەڕاندراوەتەوە بۆ حكومەت لە كابینەی پێشتر تەقدیمیان كرد بوو، خۆیان بە رەسمی داوایان كرد بوو، بۆ ئەوەی دووبارە بۆمان بنێرنەوە، وفودێكی تری زۆر پەرلەمانتاری دنیا لە كەسایەتی بەرزی سیاسی و پەرلەمانی روویان لە پەرلەمان كردووە، موئەسەساتی كۆمەڵگای مەدەنی شاندەكانیان هاتۆتە ئێرە، ئێمە ئومێدەوارین لە خولی دووەممان زۆر بە رێك و پێكی بتوانین بە ئەركی سەرشانی خۆمان هەڵبستین، ئەو كارانەی لە پێشمانە بە گیانێكی تەبایی، وا سەیر نەكەین مەسەلەن ئەم لیستە كێیە؟ ئەویتر كێیە؟ زۆر جار گوێبست دەبین دەڵێن لیستی دەسەڵات، زۆر تەبیعییە، لیستی دەسەڵات، ئەو لیستەیە كە زۆرینەی خەڵكی كوردستان دەنگی بۆ داوە، خەڵكی كوردستان جێگای رێزە، لیستی دەسەڵاتیش جێگای رێزە، ئەو لیستەی كە كەم دەنگی هێناوە، مانای ئەوە نییە كە

دەبێت تەهمیش بکرێت، یان گوێی لێ نەگیرێت، نەخێر ئەوانیش جێگەی رێزن، چونکە خەڵکی کوردستان دەنگی پێداون، ئینجا یەك تاك بێت، یان دووان بن، یان زیاتر بن، ئەمڕۆ لەناو ئەم پەرلەمانە هەموو رێزیان هەیە، چونکە ئێمە رێزمان بۆ میللەتی خۆمان هەیە، هیوای سەرکەوتنتان بۆ دەخوازین، ئەم دانیشتنەی ئەمڕۆمان ئەنجامدا، بۆ ئەوەیە خولی دووەممان دەست پێ بکات، شاندێکی پەرلەمان لە رێیە، ئەمشەو بەرەو بەریتانیا دەچێت، سەرۆکی پەرلەمانی بەریتانیا دەعوەتی کردوون، لەو فەترەیەی کە ئێمە لێرە نابین، رێزدار کاك ئەرسەلان بایز جێگری سەرۆکی پەرلەمان بە کارەکان هەڵدەستێت، ئومێدەوارین سەربەرز و سەرکەوتوو بن، خوا پشتیوانی هەمووتان بێت و هەر سەربەرز بن و سەرکەوتن بۆ کوردستان و زۆر سوپاس، ئێستاش کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دەهێنین، خوا لەگەڵتان بێت.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بایز اسماعیل**	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)

پێنج شەممە ڕێکەوتی 8\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1)

پێنج شەممە رێكەوتی 2010/4/8

كاتژمێر (1,30)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێكەوتی 2010/4/8 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەم, سالّی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی سالّی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (1)ی خولی سێیەمی هەلّبژاردن لە كات (1,30)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێكەوتی 2010/4/8 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە بودجەی سالّی 2010ی هەرێمی كوردستان ـ عیراق.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەلّبژاردن، سالّی یەكەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن/1، ڕۆژی دانیشتن 2010/4/8، بەرنامەی كار:

بە پێی حوكمەكانی برگە 1ی ماددەی 20 لە پەیرەوی ناوخۆی ژمارە 1ی هەمواركراوی سالّی 1992 ی پەرلەمانی كوردستان ـ عیراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی كاری دانیشتنی خولی 1ی خولی سێیەمی هەلّبژاردن لە كاتژمێر 1,30 ی پاش نیوەڕۆ، ڕۆژی پێنج شەممە، ڕێكەوتی 2010/4/8 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە بودجەی سالّی 2010ی هەرێمی كوردستان ـ عیراق، داوا لە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەكەم كەرەمكەن بۆ شوێنی خۆیان و بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان دەكەین كاك شێخ بایز و كاك د.علی سندی و كاك رشید ، زۆر بەخێربێن، سەرچاوان.

ئێستا كەرەمكەن بۆ ماددەی 18 كە دەكاتە 16ی ئێستا، فەرموو كاك رێباز.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم وایە و هەر ئاسایی تریش بەو شێوەیە لە خاڵی بەرنامەی کار دەڵێت: درێژەدان بە کۆبوونـەوەکانی پێشوو، بەڵام ئەگەر هەموو لایەك پێم وایە بیریان دێت کە لە ئەخیر کۆبوونەوە، کە کۆبوونەوەکە کۆتـایی هات، چوار برای پەرلەمانتار داوای ئەوەیان کرد کە بودجەکە بگەڕێندرێتەوە، لەبەرئـەوەی کێشـەی تیایـە، یاخود بۆ ئەوەی کێشەکان چارەسـەر بکرێت، جاپێم وایـە مـەفروز بـەو شـێوەیەیە کـە درێـژەدان بێـت بـە کۆبوونەوەکان، ئەگەر درێژەدان بێت بازنەدانە بەسەر ئەو خاڵە، دەبێت قسە لەسەر ئەو خاڵە بکرێـت دوای ئەوە بچینە سەر خاڵەکانی تر.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بـە نیسـبەت پێشـنیاری جـەنابت، ڕاسـتە وابـوو و موناقەشـە کـرا، بـەڵام ئەگـەر هـەمووومان لـەبیرمان بێـت، مەحاوەلەیەك هەبوو پرۆژەکە بیل فعل بنێردرێتەوە بۆ حکومەت، چونکە لە هەندێك موداخەلە بیسـتمان لە ئەنجومەنی وەزیران گفتوگۆی لەسەر نەکراوە، بەڵام وەزیرە بەڕێزەکان لێرە گوتیان گفتوگۆمان کردووە، پێشتریش لەناو ئەو پەرلەمانەدا خرایە دەنگدان کە ئایا بگەڕێتـەوە یـان بـەردەوام بێـت، بڕیـار درا بـە 66 دەنگ مقابلی 34 کە بەردەوام بین، بۆیە بەردەوام دەبین هەتا نیهایەت لـەوێش دەنگـدانێکی تـر هەیـە کـە ئایا دەگەڕێتەوە یان دەمێنێت، کەرەمکە کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە جەنابتان باستان کرد کۆبوونەوەی ڕۆژی یەکەم بوو کە بڕیاری دا موناقەشە بکرێت، بـەڵام دوای ئەوەی ژمارەیەکی زۆر عەیب و عار لە پرۆژەی موکەرەر دا، لە پرۆژەی تەواو بوودا، دیار نەبوونی هەنـدێك پارەدا دەرکەوت کە ئـاخر ڕۆژ بـەڕێزت کۆبوونەوەکـەت تـەئجیل کـرد، مـن سـەرۆکایەتی موکەلـەف دەکـەم، نەك موکەلەفە، مولزەمـە، تەفسیرێکی مـەنتقی و قانونیمـان بـداتێ ئەگـەر پرۆژەکـە، عـەیبی هـەبووە! بـۆ ئێستا بـەردەوام بـین لـە موناقەشـە کردنـی، ئەگـەر عـەیبی نـەبوو بۆچـی تـەئجیل کـرا ئـەو ڕۆژە؟، خـاڵی دووەمـم، بەڕاسـتی ئەگـەر لـە حاڵـەتێك دا دەچـێتە حیسابی زۆرینـە و کەمینـەوە ئـەڕوات پرۆژەکـە ئـەو پێشنیارانەی خاڵ خاڵ دەنگی لەسـەر درا وەك نەهێشـتنی مووچـەی خـەڵکی حیزبـی لـەناو حکومـەت دا و جیاکردنەوەی فەرمانبەر لە کارمەند، وەك هەندێ خاڵی تر کە پرۆژە موکـەرەرەکان لابردرێـت، ئەوانـە بـا بکرێت بە مولحەقێك و بە ماددەیەك لە ناو یاساکە جێی بکرێتەوەو سیفەتی ملزەمی پێ بدرێت......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەتەئکید بۆچوون هەبوو، برای بەڕێز هەبوو کە بۆچـوونی موختەلـەفیان هـەبوو کـە کـەموکورتی هەیـە، بڕیار ئەوە بوو کە بنێردرێتەوە گفتوگۆی لەسەر بکرێت، بۆیە ئەو کەموکورتیانەی کە بە بۆچوونی ئێوەی بەڕێز کە هەبووە، ئێستا دەتوانن لە پاشاندا بە تەوسیە یان هەنـدێك لـە ماددەکـان چـاك بکـەن و ئیزافـەی بکەن، لە ئەخیریش خۆتان دەنگی لەسەر دەدەن، یان دەڕواتەوە یان دەمێنێتەوە، کاك زانا کەرەمکە.

بەڕێز د.زانا ڕؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر تەوسیەی بەڕێزتان کە باس لە ماددەی 18 بکرێت، نووسراوێك هەیە کە لە ڕۆژی 3/25 وارده کراوە بۆ پەرلەمانی کوردستان کە نووسراوی وەزارەتی سامانە سروشتیەکانە، داوا دەکات 16 و 17 و 18 لەو پرۆژە یاسایە لابردرێت کە لەبەرامبەریش دا بەدیلیشی بۆ دۆزیوەتەوە، لەبەرئەوە من پێشنیاز دەکەم بۆ بەڕێزتان ئەگەر ئەو ماددەیە لادەبردرێت پێشتر لەسەر ئەمەیان قسە بکەین، چونکە ئەمە شتێکی تازەیە و ئێمە لە ئەخیر کۆبوونەوە باس لەم تەوەرەمان نەکردووە ئەو برە پارەیە چی لێ دێت و چارەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا درێژە بە کۆبوونەوەکەمان دەدەین، دەچینە سەر ئەو ماددەیە، وەختێکی تر هەیە بۆ ئەوە دەتوانی جەنابت بە تەفسیلێ لەسەری قسە بکەی، دوو کەسی تر نیزامی هەیە و وەری دەگرم و کەسی تر هەیە؟ کاك عبدالله کەرەمکە.

بەڕێزعبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە دانیشتنەکانی پێشوو تر دا داوامان کرد حیسابی خیتامی بێتە پەرلەمان........ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە ئەوە نیزامی نیە، چاوەکەم، وەختێ کە هاتینە سەر ماددەکان، ئەو جێگە ئیزافە دەکەین و کەمی دەکەین، ئەو کات دەتوانی بە کەیفی خۆت قسە بکەی، نا پرسیار نیە، فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتەی کە کاك زانا باسی کرد، پەیوەندی بە داهاتەوە هەیە و پەیوەندی بە ماددەکەوە هەیە، ناکرێت قسە لەو داهاتە نەکرێت کە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان باسی کردووە و موناقەشەی ئەو ماددەیە بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هی سامانە سروشتیەکان ناکرێتە داهات، چونکە ئەوە منحەیە و بۆ منحەش ئەگەر بتانەوێ ڕێگایەکی تر بدۆزرێتەوە کە چۆن سەرف بکرێت، چونکە منحە داخلی داهات بکەی، ئەوجا دەبێت لەو بودجەیەی کە حکومەتی عیراق پێت دەدات بیبڕیت، زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی کەرەمکەن، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی ئەندامی پەرلەمان، هەموومان ئاگادارین لە کۆبوونەوەی نائاسایی ژمارە 9ی ڕۆژی 3/2 پەرلەمان بەردەوام بوو لە گفتوگۆکردن لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2010 لە ئەنجام دا گەیشتینە ماددەی 18ی پرۆژەکە کە ژمارەکەی گۆڕاو بووە 16، لە ئەنجامی ئەو گفتوگۆیانەی کە بەڕێزانی ئەندام پەرلەمان پێشکەشیان کرد بۆ پەرلەمان گەیشتینە ئەو سیاغەیەی کە ماددەکە بەو شێوەیە داڕێژرا، ئێستا بۆ جەنابتانی دەخوێنمەوە:

المادة 16

1 ـ تتم زيادة رواتب ذوي الشهداء و المؤنفلين وضحايا الاسلحة الكيمياوية كالاتي:ـ

أ ـ ذوي الشهداء بنسبة (25)٪ و (15)٪ وكالاتي:

1 ـ من (400) الف الى (600) الف دينار بنسبة(25٪).

2 ـ من (700) الف دينار الى (1,032) مليون دينار بنسبة(15٪).

ب ـ ذوى الشهداء المواطنين بمبلغ مقطوع قدره (50) الف دينار.

ج ـ عوائل الشهداء المؤنفلين بنسبة (50٪).

2 ـ أ ـ ذوى الاحتياجات الخاصة من (30) الف دينار الى (50)الف دينار.

ب ـ ذوى الاحتياجات الخاصة من (50) الف دينار الى (100) الف دينار.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئەنجامی کۆی گفتوگۆکانە لەسەر ئەو ماددەیە، ئێستا پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشتر چەند موقتەرەحێك هەبوو لەلایەن زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمانی کودرستانەوە لە گشت فراکسیۆنەکان کە ئەو نیسبەتە زیاد بێت، لەبەرئەوەی ئیلتزامێکی ماددی هەیە کە ئایا حکومەت ئەو پێشنیارەی کردووە؟ ئەو زیادەیەی میزانیەکە و ئەو زیادەی راتبانە لەسەرووی ئەوەی حکومەت تەقدیمی کردووە حکومەت تاقەتی هەیە یان نیەتی، چونکە بە پێی ماددەی 83 لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، (لايقبل اقتراح زيادة النفقات او احداث نفقات جديدة او تخفيض الواردات مالم يكن المقترح مشفوعا ببيان وسائل تحقيق الاقتراح)، ئێمە لە حکومەت دەپرسین ئەگەر تاقەتی هەبێت زیادی بکات، ئەوا زیادی دەکەین، ئەگەر تاقەتی نەبوو ئەوا لە خاوەنی ئەو موقتەرەحە دەپرسین و بزانین وەسیلەیەکی هەیە بۆ زیادبوونی ئەو راتبە یان نا؟ کەرەمکە کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەڕێز کاك عونی خوێندیەوە ئەوە بەشێکی زۆر لە پێشنیارەکانی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە بووە نەخراوەتە دەنگدان، ئێمە پێشنیارەکانمان نووسیوە کە پێشتر هەمووی پێم وایە جەنابی کاك فرست سکرتێری پەرلەمان نووسیویەتی، پێویستە یەك یەك ئەو پێشنیارانە بخرێتە دەنگدانەوە، دەنگ دەهێنێ یان ناهێنێ؟، لەبەرئەوە ئەگەر دەکرێت من ئەو پێشنیارانە بخوێنمەوە کە کراوە، زیاد لە چەند ئەندامێکیش ئەو ڕۆژە پشتگیریان لێی کردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

با لە جەنابی وەزیر بپرسین بزانین تاقەتی هەیە، وەکو وەزیری دارایی ئەو پارەیان هەیە یان نا؟ کەرەمکە کاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو زیادەیەی کە ئێستاکە ئیقتراح کراوە لە حدودی 40 ملیار دینارە، ئەوە 40 ملیار دەگرێتەوە، ئێمە ئەوەی کە داشکێندرا 5٪ بوو کە لە پەرلەمانی بەڕێز دایان شکاند، تەقریبەن دەکاتە 20 ملیار، هەر ئیزافەیەك بۆ سەر ئەم حیساباتانە ئەگەر عیلاجی نەبێت بە عەجز دەردەچێت، لەبەرئەوە ئێمە عیلاجی ئەوە وەکو گوتم 5٪ ەی کە دامان شکاند لەو دوو فەقەرەیە، لە حدودی 20 ملیار دینار دەکات، ئەمە خۆی 40 ـە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم ئەندامانی پەرلەمان ڕەئیان وازحە، کە پێشنیارەکە بەو شێوەیە کرا لەوەی پێشتریش لە کۆبوونەوەی پێشوو لەگەڵ جەنابی وەزیر کە بە خەتی خۆیشی ڕازی بوو کە گوتی ئیمکاناتمان هەیە ئەو پارەیە زیاد بکرێت، ئێستا نازانم مەوقفەکە کو بوو!

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم یونس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە جەلسەی پێشتردا جەنابی وەزیر ڕەزامەندی دەربڕی لەسەر ئەو خاڵە، لەبەرئەوە من داوا دەکەم ئەو ڕەزامەندیە هەر بمێنێ،چونکە ئەمە خاڵێکی پێویستیە و مەسەلەیەکی ئینسانیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە کاك شێخ بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە پێشتر قسەی لەسەر كرا باسم كردووە، هەر زیادەیەكی تر بێتە سەری، ئێستا كە دەڵێم ئەوە 40 وە 20 ی نەفوسانە، یەعنی وەزعەكە بەو شێوەیەیە، یەعنی لە فەقەرەكانی تردا دەبێت عیلاجی بكەینەوە، من قەسدم ئەوەیە، ئێمە ڕەزامەند بووینە، بەڵام ئەگەر لەوە زیاتر بێت بە عەجز دەردەچێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.زانا كەرەمكە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمه كريم صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەگەر بەڕێزتان ڕێگەم بدەن تەنها ئەو بڕگەیە دەخوێنمەوە كە خودی بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەكان باسی كردووە و دەڵێت ئەو بڕی 120 ملیارە و كۆی ئەو ماددەیە 120 ملیارە، بە یاداشتەكانی پەرلەمانەوە دەبێتە 140 ملیار، لێرە پێشنیاز دەكات و دەڵێت ببێتە 200 ملیار و تەغتیەش دەكرێت لەم مەجالەدا، یەعنی ئەمە بڕیارەكەیە و خۆی داوای كردووە لە ئەنجومەنی وەزیران، واتە ئێمە مەجالی عەجزمان نیە لێرە بەو شێوەیەی كە باس دەكرێت، ئەوە پارەكە زیاد كراوەو ئەو بڕەشی لێ تەئمین دەكرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەرەمكە ناسك خان.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكريم عبدالرحيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش تەئكید لەو پارەیەی وەزارەتی سامانە سروشتیەكان دەكەم كە تەرحی كردووە بۆ حكومەت، ئەوە یەك، دوو، ئێمە لەو كاتەشدا موناقەشەمان كردو گوتمان ژمارەیەكی زۆر لە كەسوكاری شەهیدانی كیمیاباران 300 هەزارە راتبیان، نازانم بۆ لێرە لە 400 وە دەست پێكراوە؟ ئەگەر ئەو رەقەمەش زیادبكرێت بۆ ئەوەی شمولی هەمووی بكات، ئەوە هەر خاڵێكی سەربەخۆ بێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەرەمكە كاك شێخ بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ئەوەی لە 400 دەوە دەستی پێ کردووە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەوە حەدی ئەدنای مووچەی کەسوکاری شەهیدان 400 هەزارە، بۆیە لەوەوە دەستی پێ کردووە، بە نیسبەتی ئەو پارەیەی کە ئەو نووسراوەی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان کە پێشکەش کراوەو بە بەڕێزتان پێشکەش کراوە و بە ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە یەکەم لە ئەنجومەنی وەزیران نەهاتووەتە بەردەم کۆبوونەوەو موناقەشەی لەسەر نەکراوە، ئەوە یەك، دووهەم ئەو پارەیە لە ئەسڵدا وەکو باسی کرد من خۆم ئاگام لێی نیە، بەڵام وەکو وەزیری سامانە سروشتیەکانی باسی لێوە دەکات ئەوە بۆ ئەو پرۆژانەیە ئەو قەزایانە و ئەم پارانە لەسەر میزانیەی تەشغیلی ئیعتیادی سەرف دەکرێت، ئەمە نابێتە ئەوەی کەوا ئەو پارەیە بدرێت بەم مەوزوعە، بۆ مەعلوماتی جەنابیشتان ئەوەی کە ئێمە وێنەیەکمان وەرگرتووە ئەنجومەنی وەزیران جوابی وەزارەتی سامانە سروشتیەکانی داوەتەوە بۆ ئەو حەقیقەتانە و وێنەشی بۆ جەنابتان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەسەور دەکەم باس کردنی ئەو باسە هیچ عیلاقەی بە ئێمە نیە، چونکە ئەو نووسراوە ئەسڵەن بە شێوەیەکی ئسوڵی نەهاتووە، وەزیر ناتوانێ بە پەرلەمان بڵێت ئەوەندە پارەم هەیە و یان وای لێ بکەن، دەبووا ئەوە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئێمە بێت، وەکو من زانیومە هاتووە موباشر لە وەزیر، ئەوە یەك، دووەم: ئێمە وابزانم لە ناو مەشروعی یاسا ماددەیەك هەیە باسی منح و ئیعانات دەکات کە ئەوانە دەگەنە حکومەت باسی لێوە دەکات، جەنابت باسی ئەوەت کرد داخل کردنی ئەو مەوزوعەی منح و شیرینیانە لەناو بودجە، واتە وارداتی نەفتە و وارداتی نەفت مەسەلەیەکی ئیتیحادیە، لەباتی ئەوەی ئێمە هەوڵ بدەین ڕێگایەك بدۆزینەوە سوود لەو پارەیە وەربگرین، ئەگەر هاتو ئێمە ئەو مەوزوعەمان خستە ناو بودجە ئەو کاتە 83٪ دەچێتە حکومەت، بەڵام حەقی پەرلەمانە و من یەك لەوانەم ئەگەر وەختی خۆی هات ئەوا مەجالمان دەبێت و ئێمە داوا بکەین میکانیزمێك بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین چۆن وەکو پەرلەمانی کوردستان چاودێری چۆنیەتی هاتن و سەرف کردنی ئەو پارەیە بکەین، من بە ڕەوای دەزانم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بە نیسبەت ئەوەی کە هەر ڕوون کردنەوەیەك بۆ ئەوەی لەبەرچاوتان ڕوون بێت، ئەو پارەیە پارەی منحە، پارەی بودجە نیە، ئێمە لێرە موناقەشەی میزانیە دەکەین، د.ئاشتی وەکو وەزیرێك حەقی هەیە بڵێ من ئەم پارەیەم لە منح هەیە، بەڵام ئێمە ناتوانین تێکەڵی بکەین، وەکو من لێم پرسی گوتی ئێمە لە منح ئەم پارەیەمان بۆ هاتووە، ئەم پارەیە تەبەروعە بۆ هەرێمی کوردستان، لە موستەقبەل و یان هەر ئەمڕۆ و سبەی لە دانیشتنی داهاتوو ڕێگەیەك بدۆزینەوە بۆ ئەو منحانە کە چۆن سەرف بکرێت، کاك حمە سعید فەرمووو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرەتا پشتگیری لە ڕایەكەی ناسك خان دەكەم، چونكە جەنابی وەزیر كە دەڵێت راتبی مووچەی شەهید كەمترینی 400 ـە، ئەنفال و كیمیاباران ئەوانە لە 300 هەزارەوە دەست پێ دەكەن، بۆ ئەوەی ئەو ڕێژەیە شمولی ئەوانیش بكات با ئەوە لە 300 ەوە بۆ 600 بێت، ئەو خاڵێك، خاڵێكی تریش بە نیسبەت ئەوە كە منیش پشتگیری لە قسەی كاك عونی دەكەم، چونكە لە پێشوو دا مەنافعی ئیجتماعی و ئیعانات و مەسارفی ئوخرا و ئەوانە ئەو نیسبەتانە بۆ ئێرە دەگەڕێتەوە، خاڵێكی تر لەم نووسراوەی بەڕێز كاك ئاشتی باسی ئەوە دەكات پێشنیار دەكات بۆ پەرلەمان، ئەگەر ئێمە ئێستا ڕازی بین ئەو بڕە پارەیەی كە ئەو خۆی دەڵێیت بیخەینە ماددەی 16 و 17 و 18 ئێمە ڕازی بین مانای وایە دەبێت بە قانونی، دەبێت بە شتێكی قانونی و یاسایی، بۆیە پێشنیار دەكەم ئەوە بخەینە ناو ئێرەو ئەم پارەیەی كە لێرە بۆ هەندێك ناوچەی تر كە هەست دەكەی هاوسەنگی نیە لە پرۆژەكان وەكو ئەوەی كفری كە هاتن و كە هەندێك شوێنی تر كە گلەییان هەیە و پرۆژەی خزمەتگوزاری و ئاوەدانی بۆ چین و توێژی گەنجان و ژنان و ئەو شتانەی كەوا فەراغ و سەغەرات هەیە لە بودجەكە، ئێمە ئەوە زیاد دەبێ و بیبەین بۆ ئەوێ و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك فرست موداخەلەی هەیە فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەك پەرلەمان مەفروزە ئیلتزام بە فەقەرەی ماددەی 83 بكەین بەڕاستی، مەعاشی هەر لایەنێك بێت نەفەقاتەك و خەرجیەكی بەردەوامە، ئەگەر پەرلەمان بێت و ئەو خەرجیە زیاد بكات، مەفروزە داهاتەكی بەردەوامی بۆ پەیدا بكات، منحە داهاتەكی موەقەتە، ئەمساڵ مینحەی هەیە و هەندە ملیۆنەیە یان هەندە ملیارەیە، ساڵێكی تر لە كوێوە پڕی دەكەنەوە؟ لەو حاڵەتە بە ڕەئی من بۆزیاد كردنی ئەو فەقەراتانە مەفروزە یان ئەندام پەرلەمان داهاتەكی بەردەوامی بۆ پەیدا بكات، یان حكومەت موافق بێت و بیكاتە ئیلتزام لەسەر خۆی كو ساڵەكی تر هەر بەردەوام بێت لەسەری، ئەمما ئەگەر بێین موعالەجەی بكەین بە مینحە موعالەجە كردنی بە مینحە بەس بۆ ئەمساڵەیە، بۆ ساڵێكی تر لە كوێوە بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز دعونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماددەی 4 دەنگمان لەسەر ماددەیەك دا ئێستا بۆ جەنابتان و ئەندامانی پەرلەمان دەیخوێنمەوە:

المادة 4

1 ـ حصر الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية المنح، الاعانات، نفقات المشاريع الرأسمالية من الموازنة العامة لحكومة لقليم كوردستان بوزارة المالية والاقتصاد، ولوزير المالية والاقتصاد تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف مباشرة على بعض مستويات الحسابات الرئيسة.

2 ـ تستقطع نسبة قدرها 5٪ من الاعانات الواردة فى فصل الاعانات وتنقل الى حساب خاص بكركوك والمناطق المتنازع عليها.

3 ـ تستقطع نسبة قدرها 5٪ من المنح الواردة فى فصل المنح وتنقل لتغطية الزيادة الحاصلة فى رواتب ذوى الاحتياجات الخاصة.

هەروەها لە ماددەی 12 کە دەنگمان لەسەر داوە دەڵێت:

المادة 12

تقيد مبالغ التبرعات التى تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية ايرادا نهائيا للخزينة، على ان يقوم وزير المالية والاقتصاد بتخصيصها ضمن اعتمادات الوزارة او الدوائر غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الاغراض التى منحت من اجلها.

واتە ئەو ماددانە دەبێت کە موناقەشەی لەسەر بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێجگە لەو 5٪ منحە و ئەوەی کە بڕاوە، ئێمە کۆمەڵێك پارەی ترمان بڕیوە، ئەوەی مەلعەب شەعب، ئەوەی نەفەقاتی تەشغیلی، شوەیفات هەولێر و ئەوەی دیزاینی زانکۆی سابیس بووە، جگە لەوە وەزیری سامانە سروشتیەکان لێرە بوو و بڕێك پارەی باسکرد کە دانراوە لەسەر وەزارەتی دارایی، بەڵام ئەوان ئەو سووتەمەنیە بە بێ بەرامبەر دابین دەکەن بۆ کارەبا، ئەمانە هەمووی پارەیە و دەگەڕێتەوە، ئێمە بۆ خۆمان پێمان وایە ئەم پێشنیارانەی کە کردوومانە کاتی خۆی لە ڕوانگەی ئێمەوە جێ بەجێ دەکرێ و یاساییە، ڕەنگە ئەندامی پەرلەمان کە پێیان وابێت جێی نابێتەوە و بودجە نیە بۆیە داوا دەکەین ئەو پێشنیارانەی کە ئێمە کردوومانە و من ئێستا لێرە بە خاڵ نووسیومە و دەیخوێنمەوە بخرێتە دەنگدان:

یەکەمیان/ ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لامـان هەیـە خوشـکی مـن، هـەمووی حـازرەو لەبەردەسـتە، بـەس موخالفـە لەگـەڵ مـاددەی 83 لەبەرئـەوە ناتوانین بیخەینە دەنگدانەوە، ئەمە یەك، زیادەکە دەخەینە دەنگدانەوە، ئەگەر ئەوانەی کە لـە شـوێنی تـر بڕیومانە عجزمان هەیە، 850 ملیار عجزت هەیە، کەرەمکە پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕای من ئێستا دەقی ئەو نامەیەی بەڕێز وەزیری سامانە سروشـتیەکان لەگـەڵ دەقـی وەڵامەکـەی بـەڕێز وەزیری دارایی دیسانەوە دەمان باتەوە سەر ئەو خاڵەی کە با بڵێین دانیشتنەکەمانمان لێی کۆتایی پێ هێنـا کە وەزارەتەکان و حکومەت ئاگایان لە یەکتر نیە، ئەو ماددەیەی بەڕێز کـاك عـونیش خوێنـدیـەوە دووپـاتی ئەوە دەکاتەوە کە دەبێت هەموو مینەحێك ئیداع بکرێت لە لایەن وەزیری مالیەوە، ئـەو کاتـە حیسابی بـۆ دەکرێت، بەڵام ئەو مینحەی کە بەڕێز وەزیـری سـامانە سروشـتیەکان بەسـەربەخۆیی بـە بـێ گەڕانـەوە بـۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیری مالیە ناردوویەتە پەرلەمانەوە، ئەمە مینـح و بەشـێکی گرنگـی داهاتە کە داهاتیش بەشێکی گرنگی بودجەیە دیسانەوە دەیخاتەوە ژێر پرسـیارەوە، مـن لێـرەوە دێمـە سـەر قسـەیەکی جـەنابی سـەرۆکی پەرلـەمان کـە بـە هـەموومانی ڕاگەیانـد، بودجـە و دەربـاز بـوونی بودجـە لـە پەرلەمان ئەرکێکی ئەخلاقی و ویژدانی هەموو ئەندامانی پەرلەمانە، لەو ڕوانگەیەوە ئەگەر ئێمە داهاتمان دیار نەبێ و منح سەربەخۆیی لەنێوان یـان بـا بڵێین مەرکەزیـەت لـە نێـوان وەزارەتـەکان دا نـەبێت کـەس ئاگای لە کەس نەبێت، لەو خاڵەی کـە کۆتاییمـان پـێ هێنـاوە دەسـتمان پـێ نـەکردووە بـە بـێ ئـەوەی هـیچ ئەندامێکی پەرلەمان بزانێ ئەم ماوە دووردرێژەی تەئخیر بوونی دانیشتنەکانی پەرلەمان لەسەر چی بوو؟ لەبەرچی بوو؟ بـۆ نـەکرا؟ کـە ئەمانـە هـەمووی عەلامـەتی ئیسـتفهامن کـە ویـژدانی ئێمـەش دەخاتـە بـەر هەڕەشە و بەرچاوی هاووڵاتیانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێویسـتە تـەئخیر بـوونی ئـەم دانیشـتنەی پەرلـەمان بـۆت ڕوون بکەمـەوە، چـونکە ئێمـە لـە سـەرۆکایەتی تەحەمولی ئەو دواخستنە دەکەین، پێش هەڵبژاردنەکان بوو لەناو ئەم قاعەیە دانیشـتنەکان بـە ئاقارێـك دا ڕۆیشت کە خەریك بوو زۆر بە زەقی ببێتە پڕۆپاگەندەی هەڵبژاردن بۆ ئەم لایەن و بۆ ئـەو لای تـر، بۆیـە ئینجا هەمووتان لەبن زەختێك بوون کە ئەو حیساباتانەی کە ئێستا دەیکەن لەو حاڵەتـە کـە نـەی دەتـوانی وەزعێکی دەقیق و دروست بدەن، بۆیـە بـە بەرژەوەنـدمان زانـی دوا بکـەوێ بـۆ دوای هەڵبژاردنـەکان، دوای هەڵبژاردنەکانیش موباشەرەتەن، نەتائیج چۆن دەردەچێ و بە چ شێوەیەك دەبێت و هەر لایەك لیستەکەی لە چ قۆناغێك و جێگەی خۆی دەگرێتەوە لە ئیستقرارێکی فکری نـەبوون، بۆیـە تەحـەمولی زیاترمـان کـرد کە زیاتر دوا بکەوێت، هەرچەند ئێمە بەرنامەی خۆمان هەیە بۆ ئەم چەند مانگەی کـە لـە پێشـمانە ئـەو یاسا و ئەو پرۆژانەی کە لەبەردەستمانە هەمووی تەواو دەبێت، ئێسـتا هـەمووتان ئیسـتقرارێکی نەفسـیتان

هەیە، دەزانن بە دروستی بڕیار بدەن و چ بڵێن و چی نەوترێ و كێ وتی نابێتە پروپاگەندە بۆ هیچ لایەنێك بۆیە بەوپەڕی ئازادی قسەكانی خۆتان دەكەن، بە نیسبەت مینح من ئاگام لێیە لە گشت لایەنەكان گفتوگۆ كراوە، پێویستە ماددەیەكی زەق لە میزانیەكە هەبێت كە هەرچی مینح بۆ هەرێمی كوردستان بێت چی لە عقودی نەوتی چ لە مەجالی تر بێت، ببێتە حیسابێك و بێتە ئەم پەرلەمانە، ئەو مەشروعانەی حكومەت دای دەنا كە بەو پارەیە سەرف بكرێت لەم پەرلەمانە قەراری لێ بدرێت، هەرچیتان هەیە هەمووتان پێكەوە دەتوانن ئەمڕۆ یان سبەی لە دانیشتنی داهاتوو ماددەیەكی وا دابڕێژرێت كە یەك دۆلارێك و یەك دیناری مینح بزر نەبێت، لە پێش چاوی هەمووتان ئاشكرا بێت و ئەمڕۆ بیكەنە ماددەیەك لێرە، بەڵام ئێستا ئێمە میزانیە موناقەشە دەكەین، میزانیەكەش مولزەمین بەو قانونانەی كە هەمانە، نابێت لە یاساكان لابدەین، ئەوانەی دەیانەوێ چەند كەسێكن ناویان دەنووسم لەوە زیاتر نیە، پاشان دێینە سەر بڕیاردان، سۆزان خان نیزامیت هەیە فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕوونت نەكردەوە قسە لەسەر چی دەكەین ئێمە ئێستا؟

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا لەسەر ماددەی ئەوەی كە زیاد بكرێت بۆ شەهیدەكان، لەسەر ماددەی 18 كە بووەتە 16، جەلسەی ڕابردوو 60 كەس قسەی كردووە، هیچ كەسێك ئەمڕۆ مەجالی ئەوەی نیە، تەنها لەسەر ئەوەیە كە ئێمە دەمانەوێ ئەو نیزامەی كە هەمانە تەتبیقی بكەین، حكومەت لە پێش چاومانە لە جێگایەك گوتوویەتی دەتوانین هەندێك زیاد بكەین، ئەمڕۆ دەڵێ ناتوانین، ئەوە دەبێت بۆمان ڕوون بكاتەوە، بەس ئەوانەی نوقاتی نیزامیان هەیە كە دەست زۆر بەرز كرابووەوە، تەنها لەڕووی نیزامیەوە وەریان دەگرم، مەجال نادەم موناقەشەی ئەم ماددەیە بكەن، بەس نیزامی بێت توخوا، 7 كەس نیزامی هەیە كاك شێرزاد كەرەمكە.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە جەنابی وەزیر باسی كرد ئەو 5٪ ەی كە لە ئیعانات و مینح بڕاوە بۆ ئەوە كە دەكاتە 20 ملیار، بەڵام ئەوەی كە ئەو باسی دەكات 40 ملیاری تێ دەچێت بۆ ئەوەی ئەمانەی كە داواكراوە مەعاشەكانیان زیاد بێت، من پێم وایە ئێمە لە كۆبوونەوەكانی پێشوو زۆر باسی ئەو پرۆژانەكان كرد كە دووبارە بوونەتەوە، باسی ئەو پرۆژانەمان كرد...... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاكە ئەوە گوتمان، عەجزمان هەیە، چی لابدرێت دەچێتە سەر عەجزەكە، كاك كاروان فەرموو.

بەڕێز كاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەسەر ئەو داهاتەی كە جەنابت بە مینحت لە قەڵەم دا، ئەوەی ئێستا من تەندەرێكم لە دەستە مانگی 2 ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاكە ئەوە نیزامی نیە، رجائەن، كاك د.بشیر فەرمو.

بەڕێز د.بشیر خلیل تۆفیق عبدالواحد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی مەسەلەی سامانە سروشتیەكان بووەتە عوقدەیەك لە پەرلەمان، لەسەرەتای دانیشتنەكانەوە تاوەكو ئێستا من نایبینم ئەوەی كە عەجزێك ئەگەر هەبێت یان زیادكردنی پارە بۆ عەوائیلی شوهەدا لە مەسەلەی مینەحی وەزارەتی سامانە سروشتیەكان ناكرێت، ئەو كتابەش كە ئێستا ئاماژەی پێ دەكرێت، كتابەكە كە هاتووە ئەوەندە زیاد بكرێت ئەمە ناكرێت موناقەشە بكرێت و بێتە ناو دانیشتنەكانی ئێمە لەبەرئەوە قانونی نیە لەڕێگەی وەزارەتەوە نەهاتووە، دوایی لە كاتی موناقەشەی بودجەوە هاتووە و ئیقحام كراوە، ناكرێت لە كاتی موناقەشە دا بكرێت، لە پاشان خۆ زیاتر لە جارێك وەزیری سامانە سروشتیەكان گوتی كاكە ئەوانە مینحەن، پارە نین، بەڵكو ئەمانە پرۆژەن، یەعنی پارە نایەتەوە و زیادە هەبێت لە شتەكان، بۆیە من ئەوە ئیقتراح دەكەم وەكو ئەوەی جەنابتان ئاماژەتان پێی دا لە پاش تەواو بوونی مەسەلەی بودجە مینحەكان هەمووی بە یەك بڕگە و بە یەك شت موعالەجە بكرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.ڕێباز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێباز فتاح محمود نادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێم وابێ دانیشتنەكە بوو بە دانیشتنێكی بیركاری و حساباتی، لەبەر ئەوە با تۆزێك لەسەر خۆ و وەكو بیركاری بۆتان شەرح بكەم، ئەگەر ئەو لە 5٪ی كە بڕیار دراوە لە منح ببڕێت و دەنگی لەسەر درا، بۆ ئەوەی بۆ كەم ئەندامان سەرف بكرێت، ئەگەر نەكاتە (40)ملیار بەو شێوەی كەداوا كراوە، لە (50)هەزارەوە بكرێت بە (100)هەزار، داوا كرا (50)هەزارەكە بكرێت بە (200)هەزار، بەو شێوە حساب كراوە كەدەكاتە (40)ملیار، بەڵام ئێمە خۆ (20)ملیار زیادەمان هەیە، ئەگەر لە(50)هەزارەكەوە بەو شێوەی كەحساب كراوە بكرێت بە (200)هەزار، لەبەر ئەوەی كە (20)ملیارەكە بەش ناكات، خۆ لە (50)هەزارەوە بۆ (150)هەزار ئەوە بەش دەكات، با بەنیوە حساب بكرێت، (30)هەزارەكەش داواكرابوو بكرێت بە (100)هەزار، ئەگەر ئەویش بە نیوەی ئەوە حساب بكرێت، ئەوە ڕێك (20)ملیارەكە دەردەچێت، ئەو ماددەی پەیڕەوی ناوخۆش لەوێ جێبەجێ دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بورهان نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم: ماددەی (83)زۆر وازحە، ئەڵێ دەبێ پارەیەك پێشنیار بكات، ئێمە پێشتر پێشنیارمان كردووە، پێشتر بەوەزیری داراییمان وتووە، كە داهاتی فڕۆكەخانەی هەولێر و سلێمانی نەهاتووە، هی باشماخ نەهاتووە، نزیكەی (300 – 400)ملیار دینار تەرخان كراوە بۆ كڕینی نەوت، وەزیری سامانە سروشتیەكان دەڵێت بەبێ موقابیل من دابینی دەكەم، ئەمە زۆر زۆر زیاترە، عەجزەكەش دائەپۆشێت، ئەگەر ئەو پارانە ئیعادە بكرێنەوە، دووەم: ئێمە كۆمەڵێك پێشنیارمان هەیە، بەپێی نیزام داخلی هەر پێشنیارێك دوو كەس پشتگیری كرد ئەبێت بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ببورە هەر پێشنیارێك موخالفی نیزام بێت نابێت، بەڵام ئەگەر موخالف نەبێ ئەوە دەبێت، بۆ خۆت سەیری ماددەی (84)بكە ئەو كاتە ئەزانی چۆنە، كوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم: قسەكانی كاك شێروانمان بیرە هەمووومان، پێش كۆتایی هاتنی دانیشتنەكە كە ڕەخنەی لە بودجەكە گرت وپێشنیاری كرد كە بگەڕێتەوە، بەڵام بەداخەوە ئەوە نەخرایە دەنگەوە، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ كە لەبەردەستی هەمووماندایە، هەر پێشنیارێك سێ ئەندامی پەرلەمان پشتگیری بكات ئەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، با پێشنیارەكە ئەوانەی قەناعەتیان پێی نیە، دەنگی لەسەر نەدەن، ئەوەی كە جێگای نابێتەوە دەنگی نەدەنێ، بەڵام بەپێی ئەم پەیڕەوی ناوخۆیە هەر پێشنیارێك سێ كەس پشتگیری بكات دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، بۆیە ئەو پێشنیارانەی كە كردوومانە دەبێ یەك، یەك بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەر پێشنیارێك، نا خوشكی من، ئەگەر موخالفی نیزام بێت ئەوە ناخرێتە دەنگدانەوە، كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەبینم تێكەڵاوییەك لە گفتوگۆیەكان روویدا، لەبەینی موعالەجە كردنی منح و كەمكردنەوەی منح لەبابی منحی كە لە خەرجیەكانی تەشغیلیە ئەوەی وەزارەتی دارایی پێشكەشی كردووە، لەگەڵ ئەو منحانەی كە هی وەزارەتی سامانە سروشتیەكانە، لەگەڵ زیاد كردن و كەم كردنی مووچەی شەهیدان، بەڕاستی ئەمە هەمووی تێكەڵ بووە لە بڕگەیەكدا، من تەئیدی ئەو پێشنیارەم كە لە بەرنامەدا هەمانبوو

بەس كاتی نەهاتبوو، وەكو جەنابت فەرمووت بۆ ئەوەی هیچی تر نەگەڕێیینەوە سەر ئەم بابەتـەی مـنح و ئیعاناتەی كە بۆ حكومەت دێت لەهەر سەرچاوەیەك كە دێت، بۆیە من پێشـنیار دەكـەم و تەئیـدی ئـەوەش دەكەم كە ئێستا موعالەجە بكرێت، بۆ ئەوەی جارێكی تر لەبەندێكی تـردا نەگەڕێینـەوە سـەری، حكومـەت مـولزەم بێـت، سەرچـاوەكانی ئـەو داهاتانـەی غـەیری میزانیـە بـەكۆی هـەموو داهاتـەكان، لەگـەڵ پـڕۆژەی پێشنیار كردن كە بۆ چ بابێك سەرف بكرێت، بە پاكیجێكی كاملەوە، چونكە منحەكان تەنها ئەو بڕە پارەیە نیە، ئەوەی كە لە نوسراوەكەی بەڕێز وەزیری سامانە سروشـتیەكاندا هـاتووە بـەو شـێوەی كەهەیـە، بـەڵكو هەموو ئەو منحانەی كەهەیە، هـەموو ئەوانـەی كـە تۆزێـك تێكـەڵاوی لەبـەینی وەزارەتـی دارایـی و سـامانە سروشتیەكانیشدا هەیە، ئەوەی كە ژمارەیەك لەوێ دەگوترێت و بێئاگایی هەیەو هەموو ئـەو شتانەشـی كـە باسكران، حكومەت مولزەم بێت ئەمانە هەمووی ڕێك بخات، یەكی بخات، بكرێت بەبەندێك لە یاساكە، كەوا حكومەت مولزەم بكات ئەمانە كۆبكاتەوەو پڕۆژەی پێشنیار كـراویش بـۆ چۆنیەتی خـەرجی بـۆ پەرلـەمان بنێرێــت، دوای موصــادەقەی پەرلــەمان ئینجــا حكومــەت حــەقی هــەبێت ئــەم منحانــە بكــات بــەكاری خزمەتگوزاری و خزمەتی وڵاتی پێ بكات، كە وەكو منحە بـوو بـۆ هـەرێمی كوردسـتان هـاتوون، بـۆ ئـەوەی تێكەڵ نەبێت، لەگەڵ بابەتەكانی تر ئەوەی تری كە سەرچاوەی داهات، لەزۆرێك لە قسەكان واباس دەكرێت كە گوایە سەرچاوەی داهـات بـۆ ئیزافـەی مووچـەی شـەهیدان و ئـەنفالكراوەكان لـەو پارەیـە بێـت كـەوا لـە پڕۆژەكان كەم دەكرێتەوە، یاخود ئەو پڕۆژانەی كەوا دووبارەن، یاخود ئەو پڕۆژانەی كە لەغو كـران، وەكـو ئەوەی كە بەپێیی دەنگدانەكانی ڕابردوو، ئێمە ئەوكات دەنگمان لەسـەر داوە، كـە ئـەو پڕۆژانـەی دووبـارەن یاخود ئەوانەی بۆ كاری حزبین، لـەزمنی هـەمان پارێزگـادا بـۆ پـڕۆژەی خزمـەتگوزاری بـەكار بهێنـرێنـەوە، یەعنی پارەكەی بۆ تەرخان بكرێتەوە، خاڵێكی تریشم بەپێیی ئەوەی لە یاساكەدا هـاتووە، نـاكرێ ئێمـە لـە بودجەی تەشغیلی كەم بكەینەوە، لـە بودجـەی ئیستیسـماری بخەینـە سـەر بودجـەی تەشـغیلی و بیهێنـیین مووچەی پێ زیاد بكەین، بۆیە یـان دەبـێ بـەدوای سەرچـاوەیەكی تـردا بگـەڕێیین یـان دەبـێ تەئیـدی ئـەم پێشنیارەی حكومەت بكەین، كەهیچ ئیلتزامێكی تر نەخەینـە سـەری و زیادەكـە وەكـو ئـەوە بـڕوات كـە لـە توانای حكومەتدا هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

موعالەجەی ئەو بابەتە، ئەگەر لەپێش ئەم ماددەیەشەوە بكەین ئاساییەو ئـەتوانین بیكـەین، یـەعنی پـێش تەصدیق كردنی ئەم ماددەیە بیكەین بەماددەیەكی یاسایی، كە تێیـدا ڕوونـی دەكەینـەوە لەسـەر حكومـەت پێویستە بودجەیەكی تـەواوكاری سـەبارەت بەكۆمـەك و ئـەو بەخششـانەی كـە پێیـی دراون، وەری گرتـوون پێشكەش بە پەرلەمانی بكات، بۆ موصادەقە كردن لەسەری، ئەو كاتە ئەو تەم و مژییە بـەهۆی ئـەوەی كـە

تۆ هەندێ لەو منحانە بەشێوەی پرۆژە دێن، ئەو پرۆژانە ئەو لایەنەی کە بەخششەکەی کردووە، لەبڕی پارەکە خۆی پرۆژەکە جێبەجێ دەکات، دەبێ ئێمە وەکو پەرلەمان ئاگادار بین، ئەو پرۆژانە چین؟ لەکوێن؟ لە چ بەروارێکەوە دەستی پێکردووە؟، کەی تەواویش دەبێت؟، دەبێ بڕی پارەی تێچووشی تێدا دیاری کرابێ، سەبارەت بەوەی کە بەپارەیی دەدرێت، ئەوەش جارێکی تر حکومەت بڵێ ئەولەوییاتی من بۆ ئەم پارەیە، بەم شێوە مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێ، بۆ ئەوەی پەرلەمان ئاگادار بێت و چی تر نەوترێت، سەرچاوەی ئەو داهاتە یاخود ئەو منحانە دیاری نەکراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەو خاڵەی کە جەنابیشت باست کرد بکرێت بە ماددەیەك سەبارەت، بە مینەح و ئەو بەخشانەی کەدێت، یان سەرچاوەی داهاتی حکومەت کە لا بەلا بۆی دێت، یان لەدەعمی دەولیەوە دێت، ئەمە بۆ شتێکی گشتی زۆر زۆر ڕاستە، بەڵام بۆ شتێك کەڕوونە، لە ڕێگایەکی یاسایی وەزیری سامانە سروشتیەکان باسی نزیکەی (500)ملیار دەکات بۆ ئەنجومەنی وەزیران، لەڕێگای جەنابتەوە هاتووەتە ناو پەرلەمان ئەمە کاتێ وەزیری دارایی لێیی ئەپرسین ئەڵێ عجزم هەیە، من داهاتێکی ڕوونم لەبەرچاوە، ئەڵێم ئەم داهاتە پێویستە منحە بەکار بێت بۆ ئەم ماددەیە، کە ماددەیەکی قانونیە و خزمەتی پرۆژەکانمان دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەی (83)یەوە حەق وابوو کاک فرسەت یان برایانی لیژنەی یاسایی ڕوونی بکەنەوە، بەندی سێ لەماددەی (83)باسی ئەوە دەکات، پەرلەمان دوای تاوتوێ کردن و بڕیاردانی پرۆژەی بودجەی بۆی هەیە پرۆژەی نوێ بۆ خەرجی نوێ بێنێتە کایەوە، ئێمە ئەکرێ ئێستا بیکەین بە بڕیارێك، یەعنی ئێستا بڕیارێك بدەین، کە ئەو کۆمەڵە شتە ئیزافە دەکرێت، ئەو پێشنیارانەی کە هەیە بۆ زیادکردن، هەمووی هەر لە ئێستاوە بڕیاری بۆ بدەین، بە پرۆژە یاسا ئیلحاقی بکەین ئەوە لە بەندی سێ ی ماددەی (83)تەوزیحی باشی تێدایە، نازانم بۆچی تیشکی ناخرێتە سەر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک فرسەت موداخەلەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرسەت احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی(83) ڕوون و ئاشكرایە، فەقەرەی سێ، ئەگەر بێت و داهاتێكیش هەبێت خۆ نەفەقاتێكی تازە ئیستیحداسی بكەیت و ئیقراری بكەی، ئاخر داهاتی بۆ ناوێت، مەفروزە داهاتێكیش هەبێت، بۆ تەنفیز كردنی ئەو داهاتە، ئەگەر پارەی منحەكە ببێت بە میزانیەیەكی تەكمیلی پاش تەصدیق كردنی ئەو میزانیەیە، ئەوە شتێكی یاساییەو ئەبێت، بەس مەوزوعی ئێمە مەوزوعی پڕۆژە نیە، مەوزوعی زیاد كردنی مووچەیە، زیاد كردنی مووچە داهاتێكی بەردەوامی دەوێت، مینحە بۆ یەك جارە، كە جارێك بەتۆیاندا سبەی ئەوە تەواو دەبێت، ساڵێكی تر لەكوێوە تەسدیدی دەكەی، مەفروزە حكومەت تەئمینی مەواردی بكات، لەبەر ئەوە ڕەئی من ئەوەیە، حكومەت تا چ حەدێك ئەتوانێ ئەو زیادەیە بكات، ئەگەر هاتو تەئیدی كرد مانای وایە مەسئولیەت لەئەستۆی حكومەتە، سبەینێ ئەوانە مەجبورن داهاتی بۆ پەیدا بكەن، با ئەو موقتەرەحە بخەینە دەنگدانەوە لەچ حەدێك حكومەت دەتوانێ زیادە بكات، لە 10٪ یان لە 20٪ یان لە 50٪یە ئەوە بخەینە دەنگدانەوە، بەڵام زیاد كردنی مووچەی شەهیدان كەس موعارز نیە لەسەری، كەسیش ناتوانێ بڵێ من دژی ئەوەم، بەڵام تەئمینی مەوارد ئەوە زۆر گرنگە، تەئمینی مەواردیش ئەندامێك ناتوانێ ئەو زەمانە بدات، مەفروزە حكومەت ئەو زەمانە بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جارێكی تر دووبارەی دەكەمەوە، ئەو منحانە بۆ یەكجارە، شەریكاتەكان خۆیان یان وەكو بڕە پارە پێشكەشی دەكات، یان وەكو مەشروع پێشكەشی دەكات، ئەوەی وەكو مەشروع پێكەشی كردووە، قبوڵ ناكات بخرێتە سەرداهاتی حكومەت، بۆ زیاد كردنی مووچە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئی جەنابتان لەو بارەیەوە، ئەتوانن وەكو حكومەت ئەو پارەیەتان هەیە، كە ئەو پڕۆژەیە جێبەجێ بكەن، یان نا، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی موناقەشەكان دووبارە دەبێتەوە، من پێشتر ڕەئی خۆم داو ئێستاش دووبارەی دەكەمەوە، ئەگەر مەجالم بدەیت من دوو، سێ شت هەیە ئەبێ جوابی بدەمەوە، ئەو برادەرەی دەڵێت با مەعاشی ئەنفال و شەهیدان وابێ، بابە مەعاشی شەهیدان فەقەرەیەكەو هی ئەنفالیش فەقەرەیەكی ترە، مەعاشی شەهیدان حەدی ئەدنای (400)هەزارە، هی ئەنفال حەدی ئەدنای(300)هەزارە، ئێمە بۆیە بۆ ئەنفالەكان لە 50٪ مان زیاد كردووە، بۆ شەهیدانیش لە 25٪مان زیاد كردووە، بەنیسبەت داهاتی فڕۆكەخانەكانەوە، داهاتی

باشماخ و برایم خەلیل، یەکەم: ئێمە چەند جارەو پێشتریش ئەوەمان بۆ بەڕێزتان دووبارە کردۆتەوە، ئەو داهاتەی گومرگەکان بۆ ئێمە نیە؟، کە ئێمە ئیستیناد بکەینە سەری و دابەشی بکەین، داهاتی فرۆکەخانەکان وەکو داهاتی شارەوانی وکارەبا وایە، لەناو حساباتی تایبەتی خۆیدایە، مەعلومیشە، لە نەتائیجیشدا هاتووە، بەنیسبەت ئەوەی کە ئێمە ئەتوانین ئەو پارە دابین بکەین یان ناتوانین، بەڕاستی کە وتم ئێمە پەشیمان نەبووینەتەوە لەوەی کەوا ئەو پارەیەی کەوتوومانە کەم ئەندام ببێت بە (100)هەزار و ئەوی تر ببێت بە (150)هەزار، من لەو پێشنیارەی ئەو برایانەم کە ئێستا پێشنیاز دەکەن، ئەڵێم مەسەلەن ئەنفال زیاد بکات، یان شەهیدان زیاد بکات، ئێمە ئەو پارانە حسابی بۆ نەکراوە، ئەبێت حسابی بۆ بکەین، هەر زیادەیەك بێت دەبێ حسابی بۆ بکەین، لەبەر ئەوە ئێمە بەو شێوەیە پێشتریش موناقەشەمان کرد، حسابی ئەوەمان کردووە، ئەو (100) هەزار و (150)هەزارە، ئەوەش کە کاك عەونی خوێندییەوە مەبەستم پێشنیازەکانە، ئێمە لەگەڵ ئەوانەداین و هیچ لارییەکمان نیە وەکو حکومەت، ئەمێنێتەوە دواین شتم ئەوەی سامانە سروشتیەکان، لە یاساکەدا هاتووە، فەقەرەیەك بۆ ئەوەی تەنزیم بکرێتەوە لەمەودوا، ئەو فەقەر یاسایە، ئەو ماددەیە، ئەتوانرێت چۆن جەنابتان بەباشی دەزانن، ئەوە پەیوەندی بە بەڕێزتانەوە هەیە، بەپەرلەمانەوە هەیە، لەوێدا ئیزافاتی لەسەر دەکەن، ئیلتزامانی زیاتر بەنیسبەت حکومەت زیاد دەکەن، لەویَ ئیلزامی وەزیری دارایی و سامانە سروشتیەکانی کردووە، بۆ ئەوەی تەنزیمی بکاتەوەو منحەکان مەعلوم ببێت، بەتەئکیدیش هەموو منحەیەکیش وەکو ئیراد دەبێ مەعلوم ببێت، وەکو مەسروفیش ئەبێ مەعلوم ببێت، ئەبێ پەرلەمانیش لەسەری موافەقە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتەیەکی نیزامیم هەیە، لەگەڵ تێبینیەکدا، ئێمە لەسەروبەندی ئەم ماددەی (18)یەداین بەزیاد کردنی مووچەی شەهید و ئەنفال، ئێمە لە پەیڕەوی خۆمان چووینەتە دەرێ، کە باس لە منحەو تەوسیات و مەوادی تازەو کیتابی سامانە سروشتیەکان دەکەین، لەکاتێکدا کە مەشروعی میزانیە بۆ ئێمە هاتووە، ئەمە یاسایەکی تایبەتیە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتووە، بە موتەزامنی هەموو وەزیرەکان هاتووە، بۆی نیە بۆ هیچ وەزیرێك هیچ موقتەرەحاتێکی تازە بنێرێتە ئێرەو گۆڕانکاری لەناو یاساکەدا بکات، لەلایەکی ترەوە ئێمە ماددەکانی (83،84،85،86)ی پەیڕەو و پڕۆگرامی ناوخۆی خۆمان پەیڕەو کردووە، لەکاتێکدا کە موصادەقەی میزانیەکەمان کردووە، ئێستا هاتووینەتە سەر ئاخر بابی، ماددەی (56)ی پەیڕەوی ناوخۆی خۆمان لە فەقەرەی دوو باس لەوە دەکات، (لایجوز العودة الی) مراجعەی موناقەشەی هەر شتێك کە باسی لەسەر کرابێ و حەسم بووبێت، بە وشەی (لایجوز) بەموتڵەقی هێناویەتی، چی تر ناگەڕێیتەوەو بۆت نیە، هیچ کەسێك باسی گەڕانەوەی دەنگدان لەسەر هەر شتێك کە دەنگی لەسەر دابێت

پێشتر، ئەوەشی کە لێرەدا دەنگی لەسەر ئەوە دابێت کە دانیشتنی پێشوو ئێمە تەئجیلمان کرد، باسی لەوە کردبێ کە ئەم پرۆژەیە نوقسانی تێدا هەیە، پێویستە بگەڕێتەوە، ئەوە ڕەئێکی شەخصی خۆیەتی، ئەو ڕەئیە موخالەفەی فەقەرەی دووی ماددەی (56) دەکات کە دەڵێت(لایجوز العودة الى مناقشة المواضيع التي تم حسمها) (لایجوز) بە قەتعی هاتووە، لەبەر ئەوە من داوا لەسەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، دانیشتنی پێشوو زیاتر لە (60) ئەندام موناقەشەی ئەم ماددەیەمان کردووە، ئێستا ئەم ماددەیە موهەیەئە بۆ دەنگدان، لەبەر ئەوە با لە مەوزوع دەرنەچین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک دڵشاد، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر من غەڵەت نەبم، لەیەکەمیاندا نووسراوە، بەو شێوەی کە دەڵێت(زیاد کردنەکان بە نیسبەی (25٪ و 15٪) یە بەپێیی ئەم نیسبانە، نووسراوە لە (300 بۆ 400) بەڕێژەی لە 25٪، تەبیعی ڕێژەی لە 25٪ یەعنی ئەوانەی کە مووچەیان لە (400 – 600) یان لە (400) دەبێت بە (600)باشە ئێستا تێگەشتم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئێستا فەقەرە بە فەقەرە دێیین، باشە ئاخر کەس کوێستان خان و ناسك خان، قسە دەکەن، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە موناقەشەی ئەم ماددەیەمان نەکردۆتەوە، ئێمە داوای مافێکی خۆمان دەکەین کە 60 کەس موناقەشەمان کردووە، پێشنیاریشمان هەبووە، تکایە پێشنیارەکانمان بەپێیی پەیڕەوی ناوخۆ پێشنیار بە پێشنیار بخەنە دەنگدانەوە، ئەمە مافێکی خۆمانە بەپێیی پەیڕەوی ناوخۆ، من چوار ساڵ ئەندامی پەرلەمان بووم، ئێستاش حەوت مانگە، ئەو بەڕێزانە هەر پێشنیارێکیان هەبووبێ و دوو کەس تەئیدی کردبێ خراوەتە دەنگدانەوە، ئەمە مافێکی خۆمانە و داوای دەکەین، تکایە، تکایە، ئەم مافەمان بۆ بگێڕنەوە، یەك، یەك ئەو پێشنیارانەی کە کردوومانەو (60)کەس موناقەشەی لەسەر کردووە، بیخەنە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، ئەگەر موقتەرەحێك موخالفی نیزامێك یان قانونێکی سەریح بێت، نابێت و منیش موخالەفەی نیزام ناکەم، بەپێیی ئەم نیزامە ئەڕۆم کەلێرەدا دانراوە، ئەتوانی ئەوەی کە جەنابت فەرموت

لەجێگایەکی تر بە یاسایەك، بە تەوصیەیەك، بە قانونێك پێشنیاری بکە، پشتگیریت لێ دەکەین، ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێت دیسان تەئکید بکەمەوە لەسەر قسەکانی بەڕێز وەزیری دارایی، کە ئەدنا مووچە (300) هەزارە، تا مانگی سێ شەهیدانی کیمیاباران زیاتر لە (1000) کەس (300)هەزاری وەرگرتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە، ئەوە نیزامی نیە، جەنابی وەزیر ئێوە جەنابتان و لیژنەی دارایی ئیختلافێکتان هەیە، ئەگەر ئەوەمان بۆ ڕوون بکەنەوە، کاك خورشید وتت وەزیر، موافەقەی کردووە، کە زیادی بکات و ئێستا پاشگەز بوویەوە، فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ سەرەتا جەنابی وەزیر ڕازی بوو، ئێستا نازانم بۆ؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتر موقتەرەحی حکومەت هاتبوو، (30 بۆ 50) (50 بۆ 100)، بەڵام لەدوای ئەو موناقەشاتانە و کۆبوونەوەی یەکەمیشمان لەگەڵ لیژنەی دارایی و گەڕانەوەم بۆ حکومەت، موافەقەیان کرد لەسەر ئەوەی کە ئیقتراحەکەی کاممان تەقدیمی کردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تکایە ئێوە بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وادیارە وەزارەتی دارایی و ئابووری ئیستیعدادی پیشاندا، کە دەتوانێ ئەو پارەیە سەرف بکات، بۆیە ئێستا پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بڕەکان جیاوازن بۆیە فەقەرە بە فەقەرە دەیخەینە دەنگدانەوە، ئێستا خاڵی یەکەم بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة عشرة:

1 - تتم زيادة رواتب ذوي الشهداء و ضحايا الانفال والاسلحة الكيمياوية:-

أ - ذوي الشهداء بنسبة (25٪ , 15٪)كالآتي:

1 - من (400) الف دينار الى (600) الف دينار (25٪).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەمە دەخەینە دەنگەوە کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ فەقەرەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2 - من (700) الف دینار الى (1،032)مليون دينار(15٪).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەمەش دەخەینە دەنگەوە کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ فەقەرەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب- ذوي الشهداء المدنيين(هاوڵاتی)بمبلغ مقطوع قدره (50)الف دينار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەمەش دەخەینە دەنگەوە کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ فەقەرەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ج- عوائل الشهداء المؤنفلين بنسبة(50٪).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئەمە بە کوردی بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خێزانی ئەنفالکراوەکان بەڕێژەی لە(50٪).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەمەش دەخەینە دەنگەوە کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ فەقەرەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2 – أ ذوي الاحتياجات الخاصة من (30) الف دينار الى (100) الف دينار.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان لە (30)هەزار دینارەوە بۆ (100)هەزار دینار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ فەقەرەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب - ذوي الاحتياجات الخاصة من (50) الف دينار الى (150) الف دينار.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان لە (50)هەزار دینارەوە بۆ (150) هەزار دینار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا. پێشنیاری وەزیری دارایی هاتووە، کە ئەم زیادانە لە 2010/1/1 وە پەسەند بکرێت، بەڕێزان ئێستا ئەمە دەخەینە دەنگەوە کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ئێستا کۆی ماددەکە کە خوێنرایەوە دەیخەینە دەنگەوە، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو فەقەرەیە کەمابوو وتمان با زیندانی سیاسیش بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەتوانی لەشوێنێکی تر بەماددەیەك یان فەقەرەیەك ئەوە زیاد بکەین، ئەمە بۆ شەهیدان و ئەنفالکراوەکانە، چونکە زیندانیەکان هێشتا شەهید نەبوو، ئێستا هەموو ماددەکە دەخەینە دەنگەوە، کێیی

لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەیەکی تر تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەکۆبوونەوەکانی پێشوو ماددەکان ژمارەکانیان گۆڕانکاری تێداکرا، لەسەر پێشنیاری جەنابی سکرتێری پەرلەمان، ماددەی (16) لە ئەصڵی پڕۆژەکە، بوو بە ماددەی (17)ئێستا ماددەی (16)مان تەواو کرد، دەگەڕێینەوە سەر ماددەی (17)ی ئەصڵی پڕۆژەکە، کە هەر بەژمارەی خۆی دەمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی دوو مادده پێشتر لابران لە پڕۆژەکە، ئێستا دەیخوێنمەوە.

المادة السابعة عشر:

يخصص مبلغ (150) مائة وخمسون مليار دينار لحملة انشاء المدارس النموزجية في الاقليم من موازنة النفقات الاستثمارية.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی حەڤدەم:

گوژمەی (150) ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروستکرنی قوتابخانە نموونەییەکان لە هەرێمدا تەرخان دەکری لە بودجەی خەرجیە وە بەرهێنەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی ڕەزامەندە لەسەر دەقی ئەو ماددەیە، بە ئیتیفاق لەگەڵ لیژنەی یاسایی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەو ماددەیە کێ دەیەوێت قسەی لەسەر بکات با ناوی بنووسم، سەرگوڵ خان، فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیەو ئەو بڕە پارەیەوە من پێم باشە، بۆ قوتابخانەی ئاسایی تەرخان بکرێت، وەك لەوەی بۆ قوتابخانەی نموونەی بێت، چونکە هەموومان دەزانین لەهەرێمی کوردستان قوتابخانەی ئاسایی لەزۆربەی ناوچەکاندا، کەمەو پێویستی زۆرمان بەقوتابخانەی ئاساییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سەمیرە خان، فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕە پارەی کە تەرخان کراوە بۆ دروست کردنی قوتابخانەی نموونەیی، پارەکە زۆر باشە، جێگای دڵخۆشییە، بەڵام ئەگەر مەبەست تەصمیم بێت، بەس ئەگەر پێدانی نازناوی نموونەیی بێت، ئەوە دەبێ چەند مەرجێکی سیستەمی نموونەیی هەیە، دەبێ لەو قوتابخانانەدا جێبەجێ بکرێت، ئەویش بەچەند خاڵێك ڕوون دەکەمەوە، یەکەم: وەرگرتنی قوتابی لە قوتابخانەکانی نموونەیی بەپێی نمرەیە، دەبێ کۆی نمرەی لە (90)کەمتر نەبێت، دووەم: حصەی وانەی مامۆستایان کە دەرس لە قوتابخانە نموونەییەکان دەڵێنەوە، لە ئیعدادیەکەی 14 بێت و لە بنەڕەتیەکەیشی 16 یە لە قوتابخانەی ئاسایی (24 بە 26)شە، دابین کردنی میلاکات، مامۆستا دەبێ لە پێنج ساڵ کەمتر خزمەتی نەبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، تۆ باسی ئەوە بکە کە ئەو پڕۆژەیە ببێت یان نەبێت، خۆ ئێمە موهەندیس نین لێرە تەصمیم دابنێین، تەنها ئەوەی ئایا ئەو پارە بۆ قوتابخانەی نموونەی بێت یان نەبێت، هەر ئەوەندە، کاك شۆڕش، فەرموو.

بەڕێز شۆڕش مجید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەدڵنیاییەوە دیارە دابین کردنی (150)ملیار دینار، بۆ حەملەیەکی دروست کردنی قوتابخانە، پارەیەکی زۆر چاکە، بەڵام هەر خۆی مەبلەغەکە گفتوگۆیەکی زۆر هەڵدەگرێ، چونکە ئێمە لەسەر کەمترین مەبلەغ زۆرترین گفتوگۆمان کردووە، ناکرێ بەیەك ڕستە ئەوە هەموو موافەقەی لەسەر بکرێت، بۆیە پێویست دەکات، مەسئولیەتی سەرف کردنی ئەوە دیار بێت کە لەکوێ سەرف دەکرێت؟، کێش سەرفی دەکات؟، کێ پێیی ئاگادار دەبێت؟ ئەو جیهەتەی کە سەرفی دەکات. هەروەها ئەو مەشاریعانەی کە بەو سەدو پەنجا ملیار دینارە جێ بەجێ دەکرێت، کە دروست کردنی قوتابخانەو شتی وایە، وەکو خوشکی بەڕێزم باسی کرد، پێویستە چەند جیهەتێك لە سەرف کردنی ئەوە بەشداری بکەن، لەوانە وەزارەتی پەروەردە، کە خۆی موختەصەو مەعنیە بە ئیشەکە، ئەو دەزانێت لە کوێ پێویستی هەیە؟ لەکوێ سێ دەوامی و دوو دەوامی هەیە، چ ناوچەیەك قوتابخانەی پێویستە، هەروەها وەزارەتی مالیە بۆ سەرف کردن و بۆ ئاگادار بوون لە چۆنیەتی سەرف بوونەکەی، وەزارەتی پلاندانانیش بۆ راگرتنی لەنێوان ناوچەکاندا بۆ دروست کردنی ئەو قوتابخانانەی لە زیمنی ئەو حەملەیەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عبداللە مەلا نوری فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پێشنیار دەکەم ئەو بڕە پارەیە دیاری بکرێت و بخرێتە سەری بە چەند وشەیەك دیاری بکرێت، کە وەزارەتی پەروەردە خۆی ئەوەی لەگەڵدا بکات، ئەوە گرنگەو تەرخانیش بکرێت بۆ قوتابخانەی تری ئاسایی، چونکە بەڕاستی ئێمە کێشەی قوتابخانە ئاساییەکانمان هەیە، چەندین گوندو، چەندین شارۆچکەمان هەیە، بەڕاستی کێشەی قوتابخانەی هەیەو چەندین قوتابخانەمان هەیە چەند دەوامێکی تیایە، دەیان کەموکورتی تری تیایە، بۆیە ئەم پارەیە دیارە تەرخان بکرێت بۆ قوتابخانە ئاساییەکان و هەموو خەڵك بەشێوەیەکی یەکسان لە قوتابخانە ئاساییەکاندا بخوێنن، ئەگەر پارەی تر هەبوو ئەو قۆناغەمان بە سەرکەوتوویی تێپەڕاند ئەو کاتە بۆ قۆناغێکی تر دەکرێت، ئێمە پێشنارێکی تر بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیویل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو گوژمە پارەی کە تەرخان کراوە، ئەگەر قوتابخانەی نموونەیی، ئەگەر لە شێوەی دیزاین بێت، تەصمیم بێت، کێشەمان نییە، بەڵام ئەگەر لە شێوەی خوێندن بێت، سیستەم بێت، ئەگەر بکرێتە قوتابخانەی ئاسایی باشترە، لەبەر ئەوەی قوتابخانەی نموونەیی فەرق و جیاوازی هەیە لەنێوان قوتابیان، بەنیسبەت پارەکەشی کاك شۆرش باسی کرد، من باسی ناکەم ئەگەر بە لیژنە بێت لەگەڵ وەزارەتەکانی تر، وەزارەتی پەروەردەش مەعنی بێت زۆر باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی پەروەردە وا پێشنیازمان کرد کە ئەو بڕە پارەیە، سەدو پەنجا ملیار دینارە، لیژنەیەك هەڵستێت بە جێ بەجێ کردنی کارەکەو دانانی ئەو بڕە پارەیە، هەروەها گۆڕینی قوتابخانە نموونەییەکان بە قوتابخانەی هاوچەرخ و نوێ، هاوچەرخ و نوێ لە ڕووی گۆڕەپانی وەرزشەوە، لە ڕووی دروست کردنی هۆڵەوە، وێنەی دیزاینیەکەی هاوچەرخ و نوێ بێت، نەك نموونەیی، واتا تایبەت نەبێت بۆ دەستەیەك مەعدەلەکانیان لە (90)ەوە بەرەو سەرەوە بێت، بەڵکو منداڵی هەر لایەنێك تێدا جێگای ببێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دکتۆر زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا ڕؤوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری كردنی رەئیەكەی پەیمان خان، بێگومـان ئەمـە ماددەیـەكی گرنگە، پێویستە كاری لەسـەر بكرێت و جددییـە، بـەس مـن دیسان دەگەڕێمـەوە یـەك خـاڵی تـر كـە دەبێـت ئیشارەتی پـێ بـدەم، ئەگـەر ماددەی پێشوو پەیوەندی هەبوو بێت بەوەی كە راتبە، واتـا زیـاد كردنـی مووچەیە، مینحـە بـۆ یـەك جار دەدرێت، وا هەست دەكەم بڕی سەدو پەنجا ملیارەی كە تەرخان دەكرێت بە یەكجار دەدرێت، دەكرێت ئێمـە سوود وەربگرینەوە لەو بڕە پارەیەی كـە لـە شێوەی مینحەكانـەوە وەردەگرین، بـەڵام بەشێوەیەكی تـر لـە زووترین كاتدا بەپێی پلانێك، ئەو بڕە پارەمان بۆ دەست نیشان بكرێـت، مـن بـەش بـەحاڵی خـۆم تۆزێـك گومان دەكەم لەوەی ئەگەر زوو یاداشتێكی هاوپێچ بێت بۆ پەرلەمان، تایبەت بێت بـۆ ئـەو مینحانـە، بۆیـە دەكرێـت ئێمـە لـە ئێستاوە سـوود لـەوە وەربگرین، لـە بەرامبەریشدا بـڕی ئـەو سـەدو پـەنجا ملیـارەی كـە ماوەتەوە، دەكرێت ئێمە سوودی لـێ وەبگرین بـۆ كۆمـەڵێك بڕگـەو مـاددەی تـر، كـە دەتـوانین لـە ئاینـدەدا زیادیان بكەین، یەعنی مەصدەرێكی تـەمویلمان دۆزیتـەوە، پێشنیازەكەش كە هـەبوو تایبـەت بـە لابردنـی ماددەی شازدەو حەڤدەو هەژدە، ئەمە خۆی یەكێكە لەو ماددانە، پەیوەندیشی نییە بە زیاد كردنی راتبەوە مینحەیەكە بە یەك قتعە دەدرێت سەدو پەنجا ملیار تەرخان دەكرێت، دەكرێـت ئێمـە سـوود لـەو پارەیـەوە وەربگرینەوە لە مینحەكە جێ بەجێ بكرێت ئەم بڕە پارەیـە، بـەڵام لـە هـەمان كاتـدا بـۆت ورد بكرێتـەوە، ئەم سەدو پەنجا ملیارە چەند قوتابخانەی پێ دروست دەكرێت بە تەفاسیلێكی وردتر؟ یـەعنی حكومـەتیش دەستی والآیە لە لایەكەوە، لەهەمان كاتـدا تـۆ پلانێكـی باشـتریش جـێ بـەجێ دەكـەیت، بەلایـەنی كـەم تـۆ دەتوانیت سەرچاوەی بەشێكیش لـەو داهاتانـە بزانیـت، كـە بـەهۆی مینحەكانـەوە دەسـتمان دەكـەوێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دكتۆر جەعفەر فەرموو.

بەڕێز د.جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەست دەكەم جۆرێك لە غموز هەیـە لـەو ماددەیـەدا، چونكە ئـەو پارەیـە دیـار نییـە چـۆن دابـەش دەكرێت؟ چ بنەمایەكی عەدالەتی و دادپەروەری لەبەرچـاو دەگیرێـت لـە تـەوزیع كردنـی ئـەو قوتابخانانـە؟ شوێنی دەست نیشان كردن و هەڵبژاردنی قوتابخانەكان كێ هەڵیان دەبژێرێت؟ كێ دەست نیشـانیان دەكـات؟ چەندی پارە بۆ تەرخان دەكرێت؟ مەعلوم ئەوەی كە ئێمە بە نەتیجە پێی گەیشتین نموونەییەكە، مەسەلە دروست كردنی قوتابخانەی نموونـەیی خوێندن نییە، بەڵكو بینای نموونەییە، بەڵام من پێشنیار دەكەم ئـەم قوتابخانانـە كـە دروسـت دەكرێـت نـاوی نموونـەیی لێهـاتووە، نـاوە نموونەییەكـە لابـدرێت، هـەوڵ بـدرێت كۆمەڵگەی خوێندن، یاخود كۆمەڵگەی قوتابخانەیی دروست بكرێت، هـەموومان دەزانـین دێهاتـەكانی ئێمـە، یان مەبلەغێك لەو بڕە پارەیە تەرخان بكرێت بۆ ئەو دێهاتانەی كە لێك نزیكن، بۆ نموونە بیست گونـد لـە

یەکتری نزیك بن دەکرێت کۆمەڵگەیەکی هاوچەرخی خوێندن لەو ناوچەیە دروست بکرێت، کە هەموویان تێدا مەستەفید بن، ئێمە مەعلوماتمان لەلایە کە ناتوانێت حکومەتی هەرێم و هیچ حکومەتێکی تریش رەنگە لە هەموو لادێیەك کە ژمارەی خانووەکانی دە خانوو بێت، یان دە خوێندکاری هەبێت ژمارەیەك مامۆستا بنرێت و قوتابخانەش دروست بکات، بەڵام دەکرێت موجەمەع دروست بکات، بۆ ئەوەی سەرجەم دێهاتەکان و حکومەت هاوکار بێت لەوەی کە بتوانێت ئەم خوێندکارانەو قوتابیانە بێنێت بۆ ئەو موجەمەعانەی کە تێیدا دەخوێنن.

خاڵێکی تر من پێم باشە مەسەلەی دادوەری، پەرلەمان هەوڵ بدات مولحەقێك، شتێك بدۆزێتەوە، بۆ ئەوەی ئەم لیژنەیەی کە هەڵدەستێت بە دابەش کردن و هەڵبژاردنی شوێنی ئەو قوتابخانانە، بەڕاستی مولزەمیان بکات بە لەبەرچاو گرتنی دادپەوەری، نەك لەسەر هیچ بنەمایەکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە دروست کردنی قوتابخانە زۆر زۆر گرنگە، بەڵام لەوە گرنگتر پێویستە وەکو برادەرانیش ئاماژەیان پێدا ئەولەویەت بدرێت بەو شوێنانەی کە قوتابخانەیان نییە، هەندێك گوندو دێهات هەیە، هەندێك شارو شارۆچکە هەیە قوتابخانەیان نییە، بەهۆی نەبوونی قوتابخانە، قوتابیەکان دەچن بۆ شوێنی تر، یان بۆ دێهاتی تر، یان ناوچەی تر، کە لە ئەنجامی ئەوەدا رووداوی زۆر ناخۆش حادیسەی سەیارە بووە، کە بەهۆی ئەوە قوتابیان و مامۆستایان دووچاری رووداوی ناخۆش بوونەتەوە، بەنیسبەتی وشەی نموزەجی، ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێشنیارمان کرد کە وشەی نموزەجی لابچێت، تەنها بخوێندرێتەوە (یخصص مبلغ 150 ملیار دینار لحملة انشاء المدارس في الاقلیم من موازنة النفقات الاستثماریة)، یەعنی بەبێ وشەی (النموذجیة)، نازانم بۆ نەخوێندرایەوە، ئەمە پێویست ناکات نموزەجی هەبێت، چونکە دروست کردنی قوتابخانە چ بڵێی قوتابخانەی هاوچەرخ بێت، یان نموزەجی، قوتابخانە کە دروست دەکرێت بەشێوەیەکی هاوچەرخ دروست دەکرێت، لەبەر ئەوە پێویست بە وشەی نموزەجی ناکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ رەئی هاوکارانم، بەڕاستی ئەو گوژمەیە گوژمەیەکی زۆر باشە بۆ دروست کردنی قوتابخانەکان، بەڵام ئەگەر نموونەیی بێت لە رووی دیزاینەوە، پێویستە لێرە ئیشارەتی پێ بدرێت، کە دروست کردنی قوتابخانەی نموونەیی لە رووی دیزاینەوە، ئەگەر نموونەیی بێت وەکو ئەوانەی کە ئێستا

هەن، ئەوە بەڕاستی جیاوازییەکی چینایەتی لەنێوان قوتابیەکان دروست دەکات بۆ وەرگرتنیان لەو قوتابخانانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەدام کە وشەی نموزەجی بمێنێتەوە، چ لە رووی بیناو تەصمیم و دیزاینەوە بێت، چ لە رووی سیستەمی خوێندنیشەوە بێت، بەلاّم پێشنیار دەکەم بۆ ئەو لیژنەیەی کە هەڵدەستێت بە سەرپەرشتی کردن و دابەش کردن و دروست کردنی ئەو قوتابخانانە زیاتر بایەخ و ئەهمیەت بدات بە شارو شارۆچکە بچووکەکان، چونکە ئێمە دەزانین لە شارە گەورەکاندا قوتابخانەی نموزەجی هەیە، بەلاّم لە شارە بچووکەکان، یاخود قەزاو ناحیەکان بێ بەش کراون لەو قوتابخانە نموونەییانە لە رووی سیستەمی خوێندنەوە، یاخود لە رووی دیزانیشەوە، ئێمە دەزانین ئەو قوتابخانە نموونەییانە، ئەو قوتابخانانەن کە ئەو قوتابیانەی لێ وەردەگیرێن کە توانای فیکریان، یاخود مستەوای عیلمیان وەکو دەڵێن لە رووی زیرەکیەوە ئەو قوتابیانە لەو قوتابخانانە وەردەگیرێن، کە نمرەکانیان بەرزە، نەوەك قوتابی فەقیر بێت، یاخود قوتابیەکی دەوڵەمەند بێت، بەڵکو تەنها ئەو قوتابیانە وەردەگرێت لە رووی دەرەجەوە زیاترن لە قوتابیەکانی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، من حەز دەکەم باس لەوە بکەم هەڵمەتی هەڵبژاردنی دروست کردنی قوتابخانەکان بەشانازییەوە دەڵێم لە خولی پێشووی پەرلەمانەوە لەلایەن لیژنەی پەروەردەوە داوا کرا، کەوا ساڵانە سندوقێك دابمەزرێت بۆ هەڵمەتێکی بەردەوام، چونکە ئێمە نەقصێك و کێشەیەکی زۆر زۆر گەورەمان هەیە لە قوتابخانەکاندا، ئەمە هەموومان دەیبینین هەر بۆیەش دەبینین دوو دەوام و سێ دەوام و چوار دەوامیش هەیە، لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە سیستەمی خوێندنمان گۆڕیوە، ئەگەر من بە هەڵەدا نەچووبم و ئاگاداریش بم، وەکو دەزانم ئەم سەدو پەنجا ملیار دینارە بۆ ماوەی چوار ساڵ دووبارە دەبێتەوە هەموو ساڵێك تا ماوەی چوار ساڵ هەتاوەکو ئەو نەقصەی قوتابخانانە پڕ بکرێتەوەو، ئەوەش داوای وەزارەتی پەروەردە بووە لە پلانە پێنج ساڵیەکەی کە داینـاوە، هەر لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم بۆ دەوڵەمەند کردنی ئەم

مادده‌یه (يخصص مبلغ (150) مليار دينار لحملة انشاء المدارس النموذجية)، مه‌به‌ستیش له نموزه‌جیه‌كه دیزاینه، یه‌عنی قوتابخانه‌یه‌كی عه‌صری كه هه‌موو بابه‌ته‌كانی خوێندكار پێویستیه‌تی له ساحه‌ی یاری كردن و له مه‌سره‌ح و له موخته‌به‌ڕات و له مه‌كته‌بدا، به‌پێی ئه‌و دیزاینه‌ی كه وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ش ئاماده‌ی كردووه، (لحملة انشاء المدارس النموذجية في الاقليم)، پێش ئه‌وه‌ی بڵێین (من موازنة النفقات الاستثمارية)، (وتشكل هيئة متكونة من اولاً/ وزير التربية والتعليم وزير المالية و وزير التخطيط للاشراف وتوزيع بناء هذه المدارس حسب الخطة المقدمة من وزارة التربية والتعليم)، چونكه وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده خۆی پلانه پێنج ساڵیه‌كه‌ی هه‌یه‌و ئاماده‌یه ده‌زانێت له هه‌موو كه‌س باشتر ده‌زانێت له‌كوێ پێویسته‌و له كوێ پێویست نییه، وه‌زاره‌ت خۆی ده‌زانێت، زۆر زۆر سوپاس.

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئامینه خان فه‌رموو.

به‌ڕێز ئامینه ذكری سعید:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

بەرا دەمەکێ لیژنا پەروەداو خوێندنی بلّند تاسەرە دانا دەڤەرێ هەرێما کوردستانێ، ئەویش نزیک دول کێشا قوتابخانا ئاگاهدار بووم کە ئەمزانی چەند ژینگەهێت قوتابخانەت کوردستانێ ناتەندروستن بۆ هەندەك قوتابی و تێدا بژینەڤە، ژی بەر هەندێ ژی ئەز دبینم کو تەرخان کرنا سەدو پەنجا ملیار دینارا بۆ هەڵمەتا دروست کرنا قوتابخانیەت سەردەمیانە، یەعنی ئەز باوەرم مەسەلە یا نموونەیی نا ئەوەکو قوتابخانەی نموونەییت جوداهیا، یا قوتابیەت دەهێتەبەر، بەلکو گشت لایێ ئەو پەیڤا نموونەیی ببیتە پەیڤەکا سەردەمیانەو بۆ هەندێکا چارسەر بێتە کرن، چەندیا پێویستە نوکە ئەڤ قوتابخانێ سەردەمیانا هەبی کو زارۆکێت کوردستانێ، گەنجێ کوردستانێ بشێم شێوازەکی یێ تەندروست ژ لایێ دەروونی و ڤەژ لایێ سەخلەمیڤە بشان خوێندنا خۆ جێ بەجێ بکات، راستە ئیشباع مەدرەستێت مە نەهاتینە کرن، ئول گور ئەو ئاخافتنێ بەڕێز وەزیرێ پەروەردەش دی کو بۆ هەندێ مە کێشە سێ دەوامی و دوو دەوامی نەمێنێتن مە پێ تیڤیت سێ هەزار قوتابخانە یاهەی، لێ جەنابی ویش ئاماژە دا هەندەکو مەعدەلی سەدو پەنجا قوتابخانە سالانە تێنە دروست کرن، یەعنی ئەڤ هەڵمەتی دروست کرنا قوتابخانە سەردەمیانە دگەل وان دروست کرنا قوتابخانە تشتە هەرە باشە کو بەهەندێ تو بەرامبەر ئەو قوتابخانەت کو یێ بە شێوازێکێ یێ ئاسایی تێتە دروست کرن، هەم بەر وێ مەدرەسەی نموونەییش ژی بهێنە دروست کرن، ئەز پشتگیریا بۆچوونێت گەلەك هەڤالێت مەند دکەم کو بۆردێك بهێتە دروست کرنا کو وەزارەتا پەروەردەو وەزارەتا پلاندانانێ، وەزیرێ وەزارەتا دارایی تێدا سەرپەرشتیا وێ بکا، چونکە وەزارەتی پەروەردێ پلانێ وێت دزانێت و پلانێکی هەموو کەسیەو هەمی تشتەك لەبەر دەستی ویە، ئەو دشێتن پتر سەریا ئاگاهدار بێت، لێ یا پێتیڤیا ئەڤ دروست کرنا هەڵمەتا قوتابخانە سەردەمیانە ژی سەر بنەمای جوگرافی و چارەسەر کرنا کێشا دوو دەوامی و سێ دەوامی بی، زۆریا قوتابیا هەر مەنتیقەیەکدا ژی بەر هەندێ ژی ئەز پێشنیار

دكەم كو ئەگەر ئەڤ بەندە هاتە پەسند كرن ڤێتن وەزارەتا پەروەردێ بۆ موصادەڤا وێ پلانا خۆ جێ بەجێ كرنێ، فرێكە پەرلەمانێ ئەم بزانین كا ئەڤ پرۆژا دیت كیرێ چاوا، بە چ رەنگ بێت و بە هەر ئێك كو ژی نوێ دێتە تەرخان كرن بۆ هەندێ پەرلەمان دەنگی لەسەر بدات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا تۆفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی من وەكو ئەندامێكی پەرلەمان ئەوە رەئی شەخصی خۆمە، پێموایە پرۆژەی دروست كردنی قوتابخانە نموونەییەكان، ئەمە ئەركی وەزارەتی پەروەردەیە، یەعنی هیچ مەفروز نەبوو ماددەیەك داگیر بكرێت لە پرۆژە یاسای بودجە مەبلەغێك دیاری بكرێت، چونكە وەزارەتی پەروەردە خۆی پلانی هەیە، خۆی دەبێت بزانێت سالأنە لە كوێ خوێندنگا دروست دەكات؟ لەسەر چ ئەساسێك دروستی دەكات؟ بەلأم كە هاتووشە من پێشنیار دەكەم ئەم ماددەیە بەم شێوەیە بێت (گوژمەی (150) ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروستكرنی قوتابخانە لە گوندەكانی كوردستان)، چونكە بەڕاستی نزیكەی هەزار گوندمان هەیە لە كوردستان تا ئێستا بینای قوتابخانەی نییە، هەروەها نزیكەی هەزارو سێ سەد بینای خوێندگامان هەیە لە كوردستان، كە دوو دەوامی و سێ دەوامی و چوار دەوامییە، ئێمە لەسەدەمێكدا دەژین كە كارەساتە باس لە دروست كردنی قوتابخانەی نموونەیی بكەین، بەلأم لەگەڵ ئەوەش كە نزیكەی هەزار دێمان هەیە، رەنگە خوێندكاری خەڵكی هەژار لەم دێیانە واز لە خوێندن بێنن، گوناهەكەی چیە؟ لەبەر ئەوەی بینای قوتابخانەی نییە، یاخود دەستی ناگاتە قوتابخانەیەكی تر هاتوچۆی بكات، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەم ماددەیە بەو شێوەیەی لێ بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بۆ پشتگیری رەئی هاوڕێیەكانم پێشنیاری ئەوە دەكەم یەكەم شت جیهەی مەسئوول هەم بۆ دروست كردنی ئەم خوێندنگایانە دیاری بكرێت، هەم بۆ دانانی بەرنامەیەك بۆ دانانی دادپەروەری لە دروست كردنی ئەم خوێندنگایانە، ئەویش بە دروست كردنی بۆردێك لە وەزارەتی پەروەردە، پلاندانان زائیدەن وەزارەتی دارایی، مەسەلەی ئەوەی كە ئەو خوێندنگایانە نموونەیی بن؟ یان نا؟ ئەوەی لە راپۆرتی یاساییش وازیحە نموونەیی نین لە رووی سیستەمی خوێندن، بەلأم لە رووی بیناوە، وەك ئەوەی ئێمە ئاگادار بین لە كاتی گفتوگۆیەكان لەگەڵ حكومەتدا، حكومەتیش لە رووی بیناوە باسی نموونەیی كردووە،

بەڵام مـن پشـتگیری ڕەئـی ئـەو هاوڕێیانـەم دەکـەم کـەوا مـن تەنانـەت لـە ڕووی بیناشـەوە پـێم باشـە خوێندنگاکان ئاسایی بن، ئێمە لـە ئـەنجامی بەدواداچوونمان بـۆ چـەند شـارو شارۆچکەیەك، لـە ئەوانـەش کێشەی نەبوونی بینا هەیە، ئێمە تاوەکو کەشـی ئاسـایی کردنـەوەی دەوام و ئـەو قەرەباڵغەیـە زۆرە ئاسـایی نەکەینـەوە بـۆ خوێنـدکاران، ئـەم جـەوە فەراهـەم نەکـەین، بگوازینـەوە بـۆ فەراهـەم کردنـی جـەوێکی زۆر بوونی مەسبەح و پارك و ئەم کراوەییە، من پێم باشە ئەم هەنگاوە لە ئێستاوە جێ بـەجێ بکرێـت، کە لـە ڕووی بیناشـەوە ئاسـایی بێـت، بۆیـە بـۆ ماددەکـە کـە خوێنـدنگاکان دروسـت دەکـرێن لـە ڕووی شـێوەی بینایەکەو، لە ڕووی سیستەمەکەشەوە هەردووکیان بینای ئاسایی بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی قسەکانی من لەلایەن بەڕێزانـەوە ئاراسـتە کـران، بـەڵام ئـەوەی کـە حـەز دەکـەم تەئکیـد بکەمـەوە هەنگاوێکی پیرۆزە، هەرچەند درێژە بەو بوارە بدرێت هەر کەمە، چونکە کـەم بـوونێکی زۆر لـە کوردسـتان بەگشتی لە ئەمڕۆوە بەرچاو دەکەوێت، بـەڵام پێشـنیار دەکـەم لەسـەر مەبـدەئی پێویسـت و پێویسـتر بێـت، ڕێگای وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی پەروەردە، بەتایبـەتی ئەولەویـەت بدرێتـە ئـەو شـوێنانەی کـە زیـاتر پێویستیان بە دروست کردنی قوتابخانە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار فازل فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، بەڕاستی بڕوای من لەسەر ئـەم خاڵـە چـەند قسـەی لەسـەر بکرێـت زۆر لـە جێگـەی خۆیـەتی، چونکە هەم لـە ڕابـردوو زیـاتر، ئێسـتاش تـا حـەددێك گـرفتی زۆر گـەورەی ئێمـە لـە کۆمـەڵگای کوردسـتان مەسەلەی خوێندن بووە، من دەستخۆشی لەو بڕیارە دەکەم بۆ قوتابخانەی نموونەیی لە کوردسـتان بکرێـت، بەس بە بڕوای من ئێمە گرفتی زۆر گـەورەمان هەیـە، بـەڵام کـە ئـەم ڕەئیـەم هەیـە مەبەسـت ئـەوە نییـە، ڕەئـیم ئـەوە نییـە کـە قوتابخانـەی نموونـەیی هـەبێت، ڕەئـیم ئەوەیـە لـە هـەموو گونـدەکانی کوردسـتان قوتابخانـەی نموونـەیی هـەبێت، بـەڵام کـەی؟ دوای ئـەوەی کـە ئێمـە گـرفتی خوێنـدن، یـان قوتابیانمـان لـە کوردسـتان نـەبێت، ئێسـتاش هـەموومان زۆر بـاش دەزانـین کـە یـەکێك لـە گرفتـەکانی ئێمـە مەسـەلەی خوێندنە، مەسەلەی بینای قوتابخانەیە لە کوردستان، ئێستاش قوتابیـانی ئێمـە لـە کوردسـتان لـە خـانووی کـرێ، یـان لـە خـانووی بـیری ئـاو دەخـوێنن بەڕاسـتیەکەی، بۆیـە مـن پێموایـە ئەمـە گرفتێکـی گەورەیـە، مەفروزە، زەرورە پێشتر ئەمە ڕەچاو بکرێت، تا مەسەلەی دروست کردنی قوتابخانەی نموونەیی، هەرچـەند

پێشتر عەرزم کردن زۆر لەگەڵ کردنەوەی قوتابخانەی نموونەیی، یان لەگەل قوتابخانەی شوێفات لە کوردستان بکرێتەوە، ئەمانە بەڕاستیەکەی موژدە بەخشن بۆ ئێمەی خەڵکی کوردستان و بۆ قوتابیانی ئێمە لە کوردستان بەحەقیقەت، بۆیە من داواکارم گرفتی بینای قوتابخانە چارەسەر بکرێت لە کوردستان، پاشان بیر لەو جۆرە پێشکەوتنانەی قوتابخانە بکرێتەوە، پێشنیارێکی ترم ئەوەیە بەڕاستی لە کردنەوەی ئەو قوتابخانە نموونەییانە، بەحەقیقەت من پێم خۆشە بە سەراحەت و راشکاوی بڵێم لە قوتابخانە نموونەییەکان کێ توركی دەخوێنێت؟ بە بڕوای من لە سەدا یەك قوتابیانی خەڵکی هەژارو منداڵانی شەهیدانی تێدا نییە، بۆیە هیوادارم ئەگەر هەروەکو ئەوانەی پێشوو دەکرێتەوە قوتابخانەی نموونەیی، نەك ئەمە نەکرێنەوە، ئەوانیش دابخرێن، چونکە بەڕاستی لەوانەی پێشووش خەڵکی فەقیرو هەژارو منداڵی شەهیدان لێی مەحرومن، خاڵێکی تر پێشنیار دەکەم سندوقێکی تایبەت بە قوتابخانە لە کوردستان هەبێت، زیاتر بۆ هاوکاری کردنی ئەو قوتابیانەی کەم دەرامەتن، یان منداڵی خەڵکی هەژارن، بۆ ئەوەی زیاتر ئیدامە بە خوێندن بدەن لە کوردستاندا، بتوانن سەرکەوتوو بن لەخوێندن، یان مەحروم نەبن لەبواری خوێندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عومەر نورەدینی فەرموو.

بەڕێز عمر حمد امین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا بە ئامادە بوونی بەرپرسان لە وەزارەتی پەروەردەش گفتوگۆی تێرو تەسەلمان لەسەر ئەم خاڵە کرد، وەکو بەڕێزانیش باسیان کرد، ئێمە پێمان باشە بۆردێك هەبێت، واتا دوای ئەم گفتوگۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین ئەم زیادەیە بەم شێوەیەی خوارەوە بخرێتە سەر یاسایەکە، دوو برگەی بۆ زیاد بکرێت، یەکەمیان/ پێکهێنانی بۆردێك لە وەزیرانی پەروەردەو دارایی و پلاندانان بە مەبەستی سەرپەرشتی کردن و بەدواداچوون و دروست کردنی ئەم قوتابخانانە.

دووەم/ رەچاو کردنی هاوسەنگی لەنێوان گوندو شارو پارێزگاکان لە دروست کردنی ئەم قوتابخانانە، بە مەبەستی چارەسەر کردنی کێشەی چەند دەوامی و زۆری ژمارەی قوتابیان لە پۆلەکاندا بەشێوەیەك لەگەڵ ناوەڕۆکی سیستەمی پەروەردەی نوێ بگونجێت.

من پرسیارێکیشم هەیە، پێم خۆشە لێرە وەزیرانی بەڕێز وەڵاممان بدەنەوە، ئەویش ئەوەیە لە پرۆژە پێشنیار کراوەکاندا شەست و هەشت بینای تایبەتی بۆ قوتابخانە دروست دەکرێت، ئایا ئەم شەست و هەشت قوتابخانەیە لەگەڵ ئەم قوتابخانانە جیاوازە، ئەم گوژمەیەی بۆ تەرخان کراوە؟ یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەم ماددەیە گرنگی زۆری هەیە، لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە دەتوانێت ببێت بە پشتیوانێكی باشی وەزارەتی پەروەردە بۆ پەیڕەو كردن و جێ بەجێ كردنی ئەو بەرنامە پێنج ساڵیەی كە هەیەتی، بۆ گەشە كردنی سیستەمی خوێندن و هەم لە رووی با بڵێین ژمارەشەوە، واتا ژمارەی خوێندنگاكان، بەلاّم دەكرێت لەوەوە بپرسین ئایا ئێمە بە تەسدیق كردنی ماددەیەكی لەو جۆرە ناڕۆشن ئێمە هاوكاری وەزارەتی پەروەردە دەكەین ئەو بەرنامەیە جێ بەجێ بكات بەشێوەیەكی راست؟ لەكاتێكدا كە جگە لەوەی كە خودی ئەم ماددەیە ئەو سەدو پەنجا ملیار دینارە وەكو بەڕێز كاك عومەر نورەدینشی ئیشارەتی پێدا، جارێ ئێمە بۆمان روون نییە، كە ئایا ئەمە لەزیمنی ئەو خوێندنگایانەیە كە لە ناو پرۆژە پێشنیازكراوەكاندایە؟ یان نا؟ ئەگەر لە زیمنیان نەبێت، ئەگەر مەبلەغێكی جیا بێت، گرنگی جیا كردنەوەی ئەم مەبلەغە چیە بە ماددەیەكی جیا؟ بۆ لەناو خودی بەرنامەی كاری، یان لەناو پرۆژە پێشنیازكراوەكانی وەزارەتی پەروەردەدا نییە، جگە لەوەی كە لەناو پرۆژە پێشنیازكراوەكانیشدا هەر بۆ خۆی حكومەت رێگرە لەبەردەمی ئەوەی وەزارەتی پەروەردە ئەو خوتە پێنج ساڵیەی بەشێوەیەكی باش جێ بەجێ بكات، بە دەلیلی ئەوەی كە دروست كردنی بینای خوێندنگاكان با بڵێین ئیختیصاص و مەرجەعی شەرعی خۆی وەرنەگرتووە كە وەزارەتی پەروەردەیە، بەسەر وەزارەتە جیاجیاكان دابەش بوون، لەوانە وەزارەتی ناوخۆ وەكو ئیشارەتمان پێدا، كە ئەم بەرچاو روون نەبوونەی وەزارەتی پەروەردە لەوەی كە ئەركی دروست كردنی خوێندنگا ئەركی ئەوە، یان ئەركێكی هاوبەشە لەنێوان هەموو وەزارەتەكاندا، ئەو بەرنامەیە دەخاتە بەر مەترسیەوە، كە بەشێوەیەكی تەواو جێ بەجێ بكرێت، لەم خالاّنەدا كە پێشنیار دەكەم كە ئەگەر ئەو سەدو پەنجا ملیار دینارە جیایە لەو بڕەی كە تەرخان كراوە بۆ پرۆژە پێشنیاركراوەكان بخرێتەوە ناو پرۆژە پێشنیازكراوەكانی وەزارەتی پەروەردە، هەروەها هەموو پرۆژەكانی دروست كردنی بینا لە وەزارەتەكانی تریشەوە بخرێتەوە سەر وەزارەتی پەروەردە، بۆ ئەوەی ئێمە هاوكارو پشتیوانی ئەو وەزارەتە بین بۆ جێ بەجێ كردنی بەرنامەكەی، جگە لەوەی هاوڕام لەگەڵ كۆمەڵێك لە ئەندام پەرلەمانەكان، كە مەصدەری ئەمە جێ بەجێ كردنی، شێوازی جێ بەجێ كردنی، ژمارەی ئەو خوێندنگایانەی كە ئەم سەدو پەنجا ملیار دینارە دەیگرێتەوە، هیچی روون نییە، هەتا بەرچاو روونیش نەبێت، پێموایە ناحەقی دەكەین لەوەی دەنگی لەسەر بدەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پێموایە ئەم ماددەیە زۆر گرنگە، ئەم بڕە پارەیە كە دانراوە بۆ دروست كردنی قوتابخانە نموونەییەكان، بەڕاستی قوتابخانە ئاساییەكان زۆر گرنگترن، چونكە ئەگەر بێتو قوتابخانە ئاساییەكان

دروست بکەیت هەموو شارو شارۆچکەکانی کوردستان دەگرێتەوە، ئەمڕۆ لەکوردستان هەموو شارەکان پێویستی بە قوتابخانە هەیە، بە بینای قوتابخانە هەیە، هیچ قوتابخانەیەك نییە دوو، سێ دەوامی تیا نەکرێت، کە قوتابی ئیستیفادەی لە دەرسەکان ناکات، لەبەر ئەوە چونکە ئەزمەی زۆر بوونی قوتابی لە قوتابخانەکاندا هەیە، ئەگەر قوتابخانەی ئاسایی دروست بکرێت، لەوانەیە زیاتر ئەو ئەزمەیە کەم بکات لە کوردستان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر ئەرسەلان فەرموو.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ناوەڕۆکی ماددەکە کە دەڵێت بۆ قوتابخانەی نموونەیی، کەواتە قوتابخانەی تریش دروست دەکرێت، بەڵام ئەمەیان تایبەتیە بۆ نموونەیی، کێ دروستی دەکات؟ گرنگ قوتابخانەکە دروست بکرێت، کێ دروستی دەکات؟ ئەگەر ئێمەی پەرلەمان گلەییمان هەیە دەبێت بچین چاودێری بکەین بڵێین ئایا سەرجەمی ئیش و کارەکانی حکومەت چۆن بەڕێوە دەچێت؟ ئێمە ناتوانین بڵێین ئیلا دەبێت لە فلان شوێن دروستی بکات، چونکە حکومەت ئەداتی تەنفیزو جێ بەجێکەری مەسەلەکانە، مەبەست لە نموونەییەکە، ئەگەر مەبەست لەوەیە لاعەلا تەعین هەموو کەسێك پێویستە بچێتە ئەو قوتابخانەیە پێویست ناکات ناوی نموونەیی لێ بێنین، بەڵام ئەگەر بۆ نموونەییە، ئەمە جێی خۆیەتی بمێنێت، ئەی بۆ لە هەموو کوردستان یەك کولیەی توب نییە، یەك کولیەی هەندەسە نییە، یان یەك کولیە نییە، چونکە ئیختیصاصاتەکان، کەفائەتەکان فەرقیان هەیە، هەندێك خوێندکارو قوتابی هەن زیرەکن، قابیلی ئەوەن کەفائاتەکانیان نەمرێندرێت، لە قوتابخانەی تایبەتی بەپێی دەرەجە دەڵێم، بەپێی کەفائەت، بەپێی لێهاتوویی بچن لەو قوتابخانە نموونەییانە بخوێنن، چونکە ئەو کەفائاتانە ئەگەر ئیهتیمامی پێ نەدرێت، ئەگەر بایەخی پێ نەدرێت، لەوانەیە کەفائاتەکەی بمرێت، بۆیە نموونەییەکە بۆ ئەو مەسەلەیە هاتبێت، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەو قوتابخانانە چەندی تر لە کوردستان دروست بکرێت با قوتابخانە دروست بکرێت، چونکە وڵاتەکەمان پێویستی بە قوتابخانەی زۆرە، سێ دەوام و چوار دەوامی تێدا بێت و فەرقیش نەکرێت ئەوە نموونەییە لە شارو لە دێ، بە مەرجێك ئەو شوێنەی خوێندکارو قوتابی زیرەکی تێدایە گرنگی باشتری پێ بدرێت، بەڵام لەسەر حیسابی قوتابخانە ئیعتیادیەکان نەبێت، من پێموایە دەبێت وا جێ بەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار فەرموو فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن حـەز دەكـەم چـەند روون كردنـەوەيـەك بـدەم، خـۆی ئـەو نموونـەييـە لـە پـرۆژە ياسـاكەی عێراقيـەوە تەسەور دەكەم وەرگيرا بێت، نووسراوە نموزەجی عامە، ئەمە يەكەم شت.

خاڵێكی تر، ئێمە ئيشارەتمان پێداوە نموزەجيەكەمان لابـردووەو روون كردنـەوەی تـريش كـاك شـێروان كـە موديـر عامـە لـە وەزارەتـی پلاندانان باسـی ئـەو نموزەجيـەی كـرد، گـوتی نموزەجيەكـە قصـدمان ئەوەيـە لـە دروست كردنی بينايەكە بگونجێت لەگەڵ سيستەمی نوێی خوێندن، كە نۆ پۆڵە، ئێستا بنـەڕەتی نـۆ پۆلـە، لەبەر ئەوە دەكاتە بيست و حەوت پۆل، لەم كاتە ئەوانەی سێ دەوام و چوار دەوامن يەك دەوام دەكەن تاكو سـەعات دووی نيـوەڕۆ لـەماوەی ئـەم چـوار سـاڵە ئێمـە بتـوانين دوو دەوام و سـێ دەوام نـەهێڵين، ئەمـە مەبەستی كاك شێروان بوو.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ليژنەی ياسايی ئێستا رەئيتان، چەند پێشنيارێك هـات، ئـاخير رەئيـەكانتمان بڵـێن، بـۆ ئـەوەی پێشنيارەكان بخەينە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دەزيی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر لەو تێبينيانەی لەلايەن ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كرا تايبەت بوو بە نموونەيی، هەر چەند ئێمـە لە راپۆرتی ليژنـەی ياسـايی و دارايـی داوامـان كـردووە ئـەو وشـە لابـدرێت، بـەلام پێشـنياری ئـەوە كـرا كـە وشەكەی وشەيەكی تر لە جێگای دابنرێت وشەی هاوچەرخ، سـەردەم، عەصـری، ئێمـە لاريمـان نييـە لـەوەی ئەو وشەيە لە شوێنی دابنرێت، هەرچەند لە دەقی پرۆژەكەی لەلايـەن حكومـەت هـاتووە زۆر روونـە، كـەوا مەبەسـت لـە نموونـەيی سيسـتەمی خوێنـدن نييـە، چـونكە بـاس لـە دروسـت كردنـی قوتابخانـە دەكرێـت، مەبەست بالآخانەيە، بينايەيە، ئێمە لـە سـاڵی 2010 قوتابخانەيـەك دروسـت دەكـەين، بـۆ بـەپێی ديـزاينی چل، پەنجا ساڵ پێش ئێستا بێتن؟ مەبەست ئەوەيە بينايەكە بە چ شێوەيەك دروست بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نيزامی هەيە تكايە.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا دوو تەفسير هەيە بـۆ وشـەی نموونـەيی، تەفسـيرێك دەڵێـت سيسـتەمە، تەفسـيرێكيش دەڵێـت بينايـە، بۆيە داوا دەكەين لە بەڕێز وەزيری پلاندانان بۆمان روون بكاتەوە، كە ئايا سيستەمە؟ يان ديزاينە؟ ئەگـەر ديزاين بێت بەڕاستی مـن پێموايـە زۆربـەی بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان لەگـەڵ ئـەوەن كـە ديزانيەكـەی هاوچەرخ بێت، بەلام لەگەڵ سيستەم، ئەوە ديارە كە لەگەڵی نين.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ليژنەی ياسايی بەردەوام بە تكايە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دەزیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەقەکە زۆر روون و ئاشکرایە پێویستی بە تەفسیر کردنی هەیە، لێرە دروستکردنی قوتابخانە مەبەستی باڵەخانەیە، مەبەست بینایەیە، تەصمیمەکە، دیزاینەکە بە چ شێوەیەك دەکرێ؟ بەشێوەیەکی هاوچەرخ و سەردەمیانە بێت، سەبارەت بە پێشنیارێك کرا، ئایا بە ئاگاداری وەزارەتی پلان دانان و پەروەردە، ئەو دوو وەزارەتە، وەزارەتی پەیوەندیدار زیاد بکرێ بۆ ماددەکە، پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین، چونکە پێویستە دروست کردنی ئەو قوتابخانەیە، ئەوان پلانی ساڵانەیان هەیە، ئاگاداری وردەکارییەکانی ئەوانە کە لە چ شوێنێك پێویستی بە قوتابخانە هەیە، پێشنیارێکی تر کرا، چۆنیەتی سەرف کردنی ئەو بڕە پارەیە، بەدواداچوون لە لایەن چەند لایەنێك دەکرێ، ئایا لێژنە، دەستە، ئەنجومەن یان بۆرد؟، ئێمە پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین، لاریمان نیە ئەگەر زیاد بکرێ، بزانین بەدواداچوون بکرێ، یاخود چاودێری چۆنیەتی سەرف کردنی ئەو بڕە پارەیە بۆ ئەوەی چارەسەرکردنی کێشەی قوتابیان بکرێ، جا ناوی لێدەنێن لێژنە، ئەنجومەن، دەستە، بۆرد، ئەوە بڕیاری کۆتایی بڕیاری پەرلەمانە، پێشنیارێك، یاخود تێبینیەك لە لایەن یەك لە بەڕێزان، باس لەوە کرا کە پێویستی نەدەکرد لەناو پرۆژە یاسەکەدا ماددەیەك تەرخان بکرێ تایبەت بەو بڕە پارەیە بۆ دروست کردنی قوتابخانە، لەبەر ئەوەی وەزارەتی پەروەردە بودجەی تایبەتی خۆی هەیە لەناو بودجەکە، باس لە دروستکردنی قوتابخانە هاتیە، من بەو بەڕێزە دەڵێم، نەك تەنها بودجەی وەزارەتی پەروەردە بۆ ئەم ساڵ، بۆ چەند ساڵی ئایندەش تەرخان بکرێ بە تەنها بۆ دروستکردنی قوتابخانە، کێشەی کەمی قوتابخانە چارەسەر ناکات، بۆیە ئەوە شتێکی زۆر باشە، ئێمە ئەگەر 3000 قوتابخانە زیاتر بە پێی ئاماری وەزارەتی پەروەردە و لێژنەی پەروەردەی پەرلەمان، پێویستمان بە زیاتر لە 3000 قوتابخانە هەیە ئەم ساڵ، باشە ساڵانە ژمارەی قوتابیان و خوێندکاران لە زیاد بووندایە، ئەو کێشەیە بەردەوامە، بەڵام ئێمە ئەگەر ئەو بڕە پارەیە تەرخان بکرێ، ئەوە ئەو کێشەیە هەوڵ دەدەین ئەگەر بنبڕیشی نەکەین، کەمی بکەینەوە، کێشەکە تۆزێك بەشێکی چارەسەر بکەین، ئەوەندە پێشنیار و تێبینیە پەیوەندی بە لێژنەی یاسایی هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، ئەو روونکردنەوەی کە، فەرموو.

بەڕێز علی سندی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا بزانم زۆربەی پرسیارەکان کە کرا، پرسیار بوون، بەس بەعزێ خوشك و برای تر وەڵامیان دایەوە، تەقریبەن سوئالی زۆر لەسەر ئەوە هەبوو کە ئایا ئەمانە، ئەگەر پرسیاری یەکەم ئەوە بێت، ئایا پێویست بەو قوتابخانانە هەیە یان نا؟، هەڵبەتە هەموو موتەفیقن لەسەری، پێویست ناکات زۆر لەسەری بڕۆین، ئەگەر سوئالەکە، ئایا نموونەیی مەعنای چیە؟، وا بزانم تەوزیح درا، مەبەست دیزاینە، شێوازی خوێندن

لەو قوتابخانانە، شێواز، دیزاین یەعنی تەصمیم کاك رەشید، شێوازی خوێندن لەو قوتابخانانە، شێوازی خوێندنی وەزارەتی تەربیەیە، یەعنی هەمان شێوازە، هیچ بەرنامەیەکی تایبەت نیە بۆ ئەوەی کە ئەمانە وەکو قوتابخانە ئەهلیەکان بەکار بهێنرێن، هۆی ئەوەی کە لەبەر چی لەناو بودجەی وەزارەتی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، سکرتێری پەرلەمان ئەڵێ: سیستەمی پەرلەمان ئەوەیە، ئەبێ جەنابی وەزیر رابوەستێ قسە بکات.

بەڕێز د.علی سندی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەسەر چاو، ئەو جیهەتەی کە بەرپرسە لە شێوازی تەنفیز کردنی ئەو بەرنامەیە، وەزارەتی تەربیەیە، راستە، بەڵام لەبەر چی پێشنیاری ئەوە ئەکرێ کە وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلان دانان لەگەڵ بن، بەڵام دوا بڕیار بۆ بەڕێزتان بەجێ دێڵین، بەڵام هۆیەکەشی ئەوەیە کە ئەمە وەکو پرۆژە بەرنامەیەکی جودا ئەوە کراوە، وەکو حەملەیەکی نیشتمانی بۆ دروست کردنی قوتابخانە، بەس لەناو بودجەی وەزارەتی پەروەردە، لە پرۆژەکانی وەبەرهەمهێنانی وەزارەتی پەروەردە، چ لە پرۆژە بەردەوامەکان و چ لە پرۆژە پێشنیارکراوەکان، بۆ هەر سێ پارێزگای سلێمانی و هەولێر و دهۆك، زائیدەن ئیدارەی گەرمیان، پرۆژەی نۆژەن کردنی قوتابخانە، دروست کردنی قوتابخانە، لە 6 پۆلی، 9 پۆلی، 12، 27، هەروەها 18 پۆلی، لە هەر دووکیان هەیە، لە بەردەوامەکانیش هەیە لە ئەوەش هەیە، ئەوە بە حیساب خصوصیەتێکی دراوەتێ کە ببێتە شتێکی موەحەد لە زمنی پڕکردنی ئیحتیاجاتی پێویستی بە قوتابخانە، وەکو بەڕێزانیش ئیشارەتیان پێدا، لەوە ناچێت کە تەنانەت ئەو 150 ملیارە فەراغەکە پڕ بکەنەوە، وا بزانم هەر ئەوەندەیە کە بتوانم باسی بکەم ئێستا، چونکە تەفاصیلی تەنفیزی ئەم کارە حەتمەن دەبێ بە جیهەتێك رابسپێردرێ، جیهەی موستەفیدی نیهائی وەزارەتی تەربیەیە، ئەوە وازیحە، سیستەمی تەعلیمی وەزارەتی تەربیەیە، عەدالەت لە تەوزیع کردنی ئەو قوتابخانانە لە شوێنەکانی، لە هەموو جێیەکان با بڵێین، حەتمەن ڕەچاو دەکرێ، مولاحەزاتەکان بە هەند وەردەگیرێت، هەر ئەوەندە وەڵامم هەیە، ئەگەر پرسیاری تریش هەیە ئەوە لە خزمەتداین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی، ئەو پێشنیارەی کە بەڕێزان کردیان کە هەیئەتێك لە سێ وەزارەت پێکبهێندرێت کە سەرپەرشتی ئەو ئیشە بکەین، رەئیتان لەسەری؟

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی یاسایی، پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەین، صیاغەکمان ئامادە کردووە ئەگەر ئیزنمان بدەی بۆتانی دەخوێنینەوە، بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە صیاغەکە بە کوردی و عەرەبی بخوێننەوە تا بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

يخصص مبلغ مائة و خمسون مليار دينار، لحملة أنشاء المدارس في الاقليم و تشكل هيئة من وزراء المالية و الاقتصاد و التربية و التخطيط للاشراف على تنفيذها، حسب الخطة المعدة من قبل وزارة التربية من موازنة النفقات الاستثمارية.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گوژمەی 150 ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانە تەرخان دەکرێت لە هەرێمدا و ئەنجومەنێك کە پێك دێت لە وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەتی پەروەردە و پیلان دانان، سەرپەرشتی ئەو پلانە دەکات کە لە لایەن وەزارەتی پەروەردە پەسند دەکرێ، لە بودجە وەبەرهێنەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵیتی با دەستی بەرز بکات؟، کێ لەگەڵدا نیە؟ سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسند کران بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة التاسعة عشرة:

يخصص مبلغ 90 مليار دينار لدعم الاحزاب و المنظمات و يتم الصرف من هذا التخصيص بأجراءات مؤقتة، على ان يتم تسوية المبالغ المستلمة من قبل الاحزاب و المنظمات، وفق قانون دعم الاحزاب، حال اقراره من قبل برلمان كوردستان.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 19:

گوژمەی 90 ملیار دینار بۆ پشتگیری حیزبەکان و ڕێکخراوەکان تەرخان دەکرێت، لەناو ئەو تەرخان کراوە خەرج دەکرێ بە ڕێکارێکی کاتی، بە مەرجێك پارە وەرگیراوەکان لە لایەن حیزبەکان و ڕێکخراوەکان بە

پێی یاسا، پشتگیری حیزبەکان و بە وەرگرتنی تەسویە بکرێ، ئەوەش دوای پەسندکردنی دەبێ لە لایەن پەرلەمانی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی رەئیتان؟

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو لێژنە ئەو ماددەیە پەسند دەکەن و وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە رەئی حکومەتە، بۆیە ئێمە داوامان لە بەڕێزتان کردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کێ ئەیەوێ قسە بکات با ناوی بنووسین، تکایە وەختی ناو ئەڵێین، ئەوەی ئەڵێ، ناوی بڵێت و قسە بکات، چونکە ئەگەر ناوی خۆی نەڵێت، لە پرۆتۆکۆڵ ناوت نانووسرێت و ئینجا ئەڵێت قسەم کردیە و ناوم نیە:

1- عمر عبدالعزيز بهاءالدين. 2- د. احمد ابراهيم على 3- يشار نجم الدين 4- عبدالقادر اكرم بازرگان 5- هاژە سليمان 6- برهان رشيد حسين 7- د.شاهۆ سعيد فتح الله 8- د.پەريهان قبلاى 9- پەيمان عزالدين عبدالرحمن 10- پەيمان عبدالكريم عبدالقادر 11-د. جعفر على رسول 12- بكر كريم (ئاسۆ) 13- حسن قادر حسن. 14- گوليزار قادر اسماعيل 15- بەفرين حسين محمد 16- حمه سعيد حمه على 17- ژيان عمر شريف 18- شڤان احمد 19- فاضل محمد قادر(بەشارەتى) 20- رزگار محمد امين 21- عبدالله محمد نورى 22- عزيمه نجم الدين 23- د.رفيق صابر 24- سمير سليم 25- د.صباح محمد نجيب 26- عمر حمد امين خدر(نورەدينى) 27- ئاشتى عزيز صالح 28- د.زانا رؤوف حمه كريم. 29- صباح بيت الله 30- سيوەيل عثمان. فەرموو کاک عومەر.

بەڕێز عمر عبد العزيز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەم ماددەیە من چەند تێبینیەکم هەیە، یەکەم: پێم وایە ماددەکە لە سەرەتاوە دەبێ دوو بەش بێت، بەشێکی باسی ئەحزاب و رێکخراوە سیاسیەکان بێت، بەشێکیشی باسی NGOیەکان و

ڕێکخراوەکان و کۆمەڵە و دامەزراوە و ئەو مەجالانەی تری کۆمەڵگەی مەدەنی بێت، چونکە لێرە بە واوێکی عەتف کراوەتەوە، وازیح نیە کە ئەو بڕە چۆن دابەش ئەکرێ، بە نیسبەت بڕگەی یەکەمی ئەوە، ئەگەر بکرێ باسی حیزبەکان، من پێم وایە ئەبێ پێوەرێکی وازیح بۆ دیاریکردنی ئەو بڕە بۆیان دیاری بکرابایە، من نازانم لەسەر چ ئەساسێك ئەو بڕە دیاری کراوە، ئایا بڕە پێشووەکان لە ساڵانی رابووردوو، لە 17 ساڵی رابوردوو، ئەو بڕە پارەتیە دراوە بە حیزبە سیاسیەکانی کوردستان، لە پێش چاو گیراوە و لەمە زیاد و کەم کراوە، یان ژمارەی کورسی و دەنگەکان لەناو پەرلەماندا حیسابێکی بۆ کراوە کە ئەمە دوو ستاندارن لە وڵاتان بە شێوەی جیا جیا حیساب بۆ ئەو دوو پێوەرە کراوە، لێرە وازیح نیە کە ئەمە چی لەبەر چاو گیراوە کاتی ئەمە دیاری کراوە، بە نیسبەت دەعمی ئەحزاب لە کوردستان من بە خاڵێکی ئاسایی ئەزانم و بە زەروریشی ئەزانم بۆ دەعمی پرۆسیسی سیاسی بۆ گەشەدان بە دیمەکراتیەت و تەعەدودیەت لە کوردستان، بۆ زیاتر خۆماڵی کردنی ئەجیندای حیزبە سیاسیەکان لە کوردستان، ئێمە کەباسی حیزبەکان دەکەین، حیزبەکان پێشەنگی توێژاڵێکی زۆری جەماوەری کوردستانن، زۆربەی زۆری ئەو برا و خۆشکانەی کە لێرە پەرلەمانتارن بە پشتیوانی حزبە سیاسیەکان هاتوونەتە ئێرە، دەعم کردنی حیزبە کوردستانیەکان، یەعنی گەشەدان بە ڕەوتی سیاسی و بە حاڵەتی سیاسی و بە دیموکراتیەت و ئازادی لە کوردستان، من بۆ ئەم خاڵەیان عەرزم ئەوەیە: ئەگەر بەم بڕە ئیکتیفا بکرێ کە لێرە دیاری کراوە و هەموو حیزبەکان و ڕێکخراوەکانی تریشی تێخراوە، موبەریراتی یاساییمان چیە بۆ دەعمی 17 ساڵی رابوردووی حیزبە سیاسیەکانی کوردستان، ئەوەی بە بڕیاری سیاسی و بە تەوافوقی سیاسی کرابێ یان بە هەر شێوازێکی تر، وا بزانم هەموو جەماوەری کوردستان و چاودێرانی حیزب و بە پەرلەمانتارانیشەوە، ڕەخنەمان لەسەر بڕەکەی و لەسەر جۆری تەخصیصاتەکەی بووە، لە دەمی چەندین بەرپرسی بەڕێزەوە بیستراوە کە نە تەخصیص کردنی ئەو بڕە پێشووانە یاسایی بووە، نە بڕینی ئەو بڕەش کە ئێستا لە حکومەتەوە بڕاوە، یاسایی بووە، کەواتە موبەریراتی یاساییمان بۆ داهاتوو لەسەر زەوئی رابوردوو دەبێ روون بکەینەوە، ئەوە خاڵی یەکەم بە نیسبەت حیزبەکانەوە، بە نیسبەت ڕێکخراوەکانیشەوە، ئەبێ یاسا تۆزێك وازیح بێت، گرفت دروست نەکات بۆ دەزگا تەنفیزیەکان، کە لێرە باس لە مونەزمات دەکرێ، باس لە جەمعیات لە کوێیە؟، من پرسیارم لە لایەنی یاساییە، باسی ڕێکخراوەکان بە شێوەیەکی گشتی، کێ ئەگرێتەوە بەڵزەبت کەلیمەی مونەزەمات؟، دامەزراوەکان، سەنتەرەکان، موئەسەساتی تر، کۆمەڵەکان؟، هەموو ئەو مەجالانەی کە دەچنە خانەی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئەبێ بە وازیحی لێرە دیار بێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار د.ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ومرتێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەست لە مونەزەمات یان ڕێکخراوەکان کە لەو ماددەیەدا هاتووە، مەبەست ڕێکخراوە سیاسیەکانە لەگەڵ حیزبەکان باس کراوە؟، یان مەبەست ڕێکخراوەکان NGOیە، ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنیە؟، ئەوە بەراستی پێویستە روون بکرێتەوە، چونکە ئەو بڕەی دیاری کراوە بۆ هەر هەموویانە، چونکە زۆر ڕێکخراو هەیە، بە دەیان ڕێکخراو هەیە ئەمڕۆ بودجەیان هەیە لە حکومەتی هەرێم، کە وا ئەزانم هەندێکیان لە جێی خۆیاندا نیە کە ئەو بودجەیەیان پێ ئەدرێ، حکومەتیش وا بزانم خەریکی موراجەعە کردنی ئەم مەسەلەیە، ئینجا پێوەرەکان چین بۆ پێدانی ئەو بڕە پارەیە بە حیزب و ڕێکخراوەکان؟، بەراستی تا ئێستا ئەوەی کە بە حیزبەکان دراوە، پێوەری عەدالەت پەیڕەو نەکراوە، لەبەر چاو نەگیراوە لە پێدانیان، ئایا ئەم بڕە پارەیە کە ئەدرێ بە حیزبەکان بە پێی ئەم پێوەرەی ئێستایە کە حیزبەکان بودجە لە وەزارەتی دارایی، لە حکومەتی هەرێم وەردەگرن، یان بە شێوەیەکی ترە؟، کە ئەمەش روونەکراوەتەوە لە بودجەکە، لە یاساکەدا نەهاتووە، من بە پێویستی ئەزانم کە پەلە بکرێ لە فەصڵ کردنی یان گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای بودجەی حیزبەکان، یان پاڵپشتی دارایی بۆ حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکان کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە لە پەرلەمان بکرێ، ئەگەر بشکرێ، شتێك ئیزافە بکرێتە سەر ماددەکە، یان سەقفێکی زەمنی بۆ دیاری بکرێ یاخود ئەوە ڕەبت بکرێ بەو یاسایەی کە لە ئایندە پەسند دەکرێ کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە و پێوەرەکان هەمان ئەو پێوەرە بن کە پارەکە ئەدرێ بە حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار یشار، فەرموو.

بەڕێز یشار نجم الدین نورالدین عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 19 دا ئەم پێشنیارانەم هەیە، پێوەری دانانی بڕی پارەکە دیار بکرێ، دوو: حیزب و لایەنە سیاسیەکان جیا بکرێ لە ڕێکخراوەکان، سێ: چۆنیەتی دابەش کردنی بڕی 90 ملیار دینارەکە دیار بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالقادر بازرگان فەرموو.

بەڕێز عبدالقادر اکرم جمیل عبدالصمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەقریبەن لە پاش ئینتیفازە هەتا ئێستا، حیزبەکان ئیجازەیان پێدراوە، بودجەشیان بۆ دانراوە، ئەو بودجەیە بەپێی بیر و بۆچوونی حکومەت بووە، ئەویش تەبعەن حکومەت حەقیتی کە بە پێی بیر و بۆچوونی خۆی دابنێ، یەعنی ئەبێ فەرقێك هەبێ، حیزب هەیە قاعیدەی نیە، حیزب هەیە فەقەت حیزبە، حیزب هەیە دەزگای نیە، حیزب هەیە بەس دەزگای تەلفزیۆنی هەیە، دەزگای ڕۆژنامەی هەیە،

حیزب هەیە فروعاتی هەیە، ئەوە لە لایەك، ئەمما دێنە سەر حیزب عامەتەن، ئەوە شتێکە، مەسەلەن بە نیسبەت ئەحزابی کوردستانی هەموویان، یەعنی بودجەیان زۆر زۆر زیاترە لە حیزبە تورکمانیەکان، قەصدم ئەترافە تورکمانیەکان، ئەوەی ئێمە حیسابمان کردووە تا ئێستا، بودجەی هەموو حیزبە تورکمانیەکان لە 300 ملیۆن تا 400 ملیۆن زیاتر نیە، وا بزانم حیزبێکی کوردستانی لە 400 ملیۆن کەمتر نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەجائەن بەو شیکلە نیە من لەگەڵت نیم، کاك عبدالقادر، مەعلوماتی غەڵەت لە پێش خەڵك جوان نیە بەو شکلە، قسەی بازاڕ ناخوات، کوردستانیش هەیە لە تورکمان کەمترە و لە لایەك لە لایەکی تر زیاترە، عەدالەتێك هەیە ئەو یەك، لێرە مەوزوع ئەوە نیە کێ چەند وەردەگرێ، بۆ ئەوەی غەڵەت نەکەین، قسەت هەیە؟ مەجبوورم رات بگرم، چونکە لە نیزام دەرچووی، ئەوە شتێکی وەقتیە، ئێمە یاسای بودجەی ئەحزابەکان لە پێش دەستمانە، لەوێ ئەتوانی جەنابت ئەو ئیحصائیە و ڕەقم و ماددانە بڵێی بۆ ئەوەی جێگیر بی،لێرە ئەوە شتێکی وەقتیە، ئایا بەو شیکلە بدرێ، ئایا ئەو ئەحزابانە ئەو شتەیان وەردەگرت بە بێ یاسا بمێنێ یان نەمێنێ؟، ئیتر لەوە ڕەئیتان بدەن تکایە، با نەچینە ناو ئەو تەفاصیلە وردە، چونکە ئێمە یاسا دانانێین لێرە، بەس پارەی تەرخان کراوە، لەوەی پارەی حیزبەکان بدرێ یان نەدرێ، ئەوەندە کەمە یان زۆرە؟، کێ زۆر وەردەگرێ؟ و کێ کەم وەردەگرێ، ئەوە تەفاصیلی زۆرتر کە لە یاسای حیزبەکان دائەندرێ لەوێ باسی بکە، فەرموو هاژە خان.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى مظهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 18 دا هاتووە کە گۆژمەی 90 ملیار دینار بۆ پشتگیری حیزب و ڕێکخراوەکان، بەراستی لێرە ڕێکخراوەکان نازانرێ ڕێکخراوی سیاسی یان ڕێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنی؟، چونکە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیش زۆربەی زۆریان پارە لە حکومەت وەردەگرن، ئەوە ئەگەر تەوزیح بکرێ باشترە، ئەگەر ڕێکخراوی سیاسی بێت، وشەی سیاسی بۆ زیاد بکرێ، دوایی تەرخان کردنی ئەو گۆژمە پارەیە بەراستی بۆ حیزبەکان لەسەر چ ئەساسێکە؟ پێوەرەکانی چین؟، ئەوە ئەبێ بەراستی لەو پرۆژە یاسایە دیار بکرێ، خەبات و تێکۆشان و قوربانیدانی ئەو حیزبانە بکرێ بە پێوەر بۆ پێدانی ئەو گۆژمە پارەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بورهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەم ماددەیە کە من هەندێ ئیقتیراحم هەیە، بە رەئی من کە ئەڵێ: یخصص مبلغ 90 مليار دينار لدعم الاحزاب و المنظمات، بە رەئی من (لدعم التنظيمات السياسية)، کەلیمەی تەنزیماتی سیاسی کەلیمەیەکی زۆر گشتگیرترە و عامترە لە رووی قانونیەوە لە کەلیمەی ئەحزاب، ئەمە یەکەم، رەئیشم وایە لە دوای (لدعم التنظيمات السياسية)، بنووسرێ (حسب نسب المقاعد)، دوای ئەوە ئەڵێ (و المنظمات و يتم الصرف من هذا التخصيص بأجراءات مؤقتة، على ان يتم تسوية المبالغ المستلمة)، یەعنی ئێمە نازانین ئەو ئیجرائاتە موئەقەتە کێ دەری ئەکات؟، ئەوە روون نیە، ئەگەر سەرۆکایەتی حکومەتە، حەقی بەرای من ئەگەر ئێمە لەگەڵ ئەوەین موجتەمەعەکمان بەرەو پێشکەوتن ئەڕوات، بە بێ هیچ موزایەدەیەك بەراستی، حەقە ئەو پارەیە سەرف نەکرێ، کەس لەبرسان نامرێ بەو سێ مانگە، هیچ حیزبێك، تاوەکو یاسایەکی بۆ دەردەچێ بۆ سەرف نەکرێ، ئەم رەئیەش پێشنیاری دووەممە، و لە کوێ تریش هاتووە(من قبل الاحزاب و المنظمات) هەر ئەوەش بکرێتە تەنزیماتی سیاسی، هەروەها بۆی زیاد بکرێ بۆ کەلیمەی مونەزەماتەکە، قانون اخر لدعم المنظمات، یەعنی کە مونەزەماتیش دەعمی دەکەی بەراستی من هەندێ تەقالیدم لە لایە، مونەزەمات هەیە، رێکخراو هەیە مانگی 10 دەفتەر وەردەگرێ و هەشە دینارێکی نایداتێ، ئەوەش حەقە هەر بکرێ بە قانون، ئێمە هەموومان وا بزانم کەس لاگیری ئەوە نیە کە عەدالەت هەبێ، زۆر سوپاس و هیوادارم پێشنیارەکانم بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار د.شاهۆ فەرموو.

بەڕێز د.شاهۆ سعيد فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرای من ئەم ماددەیە هەنگاوێکی باشە بۆ جیاکردنەوەی بودجەی حیزب لە بودجەی حکومەت، بەڵام جگە لەوەی کە لە موناقەشاتی پێشوودا ئێمە باسمان لە چەندین خاڵ کرد، کە تیایدا بوجەی حیزب و حکومەت تێکەڵی یەکتر بووە، لەم ماددەیەشدا بەو پێیەی حکومەت تەخویل کراوە بۆ ئەوەی بە پێی ئیجرائاتی موئەقەت ئەو پارەیە تەوزیع بکات؟، من پێم وایە ئەوە بە جۆرێك لە جۆرەکان هەر بودجەی حیزب و حکومەت تێکەڵ ئەکات بە یەکتری بەو پێیەی کە پێوەرێکی وازیح نیە کە ئایا حکومەت لەسەر چ ئەساسێك دەعمی ئەحزاب دەکات؟، ئایا بە پێی تەوافوقی سیاسی نێوان هێزە سیاسیەکانە؟، یاخود بە پێی مەزاجە؟، یاخود بە پێی قەبارەی حیزبە؟، یاخود رێکخراوی سیاسیە لە ناو پەرلەماندا؟، یاخود بە پێی مێژووی سیاسی حیزب و رێکخراوە سیاسیەکەیە؟، من لەو بروایەم هەموو ئەو خاڵانەی کە باسم کرد، ئەوەندەی کە پەیوەندی بە میژووی سیاسی حیزبەوە هەیە، پێوەرێکی عادل نیە، چونکە زۆر جار ئەبینین حیزبێك تەمەنی چەند ساڵێکە و قەبارەی زۆر گەورەترە لە حیزبێك کە تەمەنی دەیان ساڵە، مەزاجیش بە هەمان شێوە کێشەیە، لە چەند رۆژی رابوردوو بینیمان ئەو کێشەیە دروست بوو سەبارەت بە کەم

کردنەوەی بودجەی هەندێ حیزب بە بڕی لە 50٪، ئەوەبوو دواتر بینیمان بە پێی تەوافوقێکی سیاسی لە نێوان هێزە سیاسیەکاندا سەر لەنوێ بودجەکە چاککرایەوە، بۆ ئەوەی ئەو بودجەیە بودجەیەکی عادیلانە بێت، بۆ ئەوەی ڕزگارمان بێت لە ئەو توافوقاتی سیاسی و ئەم مەزاجی سیاسی، من پێم وایە ئیجرائاتی موئەقەت لابرێ و پێوەرێکی وازیح دابندرێ و عادیلانەترین پێوەر، پێوەری قەبارەیە لە نێوە پەرلەماندا، واتا بە پێی کورسی، بە پێی مەقعەد لەناو پەرلەماندا، ئیتر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك ارسلان تەوزیحێکی هەیە.

بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە دەڵێ: تا ئێستا حیزبە سیاسیەکانی کوردستان پارەیان وەرگرتووە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەڵام بە ماددەیەکی قانونی تەنزیم نەکراوە، ئێستا ئەمە بۆ تەنزیم کردنی یارمەتیدانی حیزبەکانە، کە دەڵێ: بە موئەقەتی، ئەو حیزبانەی کە تا ئێستا پارەیان وەردەگرت، مەبلەغێکیان دەدانێ وەکو سولفە، کەی ئیقرار کرا قانونەکە، لە ڕۆژی دەرچوونی قەرارەکە کە لە 1ی مانگەوە حیسابە، بۆیان تەعویز بکرێتەوە، یەعنی مەسەلەکە ئەوە بووە، نەك بڕاوە، وەکو سولفە مەبلەغێکیان بدرێتێ، دوایی کە ئیقرار کرا، لە 1/1ی ساڵی کە ئێستا تێداینە بۆیان حیساب بکرێ، وە نەبێ بڕا بێ، یان وە نەبێ ئەمە بە موئەقەتی بێ، نەخێر بە موئەقەتی سولفەیەکیان داوەتێ، دوایی تەصفەیەی حیسابی بۆ دەکرێ، ئەوە بۆ مەعلومات تکایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار پەریهان قوبلای.

بەڕێز د.پەریهان قبلای محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەم ماددەیەوە، یخصص مبلغ 90 مليار دينار لدعم الاحزاب و المنظمات و يتم الصرف من هذا التخصيص بأجراءات مؤقتة، لەبەر ئەوەی ئەم وشەیە (بأجراءات مؤقتة) هیچ مەعنایەکی یاسایی بەقوەت نادات کە ئێمە بتوانین، باسی خۆم دەکەم، دەنگدانی لەسەر بدەم، داوا دەکەم بگۆڕدرێت بە پێوەرێکی تر کە ڕەچاوی عەدالەتی تێدا بکرێ، باشترین ڕەچاوی عەدالەت بۆ ئەوەی ئێمە بڵێین: ئێمە بە عەدالەتی تەوزیعمان کردووە لەسەر هەموو ئەحزابەکان و ئەوانە، ژمارەی کورسیەکانە، کە ئەو پێوەرە، ئەو مقیاسە لە دەنگدانی خەڵکەوە هاتووە، لە ڕێگای ئینتیخاباتەوە، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم ئەم بڕگەیە بە پێی ژمارەی کورسیەکان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار پەیمان عزالدين فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا لە خودی ماددەکەوە قسە ئەکەم، تەواوی ئەم ماددەیە کە داواش کراوە تیایدا بەرێکارێکی کاتی بێ، بە سولفە سەرف بکرێ بە رێکارێکی کاتی، واتا سەرف کردنی ئەسڵ وایە، سەرف کردنی ئەو سولفەیەش بەرێکارێکی کاتی بوەستێتە سەر دەنگدانی پەرلەمان، بەڵام بە پێی ئەو زانیارانەی کە هەمە، بە پێی قسەی بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان کە باسی ئەوەی کرد سولفەکە سەرف کراوە، سەرف کردنی سولفەکە نەوەستاوەتە سەر ڕازی بوون یان رازی نەبوون، تەصدیق کردن یان تەصدیق نەکردنی پەرلەمان، کە ئەمە بۆ خۆی لەبەردەمی دوو پرسیار دامانئەنێت، یەك: ئایا سەرف کردنی ئەو سولفەیە کە لێرە ئەبێت راوەستابێت سەر دەنگدانی ئێمە، لە زمنی ئەو مەشروعیەتەیە کە حکومەت ئەتوانێ 12/1ی بودجەکە سەرف بکات یان نا؟، دووەم: دەمانباتەوە سەر ئەوەی کە ئەگەر لە زمنی ئەوە نیە، پرسیارێکی تر دێتە پێشەوە، کەواتە دەنگدانی پەرلەمان چ ئەهمیەتێکی هەیە؟....ئەگەر هیچ صەرف کردنێك و هیچ ئیجرائاتێکی مالی، نەوەستاوەتە سەر دەنگدانی فیعلی پەرلەمان، خاڵێکی تر کە لە ناو ئەو ماددەیەیە، با بڵێین وجودی هەیە، دەکرێ یان بۆی ئیزافە بکرێ کە من پێشنیار دەکەم، هاوڕام لەگەڵ ڕای بەڕێزانی پێش خۆم، کە لێرە جگە لە پشتگیری حیزبەکان و ڕێکخراوەکان، گرنگە بە خاڵێکی تر، ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی ئیزافە بکرێ، بۆ؟ لەبەر ئەوەی ئێمە بەڵگە نەویستە، یان ئەوەی کە پێشتر هاتووە، شتێکە بووە بە ڕۆتینی، کە ئەو ڕێکخراوانە لەم وەزارەت و لەو وەزارەت، لەم مەکتەب و لەو مەکتەب، دەعم دەکرێن، پشتیوانی ماددی دەکرێن، کەواتە چۆن گرنگە پارتە سیاسیەکان بە ماددەیەکی قانونی ئەو پشتیوانیە ماددیەیان تەنزیم بکرێ؟ گرنگە ئەو ڕێکخراوانەش بۆ ئەوەی دەرچن لە پاشکۆیەتی، یاخود لە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت، ئەوانیش هاوکاری کردن و پشتگیری کردنەکەیان، بە ماددەیەکی یاسایی ڕێك بخرێ، ئەوەی کە لە خودی ماددەکەیە، هەرچەندە صەرف کراوە حاصل تەحصیلە ، بەڵام من لەوەشدا دەمەوێ قسەم لەسەر ئەوە هەبێ، هەرچەندە ئەهمیەتی نامێنێ ئێستا بڵێین: لەگەڵ ئەوە نین صەرف بکرێ، چونکە بە فیعلی صەرف کراوە، بەڵام صەرف کردنی سولفەیەك پێش ئەوەی پەرلەمان ئیقرار لەسەر پرۆژە یاساکە بکات، بە تەصەوری من شتێکی زۆر زیادەیە، چونکە با بڵێین حکومەت مەسئولیەتی پشتگیری کردنی ماددی حیزبەکان وەکو مەسئولیەتی پشتگیری ماددی، یان صەرف کردنی مووچەی فەرمانبەران نیە کە بیکاتە مەسئولیەتێکی گەورە لەسەر شانی خۆی، پێش ئەوەی پەرلەمانیش ئیقراری لەسەر بکات، بزانێ دەعمی ئەحزاب دەکرێ، یان ناکرێ، ئەو پەلە بکات لە صەرف کردنی، خاڵێکی تر کە دیسان ئەوە وەکو زۆربەی خاڵەکانی تری بودجە ناڕۆشنی پێوە دیارە، ئەوەیە کە ئەو پارتە ساسیانە لەسەر چ بنەمایەك پشتگیری دەکرێن؟ ئێمە، با بڵێین هەموو دامەزراوەی پەرلەمان ئامانجمان لە تەصدیق کردنی پرۆژەی بودجە ئەوەیە کە جۆرێك لە عەدالەت لە صەرف کردن، لە نێوان چین و توێژینەکان و پارتەکاندا دابین بکەین، لێرە کە بە موبهەمی هات، بە ناڕۆشنی هات، ئێمە نازانین لە دوای ئەوەوە ئەو پارتانە چۆن

هاوكاری دەكرێن؟ ئەهمیەتی پارتێك كە پارەیەكی یەكجار زۆر، بەشی شێر وەردەگرێت، پارتێك كە هیچ وەرناگرێ چیە؟ پارتێك كە هیچ جەماوەرێكی ئەوتۆی نیە تەنانەت بۆ بە دەست هێنانی یەك كورسی پەرلەمانیش، ئەهمیەتی پشتگیری كردنی ئەو پارتە چیە؟ ئەهمیەتی پشتگیری نەكردنی پارتێك چیە؟ كە چەندین كورسی پەرلەمان بە دەست دەهێنێت، كە ئەوە قورسایی جەماوەری ئەو پارتە دەردەخات، بۆیە ئەوە زۆر ناڕۆشنە، من پێشنیار دەكەم كە پێوەرێكی جددی دابندرێ، بۆ ئەوەی بزاندرێ ئەو (90) ملیارە چۆن لە نێوان پارتە سیاسیەكان دا دابەش دەكرێ؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، پەیمان عبدالكریم، كەرەمكە.

بەڕێز پەیمان عبدالكریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە ڕای هاوكارانم كاك د. شاهۆ و د. پەریهان دەكەم، كە ئەو تەرخان كردنە بە گوێرەی كورسیەكانی پەرلەمان بێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

د. زانا، كەرەمكە.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمە كریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

چەند خاڵێك هەیە دەبێ سەبارەت بە مادده (19) باس بكرێ، لەوانە تەئیدی ئەو ڕەئیە دەكەم كە دەبێت حیزبەكان لەگەڵ كۆمەڵە ڕێكخراوەكان جیا بكرێنەوە لە یەكتری، ئەو گوژمەیەشی بۆ دەستنیشان بكرێت، یەعنی ئایا ئەگەر (90) ملیارە، بڵێین: (65) ملیار، (25) ملیار، بۆ ئەوەی بەرچاومان ڕوون بێ لەو حاڵەتەدا، دووەمیان: سەبارەت بە ڕێكخراوەكان، بۆ ئەوەی كە خۆمان لە هەندێك ئیشكالات بە دوور بگرین، ئەوە كۆمەڵە و ڕێكخراوەكانە، ئایا لە زیمنیانە؟ ئەگەر سەندیكایەك هەبێ وەكو میرفەقێكی میهەنی، ئایا ئەوانە مەشمول دەبن ئەگەر هاتنە ئەو بوارەوە؟ یان ڕێكخراوە ناحكومیەكان، ئێمە دەزانین پارتە سیاسیەكان، ژمارەیەكی زۆر كۆمەڵە و مەكتەبی جیاوازیان هەیە، ئەگەر ئەوە بە تەواوەتی بنبڕی بكەین ئەو مەوزووعە، ئەو پارەی كە بۆ پارتێكی سیاسی ئەبڕێت، ئیتر ئەوە پەیوەندی نیە، هەر كۆمەڵە و ڕێكخراوێكی تر هەیە سەر بەو پارەتە سیاسیەیە، مادام لە هەیكەلیەتی دەورێكی تیادا هەیە، یەكلا بكرێتەوە، كۆمەڵە و ڕێكخراوەكان تەحدید بكرێن، خاڵێكی تر، مادام تا ئێستا پارە صەرف دەكرێت، ئێمە لەبەردەم ئیشكالیەتێكداین، ئەوە بودجەیەش لە كاتی پەسندكردنی دا لە (1/1)وە حسێب دەكرێ، دەبێت لێرە ئیستیسنایەك دابنێین، دەڵێین لە ڕۆژی پەسندكردنی بودجەكەوە، ئەو پارەیەی كە دراوە، خۆ ناكرێ حیزبمان هەبێ قەرزار بێ، ئێستا پێوەرێك دابنێین هەندێك حیزب بێ بەش دەبێ بەڕاستی، حیزب هەیە

پێوەرێکی بۆ دانەناوە، نیسبەیەکی دیاری کراو پارەی وەرگرتووە، تا ئێستاش حکومەتی هەرێمی کوردستان پارەی دەداتێ، دەبێ بڵێی: تۆ قەرزاری منی، بۆیە من داوای قەرزەکەت لێ دەکەمەوە، ئەگەر لێرە ئیستیسنایەکی بۆ بکەین، بۆ ئەوەی کە دەڵێ بابەتەکە ڕێك بخەینەوە، ئیستیسنایەکی بۆ بکەین، بڵێین ئەو بڕە پارەیە کە صەرف دەکرێت لە ڕۆژی پەسندکردنی بودجەکەوە بێت، نابێت بڕواتەوە یەك، یەك، چونکە گۆڕانکاری بەسەر ئەو پێوەرە دێت کە بۆی دەستنیشان دەکرێت، سێیەمیان: کاتێ کە دێینە سەر دەستنیشانکردنی پێوەر تایبەت بە پارتی سیاسی، تایبەت بە کۆمەڵەی ڕێکخراوەکانیش، بەڕاستی دەکرێت ئێمە لە ئێستاوە لەو بڕگەیەدا جێ بەجێی بکەینەوە، ئێمە پێشتر لە ناو پەرلەمانی کوردستان دا پرۆژەیەکی یاسا هەیە، تایبەت بە پشتگیری دارایی پارت و قەوارە سیاسیەکان، خوێندنەوەی یەکەمیشی بۆ کراوە، یەعنی ئێمە سەرەتایەکمان هەیە بۆ دەستنیشانکردنی پێوەرێك، دەکرێ سوود لەو پرۆژەیە وەرگرین، سەرەتایەکی ئەو پرۆژە یاسایە لێرەدا جێگەی بۆ بکەینەوە، کە ئیعتیمادی کردووە لەسەر کورسی پەرلەمانی، یاخود بە لایەنی کەمەوە نیوەی دەنگی پێویست بووە بۆ بە دەستهێنانی کورسیەکی پەرلەمان، یەعنی من لە هەموو حاڵەتێکدا دەڵێم: لە کاتی دەستنیشانکردنی ئەو پێوەرە دا، هەندێك پارتی سیاسی بێ بەش دەکرێت، بەڵام ئەو بڕە پارەی کە تا ئێستا بۆی صەرف کراوە، لێ وەردەگیرێتەوە؟ یاخود لێی وەرناگیرێتەوە، ئەوە دەبێ چارەسەری بۆ بدۆزینەوە، سێیەمیان: تایبەت بە کۆمەڵە و ڕێکخراوەکانیش بە هەمان شێوە، ئیشکالیەتی ترمان بۆ زیاد دەبێت، ڕەنگە قوڕس بێت، ئایا تۆ بە مەقتوع پارە دەدەی بە کۆمەڵە و ڕێکخراوەکان؟ یاخود بە پێی چی؟ ئایا بە پێی ئەو پێشنیازانەی دەیکات؟ کە زۆرجار یەعنی هەندێ حاڵەت هەبووە تێوەگلان بووە لە گەندەڵی کە بۆ نموونە پێشنیار پێشکەش دەکات، بەڵام دوایی موتابەعەیەکی پێویستی بۆ نەکراوە، تا ئێستاش ئێمە ڕتپۆرتێکی وامان لەبەر دەست نیە تایبەت بەو کۆمەڵە و ڕێکخراوانە، ئەگەر دیوانی چاودێری دارایی بڵێ، ئایا بە تەواوەتی چەندێکی ئەو پارانەی صەرف کردووە لەو حاڵەتەدا، بۆیە دەکرێت ئێمە تایبەت بە پارتە سیاسیەکان چارەسەرێکی بۆ بدۆزینەوە، بەشێك لە کورسی پەرلەمانی، یاخود نیوەی دەنگی پێویست بۆ بە دەستهێنانی کورسی پەرلەمانی، لە پەرلەمانی کوردستان، ئیتر ناوی بنێین ئەنجومەنێکی هەڵبژێردراو، شتێکی تریشی بۆ دابنێین، بەڵام دەکرێ لێرە د ا سەرەتایەکی بۆ دەستنیشان بکەین، تەفاصیلەکانی تریش، چاوەڕێ بکەین بۆ پەسندکردنی یاساکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك جعفر کەرەمکە.

بەڕێز د. جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ئاسۆ كەرەمكە.

بەڕێز بكر كريم محمد (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە تەرخانكردنی ئەو (90) ملیار دۆلارە، بۆ تەمویلی ئەحزاب دەكەم، چونكە هەرچەندە ئێمە دەزانین تەمویل كردنی ئەحزاب پشتیوانی كردنە، ئەوە دەبێتە پشتیوانی كردن لە دیموكراسی، دیارە یەكێك لە كۆڵەكەكانی دیموكراسیش، بوونی ئەحزابی سیاسیە، بۆیە بەڕاستی ئەوە لە جێگەی خۆیەتی، بە نیسبەت ئەو مولاحەزەیە كە داخۆ ئەوە ئەحزاب و مونەزەمات دەگرێتەوە؟ بەڕاستی بە بڕوای من لە ماددەكەدا زۆر زۆر ڕوونە، چونكە لە ئاخیری كە دەڵێ: (من قبل الأحزاب و المنظمات وفق قانون دعم الأحزاب حال إقراره من قبل البرلمان.......)، لێرەدا قانونی دەعمی ئەحزابە، كەواتە تەنزیمات، مونەزەماتی سیاسی دەگرێتەوە، مونەزەماتی دیكەی موجتەمەعی مەدەنی ناگرێتەوە، بۆیە بەڕاستی لە جێگەی خۆیەتی، دەمێنێتەوە بەڕاستی تەرخانكردنی ئەو بڕە پارەیەوەكو ڕێژە، ڕێژەیەكی زۆر زۆر گونجاوە، ئەگەر ڕێژەكە سەیر بكەین (90) ملیار بۆ بودجەی گشتی، تەقریبەن لە (1٪) كەمترە، ئەگەر بۆ بودجەی تەشغیلی بێت لە (1٪) زیاترە، هەندەی من دیراسەتی نەمازجم كردبێ، بەڕاستی لە دەوروبەری (1٪) لە هەموو وڵاتان دا، هەرچەندە لە وڵاتی ئێمەدا، چونكە هێشتا دیموكراسیەت نەچەسپیوە، زۆر زۆر باشە دەعمی ئەحزاب بە گشتی بكرێت، دەكرێ ئەوە لە قانونەكەدا باس بكرێ، مەرج نیە تەنها ئەو ئەحزابانەی پەرلەمانینە پارەیان بۆ تەرخان بكرێ، چونكە ڕەنگە ئەوڕۆ حیزبێك پەرلەمانیە، بەیانی حیزبێكی تر بێتە پەرلەمان كە بە حەقەت ئێستا كورسی نیە، بۆیە لە زۆربەی وڵاتان دا نیسبەیەكی موعەیەن دادەندرێ بۆ تەواوی ئەحزابی سیاسی موجاز، بە تەساوی تەوزیع دەكرێ لەسەر ئەحزابی سیاسی، بۆیە حەقە بەڕاستی ئەوە لە دیراسەكردنی قانونی ئەحزابی سیاسیدا، بە وردی لەوێ بنەماكان دەستنیشان بكەین، ئەو دەمە ئەوەش دەبێتە پشتیوانی كردن لە دیموكراسی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك حسن محمد كەرەمكە.

بەڕێز حسن محمد سوورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە لە زیمنی یاسای بودجەی هەرێمی كوردستانە، یاسای دەعمی ئەحزاب نیە، بۆیە من تەنها ئەوەندەی تێدا دەخوێنمەوە كە مەبلەغێك تەرخان كراوە بۆ دەعمی ئەحزاب و ڕێكخراوەكان، ئەگەر سەیری مەبلەغەكە بكەین، وەكو كاك ئاسۆ ئیشارەتی پێدا دەكات، نزیكی (1٪)، دەكرێ قسە لەسەر ئەوە بكرێ، ئایا زیاد بكرێ؟ یان كەم بكرێ؟ بەڵام هەروەكو ئیشارەتیشی پێدا، كە ئەم نیسبەتە نیسبەتێكی مەعقولە، لەوە زیاتر ئەگەر باسی تەفاصیل بكەین، تەفاصیل، ئەو بڕە پارە بدرێ بە كێ؟ چ ئەساسێكی بۆ دابندرێ؟ لە كەیەوە صەرف بكرێت؟ خۆی لە یاساكە لە ماددەكە هاتووە، كە دەبێ بە یاسا ڕێك بخرێ،

کەواتە دوو حاڵەت هەیە، بە حزووری یاسا، بە غیابی یاسا، بە وجودی یاسا: ئەو وەختە هەموو ئەندامانی پەرلەمان کۆك دەبن لەسەر ئەوەی کە جوابی ئەو بنەمایانە بدرێتەوە کە فیعلەن بڕادەران لێرە پێشنیاریان کرد، ئەو وەختە هیچ کێشەیەك نابێ، یان هەبوو لەسەری ڕێك دەبین، بەڵام بە غیابی یاسا، دیارە دەبێ بگەڕێینەوە بۆ عورف، چونکە ناکرێ ئێمە لێرە ئیقتیراحی ماددەیەك، یان هەر شتێکی تر بکەین، هەر ئیقتیراحێکیش بکەین لێرە پەسند بکرێ، خۆی دەبێتە یاسا، خۆی دەبێ بە یاسایەك بۆ ئەوە، ئەوەی کە ئێستا ئێمەش موناقەشەی دەکەین، یاسای بودجەیە، نە یاسای دەعمی ئەحزابە، بۆیە بەڕای من ئێمە بە نیسبەتی ئێستا، یەکەم: پێشنیار بکەین کە بە زووترین کات هەوڵ بدرێ ئەو یاسایە دەرچێ، تا یاسایەکەش دەردەچێ، بە هەمان عورف، پێشتر چۆن ئەو بودجە صەرف کراوە؟ صەرف بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار گوڵیزار فەرموو.

بەڕێز گوڵیزار قادر إسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەلایەن خۆمەوە پشتگیری لەوە دەکەم کە ئەو پارەیە شەفافیەتی تێدا بێت، حیساب بۆ ئەو حیزبانە بکرێن کە لە شاخ بوون، بەڕاستی ماندووبوونەکی زۆریان چەشتووە، من لەلایەن خۆمەوە پێم خۆشە حیسابێکی تایبەت بۆ ئەو حیزبانە بکرێ، کە حیزبی شاخ بوون، لەگەڵ ڕێزم بۆ ئەو حیزبانەی کە لە ناو شاریش بوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبینین کە ناڕوونیەك و ناڕۆشنیەك بە دەستەواژەی ڕێکخراوەکانەوە دیارە، بۆیە پێویست دەکات ئەوە ڕوون بکرێتەوە، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە: دەبینین حکومەتی هەرێمی کوردستان لە هەنگاوێکی چاوەڕوان نەکراودا، پێش ئەوەی کە خودی ئەو ماددەیە لە پەرلەمان دا گفتوگۆی لەسەر بکرێ، خودی بودجەکەش پەسند بکرێ، دەبینین ڕێژەی (50٪)ی بودجەی حیزبەکانی کەمکردۆتەوە، ئایا ئەوە مانای پەك خستنی ژیانی سیاسی و، وەلاخستنی فرەیی حیزبی ناگەیەنێ لە ناو هەرێمی کوردستان؟ ئەوە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە، دەبینین باس باسی ژمارەی کورسی پەرلەمان و پێوەرەکانە بۆ ئەوەی کەوا بودجەی حیزبەکان دیاری بکرێ، بۆیە پێویستە کۆمەڵێك پێودانی دیکە دیاری بکرێ، نەك تەنها ئەوەی کورسی پەرلەمانی بێت و ڕێژەی دەنگەکان بێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار حمه سعید، فەرموو.

بەڕێز حمه سعید حمه علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام هەموو ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری بە یاسایی بکرێ، بە دامەزراوەیی بکرێ، سەرجەم بوارەکانی ژیان بۆ بەرجەستەکردنی شەفافیەت، لە ناو ئەوانەشدا بودجەی ئەحزاب، خۆزگە لە خولەکانی پێشووی پەرلەمان دا ئەو مەسەلەیە بکرابایە مەسەلەیەکی یاسایی و ڕوون و ئاشکرا بوایە، بەڵام تا ئێستا نەکراوە، داواش دەکەم ئەو ماددەیە بکرێ بە دوو بڕگە، بڕگەیەك ئەحزاب بە جیا، بڕگەیەکیش ڕێکخراوەکان کە هەمووی بگرێتەوە، ڕێکخراوە سیاسیەکان، کۆمەڵگەی مەدەنی، سەنتەرەکانی توێژینەوە، (NGO) کان، چونکە بەڕاستی ئەو ڕێکخراوانە هەموویان فاکتەری بەهێزن بۆ پێشخستنی کۆمەڵگەکەمان، لە ڕووی فیکری و ڕۆشنبیری و دیموکراسی و هۆشیاری هاووڵاتیان، بۆ ئەوەش ئیجازە بە هەموویان بدرێ، بودجەیان بدرێتێ، بە بێ جیاوازی لەسەر پرینسیپ و بنەمایەك، بۆ ئەو مەبەستەی کە بەرجەستەی عەدالەت ببێ، معیار و پێوەر ببێ، نەك لەسەر مەسائیلی ئەساسی عیلاقات یان تەوافوقات، یان هەر شتێکی تر، پێویستە کۆمەڵێك پێوەر دانێین، یەك پێوەر نەکەین بەڕاستی، یەك فاکتەر، کۆمەڵێ پێوەر دواتر موناقەشە لە نیزامی بودجەی ئەحزاب دا، لەو پێوەرانە تەبعەن کورسی حەجم و قەبارەی ئەو حیزبەش، ژمارەی دەنگی، خەباتی، مێژووی ئەوانە گرنگن، هەروەها ئەو مەسەلەیە گرنگی هەیە بەڕاستی بۆ گەشەدان و پەرەپێدانی سیستەمی سیاسی و پرۆسەی سیاسی، حاڵەتی ئیستیقراری سیاسی هەرێمەکانە، کە ئەوەش پارمەتیدەر و کاریگەریەکی بەهێزی هەیە لە بواری دیموکراسی، گەشەدانی ئابووری، گەشەدانی کۆمەڵایەتی، هەتا گەشەدانی فەرمانڕەوایی و ئیداری، پێشخستنی ژێرخانی کۆمەڵگەکەمان لە هەموو ڕوویەکەوە، من پێموایە ئەو بڕە کەمە، ئەگەر ئاوا بە گشتگیر سەیری بکەین، هەموو ڕێکخراوەکان، کۆمەڵگەی مەدەنی و (NGO) کان و حیزبەکان، پێموایە لەو دوو بڕگە، بڕگەی (200) ملیار بۆ ئەحزاب، (100) ملیاریش بۆ ڕێکخراوەکان، خاڵێکی تر بۆ ئیجرائاتی موەقەت، پێم باشە ئەو ئیجرائاتە موەقەتە، هەر چەندە چارەسەر کرا، بەڵام ئەگەر بمانەوێ تا بودجەکە تێپەڕێنرێ، لە پەرلەماندا ئەگەر باس بکرێ و دیراسەت بکرێ، ئیقراری بۆ بدرێ لەسەر بنەمایەك، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ژیان خان فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەکانی برای بەڕێزم د. حسن دەکەم، پشتگیری لەو ڕەقەمە دەکەم کە تەرخان کراوە بۆ پشتگیری حیزبەکان و ڕێکخراوەکان، بە مەرجێك، هەتا یاساکە دەردەچێت، پێشنیار دەکەم کە پەلە بکرێ لە دەرچوونی یاساکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەوڕۆ تەواو نابێ، هەندێك لە پێشمان ماوە، لە کوێ وەستاین لەوێ بەردەوام دەبین، ڕۆژی یەکشەم سەعات (2) پاش نیوەڕۆ ئینشائەڵلا تەواو دەبێت، خواتان لەگەڵ، کۆتایی بە دانیشتنەکە دەهێنین.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بايز اسماعيل**	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى)**
سكرتێرى پەرلەمانى	**جێگرى سەرۆكى پەرلەمانى**	**سەرۆكى پەرلەمانى**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2)

یەک شەممە رێکەوتی 11\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2)

یەك شەممە ڕێکەوتی 2010/4/11

کاتژمێر (2)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێکەوتی 2010/4/11 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (2)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێکەوتی 2010/4/11 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆکردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە بودجەی ساڵی 2010ی هەرێمی کوردستان - عیراق.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەکەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن/2، ڕۆژی دانیشتن 2010/4/11، بەرنامەی کار:
بە پێی حوکمەکانی بڕگە 1ی ماددەی 20 لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە 1ی هەموارکراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی کوردستان-عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە 2ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر 2 ی پاش نیوەڕۆ، ڕۆژی یەك شەممە، ڕێکەوتی 2010/4/11 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بـەردەوام بـوون لەسـەر گفتوگـۆكردن و بڕیـاردان لەسـەر پـڕۆژە بودجـەی سـاڵی 2010ی هـەرێمی كوردستان ـ عیراق.

ئێستا داوا لە لیژنەی دارایی و لیژنـەی یاسایی دەكـەین كەرەمكـەن بـۆ سـەر مەنەسـە، فـەرموون، بـەڕێزان لەسەر ماددەی 17 بووین، هەندێك لەو بەڕێزانەی كە دەیانویست قسە بكەن، هێشتا مابوون، ئەخیر بـەڕێز كە قسەی كرد، ژیان عمر بوو، ئێستا ڕێزدار شوان احمد كەرەمكە، فەرمووو، كاك علی نوقتەی نیزامی هەیـە فەرموو.

بەڕێز علی حسین فەیلی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

داوا دەكەم دەرفەتم بدرێت لە بابەت مەوزوعێكەوە بدوێم.......... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە دانیشە، رجائەن ڕێگە بە هیچ كەس نادەم قسەیەك بكات لە نیزام دەربچێت، دەبێت ئیلتزام بە نیزام بكەن و زۆر بە ئسوڵی بڕۆن، ئێستا نـۆرەی شـڤان احمـدە بـۆ ئـەوەی قسـە بكات لەسـەر مـاددەی 19 ەكـەی خەلاس بوو و هاتە سەر ئەو بابەتە، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 19 كە پێم بووەتە ماددەی 19 پێم وایە ئەو دەستەواژەی كە هـاتووە شـتێكی لێ ناقسـە، پشـتگیری حیزب و ڕێكخراوە سیاسیەكانی بۆ ئیزافە بكرێتن، چونكە ڕێكخراو هەیە و حیـزبیش هەیـە و شـەرت نیـە هـەموو ڕێكخراوێـك حیـزب بـێتن، هـەروەها كۆمەڵـەو ڕێكخـراوە ناحكومیـەكان ئیزافـە بكرێـت، چـونكە ڕێكخـراوی نـاحكومیش هەنـە، جگـە لـە ڕێكخـراوە سیاسـیەكانیش، ئەمـە ئیزافـە بكرێـت بـۆ ئـەوەی ئـەو جیاوازی و ناڕۆشنیە ڕۆشن ببێت وەك ئەوەی لـە ماددەكـەدا هـاتووە، تەفاسـیلێ كـە لەسـەر ئـەم مـاددە زۆر باسكرا پێم وایە ئەم ماددەیە هەر ئەوەندە هەڵدەگرێت زیاتر هەڵناگرێتن، بەڵكو بۆ قانونی ئەحزاب زیـاتر ئەو تەفاسیلانە دەچنە ناو قانونی ئەحزاب، چونكە ئێمە لەبەرامبەر موناقەشەی ماددەیەكی پـڕۆژە یاسـای بودجە داینە، نەك لەبەرامبەر قانونی ئەحزاب داینە، ئەو شـتگیریەی كـە بـە حیـزب و ڕێكخراوەكان دراوە كە ئێستا بە هەمان شێوە پێی بدرێت لە پاش تەعدیلی یان لە پاش موناقەشـە كـردن و موسـادەقە كردنـی قـانونی ئـەحزاب، ئەگـەر هـاتو كـورتی هێنـا ئـەوەی پـێ نـەدرابوو و تـەعویز بكرێـت ئـەو فەرقـە، ئەگـەر كورتیشی نەهێنا ئەوەی زیادە ئەوە لێیان خۆش ببن و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەبڕوای مـن ئـەو مەبلەغـە پارەیـەی کـە 90 ملیـار دینـارە تایبـەت کـراوە بـۆ حیزبـەکان، زۆر لـە جێگـەی خۆیەتی، بەڵام بە حەقیقەت ئەوەی کە لەلای مـن پێویستە باسـی لەسـەر بکـەم ئـەو 90 ملیـارە وازح نیـە لەسەر چ پێوەرێك دابەش دەکرێت بۆ ئەحزابەکان، چونکە بە حەقیقـەت ئەحزابـەکان سـێ، چـوار نـەوعن، یـەعنی ڕوون نەبووەتـەوەو لـەلای پەرلـەمان وازح نیـە ئـەو 90 ملیـار دینـارە چۆن بـۆ حیزبـەکان سـەرف دەکرێت، ئایا لەسەر ئەساسی کورسی پەرلەمان بۆ حیزبەکان دەبێت؟، یـان لەسـەر تەمـەنی حیـزب دەبێـت، یان لەسەر ڕێژەی ئەندامانی ئەو حیزبـە و قـەبارەی ئـەو حیزبـە دەبێـت؟، لـەناو ئەمانەشـدا مـن پێشـنیار دەکەم و ئومێدم وایە لەناو ئەم میزانیەی کە تایبەت کراوە بە حیزبـەکان حیسابی حیزبـەکانی سـەردەمی شاخ لەبەرچاو بگیردرێت، چونکە بەڕاستی ئەو حیزبانە پێویستە لەلای خەڵکی کوردستانیش مەتلۆبە کەوا حیزبەکانی سەردەمی شاخ حیسابی تایبەتیان بۆ بکرێت، چونکە لە ڕۆژە ڕەشەکان و لە ڕۆژی میحنـەت بـە تەنگ ڕۆژە ڕەشەکانی خەڵکی کوردستانەوە هاتوون، لەبەرئەوە لـە مەسـەلەی میزانیـەی ئـەحزاب حیسابی تایبەتیان بۆ بکرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیقتراح دەکەم ئەو نەسـە ئـاوای لێ بێت: يخصـص 40 مليـار دينـار لـدعم الفقـراء فـى الاقلـيم ويـدع في صندوق ينشأ لهذا الغرض يرتبط بمجلس الوزراء و ينظم بقانون خلال مدة اقصاها شهر مـن تـاريخ صـدور هذا القانون.

ئەوە فەقەرەی یەکـەمی، فەقـەرەی دووەمـی ئـاوای لێ بێت: يخصـص 20 مليـار فـى صـندوق خـاص لحـالات الكوارث والطوارئ يرتبط بمجلس الوزراء وينظم بقانون.

فەقـەرەی سێیەمی: يخصـص مبلـغ 30 مليـار دينـار لـدعم منظمـات المجتمـع المـدنى يصـرف وفقـا لضـوابط تنظمها القانون.

بـە بۆچـوونی مـن حیـزب تەتەوعیـە و ئـەوان کـە خـەباتیان کـردووە لەسـەر ئابوونـەی خۆیـان و ئەندامەکانیان و میللەت کاریان کردووە، بۆیە من پێم وایـە ئـەو بـڕە پارەیـە کـە دەدرێـت بـە حیـزب بـەو جۆرەی لێ بکرێت و لەسەر خەزێنە نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره ماددەی 19 و حیکمەت لە دانانی ماددەی 19 وەکو هاتووە بۆ ئەوەیە کە وەکو برادەران باسیان کرد بۆ ئەوەیە........... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز منیش هەڵەم کرد ماددەی 18 یە و 19 یش نیە. فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەیە بە جۆرێك لە جۆرەکان وەکو دەوترێت، گیرفانی حکومەت و حیزب بە جۆرێك لە جۆرەکان جیا بکرێتەوە، ئەمە دەست پێشخەریەکی باشە بە رەئی من، بەڵام وەکو برادەران پێشتر ئاماژەیان پێیدا حەق وایە پێوەرێك دابندرێت بە تایبەتی ئەو پێوەرە ئاماژەی پێ بدرێت وەکو ئەوەی کە لە پرۆژە یاسای بودجەی حیزبەکان دا هاتووە کە پێوەری کورسی دیاری کردووە، وە حەق وایە دووبارە بۆ پێدانی بودجە بە ڕێکخراوەکان پێوەرێکی تر دابندرێت، چونکە ئێمە دەزانین لە ڕابردوو دا تا ڕادەیەك جۆرێك لە ناعەدالەتی هەبووە لە دابەشکردنی ئەو ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

برای من وەرە سەر ماددەکە، چی دەرۆیتەوە بۆ ڕابردوو و عەدالەت، بە چ نیزامێك و بە چ لیژنەیەك و بە چ مەحکەمەیەك ئیسپاتت کردووە؟ دە وەرەوە سەر ئیشەکەی خۆت، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو ماددەیە پێویست دەکات جگە لە دانانی ئەو پێوەرانە یەك خاڵی تر هەیە بە ڕەی من حەقە و پێشنیاری دەکەم وەکو بڕگەیەك زیادبکرێت، ئێمە دەزانین ئەو ماددەیە بۆ ئەوە دانراوە کە بودجەی حیزبەکان لەسەر ئەساسی ئەو 90 ملیارە دیاری بکرێت، بەڵام تا ئێستا وەکو جەنابتان ئاگادارن بڕێکی زۆر لە کادیرانی حیزب تا ئێستاش وەکو فەرمانبەری گشتی پارە لە حکومەت وەردەگرن، لە کاتێك دا ئەمانە کادیری حیزبین و بۆ بەرژەوەندی حیزب ئیش دەکەن و تا ئەم لەحزەیە کە ئێمە قسە دەکەین، ئەوانە لە پلەی وەزیفی پارەی حکومەت دەبەن،بۆیە من پێشنیار دەکەم بڕگەیەکی تر بۆ ئەم ماددەیە زیاد بکرێت کە لەگەڵ پەسەندکردنی ئەم یاسایە ئەو پارانەی کە بۆ کادیرە حیزبیەکان و هەروەها بۆ کادیرە ئیعلامیەکان کە بۆ بەرژەوەندی هەندێك لە حیزبەکان ئیش دەکەن ئەو پارانە ببڕن، هەروەها پێشنیار دەکەم وەکو ئەوەی لە یاساکە هەندێك برادەر پێشنیاریان کردووە کە لە 1/1/ ەوە ئەم پارەیە حیساب بکرێت، کە پێشنیار دەکەم حیسابی ئەو پارەیەی کە حیزبەکان کادیرەکانیان مووچەیان وەرگرتووە، ئەو پارەیان وەکو قەرزێك لێ وەربگیردرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عەزیمە خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 18 یەم گۆژمەی ئەو 90 ملیار دینارەی کە بۆ پشتگیری حیزبەکان و ڕێکخراوەکان تەرخان کراوە، من پێم وایە دەبوایە بە چەند بڕگەیەك بوایە، ئەو گۆژمەی 90 ملیار دینارە بە جیا بوایە و بە ڕوونیش بوایە کە پارەی حیزبەکان چەندە و ڕێکخراوەکانیش کە ئایا ڕێکخراوەکانیش دەگرێتەوە یان ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیش؟ بە سێ بڕگە بوایە ڕوون تر دەبوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رفیق فەرموو.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کارێکی باشە کە بودجەی حیزبەکان بە جۆرێکی ڕوون کارانە دیاری بکرێت، ئەوەی کە لێرەدا گرنگە ئەوەیە کە پێویستە پێوانەیەك و معیارێك هەبێت بۆ ئەوەی پرنسیپێکی عادیلانە ڕەچاو بکرێت، ئەویش بۆ ئەوەی کە لە هەموو دنیادا مەسەلەی ڕێژەی ئەو حیزبە لەناو پەرلەماندا یاخود قورسایی ئەو حیزبە لەناو پەرلەماندا ئەوە پێوەرێکی سەرەکیە و جیهانیە و بە گشتی ئەو حیزبانەی کە لە دەرەوەی پەرلەمانن لە وڵاتانی دیموکراتی بودجەیان نادرێتێ، لەبەرئەوە ئەمەیان وەکو لایەنێك لایەنیکی تری وەکو مەبدەئێك زۆر گرنگە هەر پارەیەك کە لە حکومەتەوە یان لە بودجەی حکومەت بڕوات بۆ هەر لایەنێك بێت سیاسی یان ڕێکخراوەیی بێت، پێویستە دیوانی چاودێری دارایی ئەو مافەی هەبێت کە بەدواداچوونی پێویست بۆ چۆنیەتی خەرج کردن و سەرف کردنی ئەو پارەیە بکات، چونکە ئەو پارەیە بە ئامانجێك و مەبەستێك دەدرێت کە خزمەتکردنی پرۆسەی دیموکراتیە لەو وڵاتەدا، بەڵام بۆ ئەوەی گەرەنتی ئەوە بکەین کە ئەو پارەیە بۆ ئامانجێکی غەیری خۆی یان دژ بە خۆی یان جیاواز بەکاربهێندرێت، پێویستە ئەو حیزب و لایەنانەی کە پارە لە حکومەت وەردەگرن هەمیشە کراوە بن بۆ ئەوەی لەهەر دەقیقە و سەعاتێك دا دیوانی چاودێری دارایی یان هەر دەستەیەکی تری پشکنین لە حکومەتەوە بچێت بەدواداچوونی بۆ بکات، پێم وایە ئەو بڕە پارەیە، ئەگەر بەراوردی لەگەڵ پێشوو بکەین بڕێکی مەعقولە، بەڵام تەنها بۆ حیزبەکان نەبێت، بەڵکو ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیش بگرێتەوە، چونکە ئەو بڕە پارەیە زۆرە، حیزب دابەستەیەك نیە میللەت بیژینێ و خەڵك بیژینێ، حیزب دەبێت پێش هەموو شتێك خۆی خۆی بژێێنێت، ئەوە یەك، دووەم ئەوەی کە لە حکومەت و لە بودجەی میللەت وەری دەگرێت پارەیەکە بۆ یارمەتی دان و ئاسانکردنی هەندێك کاروباری حیزبی کە کورسیەك یان دوو کورسیمان هەبێت یان نەبێت، هیچ پێویستی بەوە نیە لە هەموو شارو قەزاو ناحیە و گوندێك بارەگایەکی هەبێت وکارمەندی هەبێت و حەرەسی هەبێت، پارەی ئۆتۆمبیل و پارەی بەنزین، لەبەرئەوە پێویستە ئەمە تۆزێك تەرشیق بکرێت بە شێوەیەکی

ئەقڵانی لێ بكرێت، ئەو پارەیەی كە تەرخان كراوە شتێكی باشە كە وەكو شێوەی سلفە لێرەدا هاتووە و دواتر تەسویە دەكرێت، پێویستە لەسەر بنچینەی قورسایی ئەو حیزبە لەناو پەرلەماندا حیساباتی لەگەڵ بكرێت، لەبەرئەوە من پێم وایە ئیتر كاتی ئەوە هاتووە حیزبایەتی و كاری سیاسی لە كەسابەت دەربهێندرێت و ناوەڕۆكەكەی خۆی وەربگرێتەوە، ئەمەش لە ڕێگەی تەرشیق كردن و عەقڵانی كردنی ئەو بڕە پارەیەوە دەبێت كە بۆ حیزبەكان لەسەر بنچینەی قورساییان لەناو پەرلەمان بێت و دیاری بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سمیر فەرموو.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ حەمەبەگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەمەوێت هەڵوێستێكی تۆنی بلێر بكەمە دەسپێك و سەرنجەكانم لەسەر ماددەكە، كاتێك سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیرانی بەریتانیا بوو، وە سەرۆكی پارتی كرێكارانیش بوو لە هەمان كاتدا، لیژنەیەكی دروست كرد بۆ لێكۆڵینەوە لە دیراسە كردن وهۆكارەكانی لاوازبوونی پارتی پارێزگاران كە پارتێكی مونافسیەتی، یەكێك لە ڕاوێژكارەكانی پێی وت تۆ بۆچی لێكۆڵینەوە لەگەڵ پارتێك دا دەكەی كە مونافەسەت دەكات؟ وتی لەبەر ئەوەی ئەزموونی سیاسی و سیستەمی حوكمڕانی وڵات، پەیوەندی بە ڕێكخراوەكان و پەیوەندی بە حیزبەكانەوە هەیە، هەركاتێك ڕەگەزە پێكهێنەرەكانی سیستەمی حوكمڕانی بەرەو لاوازی و پووكانەوە چون، ئەوە ئەزموونە سیاسیەكەش بەرەو پووكانەوە دەچێت، ئەم سەرنجەو ئەم تێبینیەی تۆنی بلێر، بریتیە لە دیاری كردنی ڕۆڵ و كاریگەری سێكتەری سیاسی لەسەر سێكتەرەكانی خەدەمات، ئاوەدانكردنەوەو ئیستیسمار، هەر وڵاتێك فەزائی سیاسی، ژینگەی سیاسی سازو ئامادە نەبێت، دڵنیام كە نە جانبی ئیستیسماری، نە جانبی ئاوەدانكردنەوەی، نە جانبی خەدەماتی هیچ ئەنجام و بەرو بوومێكی بۆ كۆمەڵگا نابێت، سەیری ئەفغانستان، سۆماڵ، سودان بكەین، سەیری حەفتا ساڵی ڕابردووی ڕۆژ هەڵاتی ناوەڕاست بكەین، ئەو هەموو سەروەت و سامانەی غەرب سەرفی كرد لەسەری، چونكە ژینگە سیاسیەكەی سازو ئامادە نەبوو، هیچ گەشەسەندن و هیچ تەتەورو هیچ بەرەو پێش چوونێكی بە كۆمەڵگای ڕۆژ هەڵاتەوە نەبینی، لەبەر ئەوە گرنگە ئێمە لێرە كە دانیشتوینە بۆ لێكۆڵینەوە لە مەوزوعەكە، ڕۆڵی سێكتەری سیاسی لە ڕوانگەی هەندێك هەڵەی حیزبی لە مەقتەعێك، لە مەقتەعەكانی مێژووی سیاسیماندا لێكنەدەینەوە، لێكدانەوەی ڕۆڵی سێكتەری سیاسی لەسەر ئەزموونی بیناكردنی تەجروبە، وە لەسەر پێشكەش كردنی خەدەمات، وەلەسەری ئیستیسمار لە وڵاتە، لە ڕوانگەی هەندێك هەڵەی ئەحزابەوە دەبێت، من پێموایە لێكدانەوەیەكی هەڵەیە، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەكەم، لەو ڕوانگەیەوە سەیری مەوزوعەكە بكەین، لە ڕوانگەی ئەم تەجروبەی كوردستانە ئێمە بەرەو كوێ دەبەین،

بناغەكانی هەڵچنینی سیستەمەكە، ئەساسیاتی داڕشتنی سیستەممان، بناغەكانی ئاوەدانكردنەوەو چۆنیەتی ئاوەدانكردنەوە، پێشكەش كردنی خەدەمات، لە ئەهمیەتی سێكتەری سیاسیەوە سەیری بكەین، نەوەكو بە پێچەوانەوە، بۆیە من پێموایە مەراحلی ئەعدادی میزانیە لە هەموو دونیادا تەبیعیە، میزانیەی ئەحزاب یەكێكە لە نەریتەكانی وڵاتە تازە گەشەسەندوەكان، لە وڵاتێكا كە 100 ساڵ بەسەر دیموكراسیەتا تێپەڕیوە، نەریتی تەعنی ئەحزاب نیە، لە وڵاتێكا هەیە، كە تازە گەشەی سەندووە، ئامادە كردنی ژینگە سیاسیەكەیە، بۆ قۆناغی داهاتوو دائیم نابێت، هەمیشەیی نابێت، هەتاوەكو ئەزموونی سیاسی ئیستیقرار وەردەگرێت، بنا غەكەی دادەڕێژرێت، ئینجا لە قۆناغی پێگەیشتنا، ئەكرێت لەسەر بودجەی ئەحزاب قسەی تر بكرێت، لەبەر ئەوە ئەعدادی میزانیە بە پێی ئەوەی كە لە كتوب و مەسادرا ئامادە دەكرێت، دوو هێن هەیە، دوو نەریت هەیە بۆ دیاری كردنی میزانیەی ئەحزاب، دوو هاوكێشەی ریازیاتی هەیە، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین نرخی كورسیەكان، تەبیعی قانونی ئەحزاب لە هەرێمی كوردستان هەیە، لیژنەكان دیراسەیان كردووە، لیژنەی ناوخۆو دارایی لەسەر ئەساسی كورسی ئیقرارمان كردووە، هەرچوار پارچە دەخرێتە بەردەم پەرلەمان، بۆ بڕیاردان لەسەری، بودجەی ساڵانی ڕابردوو، ساڵانی پێش كۆتایی، یان سێ ساڵی ڕابردوو بێت، كۆ دەكرێتەوە و دابەشی سێ دەكرێت، زەربی موعەدەلی بازار دەكرێت، ئەوە هەنگاوێكە وە تەكنیكێكە، مەرحەلەیەكە لە مەرحەلەكانی دیاری كردنی بودجە..........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە، ئەوەمان بۆ ڕوون بكەوە، رەجائەن، ئێستا وەرە سەر ئەو ماددەیە، ئەمەت پێ باشە، ئەگەر پێت باشە تەئیدی بكە، ئەگەر بۆچوونێكی ترت هەیە پێمان بڵێ، ئەوانی تر میزانیەی ئەحزاب، بەسەرچاو ئەو قسانە بكە.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ حەمەبەگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی علمیەن تەخسیساتەكە دیاری بكرێت، تەخسیسی مالیەكە بۆ حەقلەكە لەسەر ئەساسی چی دیاری دەكرێت، ئەوە هەنگاوێكە بۆیە عەرزم كردن، هەنگاوی دووەم لە دونیادا ڕێژەی تەنزیماتی ئەحزاب، زەربی میزانیە دەكرێت، مونتەدای ئابووری هەرێمی كوردستان كاك محمد كریم كە هینێكیان كردووە، ئیحسایەكیان كردووە، لە ڕۆژنامەی هاوولاتیشدا بلاوی كردۆتەوە.......... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕۆژنامەی هاوولاتی بۆ ئێمە مەسدەر نیە، رەجائەن ڕۆژنامە بۆ پەرلەمان، هیچ ڕۆژنامەیەك، هی حیزبەكەی منیش، هی حیزبەكەی جەنابتیش بۆ ئەم پەرمانە مەسدەر نیە، تكایە وەرەوە سەر بابەتەكە، كاتیشت زۆر برد رەجائەن.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ حەمەبەگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئـەوە باسـی ئامارەکـەی کـە کـراوە، باسـی بـڵاو کردنەوەکـەیم کـرد، نەباسـی هینەکـە، ئـەوە شـتێکی تـرە، مونتەدای ئابووری دەزگایەکی ئەم هەرێمەیە ئیشی لەسەر کردووە، لە 2٪ دانیشـتوانی هـەرێمی کوردسـتان تەنزیماتی ئەحزابە، ئێستا هینی کردووە بەو قسمە، من سەرنجم وایـە ئـەو لـە 2٪ زەربـی میزانیـەی بکـە، تەخسیساتە مالیەکە لەسەر ئەوە دیاری بکرێت، بکرێت بە دوو بەشەوە ئەم حاڵەتە، هی ئەحزاب جیابێت، هی منەزەماتیش جیابێت، چونکە دوو شتی جیان، قـانونی ئـەحزاب، بـە پێـی قـانونی کـە لـە پەرلەمانـەوە دەردەچێت و دیاری دەکرێت، منەزەماتیش ئـەبێت ئیستیحقاقاتیشـی دیـاری بکرێـت، ئـەوە بکرێـت بـە دوو قسمەوە، خاڵی ئەخیریشم تەخسیسی مالیە، ئەو نەوەت ملیارە، من پێموایـە بـە ئاراسـتەیەکا فـرەی سیاسـی دەبات، کە خزمەت بە ئەزموونی سیاسیەوە ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار د. صباح، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (18) کە لەبەر دەستمان دایە، بێگومان ئەو باسانەی کە کران، سەبارەت بـە چۆنیەتی تەخصـیص و بـوونی پێـوەر، ئەوانـە زەرووریـن، بـەڵام ڕوحـی ماددەکـە بـاس لـە مـەوزووعێك دەکـات کـە تەخصیصی مەبلـەغێکی (90) ملیـار دیناریيـە بـۆ پشـتگیری حیزبـەکان و ڕێکخراوەکـان، ئەصـڵی ماددەکـە دیارە بۆ ئەوەیە کە پشتیوانی و پشتگیری بکات لە پرۆسیسی کاری سیاسی لە کوردستاندا، کە ئەوە بۆخـۆی کارێکی باشە، هەر وڵاتێك کە تەنمیەی سیاسی تێدا نەبێ، ناتوانین دڵ خـۆش بکـەین کـە بـوونی کایەیـەکی سیاسی تەندروستی تێیدا، غەرەزی موشەریع، غەرەزی موقەنین لەو ماددەیە لەڕاستیدا دەعمـی عەمەلیـەی سیاسیە، ئێمە لێرە ئەو پرسیارە دەکەین، یـەعنی بۆمـان هەیـە قسـە لەسـەر دوو مـەوزووع بکـەین لێـرەدا، یەکەمیان: ئایا ئەو مەبلەغە پارەیە بە پێی ئەو تەجرووبەیەی کـە پێیـدا تێپـەڕیوین، چـەند سـاڵێکە هـەم حکومەتی هەرێم کاری لەسەر دەکات، هەم حیزبەکان کاری لەسەر دەکەن، ئایا ئەو مەبلەغـە پـارە دەتـوانێ ئەو غەرەزە بەدی بێنێ؟ ئەو ئامانجەی کە خودی ماددەکەی لـە پێنـاودا داڕێـژراوە، کـە بریتیـە لـە دەعمـی عەمەلیـەی سیاسـی، پشـتگیری کـردن لـە بووژانـەوەی ئـەحزاب، ئـەحزابی حـەقیقی، ئـەحزابی ڕاسـتەقینە، دووەمینیشیان، ماددەکە تەئکیدی کردۆتەوە سەر دوو مـوفرەدە، مـوفرەدەی حیزبـەکان، لەگـەڵ مـوفرەدەی ڕێکخراوەکان، هەر ماددەیەکی یاسایی پێویستە خۆی دوور بخاتەوە لە وشەی هاوبەش، یـەعنی لـە وشـەیەك کە تەفسیر و تەئویلی زۆر هەڵبگرێ، بۆیە من پێم باشە پەرلەمان یەکلای بکاتـەوە، مەبەسـتی ڕێخراوەکـان چیە؟ ئایا ڕێکخراوە سیاسیەکان دەگرێتەوە یان عمومی ڕێکخراوەکان، چونکە قاعیدەیـەکمان هەیـە (المطلق یحمل علی اطلاقه) یەعنی کە بە موتڵەقی بڵێی ڕێکخراوەکان هەر شـتێك پێـی بوترێـت ڕێکخـراو، سیاسـی بێت، مەدەنی بێت، (NGO) بێت، هەر چیەك بێت، دەیگرێتەوە، جا من لێرەدا ناچم بـۆ ئـەو مەوزوعـەی

کە چ پێوەرێك هەبێت بۆ تەخسیسی ئەو پارەیە، چونکە ئەمە پەیوەندی هەیە بە قانونی ئەحزاب خۆیەوە، وەکو لە تەجرەبەی وڵاتان دا هەیە کە هەر کاتێك هاتینە سەر ئەو مەوزوعە با ئێمە باس لە پێوەرەکان بکەین، چونکە ئێستا ناگەین بەنەتیجەیەکی وا، ئێمە بۆ خۆمان دەبێت لە روحی فەحوای ماددەکە حاڵی بین، ئایا ئەو مەبلەغە کافیە؟ بە بۆچوونی من بە پێی ئەو تەجرەبە و ئەو ئەزموونەی کە لە هەرێمی کوردستان دا هەیە، ئەو مەبلەغە کافی نیە، پرسیار لە حکومەت بکەین تا چەند بۆی مومکینە، چونکە ئێمە هەرچەندێ تەخسیس بکەین بۆ پشتگیری کردن لە کرانەوەی سیاسی و عەمەلیەی سیاسی وابزانم زەرەر ناکەین، بەڵام ئەگەر لە سەر ئەساسی پێوەرێکی عادیلانە بێت، لەسەر ئەساسی پێوەرێك بێت خزمەت بە هاووڵاتی و خزمەت بە حیزبەکانیش بکات، یەعنی حیزب لە حاڵەتێکەوە بگۆڕێت بۆ حاڵەتێکی تر، کە بیل فعل حیزبێکی سیاسی بێت، تەعتیلی کاری ئەو حیزبە بکرێت بە چوارچێوەیەك کەوا ئەو تەمویلەشی تەمویلەیەك بێت لەسەر ئەساسی قانون، نەك لەسەر ئەساسی تەوافوقات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا پرسی کۆمەك کردنی دارایی بۆ پارتە سیاسیەکان، پرسێکی گرنگە پەیوەندی بە کۆی ژیانی سیاسی و دیموکراسیەوە هەیە لە هەرێمی کوردستان، پێویستە لە چەند گۆشە نیگایەکەوە ئێمە سەیری ئەم بابەتە بکەین و لەسەری بوەستین، یەکەمیان ئەوەیە کە مەسەلەی وەرگرتنی کۆمەکی دارایی، ڕاستە لەمەدا پێویستە ڕێژەی کورسیەکانی هەر حیزبێکی سیاسی یان قەوارەیەکی سیاسی یان هاوپەیمانەتیەك بکرێن بە بنەما لە شەرعیەت دان بەوەی کە مافی کۆمەك کردنی دارایی هەیە لەگەڵ دیاریکردنی ئەو ڕێژەیەی کە وەری دەگرێت، بەڵام دیسانیش بە پێی ئەو واقعەی کە لە هەرێمی کوردستان دا هەیە، ناکرێت تەنها ڕێژەی کورسیەکان بکرێت بە تاکە پێوەر، چونکە لە هەرێمی کوردستان دا لەبەر ئەوەی هاوپەیمانیەتت هەبووە پێش هەڵبژاردن، هەروەها لیستی داخراو بووە، بۆیە ڕێژەی کورسیەکان کە لە هاوپەیمانیەتی دا هاتوون بە ڕوونی دەری ناخات کە حەجمی ڕاستەقینەی حیزبە سیاسەکان، کە لە ڕێگای هاوپەیمانیەتیەوە هاتوون چەند کورسیە، دەبینین مەسەلەن چەند حیزبێك و فراکسیۆنێکمان هەیە لەوانەیە یەك ئەندام پەرلەمان و چەند حیزبێکیشمان هەبێت، ئایا ئەمە چۆن یەکلا دەکرێتەوە لە ئێستادا؟، بۆیە لە ئێستادا جەخت کردن لەوەی کە تەنها ڕێژەی کورسیەکان لە هەرێمی کوردستان بکرێت بە بنەما، بە رەئی من لەوەدا عەدالەتی ڕاستەقینە بۆ حیزبە سیاسیەکان لە مەسەلەی کۆمەك پێکردنی دارایی بەرجەستە نابێت، ئەمە دەبێت لە یاساکە لە داهاتوودا باش دیراسە بکرێت، خاڵێکی تر ئەوەیە کە چۆنیەتی وەرگرتنی، چۆنیەتی کارپێکردنی، چۆنیەتی بەدواداچوونی، چۆنیەتی لێ پرسینەوە، لەم کۆمەکە

داراییە پێویستە بە یاسا ڕێكبخرێت، چونكە حیزبی سیاسی تەنها ئەو حیزبە نیە كە بەشداری لە هەڵبژاردن دەكات و نەتیجە دەهێنێ، ژیانی سیاسیش كورت ناكرێتەوە تەنها بۆ بەشداری كردن لە هەڵبژاردن، ئایا حیزبێكی سیاسی ئەگەر بە گوێرەی یاسای حیزبە سیاسیەكان لە هەرێمی كوردستان مەرجەكانی تێدا بوو، ئێمە گەیشتووینە ئەو قەناعەتەی ئەگەر لە دەورەیەك دا نەتیجەی نەهێنا بۆ ناو پەرلەمان مەرجەكانی حیزبی سیاسی لە دەست دەدات، لە نێوان دوو هەڵبژاردنیش دا حیزبی سیاسی چەندین مافی هەیە، هەروەها چەندێن ئەركی تریشی لەسەر شانە، بۆیە لە مەسەلەی ئەم ئەركانەشدا دەبینین پێویستە بە گوێرەی یاسای حیزبە سیاسیەكان، حیزبەكان خۆیان ڕێك بخەن ئەوجا هەوڵ بدرێت لە داهاتوو كۆمەكی داراییان پێ ببەخشرێت، بۆیە بە رەئی من وای دەبینم لە ئێستا دا تا ئەم یاسایە لە داهاتوو دا بە باشی ڕێك دەخرێت، پێوستە ئەوەی كە لە ماددەكەدا هاتووە پەسەند بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵێكی ڕۆشن لەم بڕگەیەی یاسایەدا، ئەوەی كە من بیبینم بە پێی ئەو بڕە پارەیەی كە داندراوە بۆ هاوكاری كردن و پشتیوانی كردنی پارتە سیاسیەكان، ئەمە خۆی هۆكارێكە كە ئەم پارەیەی كە سەرف دەكرێت ڕووبەڕووی چاودێری كردن و لێپرسینەوە ببێت، كە ئەمە خاڵێكی ئیجابیە، واتە ئەو میكانیزمەی كە سبەی پارتە سیاسەكان لەسەری پارەكە سەرف دەكەن هۆكارێك دەبێت بۆ ئەوەی كە ئێمە بزانین چۆن بەدوایدا بچین، هەروەها بزانین پێوەرەكانی خۆیان بۆ هاوكاری كردن و خزمەتكردنی زەمینەی دیموكراسی تا چەندێك توانیویەتی ئەنجامەكان بێنێتە دی، تا ئەو كاتەی ئەم بڕگە یاسایە شێوازێك لە ناڕۆشنی تێدا بێت سەبارەت بە مەسەلەی ڕێكخراوەكان هەموو ئەندام پەرلەمانێك بە مافی خۆی دەزانێت كە لەلای بۆچوونێك دروست بێت كە مەبەست لە ڕێكخراوە سیاسیەكانە یان ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنیە، ئەگەر هەر كام لە ڕێكخراوەكان بێت ئەو كات من ئەو پرسیارەم دەبێت ئایا چەندێك لە كۆی گشتی ئەو بودجەیە داندراوە بۆ ڕێكخراوەكان؟ ئایا جارێكی تر بەشی شێری ئەم بودجەیە ڕووبەڕووی پارتە سیاسیەكان دەبێتەوە وبەشێكی كەمی ڕووبەڕووی ڕێكخراوەكان دەبێتەوە، پێویست بوو ئەمە ڕوون بكرێتەوە، سەرەڕای ئەوەی كە پێویستە تەعریفیش بكرێت كە ڕێكخراوەكان چیە؟، من پێشنیازێكم هەیە ئەو بڕە پارەیەی كە بە كۆی گشتی داندراوە بۆ پشتیوانی كردنی پارتە سیاسیەكان، پێشنیازی ئەوە دەكەم كەوا هەموو سەرفێكی كاتی ڕابگیردرێت تا ئەو كاتەی كە پەرلەمان تەسدیقی ئەوە دەكات كە پڕۆژە یاسای پارتە سیاسیەكان و پرۆژە یاسای كاری ڕێكخراوەكانیش دەردەچێت و تەسدیق دەكرێت، تا ئەو كاتە هەموو سلفەیەكی كاتی بوەستێنرێت لەم بڕە پارەیە و سەرف نەكرێت، هەروەها لە هەمان كات پرسیارم ئەوە

دەبێت كە ئايا ئەو سولفەيەی كە تا ئێستا لەو بڕە پارەيە سەرف كراوە ئەو سلفانە دراوە بە كێ؟ بە چ شێوازێك سەرف كراوە؟ ئەوانەی سوومەند بوون لێی كێن؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەزيش پشتەڤانيا ماددەی 18 دكەم كە ئەڤ پارەيە هاتيە تەرخان كرن بۆ منح بۆ ئەحزابا، بەس ئەز پێشنيار دكەم كو دەست بێتەكرن بۆ دەرئێخستنا ياسايەك بۆ ئەحزابا بۆ هەندێ كە بێتە سەر سيستەمێك و ئاليەتێك بۆ بێتە دانان و هەريەك ئەو پشكێت كە بۆ هاتيە دان بێتە دەست نيشان كرن، هەتا كو كە ياسايەك بێتە دەرئێخستن، بەری نوكە چەوا پارە ئان منح بۆ ئەحزاب هاتيە سەرف كرن هەر ڤێ ڕەنگێ بێتە سەرف كرن، لڤێرێ دا ڕێكخراڤ گشتيا هاتيە كرن، ناڤێ ڕێكخراڤ چونكی لڤێ ماددەی ميزانيە بۆ منحا ئەحزابايە، برەئيا من ڕێكخراڤێ سياسی بێتە ئيزافە كرن، بۆ ئەو ئەحزابێت كە لە جەلسا رۆژێت پێنج شەميش گەلێ برادەرا بەحسێ وێش كر، ئەو ئەحزابێ كو پشكدار بوون لە سەروبەرێ هەڵبژاردن، و نەشيايە كورسی بێنن بۆ پەرلەمانێ كوردستان، بە ڕەئيا من حسابێكيش بۆ وانيش بێتە كرن، بۆ هەندێ پرەنسيپێ ديموكراسيا لە وڵاتێ مە پتر بەرفراوان بت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سيوەيل خان، فەرموو.

بەڕێز سيوەيل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەبعەن من موقەديمات هيچ باس ناكەم، پێويست ناكات، بەس بەنيسبەت ئەو پارەيە ئەو (90)مليارەی كە دانراوە بۆ حزبەكان، حزبەكان و ڕێكخراوەكان تەبعەن پێويستە كيانی سياسيشی تێدا بێت، لەبەر ئەوەی هەر حزبەكان و ڕێكخراوەكان نيە كە كورسيان هەيە، كيانی سياسيش كورسی هەيە، يەكەم: بەنيسبەت حزبەكان من دوو ڕەئيم هەيە، يەكيان: ئەگەر بەپێيی كورسی دابەش بكرێت، من ئەوەم پێ باشە، ئەگەر نا پێم باشە بەپێيی ئەو دەنگانەی كەلايەنەكان يان ڕێكخراوەكان يان كيانە سياسيەكان هێناوييانە، واتە بەپێيی دەنگەكان بێت، كە ئەوەش دەتواندرێ بەڕێژە دەربهێندرێت، ئەو كاتە ئەگەر بە دەنگدان بێت ئەو لايەنە سياسيانەی ئێستا كورسيان نيە لە پەرلەمان ئەوانيشی تێدا مەغدور نابن، ئەگەر بەپێيی ژمارەی كورسيەكانيش بێت لە پەرلەمان، ئەوە لايەنە سياسيەكان كە كورسيان نيە لە پەرلەمان، ئەوە نازانم بە چ شێوەيەك هاوكاری دەكرێن و پارەيان دەدرێتێ يان هاوكاری ناكرێن و پارەيان نادرێتێ، ئەمە بەنيسبەت حزبەكان، بە نيسبەت ڕێكخراوەكانيشەوە، ئەوان تەبعەن ئێمە نازانين حزبين يان حكومين، ئەگەر هەركاميان بێت پێويستە ڕێكخراوەكان ئەگەر حزبينە و سەر بەهەر لايەنێك هەن، ماڧ ئەوەی نەبێت

پارەی بدرێتێ، یارمەتی بدرێتێ، لەبەر ئەوەی ئەو ڕێکخراوەی سەر بەلایەنێکە لە حزبەکەی خۆی وەری دەگرێت، حزبەکەی حسەی خۆی وەرگرتووە، بۆیە پێویستە حزبەکەی خۆی پارەی بداتێ یان یارمەتی بدات، بەڵام ئەگەر ڕێکخراوی کۆمەڵی مەدەنی و یان سەنتەر و ئەو شتانەیە، ئەوە دیار بکرێت من پێم باشە ئەوە بۆ ڕێکخراوی کۆمەڵی مەدەنی و سەنتەرەکان سەرف بکرێت، پێشم باشە کە ئەو پارەیە بێتە پەرلەمان بەسەرپەرشتی پەرلەمان لەپەرلەمان دەبێت یان نا؟ ئەوەیان نازانم، بۆیە من ڕەئی خۆمە کە وا دەڵێم، چونکە زۆر ڕێکخراو هەبووە، زۆر شوێن هەبووە، هەیە واسیتەی هەیەو هەیە مەسئولێك دەناسێت، وەزیرێك دەناسێت، نموونەشت پێ دەڵێم، تەبعەن مۆڵەتی دەدەنێ و یارمەتی دەدەن، بەس ئەوەی کەس نەناسێ ماڵی وێرانەو هیچی لۆ ناکرێت، بەنیسبەت ناوی کۆمەڵەکان ئەوە ناوی نەهاتووە، کۆمەڵەی خەیری هەیە، هی مرۆیی هەیە، ئەوانە ناویان لێرەدا نەهاتووە، پێویستە لەگەڵ ڕێکخراوەکان ئەو کۆمەڵانەش ناویان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بیلال، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (18) دیارە ئەم ماددەیە خۆی تەعریفی خۆی کردووە، بۆ پشتیوانی لە ئەحزاب و ڕێکخراوەکانە، ڕێکخراوەکانیش کە باسکرا هی سیاسین یان مەدەنین ئەوە هەرکامیان بێت، من پێم وایە لەپێناو بەرەو پێش بردنی ڕەوشی سیاسی کوردستان و پاڵپشتی کردنی ژیانی حزبایەتی وڕای جیاواز ومونافەسەیەکی شەریفانە و سەربەخۆ لەکوردستان، وا پێویست دەکات حزبەکان بودجەیەکی دیاریکراویان هەبێت کە لەگەڵ قەوارەی حزبەکان گونجاو بێت و بەپێیی یاسا ڕێك بخرێت، بۆ ئەوەش پێویستە عەدالەت هەبێ لە تەوزیع کردن و دیاریکردنی حزبەکان، یەعنی حەقی حزبەکان، ئەوەش لەپێناو خزمەتی زیاتر و بەرەوپێش بردنی ڕەوشی سیاسی هەرێمی کوردستان، دیارە حزبایەتی دیارییە، بەڵام لەهەمان کاتدا پێویستیشە دەعم بکرێت بۆ ئەوەی ئەم حزبایەتیە برەوی پێ بدرێت و فرە حزبی دروست بێت و ڕەوشی سیاسی و بەرەوپێش چوونی سیاسیش بەوە پێش دەکەوێت، دیارە بڕیاری پەرلەمان کە پێشتر لەم پەرلەمانە بڕیارماندا، کە کەوادیری حزبی مووچەیان ببڕدرێت، بۆیە من پێم وایە ئەبێ ئەوەش لەبەرچاو بگیرێت کە ئەو کەوادیرە حزبییانە کەلە حکومەت پێشتر پارەیان وەردەگرت، ئەگەر ببڕدرێت ئەرکەکە دەکەوێتە سەر حزبەکان خۆیان، چەند بەڕێزێکیش باسی ئەوەیان کرد کە حزبەکان خۆیان پارە پەیدا بکەن، من نازانم حزب پارە لەکوێ پەیدا دەکات، تەنها ئەبێت حکومەت پاڵپشتی بکات، ئەگەر نا ڕێگا بە حزب بدرێت لەهەر شوێنێك پارە پەیدا دەکات بیکات، ئەوە بەڕاستی شتێکی خراپە، نابێ بەو شێوەیە بێت، دوایش من پرسیارم هەیە لە بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی ئایا لە ڕابردوودا ئەم بودجەیەی کە بۆ حزبەکان دیاریکراوە، ئەو پاڵپشتیەی کە بۆ حزبەکان دیارکراوە چەند بووە؟، چۆنیش تەوزیع کراوە؟،

چونکە بەڕاستی ئێمە تا ئەو میقدارە نەزانین کەچۆن بووەو چۆن تەوزیع کراوە، لەوانەیە ئێمە هەر بڕیارێك بدەین بڕیارێکی وەکو پێویست نەبێت، لەجێگای خۆیدا نەبێت، بۆیە من داوا دەکەم لەجەنابی وەزیر کە ئەوەمان بۆ ڕوون بکاتەوە، کە ئەو میقدارە چەند بووە کە پێشتر دراوە؟، چۆنیش تەوزیع کراوە؟، ئەگەر وردیاتەکەشمان پێ نەڵێت بەلانی کەمەوە با میقدارەکەمان پێ بڵێت کەچەند بووە؟، دوایش ئەو میقدارەی کەدیاری دەکرێت بۆ حزبەکان من پێم باشە ئەوەی تێدا دیاری بکرێت کە پێویستە دیوانی چاودێری بەدواداچوون بکات، بۆچۆنیەتی سەرف کردنی ئەو پارەی کە دەدرێت بەحزبەکان و ڕێکخراوەکان، ئاخر شتم تەئیدی برای بەڕێزم کاك دکتۆر صباح دەکەم، بۆ ئەوەی کە لەو ماددەیەدا ڕێکخراوەکان و حزبەکان لەیەکتری جیا بکرێنەوە، چونکە ڕێکخراوەکان هەم تەفصیلی زیاد هەڵدەگرێت هەم پێویستە حزبەکانیش ڕوونکردنەوەی زیاتری لەسەر بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئەرسەلان، فەرموو.

بەڕێز ئەرسەلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم: بەپێی ماددەی (18)کە حکومەت لە بودجەی خۆی ناردوویەتی بۆ پەرلەمان، ئەوان تەخمینی ئەوەیان کردووە، کە بڕێك پارە تەخصیص بکرێت بۆ حزبەکان، جا ئەوەی لەسەر ئێمە واجبە ئایا پەرلەمانی کوردستان موافقە لەسەر ئەو بڕە پارەیە دەکات یان نا؟، خاڵی دووەم: ئەو پارەیە بەکێ دەدرێت؟، چۆنیش دابەش دەکرێت؟، ئەوە ئێمە پڕۆژەیەکمان هەیە و تەقدیم کراوە، بۆ چۆنیەتی دابەشکردنی ئەو بڕە پارەیە، ئەکرێ لەوێ ئێمە موناقەشەی تەفصیلات بکەین، کە بەکێ بدرێت؟، لەسەر چ ئەساسێك بێت، ئایا هی کورسی بێت یان هی دەنگ بێت، یان ئەوانەی کە تەنها لەناو پەرلەمانن بیانگرێتەوە، یان ئەوانی تریش بگرێتەوە؟، ئێمە لەکاتی پڕۆژەکە موناقەشەی ئەوە دەکەین، ڕەئیەکی تریش هەیە، دەڵێت ئەصڵەن هەر نەدرێت، یەعنی یارمەتی حزبەکان نەدرێت، حزبەکان خۆیان مادام حزبن ئەبێ بۆ خۆیان تەئمینی بودجەی خۆیان بکەن، بۆیە ئەوەی لەسەر ئێمە واجبە لەم کۆبوونەوەیەدا، ئایا ئەو بڕە پارەی کە حکومەت دیاریکردووە موافقین لەسەری یان موافق نین لەسەری؟، تەفصیلاتەکەی، چۆنیەتی دابەشکردنەکەی دەگەڕێتەوە بۆ پڕۆژەکە، ئینجا چ حزبێك دەگرێتەوە ئەوەی کە دەڵێین لە 1/1 ی ئەو ساڵەی کە تێیدا دەیگرێتەوە، بێگومان ئەو حزبانە دەگرێتەوە کە ئیجازەی حزبیان هەیە، ئەوانەی کە ئیجازەیان وەرگرتووە، چونکە تۆ کە ئیجازەیەکت نەبێت لە حکومەت وەکو حزبێکی سیاسی ئەو یارمەتیە بتگرێتەوە، بۆیە تەفصیلاتی مەسەلەکان دەبێ هەڵی بگرین بۆ کاتی موناقەشە کردنی پڕۆژەی یارمەتی دانی حزبەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، ئەگەر ڕوونکردنەوەت لەسەر موداخەلەی ئەندامانی پەرلەمان هەیە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەماددەکەدا هاتووە باسی ئیجرائاتی کاتی وتەسوییە دەکات، ئەمە خۆی لەخۆیدا مانای وایە ئەم پارەیە بە سولفە دەدرێت، سولفەش لە حساباتدا وەسیتە، هەتاکو سولفەکە تەسوییە نەکرێت نابێتە مەسرەفی نیهائی، جالەبەر ئەوە ئەم پارانە ئێستا ئەوەی لە حکومەتدا موناقەشە کراوە، ئەم پارانە بە سولفە دەدەرێت، هەر کاتێکیش یاسای حزبەکان دەرچوو، پارەی حزبەکانیش دیاریکرا، ئەو کاتە کەم وزیاد بەپێیی یاساکە تەسویە دەکرێت، باسی ڕێکخراوەکان دەکرێت، لە حەقیقەتدا بە نیسبەت ڕێکخراوەکان، ئەگەر فەصڵی چوارەم لە مینەحدا ببینین، کە دیارە لەوێ ڕێکخراوی عیلمی و ڕێکخراوی سەقافی و ئەوانەی جیا کردۆتەوە، کە دێیینە سەر فەصڵی شەشەم، ئەبینین لەوێش ڕێکخراوی سیاسی و ئەحزابی تێدایە، جا ئەم فەقەرەیە پەیوەندی زیاتری هەیە بە فەصڵی چوارەمەوە، بۆ ئاگاداری بەڕێزتان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەمەوێ ئاماژە بەخاڵێك بدەم کە سێ یاسا لە کوردستان هەیە، پەیوەستن بەو بابەتەی کە لەماددەی (18) گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، یەکەمیان: یاسای حزبەکان ژمارە(17)ی ساڵی 1993ی هەموارکراو، دووەمیان: یاسای کۆمەڵەی هەرێمی کوردستان ژمارە(18)ی ساڵی 1993، سێیەمیان: یاسای ڕێکخراوە نا حکومیەکانی هەرێمی کوردستان ژمارە(15)ی ساڵی 2001، لەم سێ یاسایەدا باسی ئەوە کراوە، یەکەم: لە ماددەی یەکەمی یاسای حزبەکان تەعریفی حزب کراوە، کە حزب چیە؟، دەڵێت حزب: ڕێکخراوێکی سیاسی خاوەن کەسایەتیەکی مەعنەوییە، لەیەکگرتنێکی ئیختیاری پێك دێت، لەنێوان کۆمەڵە کەسانێکی سروشتیدا، کەچەند بیروباوەڕ و ئامانجێکی هاوبەشی ڕاگەیاندراو لە پرۆگرامی حزبدا کۆیان دەکاتەوە، هەوڵ دەدەن بەرێ و شوێنی دیموکراتیانە بەدییان بهێنن، دووەم: لەیاسای کۆمەڵەی هەرێمی کوردستان تەعریفی کۆمەڵە کراوە، دەڵێت هەموو یانەو ڕێکخراوو یەکێتی و مەڵبەندی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و سەندیکا و دەزگای خێرخوازی، کۆمەڵە، حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، سێیەم: لەیاسای ڕێکخراوە کوردستانیە نا حکومیەکانیش تەعریفی ڕێکخراو کراوە بەم شێوەیە: هەر ڕێکخراوێکی کوردستانی نا حکومی کە بەرژەوەندی گشتی بەهانا چوون و ئاوەدانکردنەوە و بژاری مرۆڤایەتی لەخۆ گرتبێ، ئەگەر هاتو تێبینی ماددەی (14)ی یاسای ئەحزاب بکەین دەبینین بەڕوون و ئاشکرا باسی ئەوە دەکات، کەوا مینحەی حزبەکان بەپێیی یاسایەك تەقدیر دەکرێت، کە لە پەرلەمانەوە دەردەکرێت، هەموو برایان و خوشکانی پەرلەمانیش ئاگایان لێیە، کە دوو پرۆژەی یاسایی لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە

پێشکەش کراوە بۆ پەرلەمان، بۆ گفتوگۆ کردن لەسەر چۆنیەتی دابەشکردنی بودجەی ئەحزابەکان، هەردوو پرۆژە یاساکەش ئاراستەی حکومەت کراوە، لەبەر ئەوەی ئیلتیزاماتی مالی تێدا تا ڕەئی حکومەت وەربگیرێت، بەڵام تا ئێستا وەڵام لە حکومەتەوە نەگەڕاوەتەوە، کاتێ وەڵامی حکومەت بێتەوە، ئەو کاتە ئەو قسانەی لەپەرلەمان دەکرێت، دەتوانین بە تێرو تەسەلی قسەی لەسەر بکەین، نەك ئێستا لەیاسای بودجەدا موناقەشەی لەسەر بکەین، چونکە پەیوەستە بەقانونی بابەتی کە لەپەرلەمان موناقەشە دەکرێت، لەکاتی موناقەشە کردن لەسەر چۆنیەتی دابەشکردنی بودجەی حزبەکان دەبێت، بەنیسبەت ئەو باسانەی کە کران و ئەو شتانە پێناسەیان کرا، کە ڕێکخراو چیە؟، تەبعەن ڕێکخراوی سیاسی لەکوردستاندا نیە، ئەوەی کە هەیە ئەو کۆمەڵانەن کە ئاماژەمان پێکردن لەمادده یاساییەکانی کۆمەڵەی کوردستانی دیاریکراون کە کێن؟، هەر بابەتێکیش لەو مەوزوعانە وابزانم ئێستا پێویست ناکات موناقەشەی لەسەر بکەین، کاتێ کە پرۆژەکە بۆ پەرلەمان گەڕایەوە ئەو کاتە بە تێروتەسەلی موناقەشەی لەسەر دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ ناوی نووسیبوو بەس لەبیرمان کرد، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە کە پێویستە ئێمە قسە لەسەر ئەوە بکەین، کە ئایا ئەم بڕە پارەیە یان بودجەیەی کە دیاریکراوە بۆ پشتیوانی کردن لە پەرەپێدان و بەهێزکردنی ژیانی سیاسی و دیموکراسی لەکوردستان، بڕێکی پێویستە یان پێویستی بە زیاتر هەیە، یان کەم کردن هەیە، بەڵام بەحوکمی ئەوەی کە پرۆژە یاسای دەعمی ئەحزاب و کیانی سیاسی لەکوردستان هێشتا دەرنەچووە، بۆیە بۆ تەخمین کردنی ئەم بڕە پارەی پێویستە قسەی لەسەر بکەین، موناقەشەی ئەوە بکەین کە چ پێوەرێکە، ستاندارده یان بووە بەنەریتێك لەئاستی دونیا بۆ پشتیوانی کردن لە هەر کیانێکی سیاسی یان حزبێکی سیاسی کە دەیەوێت هاوکاری بکرێت، من پێم وایە، دانانی کورسی یان ڕێژەی دەنگ، پێوەرێکی گرنگن لەوەی کە بۆ پشتیوانی کردنی حزب یان کیانی سیاسی لە کوردستان کە ئەمە بکەین بە پێوەرێك کارێکی باشە، بۆ مەسەلەی ڕێکخراوەکان کە برادەرانی یاسایی ڕوونیان کردەوە، کە مەبەست لە ڕێکخراوەکان چیە؟، کە ئێستا من پێم وایە زیاتر لە (1500) کۆمەڵەو ڕێکخراوی مەدەنی ودیموکراتی و پیشەیی هەیە، پێویستە ئێمە جیای بکەینەوە، یەعنی ئەم بڕە پارەیە جیا بکەینەوە بەتایبەتی کە بەڕاستی دەتوانم بڵێم، ئەگەر پێوەر بۆ پشتیوانی کردنی ڕێکخراوەکان دەعم کردنی ژیانی مەدەنیەت و پێشکەوتنی مافە پیشەییەکانی خەڵکی کوردستان بێت، زۆر ڕێکخراو ئێستا لەکوردستان، ڕێکخراوی مەدەنی هەر ژمارەن، ڕەنگە مەفتوعیەتی دانی پارە بەو ڕێکخراوانە یان ئەو بودجەیە جۆرێك لە گەندەڵی دروست کرد لەناو ئەو ڕێکخراوانەدا، بۆیە من پێم وایە ئێمە مەرجێك دابنێین ئەوی مەرجێکە کاریگەری دەبێت لەسەر بەرهەمی ئەو ڕێکخراوانە، ئەویش پرۆپۆزەڵە،

یەعنی بۆ هەموو ڕێکخراوێك کە حکومەت دەیەوێت لە مینحە هاوکاری بکات، پێویستە پرۆپۆزەڵی هەبێت، نەك بەو مەقتوعیەتەی کە ڕێکخراوەکە چالاکی هەیە یان نیەتی، چونکە ئێستا ئێمە ڕاستە دوو یاسا هەیە لە دەعم کردنی ڕێکخراوەکان کۆمەڵەکان، بەڵام ئەگەر ئەم ڕێکخراوە ماوەی ساڵێك چالاکی نەبێت، ئیجرائاتی لەگەڵ بکرێت، تا ئێستا لە کوردستان نەمدیوە، یەك ڕێکخراو یان یەك کۆمەڵە ئیجرائاتی لەگەڵ کرابێ لەبەر ئەوەی چالاکی نیە، لەگەڵ ئەوەشدا دەعمەکەش وەردەگرێت، جاری وا هەیە لە وەزارەتی ڕۆشنبیری وەری دەگرێت، جاری وا هەیە لەوەزارەتی ناوخۆ وەری دەگرێت، لەبەر ئەوە ئەم جیاکردنەوەیە زەرورەتێکی زۆر گرنگی هەیە، دیاریکردنی بڕی بودجەکەش گرنگی خۆی هەیە، بەس هەر لەو بودجەی (90)ملیارە بێت کە ئێستا تەرخانکراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرمووو.

بەڕێز د. ئاراس محمود حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان ڕەئی شەخصی خۆم هەیە، ئەگەر جەنابت ڕێگام پێ بدەیت قسە بکەم، نەك وەك سەرۆکی لیژنەی دارایی، بەڵێ، لەڕاستیدا هاوڕێکانم هەندێ شتیان هێنایە کایەوە، هەر وەکو بەڕێز کاك ئەرسەلان و کاك عونی ڕوونیان کردەوە، بە چ پێوەرێك؟ یان ئەوسا چۆن بووە؟، ئێستا چۆنە؟، بە چ شێوەیەك دەبێت؟، ئەمانەیان هەمووی ڕوون کردەوە، بە حەقیقەت ئێمەش چاوەڕێی ئەو یاسایەین کەدەربچێت، تەنها لێرەدا ئەو ماددەی یاساییە، تەعامولە لەگەڵ هۆکارێکی دیفاکتۆ کە ئێستا هەیە لە هەرێمی کوردستان، چۆن ئەو حزبانە یان ئەو ڕێکخراوانە کە هەن پێشتر پارەیان بۆ سەرف کراوە، ئێستاش بۆیان سەرف بکرێت تاکو ئەو یاسایە دەردەچێت، بەڕای من بڕینەوەی پارە بۆ حزب و ڕێکخراوەکان بەتایبەتی بۆ حزبەکان، ئەمە ڕەئی شەخصی خۆمە، ئەوە تەعمیقی حالەی حزبییە، واتە قوڵ کردنەوەی حاڵەتی حزبییە، ئەمەش بەڕای من زیاتر دوورمان دەخاتەوە لە بە موئەسەسە کردنی دەوڵەت کەخۆمان ئەمانەوێت، لەلایەکی ترەوە ژمارەیەکی زۆر حزب وڕێکخراومان هەیە، کە نزیکەی (25) حزبمان هەیە، زیاتر لە (200) ڕێکخراویشمان هەیە، ژمارەشمان (5)ملیۆنە، بەڕای من هەر وڵاتێکی دیموقراتی کە ئەیبینین گەیشتۆتە قۆناغێکی دیموقراتی زۆر بە دەگمەن، (4) حزبی تێدایە، لەبەر ئەوە بەڕای من بڕینەوەی پارە بۆ نزیکەی (25) حزب و (200)ڕێکخراو، بۆ کۆمەڵگایەك کە خۆی (5)ملیۆن بێت، ئەوە لەڕاستیدا دروست بوونی فەوزای سیاسیە وە شڵەژاوی سیاسی لەو وڵاتەدا ئەهێنێتە ئاراوە، هیوادارم بڕینەوەی ئەو پارەیە نەبێت بە سەرچاوەیەك بۆ سەرچاوەکانی ژیان، چونکە کە حزبێك دروست دەبێت بۆ بەرژەوەندی خەڵك، یان کەسێك دەچێتە حزبێکەوە بۆ بەرژەوەندی ئەو کۆمەڵگایە، نابێ هاوبەشی بکات لە بودجەکەیدا، ئەبێ کاری خۆی بکات، ئەو کاتە کە کاری خۆی دەکات، ئینجا وەکو تەوعی یارمەتی

ئەو كۆمەڵگایە بدات، بەڵام ئەگەر هاوبەشیت كرد لە بودجەكەدا مانای وایە ئەو كارەت ئەنجام داوە، زۆر مەوادی قانونی تر هەبوو، كە هەندێك لە ئەندامە بەڕێزەكان دەچنە ناو ئیجرائاتەوە، بۆ چۆنیەتی جێبەجێ كردنی، لەڕاستیدا ئێمە سوڵتەی تەشریعین، چوارچێوەیەكی یاسایی بۆ ئەو ماددەیە دائەنێین، كەچوینە ناو ئیجرائاتەوە تەحویل دەبین بۆ سوڵتەی تەنفیزی مەعنای وایە دەست دەخەینە ناو ئیشەكانی حكومەتەوە، ئەو كاتە مەبدەئی فەصلی سوڵتات كە خۆمان دەمانەوێت وجودی نامێنێ، ئێمە چوارچێوەیەكی یاساییە دای دەنێین بۆ هەر حاڵەتێك، ئەو چوار چێوە یاساییە ڕێنمایی پێ دەردەكرێت لەلایەن دەوڵەتەوە، هەر كێشەیەك لەو ڕێنماییەدا دروست بوو بەرامبەر بەو ماددە یاساییە سوڵتەیەكی ترمان هەیە، سوڵتەی قەزائیمان هەیە، كە چارەسەری دەكات، لەبەر ئەوە زۆر لەماددەكانی تر زۆر جار بازمان دەدا بۆ ئیجرائات وڕێنمایی، ئەو دوانە لەچوارچێوەی ماددەی یاساییدا سوڵتەی تەنفیزی دەری دەكات، نەك سوڵتەی تەشریعی چونكە ئەگەر ئێمە بچینە ناو ئەو بابەتەوە واتە دەستمان خستە ناو ئیشی سوڵتەی تەنفیزییەوە، ئێمە لە ڕاستیدا هاریكارو چاودێرین بەسەر سوڵتەی تەنفیزییەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بیلال نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من پرسیارێكم ئاراستەی وەزیر كرد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ببورە، من وتم نیزامی نەك پرسیار كردن، كاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەپێیی پەیڕەوی ناوخۆ وابزانم زیاتر لە پەرلەمانتارێك، ئەگەر لەسەر پێشنیارێك تەسنیەیان كرد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ببورە، هێشتا كاتی ئەوەش نەهاتووە، من ئەوەم هەمووی لەلای خۆم نووسیوە، هەركاتێك هاتینە سەری ئەو كاتە، یەك، یەك بەسەریدا دەچین، ئەوەی دوو تا سێ كەس پشتیوانی لێ كردبێ دەیخەینە دەنگەوە، كاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەمەوێت ئاماژە بەخاڵێك بكەم، كە برادەران ئیسارەیان كرد، عەجەبا ئەو پارانە كە سەرف دەكرێ، بەگۆترە سەرف دەكرێت؟ نەخێر هەر سێ یاساكە بەسەراحەت، ئاماژەی پێ دەدەن، لەوانە ماددەی (14) فەقەرەی سێ لە یاسای حزبەكان، دەڵێت(حساباتی حزب ملكەچ دەبێت، بۆ چاودێری دارایی لەهەرێمی

کوردستانی عێراقدا)، هەروەها ماددەی (10)ی یاسای کۆمەڵەکان دەڵێت(هەموو حساباتێکی کۆمەڵە دەکەوێتە بەر چاودێری وەزارەتی دارایی هەرێمی کوردستان)، هەروەها ماددەی(10) لە یاسای ڕێکخراوە ناحکومیەکان دەڵێت(ڕێکخراو دارایی خۆی بە بودجەیەکی ساڵانە بەڕێوە دەبات، کە بەپێیی پەیڕەوی حسابکاری داراییە ڕەسمیەکان، ڕێکی دەخات، جێبەجێیی دەکات، هەموو حسابە حسابکارییەکەشی دەکەوێتە ژێر تەدقیق کردنی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بیلال ئێستا پرسیارەکەت دووبارە بکەرەوە، بۆ ئەوەی جەنابی وەزیر جوابت بداتەوە، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبداللە(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکەی من لەجەنابی وەزیر ئەوە بوو ئایا ئەو بڕە پارەی کە دراوە بەڕێکخراو و حزبەکان لەو چەند ساڵەی ڕابردوودا، بڕەکەی چەند بووە؟، چۆن تەوزیع کراوە؟، تەنها ژمارەکەیمان پێ بڵێت، بۆ ئەوەی ئێمە بەرچاومان ڕوون بێت، ئەو (90)ملیارە زیادە یان کەمە. زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیتان.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی جارێك ئەو پارانەی کە باس ئەکرێت هی چەند ساڵی پێش ئێستا، هەتاکو پێش ئێستاش کە وەزارەتی دارایی یەك بگرێتەوە، لەگەڵ وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی، ڕەنگە ئەم حزبانە لە دوو جێگاش پارەیان وەرگرتبێ، لەجیاتی ئەوەی لە شوێنێك وەریان گرتبێ، هەمووشی وایە حەز دەکەم جەنابتان بزانن، لەبەر ئەوە بەڕاستی من ئێستا بڕێکی دیاریکراو لەلام نیە، کە کۆی بکەمەوە هی وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی ، هی وەزارەتی دارایی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. زانا ڕؤوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێیی قانونی حزبەکان لە ماددەی (4)دا وتراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە، ئەوە نیزامی نیە، تکایە دانیشە، بەڕێزان ئێستا ئەوانەی کە موداخەلەیان کرد لە دانیشتنی پێشوو لەم دانیشتنەشدا، هەموویان تەواو قسەیان کرد، دەستان خۆش بێت شتی باشتان ڕوونکردەوە، بەرچاوی هەموو ئەو بەڕێزانە ڕوون بوویەوە، هەندێ لە بەڕێزان داوایان کرد ئەو پارەیە نەدرێت هەتا یاساکە دەردەچێت، ئەوە یەکێکە لە پێشنیارەکان، هەندێکی تریان داوایان کرد، کە ڕێکخراوە سیاسیەکان ئیزافە بکرێت، بۆچوونی من وایە، ئەگەر هەڵە نەبم هەر لایەنێك حزبی بێت یان ڕێکخراو بێت، هی کۆمەڵگای مەدەنی بێت یان حزبی بێت ئیجازەی لە حکومەتی هەرێم وەرگرتبێ دەیگرێتەوە، بەنیسبەت کیانی سیاسی، کە چەند ڕێزدارێك داوایان کرد ئەویش بگرێتەوە، ئێستا ئەم پرسیارە بۆ جەنابی وەزیرە، ئایا کیانی سیاسی ئەگرێتەوە یان ئیجازەیان لە حکومەت وەرگرت، ئینجا ئەیانگرێتەوە، یان چۆنە حەزدەکەین ئەوەمان بۆ ڕوون بکەیتەوە، پێشنیارێکی تر، ئەگەر ئەمە وەکو سولفەیە، یان وەکو ئەوەی بە سولفە ئەدرێت، هەتا قانونی ئەحزاب دەردەچێت، کە یاساکە دەرچوو ئەو کاتە حەق و حسابیان لەگەڵ دەکرێت، مەرجێکیش بۆ ڕێکخراوەکان دابندرێت کە برادەرێك ئاماژەی پێدا، زۆریش ڕاستە هەر ڕێکخراوێك کە ڕێکخراوی هەبوو لەماڵەوە بخەوێ و ئیش نەکات و یارمەتیش وەربگرێت ئەمە ناکرێت، ئەبێ پرۆپۆزەڵی هەبێت پرۆژەی هەبێت، ئەوەش حەقێکی تەبیعیە، ئێستا جەنابی وەزیر تکایە جوابی پرسیارەکان بدەرەوە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەکەوە کە هاتووە، ئەڵێت(یخصص مبلغ(90)ملیار دینار لدعم الاحزاب والمنظمات)لێرەدا باسی کیانی نەکردووە، بەڵام ئەو کاتەی کە قانونی ئەحزاب دەربچێت ئەو کاتە ئەحزاب و کیاناتیشی لەگەڵدا دەبێت، ئەو کاتە خۆتان دەزانن، لەپەرلەمانەوە هەموو ماددەیەکیش پەرلەمان بۆی هەیە دەستکاری بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا مەبدەئیەن یەك شت دەخەینە دەنگدانەوە، ئایا ئەو بۆچوونانەی کە هات بۆ ئەم پارەیە ڕابگیرێت یان نا تا یاسای ئەحزاب دەردەچێت، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە موخالەفەی قانونە، چونکە قانونێك ماوە کە تەنزیمی ئەو حاڵەتانە دەکات، قانونەکەش بە وازحی ئیشارەتی داوە، کە ئەو پارەیە چۆن سەرف دەکرێت، ئەگەر ئێمە ئەوە ڕابگرین مانای وایە کێشەیەکی گەورە لە کۆمەڵگای کوردستانی خەڵق دەکەین، ئەو ڕێکخراوانە هەموویان لەکار ڕادەوەستن، ئەوە شتێکی خەتەرناکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نەخێر خەتەرناك نيە، چونكە بەياسا ئەو شتانە نەدراوە پێش ئێستا، پێوەری ديار نەبووە، ئێستا پێشنيارێك هەيە دەڵێت رايگرن هەتا ياسای ئەحزاب دەردەچێت، ئێمە دەيخەينە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەيە ڕابگيرێت تكايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ (24) كەس لەگەڵە رابگيرێت، كێ لەگەڵە كە بدرێتن، دەستی بەرز بكاتەوە؟ بەزۆرينەی دەنگ دەدرێت، ئيتر هيچ شتێكی تر نەما، ماددەكە دەخەينە دەنگدانەوە، مەسەلەن رێكخراوەكان، هەر رێكخراوێك ئيجازەی هەبێتن، كيانی سياسی ئەگەر لە حكومەتی هەرێمی كوردستان ئيجازەكەی سبەی دەربچێتن ئەويش دەگرێتەوە، بە سولفە ئەدرێتن، رێكخراوەكان بەگوێرەی پرۆژەكان زائيدەن ئيزافە بكرێتە سەر ياسايەكە كێ لەگەڵ تكايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ ماددەكە وەكو خۆی لە پرۆژەكە هاتووە ئيزافەی ئەوە بكرێت لەگەڵ رێكخراوەكان بەپێی پرۆژەكانی تر تەقديم دەكەن، ئەگەر رێكخراوێك پرۆژەی هەبێت، تكايە كێ لەگەڵدايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ (65) كەس لەگەڵدايە، بەزۆرينەی دەنگ پەسند كرا، برۆ بۆ ماددەيەكی تر تكايە.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العشرون:

تقوم وزارة المالية والاقتصاد الالتزام ب:-

1- رصد مبلغ قدره (350)فقط

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ببوورە كاك عەونی كاك عومەر نوقتەی نيزامی هەيە، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزيز بهاء الدين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەو ئيعتيبارەی كەمن يەكەم كەس بووم قسەم كرد ڕۆژی پێنج شەممە، (16)كەس لەم بەڕێزانە داوای جياكردنەوەی فەقەرەی حزب و ڕێكخراوەكانيان كرد، ئەوەتان نەخستە دەنگدانەوە، جەنابت وتت لە پێشنيارەكاندا دەيخەمە دەنگەوە، كەچی نەتانخست، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكايە ڕێكخراو وحزب ئەوەی ئيجازەی هەيە لە هەرێمی كوردستان ڕوونم كردەوە، هەر لايەنێك ئيجازەی ڕەسمی لە حكومەتی هەرێم هەيە، ئەوە وەری دەگرێت، ئيتر بۆ جيايی بكەينەوە، ئەوە شتێكی زۆر شكليە، رجائەن دانيشە، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة عشرة:

تقوم وزارة المالية والاقتصاد الالتزام بـ:

1- رصد مبلغ قدره (350) فقط (ثلاثمائة وخمسون مليار دينار) لاغراض دعم مشاريع صندوق الاسكان.

2- رصد مبلغ قدره (30) فقط (ثلاثون مليار دينار) لدعم مشاريع المصرف الصناعي.

3- استمرار الوزارة بتأمين القرض العقاري للمواطنين حسب الضوابط والتعليمات المرعية.

4- تقوم وزارة المالية والاقتصاد بدعم مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي ويعزز بمبلغ (50) مليار دينار.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆزدەم:

وەزارەتی دارایی وئابووری خۆی دەبەستێتەوە بە:

1 - تەرخان كردنی گوژمەیەك كە بڕەكەی (350) تەنیا سێ سەدو پەنجا ملیار دینارە بۆ مەبەستەكانی پشتگیریی پڕۆژەكانی سندوقی نیشتەجێ كردن.

2 - تەرخان كردنی گوژمەیەك كە بڕەكەی (30) تەنیا (سی ملیار دینارە) بۆ پشتگیریی پڕۆژەكانی بانكی پیشەسازیی.

3 - بەردەوام بوونی وەزارەت بە دابین كردنی قەرزی خانووبەرە بۆ هاووڵاتیان بەپێی بەرزەفتكاریی ورێنمایی كارپێكراو.

4 - وەزارەتی دارایی وئابووری پشتگیریی پڕۆژەكانی كەرتی كشتوكاڵ دەكات لەڕێگەی بانكی كشتوكاڵییەوەو بەگوژمەی (50) ملیار دینار پشت ئەستوور دەكرێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی رەئیتان.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ئەم ماددەیە هەردوو لیژنەی یاسایی و دارایی داوا دەكەن و پێشنیاریان كردووە بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

تلتزم وزارة المالية والاقتصاد بمايلي:

1- رصد مبلغ قدره (250) مائتان وخمسون مليار دينار لأغراض دعم مشاريع صندوق الأسكان.

2- رصد مبلغ قدره (30) ثلاثون مليار دينار لدعم مشاريع المصرف الصناعي.

3- رصد مبلغ قدره (50) خمسون مليار دينار لتعزيز القرض العقاري للمواطنين في الاقليم وزيادة مبلغ القرض الى (15) خمسة عشرة مليون دينار للمحافظات والاقضية والنواحي و (12) واثنى عشرة مليون دينار للقرى.

4- استمرار الوزارة في تأمين القرض العقاري للمواطنين حسب الضوابط والتعليمات المرعية.

5- رصد مبلغ قدره (50) خمسون مليار دينار لدعم مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي.

6- رصد مبلغ قدره (50) خمسون مليار دينار لدعم المنهاج الاستثماري لوزارة الزراعة والموارد المائية.

سوپاس.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی بیست و یەك بووە ماددەی نۆزدە، ئەوەی كە پێشنیار كراوە لەلایەن لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

وەزارەتی دارایی و ئابووری بەم ئیشانەی خوارەوە پابەند دەبێت:-

1- بڕی (250) دوو سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ پشتگیری پڕۆژەكانی سندوقی نیشتەجێ بوون.

2- بڕی (30) سی ملیار دینار بۆ بەهێزكردنی پرۆژەكانی بانكی پیشەسازی.

3- دانانی بڕی (50) ملیار دینار بۆ پاڵپشتی قەرزی خانووبەرەی هاووڵاتیانی هەرێمی كوردستان، زیاد كردنی قەرزی خانووبەرە بۆ (15) پازدە ملیۆن دینار بۆ شارو قەزاو ناحیەكان، بڕی (12) دوازدە ملیۆن دینار بۆ لادێیەكان.

4- بەردەوام بوونی وەزارەت لە دابینكردنی قەرزی خانووبەرە بۆ هاووڵاتیان، بەپێی یاساو رێسا.

5- بڕی (50) پەنجا ملیار دینار بۆ بەهێزكردنی پرۆژەكانی كەرتی كشتوكاڵ لە ڕێگای بانكی كشتوكاڵی.

6- بڕی (50) پەنجا ملیار دینار بۆ پاڵپشتی وەبەرهێنانی وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكان.

سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر روون كردنەوەت هەیە؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئێمە پێشتریش لەگەڵ لیژنەی یاسایی و دارایی ئەو مەوزوعەمان باس كردووەو لاریمان لەسەر ئەو مەوزوعە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت قسە بكەن ناویان دەنووسین، تكایە ئێمە شتێكمان ئیشارە كرد، بۆ ئەوەی هەر بەڕێزێك ناوی خۆی دەڵێت لە پرۆتۆكۆل تەسجیل بێت، دوایی گازاندەمان لێ دەكەن دەڵێن بۆ ناوی ئێمەتان نەنووسیوە، ئینجا تكایە لە جەنابتەوە ناوی خۆت بڵێ، دوایی دێینەوە سەر ئەو بەڕێزانە، كوێستان خان لە جەنابتەوە ئەگەر بڵێیت، ئەم بەڕێزانەی كە ناویان نووسراوە، ئێستا دەخوێنمەوە (كوێستان خان، بورهان رەشید، ئیسماعیل سەعید، دڵشاد شەهاب، هاژە سلێمان، شێردڵ تەحسین، دكتۆر ئەحمەد وەرتێ، فازل حەسەن، بەفرین خان، بلال سلێمان، حمە سەعید، حەسەن محەمەد، سیوەیل خان،

عەزیمە خان، عبدالله ملا نوری، سەرهەنگ فەرەج، رزگار محمد، شوان کریم، شلێر محمد، سمیرە عبداللە، زەکیە صالح، ثائر عبدالاحد، بەیان احمد، دکتۆر صباح، سمیر سەلیم، نەریمان عبداللە، کاردۆ محمد، کاروان صالح، ڤیان خان، گۆران ئازاد، قادر، فازل بەشارەتی، عومەر هەورامی، عومەر نورەدینی، عیماد، شەونم محمد، هاوڕاز خۆشناو، ئامینە زکری، دکتۆر بەشیر)، کەس هەیە ناوی نەنووسرا بێت؟ (نەسرین جەمال)، کوێستان خان کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە بڕی یەك، من لەگەڵ ئەوەمە وەك ئەو پرۆژەیە بێت، کە لە حکومەتەوە هاتووە، هەر سێ سەدو پەنجا ملیار دینار بێت کەم نەکرێتەوەو، پێشنیار دەکەم بڕگەی سێ بێتە جێی بڕگەی دوو کە بەردەوام بوونی دابین کردنی قەرزی خانووبەرەیە، بەو شێوەیە زیاد بکرێت، چونکە هەموومان دەزانین بڕەکەی زۆر کەمە، بۆ قەزاو ناحیەو گوندیش بێت هەمان بڕیش بێت، ئێمە ئەگەر دەمانەوێت گرنگی بە قەزاو ناحیەکان بدەین، دەمانەوێت گوندەکان ئاوەدان بکەینەوە، پێویستە هەمان بڕ کە بۆ قەرزی خانووبەرە بۆ خانوویەکی شار دادەنرێت، بۆ قەزاو ناحیەو گوندەکانیش وەك یەك بێت، تا کەی بیر لەوە نەکەینەوە، ئێمە گوندی هاوچەرخ و گوندی پێشکەوتوو دروست بکەین، بۆ دەبێت ئەو قەرزە هی گوندێك کەمتر بێت لەوەی کە دەدەیت بە خانوویەکی شار، بۆ بیر لەوە نەکەینەوە خانووەکەی گوندیش خانووێك بێت کە ژیانی تیایدا ببردرێتە سەر، خانوویەك بێت کە وا بێت خەڵك بگەڕێتەوە بۆ گوندەکەی، بۆیە پێشنیار دەکەم قەرزەکە بەردەوام بێت و زیاد بکرێت، بۆ شارو قەزاو ناحیەو گوند بێت، هەرسێکی و هەمووشی یەك بڕ بێت.

سەبارەت بە بڕگەی دوو و چوار، ئەمە هەردووکی زۆر جێی تێڕامان و جێگەی سەرسووڕمانە، کە ئەم دوو بڕە پارەی دانراوە دوو بڕی زۆر کەمە، بۆ پشتگیری پرۆژەی بانکی پیشەسازی دەکات، نە کەرتی کشتوکاڵ دەبووژێنێتەوە، بۆیە ئەوە پێویستی بە پیا داچوونەوە هەیە، ئێمە ئەگەر دەمانەوێت پشتگیری ئەو دوو کەرتە بکەین، دەبێت زۆر لەوە زیاتر هاوکاری بکرێت، من پێموایە هیچ خزمەتێك بەو دوو کەرتە ناکات، هیچ ئەو دوو کەرتە ناباتە پێشەوە ئەو دوو بڕە کەمە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بورهان رەشید فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەوێوە دەست پێ دەکەم لە چۆنیەتی دانانی ئەو مەبلەغەوە، تەبعەن من وەکو رەئی شەخصی خۆم بەبێ هیچ تەعلیقێك، من کەسێکم لە ئۆپۆزسیۆندا ئیش دەکەم، ئەمڕۆ لە ئۆپۆزسیۆنی پەرلەماندام، بەڵام لەکاتی ئەم ماوەی رابردوودا کە گوێم لە وەسائیلی ئیعلام بوو، دەیگوت ئەمساڵ ساڵی صناعەت و زراعەتە،

بەڕاستی زۆر دڵم پێ خۆش بوو، بەلاَم ئەمەی کە ئێستا تەقدیم کراوە وا نییە، بەڕێزان بەس بۆ دەعمی صناعەتی خەفیفە، نەك بۆ موتەوەست و سەقیلە، ئەمساڵ روسیای ئیتیحادی حەوت ملیارو نیو دۆلاری تەخصیص کردووە، یەعنی دەکرێت ئێمە سێ سەدو پەنجا بۆ مەشاریعی سندوقی ئیسکان بێت، لەملاوە بێت پەنجا ملیۆن بۆ دەعمی مەشاریعی قیتاعی زراعی بێت، من رەئیم وایە بەڕاستی نەك سێ سەدو پەنجا ملیار دینار، بەرەئی من سەد ملیاریش کیفایەتە، ئەو پارەیە بخرێتە سەر ئەوانی تر، بخرێتە سەر صناعەت و زراعەتەکە، لەبەر ئەوەی بەڕاستی زراعەت و صناعەت لەم ولاَتە وێرانە، هەموو شتێك لە میوەوە تاوەکو هەموو کەلوپەلێکی تر، بڕۆ دوکانێك بەس صاحێبەکەی کوردە، هەر لە بەقاڵەوە تا دەگاتە صناعات بە سەراحەت، ئێستا صینیشیان هێناوە لە سلێمانی، بەڕاستی ئەمە حەقە پێداچوونەوە بەم ماددەیە بکرێت، من داوا لە لیژنەی داراییش دەکەم لە بەڕێزیشتان، بەڕاستی ئەو سێ سەدو پەنجا ملیار دینارە من بەچاوی گومانەوە سەیری دەکەم، ئەو کۆمپانیا زەخمانە من هەست دەکەم لەگەڵ رێزم خەڵکێکی تری لە پشتەوە بێت، ئەگینا بۆ قەرزی عەقاری بە خەڵك بۆ نادرێت؟ با ئەو دوازدە ملیۆنە بکرێت بە بیست و پێنج ملیۆن، بەڕاستی من رەئیم وایە هەم بۆ دەعمی صناعی و زراعی ئەو پارەیە زیاد بکرێت، ئەوەی لە سندوقی ئیسکان ئەو پارەیە کەم بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئیسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە فەقەرەی یەك بەپێی یاسایەکە ئەوەی هاتووە سێ سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ سندوقی ئیسکان، گومانی تیا نییە لەم ولاَتە کێشەی ئیسکان هەیە، ئەوە کێشەیەکە بەڕاستی کاریگەری لەسەر هەموو ژیان هەیە، دیارە ئەوە ئێمە لە مانگی چوار داین ئەم بودجەیەش بۆ ساڵێك هاتووە، یەعنی چوار مانگ لە ساڵەکە رۆیشتووە، من پشتیوانی رەئیەکەی لیژنەی دارایی دەکەم کە کردوویەتی بە دوو سەدو پەنجا ملیار دینار، چونکە لە حەقیقەتدا سێ سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ هەشت مانگ وەفر دروست دەکات، وەفریش بەپێی زانستی ئابووری وەفر لە سەدا یەکە لە عەجز، یەعنی (الزائد کالناقص)، لێرەدا سەد ملیار بە قەناعەتی من وەفر دەمێنێتەوە، وەفریش باش نییە بەپێی زانستی ئابووری، لەکاتێکدا ئێمە لە شوێنی تر پێویستمان بەم پارەیە هەیە، بۆیە من بەڕاستی دەقاودەق پشتیوانی رەئیەکەی دارایی دەکەم، ئەم سەد ملیارە بە رەئی من هەم بۆ کەرتی کشتوکاڵی و بۆ کەرتی پیشەسازی زۆر گرنگن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دڵشاد شەهاب فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێش ئەوەی باس لە خاڵەکان بکەم، ئەم خاڵە لە رووی مەبلەغەوە مەبلەغێکی زۆر قورسی تێدایە بە بەراورد لەگەڵ هەموو ماددەو بڕگەکانی تر، من پێموایە گفتوگۆیەکی زۆر هەڵدەگرێت و هیوادارم نەفستان تۆزێك درێژ بێت لەگەڵ ئەم موناقەشەیە، چونکە من پێموایە زۆر لایەنی تێدایە، پێویستە حکومەت بۆ ئێمە روون بکاتەوە.

گومان لەوەدا نییە تەشخیص کردنی ئەم کێشەو دانانی لە ئەولەویاتی کاری حکومەتە بۆ چارەسەر کردنی گرفتی نیشتەجێ بوون، کارێکی زۆر زەرورەو هەنگاوێکی زۆر چاکە، چونکە کێشەیەکی سەرەکییە لە کۆمەڵگای ئێمەدا، من پێموایە ئەم بڕە پارەیە پێشی هەموو شت پرسیارێکم هەیە، کە دەگوترێت لە وەزارەتی مالیە ئایا ئەم پارەیە لەو بڕە پارەیەی کەوا لە بودجەی تەشغیلی کە لەبەر دەستی وەزارەتی مالیەیە تەرخان دەکرێت و هەیەو مەجودە ئەم پارەیە دەخرێتە حیسابێکەوەو مومکین نییە دەستکاری بکرێت پاشی موصادەقە، واتا ئەم پارەیە لە رووی سیولەوە جیا کراوەتەوەو جیا دەکرێتەوە بۆ ساڵی دارایی ئەمساڵ، واتا لە میزانیەی 2010دا، ئەوە پێویستە روون بکرێتەوە، ئەگەر لە حاڵەتێکدا ئەمە تەرخان کرا بێت و لە بودجەی تەشغیلیدا بێت، بەڵکو زانیارییەکەی من نوقصان بێت، ئایا باش نییە ئەم پارەیە لە حیسابی ئیستیسماری بێت؟ چونکە یەکێکە لە کارە خزمەتگوزارییەکان و مەنفەعەتی گشتییە لەوەی کە تەشغیلی بێت و مەعەمەلی پارەی تەشغیلی لەگەڵدا بکرێت، لە حاڵەتێکدا ئەگەر ئەمە یەکلایی کرایەوەو کە ئەم پارەیە مەوجودە لە حیسابی میزانیەی وەزارەتی مالیەدا لەبەردەستەو لە سیولەکەشدا هەیە، من تەئیدی ئەو گوتنەی کاك ئیسماعیل دەکەم لەسەر ئەوەی کە من پێموایە ئەم بڕە پارەیە گەلێك زۆرەو، مومکین نییە نزیکەی سێ سەد ملیۆن دۆلار لە خیلالی یەك ساڵدا ئەم پارەیە تەرجومە بکرێت و بکرێتە کارو، یاخود کاری پێ بکرێت لە خیلالی ئەم سەنەی مالیدا، بۆیە لەم حاڵەتەدا من پێشنیار دەکەم دوو سەد ملیار بمێنێت بۆ ئەم سندوقی نیشتەجێ کردنەو، سەد ملیار لەم بڕە پارەیە بخرێتە سەر خاڵی سێیەم کە قەرزی عەقارییە، چونکە قەرزی عەقاریش کە زیاد بکرێت بڕەکەی بە دوو بڕی جیاوازی بیست ملیۆن لەگەڵ پازدە ملیۆن، ئەویش ئەسبابی خۆی هەیە، گومان لەوەدا نییە ئەم پرۆژە گەورانە کە کەرتی تایبەت دەیکات، یاخود حکومەت دەیکات، کە هێشتا لایەنەکەی وازیح نییە، دەبێت ئەمەشمان بۆ روون بکرێتەوە، زۆرتری بۆچوونەکان، یاخود ئەوەی کە چاوەڕوان دەکرێت و بەپێی تەجروبەی رابردووش ئەم پرۆژە زەخمانە عادەتەن لە مەرکەزی شارەکان، یاخود لە قەزا گەورەکان کراوە، واتا قەزا بچووکەکان لەگەڵ ناحیەکان، لەگەڵ گوندەکان چاوەڕوان دەکرێت کەمتر موستەسمرین رووی تێ بکات و ئەم پرۆژە زەخمانەی تێدا، یاخود ئەم پرۆژە وەبەرهێنانەی تێدا ئەنجام بدرێت، بۆیە زیاد کردنی سولفەی عەقاری وەکو هاوسەنگیەك رادەگرێت لە بەینی ئەوەی کە ئەگەر هاتو تەرکیزی ئەو پرۆژانە زیاتر لەسەر مەرکەزی شارە گەورەکانیش بوو گوندو ناحیەکان و هەندێکیش لە قەزایەکان ئەوەی بۆ تەعویز بکرێتەوەو لەوێدا ئەمە ببینەوە، لە حاڵەتێك ئەگەر ئەم پارەیە دوو سەد بە سەد بە پەنجایەکەی تریش، من پێموایە لە گفتوگۆیەکانی رابردوودا بۆمان دەرکەوت کەوا پرۆژەکانی نەك سندوقی زراعی، پرۆژەکانی بواری کشتوکاڵ

زۆر کـەم بـوون، یـاخود نزیکـەی دەگمـەن بـوون، بـەڵام ئەوەنـدە لەمێـژە موناقەشـەمان کـردووە، خەریکـە پرۆژەکە یەعنی گفتوگۆیەکانی ئەوەلیمان لەبیر دەچێتەوە، کاتی خۆی لە راگەیاندنـەکانیش و لـەناو هـۆڵی پەرلەمانیشدا زۆر گفتوگۆ لەسەر ئەوە کرا، کە پرۆژەی بواری کشتوکاڵی زۆر کەمن لە حاڵەتێکدا کـە ئێمـە ئەمساڵ، یاخود پرۆگرامێك هەبووە، کە گرنگیـەکی زۆری بـە کـەرتی کشـتوکاڵ بـدرێت، بۆیـە مـن پێشـنیار دەکەم پەنجا ملیار لەو سێ سەدو پـەنجا ملیـارە، دوو سـەدی لـە شـوێنی خـۆی بمێنێـت، سـەدی بـۆ سـندوقی عەقاری بێت، پەنجاشی بۆ پرۆژەی کشتوکاڵی بێت، نـەك بـۆ سـندوقی قـەرزی کشـتوکاڵی، وەکـو ئـەوەی کـە لێرەدا بۆ زیاد کردنی سندوقەکە بێت، بـەڵکو پـرۆژەی وەبـەرمهێنان بێـت لـەبواری کشـتوکاڵ، چـونکە ئـەو پرۆژانەی کە لەبواری کشتوکاڵی و ئاودێریشدا هاتوون زۆربەی پرۆژەی ئاودێرین، لێـرەدا مەسـەلەیەکی تـر هەیـە، یـاخود خـاڵێکی گـرنگ هەیـە کـە پێویسـتە بـەڕێزان وەزیرانـی حکومـەت بـۆ ئێمـە روون بکەنـەوە، شێوازی کار پێ کردنی ئەم مەبلەغە پارەیە چۆنە؟ ئێمە راهاتووین لەسەر شتێك، یـاخود کۆمـەڵگا بـە عـام ئەم پرۆژەیە لە ساڵانی رابردوودا هەبووە، لە هەرێمی کوردستاندا دروست کردنی یەکـەی نیشـتەجێ بـوون بەشێوازێکی بەرفراوان، کە ژمارەکان پێویست ناکات دووپاتی بکەمەوە، من بە رەئی شەخصی خۆم پێموایە پرۆژەیـەکی نـاجح بـووەو کاریگەریشـی هـەبووە، تـا رادەیـەکیش تەئسـیری لەسـەر ئاینـدەی گـەنج، لەسـەر پێکهێنانی خێزان، لەسەر کەم بوونەوەی گرفتی نیشتەجێ بوون، لەسەر کەم بوونەوەی کـرێ، نرخـی کـرێ لەناو شارەکاندا کردووە، ئەمە بۆ ئێمە وازیحەو خەڵکیش لەسەر ئـەوە راهـاتووە، کـە ئەمـە ئـەم شـێوازەیە، پرسیار لێرەدا لە حکومەت ئەوەیە ئایا ئەم مەبلەغەی کەوا دوای پەسـند کـردن تـەرخان دەکرێـت بـۆ ئـەم بوارە، هەمان شێوازی پێشووترە، کە پێشووتر لە پەرلەمانیشـدا باسـی لێـوە کـراوەو خـەڵکیش لەسـەری لـێ راهاتووەو زانیاری لەسەر هەیە؟ یاخود شێوازێکی تر پیادە دەکرێت؟ چونکە مومکین نییە ئێمە بە دێرێـك لەسەر سێ سەد ملیۆن دۆلار موافەقەت بکەین بەبێ ئەوەی تەفاسیلەکەی بزانین ئەمە چۆن دەکرێت؟ کـێ دەیکـات؟ مەرجـەکانی چـین؟ ئەمانـە مـن دەزانم بـەپێی تـەعلیمات رێـك دەخـرێن، بـەڵام ئەگـەر شـێوازی پێشووترە کە حکومەت بەردەوامی لەسەر دەدات، ئەوە بۆ ئێمە روون بکرێتەوە، من لەو حاڵەتـەدا تەئیـدی دەکەم، کەوا پەسند بێت و ئەم مەبلەغەی بۆ تەرخان بکرێت و پیادە بکرێت، ئەگەر شێوازێکی تازەیە؟ من پێشنیار دەکەم تاوەکو تەعلیماتـەکان و شـێوازی پیـادە کردنـی و چۆنیەتی پـێ هەڵسـتانی لەبـەینی کـەرتی تایبەت و حکومەتدا، چونکە چەندین تەفسیر، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ببوورن دەزانم درێژەم پێدا، بەڵام لەسـەرەتادا ئامـاژەم پـێ کـرد مەبلـەغێکی زۆرە دەبێـت قسـەی لەسـەر بکـەین، چـەندین تەفسـیر بـۆ ئـەو مەسەلەیە کراوە لە تەرخان کردنی ئەم مەبلەغە؟ ئایـا هـەمان ئـەو سـندوقی نیشـتەجێ بوونـە ئـەوەی بـە تەعلیماتی پێشووترە؟ ئایا لـە شـێوازی پێشـووترە وەکـو قـەرزی بانکـەکان و قـەرز لـە بانـك وەردەگیرێـت و بانکەکان بەم کـارە هەڵدەسـتن؟ ئایـا موسـتەسمرین پێـی هەڵدەسـتن؟ تەنانـەت هەنـدێك شـت تەسروبیشـی کردووە لە راگەیاندنەکان گوایە لـە 10٪ی ئـەم مەبلەغـە لـە خـەڵك خـۆش دەبـن، یـەعنی دەبێتـە مینحـە، ئەگـەر مـن بـە هەڵـە دانەچـووبم لـە لیژنـەی ئاوەدانکردنـەوە کاتێـك کـەوا بەڕێوەبـەری گشـتی دەسـتەی

وەبەرهەمهێنان هاتە لای ئێمە، گوتی یەکێك لە خاڵەکانی ئێمە ئەوەیە ئێمە لە 10%ی مەبلەغەکە بەبێ وەرگرتنەوە لە هاووڵاتیان خۆش دەبین، ئەمانە هەمووی پرسیارن، بەڕاستی ئەگەر شێوازێکی تازەیە، من پێشنیار دەکەم تاوەکو ئەو ڕێنماییانە بەشێوازێکی روون و ئاشکرا بۆ پەرلەمان نەگەڕێنەوەو پەرلەمان موصادەقە، یاخود عیلمی پێ نەبێت، ئەم پرۆژەیە نەچێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، چونکە پێویستە گفتوگۆی لەسەر بکرێت، ئەگەریش درێژە پێدانە بە هەمان شێوازی پێشووتر کە مەعلوم بووە لە لای پەرلەمان و لای هاووڵاتیانیش، ئەوە من بەش بەحاڵی خۆم پێشنیارم ئەوەیە کە ڕەزامەندی لەسەر بکرێت و بەو شێوازەی کە هەیە بڕوات، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبارەی بڕگەی یەکەم لەماددەی نۆزدەم تەرخان کردنی گوژمەیەك کە بڕەکەی سێ سەدو پەنجا ملیار دینارە، بەپێی ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی بکرێتە دوو سەدو پەنجا ملیار دینار، لەبەر ئەوەی بەڕاستی ئەو پرۆژانەی کە لەلایەن موستەسمرەکانەوە جێ بەجێ دەکرێن، زۆربەی جار ئەو پرۆژانە زۆر کەموکوڕییان تێدایە هەر بۆ نموونە ئێستا ئێمە کە لە شوقەکانی نازستی نیشتەجێین دەبینین زۆر کەموکوڕتیان تێدایە، دەبێت ئەوە چاودێری بکرێت بەڕاستی لەلایەن حکومەتەوە، ئەو قەرزە زۆرەی کە پێیان دەدرێت دەبێت پرۆژەکانیش بەباشی جێ بەجێ بکرێن، ئەو سەد ملیار دینارەی کە لێرە دەمێنێتەوە دابنرێت بۆ دروست کردن و بووژاندنەوەی کارگەکان لە کوردستاندا، بەڕاستی بەپێی زانیارییەکان نزیکەی دوو سەد کارگە لە کوردستان داخراوە، ئێمە دەبێت کار بۆ ئەو بکەین، کە ئەو کارگانە ببووژێنەوە، لەبەر ئەوە کێشەی زۆر گرنگ لێرە چارەسەر دەکات، یەکەمیان/ ئەوەیە کە خەڵکێکی زۆر بێ کار هەیە لە کوردستان ئیش لەو کارگانە دەکەن.

دووەمیش/ ئەوەیە کە زۆربەی ئەو شتانەی کە لە دەرەوەی وڵات دێن زۆربەی جار ئەو شتانە ئیکسپایەرن، بەڕاستی شتەکان زۆر خراپن، کە دەگەنە ئێرە، ئەگەر لەکوردستان ئەو شتانە دروست بکرێت و کارگەی خۆمان هەبێت، یەعنی مەحەلی بێت، ئەوە دەتوانرێت سەیتەرەی لەسەر بکرێت، دەربارەی بڕگەی سێیەم، بەڕاستی ئەو مەبلەغەی بۆ قەرزی خانووبەرە وەکو ئەوەی کە لە پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایی و دارایی هات بوو، زۆر باشە بکرێت بە پازدە ملیۆن و دوازدە ملیۆن، هەروەها لە بەرزەفتکاری و ڕێنماییەکان کە کاری پێ دەکرێت، ئەوانە زیاد بکرێت ئەو زەویانەی کە سەد مەترن، چونکە بەڕاستی ئەو زەویانە کە سەد مەترن تا ئێستا لەکوردستان قەرزی خانووبەرە نایانگرێتەوە، زۆربەی خەڵك هەیە ئیمکانیەتی زۆر کەمە ناتوانێت دوو سەد مەتر زەوی بکرێت، تەنیا سەد مەتر دەتوانێت بۆ خۆی دابین بکات، بۆیە من پێم باشە ئەو قەرزە ئەو سەد مەتریانەش بگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسين محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من تەقریبەن زۆری كرا، بەس لێرەدا یەك، دوو خاڵی بچووكم هەیە لەسەری قسە بكەم، یەكەم/ تەرخان كردنی ئەو بڕە پارەیەی كە سێ سەدو پەنجا ملیار دینارە، وەكو برام تەئیدی كاك دڵشاد دەكەم، كە لە بیروبۆچوونەكانی، منیش هەر ئەو بیرو بۆچوونانەم هەیە، ئەو پارەیە چۆن سەرف دەكرێت؟ ئایا وەكو پێشتر سەرف دەكرێت؟ یان تەعلیماتی تری پێ دردێت؟ ئێمە دەبێت وەكو كاك دڵشاد گوتی لەسەر تەعلیماتەكان كار بكەین.

دووەم/ بۆ دروست كردنی ژێرخانی وەرزشی، ئێمە لە هیچ ئەوەكان ژێرخانی وەرزشی پارەی بۆ تەخصیص نەكراوە، بۆیە داوا دەكەم یەك لە فەقەرەكان زیاد بكرێت بۆ ژێرخانی وەرزشی بۆ دروست بكرێتن لە كوردستان، لەبەر ئەوەی ئێستا هەموو جیهان رووی لە كوردستان كردووە بۆ وەرزش، خاسەتەن ئەو فەترەی ئەخیری بتولاتی ئاسیەوی هەمووی دێتەوە كوردستان، بۆیە حەز دەكەم پارەیەكی باش سەد ملیارێك تەرخان بكرێت بۆ دروست كردنی ژێرخانی وەرزشی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دكتۆر ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهيم علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی جێگەی دەستخۆشییە كە ئەو پارەیە تەخصیص كراوە بۆ قەرزی خانووبەرە، هەروەها بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون، بەڵام ئەو بڕەی كە دیاری كراوە بۆ قەرزی خانووبەرە، بڕێكی كەمە، من پێشنیار دەكەم ئەگەر وەكو ئەوەی حكومەتی ئیتیحادیشی لێ نەكرێت بەلایەنی كەم لەوەش زیاتر بێت كە هەردوو لیژنەی یاسایی و دارایی دیاریان كردووە لە پازدە ملیۆن، من پێم باشە لە بیست ملیۆن كەمتر نەبێت، ئەو سەد ملیارەی كەم كراوەتەوە لە سەدو پەنجا ملیارەوە بۆ دوو سەدو پەنجا ملیار دینار، ئەمە بخرێتە سەر قەرزی خانووبەرەو بڕەكەی زیاد بكرێت، بۆ شارو قەزاو ناحیەكان و گوندەكان هەمووی وەكو یەك بێت بەبێ جیاوازی، من پێموایە لە هەندێك رووەوە گوندەكان زۆر زۆر پێویستڕن بە حوكمی ئەوەی ئەو گوندو دێهاتانە وێران كراون لەلایەن رژێمی بەعسەوە، ئەگەر بمانەوێت ئاوەدانیان بكەینەوە پێویستی بەوەیە كە زیاتر گرنگیان پێ بدرێت و ئەهمیەتی زیاتریان هەیە بەڕاستی، ئەمەش وا دەكات ئەوانیش وەكو شارو شارۆچكەكان و قەزاو ناحیەكان وەكو یەك سوودمەند بن، یەعنی ئەو بڕەی كە دیاری دەكرێت بۆ قەرزی خانووبەرە جیاوازی نەكرێت لەگەڵ گوندەكان، قەزاو ناحیەكان و شارەكان لەگەڵ گوندەكان وەكو یەك بن، لەگەڵ ئەوەشدا هەندێك كێشەی تاپۆ هەیە لە هەندێك لە گوندەكان، بەتایبەتی هەندێك لەو گوندانەی

یان ئەو شارەدێیانەی کە تازە بوونە ناحیە، بەهۆی بوونی کێشەی تاپۆ ناتوانن سوودمەند بن لە قەرزی خانووبەرە، پێویستە ئەمەش بەڕاستی لەلایەن حکومەتەوە چارەسەر بکرێت، هەروەها مەسەلەی کێشەی ئەو سەد مەتری و سەدو پەنجا مەتری ئەوانەی کە هاژە خان ئاماژەی پێدا، ئەوانە پێویستیان بە چارەسەر هەیە، بۆ ئەوەی کە هەموو هاوولاّتیان بتوانن سوودمەند بن لە قەرزی خانووبەرە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار فازل فەرموو.

بەڕێز فاضل حسن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو مەبلەغەی کە بۆ پشتگیری پرۆژەی سندوقی نیشتەجێ بوون، دیارە ئەوەی تا ئێستا کراوە زیاتر لە رێگای کۆمپانیاکان بووە، ئەوەش بەڕاستی هەم هەموو خەڵك نەیتوانیوە تێدا بەشدار بێت، یەعنی بەشێوەیەکی یەکسان ئاسان نەبووە، یان ئەو کاریگەریەی نەبووە لەسەر کرێی خانوو و شوێنی نیشتەجێ بوون بە تەواوەتی دابین بکرێت، یەعنی خەڵك سوودی لێ وەربگرێت بەو شێوەیە، مەبلەغەکەش زۆرە، بەڕاستی دەکرێت ئەو پارەیە لەگەڵ سولفەی عەقار بێت، یەعنی هاوولاّتی بتوانێت وەریبگرێت، بەتایبەتی ئەو برەی کە لێی خۆش دەبن، یەعنی زیاتر لەوە سوودمەند دەبێت، دەکرێتن نەك ئەوەی کە ئێستا کۆمپانیاکان هەتا خراپ بەکارهێنانیش هەیە، ئەوەی خەڵك زیاتر چ وەریگرتووە، بابڵێین ماوەیەکی زۆر چاوەڕێ دەکات، جار هەیە لە ساڵێك و دوو ساڵیش تێدەپەڕی، سەبارەت بە دەعمی کەرتی پیشە سازی و کشتوکاڵیش ئەوە زۆر زۆر کەمە، خوشکان و برایان باسیان کرد، سەبارەت بە مەوزوعی سولفەی عەقار، من پێشنیار دەکەم 15 ملیۆنەکە بکرێتە 20 ملیۆن، لەبەر ئەوەی ئێستاکە بەراستی ئەشیا و مەواد و شت زۆر گران بووە، هەتا هەڵگرتنی ئەو 2٪ کاتی خۆی کە هەبوو، ئەمە ئەرکی خەڵکەکەی زیاتر گران کرد، بە تایبەتی کە زەوی زۆر گران بووە، بۆیە ئەو 9 ملیۆن و ئەو 12 ملیۆنەی کە هەیە زۆر سوودی لێ وەرناگیری، 15 ملیۆنیش هەر کەمە، بکرێتە 20 ملیۆن، ئەو جیاوازیەی نێوان گوند و شاریش نەمێنێ، چونکە زۆر جاران گواستنەوەی کەل و پەل لەو شوێنەی کە هەیە، بە تایبەتی کە لە ناوەندی شارەکان هەیە بۆ گوندەکان تەکلیفی زیاترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار بەفرین .فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێیەمی ماددەکە، دابین کردنی قەرزی خانوو و بەرە بۆ هاووڵاتیان، پێم وابێ هەموو کەسێك حەز دەکات کە ژیانێکی شایستەی هەبێت، حەز دەکات لە کرێ نشینی و بێ خانوویی رزگاری ببێت، بۆیە پێم باشە کە ئەو فەرق و جودایەی نێوان دانیشتوانی گوند و شار و قەزا و پارێزگا و ناحیەکان نەمێنێت، ئەوە لە لایەك، لە لایەکی دیکەشەوە ئەو بڕەی کە دیاری کراوە و ئێستا کە ئەدرێت، ڕێژەیەکی زۆر کەمە، ئەگەر بێت و فەرق و جیاوازی بکەین دەبینین کە مەوادی بیناسازی چەند گرانە و نەتوانرێ بەو بڕە پارەیە دابین بکرێ، بۆیە پێشنیار دەکەم کە بڕەکە زیاد بکرێ بە جۆرێك کە بتوانرێت ژیانێکی شایستە دابین بکەن بۆ خۆیان لە لایەك، لە لایەکی دیکەشەوە، لە هەنگاوێکی بوێرانە دەبینین کە حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێژەی 2٪ قەرزی خانوو بەرەی هەڵگرت، بەڵام پرسیارێك دێتە پێشەوە، ئایا دانانی ئەو رسوماتەی ئێستا لەسەر قەرزی خانووبەرە مانای چیە؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك لە قسەکانی من کرا، بە تایبەتی بەڕێز کاك دڵشاد دەستی خۆش بێ، ئەوەی کە من دەمەوێ بیڵێم، دیارە ئەو بڕە پارەیەی کە پشتگیری پرۆژەکانی نیشتەجێکردن 350 ملیارە زۆر زۆرە، من پێشنیار دەکەم کە بکرێتە 100 ملیار، لەبەر دوو هۆ، یەکەمیان، ئێمە لە مانگی چوار داینە، وەکو کاك اسماعیل باسی کرد کە مودەیەکی زۆر رۆیشتووە و دیارە دوای ئەوەش چەند مانگێك لەوانەیە ئەوجا ئەو بودجەیە بکەوێتە سەر سکەی خۆی، وەکو پێویست ئیشەکانی خۆی بکات، لەو ماوەیەشدا دەتوانێ هەر ئەو بڕە سەرف بکات پێم وایە و لە لایەکی دیکەش ئەو شێوازەی ئیش کردنە نەیتوانیوە وەکو پێویست جوابی هاووڵاتیان بداتەوە بۆ کەم و کوڕییەکانیان و ئەوانەی کە کرێ نشینن بتوانن لە کرێ نشین دەرباز ببن و بتوانن ئیستیفادەی وەکو پێویست لەو پرۆژەیە بکەن، بۆیە من پێپێشنیار دەکەم کە بکرێتە 100 ملیار، لە 350 ملیار کەم بکرێتەوە بۆ 100 ملیار، سەبارەت بە بڕگەی دووەمی ماددەکەش، زیادکردنی قەرزی خانووبەرە بە بڕی، من پێشنیار دەکەم بکرێت بە 25 ملیۆن دینار بۆ شار و شارۆچکەکان، چونکە بەڕاستی ئەم بڕەش زۆر کەمە، ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ دروستکردنی خانوویەکی موناسیب، هەر کەسێك بیەوێ خانوویەك دروست بکات، بە تەئکید پێویستی بەو بڕە دەبێت کە بەلای کەمەکەی، ئەو کەسانەش بە تایبەتی ئەو پارانە وەردەگرن کە ئیمکانیەتی ماددیان زەعیفە، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە ئەمە بکرێ بە 25 ملیۆن دینار و شێوازێکی گونجاویش دیاری بکرێ بۆ ئەوەی لادێکانیش ئەم قەرزی خانوو بەرە بیانگرێتەوە بە بڕی 12 ملیۆن دینار، سەبارەت بە بڕگەی سێیەمیش، بەردەوام بوونی قەرزی خانووبەرە، سولفەی عەقار، دیارە من بۆ ئەوەش پێشنیار دەکەم کە زەوی 100 مەتری بگرێتەوە، چونکە ئەوانەی کە زەوی 100 مەتریان هەیە، ئەوانەش دیسان بۆیە ئەیانەوێ لە ئەرزێکی 100 مەتری خانوو دروست بکەن

كە ئیمكانیەتی ماددیان زەعیفە و توانای ماددیان نیە، بۆ نموونە، من پێشنیار دەكەم ئەوانیش هەمان ئەو قانونە بیانگرێتەوە، ئەو سولفە عەقارە شمولیان بكات و بتوانن ئیستیفادە بكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار محمد سعید فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بێگومان ئەم ماددەیە ئەهمیەت و گرنگی تایبەتی خۆی هەیە، بە تایبەتی باسی چەند مەسەلەیەكی گرنگ ئەكات، مەسەلەی قەیرانی نیشتەجێبوون و مەسەلەی پیشەسازی و كشتوكاڵ و بووژاندنەوەی ژێرخانی ئابووری، بەراستی بە نیسبەت دەعمی صندوقی نیشتەجێبوونەوە، ئێمە لەگەڵ بەڕێوەبەری گشتی وەبەرهێنانی سلێمانی و مودیر عام وەكو كاك دڵشاد باسی كرد، نەوروز خان، وەبەرهێنانی هەولێر دانیشتین، هەندێك گفتوگۆمان لەگەڵیان كرد وەكو لیژنەی ئاوەدانكردنەوە، مولاحەزە و تێبینی خۆمان وت لەسەر ئەو مەبلەغە كە زۆرە بۆ خانووەكان، لە رووی فەنی و كوالیتیەوە بەراستی خانووەكان وەكو بڵێی لە خوار وەسەتەن، ئەو بڕە پارەیەی كە هاووڵاتی ئەیبژێرێتەوە ئەركێكی زۆر قورس دروست دەكات لەسەر هاووڵاتی و تەفاصیلێكی تر نامەوێ كات بگرم، زۆر موناقەشەمان كرد، بەراستی ئەو سندوقی نیشتەجێبوونە من لەگەڵ رێزمدا، كەمتر هاووڵاتی سوودی لێ دەبینێ ئەوەندەی كۆمپانیا و خەڵكانێكی تر و وەبەرهێنان و ئەوانە و دەوڵەمەندەكان ئیستیفادەی لێ دەكەن، بۆیە من پێم باشە بەو ئاقارە بڕۆین كە ئێمە هاوسەنگی دروست بكەین كە ماوەی چەند ساڵە ئەم سندوقی نیشتەجێبوونە كار دەكات و شوقە و خانوو دروست دەكات، هاووڵاتی زۆر كەم ئەتوانێت، چونكە دەبێ دوو قەرز بداتەوە، قەرزێكی حكومەت كە پێشتر ئەیدات و قەرزی وەبەرهێنەكە، بۆیە پێم باشە بەو ئاقارە ببەین كە ئەم مەبلەغە كەم بكەینەوە، ئیتر 100 ملیار بێ، 150 ملیار بێ موشكیلە نیە كەمی بكەینەوە، گرنگی بدەین بە عەقار و گەشە بە ئەو بوارە بدەین، بۆیە من داوا ئەكەم كە بڕی عەقارەكە بكرێ بە 500 ملیار، ئەو تەخصیصە كەمتر نەبێ و قەرزیش لە بەغدا، لە عیراق 30 ملیۆنە ئەیدەن بە هاووڵاتی، ئێمە ئەگەر وەكو ئەوان نەبین با زۆر فەرقمان لەگەڵ ئەوان نەبێ، بەلای كەم 25 ملیۆن بێ، فەرقی گوند و شارو شارۆچكە و قەزا و ناحیە نەكرێ، چونكە هەر یەكیان لە رووەكەوە باری گرانە، مەسەلەن لە لادێ نیە كەرستەی نەقل و ئەوانە، ئەو پارەی كە زیاد دەرئەچێ كاتێك كە كەمی دەكەینەوە لە 350 بۆ 100 یان 150، دابەش بكرێ بەسەر كەرتی كشتوكاڵ و كەرتی پیشەسازی و پرۆژەكانی وەربەهێنانی كشتوكاڵدا بەڕێژەی یەكسان، یەعنی ئەو بڕەی كە كەممان كردەوە بەڕێژەیەكی یەكسان دابەش بكرێ دوای ئەوەی كە 100 ملیارەكەمان تەخصیص كرد بۆ عەقارەكە و، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سوورە :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەك، دوو پرسیارم هەیە و دواییش تەعقیبێك، بە نیسبەتی پرسیاری یەکەم، ئەم پارە لە کوێی قانونی بودجەیە؟، چونکە بەراستی ئەگەر سەیری نەفەقاتی ئیستیسماری بکەین دەبینین هەموو پارەکە لەوێ سەرف کراوە، کەواتە ئەم 350 ملیارە لە کوێ جێی کراوەتەوە؟، دووەم، بە نیسبەت ئالیەتی بانکی ئیستیسماری یان سندوقی ئیستیسمار، قانونێکی هەیە لە کوردستان یان هەر عەفەویەن هاتووە کە باسی سندوقی ئیستیسمار دەکرێ؟، سێیەم بەرەئی من پێویستە یاسایەك دابنرێ لە کوردستان بۆ ڕێکخستنی مەسەلەی سندوقی ئیستیسماری، خاڵێکی تر کە دەمەوێ باسی بکەم، بەراستی حکومەت لە ئەولەویەتی زیاتر دەبێ قەرزی خانوو بەرە بێت، ئینجا مەسەلەی سندوقی ئیستیسماری، بۆیە منیش پێشنیاری ئەوە دەکەم کە قەرزی خانوو بەرە زیاد بکرێ تا 100 ملیار، خاڵێکی تر ئەوەیە کە هەوڵ بدەین لێژنەی موحافەزاتیش ئاگایان لەو مەوزوعە بێت بۆ ئەوەی بتوانن جێگا و ڕێگا وایە، تا ئەرازی تەخصیص بکەن مەسەلەی ئەو خانووانەی کە دروست دەکرێ، حەقیقەت بە نیسبەتی صندوقی ئیستیسماری، ئەگەر سەیری بکەین هەندێك ئیجابیاتی موتلەقی هەیە و هەندێك ئیجابیاتیشی هەیە کە بە تەحەفوزەوە، ئیجابیاتی موتلەقی دیارە کە حەلی ئەزمەی سەکەن دەکات، سیاسەتی بڵاوکردنەوەی شار و کەم کردنەوەی تەزەخومی سوکانی و خزمەتگوزاری لە زەمەنێکی مەحدود دا و چاککردنی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری شەریکات و تەوفیری فورەصی عەمەل و هەروەها کەمکردنەوەی وەسائیلی نەقلی خاص، واتە تەشجیع کردنی وەسائیلی نەقلی عام ئەگەر بێت و شار گەورە بوو، تەسبیتکردنی خەڵك و دانیشتووان لە مەوقعێك، ئەمە زیاتر ئەمان و عیلاقاتی ئیجتیماعی و ئیقتیصادی باش دەکات، بەڵام هەندێ تەحەفوزات کە پێویستە هەبێ، ئەویش ئەوەیە: یەکەم: دەبێ هەوڵ بدەین ئەم عەمەلیەیە تەشجیعی خەڵك نەکات لە هیجرە لە گوندەوە بۆ شار، دووەم: ئەو قازانجەی کە دەکرێ قازانجێکی مەعقول بێ، چونکە ئەگەر بە شێوەی شار واتا بە شێوەی مەجامیع خانوو دروست بکەین، بێگومان قازانجەکانی دەبێ کەمتر لەوەی کە یەك خانوو دروست بکەین، سێیەم: هەوڵ بدەین شەریکاتی ئەجنەبی و وەتەنی لە هەمان کاتدا تەشجیع بکرێ، پێویستە ئیستیغلالێکی باشی ئەو مەسەلەیەش بکرێ، ئەویش ئیستغلالەکان لە رووی جوگرافیەوە بەراستی بە هۆی ئەوەی کەوا ئیستیفادە بکەین لە نیشاتی تیجاری و هەروەها تەوازونی عیلاقاتی وەتەنی هەبێ بۆ باش کردنی ئەو عیلاقەی صیحە وتەندروستی و جەماعەتی ئیجتیماعی، خزمەتگوزاری ئاو بۆ ئەو شوێنانە بچێ و هەروەها موکافەحەی تەزەخوم بکەین، لە ڕاستیدا من بۆیە بەو پێشنیارە دەردەچم کە پێویستە یەکەم، مەبلەغی 100 ملیار لەم پارەیە تەخصیص بکرێ بۆ قەرزی خانوو بەرە، دووەم، ئەمە بە یاسا ڕێك بخرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشەكی من پێشنیارێكم هەیە، ئەم خەڵكێ باهدینا دگەل پرۆتۆكۆلی مە ئاریشەیەك هەیە، گەلەك جاڕ ئەم دئاخڤین دیماهیێ گازی مەتكەن بێژن دێ وەرن بۆ مە جارەكادی دووبارە تەرجومە كرنەوە، بۆچی؟، ئەز لێرە پێشنیار دكەم، جەنابی سەیدایەك یان خانمێك دانێتن دگەل پرۆتۆكۆلی بۆ نڤیسینا هەواڵ خیندن ئەمر كەن، ژ بەر چەندێ، چونكە مەوزوع گەلەك گرینگە و پەرلەمانا تێ دێ د عالەمێ سێ زماناو چوار زمانا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە وەرە مەوزوعەكە.

بەڕێز جمال طاهر ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بابەتێ ئاكینجی بوونێ، بابەتەكی گرنگە و ئاریشەكە، ئەلعیراق تە هایتی و هەتا هەنوكەشێ هەولێر تێنەدان بۆ چارەكردنا ئەڤێ ئاریشان، كوردستانیش وەك پارچەكی ژ عیراقێ ئەڤێ ئاریشانێ ئەڤێ گرت، ئەڤ پێشنیاریت هاتین و ئەڤ كو ئەڤ پارانەی بیتە تەرخان كرن، هەتا حەدیكی دێشێتن، چارەكردنا كێشەی كە تەمبەلێ هەمی كێشێ چارەسەر ناكات، برادەرا مە ئاخر مە گرن، ئەز پشتگیریا كاك دڵشادێ دكەم، داخوازكری 250 ملیار ببنە 200 ملیار و ئەو 5 ملیارەی تر بچێتە سەر قەرزی عەقاری، پارێزگا و قەزا و ناحیە ژ ڤیرێ وەك یەك لێ بێن، چونكە ئەڤ بەرێ خەڵكێكی بەرنە گوندا و ناحیە و قەزا، نەكو بەرو ڤاژی، بەس بەریا بریارێ هەندێ بێتە جێبەجێ كرن، پێدڤیا ئەم كێشە و گرفتێ تەسویە ئەردائی گەلێ بەلەدیاتێ بكاتە مەی تە پارێزگا دهۆكێ گەلەك كێشە و گرفتی دكەین، هەر چەندە پارێزگاها دهۆكێ گەلێ هەولێ داین حەتا بۆ نموونە المجمعات السكنیە، لە هەوڵێ داین كو ئەو موجەمەعە تەملیك بكەن و بدەنە خەڵكێك هەتا بێ كێشە و رازی بوون نەهاتیە سەر بابێ، دیسان ئەز پشتیڤانی كاك دڵشادی دكەم، دیسانەكە دت هەمان شێوە بێت، هەمان سیستەمە، یان ژ هەندێ بیر و بۆچوون و تەعلیماتی دیتر هەنە، پێش ئەڤ خاڵە بێتە بەردەنگدانێ و پەسەندكرنێ، پێدڤیا ئەوانە بچێت بزانن هەروەسا جەنابی وەزیری حازر بوو، ئەز وەختی خۆیدا ئەڤ پرسیارێك ژ كردبوو، ئەرێ سەرچاوێ ئەڤێ پارەی چیە؟ ئایا قەرزە؟ یان ڤینەكی حیكمەتی دابین كرن، هەندێ جوابێ مە نەدابوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار سیوەیل فەرموو.

بەڕێز سیویل عثمان احمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

به نیسبەت خاڵی یەکەم تەرخانکردنی گوژمەی 350 ملیار، کرایتە 250 ملیار زۆر باشە، دەستخۆشی لە لێژنەی دارایی دەکەم، بەڵام ئەو 100 ملیارە پێم باش بوو بخرێتە سەر قەرزی خانوو بەرە، بە نیسبەت قەرزی خانووبەرەش، پێم باش بوو فەرق و جیاوازی نەبێ، ئەگەر زیاد بکرێ برەکە، نەك 15 ملیۆن، چونکە 15 ملیۆن بەشی هیچ ناکات، برەکە زیاد بکرێ، 20 تا 25 ملیۆن بێت، فەرق و جیاوازیش نەبێ لە نێوان شار و گوند و دێ، لەبەر ئەوەی نەموونەیەك بێنێن، ئەگەر یەك قەلاب قوم و چەگل بێ بۆ خەڵکی شارەکەی لەوانەیە بە 100 هەزار دینار بێ، بەس ئەگەر بچێتە ناحیە و قەزا و گوندەکە بە 150 هەزار بۆی دێ، مەعنای ئەوەی خەڵکی قەزا و ناحیە و گوندەکان زیاتر پارە سەرف دەکەن، بە تایبەت لە گەیاندنی کەل و پەلەکان بۆیان، فەرق و جیاوازی نەبێ، زۆر پێم باشە، بە نیسبەت ئەو پێشنیارەی هاژە خان کردی، 100 م دووجا، خاوەنی 100 مەتر دووجا قەرزی خانوو بەرە بیگریتەوە، ئەوە باشە، تەبعەن ئەو نەفەرە پێی خۆشە 200 مەتری هەبێ و 100 مەتری هەبێ و ئەیکاتە حەدیقە دوایی چەند قاتی دەکات، جا لەبەر ئەوەی ئەزمەی سەکەن نەمێنیت، 100 مەتریەکیە نا عیلاجیە بیدرێتێ، زۆر پێمان باشە، بە نیسبەت ئالیەتی سەرف کردنی پارەکە، کاك دڵشاد زۆر باسی کرد، ئالیەتەکە چۆن بێ و چۆن نەبێ، بە نیسبەت ئەو گوژمە پارەیەی تەرخان کراوە، ئێمە دوو شێوە بودجەمان هەیە، تەشغیلیمان هەیە و وەبەرهەمهێنان، ئیستیسماریمان هەیە، تەشغیلی ئەوە دەزانین مووچەیە و لەگەڵ مینەح و ئیعاناتە، ئیستیسماریش ئەوە زانیمان ئەو بودجەیە بۆ مەشاریعە، بەس ئەو برە پارەیەی کە داندراوە نازانین لە کام بودجەیە، ئەگەر بەڕێز وەزیری دارایی بۆمان روون بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار عظیمة فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم، تەرخان کردنی گوژمە پارەیەکە کە 350 ملیار دینارە بە مەبەستی پشتگیری پرۆژەکانی سندوقی نیشتەجێ کردن، من پێم وایە ئەم خاڵە، ئەو 250 جێی خۆیەتی، بەڵام با قەرزی درێژ خایەن بێت بۆ ئەوەی هەموو هاووڵاتی بتوانێ سوودێ لێ وەربگرێ، خاڵی دووەم: تەرخان کردنی گوژمەیەك کە برەکەی 30 ملیار دینارە بۆ پشتگیری پرۆژەکانی بانکی پیشەسازی، من پێم وایە کەرتی کشتوکاڵی و پیشەسازی لە کابینەی شەشەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە بودجەی 2010دا، ئەبوایە زۆر زیاتر، گوژمە پارەیەکی زۆرلەو پارانەی کە 30 ملیار دینار بۆ کەرتی پیشەسازی، بانکی پیشەسازی و هەروەها 50 ملیار بۆ کەرتی کشتوکاڵی، ئەم دوو خاڵە، ئەم دوو بوارە جیاوازە دەبوایە گرنگی زۆر زیاتری پێ بدرابایە، ئەگەر ئێمە بمانەوێ لە کوردستاندا کەرتی کشتوکاڵی و بووژاندنەوەی لادێیەکان و هەروەها ئەو پێداویستیانەی کە لە کەرتی کشتوکاڵی ئەبێتە هۆی ئەوەی کە لادێیەکانیش ئاوەدان بنەوە و کەرتی کشتوکاڵیش لە کوردستاندا بەرەو پێش بچێ، لە هەمان کاتدا کەرتی پیشەسازی، ئێمە ئەتوانین بە پێدانی

بڕی پارەیەکی زۆرتر لەوە، کەرتی پیشەسازی ببووژێتەوە و هەروەها خەڵکێکی زۆریش لەو بێکاریەی کە لە کوردستان هەیە سوودی لێ وەربگیرێت، خاڵێکی تر کە خاڵی سێیەم، بەردەوام بوونی وەزارەت بە دابین کردنی قەرزی خانوو بۆ هاووڵاتیان، من پێم وایە ئەم خاڵە زۆر باشە، بەڵام ئەو بڕە پارەی کە داندراوە بکرێ بە 15 ملیۆن دینار، هەموو شارەکان، پارێزگاکان و قەزا و ناحیە و لادێیەکانیش بە هەمان گوژمە پارەیان بدرێتێ، بەڵام یەك خاڵی تر لەم قەرزی خانووبەرەیە، بۆ کەس و کاری شەهید و ئەنفال و کەم ئەندامەکان، ئەو لە 2٪ی سووەی کە لە پێشتر وەریان گرتووە، من پێم وایە لەو حالەتەدا حکومەت ئەو پارەیەی بگەڕدرێتەوە، چونکە ئەوانەی کە پێشتر سوودمەند بووینە لە 2٪ شمولیان کردووە، ئەبێ بدرێتەوە، ئەگەر حکومەت ئەو بڕە پارەیە لە کەس و کاری شەهید و ئەنفال و کەم ئەندامەکان خۆش بێ وەکو هاوکارییەکی ماددی و مەعنەوی، جێی دەستخۆشیە و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رێزدار عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکانم کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رێزدار سەرهەنگ، فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من سەبارەت بە بڕگەی 3 و 4ی ماددەکەیە، سەبارەت بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی، بە رەئی من لە دونیادا پەرلەمان ناتوانێ تەصدیقی بودجە بکات، ئەگەر لەباری ئابووری وڵات دیراسەتی نەکردبێ، لەبەر چاوی روون نەبێ، ئەگەر ورد بینەوە ئێمە لە حاڵی ئەو قیتاعە لە کوردستان تێئەگەین کە لە هەردوو کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی لە قەیرانێکی گەروە ئەژین، بەرچاوی هەموومان روونە کە لە ئێستادا ئەم دوو کەرتە چەند ئیزافەیان هەیە بۆ سەر ئابووری هەرێمی کوردستان، بە شێوەیەك کە لە مەجالی کشتوکاڵیدا ئێمە هەموو پێداویستیەکانمان تەقریبەن هەموویان لە دەرەوە بۆمان دێ، لە کەرتی پیشەسازیشدا من جگە لە مەعمەلی ئاو لە کوردستاندا، من نازانم ئەگەر مەعمەلێکی دیکە هەبێ، خۆی ئەمە قەیرانە، دیارە هەر هەوڵێك بۆ چاککردنەوە ئەم قەیرانە و بووژاندنەوەی ئەم دوو کەرتە جێگای دەستخۆشیە، بەڵام ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان لێرە کە قسە لەسەر ئەم حاڵەتە ئەکەین، ئەبێ بپرسین ئایا چ پلانێك داندراوە؟، مەسەلەن جەدوای ئیقتیصادی ئەم تەرخان کردنە بە گوژمەی 30 ملیار بۆ پرۆژەی پێشەسازی، یان بۆ ئەوەی کشتوکاڵی جەدوای ئیقتیصادییەکەی چەندە و ئەبێ بەڕێزان لە

ئەنجومەنی وەزیران بەرچاو روونیمان بدەنێ، کە ئایا بەم تەرخان کردنانە ئەم دوو کەرتە ئەتوانرێ ببووژێنێتەوە و ببرێنە پێشەوە؟، بە مەرجێك کە خوتەیەکی ورد هەبێ بۆ ئەم حاڵەتە، نەوەکو لە مەجالی کشتوکاڵی بەداخەوە ساڵانە هاوکاری هەبووە، بەڵام ئەو هاوکاریە بە ئاراستەیەکی خەراپ داندراوە، ئێمە ئەزانین لە بری ئەوەی پێداویستیەکانی تری فەلاح بێنێت بۆ وڵات، پیکابی دەبل کابینە بەسەر خەڵك تەوزیع کراون، لەسەرەتای ساڵی 2009، لە هەولێر کۆنفرانسێکی گەورە بەسترا بۆ بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستاندا، ئەم کۆنفرانسە بە چەند تەوصیاتێك هاتە دەرەوە، خوتەیەکی پێنج ساڵی دانا بە بڕی 10 ملیار دۆلار بۆ بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان، ئەم تەرخان کراوانەی لێرە هەیە بۆ بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵی، ئایا چەندێك لەگەڵ ئەو تەوصیاتانە دێتەوە کە لە کۆنفرانسەکە پێشنیازکراوە و بەرزکراوەتەوە؟، ئەمە پرسیارە جیدیەکەیە، ئایا ئەم تەرخانکردنانە، کۆتایی قسەکانم بەو پرسیارە دەهێنم، ئایا ئەم تەرخان کردنانە لە بەڕێز وەزیری پلان دانان دەپرسم، چەندێك ئەمەلی بووژاندنەوەی ئەم دوو کەرتەی لە خۆ گرتووە، جەدوای ئیقتیصادیەکان چەندە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار رزگار، فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە مولاحەزەکانی من زیاتر شەکلیە، لەسەر صیاغەیە، (تلتزم وزارة)، لە بری ئەوەی کەوا نووسراوە، باشتر وایە تلتزم وزارة المالية و الاقتصاد بما يأتي، یەکەمیان، رصد مبلغ، ئەو پارەیە وەکو خۆی، لاغراض دعم، لاغراض زيادة، لدعم مشاريع صندوق الاسكان، ئەوە کافیە، دووەمیان وەکو خۆی بمێنێتەوە، فەقەرەی سێی، استمرار الوزارة، تۆ لەسەرەوە وتووتە، تلتزم الوزارة، پێویست ناکات دووبارە بێتەوە، الاستمرار، لە حاڵەتێکدا ئەگەر ئەم فەقەرەیە بمێنێتەوە، فەقەرەی تەئکیدە، ئایا ئەگەر ئەم فەقەرەیە نەمێنێ، وەزارەت رائەوەستێ لە قەرزی عەقاری؟، ئەوە پرسیارە، ئەگەر رائەوەستێ لە قەرزی عەقاری، ئەوە با ببێت ئەو فەقەرەیە، ئەگەر راناوەستێ، ئەوە پێویست ناکات و زیادەیە، فەقەرەی چوار، بە رەئی من بەم جۆرە بێت: رصد مبلغ 50 مليار دينار لتعزيز مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي، ئەمە لەوەی کە لەبەر دەستم دایە، لە هی ئەوەی مەشروعەکەی و ئیقتیراحاتەکانیش، من نازانم لە فەقەرەی سێ ئەو پارانەی کە بۆ مەسرەفی عەقاری داندراوە، جارێ لە رووی صیاغەوە: رصد مبلغ 50 مليار دينار لتعزيز القرض العقاري للمواطنين لا ببەین، بنووسین في الاقليم، و زيادة مبلغ القرض الى 15 للمواطن في المحافظة او القضاء او الناحية، دوایی من نازانم ئێستا لە لادێ ئەیدرێت یان نایدرێت، ئەگەر لە لادێ نەدرێت، ئێمە چی بڵێین زیادە، خۆی ئەصڵەن نیەتی، دەبێ فەقەرەی لادێ ئیزافە بکرێ، ئەگەر لە لادێ نەدرێ، چونکە ئەو زیادەیە دەبێ شەملی ئەوانە بکات، دەبی بدرێ بە موحافەزە و قەزا و ناحیە و بەلادێشەوە، ئەگەر

نەیدرابێ ئێستا ئەو زیادەیە نوقصان دەردەچێ، هەدەفی خۆی ناگەیەنێ نەصەکە، هەر دووبارە ئەوەش لە موقتەرەحەکانە، دەڵێم (استمرار الوزارة في تأمين القرض العقاري)، باشە ئێمە لێرە 50 ملیار دینار لە فەقەرەی سێ هاتووە، بۆ چی لە فەقەرەی چواردا، الاستمرار في تأمين القرض العقاري، یەعنی مەبەست چیە؟، ئەم دوو فەقەرەیە کە تۆ لێرە زیادی دەخەیتە سەری، لە خوارەوە بۆ چیتە ئیستمرارەکە؟، لە لای من فەقەرەی شەشی موقتەرەحاتەکە بە 50 ملیۆن هاتووە، نازانم رەنگە غەڵەتی مەتبەعی بێت، ئەوە بکرێتەوە بە ملیار و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالكريم جلال محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بە کۆی ماددەکە وەکو مەبدەء پشتگیری لێ دەکەم، هەندێ تێبینی خۆم هەیە لەسەری، سەبارەت بە پێشنیارەکەی هەردوو لێژنەی ئابووری و دارایی و یاسایی، لە کەمکردنەوەی ئەوەی کە بۆ سندوقی نیشتەجێبوونی دیاری کراوە، ئەو بڕە پارەیە لە 350 بۆ 250، ئەوە کارێکی باشە، ئەو 50 ملیارەی کە پێی دراوە بخرێتە سەر پرۆژەکانی کشتوکاڵی و 50ی تری بۆ سەر سولفەی عەقار، لەوەی سولفەی عەقار، من پێم باشە و پێشنیاری ئەوەی دەکەم کە بە 15 ملیۆن دیاری بکرێ بۆ شار و شارۆچکە و لادێیەکان هەموو وەکو یەك بن، جیاوازیەکانی کە تا ئێستا هەبووە، هەڤاڵانی ترم قسەیان لەسەر کرد، بەراستی ئەوە نەمێنێ، عەدالەتێك بەرقەرار بکرێ لە بەینی شار و شارۆچکەکان، بە تەصەوری من ئەوەی کە هەندێ بۆچوون هەبوو کە ئەو پارەیە هەمووی تەرخان بکرێ بۆ سولفەی عەقار، پێم وایە ئەوە جیاوازیەکی بەرچاو هەیە لە بەینی ئەوەی سولفەی عەقاری وەرگرتیە و ئەوەی کە هیچ پارەیەکی نیە بۆ دروستکردنی خانووی نیشتەجێبوون، ئەوەی کە سولفەی عەقاری وەردەگرێ بە دڵنیاییەوە ئەو بۆ خۆی پاشەکەوتێکی وەرگرتیە ئینجا سولفەی عەقار وەردەگرێ، کە پارچەیەك زەویە، ئەوەی کە من بیستوومە لە ئەم دەعمی صندوقی نیشتەجێبوونە کە حکومەتیش ئیلزام دەکات لەناو ماددەکە، ئەوەیە، ئەوەی کە لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لە ماوەی پێشوودا گفتوگۆی بودجە ئەکات، قسەی لەسەر کراوە، هەندێ بەرپرسی حکومی قسەی لەسەر کرد کە ئەو کەسە مەرج نیە، یەکەم: عەرزی هەبێ، سوودمەند دەبێ لە ئەم سندوقی نیشتەجێبوونە، دوو: ئەوەی کە سوودمەند بووە جاران لە صندوقی نیشتەجێبوون، خۆی پێشەکیەکی ئەدات، ئەو کاتە شوقەیەك یان هەر شوێنێکی نیشتەجێبوونی دەست ئەکەوێت، وتوویانە ئەو پێشەکیە حکومەت خۆی ئەیدا، حکومەت خۆی ئەیدا بەو هاوڵاتیەی کە داواکاری پێشکەش ئەکات بۆ سوودمەند بوون لەم بەشەی تری، دیارە حکومەت پێشتریش لە کابینەی پێنجەم، پرۆژەی صندوقی نیشتەجێبوونی

هەبووە، خەڵکێکی زۆر سوودمەند بووە لێی، بە شێوەیەکی بەرچاویش تەئسیری هەبووە لەسەر کەم کردنەوەی کێشەی نیشتەجێبوون، ئەمە جیاوازیەکی تریشی هەیە، ئەوە تەنیا ناوەستێت لەسەر شارەکان، لەوەی کە باس کرا، گوندەکانیش و خەڵکی گوندیش سوودمەند بن لێی و قسە لەسەر ئەوە دەکرێ، ئەگەر لە گوندەکان بە شێوەی پرۆژەی نیشتەجێبوونی بە یەکەوە نەبێت، بە عیماراتی سەکەنی، پارەکە دەدرێت بەو کەسە خۆی زەویشی پێ بکرێ و بە خۆشی خانووەکەی دروست بکات، لەبەر ئەوە من پێم وایە ئەم ماددەیە، دەنگدان لەسەری، وەکو هەندێ هاوکارانم باسیان کرد، تەئجیل نەکرێ، بەڵکو ئێمە دەنگی لەسەر بدەین، بەڵام دواتر لە تەوصیاتدا داوای ئەوەی بکەین کە ئەو تەعلیماتەی پێ دەربچێت، وێنەیەکی بێت بۆ پەرلەمان بۆ ئەوەی پەرلەمان لێی ئاگادار بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار شلێر فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت خاڵەکانی ماددەی 20، رصد مبلغ 350، زۆر لە برادەران و دوایی لێژنەی داراییش کەمی کردۆتەوە، من بە نیسبەت خۆم کە لەگەڵ هاووڵاتیان سەردانی زۆر ئەو گەڕەکە هەژارنشینانە ئەکەین، مەئساتێك ئەبینین، بەراستی نەك ئەم پارەیە، ئەگەر ئێمە بۆ چەند ساڵ خەریکی بین هێشتا ناتوانین، کە ئێمە بەلایماڵێکەوە بڕۆین و نایلۆنی شینی پێوە نەدرابێ؟، لەبەر ئەوە ئەم هەنگاوە زۆر زۆر باشە، هەر چەندە بەردەوام بوونی ئەوانەیە کە لە کابینەی پێنجیشدا کە بەراستی دەستەی وەبەرهێنان بیری کردەوە چۆن خزمەتی خەڵکی هەژار بکات؟، خەڵکی کەم دەرامەت زۆر زۆرە، خەڵکێکە لە ژێر خەتی فەقرەوە دەژیت، هەرچەندێك ئەتەوێ عیلاجیان بکەی، سەیر ئەکەی هیچ دەرامەتێکی نیە کرێی خانووی پێ بدات، من چوومەتە ماڵی وا کە لە ژوورێکدایە 100 دۆلار کرێ ئەدا، ئەڵێ: شتێکم بۆ بکەن هەتا ماوم من کرێچی حکومەت بم باشترە، چونکە هەموو ڕۆژێ دەری ئەکەن، لەبەر ئەوە ئەم حاڵەتە، من پێم باشە ئەوەی لێژنەی داراییش دایناوە، لەبەر ئەوەی ئەم ساڵ ئەگەر فریا بکەوێ و بە پێی ڕێنمایی کە بەراستی خەڵکێکی زۆر کەم دەرامەت ئیستیفادەی لێ بکات، بە پێی ئیحصائیات، نەك دیسان مەجموعە خەڵکێکی هەل پەرست لە ژێر چەتری ئەوەوە، ئەوە نابێ، کەم ئەندام ئەبێ و کچی قەیرە و بەراستی ئەوانەی تر کە جێی نیشتەجێبوونیان نیە، وا بزانم دەستیشیان پێکردووە، تا ئێستا 30 هەزار یەکەی نیشتەجێبوون کە خەڵکێکی باش قسەی لێ دەکات، بە نیسبەت ئەوەی کە قیستی عەقار زیاد بکرێ، ئەمە خۆی لەوانەیە بۆ ئەم ساڵ تا رادەیەك یارمەتی خەڵك بدات، خۆتان ئەزانن تەوزیعی ئەرز وەستاوە، لەبەر ئەوە، زەوی زۆر گران ئەکات و هەم دیسان کەس پێی ناکڕێت و سوودی لێ وەرناگرن، بۆ ئەو 100 مەتریانەش تەنیا وەجبەیەکی موحەدەد ئیستیفادەی لێ دەکرێ، چونکە ئەو 100 مەترە دەبێ روکن بێت، کەواتە مەجموعەیەکی قیتعەی روکنیە، ئەگەر تۆ عەقاریشی بدەیتێ، ئێمە داوا لە حکومەت دەکەین بەراستی بە

نیسبەت کەرەستەی بیناسازی، ئەگەر بێت و خەڵك دەعم نەکرێ، ئەو پارەیە بچێتە بازاڕەوە، لەو بڕوایە نیم کە زۆر کەس ئیستیفادەی لێ بکات، ئێمە سێ کارگەی چیمەنتۆمان هەیە لە سلێمانی، بۆ وەبەرهێنانن، بەڵام دەبێ ئەوانە بە پێی تەعلیماتێك ئیجبار بکرێن، کە بۆ هاووڵاتی کەم دەرامەت بەتایبەتی، پارمەتیان بدەن بۆ دابین کردنی ئەو مەوادانە، لەبەر ئەوە بە نیسبەت گوندەکان، بەڕاستی گوندەکان ئەگەر ئیحصائیە نەکرێ، بە هەڕەمەکی بکرێ، ئەوەش ختوەیەکی باش نابێ، چونکە دەبێ گوند دانیشتوانی زۆر بێ، ئینجا کە ئێمە دانیشین بە پێی تەعلیماتێکی باش ئەو خانووانەیان بۆ دابین بکەین بۆ مەصرەفی صناعی و زراعی، ئەمەیان هەردووکی ئەگەر بە صناعاتی غیزائی بکرێ، چونکە ئەو پارەیە بەڕاستی بۆ صناعە کەمە، مەصرەفی صناعی، بەڵام ئەگەر ئەوە بکرێت، لەوانەیە زۆر سوودی هەبێ کە تۆ بەرەوت دا بە قیتاعی زراعیەکە، تەبعەن ئەو وەختە ئەو بەرهەمانەی کە دێت زۆری لە صناعەتی غیزائی دا بەکار دەهێندرێ، تۆ ئەوەندە لە دەرەوە نایهێنی، بە نیسبەت بڕگەکەی کە پێشنیارەکەی لێژنەی وەبەرهێنانی مەشاریعی کشتوکاڵ، لەبەر ئەوەی سەرچاوەی ئەو پارەی ئەو ماددەیە لە بودجەی ئاسایی دا ئەوە ناکرێ بە وەبەرهێنان، یەعنی تێکەڵ دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سمیرة عبدالله، فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبدالله إسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو گوژمەی (350) ملیار دینار، لەگەڵ ئەو هاوکاریانەی کە حکومەت لێیان وەرناگرێتەوە، لەگەڵ لابردنی سوود لەسەر پێشینەی خانوو و بەرە و قەرزی نیشتەجێبوون، ئەوە مەبەست لەو پرۆژانەی خزمەتی کەم دەرامەت و گوند نشینەکانن زیاتر، پێم باشە ئەو پارەیە کە زیاتر لە (50٪)ی لە گوندەکان صەرف بکرێت، چونکە ناوشار زۆر قەڵەباڵغ بووە و دەستی کاری تێدا نەماوە، لەگەڵ دابین کردنی ڕێگاوبان و کارەبا لە بۆیان، بە نیسبەت سلفەی عەقاریش، پێم باسە لە دێ و شار و شارۆچکەکان هەموو وەکو یەك بێ، پشتگیری ئەو (100) مەتریەش دەکەم بۆ ئەو کەم دەرامەتانە، بە نیسبەت پیشەسازی، حەز دەکەین پلانێك هەبێ وەکو ئامارێك، کە لە پارەوە کراوە، کە (120) کارگە داخستراوە، ئەگەر بمانەوێ کوردستان ڕووناك بکەینەوە، دەبێ گرنگی بە بواری کشتوکاڵی و پیشەسازی بدەین، بە نیسبەت خاڵی چوارەم لەو ماددەیەدا، ئەو بڕە پارەی داندراوە بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ، ئەگەر هەموو بوارەکانی کشتوکاڵ بێ، ئەوە زۆر پێمان کەمە، ئەگەر تەنها هی صندووقی کشتوکاڵیش بێ، ئەوە شتێکی ترە، وامان پێ باشە کە لە ناحیەی کشتوکاڵیش پارەکەی زیاد بکرێ، بۆ؟ چونکە تاکە ڕێگایە بۆ ڕووناك کردنەوەی هەرێمی کوردستان، پێم باشە کە گرنگی بدرێ بە ژێرخانی وەرزشیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار زکیە صالح، فەرموو.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نیسبەت خالا یەکێ، ماددە (19)، دیارە پارە هاتیە تەرخان کرن بۆ پرۆژە ئیستیسماریا هاتیە تەرخان کرن، ژ بەرهەندێ ئەز دبینم وەکو پارەیەکی زۆرە، ئەگەر ببیت (200) ملیار، پێنجی ملیارێ وی بچیتە

سەر قەرزی خانووبەرە، چونکە دزانین پشتی وە هەلگرتنا وی، زیادە سەر سولفایە عەقاری، تەشجیعە یا خەلکێ هاوولاتی بۆ وەرگرتنا سلفە زۆرتریان لێ هاتی، ژ بەرهەندێ ژی ئەگەر پێنجی ملیارێ دی بچیتە سەر پتر خەلك ئیستیفادە دەکەن، دەبێتە هاریکارییەك بۆ خەلکی کەم دەرامەت ژی، نیسبەت ئەوێ خالا سێیێ، بۆ ناو باژێری (15) ملیۆن دیناری دانای، ئەگەر بەراوردێك بکەین دگەل سیعرا مەوادێ ئینشائی کوردستانێ بکەین و عیراقێ بەگشتی بکەین، دبینین مەوادی ئینشائی لە کوردستان گرانترە، ژبەرهەندێ من پێ باشە وەکو ئەڤ (15) ملیۆنە بۆ ناو باژێرێ ببێتە (20) ملیۆن، دیسان ژی ئەگەر بەراوردەکی بکەین بۆ گوندی دیر، بۆ نموونە گەندەکی سەر سنوورییە، هەتا مەوادیش ناو باژێری دباتە وێ، ئەو دی کومەکا یا مەصرەفێ لێ کرد، هەتا دەباتە وێرێ، ژبەرهەندێ من پێ باشە ئەڤ (12) ملیۆنە ژی ببێتە (15) ملیۆن دینار، نیسبەت ئەو پارە هاتیە دانان زێدەکرن بوو بۆ پالپشتیا بەرنامەیێ وەبەرهێنانە، یان کشتوکالی، ئەز دبینم ئەوە پارەکی باشە بێتە دابین کرن، دیارە بودجە یان حکومەتا هەرێما کوردستانێ پتر گرنگیا دایە سەرچاوەی ئاوی، ئەڤەش ژ بەرهەندێ وەکو سالێ بەری نووکەش لەبەرهەندێ وشکە سالی هەبوویە لە کوردستانێ، وەزارەتا کشتوکالێ ژی پلانەکا (5) سالی هەبوو، ژبەرهەندێ پتر گرنگیا بودجە دا ڤێیەکی هاتیە دان، ژبەرهەندێ من پێ باشە ئەو (5) ملیارە بچێتە سەر پرۆژەی کەرتی کشتوکالی، دەشێتن تا ڕادەیەکی هاریکار بێت بۆ ڤێیەکێ، لێرەدا پرسیار ئەوەیە، ئەم زانین عیراقا بە گشتی صندووقی نەقدا دەولی، هاریکاریا پرۆژەیا ئا کنجی بوونا کێتن، ئایا ئەو پارەیە لێرە هاتیە دانان، ئەڤ مەبلەغە لەو خالەدا هاتیە تەرخان کرن، ئەڤە شیش وی پارەیە بۆ حیصەیا هەرێما کوردستانێ؟ یان ژێ دەرەکیدی هەیە؟ ئەگەر بۆمە هاتیە دیارکرن، مەعیار چیە بۆ دابەش کردنی، ڤان پرۆژەیەت دێت، ئاڤا کردنا ئا کنجیا، بۆ نموونە بۆ پارێزگایەك، بۆ پارێزگایەکی تر، بۆ باژێرێك، بۆ باژێرێکی تر، ئایا معیارێ تەخصیص کردنێ چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ثائر عبدالأحد فەرموو.

بەڕێز ثائر عبدالأحد أوغسطین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن زۆربەی قسەکانی من باس کرا، بەس لێرە لەسەر یەك خالْ تەئکید دەکەم، لەسەر دروستکردنی ژێرخانی وەرزشی بەڕاستی، لە هەموو بوارەکانی ژیان، لەو یاسایە باسی هەموو شتەکان کرایە، باسی ژێرخانی وەرزشی نەکرایە، هەرچەندە ئێستا زۆربەی ڕاپۆرتەکانی لێژنەکان کە سەردانی گەندەکان و قەزایەکان دەکەن، زۆربەی مەتالبی ئەوانە کە دەڵێن: یاریگامان نیە، جا من دەبینم فورصەتێکی باشە لێرە پەسندی بکەینەوە، بڕێ پارەی بۆ تەرخان بکەین، کە نزیکەی (15) ملیار، (20) ملیار بێ، ئەوە ببڕێتەوە لە صندووقی ئیسکان، بڕیار درا کە (250)، بڕیار نەدرایە و پێشنیار کرایە (250) بێ، ببێتە (230)، (20) ملیاریش بخەیتەوە سەر دروستکردنی ژێرخانی وەرزشی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەیان أحمد فەرموو.

بەڕێز بەیان أحمد حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت خالا ئێکێ، ئەژی دگەل هەندێ دامە، دگەل وێ بیر و بۆچوونێ مە هەڤالێ مە بەری نوکە گۆتی ئەڤ برێ پارەی کە هەنە کەم ببیتن بڕاستی، ئەڤە بێتە ئیزافە کردن بۆ بوارە سلفەی عەقاری و بوارێ کەرتی کشتوکالێ و سناعیش، خالا دوهێ من پێ باشە ئەڤ قەرزە عەقاری کو هاتیە دابین کردن بۆ خەلکێ مە بڕاستی جهێ دەست خۆشیەیە، بڕاستی ئەز دبێژم روحەکیا پەیدا کریە ناڤ خەلکێ مەدا خاسەتەن ئەڤێ کەم دەرامەت لبەر هەندێ جهێ دەست خۆشیەیە، ئەز لڤێرێ دوپاتی هەندێ دکەم بیروبۆچوونێت مە ژی دگەل بیروبۆچونێت هەڤالێت مە بەری نوکە کو تەئکید کری زێدە ببێتن ئەڤ رێژا هەنێ وەکو عیراقێ ببیتن کە 30 ملیۆنە، ئەم ژی لڤێرێ وا لێ بکەین تا کو پتر خەلکێ مە ئیستیفادەی لێ بکاتن بڕاستی بۆ ئەوە کە خەلکەك سوومەند ببیتن، دگەل ڤێ چەندێ دڤێتن کو هەندەك تەعلیماتێت وازح هەبیتن بۆ سلفە دانێ، تەسهیلات هەبن بڕاستی، دگەل هەندێ دا کو خالەکا گەلەك باش بوو جهێ ئیستیفادە بێت بۆ خەلکێ مە مقابلی هەندێ تەسهیلات ژی هەبن، ئەڤ پارچە عاردێت سەد مەتری، ئەڤ جهێت کو هاتینە و تاپۆ نەکرینە تەبعەن شوێنان ناگریتن کو خەلکەکێ گەلەکی مەزن بن ڤێ ویدایە، یەعنی پێتڤیا بڕاستی ئەڤە هەندێ ژی بگریتن، خەلکەکی گەلەك هەژارە بۆ خ ئاڤاکری، ئەڤە نوکە پێویستە ڤاتێ دووێ بۆ خۆ ئاڤا بکاتن، بلاش وانە بهێت تەسهیلات بڕاستی ئەم داخازا هەندێ دکەم، تەسهیلات هەبن لبەر هەندێ ژی هەروەسا یەعنی یەکسان بیتن شار وشارۆچکە و گوندا هەمیا پێکڤە وەکی یەك بیتن رێژا هەنێ، چنکی ئەڤرۆکە ئەم لوێ قەناعەتێ دامە پێویستە کو هەڵمەتەك بۆ ئاڤەدانکردنا گوندێت مەیێ کوردستانێ ژ ڤێرێ دەست پێ بکاتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د. صباح، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە، چەند بۆچوونێکم هەیە پێشکەشتانی دەکەم، ماددەکە دیارە ماددەیەکی باشە، لە ئاراستەکردنی بودجەی هەرێم بەرەو پەرەپێدانی کەرتی پیشەسازی و کەرتی کشتوکاڵی و چارەسەری کێشەی نیشتەجێ بوون، غەرەزی ماددەکە لە ڕاستیدا چارەسەری گیروگرفتی نیشتەجێ بوونە، هەروەها پێشخستنی وەزعی پیشەسازی و وەزعی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان دا، لە ڕاستیدا غەرەزی ماددەکە، غەرەزێکی زۆر بەرز و بڵند و مایەی پشتیوانی هەموولایەکە، بەڵام ئەوەی کە جێی پرسیارە، بە نیسبەت صندووقی نیشتەجێ بوون، ئەو برە پارەیەی کە دیاری کراوە، یەعنی ئەگەر ئێمە بمانەوێ چارەسەری کێشەی نیشتەجێ بوون بکەین، لەوەمان پێویستە، بەڵام بە پێی قەدری توانا دیارە ئەو مەبلەغەی کە

تەرخان كراوە، لە خۆوە نيە و شتێكی ئیعتیباتی نیە، پشتگیری لە بۆچوونی لێژنەی دارایی دەكەم، كە ئەو مەبلەغەی كورت كردۆتەوە، لەبەر ئەوەی كە ئێمە (8) مانگمان ماوە كە ئەو ساڵە تەواو ببێ، بەڵام پێویستە تەئكید بكەینەوە لەسەر مواصەفاتی ئەو یەكەی نیشتەجێ بوونانەی كە ئەنجام دەدرێ، یەعنی ئەوە نەبێ كە شتێك بە ڕواڵەتی ئەنجام بدرێ و چەند پرۆژەیەك ئەنجام بدرێ، ئێمە ڕواڵەتێك لە كێشەكەمان چارەسەر كردبێ، سەبارەت بە ژێرخانی وەرزشی كە دیارە غیابی هەیە لە بودجەی ئەو ساڵدا، منیش پشتگیری لەو دوو بەڕێزەی پێش خۆم دەكەم، كاك شێرداڵ و كاك د. ثائر كە ئێمە دەبێ بە چاوێكی زۆر گرنگیدانەوە تەماشای كەرتی وەرزش بكەین، ژێرخانی وەرزشی كوردستان بەهێز بكەین، بۆ ئەوەی كوردستان بتوانێ ببێتە جێی كۆكردنەوەی زۆر لە چالاكییە وەرزشیەكانی هەرێمایەتی و ناوچەیی و تەنانەت جیهانیش، سەبارەت بە سلفەی عەقار، ماددەكە دەڵێ: (إستمرار الوزارة بتأمين القرض العقاري للمواطنين حسب الضوابط و التعليمات المرعية)، دیارە ئەو تەعلیماتانەی كە ئێستا هەیە، ئەوەی كە پەیوەندی بە زەوی (100) مەترییەوە هەبێ، شمولی سلفەی عەقار نەكات، داوا دەكەم كە ئەو مەرجە لاببردرێ، بەڵكو هەر كەسێكیش (100) مەتر زەوی هەبێ، بتوانێ بەهرەمەند ببێ لە وەرگرتنی سلفەی عەقار، چونكە ئەو قانونە كاتی خۆی كە دانراوە، كە خانوویەك، كە زەویەك لە (150) مەتر تاپۆ نەكرێ، ئەوە هەل و مەرجێكی زوو بووە، هەل و مەرجێ بووە كە وەكو ئێستا كێشەی نیشتەجێ بوونمان نەبووە، بۆیە داوا دەكەم ئەو مەرجەی (150) مەتریە، یەكی (100) مەتری دەبێ، بەری نەكەوێ، ئەو مەرجە لابردرێ، (200) مەتریش بتوانێ ئەو كەسەی خاوەنی زەویەكی (100) مەتریە بتوانێ بەهرەمەند بێ، سوودمەند بێ لە سلفەی عەقار، ئینجا ئەو كە باسی زەوابت و تەعلیماتی مەرئی دەكات، ئەو زەوابت و تەعلیماتانەی كە ئێستا هەیە، ئەو ڕسووماتەی كە وەردەگیرێ بەڕاستی ڕسووماتێكی زۆرە، داوا دەكەم كەم بكرێتەوە، موتەناسیب بێ و بگونجێ لەگەڵ ئەو كارانەی كە بانق پێی هەڵدەستێ، هەروەها پێدانی سلفەی عەقار نەبەسترێتەوە بە سپاردنی پارەیەك بە صندووقی دڵنیایی، كە ئێستا هاووڵاتیان كاتێ كە دەچن سلفەی عەقار وەردەگرن، دەڵێن: دەبێ پارەیێ بخەیتە ناو صندوقی دڵنیاییەوە، ئەوە چونكە عەقدی تەئمینی تیجارییە، لە ڕوی شەرعییەوە ئیشكالاتی زۆری لەسەرە، داوا دەكەم ببێ بە (حسب الضوابط و التعليمات الشرعية)، نەك (المرعية)، یەك حەرف بگۆڕین كێشەكە حەل دەبێ، پاشان گرنگیەكی زیاتر بدرێ بە كەرتی كشتوكاڵی، هەروەها كەرتی پیشەسازی زیاد لەو مەبلەغەی كە دیاری كراوە، ئاخیر مولاحەزەم، مولاحەزەیەكی لوغەوییە لە دەقە كوردییەكەدا، كە دەڵێ: (وەزارەت خۆی دەبستێتەوە)، ئەو وشەیە وشەیەكە ئەدەبیەن جوان نیە، (خۆی پابەند دەكات) باشترە، ئیلتیزام یەعنی پابەندبوون، نەك خۆ بەستنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سمیر سلیم، فەرموو.

بەڕێز سمیر سلیم أمین بەگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکانی من کران.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان تا بەیانی سەعات (10:30) کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دەهێنین، سبەی سەعات (10:30) ئامادە دەبن بۆ بەردەوام بوون، خواتان لەگەڵ.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بایز اسماعیل**	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3)

دووشەممە ڕێکەوتی 12\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (3)

دووشەممە ڕێکەوتی 2010/4/12

کاتژمێر (3)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2010/4/12 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (3)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (3)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2010/4/12 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆکردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە بودجەی ساڵی 2010ی هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەکەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن3 ، ڕۆژی دانیشتن 2010/4/12، بەرنامەی کار:

بە پێی حوکمەکانی بڕگە 1ی ماددەی 20 لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە 1ی هەموارکراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمان ـ کوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە

3ی خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن لـە کاتـژمێر 10,30ی پـێش نیـوەڕۆ، ڕۆژی دوو شـەممە، ڕێکـەوتی 2010/4/12 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بـەردەوام بـوون لەسـەر گفتوگـۆکردن و بڕیـاردان لەسـەر پـرۆژە بودجـەی سـاڵی 2010ی هـەرێمی کوردستان ـ عیراق.

بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان و هەروەها بەڕێز هێرش محرم دەکەین، داوا لـە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین بێنە شوێنی خۆیان، فەرموون، بەڕێزان دوێنـێ ئـەخیر کـەس کـە قسەی کرد ڕێزدار سمیر سلیم بوو، ئێستا ڕێزدار کاک عبداللە کەرەمکە.

بەڕێز عبداللە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆشبەختانە رایەکانی من لەلایەن زۆر لە بەڕێزانەوە گفتوگۆی لەسەر کرا، چونکە لە ئەسڵدا پرۆژەکە بـە هـەموو خاڵەکانیـەوە زۆر لـە خزمـەتی کۆمـەڵانی خـەڵکی کوردسـتان دایـە، مـن ئـەوەی دەمـەوێت تـەنها پشتیوانی لە ڕای برادەران بکەم، ئەوەی کە پرۆژەی نیشتەجێ کردن کەم بکرێتەوە هـەتا 200 ملیاردەکـە، پرۆژەی پاڵپشتی قەرزی خانووبەرە یەکیان بکرێتە 100 ملیار، ئەوەی تریـان ئەوەیـە کـە شـارودێهات وەك یـەك لێ بکرێـت، ئـەوەعاملێکی موساعد دەبێت بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی دیهاتـەکان و بـۆ بووژانـەوەی کـەرتی کشـتوکاڵیش، چـونکە 15 ملیـۆن یـان 20 ملیۆنـەی کـە دەدرێـت هـیچ کـەس بـۆ ئـەرز بـەکاری نـاهێنـێ بـۆ کەلوپەلی دروست کردنی خـانوو بـەکاری دەهێنـێ، ئەوانـەش هـەموویان لـەلادێ گـرانترن وەك لـە شـار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان کەرەمکە.

بەڕێز نەریمان عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ئەگەر لە ڕوانگەی ئیقتسادیەوە سەیری بکەین، سوودێکی زۆری دەبێت و دەتـوانین لـە ڕێگـەی ئەم ماددەیەوە ئێمە خزمەتێکی زیـاتر بـە کۆمـەڵێك کـەرت بکـەین لـە وڵاتەکەمانـدا کـە گـرنگن بـۆ ژیـانی هاووڵاتیـان، ئەوانـەش کەرتـەکانی پیشەسـازی و کشـتوکاڵ و چارەسـەرکردنی کێشـەی نیشـتەجێ بوونـە، چارەسـەرکردنی ئـەو سـێ کەرتـەش بەڕاسـتی بـە هـۆی ئـەم ماددەیـەوە سـوودێکی گـەورەی دەبێـت بـۆ وڵاتەکەمان، ئەگەر بێتو ئێمە لە ڕابردوو دا سەیری جێ بەجێ کردنی ماددەیـەك بکـەین بـە هـەمان شـێوە قەرزی خانووبـەرە مەبەسـتمە لێـرە کـە لەلایـەن حکومـەتی هەرێمـەوە جـێ بـەجێ کـراوە، ئـەوە بەڕاسـتی لەگەڵ ئەوەی کە دانانی بەرنامەکە بە مەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی نیشتەجێ بوون بووە، ئەگەر چـی لە شارە گەورەکاندا هەنـدێك ڕۆڵـی خـۆی بینیـوە، بـەڵام پێچەوانەکەشـی بەڕاسـتی دەتـوانین بڵـێین ڕاسـتە لەبەرئـەوە بـوو بـە هۆکارێـك لـەوەی کـە ئیمتیازاتـەکان ئێمـە لـە شارەکان کۆبکەینـەوە، وە لادێ و شـارە

بچووکەکان بەڕاستی کۆچ بکەن بۆ شارە گەورەکان، ئەو چارەسەرەی کە لە شارەکاندا کرد بەڕاستی بە هەمان شێوە کێشەی تری دروست کرد کە خەڵکێکی زۆر ڕووی کردووەتە شارەکان، بۆیە کێشەی نیشتەجێ بوون بە پێی پێویست چارەسەر نەکرا، جیاوازیەکی زۆریش لە پێدانی ئەو قەرزی خانووبەرە لە نێوان شارەکان و شارۆچکەکان و لادێکاندا هەیە، ئەوەش بەڕاستی کاریگەریەکی زۆری هەبوو لەسەر ئەوەی کە ئێمە بە یەك چاو، کە بە چاوێکی هاووڵاتی بوون سەیری خەڵکەکە بکەین، جیاوازیەکمان دروست کرد وەکو تەبەقات و دەرەجات لە نێوان خەڵکدا، بۆیە کاریگەریەکی زۆری هەبوو لە چۆڵکردنی دێهاتەکان، ئێمە ئەمڕۆ لەبەردەم مەسئولیەتێك داین کە بتوانین بەڕاستی ئەو هەڵانەی کە ڕووی داوە چاکی بکەین یان ئەوانەی کە کراوە ئیجابیاتی هەبووە باشتری بکەین، جیاوازی نەکرێت لە دابەشکردنی پێدانی ئەو قەرزی خانووبەرە بە لادێ و شارۆچکە و قەزاکان لەگەڵ شارە گەورەکاندا، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین کۆچی پێچەوانە دروست بکەینەوە لە شارەکانەوە بۆ لادێکان، ئەگەر دەشکرێت بەڕاستی ئێمە بە لادێکان زیاتر بدەین تاوەکو شارۆچکەکان و شارە گەورەکان، لەبەرئەوە ئەگەر هاتو خەڵکەکە گەڕایەوە بۆ لادێکان ئێمە کێشەی کشتوکاڵمان بۆ چارەسەر دەبێت، کێشەی نیشتەجێ بوونیش غیر مەباشر لە شارەکانەوە کۆچ کردنەوە بۆ لادێکان، ئەویش بەڕاستی یەکێکە لە هۆکارەکانی چارەسەرکردنی کێشەی نیشتەجێ بوون، من بۆیە پێشنیار دەکەم کە قەرزی خانووبەرە زیادبکرێت، ئەو ڕێژەیە کەمە، ئەگەرچی گۆڕانێکی باشی بەسەرداهاتووە و لادێکانیشی بەرکەوتووە، بەڵام جیاوازی هەیە بە 15 ملیۆن بۆ شارەکان و 12 ملیۆن بۆ لادێکان، من داوا دەکەم وەکو یەکی لێ بکرێت، بەهەمان شێوە و هەمووشی زیادبکرێت، وەکو بەغدای لێ بکرێت و ببێ بە 30 ملیۆن، سەرچاوە هەیە بۆ ئەمە، لەبەرئەوە ئێمە لە بەندی یەکەمی بڕگەکە لە 350 ملیارەکە ئێمە 100 ملیارمان گەڕاندووەتەوە، دەکرێ 50 ملیاری بخەینە سەر ئەو کەرتە و زیادی بکەین، ئێمە بە 50 ملیار توانیومانە 15 ملیۆن تەرخان بکەین بۆ شارەکان و 12 ملیۆن بۆ لادێکان، کە کردمان بە 100 دەتوانین بیکەین بە 30 ملیۆن، کەواتە لێرە کێشەکەمان چارەسەر دەبێت، خاڵێکی تریش دەکرێت ئەو 50 ملیارەی تریش کە گەڕاندوومانەتەوە لە بڕگەی یەکەم دا تەرخانی بکەین بۆ بووژانەوەی کەرتی وەبەرهێنان بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاویەکان و بتوانین زیاتر ئاو و گڵ بدەینەوە، هەروەها کارەبا دابین بکەین لەڕێگای دروست کردنی سەرچاوە ئاویەکانەوە بۆ دروست کردنی بەنداوی زیاتر........... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە تەئکید و تەرکیز لەسەر تەخسیساتەکە بکەوە، ئەوەندە ملیۆن کەمە و ئەوەندە زۆرە و وەك یەکی لێ بێت و ئەوانە بەس بە نوقات، نەك بچی شەرحی بکەی، چونکە ئەنجومەنی وەزیران تەعلیماتی خۆی هەیە بەوە دەری دەکات، بەس ئێمە ئەو تەخسیساتەکەی کە داندراوە، ئایا بکرێت باشە یان نەکرێت؟ کەمە، زۆرە؟ کاك عبداللە کەرەمکە.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنداوەکان سوودی لێ ببینن بۆ کشتوکاڵ و بۆکارەباش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاردۆ کەرەمکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە دانانی ئەو بودجەیە بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون چارەسەر کردنی قەیرانی نیشتەجێ بوونە لە کوردستان، حکومەتیش سێ کەناڵی داناوە بۆ چارەسەرکردنی ئەم قەیرانە، یەکێکیان سندوقی نیشتەجێ بوونە، یاسایەکی تر هەیە کە یاسای ژمارە 7 لە 2008 دەرچووە، ئەویش دابین کردنی خانووی نیشتەجێ بوونە لە کوردستان کە پێویستە حکومەت لەم ڕێگایەوە بەشێك لەم بودجەیە تەرخان بکات بۆ ئەم یاسایە کە خزمەتی هاووڵاتی دەکات لە چارەسەرکردنی کێشەی نیشتەجێ بوون، خاڵێکی تر هەیە کە پەیوەندی بە سلفەی عەقاریەوە هەیە، لەم سێ ڕێگایەوە دەیەوێت چارەسەری کێشەی نیشتەجێ بوون بکات، ئامانج لە پشتیوانی کردنی یان کەم کردنەوەی بودجەکە ئەوەیە کە ئایا ئەم بڕە پارەیە چەند دەتوانێ چارەسەری نیشتەجێ بوون بکات لەو تەجروبەی کە لە ڕابردوو ڕووی داوە؟، ئێمە پێمان وایە ئەوەی کە سندوقی نیشتەجێ بوون دەیکات بەو تەجروبەی هەیە کە لە کوردستان کراوە تا ئێستا، ئەگەر بەراوردی بکەین لە گەڵ ڕێگاکان کە چەند ئیستیفادەی هەیە بۆ چارەسەرکردن و خزمەتی هاووڵاتی، هەست دەکەین گرنگی دان بەو بڕە پارەی بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون، لایەنێکی نێگەتیفی هەیە، لەبەرئەوەی دابەشکردن لە سندوقی نیشتەجێ بوون لەسەر ئاستی ئاسۆییە، یەعنی بەرەبەرە ئێستا شوێنەکان وا دابەش دەکرێت زەوی ڕەنگە ببێتە کێشەیەکی گەورە بۆ نەوەکانی ئایندەش، ئەمە خاڵێکیان، دووەم: کوالیتی ئەم خانووانە باش نیە، سێیەم: تێ چوونەکەی زۆر زۆرە، یەعنی زیاتر بەلای قازانجی ئەو کۆمپانیایانە کە ئەم خانووانە دەگرنەوە لەوەی کە هاووڵاتی ئیستیفادەی لێ بکات، لەبەرئەوەی بڕی پارەکەش زۆرە، سەرەڕای ئەوەش حکومەت هاوکاریەکی زۆریان دەکات لە خزمەتگوزاری و پارە پێدان، ئینجا هاووڵاتی هەژار ناتوانێت ئەو بڕە پێشەکیە بدات کە پێویستە لە سندوقی نیشتەجێ بوون، لەبەرئەوە من پێم وایە دەبێت ئەو بڕە پارەیە کەم بکرێتەوە و بخرێتە سەر یاسای ژمارە 7ی 2008 کە حکومەت خۆی تەنفیزی دەکات لەڕێگەی دانی زەوی کە شارەوانی دەیدات، وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بە کارەکە هەڵدەستێت، بە تەجروبەی هەولێر مەسەلەن ئەگەر سەیری کەسنەزان بکەی پێش ماوەیەك پارێزگای هەولێر بۆ فەرمانبەران هەندێ خانووی دابەش کردو خەڵکی زۆر هەژار ئیستیفادەیان لێی کرد، وە زۆر جیاواز تر و زۆر باشتریش بوو لەو تەجروبەی سندوقی ئیستسمار کە کردوویەتی، یەعنی بۆیە دەبێت ئێمە قسە لەسەر ئەوە بکەین ناکرێت ئێمە یاسایەك فەرامۆش بکەین کە پەرلەمانی کوردستان دەری کردووە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نیشەجێ بوون، لە سولفەی عەقار کەبەڕاستی ئەویش یەکێکە لەو هەنگاوانەی کە دەتوانێ چارەسەری کێشەی

نیشتەجێ بوون بکات، من پێم وایە بڕی دیاری کراو زۆر کەمە، من هەمیشە ئەو پرسیارەم لەلا دروست دەبێت، ئێمە 17٪ی عیراق وەردەگرین، بۆ دەبێت لە ناوەند بڕی دیاری کراو زیاتر بێت لەلای ئێمە کەمتر بێت؟ کە دێتە سەر بەرژەوەندی و دابەشکردنەکە قسە لەسەر نەتوانینی جێ بەجێ کردنی ئەوە دەکەین کەچی لە ناوەند بە هەمان بودجە 30 ملیۆن دەدرێت، ئەمە خاڵێکە بەلامەوە گرنگە کە پێویستە ئێمە هەر شتەك بەرژەوەندی هاوولاتی تیدایە لەو نیسبەتەی کە لە عیراق بەرمان دەکەوێت بەو یەکسانیە دابەشی بکەین بەو ئیمتیازەوە کە پەیوەندی بە هاوولاتیەوە هەیە، لایەنێکی تر کە بەلامەوە گرنگە جیاوازی نەکردنە کە برادەران و هاوکاران زۆر تەئکیدیان لێی کردەوە، جیاوازی نەکردنی شارولادێیە، بۆ دەبێت لە خانوو، لە ئاوەدانکردنەوە، لە کاتێك دا لایەنی فەرامۆش کراوی تر هەیە کە ئەو پێویستی بە ئاوەنداکدرنەوەی زیاترە، ئێمە وەکو شار مامەڵەی لەگەڵ ناکەین، من پشتیوانی ئەوە دەکەم کە هیچ جیاوازیەك لە بەینی شارو لادێکان نەکرێت، چونکە ئامانجی ئێمە یەعنی لە پێش خستنی ولاتەکەی خۆمان نەهێشتنی جیاوازی نێوان لادێ و شارە، ئەمە جگە لەو خاڵانەی کە پەیوەندی بە کەرتی کشتوکاڵ و کەرتی پیشەسازی هەیە کە پشتیوانی هەڤاڵانم دەکەم لەوەی کە پێیان وایە کە ئەم بڕە لە بودجەی ئیستسمار کەم بکرێتەوە بۆ سەر کەرتی کشتوکاڵ و کەرتی پیشەسازیش، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاروان کەرەمکە.

بەڕێز کاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بۆ هەمان مەبەست لەگەڵ ئەو 250 ملیارە نیم، بۆ ئەوەی کە تەجروبە دەری خست کە ئەو پرۆژانەی کە بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون لە ساڵی ڕابردوو و لە ساڵانی تر تەرخان کرابوو ئەزمەی نیشتەجێ بوونی کۆتایی پێ نەهێنا، ئەوانەی کە سوودمەند بوون لەو خانووانە، بەڕاستی ئەوانە بوون کە خاوەنی خانووبەرە بوون و خاوەنی ئیمکانیەتەکان بوون، هاوولاتیانی کەم دەرامەت کەمترین موستەفید بوونە لەو مەسەلەیە، وە بە دەرەجەی یەکەمیش کۆمپانیاکان موستەفیدی یەکەمن لەو بوارەوە، بۆیە پێشنیار دەکەم 150 ملیار لەو 250 یە بێتە سەر بڕگەی 3 بۆ قەرزی خانووبەرە، سەدی سەد پشتیوانی لەو برادەرانە دەکەم کە پێیان وایە ببێت بە 30 ملیۆن وەکو عیراقی لێ بێت، بۆ ئەوەی هاوولاتی بە ئیسراحەتی خۆی بتوانێ خانووەکەی تەواو بکات، 50 ملیاریش بێتە سەر بڕگەی 5 بۆ پرۆژەکانی کەرتی کشتوکاڵی کە بەڕاستی کەرتێکە کە ئەهمیەتی خۆی هەیە لەو وڵاتەی ئێمە، چونکە ئێمە وڵاتێکی تاحەدێك کشتوکاڵین کە تا ئێستا لەو بوارەدا کشتوکاڵ لە ئاستێکی زۆر نزم دایە، 50 ملیارەکەی دیکەش بۆ سەر بڕگەی 6 کە لە بڕگەی 6 دا 50 ملیار بۆ پاڵپشتی بەرنامەی وەبەرهێنانی وەزارەتی کشتوکاڵ و 50 ملیاریش بچێتە سەر سەرچاوە ئاویەکان، بەڕاستی لە وڵاتی ئێمەدا ئەهمیەت دان بە سەرچاوە ئاویەکان و گلدانەوەی............ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خۆی چوار بڕگەیە، نە پێنجەم و نە شەشەم، ئەو بڕگەیە کامەیە؟ مەبەستت چیە؟ ئەگەر ڕوونی بکەیەوە، بەڵێ کاک عونی؟

بەڕێزعونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەستی ڕاپۆرتەکەیە جەنابی سەرۆك.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باشە، کاك کاردۆ کەرەمکە.

بەڕێز کاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆیە بەڕای من 50 ملیار بە تەنها بۆ سەرچاوە ئاویەکان دابندرێت، چونکە سەرچاوە ئاویەکان لە ئەنجامی ئەوەی کە ئێمە لە وشکە ساڵی تووشی کۆمەڵێك گرفتی زۆر بووینەوە و هاووڵاتیانمان و ژینگەی وڵاتەکەمان و کشتوکاڵ و گەشتوگوزار و سامانی ماسی و ئەوانە، بەڕاستی زۆر پەیوەندارن بە سەرچاوە ئاویەکان، بۆیە 50 ملیار تایبەتمەند بکرێت بە سەرچاوە ئاویەکان، جگە لە 50 ملیارەکەی کە بۆ کشتوکاڵ داندراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڤیان خان کەرەمکە.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە کە ئێمە قسەی لەسەر دەکەین، دەتوانین ئیشارەت بە ئەوە بدەین کە گەورەترین کێشە لەم هەرێمەی ئێمە دا قەیرانی نیشتەجێ بوونە، ئەهمیەتیش لەو بودجەیە کە ئێمە ئێستا موناقەشەی لەسەر دەکەین، پێویستە بە جدی قەیرانی نیشتەجێ بوون چارەسەری پێ بکرێت، ئەهمیەت لە نووسینی ئەم ماددەیە تەنها نووسینەکەی نیە کە 350 ملیار دینار دابین بکرێت بۆ چارەسەری قەیرانی نیشتەجێ بوون، بەڵکو ئەهمیەتەکە لە ناوەڕۆکەکەیەتی، ئایا بە فعلی ئەم 350 ملیارە بە جدی تەرخان دەکرێت بۆ چارەسەری قەیرانی نیشتەجێ بوون؟ ئایا ئەو بڕەی کە تەرخان کراوە بەو شێوەیە دەبێت کە هەموو چینەکان لەم هەرێمەی ئێمەدا بتوانن ئیستیفادەی لێ بکەن؟ هەم خەڵکانی هەژار و چینی ناوەند؟ ئایا حکومەت دەتوانێ ئەو کۆمپانیایانە کە دەتوانن ئیشتراك بکەن لە جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان؟ دەتوانن بدرێت بەو کۆمپانیایانەی کە تەنها تەمەنیان 2 -4 ساڵ نەبێت، یان زەویەکی زۆریان بۆ تەرخان بکرێت یەعنی ببێتە هۆی بەفیڕۆدانی ئەم پرۆژانە و پەککەوتنی پرۆژەکان لەبواری جێ بەجێ کردندا پێویستە حکومەت بتوانێ بە کوالێتی باش و بەچاودێریەکی باش چاودێری بکات، پاشان دابین

کردنی ئەو زەویانە بە شێوەیەك بێت کە زۆرترین کێشەی نیشتەجێ بوون چارەسەر بکات لەم هەرێمەی ئێمەدا، بە نیسبەت دیاری کردنی ئەو نرخی شوقەکانیش پێویستە بە شێوەیەك بێت کە هەموو چینەکان بتوانن ئیستیفادەی لێ بکەن، بە نیسبەت بڕگەی 3 کە باس لە دابین کردنی قەرزی خانووبەرە دەکات، من پشتیوانی ڕایەکەی کاك کاردۆ دەکەم کە بتوانین ئێمەش بە پێی یاسای ژمارە 7ی عیراقی لێ بکرێت کە باس لە سولفەی عەقاری عیراقی کە 30 ملیۆن دینارە، ئەمیش بۆ زیاتر پشتیوانی لە شارو قەزاو ناحیە و گوندەکان بێت و هەموویان بەو شێوەیە بێت کە بۆ ئەوەی زیاتر ببێتە هۆی ئاوەدانکردنەوە، بە نیسبەت بڕگەی 2 و 5 کە باس لە بانکی پیشەسازی و کەرتی کشتوکاڵی دەکات، من بە هەمان شێوە داوادەکەم ئەمەش زیادبکرێت، چونکە هەر دوو ئەو سێکتەرەی کە باس دەکرێت لە هەرێمی کوردستان دا تا ڕادەیەك دواکەوتوویی بە خۆیەوە دەبینێت، بۆیە پێویستە ئێمە لەسەر بودجە جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە کە ئەم بودجەیە زیاد بکرێت، بۆ زیاتر بەرەوپێش چوون و بووژانەوەی کەرتی کشتوکاڵی و ڕەخساندنی بوار بۆ بەرەوپێش چوونی بانکی پیشەسازی دا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك گۆران کەرەمکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ستراتیجیەی حکومەت لەم ماددەیەدا ئەوە ڕوون دەبێتەوە کە هەوڵ دانە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نیشتەجێ بوون لە هەرێمی کوردستان، ئەمیش بە تەرخان کردنی 350 ملیار لەلایەك بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون و لەلایەکی تر لەسەر سولفەی عەقاری، من بەڕاستی پشتیوانی لە سندوقی نیشتەجێ بوون دەکەم لەوەی کە لە سندوقی نیشتەجێ بوون خەڵکانی کەم دەرامەت و خەڵکانی بێ زەوی دەبن بە خاوەن خانوو، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە هانی خەڵك دەدەین کەوا فێری ژیانی نیشتەجێ بوونی ستوونی بن، کە ئەمەش بۆ ئایندەی ئەم هەرێمە زەویەکی زۆر دەگەڕێتەوە بۆ نەوەکانی داهاتوو کە نابێتە هۆی فراوان بوونی مەساحەیەکی زۆر و جێ بوونەوەی کەمترین خەڵك لەناو ئەو مەساحەدا، جگە لەوە خزمەتگوزاری کە بۆ ئەم خانووانە دابین دەکرێت کە دەبێتە ئەرکی کۆمپانیاکان کە ئەمەش ئەرکی حکومەت لەم لایەنەدا سووك بێت و زیاتر بپرژێتە سەر خزمەتگوزاری تر، بەڵام من گومانم نیە سەرجەم ئەندام پەرلەمان و هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی ئەم ماددەیە بە شێوەیەك دابڕێژرێت کە چارەسەی کێشەی نیشتەجێ بوون لەم هەرێمەدا بکات، بەڵام ئەوەی وامان لێ دەکات کە بەشێکمان بە گومانەوە سەیری ئەم ماددەیە بکەین، کە بریتیە لە هەندێ هەنگاوی ڕابردوو کە کوالیتی خانووەکان باش نەبووە و سعریان بەرز بووە وەك پێویست نەبوونە، بەڵام ئەو هەنگاوەی ئێستا هەیە، ئەوەی ئێمە بیزانین هەنگاوێکی تازەیە و هیچ ڕێنمایی و وردەکاریەك لە بەرچاوی دەستی ئەندام پەرلەمانەکان دا نیە، وە

لەبواری عەمەلی دا ئەو خاڵە باشانەی گوتمان جارێك نەهاتووەتە بەرچاومان بزانین ئەم هەدەفانە تەحقیق بووە یاخود نا؟، ئەم هەنگاوەش وابزانم بۆ ساڵێك نیە و بۆ ماوەی 10 ساڵ بەردەوام دەبێت، بۆیە من پشتیوانی دەکەم کە هەنگاوێکی باشە، بەڵام لەبەرئەو خاڵانەی کەوا ئاماژەم پێی دا، پێم باشە 50 ملیاری کە لەبەرئەوەی ئەم ساڵ هەنگاوێکی سەرەتاییە بگوازرێتەوە بۆ سولفەی عەقاری و وابکرێت سولفەی عەقاری زیادبکرێت، ئەگەر ئەو ئەهدافە باشانە ئەم ساڵ تەحقیق بوو و گومان تیا نیە سەرجەم ئەندام پەرلەمانان لە ساڵی داهاتوو داوای زیاتری ئەم مەبلەغە دەکەن، بە نیسبەت سولفەی عەقاریش من پشتیوانی لە رەئیەکەی لیژنەی قانونی دەکەم کەوا زیادبکرێت و جیاوازی نەهێڵدرێت لەنێوان شارو شارۆچکە و لادێکان، زۆربەی ئەندام پەرلەمانەکان باسی ئەوەیان کرد کە باسی نەهێشتنی جیاوازی دەکەین بۆ هێنانەدی دادپەروەری کە نەبێتن، بەڵام ئێمە لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە مەسەلەی ئەو 100 مەتریە لە بودجەشدا یەك لابێتەوە کە لە سلێمانی هەیە و لە هەولێر و دهۆك نیە، ئەمە هەم مۆرکی دوو ئیداریە و هەم جیاوازی هەیە لەو مەسەلەی ناعەدالەتیە، بۆیە پێدانی سولفەی عەقاری بە مەسەلەی 100 مەتری لە هەموو شارەکان دا هەبێت، بە نیسبەت بواری کشتوکاڵیش من نازانم ئەگەر وەك پێشنیار یان وەك پرسیار بیکەم لەو سندوقی بانکی کشتوکاڵی لەساڵانی ڕابردوو کە وشکەساڵی بوو جوتیاران قەرزیان کردووە لەم بانکە و بەهۆی وشکەساڵیەوە تاوەکو ئێستا ئەم قەرزە نەدراوەتەوە و حکومەت ڕای گرتووە، واتە لێی خۆش نەبووە بەڵکو ڕاگیراوە، ئەگەر مەبەستمان ئەم ساڵ بووە لە ساڵانی داهاتوو گرنگی دانە بە بواری کشتوکاڵی، من پێشنیاری ئەوە دەکەم و داوایەکی واش هاتووە بەردەم بەڕێزتان لەم پەرلەمانەوە، ئێمە کە سەردانی ئەم دێهاتانەمان کردووە ئەم قەرزەیان لەسەرەو ناتوانن بیدەنەوە، لەبەرئەوە لەو قەرزەیان خۆش ببن لەم ساڵدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك قادر کەرەمکە.

بەڕێز قادر حسن قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە گشتی پشتگیری لە ماددەکە دەکەم، بەڵام سەرەتا پرسیارێکم هەیە لەبەڕێز وەزیری دارایی کە ئایا ئەم پارەیە لە چ سەرچاوەیەکەوە هاتووە؟ لە زمنی بودجەی هەرێمی کوردستانە یاخود سەرچاوەکەی شوێنێکی ترە؟ چونکە ئەگەر وابێ با لێرە باس نەکرێت لە شوێنێکی تر موناقەشەی بکەین، پاشان لێمان کەم دەکرێتەوە ئەگەر لە بودجەی هەرێم نەبێت، هەروەها پێشنیار دەکەم 50 ملیار بخرێتە سەر سلفەی عەقار، ئەو بڕە پارانەی کە بۆ کەرتی کشتوکاڵ و بانکی پیشەسازی دیاری کراوە، من بە کەمی دەزانم، چونکە ئەو دوو بوارە هەردووکی یەکیان لەوەی تریان گرنگترە، بەڵام ئەوەی بە لای منەوە زۆر گرنگە، ڕێگا چارەیەك بدۆزرێتەوە بۆ ئەو شارۆچکە و گوندانەی بە تایبەتی کە لە شریتی حدودیەکان لەسەردەمی ڕژێمی بەعسی گۆڕبەگۆڕ ڕاگوێزرابوونەوە تاوەکو ئێستاش سەنەدە و تاپۆی خانووبەرە و موڵك و

ئەملاکیان وەکو پێویست نیە، کەواش بێت مومکینە ئـەو سلفەی عـەقارە نەیانگرێتـەوە، بۆیـە مـن لێـرەوە پێشنیار دەکەم کە ڕێگا چارەیەك و میکانیزمێك بدۆزرێتەوە کە شمـولی ئـەوانیش بکات، ئاوەدانکردنـەوەی ئەو شوێنانە زۆر تایبەتمەندی خۆی هەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك فاضل بەشارەتی کەرەمکە.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان زۆر باس لە مەسـەلەی کـەمی یـان زۆری ئـەو بودجەیـە دەکرێـت بـۆ دوو مەبەستی زۆر گرنگ کە لـە کوردسـتان پـێم وایـە زەرورییـاتی زۆر گـەورەن بـۆ هـەرێمی کوردسـتان، بـە حەقیقەت من پێم باشـترە بـاس لـەوە بکرێـت کـە مـن بەڕاسـتی نـاوێرم بڵـێم زۆرە یـان کەمـە، چونکە بـە حەقیقەت ئەو بودجانەی لە رابردوو بۆ پرۆژە خزمەتگوزاریەکان سەرف کـراوە لـە ڕاسـتی دا موسـتەفیدی یەکەم کۆمپانیاکانن و بردوویانە لەو بودجەیەی کە بۆ ئاوەدانکردنەوەی کوردستان یان بۆ خەڵکی فـەقیر و هەژار بـۆ بنیادنانـەوەی ژێرخـانی ئـابووری لـەم هەرێمـە، بەڕاسـتی مـن ئەوەشـی دەگێڕمـەوە بـۆ نـەبوونی چاودێری دارایی لەم وڵاتە و لەهەمان کاتدا من پێم خۆشە بە واقعی ئەوە بڵێم، بەڕاستی لەلایـەن زۆربـەی خەڵکی کوردستانەوە گومان لە بەرپرسە باڵاکانی هـەرێمی کوردسـتانیش دەکرێـت لـە بـێ دەنگیـان و قەپـە گەورەیەی کە کۆمپانیا زەبەلاحەکان لە ئەو بودجەیە دایـدەگرن کـە بـۆ ئاوەدانکردنـەوە و بـۆ ئیسـتیفادەی خەڵکی فەقیر و هەژار دایدەگرن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەڕاستی ئەوەی کە باس دەکرێت لـە مەسـەلەی سولفەی عەقار من پشتیوانی لە ڕای ئەو بەڕێزانـە دەکـەم و پـێم وایـە بەڕاسـتی ئێمـە وەکو حـەق دەبێـت پێمـان وابێـت و بمانـەوێ ژێرخـانی ئـابووری ئـەم وڵاتـە ئـاوەدان بکرێتـەوە دەبێـت تموحێـك لەبـەردەمی لادێکانی کوردستان دروست بکەین، ئەو کۆچەی پێچەوانە دروست بکەین کە ئێستا زۆربەی زۆری لادێکـانی کوردستان چۆڵ کراون، هەموو دەزانین و زۆربەی کات لە کەناڵەکانی راگەیاندن لـەناو میـدیاکان بـاس لـەوە دەکرێت کە گوایە هەرێمی کوردستان تەنها دووکاندارەکە کوردە، ئەمە زۆر کات ئەم وشـەیە بـەکارهاتووە و بەکاردێت، لە حەقیقەت دا ئەگەر ئێمە بمانەوێ ژێرخانی ئابووری خۆمان بنیادبنێینەوە بەڕاسـتی دەبێـت ئیهتمام بە ئاوەدان کردنەوەی لادێکان بدرێت، بـەڵام لێـرە کەمیـەتێك بـەلادێکان دراوە لەگـەڵ ئـەوەی لـە سولفەی عەقار حەقی شار زیاتر حیساب کراوە لەوەی کەحەقی لادێ، هەموومان دەزانین ڕۆڵی لادێکان لـە رابردوو و لە بەردەوام بوونی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد، لادێکان چۆن بوونـە گـەورەترین کەرەسـتەی شـۆڕش و گـەورەترین زەخیـرەی شـۆڕش، بۆیـە داواکـارم و پێشـنیار دەکـەم ئەگـەر ئیهتمـامی زیـاتریش بـە لادێکان نەدرێت وەکو شار حیسابی بۆ بکرێـت، لەبـەر ئـەوە ئەمـە مـن بـە حـەقێکی ڕەوای دەزانم و تمـوح دەخرێتە بەردەمی لادێکان بۆ ئاوەدان کردنەوە، خـاڵێکی تـر کـە پـێم باشـە بـاس بکرێـت، بەڕاسـتی چـەند ساڵێکە نەك تەنها ئەم ساڵ، باس لە دروست کردنی بەنداو دەکرێت بۆیە مەبەسـتم ئـەو عـەدەدەی بودجـە

که 350 ملیار دینار دیاری کراوه، بەڕاستی من پێشەکی ئیشارەتم پێیدا کە نالێم زۆرە یان کەمە، بەڵام هەمووومان دەزانین ئەمساڵ گەورەترین سامانی ئاو لە دەست هەرێمی کوردستان دەرچوو، ئەگەر ئێمە ئەو بەنداوانەی لەڕابردوو باس دەکرێت دروست بکرانایە هەم بۆ ئاوەدان کردنەوەی لادێکانە، هەم بۆ دێراو کردنی زەویە کشتوکاڵیەکان، ئەو سامانە گەورەیەکە ئەمساڵ کە خوای گەورە بە ئێمە و بە هەموو جیهانی بەخشی ڕاستیەکەی ئێمە هیچ ئیستیفادەیەکمان لێی نەکردو لە دەستمان دەرچوو، لایەنێکی تر ڕاستیەکەی مەسەلەی کشتوکاڵ کە بە حەقیقەت باسی ئەوەی کە کشتوکاڵ لە کوردستان هەمووومان دەزانین کە ئێستا و چەند ساڵێکە بەڕاستی دەتوانم بڵێم لە ساڵی 1991 ەوە بە هۆی نەبوونی وەبەرهێنان لە کوردستان، کوردستان ئێستا بووەتە سەرچاوەی نەخۆشی، چونکە لە وڵاتێکی زراعی ئەگەر وەکو ئەوەی هەمووومان بینیمان بە تایبەتی لە پێرار لە مناسەبەی سیانزە بەدەری ئێران کیلۆیەك تەماتە چووە تەقریبەن چوار تا پێنج هەزار دیناری ئێستای خۆمان، ئەگەر بەراوردی بکەی لەگەڵ سکەی سویسری چەند دەکات؟، ئەگەر وەکو جاران بوایە خەڵك دەتۆقی لەوەی کیلۆیەك تەماتە بچێتە ئەو حەدە، لەبەرئەوە بە حەقیقەت ئەمە غەدرێکە لە خۆمانی دەکەین، بۆیە من هیوادارم لە مەسەلەی کشتوکاڵیش ئیهتمامێکی تەواو بە مەسەلەی کشتوکاڵ بدرێت لە کوردستان، چونکە ئەوە دەبێتە بناغەیەکی ئەساسی بۆ ئاوەدان کردنەوەی کوردستان و رزگاربوونی خەڵکی کوردستان لەو قەیرانە و بەو گرفتاریەی کە خەڵکی کوردستانتێی کەوتووە لە هەموو ڕوویەکەوە، لەڕووی پەلەوەر، لەڕووی زەوی و زراعەت، هەتا لەڕووی گۆشت، یەعنی ئێستا دەچین گۆشتی چەند ساڵی بەرازیل دێنین و لەم وڵاتە سەرف دەکرێت، لەهەمان کات دا هەمووومان بینیمان لە ڕابردوو کوردستان سەرچاوەی گۆشت و زەوی و زراعەت و هەموو ئەو پێداویستیانە بووە بۆ وڵاتانی دەوروبەریش، ئەمەش بە حەقیقەت ناکرێت هەر ئەمساڵ بدەینە دەست ساڵێکی تر و جوتیارانیش هەر لە چاوەڕوانی دابن، ئاخر قسەم ئەوەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، پێشنیار دەکەم کەوا سەندوقێکی قەرەبوو بۆ جوتیاران لە کوردستان دابندرێت، چونکە هەمووومان دەزانین ساڵانە دەیان خەلە و خەرمانی خەڵك دەسووتێ و کەس............ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە وەرە سەر بابەتەکە، ئێمە باسی تەخسیسی پارەیەك دەکەین بۆ خانوو ئایا بکرێت، باشە یان نا کەمە یان زۆرە، سەرچاوەکەی لە کوێیە؟ ربح دێتە سەری یان نا؟ کوردستان چەند پێوەی مەربوتە؟ تۆ باسی ئەوانە بکە، ئەوە مەسەلەیەکی ترەو لە وەختێکی تر، ، کاك فاضل کەرەمکە.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عمر هەورامی کەرەمکە.

بەڕێز عمر صديق محمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرەتای قسەكانم بە ئاراستە كردنی پرسیارێكە لە جەنابتان و لە لیژنەی یاسایی دەست پێ دەكەم، ئەویش ئەوەیە بڕی بودجەی تەرخان كراو بۆ ئەمساڵ بۆخەرجیەكان (یانزە ترلیۆن و چوار سەد و سی و دوو ملیار و سەد و حەفتا و شەش ملیۆنە)، بڕی داهات (سێ سەد و چل و هەشت ملیار و شەش سەد و حەفتا و نۆ ملیۆنە)، وەعەجزەكەشی (هەشت سەد و سی و پێنج ملیارە)، ئەو بڕەیەی كە ئێستا لەبەردەستمانە 350 ملیار لە هیچ كام لەم خاڵانەی سەرەوەتان كە ئاماژەم پێیدا نیە؟ ئایا لەڕووی یاساییەوە وارده لەناو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان بڕێك هەبێت كە نە لە خەرجی و نە لە داهات نە لە عجز هەبێت؟ وە ئەگەر بڕیارە وەكو قەرز بێت باشتر نەبوو لە ماددەی یەكەمی پرۆژەی بودجە باسی لێوە بكرابایە كە حكومەت بە نیازە 350 ملیار قەرز بكات؟ وە ئەگەر بە نیازن قەرز بكەن لە چ بانكێك دەكرێت ئەو قەرزە؟ بە چ ربحێك و بە چەند ساڵ ئەم پارەیە دەدرێتەوە؟ بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەگەر بڕیارە، ئەگەر ئاساییەو یاساییە، ئەم بڕە قەرز بكرێت بەپێی ئەو لێكدانەوەی كە بەخێرایی بۆ ئەم ژمارەیە كردوومە، ئەوە حكومەتی هەرێمی كوردستان ساڵی یەكەم نزیكی(20 -30)ملیار دینار وەكو فائیدە ئەبێ بدات، ئەگەر بڕی فائیدە لەسەر قەرزەكە بە 10٪ بێت ئەبێ ئەوەندە بدات بەو بانكە یان ئەو شوێنەی كە قەرزی لێ دەكات، ئەمە تەنها بۆ ساڵێك، ئەی ئەگەر تۆ قەرزەكەت بۆ 10 ساڵ كرد حەتمەن بڕەكە زیاتر دەبێت، ئایا تەرخانكردنی یان پێدانی ئەم بڕە زۆرە لە سامان و موڵكی خەڵكی كارێكی باشە؟، لەكاتێكدا ئێمە وەكو صندوقی نیشتەجێ بوون، لە ساڵانی ڕابردوو تەجوربەیەكمان هەبوو، تەسەور ناكەم كەم تا زۆر ئەگەر بەراوردی بكەین بەم پرۆژەی كە ئێستا پێشكەش كراوە، زەرەرو زیانی زیاتربێ، من تەسەور دەكەم ئەوەی پێشوو باشتر بوو، لە لیژنەی داراییش كاتێ كە كاك (هێرش محرم) لەوێ هەندێ تەوزیحاتی پێداین بۆمان دەركەوت كە تاقەتی حكومەتی هەرێمی كوردستان و ئەو كۆمپانیانەی كەوا لەپرۆسەی وەبەرهێناندا بەشدارن، لە حدودی (100 – 200)ملیار دینار بووە لە حدودی 2 ساڵدا، ئەو خانوو ویەكەی نیشتەجێ بوونانەش كە پلانی بۆ دانراوە، لەماوەی ساڵێكدا زۆر كەمتر بووە لەوەی كە ئێستا تەقدیر كراوە، لەماوەی 2 ساڵدا نزیكەی 22 هەزار ئەوەندە یەكەی نیشتەجێبوون بووە، هەروەكو بەڕێزیشی لەدانیشتنی لیژنەی دارایی ئاماژەی پێدا، كە بەشێك لەو یەكەی نیشتەجێبوونانە هێشتا تەواو نەبوون، واتە لەبواری جێبەجێكردندان، من ئەپرسم ئەم بڕە بەو قەبەییە بۆ لەكاتێكدا توانای حكومەتی هەرێمی كوردستان هەر لەسەرەتاوە دیارە، كە ئەوەندە نیە، بۆ ئێمە ئەم هەموو بارگرانیە بخەینە سەر دەستەی وەبەرهێنان و ئیلتیزام كردنی وەزارەتی دارایی بەپێدانی ئەو بڕەو پێدانی ئەو بڕە، من پێشنیار دەكەم، ئەگەر بڕیارە ئەم بڕە بمێنێتەوە و بەڕا وەرگرتنی بەڕێز وەزیری داراییش، ئایا تاقەتی حكومەت بەفیعلی چەندە بەپێدانی قەرزی خانوو بەرە یان قەرزی سولفەی عەقاری؟، (15) ملیۆن (20)ملیۆن یان (25)ملیۆن؟، ئەم پرسیارە لەبەڕێزیان بكرێت بۆ ئەوەی پەرلەمان بڕیارێك بدات دواتر تەنسیق و هاوكاری

هەبێت لەبەینی پەرلەمان وحکومەت، بۆ ئەوەی دوایی نەوترێت تاقەتی حکومەت زیاتر بووە یان کەمتر بوو، بەڵام پەرلەمان بەو شێوەیە بڕیاری دا، من پێشنیار دەکەم کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بەتایبەتی دەستەی وەبەرهێنان بەو تەجروبەی کە هەبوو لە ساڵانی ڕابردوو بەوە پابەند بێت، تا ئەوەی ئەم پرۆژەیە دیراسەتێکی باشتری بۆ بکرێت، چونکە بە حەقیقەت تەرخان کردنی ئەم برە هەم لە ڕووی ئیلتیزاماتی مالیەوە حکومەتی هەرێم و هاووڵاتیان بارگرانی مالیان بۆ دروست دەبێت، هەم لەڕووی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی ئیحتیمال دەکات گرفتێك یان کێشەیەك بۆ حکومەتی هەرێم دروست بکەین، چونکە بەپێیی ئەوەی کە بیستوومانە ئەوەشی کە وتراوە لە ڕاگەیاندن، ئەم بڕە زیاتر بۆ ئەو یەکە نیشتەجێبوونانەیە کە عەمودییە، من پرسیار دەکەم ئایا دیراسە لەسەر ئەوە کراوە؟، کەخواستی هاووڵاتیانی کوردستان لە وەرگرتن و نیشتەجێبوون لەیەکەی عەموودی باشە لەڕووی دەروونیەوە ئارامی بۆ دروست کردوون؟، ئایا نەبووە بەهۆی دروست کردن یان زیاد کردنی کێشەی کۆمەڵایەتی؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر نورەدینی، فەرمووو.

بەڕێز عمر حمد امین خدر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا درێژەدان بەبەرنامەی چارەسەرکردنی نیشتەجێبوون لەکوردستان، بەبەرنامەیەکی گشتی وەکو پرەنسیپێك کارێکی باشە، چونکە جگە لە زۆربوونی ژمارەی دانیشتوان بوونی ئەم قەیرانە ڕەگێکی دەگەڕێتەوە بۆ سیاسەتەکانی ڕژێمی بەعسی ڕووخاو، چونکە دەبینین لەڕابردوودا یەکێك لە سیاسەتەکانی ڕژێم، بریتی بوو لە سیاسەتی کۆچ پێکردنی بەزۆرەملێ و ڕاگواستن، ئەمە بۆخۆی لە ڕووی نیشتەجێبوونەوە، قەیرانێکی دروست کرد کە تا ئێستاش شوێنەوارە سلبیەکانی هەر بەردەوامە، بۆ نموونە لە ناوچە ڕاگوێزراوەکان لە ساڵی 1989 تا ساڵی 1992 دانیشتوانی ئەو ناوچانە لە ماوەی (3 – 4) ساڵ چوار جار خانوویان ڕووخێندراوەو دروست کراوەتەوە، ئەمە بەنیسبەت هاووڵاتیەوە بارگرانیەك بووە تا ئێستاش ئەو ناوچانە لەڕووی مەسەلەی نیشتەجێبوون و ئاوەدانکردنەوە گرفتی تایبەتیان هەیە، بەڵام من پێشنیار دەکەم، لەگەڵ ئەوەی ئەم بەرنامەیە بەردەوام بێت و حکومەتی هەرێمی کوردستان بایەخی پێبدات، بەڵام زیاتر جەخت بکرێتە سەر مەسەلەی سولفەی عەقارو قەرزی خانووبەرە، واتە لەوێ ئەو نیسبەتەی کە دیاریکراوە بەڕێزانیش کە پێشتر ئیشارەتیان پێدا کە قەرزەکە بکرێت بە (100)ملیار ئەمە پێشنیارێکی باشە، بۆ باشە؟ با بپرسین بۆ باشە؟ کە ئەم ڕێژەیە زیاد بکرێت، یەکەم: ئەگەر ئێمە ئێستا بێین بەراورد بکەین لەگەڵ ساڵی ڕابردوو، دەبینین داواکاری هاووڵاتیان، موعامەلە کردنیان بۆ وەرگرتنی قەرزی خانووبەرە، چەندین بەرامبەر زیادی کردووە، بەبەراورد لەگەڵ ساڵی ڕابردوو، بەتایبەتی دوای ئەوەی کە پەرلەمانی کوردستان و لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان هەوڵیاندا مەسەلەی ڕیبا چارەسەر بکرێت، ئەمە وای کردووە کە هاندان زۆر بووە بۆ وەرگرتنی قەرزی

خانووبـەرە، خـاڵێکی تـر ئەوەیـە لـە مەسـەلەی وەرگـرتنی قـەرزی خانووبـەرە، هـاووڵاتی ڕەغبـەتی خـۆی تەحقیق دەکات لە دروست کردنی جۆری خانووەکەی، واتە لەڕووی نەخشەوە، لـەڕووی بەشـداری کـردن لـە جێبەجێ کردنی خانووەکەی خۆی، ئەمە دەرگا دەکاتەوە لەبەردەم هاووڵاتیان، چونکە دەبینین لە هەرێمی کوردستان هەندێ هاووڵاتی بە کۆمەك خانوو دروست دەکەن یـان بـەخۆیان دروسـتی دەکـەن، کـە ئەمـەش لـەڕووی تێچوونیشـەوە، ئەگـەر قـەرز بـدرێت کـەمتر لەسـەر هـاووڵاتی دەکـەوێت، خـاڵێکی تـر ئەوەیـە کـە لەڕێگای سولفەی عەقارەوە دروست کردنـی خـانوو پرۆسـەکەی خێراتـر تـەواو دەبێـت، بـە بـەراورد لەگـەڵ ئەوەی کە کۆمپانیاکان دەیکەن، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو موشکیلەی کە بەڕێزان پێشـتر باسـیان کـرد، مەسـەلەی 100 مەتری و 200 مەتری ئەوە چارەسەر بکرێت، چونکە پـارە دەدرێـت لەسـەر ئەساسـی دروسـتکردنی خانوو نەك لەسەر ئەساسی ئەوەی کە زەوییەکەی چەندە؟، بۆیە تا ئێستاش دەبینین یەکێك لەو گرفتانەی کە هاووڵاتیان بەدەستیەوە دەناڵێنن مەسەلەی خانووی 200 مەتریە کـە دابەشـی دەکـات بـۆ دوو خـانووی 100 مەتـری، ئەبێ یەکێکیان تەنازول بکـات بـۆ ئـەوی تریـان، ئەمـە گرفتێکـە لـە دائیرەکـان لـە وەرگـرتنی سولفەی عەقاردا، بەربەستێکی گەورەی دروست کردووە پێویستە ئەمە چارەسەر بکرێت، هەروەها تەئیـدی ئەو ڕەئیەش دەکەم کە بەڕێزان کردیان، باسیان لەوە کرد کە جیاوازی لەنێوان شـارو لادێکانـدا نـەمێنێ بـۆ ئەوەی ئەمە بکرێت بە بەشێك لە هاندان بۆ ئاوەدانکردنـەوەی گونـدەکان، لەگـەڵ ئەوەشـدا پێویسـتە دامـو دەزگا پەیوەندیـدارەکان لـەناو حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتاندا تـەعلیماتێکی ورد دەربکـەن بـۆ ئـەوەی کـە شریتە حدوودیەکان ئەوەی کـە باسـکرا، ناوچـە ڕاگوێزراوەکـان لەگـەڵ لادێکـان لـە مـەرجی تـاپۆ ئیسـتیسـنا بکرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عیماد، فەرموو.

بەڕێز عیماد محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: لەسەرەتا پشتگیریا وێ بۆچوونێت دکەین، کوا هاتیە ئازراندن ژ لایا ژمارەکا ئەندامێ پەرلەمانی، سەبارەت دیار کرنا سەرچاوەت ڤێ برێ پارەی، چونکە سەرچاوەکە بۆمە ڕوون نیە؟، ئەگەر ژ 17٪ێ لە بودجە بیتن، ئەڤە تشتەکی دییە، ئەگەر ژی نە، جهێ پرسیارێیە، دووەم: سەبارەت پێشنیارا هەردوو لیژنەیەن یاسایی و دارایی، پێشنیار دکەم ڤێ ڕەنگێ بت، (200)ملیار دینار بێنە تەرخانکرن بۆ مەبەستێن پشتگیریا پرۆژەت سندوقا نیشتەجێبوونێ، (100)ملیار دینار بێنە تەرخانکرن بۆ تەعزیز کرنا قەرزێ عەقاریی، برێ پارە پێشنیار کری بۆ تەرخانکرنا قەرزا عەقاری لە پارێزگەهاو قەزا وناحیاو گوندەکان وەکی ڤیت، ڕێنماییا تایبەت بۆ وەرگرتنا قەرزێ عەقاری بێنە دارێتن، سەبارەت بەو دەڤەرێن تەسوییەو تاپۆ لێ نەهاتیە کرن، بەڕاستی وەکی مە ئیشارەت پێدای، سەرچاوەیا ڤێ پارەیا بۆمە ڕوون نینە، ئەگەر ژێ 17٪ ێ بودجا هەرێما کوردستانێ نەبیتن، بۆمە گومانێك یا دروست بوویە ئەڤە

ئیحتیماله قەرزەك بیتن، ئەگەر قەرزیش بیتن بەڕاستی مە ناچارین ئیتیجاها ئاخافتنا خۆ بەرەڤ ئاراستەیەکی دی ببەینەوە، بۆمە هەندەك و کۆمەڵێك پرسیارا دیار بوویە، ژوانا ئایا ئەگەر قەرز بیتن، ئەڤ قەرزە ل کام بانقێ هاتیە وەرگرتن؟، دوو: ئەگەر ئەڤ بانقە هی ناوخۆیە یان هی بیانیە، سێ: ڕێژا فائیدەی چەند بیت؟، چار: بۆ ماوەیا چەند سالانە؟، پێنج: کۆیە گشتیە فائیدەی بۆ ماوەی قەرزی دەبیتە چەند؟، ئومێدەوارم ئەڤ چەند پرسیارا بۆمە بێتە ڕوونکرن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

شەونم محمد، فەرموو.

بەڕێز شونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تێبینیانەی کە هەم بوو زۆبەی زۆری لەلایەن هاوڕێکانمەوە باسکراو پێویست ناکات دووبارەی بکەمەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هاوڕاز خان، فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەتادا بەڕاستی منیش هەر بەوە دەست پێدەکەم ئەم سەرچاوەی پارەیە دیار نیە؟، ئەمەمان بۆ ڕوون بکرێتەوە زۆر باشە، ئەم ماددەیە بەڕاستی ماددەی (19) ماددەیەکی زۆرگرنگە، پەیوەندی بەژیانی یەکە یەکەی هاوولاتیانەوە هەیە، من وا ئەزانم بابەتێکی هێندە گرنگە، چونکە ئێستاکە خەڵك چاوەڕێ دەکات لێرەدا بڕیارێکی چۆن دەدرێت لەسەر ئەو بابەتە، بەنیسبەت خاڵی یەکەم بەڕاستی ئەو بڕەی کە بۆ صندوقی نیشتەجێبوون دانراوە، من پێم وایە ئەمە نیوە بکرێت، من پێم وایە ئەم بڕە زۆرە، لەبەر چەند هۆکارێك بەڕاستی، یەکەم: من پێم وایە ئەو خانووانەی کەوا لە ڕێگای صندوقی نیشتەجێبوونەوە کراون و لەڕێگای کۆمپانیاکان کە زۆریان بردووە کەموکورتی زۆریشی تێدا بووە، دووەم: بەڕاستی مەرجی زۆر قورسی تێدا بووە، کە هاوولاتی ئاسایی نەیتوانیوە ببێتە خاوەنی خانوو، سێیەم: ئەو خانووانە وەکو پێویست بەڕاستی نەیانتوانیوە کێشەی نیشتەجێبوون چارەسەر بکەن، لەبەر ئەوە من پێم باشە، نیوەی ئەوە بخرێتە سەر خاڵی سێیەم کە پێشینەی خانووبەرەیە، من ئەوە زۆر بەپێویست دەزانم، پێشینەی خانووبەرە، ڕاستیەکەی ئەوەیە کە تاکو ئێستا تەفعیل نەکراوە، لەبەر چی؟، لەبەر چەند هۆیەك، هۆی یەکەم: لەبەر ئەوەی سووی لەسەر بووە، خەڵکێکی زۆر نەیانتوانیوە سوودی لێ وەربگرن و پارە وەربگرن لەبەر مەسەلەی سووەکە، هۆی دووەم: پارەکە خۆی لەخۆیدا کەم بووە، هۆی سێیەم: وەکو هەولێر من تا دوێنێش لەگەڵ بەڕێوەبەری بانکی خانووبەرە قسەم کردووە، ئەو بڕە پارەیە کە (12)ملیۆنە بۆ

(200)مەترە، یەعنی دوو کەس ڕێك دەکەون لەسەر ئەوەی کە (200)مەتر بکرن، ئەگەر هەر کەسێك گەڕەکە تازەکانی هەولێر ببینێ دەبینین لە 85٪ تا 90٪ی خانووەکان (100)مەترن، لەبەر ئەوە خەڵك توانای ئەوەی نیە، کە زەوییەکی (200)مەتری بکرێت، ئەم بڕە پارەیەش بۆ (200)مەترە، دێن بەدووکەس دەیکرن، پاشان کێشە لەوە دروست دەبێت کە دەبێ یەکێ لەوانە تەنازول بکات بۆ ئەوی تر لە (12)ملیۆنەکە، ئەگەر وەری بگرێت، لەوەدا کێشە دروست دەبێت لەوانەیە یەکێکیان تەنازول نەکات، بۆیە هەندێکی هەر وەریناگرن، ئەو خەڵکەی کە پێم وایە (200)مەتر ئەکرێ و ئیمکانیەتی هەیە بکات بەخانوو، بێگومان ئیمکانیەتێکی باشی هەیە، لەبەر ئەوەی زۆربەی ئاستی ژیانی هاووڵاتیان لەوەدایە، کە من وتم لە 85٪ تا 90٪ی من گەڕەکەکانی هەولێرم تەماشا کردووە، بۆیە من پێم باشە بۆ تەفعیل کردنی ئەم کارە، کە ئێستا جێگای دەستخۆشیە کە سووەکە هەڵگیراوە، ئێستا خەڵکێکی زۆر زەوی هەیە بەس بۆی ناکرێ بەخانوو لەبەر ئەو هۆیانە، یەکەم: بڕەکەی زیاد بکرێت لە (25 – 30) ملیۆن کەمتر نەبێت، دووەم: کێشەی خانووی (100)مەتریش لە هەولێر چارەسەر بکرێت، واتە ئەم پارەیە بۆ خانووی (100)مەتریش بدرێت، دوا پێشنیارم ئەوەیە کە ئێمە کێشەیەکمان هەیە، ئەو کچەی کەوا بەخێوکەری خێزانەکەیەتی، بەهەر هۆکارێك لە هۆکارەکان ئەم بووە بە بەخێوکەری خێزانەکەی، لەکاتێکدا کە زەوی هەیە، بۆی نیە ئەم پارەیە وەربگرێت، بەپێیی ئەوتەعلیماتەی کە هەیە ئەم پارەیە وەرناگرێت، بۆیە داوا دەکەم ئەو کەسانەی کە پێویستیان بەم پارەیە هەیە با وەریبگرن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر بەشیر، فەرموو.

بەڕێز د. بەشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرەتادا گومان لەوە نیە، کە چارەسەر کردنی کێشەی نیشتەجێبوون شتێکی زۆر چاکەو جێگای دەستخۆشیە، لەبەر ئەوەی ئەمڕۆ لەکوردستاندا یەك لە کێشەو ئاریشە گەورەکانمان مەسەلەی نیشتەجێبوونە، بەڵام مەسەلەی نیشتەجێبوون چەند گرنگە، گرنگتر ئەوەیە کە ئێمە ئاگاداری مەسەلەی ئابوری خۆمان بین، یەعنی ئەوەندەی کە قازانج دەکەین، زەرەرو زیانەکان لە قازانجەکان زیاتر نەبێت، ئینجا چ لایەنی ئابووری بێت، چ لایەنی ئایینی بێت، چ لایەنی کۆمەڵایەتی بێت، چ لایەنەکانی تر بێت، بۆیە من دەڵێم ئەو پارانەی کە دیاریکراوە، ئەو پارانە بۆ صندوقی نیشتەجێبوون یان بۆ سولفەی عەقار، بەلای منەوە کەم بۆ بەرژەوەندی هاووڵاتی دەگەڕێتەوە، زیاتر بۆ بەرژەوەندی وەبەرهێن دەگەڕێتەوە، بۆ بەرژەوەندی کۆمپانیاکان دەگەڕێتەوە، بۆیە پێویست بەوە دەکات دیسان پێداچوونەوەیەکی باشی بۆ بکرێت، چ لە ئالیەت و میکانیزمی دانی پارەکان چ لە موراعات کردنی یان موتابەعە کردنی کوالێتی دروست کردنی ئەم خانووانە، هەندێ مەرج لە دانی پارەکان هەیە، بەڕاستی مەرجەکان موجیفن، مەرجەکان ناداد پەروەرن، یەکێك لەوانە لە پرۆسەی هاوسەرگیریدا نەبووبێت، واتە شووی نەکردبێ یان

ژنی نەهێنابێ، پارەی نادرێتێ، لەم نزیکانە چەند کەسێکە ئافرەت و پیاو هاتنە لای من و داوایان کرد، لەتەمەن بەسەرچوو بوون، لەبەر ئەوەی پرۆسەی هاوسەرگیرییان ئەنجام نەداوە، ناتوانن ئەم قەرزە وەربگرن، هەرچەندە زەویشیان هەیە، بۆیە ئەمە شتێکی نادادپەروەرە، بۆیە پێویستە ئەوانە هەمووی بگرێتەوە، شووی کردووە یان نەیکردووە، بیدرێتێ، دەستخۆشی لەهەموو لایەنە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە لەلادانی سوو (ریبا) بەشدار بوون، کە ئەمە بوو بەهۆی ئەوەی کە خەڵکێکی زۆر روو لە وەرگرتنی ئەو پارەیە بکەن، بەڵام دیسان دەڵێمەوە بەداخەوە مەرجێکی تریان تێدا داناوە کەوا مەرجی شەریکەی تەئمینە، کە ئەویش بڕە پارەیەکی زۆرە، ئیلزامیشە، ئەمە لەلایەنی شەرعیەوە مشتومڕی زۆری لەسەرە، زۆربەی زانایان ئەمە بەشتێکی شەرعی دانانێن، کە مەسەلەی تەئمین هەبێت، بەڵام دەکرێ ئەمە شتێکی ئیختیاری بێت، بۆ جەبری بێت، کەسێك دەیەوێت بۆ خۆی با خانووەکەی خۆی تەئمین بکات، ئەگەریش ئەو کۆمپانیایە مەبەستی لەو تەئمینە ئەوەیە کە زەمانێك بۆ قەرزەکەی خۆی دابنێت، ئەوە زەمانەکە نەفسی خانووەکەیە، یەعنی خانووەکە خۆی حجزی لەسەرە، نافرۆشرێت تا پارەکە تەواو نەبێت، کەواتە خانووەکە بۆ خۆی زەمانە، پێویست بەزەمانەکەی تر ناکات، من پێم وایە، پێشنیاریش دەکەم، کە صندوقی دووەم، کە صندوقی یەکەم لە ساڵی 2009 دەستی پێکرد، وابزانم تا ئێستاش بەردەوامە، چونکە تا ئێستاش هەر دەدرێت و خانوو دروست دەکرێت، ئێستا ئەوەی کە ئێمە باسی لێوە دەکەین ئەمە صندوقی دووەمە، یەعنی صندوقی 2010یە، ئەم صندوقە، یەکەم: من پێشنیار دەکەم ڕابگیرێت، جارێ تەنفیز نەکرێت تا ئالیەت و میکانیزمی جێبەجێکردنەکانی نەیەت بۆ پەرلەمان، تا بزانین چۆن جێبەجێ دەکرێت، بەچ شێوازێك جێبەجێ دەکرێت، دووەم: تا بزانین سەرچاوەی ئەم پارانە لەکوێوە دێت؟، چۆنیش دێت؟، چۆنیش سەرف دەکرێت؟، دیارە ئەمە باسکرا کە ئەو (350)ملیار دینارە، سەرچاوەکەی دیار نیە، من نەك ئەو (350)ملیارە، بەڵکو من دەڵێم نزیکەی (830)ملیار دینار، کە لەم یاسایەدا هاتووە، سەرچاوەکەی دیار نیە، بۆ نموونە، ئەو (150)ملیار دینارەی کە دانراوە بۆ دروست کردنی قوتابخانە نموونەییەکان لە زمنی میزانیەکەدا نیە، ئەو (120)ملیار دینارەی دانراوە بۆ تەنمییە، ئەویش دیار نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، وەرە سەر بابەتەکە نەك ئەوانەی کەتێپەڕین و چوون، فەرموو.

بەڕێز د. بەشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرچاوەی پارەکان بەدیار بخرێن، بزانین ئەم پارانە لە کوێوە دێن؟، ئەگەر ئەمانە لە بەعزێك لە بانکەکان بەقەرز وەرگیراوە، یەعنی حکومەت بەقەرزی وەرگرتووە، بۆ ئەوەی خانووی پێ دروست بکات بۆ هاووڵاتیان، با بزانین ئەمە بە قازانجی چەندە؟، ئەمە خۆی شەرعەن مشتوومڕێکی لەسەرە، لەوانەیە ئەمە ریبا بێت و ئەوەش دەکرێ لەوەختی خۆیدا باسی لێوە بکرێت، بۆیە بەراستی داوا دەکەم لیژنەی دارایی پێمان بڵێ ئایا ئەم قازانجە زۆرو زەبەلاحە، کە نزیکەی (2)ملیار دۆلار زیاتر دەکات، لە ماوەی ئەو

(10)ساڵەدا، کەوا حکومەت خۆی پێوە مولزیم کردووە، بیدات بەو بانقانە، ئایا ئەمە لەقازانجی ئێمەدایە یان نا؟، لەقازانجی کوردستانە یان نا؟، ئایا ناکرێت ئەو قازانجەی کەوا دەدەرێت بەو کۆمپانیایانە کە نزیکەی (70)هەزار زیاتر یەکەی نیشتەجێبوون بەس بە قازانجەکان دروست بکرێت بۆ خەڵکی کوردستان، باشە بۆ ئەمە بۆ خۆمان باشتر نیە، لە جیاتی ئەوەی قازانجەکەی بدەین بە کۆمپانیاکان و بانقەکان، با قازانجەکە حکومەت خۆی بیکات بە خانوو بۆ هاووڵاتیان، لەپاشان بەدیلی تر، ئەگەر هەر ڕێگا نیە، یەعنی لابد هەر ئەبێ ئەو بانقانە بێن وتەداخول بکەن، با بانق بۆ خۆی بێت خانووەکە دروست بکات، بە قیست بیفرۆشێت بەخەڵکی، ئەمە ڕێگاو بەدیلێکی زۆر چاکترە، بۆیە من پێشنیار دەکەم صندوقی دووەم نەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، تا ئەمانەمان بۆ ڕوون نەبێتەوە، یان تا ئەم پڕۆژەیە نەیەتە پەرلەمانەوە، ئەگەر ئەمەش لە زمنی میزانیە نیە، باشە بۆ لەزمنی میزانیە موناقەشە دەکرێت، بۆ لێرە موناقەشە دەکرێت؟، دەتواندرێت ئەمە بە قانونێکی تر بێت، یان بەداوایەکی تر بێت، لەپاش باسکردنی میزانیە ئەمە بێتە پەرلەمان و باسی لێوە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر ئەرسەلان، فەرموو.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: دیارە هەموومان دەزانین مەسەلەی سوکنا، کە لەکوردەواری خۆماندا پێیی دەڵێن سوکنە چەند موهیمە، ئینسان ئەگەر لەدەرەوە برسی بێت، هەرچی مەشاکیلێکی هەبێت، کە چووەوە بۆماڵەکەی خۆی بۆڵە بۆڵی کرێچی بەسەرەوە نەبێت چەند نەفسیەن مورتاح دەبێت و مەشاکیلەکانی تەقریبەن چارەسەر دەبێت، بۆیە ئەبێت ئێمە بە هەموو توانای خۆمان هەوڵی ئەوە بدەین سوکنایەك بۆ هاووڵاتیانی کوردستان دابین بکەین، بەڵام ئەو سوکنەیە چۆن دەبێت؟ ئەبێت ئێمە دیراسەی بکەین، هاوکاری و هەماهەنگی بکەین لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چۆنیەتی دروست کردنی ئەو سوکنەیە، بەمەرجێك پارەکەی نەچێتە گیرفانی کۆمپانیاو ئەوملاو ئەولا، ئەبێ صیغەیەك بدۆزینەوە بۆ ئەوەی چۆن ئەو سوکنەیە دروست بکەین، هاووڵاتیانی کوردستانی خۆمان، هەروەکو برادەرێکیش باسی کرد، حکومەتەکانی عێراقی چۆن توانیوویانە بەشێکی زۆری دیهات وشارۆچکەکانی ئێمە تەخت بکەن، بۆیە سوکنەکە زۆر گرنگە، دووەم: نەبووە هەموو شتەکان بەیەك ئاست گەشە بکەن، حەتمەن شتێك پێشتر دەکەوێت لە گەشە کردن، ناکرێ ئێمە بڵێین هەموو بوارەکانی ئاوەدانکردنەوە، کشتوکاڵ، صناعە، خوێندنی باڵا، هەمووی بەیەکەوە گەشە بکات و لەسەر یەك ئاست بن، چونکە یەکێك هەر پێش دەکەوێت، بەڵام دەبێ جۆرێك تەنسیق لەنێوانیان هەبێت، بۆ ئەوەی فەرقەکەی نێوانیان زۆر نەبێت، بۆیە زۆر تەبیعیە، کە شتێك پێش شتێکی تر گەشە دەکات، ئینجا دەربارەی ئەوەی کە ئێمە لیژنەمان هەیە لە پەرلەمان، لیژنە

ئاوەدانکردنـەوەمان هەیـە، لیژنــەی داراییمـان هەیـە، لـە داهـاتوودا لیژنــەی چـاودێری دارایـیش دروسـت دەکەین، حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان خـۆی چاودێری هەیـە، ئـەبێ ئێمـە ئـەوە بکـەین چـۆن چاودێری دروست کردنی ئەو خانووانە بکەین؟، بۆ ئەوەی خەڵکی تێدا نیشتەجێ بێت، لەبارەی سولفەی عـەقار مـن پێم باشە، پێش ئەوەی تەحدیدی سولفەی عەقار بکەین، با حکومەت دیراسەی ئەوە بکات و پەرلـەمانیش هاوکاری بکات، نرخی دروست کردنی خانوویەك لەم ناوچەیە بۆ ئەوناوچەیە چەند فەرقی هەیە؟، هەندێ ناوچە هەیە دەستی کرێکار فەرقی هەیـە، هـەرزانترە، گواسـتنەوەی مـەواد لەهەنـدێ جێگا هـەرزانترە وەك لەجێگایەکی تر، کڕینی مەواد لە هەندێ شوێن هەرزانترە وەك لە هەندێکی تر، لەبەر ئەوە مـن پـێم باشـە دوای دیراسەکردنی ئەو مەسـەلانە، ئینجا ئێمـە تەحدیـدی ئـەوە بکـەین، کـە ئایا خانوویـەك چـەندی تـێ دەچێت، لـەبارەی دروسـت کردنـی خانووەکەشـەوە کـە کـێ دروسـتی دەکات؟، پارەکە دەدەیـت بـەخۆی یـان شەریکەیەك دروستی دەکات، ئەوە دەتواندرێت دیراسە بکرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەی ئێمە کەی بـەرەو شارو شارۆچکەی هاوچەرخ بڕۆین؟، کەی دەستی پـێ بکـەین؟، هـەر بڵـێین کوردسـتان هێشـتا وەخـتی مـاوە، لەبەر ئەوە دەبێت ئێمە ڕەچاوی ئەوە بکەین، کە بەرنامەی شارەوانیەکان جێبەجێ بکەین، بەلانی کەمەوە با بەرنامەی شارەوانیەکان ڕەچاو بکەین لەبارەی خانووەکان، ئیلتیزامێکیشمان هـەبێت لـەبارەی چۆنیەتی گەشەکردنی شارو شارۆچکەکان لەسەر ئاستێکی تازەتر، من پێشنیاری ئەوەش دەکـەم بـۆ جێبـەجێ کردنـی ئەو مەسەلانە لەدوای قبـوڵ کـردن و ڕەزامەنـدی پەرلـەمان بـۆ ئـەم ماددەیـە، هاوکـاری هـەبێت لیژنەیـەك هەبێت لەنێوان وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، یان ئەو وەزارەتەی یـان ئـەو هەیئـەتـەی کـە ئـەو شـتانە دروسـت دەکات، لەگـەڵ لیژنــەی دارایـی یـان ئاوەدانکردنـەوەی پەرلـەمان، بـۆ جێبـەجێ کردنـی ئـەو ماددەیـە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا جەنابی وەزیری دارایی داوا لەبەڕێزت دەکەین کەوا ڕوونکردنەوە بدەیت لەسەر ئەو پرسیارانەی کـە ئەندامە بەڕێزەکان کردیان لەجەنابت، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆر پرسیار کرا، ئێستا ئەوەی من دەمەوێت وەڵامی بدەمەوە، تەبعەن کاك هێرشیش ئەمڕۆ ئامادەیە لێرە، بـۆ ئـەوەی یارمـەتی دەرمـان بێـت بەتایبـەتی، لەگـەڵ جـەنابی وەزیـری پلانـدانانـدا، ئـەویش وەڵامـی پرسـیارەکانی تـر دەداتـەوە، ئـەم پڕۆژەیـە بەگشتی وەکو پڕۆژەیـەك، وەکـو سیسـتەمێك هاتـە ئەنجومـەنی وەزیران، لە ئەنجومەنی وەزیران دیراسەت کرا، ئیقـراری لەسـەر کـرا، ئینجـا ئـەم فەقەرانـە لـەم ماددەیـەدا پێشنیاز کرا، کە باس لەوە دەکرێـت سـیولەی ئەمـە ئایـا پارەکـە دانـراوە یـان دانـەنراوە؟، عادەتـەن ئەمانـە تەخصیصە، تەخصیص ماوەیەکی دیاریکراو سەرف نابێت، ئێمە ئەگەر بێینـە سـەر مەسـەلەی سیولە، کـە هەموو جارێکیش باسمان کردووە، ساڵەکە دابەشی (12)دەکرێـت(12)کـەش زۆر جار بەسـێ جار سیولەی

مانگێکمـان بـۆ دێـت لـە سـاڵێکدا، سـیولەی نەقـدی قـەت نـەلێرەو نـە لـە عێراقیشـدا هەیـە، عادەتـەن لـە تەخصیصدا دەبێت ئەمە، بۆیە ئەمە سەقفی ئەعلای تەخصیص کە ئیقتراح کـراوە، کـە سـەقفی ئـەعلای تەخصیصـەکە دانـراوە، لـەزمنی ئـەوە بەچـەند سـاڵ ئـەو ئیشـە تـەواو بێـت، بەچـەند مـانگ تـەواو بێـت، بەتەدریج لێی سەرف دەبێت، باس لەوە دەکرێت ئەم پارەیە لە میزانیەدا نیە، لەکوێ قـەرزکراوە، بەراسـتی ئێمە جارێ وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان ناتوانین هـیچ قـەرزێك لـە هـیچ شـوێنێك وەربگـرین، ئـەوە ئیشوکاری حکومەتی فیدرالی مەرکەزییە، ئەو پارەی کەئێستاکە هەیە هەروەکو وتم لەیەك فەترەدا سەرف نابێت، لەناو ئیحتیاتاتی وەزارەتی داراییدا سـەرف دەبێـت، ئـەوەی کـەباس دەکرێـت، ئێسـتاکە ئێمـە بۆچـی وەکو عێراق ئـەو پارەیـە، ئـەو سـولفەیە نـادەین؟ وەکو بەغـداد، بـۆ لـە 17٪ وەردەگـرین، دیـارە ئێمـە پـار ڕوونمـان کـردەوە پێشـتریش هـەر ڕوونمـان کردۆتـەوە، ئـەمجارە کـە وەزیـری دارایـی عێـراق هاتـە هـەرێمی کوردسـتان، لـە کـۆنگرە ڕۆژنامەوانیەکـەی خۆیـدا باسـی کـرد، وتـی هـەتاکو ئێسـتا کوردسـتان لـە 17٪ی وەرنـەگرتووە، لـە 12٪ی وەرگرتـووە، بـەڵام مـن ئـەڵێم لـە 12٪ کـەمتر، چـونکە کـە میزانیـەی عێـراق وەردەگیرێت هەموو نەفەقاتی سیادی وحاکیمەی لێ دەردەکرێت، ئەوکاتە لـە 17٪ی ئـەدرێت بەکوردسـتان، لەڕووی ئەوەی کە بۆچی ئێمە وەکو عێـراق (30)ملیـۆن نـادەین، یەکـەم: لـەلای ئێمـە ئێسـتا حـەز دەکـەم بزانن، سەرەتا لە عێراقدا قازانجێکی زۆر خراوەتە سەر ئەو پارەی کە دەدرێـت، ئـەو قازانجـە لەکوردسـتاندا تەقـەبول نـەکرا، ئـەوە بـوو لەسـەرعەقاریش لادرا، دوای ئـەوە ئێمـە مـەجالمان زۆر زۆر هەیـە بـۆ زیـاتر پێشکەش کردنی خەدەمات بەهاووڵاتیان، لە هەموو ڕوویەکەوە، هەتا لەڕووی دائیرەکانی خۆشمانەوە، لەبەر ئەوەی لێرە ئەمن وئیستقرار هەیە، هەر پارێزگایەکیش لە پارێزگانی ئێمە ئێستا بێین موقارەنـەی بکـەین، لەگەڵ یەکێك لەپارێزگاکانی جنوب و ناوەڕاست ئەبینین 10 بەقەد ئەوێ ئیش کراوە، ئەوەش مانـای وایـە ئەو پارەی کە هـاتووە، فیعلـەن بـۆ ئیشـوکاری حکومـەتی هـەرێم سـەرف کـراوە، لەهـەموو کابینەکانـدا، جـا لەبەر ئەوە ئەو ئەمن و ئیستقرارە، هۆکارە بۆ ئەوەی کە ئێمـە توانیومانـە هەرچـەندە ئەوەشـی کـە کـراوە بەنیسبەت میللەتی خۆمان بەکەمی دەزانین و پێویستە زۆر زۆر زیاتریش بێت، بـۆ حـەلی ئـەو مەسـەلەیە بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین ئەوانەی کە ڕەغبەتیان هەیە، ئەو قەرزە وەربگرن بەو فائیدەی کە ئێستا لەسـەری هەیە لە عێراق، ئێمە داوامان کرد لەوەزیری دارایی، موافەقەتیشی دەربڕی و نووسراویشمان نووسیوە دوای ئەوە، تاوەکو وەزارەتی دارایی کە بانکی رەشیدو بانکی رافیدەین بێنە کوردستان، لێرەو دوو فەرع بکەنەوەو ئەو فەرعانە بتوانن ئەو پارانە سەرف بکەن بۆ هاووڵاتیان بەو شەرت و شروتەی خۆیان لـە زیمـنی ئـیش و کاری خۆیان دەبێت، ئەمە لەلایەك، دوای ئەوە ئەو ئیحتیاتەی کە ئێستا لە وەزارەتی دارایـی عێـراق هەیـە، ئەو سیولەی کە ئێستا لە وەزارەتی دارایی عێراقدا هەیە، نە ئەو سیولەمان دەدەنێ وەکو باسم کرد، نە ئەو ئیحتیاتەشمان هەیە، کە ئێمە بتوانین ئـەو جـۆرە قەرزانـە بدەینـەوە، بەنیسـبەت ئـەو مەسـەلەی کـە بـاس دەکرێت دەڵێن سەد مەتری، بەراستی ئێمە لە زۆر شوێن بە سەد مەتری ئێمە پارەمـان داوە وەکـو سـولفەی عەقاری بە زەوابت و دەیدەین وەکو وەزارەتـی دارایـی، لـە مەرجـەکانی ئێمـە یـەك مـەرجی تێدایـە دەبێـت

ئیجازەی بینای هەبێت، ئەو ئیجازەی بینایە سەبەبە، بێ ئیجازەی بینایە نادرێت، ئەو ئیجازەی بینایە وەزارەتی شارەوانی لە هەندێك لە شارەکان و ئەوانە ئەو ئیجازەیە نادات بە سەد مەتری، دیارە لەگەڵ تەصمیمی ئەساسی ئەو شارانە ناگونجێت، بۆیە نایانداتێ، ئەوەی کە گونجاوەو ئیجازەی بینایەی پێ دراوە، ئێمە ئەوەمان داوە پێی، واتا ئەو پارەیەمان پێ داوەو بۆشیان سەرف دەکرێت، من هەر ئەوەندەم هەبوو ئەگەر پرسیاری تر هەبێت، ئێستا کاك دکتۆر عەلی و برادەران ئەگەر جەنابت ئەمر بکەیت، ئەوە وەڵام دەداتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کەرەم بکە، پاشان.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ناوم نووسی بوو ناوم نەخوێندرایەوە، ئەمە دووەمین جارە دووبارە دەبێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دڵنیا بە عەمدی نییە، بەڵام ناوی خۆت بڵێ و قسەکانیشت بکە.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەسەر ئەم ماددەیە زۆر باس و قسە کراو، بەڕێز وەزیری مالیەش روون کردنەوەیدا لەسەر سەرچاوەی ئەو پارەیەوە، بەڵام من لێرە پرسیارێکی ترم هەیە، کە دەڵێین باسی عەجز دەکەین، ئێمە هەشت سەدو سی و پێنج ملیار دینارمان هەیە عەجزە، لێرەش کە پاشەکەوت هەبێت لە وەزارەتی مالیە، لەو پاشەکەوتە ئەو عەجزە تەقریبەن بەشێکی ئەو عەجزە پڕ نەکاتەوە، ئەمە خاڵێك.

لەسەر ماددەکانی تر، من پشتیوانی بۆچوونەکانی کاك کاردۆ دەکەم، ئەگەر ئێمە بمانەوێت خێزانە کەم دەرامەت و هەژارەکان سوود لە پرۆژەی نیشتەجێ بوون بکەن، دەبێت گرنگی بدەین بەو پرۆژە نیشتەجێ بوونانەی کە لە پەرلەمانی کوردستانەوە دەرچووە، چونکە ئەوە زیاترین خەڵکی کەم دەرامەت سووی لێ دەبینێت.

لەسەر مەسەلەی قەرزی خانووبەرە، سولفەی عەقار، دیارە سولفەی عەقار حکومەت خۆی چەند مەرجێکی هەیە بۆ ئەوانەی کە سولفەی عەقار دەدات بە هاووڵاتیان، یەکێك لەو مەرجانە قانونیە، تاپۆیە، هەر چ زەویەك تاپۆی نەبێت سولفەی نادەنێ بیکاتە خانوو، کەواتە ئەمە زیاترین ژمارە لەناو شارەکان سوودمەند دەبێت، قەزاو گوندو ناحیەکان لەبەر ئەوەی تاکو ئێستا کێشەی تاپۆیان هەیەو یەکلایی نەکراوەتەوە بۆیان سوودمەند نابن، ئەوە خاڵێکە حەقە ئێمە بەزووترین کات چارەسەری ئەو کێشەیان بۆ بکرێت و جیاوازیش نەبێت لەنێوان سولفەی شارەکان و قەزاو ناحیەو گوندەکان کە دەدرێت.

خاڵی چوارەم/ دەمەوێت ئاماژەی پێ بدەم لەسەر مەسەلەی ئەو پەنجا ملیار دینارەیە، کە بۆ بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵ تەرخان دەکرێت، دیارە بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵ، واتا بووژاندنەوەی کوردستان، ئەو بودجەیەی بۆ وەزارەتی زراعە دانراوە زیاترین تەرخان کراو بۆ سەرچاوە ئاوییەکان، ئەوە خۆمان هەموو لایەکمان دەزانین کشتوکاڵ مەرجێکی سەرەکی بۆ گەشە کردنی کشتوکاڵ و مەسەلە ئاودێریەکانە هەتاوەکو نەتوانین ئاو دابین بکەین، سەرچاوە ئاوییەکانمان زیندوو بکەینەوە، ناتوانین کەرتی کشتوکاڵ گەشەی پێ بدەین، هەر خۆی لە خۆیدا کەرتی کشتوکاڵیش چەند کەرتێکی تری لێ دەبێتەوە، وەکو کەرتی سامانی ئاژەڵداری و بەیتەرە، کەرتی خزمەتگوزارییان هەیە، کەرتی دارستان و پاوەن و باغدارییان هەیە، ئەم کەرتانە هەمووی رەبتی بە یەکەوە هەیە، ئەگەر ئێمە بتوانین بودجەی کەرتی کشتوکاڵی زیاد بکەین و کەرتی کشتوکاڵی گەشە پێ بدات بەو کەرتانەی کە هەیە، ئەو کاتە بە دڵنیاییەوە کشتوکاڵی وەڵاتەکەمان گەشە دەکات و زیندوو دەبێتەوەو هەلی کاریش زیاتر دەرەخسێت بۆ هاووڵاتیان و تەئسیریش دەکاتە سەر کەرتی پیشەسازی، لە هەمان کاتیشدا دەبێت بە سەبەبێکی رەئیسی بۆ گەڕانەوەی خەڵك بۆ گوندەکانیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتە نیزامیەکەم لەسەر وەڵامەکەی بەڕێز وەزیری داراییە، لەسەر ئەو سێ سەدو پەنجا ملیار دینارەیە، دیارە بەڕێزیان ئەوەی باس کرد ئەگەر هەڵە نەبم، کە ئەمە لە ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی ئەم پارەیە دادەنرێت، بەڵام ئەگەر بەراوردی بکەین لە بەینی ئەو پارەیەی کە بۆ وەزارەتی دارایی دانراوە لەگەڵ ئەم پارەیە یەك ناگرێتەوەو ناگونجێت، ئەمە یەك.

دووەم/ ئەگەر مەبەست ئەوەیە لە ساڵانی داهاتوودا ئەمە تەکمیلە بکرێت، بەڵام ئەم پرۆژەیە لەبەردەمی ئێمە دایە پرۆژەی بودجەی ساڵی 2010یە، ناتوانین ساڵێکی تر پرۆژەیەکی بەردەوامی تر تەعامولی لەگەڵدا بکەین، ئەمە شتێکی عیلمی و حیسابیە، ئەگەر مەبەست لەوەیە وەزارەتی دارایی پێشتر ئیحتیاتی ساڵانی دیکەی هەیە، من ساڵی پارو پێرار خۆم ئەم پرسیارەم لە بەڕێزیان کردووە، کە ئایا ئەم حکومەتەی ئێمە، پارەیەکی ئیحتیاتی هەیە لەبانکدا، لە وەڵامدا گوتی نەخێر، لەبەر ئەوە ئێمە ساڵانە دەبێت تەصفیەی ئەم سولفەیە بکەین، کە لە مەرکەزەوە بۆمان هاتووە، کەواتە ئەوەی ساڵانی رابردووە، نە ئەوەی ساڵانی داهاتووە، نە ئەوەی ئێستایە، ئەی ئەم پارەیە لەکوێیە؟ من وای تێگەیشتووم، حەز دەکەم وەڵامەکەی روونتر بێت، بۆ ئەوەی تێ بگەین و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر وەڵامەکەت.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەروەكو پێشتریش باسم كرد، ئەم پارەیە تەخصیص دەكرێت و، مەرج نییە هەمووی بە یەكەوە سەرف بكرێت، ئێمە لە زیمنی حەددی ئەعلای ئەو تەخصیصەی كە پەرلەمان موافەقەتی لەسەر دەكات، ئێمە لە زیمنی ئەوانە بە تەدریج سەرفی دەكەین، ئەوەش لە ئیحتیاتاتی وەزارەتی داراییەوە، راستە ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی رەنگە كەم بێت، یەعنی بەو شێوەیە ئەوە راستە، بەڵام ئێمە لەو وفوراتانەی كە لە هەموو شوێنێك دەستمان بكەوێت، ئەگەر دەستمان كەوت، ئەوەش دەخەینە ئەوێوە، بەڵام پرسیاریشم كرد ئەمە پرۆژەیەكی دە ساڵیە، هەرچەندێك لە ساڵێكدا لەو مەبلەغە كەمتری دەوێت ئێستاكە لەو مەبلەغەی كە دانراوە، بەڵام هەتا دە ساڵ پرۆژەیەكە جەنابیان پاشان باسی دەكەن بەردەوام دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیری پلاندانان كەرەم بكە بۆ وەڵامدانەوە.

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حەز دەكەم پێشەكی هەر ئەوەندە بڵێم، چونكە لەوانەیە وەڵامی زۆربەی ئەو بەڕێزانەی كە قسەیان كردووە، لەوانەیە هەندێكیان وەڵامەكەیان موشتەرەك بێت، لەبەر ئەوە ناوی كەس ناهێنم، پێشەكی ئێمە لەگەڵ حكومەت لەلامان قەناعەتمان بەوە هەیە، كە كێشەی بابڵێین قەیرانی نیشتەجێ بوون شتێكە، واقیعێكە هەیەو ئەمەش ئیتر یەكێكە لە سیناریۆكان بۆ چارەسەر كردنی، ئەگەر زۆر بەكورتی بچمە سەر باس كردنی خەلفیەكەی، یان ئەو شتەی كە روویداوە لە ساڵانی رابردوو، لەوانەیە هەندێك وەڵام بدرێتەوە، لە كابینەی پێشووتردا لە مانگی هەشتی ساڵی 2008 بۆ یەكەمین جار لە تاریخی عێراقدا پرۆژەیەك بەناوی سندوقی ئیسكان دەستی پێ كرد، بە حەقیقەت وەكو برادەران ئیشارەتیان پێدا پێشتر ئەوەی كە هەبووە دوو میكانیزمی تر بووە، یەكیان/ عەرزی عەقاری بووە، ئەوەی تریان كە حكومەت خانوو دروست بكات بەشێوەیەك لە شێوەكان بدرێت بە فەرمانبەر، یان بدرێت بە هاووڵاتیان، ئەم سندوقەی كە دروست كراوەو دەست بەكار بوو ئیستینادی كرد بووە سەر كۆمەڵێك تەحلیلات، كە لەسەر روو پێوێك لە هەموو عێراق ئەنجام درا بوو، بە یارمەتی حكومەتی عێراق و حكومەتی هەرێم بەشدار بوو، بانكی نێودەوڵەتی ئەم روو پێوە بەپێی ئەو تەحلیلاتانەی وەزارەتی پلاندانانی ئەوسا، ئیحتیاجی هەرێمی كوردستان لە یەكەی نیشتەجێ بوون تەقدیر كرا بوو بە نزیكەی سەد هەزار یەكە، هەندێك زیادەش تەبعەن سەدو سی و پێنج هەزار، ئەمە باسی ئێستا دەكەین، یان باسی ساڵێك لەمەوبەرو تاكو ئێستا، بۆ ئەو مەبەستە دیسان هەموو رێگا چارەكان خرانە بەر، كە یەكێكیان ئەم سندوقە بوو، ئەم سندوقەش ئیستینادی ناحیەی قانونیەكەی ئەركەكەی سپێردرا بە دەستەی وەبەرهێنان، بەپێی یاسای

ژمارە (4)ی ساڵی 2006 دامەزراوە، ئەوانیش بە کۆمەڵێك ڕێنمایی بۆ ئەم کارە کە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران پەسند کراوە، کە یاسای با بڵێین ڕێنماییەکانی ژمارە (1) بووە پێشەکی، ئێستاش ئەمساڵ ڕێنمایی تر دەرچووە بۆ بەشی دووەم، با بڵێین ڕێنمایی ژمارە (2)ە، وابزانم پاش مشوەرت کردن لەگەڵ بەڕێز سەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان، ئەگەر ئێمە هەموو خاڵەکان بەتایبەتی بەنیسبەت سندوقی ئیسکان ئەگەر لە چەند خاڵێکی سەرەکی هەموو مولاحەزەتەکان لە چەند خاڵێك کۆ بکەمەوە، سەبارەت بە تەرخان کردنی گوژمەی گشتی کە چەند بێت؟ یان چەند نەبێتن؟ بەنیسبەتی سەرچاوەکە، ئەوە بەڕێز وەزیری دارایی وەڵامی دایەوە، چەند تەرخان بکرێت؟ یان چەند کەم بکرێتەوە؟ ئەوە بۆ بەڕێزتان بەجێ دەهێڵم، چونکە رەئی جیاواز هەبوو، ئەو پێشنیارەی کە هاتووە وازیحە، بەنیسبەت شێوازی تەنفیز کردنی سندوقی نیشتەجێ بوون، وەکو باس کراو برادەرانیش باسیان کرد، کە دوو شێواز هەیە، شێوازێك ئیشی پێ کراوە، شێوازێکی تریش، کە ئێستا ئیقتیراح کراوە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران تەرح کراوە، تەبیعی هەر ئالیەتێك لەمانە مەحاسن و مەساوی خۆی هەیە، ئەوەی کە پێشتر هەبووە، ئێستا نزیکەی سی هەزار وەحدە بەپێی ئەو ڕێنماییە لەسەریان تەتبیق بووەو جێ بەجێ بووە، نزیکەی هەشت هەزار لەم وەحدانەش تەواو بووە لە هەرسێ پارێزگا لە هەولێرو سلێمانی و دهۆك، لە مەرکەزی موحافەزەش و هەندێکیش لە ئەقزیەکانیش، ئەوەی کە دەمێنێتەوە نزیکەی بیست و دوو هەزارە ئەوەش تەحتە تەنفیزە، ئەوە بەپێی ئەو ڕێنماییە قەدیمە دەڕوات کە سیفاتە ئەساسیەکانی ئەوە بووە، کە لەوێ سێ تەرەف موشارك بوون لەناو عەمەلیەکە، لەناو پرۆسەکە، موشتەری، موستەسمیر، لەگەڵ حکومەت، تەجروبەکەش باش بووە، هەندێك کێشەی هەیە، چونکە لەوێ حکومەت سی هەتا پەنجا لە سەد، سی بۆ هەموو کەسێك، پەنجا بۆ مەجموعەیەك شەرائیح، کە گەنجی خوار سی ساڵ، قەیرە کچ، خانەوادەی ئەنفال، ئەمانە مەشمول بوون بە 20٪ی زیاتریشیان بردووە، هەروەها قەزاو ناحیەکانیش ئەمانە 50٪ حکومەت کولفەی خانووەکە دەدات، ئەو یەکەی نیشتەجێ بوونە، خانووە، شوقەیە، تەبیعی نرخی ئەم یەکە نیشتەجێ بووانە لە بیست و شەش هەزار دۆلارەوە دەست پێ دەکات، هەتا پەنجا هەزار، سەقفی ئەعلای پەنجا هەزار دینار بووە، پەنجا لە سەدی ئەم پارەیە حکومەت دابینی دەکرد بەشێوەی قەرزێکی موریح لە خیلالی دە ساڵ لە موشتەرەیەکە دەبڕێتەوە، هەندێك جار دەکاتە مانگی سەد دۆلارو شتێکی وا، لەبەرامبەردا فەرقی ئەمە، تەبیعی ئەمە پێش ئەوەی کە موقارەنەی بکەم لەگەڵ سیستەمی شێوازی نوێ، بە حەقیقەت ئەمە لەگەڵ سولفەی عەقار شتێکی زۆر جیاوازەو ئیجابیاتیشی زۆرترە لە سولفەی عەقار، چونکە لێرە سولفەی عەقار شتێکە، تەجروبەیەکە، وابزانم هەر هەمووومان لێی دەزانین، پێویست ناکات بچمە ناو تەفسیلی شێوازی کار کردنەکەی، بەڵام لە سولفەی عەقاردا جیهەتێك کە خەدەماتەکان تەوفیر بکات، یەك جیهەت هەیە ئەویش حکومەتە، ئەگەر حکومەت پێی نەکرا، یەعنی مومکینە خانوو دروست ببێت بەبێ خەدەمات کە رووشی داوە لە عێراق ئەوە زاهیرەیەکی مەعلومە، ئەم پرۆژەی سندوقی ئیسکان ئیمتیازی لەسەر سەرووی سولفەی عەقار ئەوەیە، کە موستەسمیر ئیشەکەی دەکات لە هەمان کاتیشدا مولزەمیشە بە

خەدەمات، یەعنی بەپێی قانونەکە، بەپێی تەعلیماتی سندوقی ئیسکان هەموو خەدەماتـەکانیش دەکەوێتـە ئەستۆی موستەسمیر، کە ئەوە بار سووکیەکە بۆ حکومەت و شتێکی باشیشە بۆ هاووڵاتیان.
بەنیسبەتی ڕێنماییە نوێیەکان، بابڵێین کە تەبەنا کراوە، تەبیعی یەکێك لـە نوقـاتی زوعفـی ڕێنماییـەکانی پێشوو، ڕێنمایی ژمارە یەك ئەوە بوو کە هەتا 50٪ش کە دەدرا لە کۆی گشتی بیست و شەش هـەزار، یـان پەنجا هەزار، تەبیعی ئەوانەی کە دەمایەوە دەبوایە موشتەری، یان هاووڵاتی خـۆی بیـدات، کـە ئـەوەش بـۆ هەندێك خەڵك ئەو بڕە مەبلەغەش هەر دیسان کێشە بـوو، هەرچـەندە مەسـەلەن لەوانەیـە ڕەقمەکـە زۆر گەورەش نییە، بەڵام بەهەر حاڵ حاڵەتی واش هەبووە، بەس بە کۆی گشتی وەکو باسمان کـرد نزیکـەی سـێ هەزار وەحـدە بـەم شـێوازە بـەڕێوە چـووە، شـێوازی نـوێ، ئێمـە چـوار تـەرەفمان هەیـە لـەناو مەوزوعەکـە، موشتەرییە، موستەسمیرە، حکومەتە، بانکێکە کە قـەرز دەدات بـە موسـتەسمیر لـەو حاڵەتـەدا، ئیسـتیفادەی شێوازی کار کردنەکە بەو شێوەیە دەبێت، کە بەڕاستی بەڕێز سەرۆکی دەسـتەی وەبـەرهێنان زۆر تەئکیـدی لەسەر ئەوە کردەوە، لەسەر خاڵێك کە تەرحی بکەم، ئـەویش ئەوەیـە چـونکە وابـزانم ئـاخیر کـەس بـەڕێز کوێستان خان ئیشارەتی بەوەدا، کە ئیلتیزامی ساڵانەو ئەوانە ئەم پرۆژەیە بەپێی ئـەم تەعلیماتـە، چـونکە ئەوە شتێکە هەر باس دەکرێـت ئیلتیزامـی دە سـاڵی دەوێـت، ئەگـەر ئیلتیزامـی دە سـاڵی مـەوجود نـەبێتن، نـاکرێتن پرۆژەکـە لەناوەڕاسـتدا لـە وەختێکـدا بپچـڕێت، چـونکە ئیلتیزاماتێـك دەکەوێتـە سـەر حکومـەت، تەرەفی موستەفید بە ئیعتیبـار هاووڵاتیـە لێـرە، کـە شێوازەکەشـی بـەو شـێوەیە کـە 10٪ هـەتا 20٪ وەکو سولفەی یەکەم، تەبیعی موشتەری کە دەداتن، ئەوە حکومەت تەکەفولی ئەو مەبلەغـە دەکـاتن، یـەعنی بـێ موقابیل 10٪ـەکە دەدرێـتن، ئـەوەی کـە دەمێنێتـەوە مەبلـەغی ماتەبـەقا هـەمووی دەکرێـت بـە ئەقسـات، یەعنی لەسەر موستەسمیر واجیبە کە بە ئەقسات بیداتە هاووڵاتی، بـەڵام موسـتەسمیر کـە پـارەی بـە قـەرز هێناوە قازانج دەچێتە سەر ئەو قەرزەی کە هێناویەتی، کە پارەی لە بانکێك بە قەرز هێناوە، ئەو سێ سەد ملیۆنـەی کـە تەلـەب کـراوە بەشـێکی بـۆ ئـەو 10٪ دەڕوات، ئـەو پێشـەکیانە کـە 10٪ـە، تـەبیعی ئەمـەش تەفاسیلی هەیە، ئەگەر لە شوقە بێتن 5٪ زیاتری دەدرێتێ، بۆ ئەوەی تەشجیع بکرێن، کە مەسـەلەن شـوقە زیاتر بێتن، ئەگەر لە قەزاو ناحیەکان بێتن 5٪ زیاترە، بە هەر حاڵ ئەوە تەفاسیلی خـۆی هەیـە، ئـەو سـێ سەد ملیۆنە بەو شێوازە تەقسیم دەبێتن، کە بەشێکی بۆ پێشەکیەکان دەچێت، بەشێکی تریشـی بـۆ دەعمـی فەوائیدی ئەو بانکانە دەچێت، کە پارەیان داوە بە موستەسمیر بۆ ماوەی دە ساڵ، ئەمەش کە کۆ دەبێتـەوە، وابـزانم هەنـدێك لەبـەڕێزان لـەناو قسەکانیاندا ئیشارەتیان بـە ئەرقامـدا، وەکـو گوتمـان مودەکـە دە سـاڵە، یەعنی ئەگەر سێ سەد بێتن بەرنامەکە دە ساڵ بەردەوام بێتن دەکاتە سێ ملیـار، بەشـێکی لـەو سـێ ملیـارە کە دەکاتە دوو ملیارو شتێك ئەوە دەبێتە ئەرباح، بەڵام ئەوەی تر ئێمە وەکو مەبلەغ گەورە دێتـە بەرچـاو، بەڵام سیستەمی زۆر لەو بەڕێزانە کە مەعلوماتیان هەیە لەسەر دەرەوەی عێراق، چ لە تورکیاوە بگرە هـەتا ئەمریکا، هەتا شوێنی تر سیستەمی نیزامی (مۆرگج)و نیزامی ئەوە هەر هەیە، ئەویش ئەوەیە شێوازەکەی، ئینجا ئەو شێوازە یان هاووڵاتی خۆی تەحمولی دەکات، یـانیش حکومـەت تـەحمولی دەکـات، مەبلەغەکـەش

چەند بێتن ئەوەیە، ئینجا لێرە بە حەقیقەت لەبەر ئەوەش ئیشارەتم پێدا، چونکە ئەمە دیارە بەنیسبەتی ئەم بەرنامەیە گرنگە ئیلتیزامەکە وازیح بێت، ئیلا ئیشەکان هەرچەندێك بێتن، یەعنی سیعەی تەنفیزی ئەمسالّ بابلّێین هەرچەندێك بێت، یەعنی سالّی ئاینده، بەس ئیلتیزامەکە پێویستە بۆ بەردەوام بوون، ئەگەر ئیجازەم بدەنێ یەك لەحزە، تەبیعی ئیشارەت بەوە درا مەسەلەن ئەمە ئایا ناحیەی ریباو تەئمین، بەڕاستی من مەرجەع نیم بۆ ئەمە، بەلاّم سیستەمی کار کردنەکە وایە، یەعنی ئەو فازانجەی کە دێتە سەر، بابلّێین ئەو فائیدەی کە دێتە سەر قەرزەکە لێرە بە حیساب حکومەت تەحمولی دەکاتن، ئیتر ئەوە ناحیەی شەرعیەکەی چی لێ دێت نازانم، بەس حکومەت تەکەفولی ئەوە دەکات، خەلّك نایداتن، بەنیسبەتی کوالیتیش، تەبیعی لە سی هەزار وەحدەی کە دروست کراوە، زۆربەیان کوالیتیان باش بووە، کە پێشتر دروست کراوە، بەلاّم ئەگەر کێشەشیان تێدا هەبێتن، وابزانم شتێکی تەبیعیە ئالیەتی موراقەبەت و ئەوانە پێشتریش ئالیەتەکە هەبووە، ئێستا بە ڕەسمیش دراوەتە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو مەسئولیاتەکان تەشخیص کراون، هەروەها سالّێکیش زەمان هەیە بۆ هاوولاّتی کە بچێتە ناو ئەو وەحدەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کوێستان خان فەرمووو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا زۆر سوپاس بۆ روون کردنەوەکەی بەڕێز وەزیری پلاندانان، بەلاّم من نوقتە نیزامیەکەم ئەمەیە، ئەم پرۆژە یاسایە پرۆژە یاسای سالّی 2010ـەیە، واتا لە رووی حیسابی و یاساییەوە دەبوایە ئەم بڕە چوار ملیارو سێ سەد ملیۆن دینار بوایە، نەك چل و سێ ملیار دینار، کەواتە ئەم پرۆژەیە چوار سەدو سی ملیار دینار، دەبوایە چوار ملیارو سێ سەد ملیۆن دینار بوایە، کەواتە ئەمە ئەگەر حیسابی بۆ بکەین ئەم ماددەیە ماددەی پرۆژە یاسای بودجەی سالّی 2010 و 2011 و 2012 و 2013و 2014و تا 2020ـە، بۆیە چوار سەدو سی ملیار دینار دانراوە، دەبوایە لە ئەساسدا چوار ملیارو سێ ملیۆن دینار دابنرایە، هەلّەکە لێرەیە، چونکە ئەمە لە رووی حیسابی و یاساییەوە ئەگەر لێکی بدەیتەوە، خۆ ئەمە پرۆژە یاسای دە سالّ نییە، هی یەك سالّە کە سالّی 2010ـەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عەمەر نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی ئەم ماددەیە بەڕاستی چەند پرسیار وروژێنرا زیاتر لەوەی کە جەنابتان ئیشارەتتان پێ کرد، یەکیان/ وابزانم کاك عومەر هەورامی بوو باسی ئەوەی کرد کە توانای حکومەت چەندە بۆ ئەمە؟ ئەم

مەوزوعە وەکو دوێنێ با نەچین بەسەریدا، پێویستی بە روون کردنەوەی زیاتر هەیە، کە وەلاّم موقنع نەبوو بۆ پەرلەمانتار ناچارین پرسیارەکان دووبارە بکەینەوە، باسی سەقفی توانای حکومەت روون بکرێتەوە، ئەو بڕە ئیحتیاتە کە جەنابی وەزیر باسی لێوە دەکات، چۆن بەگریمانە دەبێت؟ جەنابیان ئاماژەیان بەوە کرد، ئەگەر تەوفیرمان هەبوو چۆن ئێمە دەتوانین بودجە بخەملێنین بە گریمان وبە ئەگەرو بە ئیحتیمالات؟ دوای ئەوە موستەفیدی تر کێیە؟ ئەم فازانجانە بەڕاستی بەرەو کوێ دەچن؟ ئەمانە هەمووی پرسیاری جددین، جگە لەوە کە ئەسڵی ژێر دەرو سەرچاوە لایەزال لای من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان لێرە دوای ئەو هەموو روون کردنەوانە روون نییە، سەرچاوەی ئەم بڕە کوێیە؟ چیە؟ ئەهمیەتی ئیسکان جەنابی دکتۆر ئەرسەلانی باسی لێوە دەکات، وا دەزانم کەسمان نکولیمان لەوە نییە، واجیبی سەرشانی هەمووومانە بە پەرلەمان و بە حکومەتەوە، کە گرفتی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیان چارەسەر بکەین، بەلاّم وەختێك ئێمە مەجموعەیەك گرفتی تر، یان یاسایی، یان شەرعی، هەم عورفی، هەم ئابووری، من وادەزانم گرفتە ئابووریەکانی زۆر زیاترن لەوانە، یەعنی لە چەند روویەکەوە گرفتی جۆراوجۆر دروست دەبێت، تکایە با بە پەلە نەچین بەسەریداو روون کردنەوەی زیاتر بدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە تەوزیحاتی حکومەت بابەتی نوێ هاتنە وجود، کە من باوەڕ دەکەم بەنیسبەتی هەرە زۆری ئەندامانی پەرلەمان ئەم بابەتە هەمووی تازەیە، من بەش بە حاڵی خۆم بۆ من 100٪ی تازەیە، چونکە من خۆم حازر کردووە گفتوگۆ لەسەر میزانیە بکەم کە میزانیەیساڵێکە، من ناتوانم لێرە بەشداری مەوزوعێك بکەم، کە ئیلتیزامی دە ساڵی ئایندە بخاتە سەر حکومەت، بۆیە بەڕاستی من داوای تەوزیحی زیاتر دەکەم، یان کاتێك بە پەرلەمانتاران بدرێت، یان روون کردنەوەی زیاترمان پێ بدرێت، چونکە ئەوە تا پێشی تەوزیحی حکومەت باس کرا بابەتێك بوو، ئەوەی کە ئێستا لە وجود دایە بە تێڕوانینی من بابەتێکی ترە، کۆمەڵێك گوتنی تر هەن، بەلاّم پێم دەگوترێت ئەمانە خارجی نیزامن، بۆیە ناڵێم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بورهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم شت ئێستاش روون نییە لەلامان وەك ئەندامی پەرلەمان مەصدەری مالیەکەی، هی ئەم ماددەیە.

دووەم/ ئەگەر یەك لەسەر دەش بێت وەك بەڕێز وەزیری پلاندانان دەڵێت، یەك لەسەر دە دەکاتە نزیکی چوار ملیار، ئەمە لەلاپەڕەی سێی ئەو تەقریرەی مالیە کە دراوە بە ئێمە، نووسراوە ملیارێك و هەشت

سەدو بیست و دوو هی وەزارەتی مالیە، یەعنی هەر تەختیەی ناکات چوار ملیارەکە، یەعنی من سەر لەم شتە دەرناکەم، بۆ ئەو دوو نوقتەیە، یەك/ مەصدەرەکەی، دوو/ ئەگەر یەك لەسەر دەش بێت، دەکاتە چوار ملیار، نەك ملیارێك و هەشت سەدو بیست و دوو، داوای تەوزیح دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر عەلی کەرەم بکە.

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر تەعقیب لەسەر مولاحەزەی بەڕێز کاك دڵشاد شەهاب، وابزانم لە جەلسەکانی پێشتریشدا حاڵەتی وا روویدا، یەعنی هەندێك تەفاسیل هەیە بە حەقیقەت لەلای وەزیری مەعنی، یان دەزگای مەعنی، بەپێی مەعلوماتی من لیژنەی دارایی و ئابووری لەگەڵ بەڕێز کاك هێرش موحەرەم سەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان دانیشتوون، ئەم تەفاسیلەی کە باسم کرد بەحەقیقەت ئەمانە تەعلیماتن کەدەردەچن، تەعلیماتیش لە شوێنێکی تر دەردەچێت، بەس ئەو تەعلیماتە بەپێی تێگەیشتنی من ئەمە هەمووی لەگەڵ بەڕێزان ئەندامانی لیژنەی دارایی و ئابووری باس کراوە، یەعنی لەبەر ئەوە ئەگەر هەندێك لە برادەران مەسەلەن وەکو کاك دڵشاد ئیشارەتی پێ دەدات، ئەگەر هەندێکیان ئیتیلاعیان پێ نەبێت، ئەوە وەلامەکەی دیارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەك پرسیارم بۆ جەنابی وەزیر هەیە، نەك روون کردنەوە، دەڵێت لە مادده (تقوم وزارة المالیة والاقتصاد الالتزام بـ)، یەعنی ئێوە وەکو وەزارەتی دارایی و ئابووری، تکایە ئێستا کۆتایی بە دانیشتنەکە دەهێنم تا کاتژمێر (3،30) بیری خۆتان بکەنەوە، وەلامەکانیشتان حازر بکەن، بۆ ئەوەی بەردەوام بین بۆ تەواو بوون، زۆر سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، ئێستا بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەی ئەمڕۆمان، دانیشتنی ژمارە 3ی پێش نیوەڕۆ، داوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی دەکەم کەرەم بکەن بۆ شوێنەکەی خۆیان، بەڕێزان دوای دانیشتنەکە دەردەشەیەك کرا لەگەڵ بەڕێزانی لیژنەی یاسایی و دارایی و وەزیرە بەڕێزەکان، شتێکیان حازر کردووە، لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن بزانن بەڕێزان گوێیان لێ بێ، چتان کردووە گوێمان لێ بێ.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەنجامی کۆبوونەوەمان لەگەڵ بەڕێزان وەزیری دارایی هەرێمی کوردستان و هەروەها وەزیری پلان دانان و بریکاری وەزارەت و هەروەها ڕێزدار هێرش محرم، سەرۆکی دەزگای وەبەرهێنان لە کوردستان، لەگەڵ سەرۆکایەتی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی، کۆبوونەوەکەمان ئەنجامدا کە صیاغەی ماددەی 19 بەو شێوەیە بکرێ، ئێستا بۆتان دەخوێنمەوە، پاش ئەوەی کە سەرنج و مولاحەزاتی ئەندامانی پەرلەمان لەسەر پرۆژەکە بە چ شێوەیەك تەقدیم کرا، کۆی ئەو گفتوگۆیانە کە بەیانی ئەنجامدرا، کۆکراوە لەو ماددەیەی کە ئێستا دەیخوێنمەوە:

المادة 19:

تلتزم وزارة المالية و الاقتصاد بما يلي:

أولآ: تخصيص مبلغ قدره 200 مليار دينار للاستمرار في دعم مشاريع صندوق الاسكان.

ثانياً: تخصيص مبلغ قدره 100 مليار دينار لتعزيز القرض العقاري للمواطنين في الاقليم و زيادة مبلغ القرض الى 15 مليون دينار للمحافظات و الاقضية و النواحي و القرى، و استمرار الوزارة في تأمين القرض العقاري للمواطنين حسب الضوابط و التعليمات المرعية.

ثالثاً: تخصيص مبلغ قدره 30 مليار دينار لدعم مشاريع القرض الصناعي.

رابعاً: تخصيص مبلغ قدره 50 مليار دينار لدعم مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي.

خامساً:تخصيص مبلغ قدره 50 مليار دينار لدعم المنهاج الاستثماري لوزارة الزراعة و الموارد المائية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەمە تەرخان كرا تەنها بۆ ئەمساڵ، بۆ میزانیەی 2010، ئەو پابەندییە بە 10 ساڵ و 20 ساڵ و ئەوانە لادرا، هەر بۆ ئاگاداری ئێوەی بەڕێز، تەنها كۆكرایەوە لەناو میزانیەكەی ئەمساڵ.

بەڕێز رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 19:

وەزارەتی دارایی و ئابووری پابەند دەبێ بە:

یەكەم: تەرخان كردنی گوژمەیەك كە بڕەكەی 200 ملیار دینارە بۆ بەردەوامی پشتگیری پرۆژەكانی نیشتەجێبوون.

دووەم: تەرخان كردنی گوژمەیەك كە بڕەكەی 100 ملیار دینارە بۆ پاڵپشتی قەرزی خانووبەرەی هاووڵاتیانی هەرێمی كوردستان و زیادكردنی قەرزی خانووبەرە بۆ 15 ملیۆن دینار بۆ شار و قەزا و ناحیەكان و گوندەكان، بەردەوام بوونی وەزارەت بۆ دابین كردنی قەرزی خانوو بەرە بۆ هاوڵاتیان بە پێی یاسا و رێسا.

سێیەم: تەرخان كردنی بڕی 30 ملیار دینار بۆ پشتگیری كردنی بانكی پیشەسازی.

چوارەم: تەرخان كردنی بڕی 50 ملیار دینار بۆ پشتگیری كردنی پرۆژەكانی كەرتی كشتوكاڵ لە رێگای بانكی كشتوكاڵییەوە.

پێنجەم: تەرخان كردنی بڕی 50 ملیار دینار بۆ پاڵپشتی بەرنامەی وەبەرهێنانی وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین محمد حمادی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوێنێ پێشنیارێکمان کرد بۆ وەرزش، چونکە لە هیچ دام و دەزگایەکی حکومی ناوی وەرزش نەهاتووە و هیچ پارەیەکی بۆ تەرخان نەکراوە، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە ئەو پێشنیارەی کە کرایە بۆمان پەسند بکرێت، چونکە وەرزش ئەهمیەتێکی خاصی خۆی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پێشنیارێك هەبوو کە زیاتر لە 10 ئەندام پەرلەمان کردوویانە، ئەو 15 ملیۆن دینارەی سولفەی عەقاری ببێتە 20، بەس نەخرایە دەنگەوە، ئەمە یەك، دووەم: چەند پێشنیارێك ئەخرێتە دەنگەوە ئەوە صیاغەی نیهائی ئەخوێنێتەوە کاك عەونی و رۆژان خان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، صیغەی نیهائی نەبوو، ئەوە بوو کە لەسەری کۆك بوون، ئێستا پێشنیارەکان لە لای منە، لە دوێنێ و ئەمڕۆ چ موناقەشە کراوە، پێشنیارەکان هەمووی لەبەر دەستە، بەڵام ئەگەر لەسەر ئەو پێشنیارە کۆك بن، وا بزانم شتێکی خراپ نیە، چونکە یەکەم: لەو چەند ساڵەی کە هەرێمی کوردستان ئەبێت پابەندی دانەوەی قەرز بێت، لەوە خەلاص بووین، ئەمە بۆ میزانیەی ئەم ساڵە، لەناو ئەم ساڵ کۆ ئەبێتەوە، دێینە سەر یەکەم، هەمووی وەك یەك بێت گوند و دێ و ئەمانە، حەز دەکەن پێشنیارەکانتان دەخوێنم بۆ ئەوەی هەر کەسێك هەڵنەستێ و بڵێ من وتوومە، ئەو پێشنیارانەی ئەمڕۆ کراون، یەکەم، پێشنیارێك هەبوو ئەڵێ با شار و دێ وەك یەك بێ و جیاوازی نەبێ لە تەقسیمی ئەو پارانە، دووەم: پارەکە بخرێتە سەر پرۆژەکانی کشتوکاڵ و صیناعەوە، سێیەم، بەشی تایبەتی لێ دیاری بکرێ بۆ وەرزش، چوارەم: 15 ملیۆن بکرێتە 20 ملیۆن، پێنجەم:(25) ملیۆن بۆ شار و شارۆچکەکان، ئەوە پێشنیاری یەکێکی ترە، بۆ گوندەکان 12 ملیۆنە، بکرێتە 100 ملیار، یاسایەك دابنرێ بۆ صندوقی ئیستیسماری، هەشتەم : لێژنەی موحافەزات لێی ئاگادار بێ، نۆیەم: بکرێتە 200 ملیار، دەیەم: بچێتە سەر ئیستیسماری، یازدەم: دەنگی بۆ بدرێ پاشان داوای تەفصیلات بکرێت، دوازدەم: پارەکە بکرێتە 50، نیوەی بۆ شار بێت و نیوەی بۆ گوند بێت، سیازدەم: لە بودجەی ئیستیسماری کەم بکرێتەوە بۆ سەر کشتوکاڵ و صیناعە، چواردەم: 150 ملیار بۆ ئاوەدان کردنەوە و نیوەی بۆ صیناعە، 50 بۆ سەر بڕگەی شەش، پازدە: بە شێوەیەك دابڕێژرێت لە بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان بێت، 50 ملیاری لێ بخرێتە سەر عەقارات، گرنگی زیاتر بخرێتە سەر گوندەکان، هەژدەم: پابەند بین بە تەجروبەی ساڵی رابوردوو، یەعنی ئەوان چۆنیان کردووە، نۆزدەم:سەرچاوەکە روون نیە، تەوزیح بکرێ، بیست: لە 50٪ نیوە بکرێ پارەکە، نیوەی بۆ ئاوەدان کردن و نیوەی بۆ زراعە و صیناعە، بیست و یەك: بەو سوودەی کە ئەدرێتەوە ئەو بانکانە، واز لە سوودەکە بیێنین و خۆمان لەناو

خۆمان، لە هەرێم پێی بکەین، هەمووی، وا بزانم ئەو پێشنیارانە هەمووی لەو پێشنیارەیە، بۆ گوند و شاریش وەکو یەکی لێ کراوە، ئەوە نیە بە جیا بێت، نوقتەی نیزامی فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا بزانم زیاد لە شەش، حەوت کەس، 25 و 30 داوا کردووە، ئێستا 15 نووسراوە لەوێ، لەبەر ئەوە، ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە پێم وایە بۆ عەقار 25 تا 30 ملیۆن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمان ناتوانن قەرز بکەن، ئەو شتەی لەبەر دەستیانە بۆ یەك ساڵێك بەو شیکلە بە حیسابات داینناوە، کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە چەند حەفتەی رابوردوو بینیمان حکومەت یەك، دوو پرۆژەی ئیعلان کرد پێش ئەوەی موصادەقە لەسەر میزانیە بکرێ، لە حەقیقەتدا من لەو رۆژانەی رابوردوو گوێم لە ئیفتیتاحی پرۆژەیە بوو لە شەقلاوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رەجائەن وەرە سەر میزانیەکە.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من گوێم لە ئیفتیتاحی پرۆژەیەك بوو، موشابیهی ئەم پرۆژەی صندوقی ئیسکان بوو لە شەقلاوە کە حکومەت پرۆژەیەکی کردووتەوە و ئیفتیتاحی کرد و هاووڵاتی مانگێ 200 دۆلار ئەدات، یەعنی من ئێستا ئەپرسم لە سەرۆکی دەزگای ئیستیسمار، ئایا ئەم پرۆژەیە نەچوویتە بواری جێبەجێ کردنەوە نیهائیەن؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە هێشتا بڕیاری لەسەر دەدەین برای من، ئەگەر شتی وات هەیە و لێژنەی خۆت هەیە، برۆ لەو لێژنەیە بەدواچوونی بۆ بکە، ئەو خەبەرەی زانیوتە، راپۆرتی خۆتان بنووسن، لە لێژنەکەتان کۆ ببنەوە، بە سێ، چوار لێژنە بەدواچوونی بۆ بکەن بزانن چۆنە و چۆن کراوە، بۆ کراوە؟، لەسەر ئەم بودجەیە یان لەسەر هی 2009یە، ئەوجا بڕیاری لێ بدەن ئێستا لێرە ناتوانین، کاك کاردۆ فەرمووو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکێك لەو پێشنیارانە ئەوە بوو کە چەندین ئەندام پەرلەمانیش پشتیوانیان لێکرد، یاسای ژمارە 7ی ساڵی 2008 کە دەبێ بڕێکی، یەعنی حکومەت مولزەمە کە .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە یەك کەس بوو، باشە، ئەوەش دەخەینە دەنگدانەوە موشکیلە نیە، کاك عومەر کەرەم بکە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی کرد، لە پاش ئەو زیادکردنەی بۆ قەرزی خانووبەرە ئەکرێ، ئایا توانای حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بڕی تەرخان کراو بۆ قەرزی خانووبەرە بۆ هەر یەکەیەك یان بۆ هەر خانووەك چەندە؟، 15 ملیۆن؟ 20 ملیۆن؟ 25 ملیۆن؟، بۆ ئەوەی بە موحەدەدی ئێمە بزانین توانای حکومەتی هەرێمی کوردستان چەندە؟، ئەوەش بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرێ لە کاتی بڕیار دان لەسەر مەبلەغەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کەرەم بکە.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەکو بەڕێز سەرۆکی لێژنەی دارایی باسی و موناقشە کرا، ئێمەش لەگەڵ ئەوەدا بووین بە 15 ئیستیقرار بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زانا.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تا ئێستا ئەو شتە روون نیە، ئەوە ئیحتیاتاتی وەزارەتی دارایی زۆر زۆر دەکات بەو حیسابە بێت، پلانەکە پێشتر بۆ 10 ساڵ بوو، وتمان ئەمە بەشێکی ئەم ساڵ جێبەجێ دەکرێ، بەڵام ئێمە 430 ملیارەکەمان هەمووی هێنایە سەر ئیحتیاتاتی وەزارەتی دارایی، پێشتریش بینیمان لە 120 ملیاری تواناسازیشدا هەر لە ئیحتیاتاتی وەزارەتی دارایی بوو، باشە ئەگەر بەو حیسابە بێت، ئیحتیاتاتی وەزارەتی دارایی نزیکەی 10/1ی هەموو بودجەی ئەم ساڵ دەبێتە ئیحتیاتاتی وەزارەتی دارایی، تکایە روونکردنەوەیەك هەبێت دەربارەی ئەم خاڵە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر كەرەم بكە.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە پێشتریش باسم كرد، ئەگەر بگەڕێینەوە سەر میزانیەكە ئەبینین ئەو 120 ملیارە لەسەر تەخصیصاتی ئەنجومەنی وەزیران دانراوە، بە نیسبەت ئەوەی كە ئێستا ئەو فەقەرانەی كە تازە هاتووە، ئەوانەی كە قەرزە ئەصڵەن خۆی پارەكان دەگەڕێتەوە جارێكی تر، بە ئیستیمراری، لەبەر ئەوە، ئەوەی كە ئێستا بوویتە 200 ملیار دینار، ئێمە فیعلەن لەوێ ئەتوانین ئەوە جێبەجێ بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

یەعنی لە دەسەڵاتتان هەیە، لەناو ساڵێك ئەو پارانە بدەن كە ئەوە، مەشروعانە جێبەجێ بكەن.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڵێ، تەنها بۆ ساڵی دارایی ئەمساڵ، هەر بە پێی قانونی موازەنەكە ئەتوانین جێبەجێ بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی هیچتان هەیە؟

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارەكەی كاك شێردڵ تەبیعی ئەوە باس كرایە لە پرۆژەی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان، پێیناوی دووبارەی بكەینەوە، داوای كرد كە زیادە بكرێ لەسەر ئەو ماددەیە، لەبەر ئەوەی ئەو ماددە كە خوێندرایەوە، خۆی ئەو پێشنارانەی تێدایە، داوا دەكەم لە سەرۆكی پەرلەمان بیخاتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان كەرەم بكە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پارەیەی وەرزشە تەنها دوو كەس وتوویانە، نەبووە بە سێ كەس، ئێمە ئەوەی عورفە دائیمەن سێ كەس زیاتر ئەبێ ئیقتیراحێك بكات و پشتیوانی لێ بكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەرەم بكە كاك شێردڵ.

بەڕێز شێردڵ تحسين محمد حمادى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی سێ کەس بوو کە پشتگیری لەوە کرد، دووەم/ئەوەی کە کاك عەونی دەڵێت لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، چەند یاریگایەکی صیناعی گچکۆکە بۆ قەزا و ناحیەکان، ئێمە ئێستا حیصار لەسەر وەرزش لە عێراق هەیە، بەس لەسەر کوردستان هەڵگیراوە، هەموو بوتولاتی دەولی دێتەوە کوردستان، ئەوەی بێتەوە سەر عیراق، دووەم شت: لە 2012 گەورترین بوتولەی تۆپی پێی ڤیفا دێتە کوردستان کە 10 دەوڵەتی ئەوروپی موشارەکە دەکات، بۆیە من داوا دەکەم ئەو پێشنیارەی خۆم پارەی بۆ دابنرێ، ئەوەی کاك عەونیش دەیڵێت بەس بۆ وەزارەتە و بۆ یاریگای بچووکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

چەندی بۆ دابنرێ بە ڕەئی جەنابت؟

بەڕێز شێردڵ تحسين محمد حمادى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا 50 مليار بێ باشە، ئیشەکانمان دەڕوات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیت لەو مەوزوعە؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بە نیسبەتی وەرزشەوە، ئەوەی کە جەنابی کاك شێردڵ تەحسین باسی دەکات، تەخصیص کردنی پارە بۆ وەرزش، بەراستی ئەوە شتێکی باشە، بەڵام ئێمە ئەو حیسابەی کە تا ئێستا کردوومانە، ئێستاش لە کۆبوونەوەیەکدا ئەمڕۆکە جارێکی تر، ئەوە ئەگەر بێت و هەر پارەیەکی تر غەیری ئەوانە تەخصیص بکەین، ئەبێت لە شوێنێکی تر هەڵیبگرین، لەبەر ئەوە، ئەوە ئەگەرێتەوە بۆ جەنابتانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی وەرزش ئەخەینە پێش ئێوەی بەڕێز، یەکەم: ئایا بۆ وەرزش لەم بابەتە، لەم پارەیە تەرخان بکرێ، یان نا؟، ئەگەر دەنگی هێنا ئەوجا دێینە سەر ڕەقەمەکە، بەڕێزان ئێستا پێشنیارێك هەیە، چەند برادەرێك پشتیوانیان لێ کردووە و ئەمن لەو میزانیە ئەمەی تەرخان کراوە بۆ ئاوەدانکردنەوە، قسمێکی بۆ زیراعەیە و بۆ صیناعەیە و قسمەکیشی بۆ وەرزش ئیزافە بکرێ، ئەگەر موافق بن ئەوجا حیسابێکی بۆ ئەکەین، تکایە کێ لەگەڵیدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 55 کەسی لەگەڵە و من و کاك فرسەتیش وکاك دکتۆریش لەگەڵینە، 54 کەس لەگەڵیتی، کێ لەگەڵدا نیە؟، 17 کەس لەگەڵدا نیە، بڕیار درا شتێکیان بۆ تەرخان بکەین، زۆر سوپاس، فەرموون لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی و جەنابی وەزیر لەگەڵ یەك

موشاوەرەتێك بكەن بۆ ئەوەی شتێكی موعیەن بۆیان تەخصیص بكەن، بەڕێزان بە نیسبەت ئەو موقتەرەحەی وەرزش ئەوە ئامادەیان كرد و ئەیخوێننەوە، پاش ئەوەی كە تەواو كە بوو ئەوجا دێنە سەر ئەوەی تر، ئەو 15 ملیۆنەی كە هەندێ بەڕێز داوای كردووە ببێتە 20، هەندێ داوای كردووە ببێتە 25، جەنابی وەزیر رەئیتان بەرامبەرە ئەوەی چیە؟، پێشنیارتان هەیە؟،(خیر الامور اوسطها) نە 25 بێت و نە 15 بێت، بكرێتە 20، راستە ژمارەی كەمتر دەكەوێت با ئەو عەدەدە نەكرێ و كەمێك كەمتر بێت، بەڵام بگونجێ و خەڵكێ بتوانێ پێی بكات، رەئیتان لەسەر ئەو بابەتە تكایە.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لەوەتێ سوو نەماوە لەسەر قەرزی عەقاری، ئەوەی جاران ئەماندا، ئێستاكە پێنج بەرامبەر و شەش بەرامبەر پارە ئەدرێ، رۆژانە ئەو پارەیە و ئەو سیولە نەقدیەی كە ئێستاكە ئەیدەین، قەت ئێمە ناتوانین تەحمولی لەوە زیاتر بكەین، لەگەڵ سیولەی نەقدی ئێمە ناگونجێت، تەخصیصاتیشمان ئەوەندە نیە بەشی ئەوەندە بكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئەوەی وەرزش تكایە لێژنەی یاسایی بیخوێننەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

فەقەرەك ئیزافە دەكرێ، فەقەرەی سادسا:

تخصیص مبلغ مبلغ قدره 10 ملیار دینار لدعم المنشأت الریاضیة في الاقلیم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دووبارەی بكەنەوە با وازیح بێ رەجائەن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

فەقەرەك ئیزافە دەكرێ، لەسەر ماددەی 19 بەو شێوەیە:

تخصیص مبلغ قدره 10 ملیار دینارلبناء المنشأت الریاضیة في الاقلیم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نووقتەی نیزامی كاك عبد السلام.

بەڕێز عبد السلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەمەویٚ مەعلومەیەكی دەقیقی مالی بدەم، حەز دەكەم برادەرانی موختەص بلێن، لە ئەڵمانیا بۆ ئیستیعداد بۆ كأسی عالەمی رابوردوو، مەلعەب هەبوو 500 ملیۆن دۆلاری تەكلیف كرد، ئەگەر بمانەویٚ مەلعەبێك دروست بكەین، من لەگەڵیمە، من خۆم نیمچە ریازیەكم، دەبیٚ ستادیۆمێكی وامان هەبیٚ كە یاری نێودەوڵەتی لیٚ بكریٚ، یاریگایەك كە هەموو كورسی بن و لە 30 هەزار كەس زیاتر بیٚ، مەداخیلی نیزامی بن، ئەزوائی نیزامی بن، موستەحیلە بە 200 تا 250 ملیۆن دۆلار كەمتر بكریٚ، رجاتان لیٚ دەكەم، ئەگەر بمانەویٚ دەعمی ریازە بكەین، حەز دەكەی ئێمە تەبەروع دەكەین، بەس ئەم مەبلەغە نە مونشەئاتی ئینشا دەكات، یەك ستادیۆمی ئۆڵۆمپی گەورە بە 100 یان 200 ملیۆن دۆلاری ناكریٚ، بۆ مەعلوماتیش تەئكید بكەن. بەس ویستم ئەوەندە بڵێم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی كەرەم بكە.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارەكەی كاك شێردڵ وتی ساڵی 2012 ئۆڵۆمپیاد لە هەولێر دەكریٚ، ڤیڤایە نازانم چیە، ئێمە پێشنیارمان كردیە بۆ ئەو ساڵە ئەوەندەیە، بۆ ساڵی 2011 و 2012 خوا كەریمە ئیمكانیات باش حكومەتی هەرێم دەتوانیٚ هەموو شتێك بكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیت چیە، ئەو 10 ملیارە باشە یان زیاد بكریٚ یان كەم بكریٚ، رەئی جەنابتان چۆنە؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە چەند كەم بیٚ ئەوەندەمان پیٚ باشە، بەڵام حەقە ئەو پرسیارانە كە بۆ زیاد كردن لە وەزیری دارایی نەپرسن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو موقتەرەحانەی كە كران برادەرێك باسی فەقەرەی 7ی كرد، ئەگەر بۆم بیلێتەوە، چونكە لێرە، دووبارەی بكەوە.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یاسای ژمارە 7ی ساڵی 2008، تایبەت بە دابین كردنی خانووی نیشتەجێبوون، كە حكومەت خۆی وەزارەتی شارەوانی زەوی ئەدات و وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە تەنفیزی دەكات، ئەوە بە جیاواز لەو بوارەی كە صندوقی ئیستیسماری ئەیكات، ئیجابیترە بۆ خەڵكی فەقیر و ئیستیفادەی زیاتری لیٚ ئەكەن، لەبەر ئەوە

ئەم پێشنیارە پێویستە بودجەیەکی دیاری کراوی بۆ تەرخان بکرێ، کە هەر مەبەست چارەسەرکردنی قەیرانی نیشتەجێبوونە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی رەئیتان لەو مەوزوعە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە قانونێك لە پەرلەمان دەرچوو بە ژمارە 7ی ساڵی 2008، بەڵام قانونەکە نەکەوتە بواری جێبەجێ کردن، لەبەر ئەوەی حکومەت مەشاریعی دی هەبوو، بۆیە بە ئەفزەلی زانی لەو قانونە، ئێمە لە پەرلەمان نەمانتوانی بەراستی بەدواداچوونی بۆ بکەین، یاسایەکە تا ئێستا جێبەجێ نەکراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی، ئەم پێشنیاری بەڕێزتان هی هەردوو لێژنەکە و بەڕێز وەزیری داراییە، کە بۆ گوند و شار و شاروچکە وەك یەك تەرخان ئەکرێ؟

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ وەکو یەك حیسابیان بۆ کراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامە بەڕێزەکان ئەگەر لەگەڵ بن پێشنیارەکەیان ئەخوێننەوە جارێکی تر ئەیدەینە دەنگدان، تکایە بیخوێننەوە، هەموو شتێك خەلاص.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 19:

تلتزم وزارة المالية والاقتصاد بما يلي:

أولاً: تخصيص مبلغ قدره 200 مليار دينار للاستمرار في دعم مشاريع صندوق الاسكان.

ثانياً: تخصيص مبلغ قدره 100 مليار دينار لتعزيز القرض العقاري للمواطنين في الاقليم و زيادة مبلغ القرض الى 15 مليون دينار للمحافظات و الاقضية و النواحي و القرى، و استمرار الوزارة في تأمين القرض العقاري للمواطنين حسب الضوابط و التعليمات المرعية.

ثالثاً: تخصيص مبلغ قدره 30 مليار دينار لدعم مشاريع القرض الصناعي.

رابعاً: تخصيص مبلغ قدره 50 مليار دينار لدعم مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي.

خامساً:تخصيص مبلغ قدره 50 مليار دينار لدعم المنهاج الاستثماري لوزارة الزراعة و الموارد المائية.

سادساً: تخصيص مبلغ قدره 10 مليار دينار لبناء المنشأت الرياضية في الاقليم.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جاری پێشووش دەستم بەرز کردەوە، ئێمە ئەو 350ی کە حکومەت ناردوویەتی، بڕیارمان دا بیکەین بە 200، 150ی دەمێنێتەوە، ئەو 150یە پێش ئەوەی، با باسی ئەوەی وەرزشەکە نەکەین جارێ، ئەو 150یە، 50 چووە سەر سولفەی عەقار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەجائەن سۆزان خان لەگەڵ وەزیر قسەمان کرد، وتی ئەوەی لێرە هاتووە، ئێمە ئەتوانین لە وەزارەتی مالی دەعمی ئەو یاسایە بەو شیکلەی هاتووە بکەین، سەرچاوم.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 19:

وەزارەتی دارایی و ئابووری پابەند دەبێ بە:

یەکەم: تەرخان کردنی گوژمەیەك کە بڕەکەی 200 ملیار دینارە بۆ بەردەوامی پشتگیری پرۆژەکانی نیشتەجێبوون.

دووەم: تەرخان کردنی گوژمەیەك کە بڕەکەی 100 ملیار دینارە بۆ پاڵپشتی قەرزی خانووبەرەی هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان و زیادکردنی قەرزی خانووبەرە بۆ 15 ملیۆن دینار بۆ شار و قەزا و ناحیەکان و گوندەکان، بەردەوام بوونی وەزارەت بۆ دابین کردنی قەرزی خانوو بەرە بۆ هاووڵاتیان بە پێی یاسا و ڕێسا.

سێیەم: تەرخان کردنی بڕی 30 ملیار دینار بۆ پشتگیری کردنی بانکی پیشەسازی.

چوارەم: تەرخان کردنی بڕی 50 ملیار دینار بۆ پشتگیری کردنی پرۆژەکانی کەرتی کشتوکاڵ لە ڕێگای بانکی کشتوکاڵییەوە.

پێنجەم: تەرخان کردنی بڕی 50 ملیار دینار بۆ پاڵپشتی بەرنامەی وەبەرهێنانی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاوییەکان.

شەشەم: تەرخان کردنی بڕی 10 ملیار دینار بۆ دروست کردنی دەزگاکانی یاخود مونشەئەکانی وەرزش لە هەرێم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر ئیعتیراز لەسەر ڕەقەمەکان نیە، هەمووی بەیەکەوە ئەدەینە دەنگدان، ئەگەر نا یەك، یەك ئەیدەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی ئەوەم کرد کە لە کاتی خوێندنەوەی فەقەرەی سێیەم، بە هەڵە خوێندراوە، هەڵەیەکی تەبعی تێدابوو، ئێستا دووبارە دەیخوێنمەوە:

ثالثاً: تخصيص مبلغ قدره 30 مليار دينار لدعم مشاريع المصرف الصناعي.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵە؟ ئێستا هەمووی، دەست بەرز بکەن کە بەم ماددانە رازی بوون، تکایە دەستتان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟، دوو کەس لەگەڵدا نیە، بۆ ماددەیەکی تر تکایە دەستتان خۆش بێ، سەرتان ساغ بێ، شتێك لای منە، با ماددەکە بخوێننەوە، لە جەنابی وەزیر دەپرسم، ئەگەر ئیجازە بدەی، مەسەلەی هینەکانە، ئەوە کۆمیشنەکانی مینحەی وەزارەتی نەوتە، فەرموو کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو کاتەی کە هاتینە سەر ئەو پرۆژە یاسایە، وا بڕیار بوو چەند ماددەیەکی بۆ زیاد بکەین، تەنها ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان ئیجازە بدە، ماوە لێژنەی یاسایی کۆمەڵێك تەوصیات و ماددەی ئیزافیان هەیە کە هاتینە سەری ئەیکەین، ئێستا ئەو ماددەیە تەواو بێ، هەیە لەبەر دەستمە و ئاگام لێیەتی و ئێستا لەبەر دەستمە ئەگەر ویستیان لایبەن، ناهێڵین، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة العشرون:

في حالة حصول تغير في حصة موازنة حكومة اقليم كوردستان، يخول وزير المالية و الاقتصاد بتخفيض او زيادة المبلغ الاجمالي للموازنة بنفس النسبة، أو ما يراه مناسباً لتسديد العجز.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی بیست و دووەم لە ئەصڵی پرۆژەکە بووە ماددەی بیستەم:

لە حاڵەتی ڕوودانی گۆڕینێك لە بەشی بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەوە وەزیری دارایی و ئابووری دەسەڵاتی پێ دەدرێ بە کەم کردنەوەی یان زیادکردنی سەرجەم کۆژمەکەی بودجە، بە هەمان ڕێژە یاخود کە بە موناسیبی دەزانێ بۆ پڕکردنەوەی کورت هێنانەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی دارایی رەئیتان تکایە.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ خالە هاتنە راست کرن و ڤی رەنگ کرین، في حالة حصول تغير في حصة موازنة حكومة اقليم كوردستان، يخول وزير المالية و الاقتصاد ب:

أ-تخفيض المبلغ الاجمالي للموازنة بنفس النسبة لتسوية العجز.

ب- في حالة حصول الزيادة في الموازنة تستحصل موافقة البرلمان عن كيفية الصرف.

ئەمە ئیقتیراحی لێژنەی یاسایی و داراییە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ باشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر ئەوە نیە، ئەیخەینە دەنگدانەوە، نوقتەی نیزامی کاك رزگار کەرەم بکە.

بەڕێز رزگار محمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیقتیراح دەکەم کە بەم جۆرە بێت ئەو نەصە:

تضاف اية زيادة قد تحصل في حصة الاقليم من الميزانية الاتحادية الى نفقات المشاريع الرأسمالية دون التشغيلية، بينما تخصم النقص الحاصل فيها من المبلغ المخصص للنفقات التشغيلية فقط، و في كلا الحالتين تقدم بمشروع ملحق قانون للموازنة من مجلس الوزراء الى البرلمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی و دارایی رەئیتان؟

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رای ئێمە ئەوەیە کە زۆر دەستی حکومەت نەگرین، ئازادییەکی بدەینێ لە کاتی ئەو گۆڕانکارییانە کە ئەبێت، ئەوە رەئی ئێمەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا وەکو ئاخیر صیاغەی کە لێژنەی یاسایی خوێندیانەوە، بە عەرەبی و بە کوردی، ئەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کران بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە الحادیە و العشرون:

تقوم وزارة المالية و الاقتصاد و بالتنسيق مع وزارة الموارد الطبيعية بتخمين و تقدير الموارد التي تتحقق من نشاطات و استثمار الموارد الطبيعية المستحقة للاقليم وفق الدستور العراقي و تضاف الى الواردات المتحققة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردی کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 23 کە ئێستا بوویتە 21:

وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەکان، ئەو داهاتانە دەخەمڵێنێ کە لە چالاکی وەبەرهێنانی داهاتی سروشتی موستەحەقی هەرێم دەستی دەکەوێت، بە پێی دەستووری عیراقی دەخرێنە سەر ئەو داهاتانەی کە دەستکەوتوون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر پێش ئەوەی بێینە سەر موناقەشە، کەرەم بکە لێژنەی دارایی.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەم ماددەیە، پێشنیاری زیادکردنی وشەی(الاتحادی) دەکرێت دوای دەستەواژەی (الدستور العراقی) و زیاد کردنی ئەم رستەیە (اعلام البرلمان بذلك للمصادقة عليه) لە کۆتایی ماددەکە، بەم شێوەیە دەقی ماددەکە وەکو خوارەوە دەبێت:

تقوم وزارة المالية و الاقتصاد و بالتنسيق مع وزارة الموارد الطبيعية بتخمين و تقدير الموارد التي تتحقق من نشاطات و استثمار الموارد الطبيعية المستحقة للاقليم وفق الدستور العراقي الاتحادي و تضاف الى الواردات المتحققة و اعلام البرلمان بذلك للمصادقة عليه.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر چەند پرسیارێك هاتووە، یەکێك لەوانە ئەمەیە: ئەڵێ لەناو پرۆژە یاساکەدا ئەو ماددەیەی کە پەیوەندی بە داهاتی سامانە سروشتیەکانەوە هەیە، نا ڕۆشنی تێدا هەیە، نازانرێت ئایا مەبەستی

بۆنسی کۆمپانیاکانی نـەوت، یـان چ داهاتێـك، بۆیـە باشـترە پـێش ئـەوەی گفتوگۆ دەسـت پـێ بکات، ئەگـەر روونکردنەوەکمان بدەنێ مەمنوون دەبین.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کۆبوونەوەکانی پێشتری پەرلەمانیش ئەوەبوو داوامان لێ کرا و روونکردنـەوەمان دا، ئێمـە هـەتاکو ئێستاکە ئیراداتی نەوت نەهاتووتە ناو بودجەی وەزارەتی داراییەوە، ئەو ئیراداتانە کە هەشیان بێ، لـە هـەر جۆرێك ئیرادات بێ لە وەزارەتدا خۆیان وصولاتی قـەبزیان هەیـە و موسـتەنەداتیان هەیـە، مـەفروزە لـەوێ داخیل ببێ، لەلای ئەوان، ئاخیر جار داوای رەقەمی حیسابێکیان لێمان کرد و ئێمـە رەقـەمی حیسابەکەمان داوە پێیان، ئێستاکە و ئیتر لەمەودوا ئەویش وەکو هەموو وەزارەتێك ئیرادات لە لای خۆیانەوە ئیراد دەکرێ و ئاگاداری وەزارەتی داراییش ئەکرێ، ئێستا ئەو قانوونەی کە ئێستا هاتووە لەو ماددەیە، ئەمە زیاتر ئێمـە ئیلـزام ئـەکات کـەوا پێکـەوە دابنیشـین و ئیراداتـەکانیان تەسـجیل بکـەین و بیخەینـەوە پـێش پەرلـەمان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان رەئیتان؟

بەڕێز ئاشتی هەورامی/وەزیری سامانە سروشتیەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موشکیلەم نیە لەگەڵ صیغەی ئەو ماددەیە، بەڵام کێشەکە لەوەدایە(وفق الدستور العراقی)، تەفسیری کـێ؟، من، جەنابی وەزیری دارایی، تەفسیری پەرلـەمان؟، ئـەوە لـە جەوهـەری موشـکیلەکە دایـە، ئێمـە تەفسـیری داهات و تەفسیری دابەش کردنی داهات کێ حەقی هەیە کە وەریگرێ، حکومەتی عیراق یـان ئێمـە؟، هێشـتا ئەو کێشەیە لـە مـاددەی 112 ی دەسـتووری عیراقـی حـەل نـەکراوە، جا لەبـەر ئـەوە قابیلـە للتفسـیر، مـن ئامادەم بۆ ئەوەی هەر چـی یـەك دۆلار بـێ بیخەینـە حیسابێکەوە، بـەڵام ئـەوە تێگەیشـتووین لـە خـاریجی موازەنەیـە، مـن حـەز دەکـەم داهـاتی ئێمـە، ئـەوەی کـە پەیوەنـدی بـە هێنـە، بـە پـارەی مینحـەکان و هاوکارییەکانی موقاولەکان لە گرێبەستەکانی نەوت، من حـەز دەکـەم، پێشـنیاری مـن وایـە لەگـەڵ جـەنابی رەئیس وزراش باسمان کرد، دوێنێ و ئەمڕۆ، یەکەم: حیسابێکی تایبەتی بۆ بکرێتەوە لـە وەزارەتـی دارایـی، سەرپەرشتی موباشیری لەوێ بێ، دووەم: تـەرخان بکـرێ بـۆ پـرۆژە بـێ بودجـەکانی عەقـدەکانی نـەوت کـە ئێمە ئیلتیزاممان هەیە بەرامبەر موقاولەکان، بەڵام بەسەرپەرشتی مەجلیسی وزرا، ئەوەی کە داهاتی عامە یان مینحەی عامە، مەجلیسی وزرا بڕیاری لەسەردا بۆ چ پرۆژەیەك تـەرخان بکـرێ، (علـى العمـوم خاضـعة للرقابة المالية) و سەرپەرشتی پەرلەمانیش، یەك کێشە ئەمێنێ: ئایا حیسابی ئەکەین کە داهاتە لە موازەنە یان خاریجی موازەنەیە؟، ئەوە بڕیاری جەنابتانە، من هیچ موشـکیلەم نیـە، بـەڵام پرۆسـەکە تـەعامولی لـێ ئەکەین وەکو پارە، پارە دێتە وەزارەت، چۆن تەرخان دەکرێ بە پرۆژە، ئەبێ رەقابەی لەسەر بـێ، رەقابـەی

مالی، رەقابەی پەرلەمانی لەسەر بێ، ئەبێ گرێبەستەکان، موقاولەکان ئاگادار بن چۆن پارەکانیان سەرف کراوە، ئەوەندە کێشەیە هەیە، کامە بە دڵتانە، ئێمە ئامادەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە حەقیقەت من وێستم لێرە خاڵێك روون بکەمەوە، دەستەواژەی دەستووری عیراقی خۆی لە ئەصڵی پرۆژەکە هاتووە، لە ئەصڵی ماددەکە کە ماددەی 23یە، بۆیە ئێمەش تەنها وشەی ئیتیحادیمان ئیزافە کردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی ئەیانەوێ ناو بنووسن، لە ئاخیرەوە دەست پێ دەکەین، تکایە یەك، یەك ناوی خۆتان بڵێن، ئەو بەڕێزانەی کە ناویان نووسیوە:

گۆران ئازاد، کاردۆ، عبدالسلام، سمیر سلیم، کاروان، عەزیمە خان، عبداللە، سەرهەنگ، رزگار محمد، شوان احمد، حمە سعید، بیلال، خەلیل عوسمان، حسن محمد، زانا رؤوف، شاهۆ سعید، سۆزان شهاب، بشیر خلیل، اسماعیل گەلآلی، ئەڤین عومەر، ئارام قادر، د.احمد، عومەر عبدالعزیز، برهان رشید، تەواو کەسی تر نیە؟، بەڕێز گۆران ئازاد کەرەم بکە بەس تکایە، چونکە زۆر لەسەر ئەو مەوزوعانە رۆیشتووین موحاوەلە بکەن لە 2 دەقیقە زیاتر نەبەن، کەرەم بکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە ماددەیەکی گرنگە باس لە نەوت دەکات، نەوتیش دەچێتە بابی مەسەلەی داهات و داهاتیش خاڵێکی ئەساسیە لە کاتی موناقەشەکردنی بودجەدا، ئەوەی لە ماددەی 21 دا روونە، باس لە داهات و دروستکردنی لێژنەیەك دەکات لە لایەن هەردوو وەزارەتەکە بە هاوبەشی، بە گوێرەی دەستووری عیراقی، کە بۆ دەستوور ئێمە دەگەڕێینەوە لە یاسای نەوت و غازیشدا، بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکانیش کاتی خۆی کە باسی داهاتی بۆ ئەندامەکانی پەرلەمان شی کردەوە، داهاتی ئەو نەوتە خامەی کە دەفرۆشرێ بۆ هەرێمی کوردستان نیە، ناچێتە ناو ئەوە، بەڵکو دەچێتە ناو ئەو سندوقەی کە لە ماددەی 19دا باسی کردووە و لەوێندەردا لە 17٪ دێتەوە بۆ هەرێمی کوردستان، ئەمە خاڵێك، خاڵێکی تر کە تا ئێستا لە عیراقدا یاسای نەوت و غاز دەرنەچووە، لە هەرێمی کوردستان یاسای نەوت و غاز دەرچووە و بە گوێرەی ماددەی 115ی دەستووری عیراقی کاتێك یاسای هەرێم و یاسای بەغدا تەناقوزی تێکەوت، ئیش بە یاسای هەرێم دەکرێ، کەواتە لە هەموو کاتێك ئەگەر یاسا لە بەغدا دەرچووبێت، بەڵام لەم یاسایە ئەوەی روونە لە ماددەی 15 لە خاڵی 5 باسی ئەوە دەکات کە تاوەکو ئەو کاتە ئێمە لەگەڵ حکومەتی

عیراقیدا دەکەوینە ئیتیفاق، وەکو ئەو داهاتەی کێڵگە نەوتیەکان دادەنرێ و حیصەی بۆ هەرێمی کوردستان لێ دەدرێ، مادەدەیەکی تیایە کەوا ئەم داهاتە دێتە ناو داهاتی هەرێمی کوردستان و دەبێتە داهاتی حکومەت، بە بۆچوونی من ئەوەی ئیشکالی گەورەیە لە هەرێم و ئەو موناقەشەی بودجە بەشێکی زۆری موناقەشەی با نەوت بێت، گفتوگۆی خایاند، بریتیە لە جێبەجێ نەبوونی یاسای نەوت و غاز لە هەرێمی کوردستان، ئەگەر یاسای نەوت و غاز وەکو خۆی لە هەرێمی کوردستان ئێمە جێبەجێ بکەین، ئەو خاڵانە، کێ بەرپرسیارە، کێ موتابەعەی پارە دەکات، دەچێتە کوێ؟، زۆر بەوازیحی دیارە، بەڵام دیارە ئەمە ئیشکالیەکی گەورەیە کە ئێستا لێرە جێی نیە و دوای موناقەشەی بودجە جارێکی تر لەم شتەیە بپرسینەوە، من لێرەدا بەڕاستی لە وەزیری سامانە سروشتیەکان دەپرسم: کە ئەگەر ئەم داهاتە بۆ هەرێمە، با ئێمە یاسای نەوت و غاز جێبەجێ بکەین، هیچ ئیشکالمان نابێ، ئەگەر مەبەستمان لەم پارەیە تەنها ئەو مینەحانەیە و ئەو بەخشینانەیە کە کۆمپانیاکان دەیدا، ئێمە موتەفیقین لەسەر ئەوەی کە ئەگەر بخرێتە ناو پرۆژەی بودجەی هەرێمی کوردستان، ئەوە لە 83٪ لێ دەبڕدرێ، پێشنیاری مادەدەیەکی ئیزافە دەکەم لە پرۆژەی بودجە کە مادەدەیەك دابندرێ کە ئەو وەزیری سامانە سروشتیەکان لەگەڵ وەزیری دارایی هەموو ئەو مینەحانە کەوا دێ بۆ حکومەت بە تایبەتی لە گرێبەستە نەوتیەکاندا، بۆمان دیاری بکەن و بێتە پەرلەمان، و پەرلەمانی کوردستان قەراری لێ بدات، ئەم مینەحانە لە چ بوارێك سەرف دەکرێ و بۆ چ پرۆژەیەك سەرف دەکرێ؟، نەك پێشتر دابندرێ و رابکێشرێ و سەرۆکی حکومەت و وەزارەت بڕیاری لەسەر بدەن بۆ ئەم پرۆژەیە سەرف بکرێت و دواتر تەنها بۆ عیلم بێتە پەرلەمان، نەخێر مادەدەکە بەو شێوەیە بێت کە مادەدەیەکی سەربەخۆ بێت، بۆیە لێرەدا قسەکانم بەوە کۆتایی پێ دێنم کە ئەو مادەدەیە بە بۆچوونی من زیادە و ئیلغا بکرێ و لە شوێنی ئەم مادەدەیە، مادەدەیەکی نوێ بۆ مەسەلەی مینەح پێشنیار بکرێ لە لایەن وەزیری سامانە سروشتیەکان و دارایی، بێتە پەرلەمان و لە پەرلەمانەوە قەرار لەسەر ئەم پارانە بدرێ و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز هەر بۆ روونکردنەوە و بۆ ئەوەی برادەرانی تر لەسەری نەچن، ئەمە رەبتی نیە بە مینەح، بۆ مینەح مادەدەیەکی تایبەت دائەنێن، زۆر وازیح بێ، لەناو حیسابێك بێ، بێتە ئەم پەرلەمانە، لەم پەرلەمانە بزانین چەندمان هەیە، ئینجا ئەو مەشروعەی بەو پارەیە سەرف ئەکرێ، ئەو مەشروعانەش بێتە ئەو پەرلەمانە قەراری لێ بدەین، ئەمە مەسەلەیەك بڕاوەتەوە، ئەوە ئێستا باسی ئەکەن، مەواریدەکە ئەوە وەزارەت مەجالاتی تری هەیە، دەسکەوتی تریان هەیە، ئەوانە دیار بێت، ئێستا رێزدار کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەوت مەسەلەیەکی گرنگە، داهاتەکەشی دەتوانین بڵێین کاریگەریەکی زۆر لەسەر ئاوەدان کردنەوە و پیشکەوتنی ژیانی ئێمە ببینێ، بەڵام ئەوەی ئێمە لە جەنابی وەزیرمان بیست کە بۆی باس کردین لەوە

پێشتر داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان یەکسان بوو بە سیفر، یەعنی ئێستا کاتێك ئێمە لێژنەیەك دروست دەکەین، ئەم لێژنەیە بۆ چیە؟، بۆ مەسەلەی داهاتە ئێمە وەکو کاك گۆران وتی، ئەگەر یاسای نەوت و غاز لە هەرێمی کوردستان جێبەجێ بکەین، ئێمە هیچ ئیشکالێکمان نابێ لەسەر ئەم داهاتەی کە پەیوەندی بە دەستووری عیراقەوە هەیە، ئەگەر نا ئەوەی کە پەیوەندی بە مینەحەوە هەیە، وەکو جەنابت باست کرد، ماددەیەکی بۆ دادەنێن، ئێستا وەزیری سامانە سروشتیەکان بەڕێزی لێرەیە، لە 3/18 نووسراوێکی کردووە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، باسی ئەوە دەکات دەڵێ: ئێمە دەتوانین ئەوماددانەی کە ئێستا بڕیارمان لەسەر دا کە پەیوەندی بە ماددەی 16 و 17 و 18 هەبوو، دەتوانن بیخەنە ئەستۆی خۆیان وەکو داهاتێك، داهاتێکی روونە، بۆ دەبێ ئەم داهاتەی کە ئێستا هەیە کە نزیکەی 500 ملیارە کاریگەری زۆری هەیە لەسەر بودجەی ئەم ساڵە و ئاوەدانکردنەوە بۆ زۆر بوار کە ئێمە یەکێك لە ئیشکالاتە گەورەکانمان، زاڵی بودجەی تەشغیلی لەسەر ئیستیسماری و ئاوەدانکردنەوە، نەیخەینە خزمەت ئەو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئەوەلەن: 500 ملیار نیە، بۆت روون بکەمەوە 5 ملیارە، دوو: مینەح تکایە لێرە داخیلی ئێرە مەکەن، تەنها ماددەیەکی بۆ دائەنێن ئیزافەی دەکەین، حکومەت و وەزارەتەکەی پێ ئیجبار دەکەین، ئەو حیسابەمان بۆ بنێریتە ئێرە تا بیزانین چۆنە و چۆن سەرف دەکرێ، ئێستا ئەمە بەس ئەوەیە کە لە بەغداوە بۆمان دێت ئەو 17٪، باسی ئەوە بکەن بۆ ئەوەی وەختەکە نەکوژین، تکایە تەرکیز بکەینە سەر ئەوە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوە موخالیفم کە دەڵی مینەح داهات نیە، دەکەوێتە ئیرادات و.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

برا تۆ ئەتەوێ83٪ی بدەیتە بەغدا؟، دە فەرموو بیدە، ناکرێ بەڕێز، کە کردتە داهات ئەبێ لە 83٪ بیدەیتە بەغدا، بیکە مینەح من لەگەڵتم و هەموو پەرلەمانتارەکان دڵسۆزن، بزانین چۆن سەرف دەبی و چەند نەك هەر هی نەوت، هی تریش هەیە، مەواریدی تریش هەیە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە جیاوازە لەگەڵ 5 ملیار دۆلارەکە، ئەمە 500ەکە خۆیەتی، نووسراوی خۆیەتی لەبەر دەستە، وەزیری بەڕێز با بۆمان روون بکاتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى بروارى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاسی جەنابت دەکەم کە تۆ ئەو پێشنیارەت کرد تاکو ئێمە لەسەری نەڕۆین، تەنها تەرکیز بکەین لەسەر ئەوە تاکو غەلەت نەکەین، من پێم وایە ئەم ماددەیە زۆر زۆر سەریحە، ئەگەر هات و یاسایەك بۆ داهاتی نەوت و غاز لە بەغدا دەرچوو بەپێی دەستوور، دوو شتی تێدایە، یەکێکیان دابەش دەکرێ بەسەر هەموو هاوولاتیانی عیراق لە پارێزگاکان بە پێی رێژە، دووەمیان: ئەم تەعلیماتەی تازە دەرچووە کە یەك دۆلارە بۆ موحافەرزەی بەرهەمهێنەر، ئەگەر هات و بە پێی دەستوور، ئەو دەسەلاتانەی کە بە هەرێمەکان دراون، وەزارەتی ئێمە یان لە بواری داهاتی سروشتی بە پێی دەستوور هەمان بێت، من تەصور دەکەم زۆر زۆر وازیحە، رەبت ناکرێ بە ئەوەی مینەح و شت، یەك مولاحەزەی تریشم هەیە، لەسەر پێشنیارەکەی لێژنەی دارایی، من تکا ئەکەم ئەوەمان لەبەر چاو بێت، لە دۆکیومینتی یاسایی با بە لوغەتی یاسا قسە بکەین، عیراق ناوی (جمهورية العراق)ە، لە ماددەی دووەم یان سێیەم لە نظام الحكم الفدرالي، واتا ناوی رەسمی عیراق (جمهوريه العراق)ە، ناوی دەستوورەکەشی (دستور جمهوريه العراق)ە، ئەم ئیزافە کردنی دەستووری عیراقی ئیتیحادی یان فیدرالی تەصەوەر دەکەم دەقیق نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رێزدار سمیر سلیم فەرموو.

بەڕێز سمير سليم امين بەگ حەمەبەگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم مەسەلەی نەوتە گفتوگۆی چڕ و پڕی زۆری هێنا لە دوای خۆیەوە، بۆ دەرباز بوون لەو حاڵەتە کە داخیلی میزانیە و بودجە نەکرێ، تەنها مینحەکە نەبێ ئەوەی جەنابت فەرمووت، ئەکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، ئەوەی مەشاریعەکانیش هەر بێتە پەرلەمانەوە بە حیسابێکی تایبەت و لێرەوە بڕیاری لەسەر بدرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رێزدار کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها تێبینیەکم لەسەر بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان هەیە، ئەویش کە دەڵێ: حیسابێکی نوێ بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکەینەوە، بۆ ئەوەی لەمەودوا داهاتی نەوت بێتە ناو ئەو حیسابە بۆ ئەوەی بزانین حیساب لە کوێیە، بەلام ئەی تا ئێستا ئەو حیسابانە بۆ دیاری ناکرێ؟، بۆ ئەوەی بزانین هەموومان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارە تەوجیهی بکە و توڕەش مەبە لەسەر خۆ، بڵێ پرسیارێکمان هەیە.

بەڕێز كاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

باشە ڕێزمان هەیە، ئێستا من بە صەراحەت دەڵێم، تا ئێستا كە ئەوەندەی بەڕێزی هاتووتە ئەو پەرلەمانە، ئێمە جۆرێك لە گومان لە ئاشكەرا و روونی لە گرێبەست و ئەو موعامەلانەی كە تا ئێستا بە نەوت دەكرێ لە لامان دروست بووە، مەسەلەن بۆ نموونە ئەو رۆژەی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كاروان، برای من، عەزیزم، ئێستا موحاسەبە نیە، ئێستا لەسەر ئەم ماددەیە چۆن بێ، پرسیارت هەیە لێی بكە، چیت دەوێ تەوزیحی بكە، كامەت پێ باش نیە یان پێت باشە لای ببە، وامان كرد و وامان كرد، ئەوە لەناو لێژنەكان بانگی بكەن و حەشری پێ بكەن، ئەگەر نوقصانی هەبوو.

بەڕێز كاروان صالح احمد رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی ئێمە دەیلێین، جۆرێك لە نا شەفافی هەیە لە پرسی نەوت، جەنابی ئەوە بۆ چەندین جارە دێتە لێژنەكان، دێتە پەرلەمان، كە دەڵێ: تا ئێستا حیسابیك، ئەوە تازە حیسابێكی نوێ بۆ وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە دەكات، بۆ بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری دەكات؟، باشە تا ئێستا ئەو حیسابە لە كوێ بووە؟، چەندە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار عەزیمە خان.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەم ماددەیە كە وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەكان ئەو داهاتە ئەخەملێنێ، بەڵێ ئەو داهاتە كە تا ئێستا ئێمە موناقەشەیەكی زۆر كراوە لەگەڵ وەزیری سامانە سروشتیەكان لەسەر پارە و داهاتی نەوت لە بودجەی 2010، بەلام ئەوەی كە تا ئێستا روون بوویتەوە، ئەوەی كە هاتووتە بەردەست ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی كە گوێمان لێ بوو تا ئێستا بە روونی هیچ پارەیەكی داهاتی نەوتی كوردستان دیار نیە، با بە وەزیری دارایی و ئابووری خۆی بەرەورووی وەزیری سامانە سروشتیەكان كە ئەڵێ: هیچ پارەیەك نەهاتووە، بەلام تا ئێستا بەرچاو روونیەك نەخراوەتە بەر ئەندامانی پەرلەمان، ئەو پارەیە چەند بووە و لە كوێیە و چی لێ هاتووە؟، تەنها ئەو مینحەیە كە باس كراوە 5 ملیار دینارە، ئێستا ئەمانەوێ لەم خاڵەدا، وەكو پاڵپشتی قسەكانی كاك گۆران و كاك كاردۆیە، كە ئەم مینحەیە یان لە بڕگەیەكدا جێی بكرێتەوە لەم ماددەیە، یان لە ماددەیەكی تایبەت، بتوانین ئەم مینحەیە ئاشكرا بووە، پرۆژەیەك ناخرێتە سەر داهات، بكرێت بە پرۆژەیەك و پرۆژەكانی دیاری كراو بێت، لایەنێكیش سەرپەرشتی ئەو لیژنەیە بكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عبداللە مەلا نوری فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەو پرسیارەی كە من ئاراستەی جەنابتانم كرد، مەبەستم ئەوە بوو كە بەرچاومان روون بێت، ئێمە لە میانی گفتوگۆیەكانمان قسە لەسەر چ بابەتێك بكەین؟ لەسەر چ داهاتێك بكەین؟ ئایا ئەو داهاتەیە كە وەكو بە نەص حیساب دەكرێت؟ یاخود ئەو داهاتانەی ترە كە بەپێی دەستووری عێراقی، هەروەها بەپێی ئەم یاسایە دانراوە، كە سندوقێك دروست بكرێت بۆ داهاتەكانی حكومەتی هەرێم، بەهاوكاری لەگەڵ حكومەتی عێراقدا، من پێموایە لەم مەسەلەیە، بەڕاستی پرسیارم ئەوەیە، كە ئایا بەڕێز جەنابی وەزیری سامانە سروشتیەكان بۆچی یاسایەكە جێ بەجێ ناكات؟ یەعنی ئەگەر ئەو سندوقە دروست بێت، ئێمە پێویستمان بەو ماددەیە نییە كە لەناو ئەو پرۆژە یاسایەدا هاتووە، واتا ئێستا ئێمە لەبەردەم دوو پرسی جیاواز داین، پرسێكیان پەیوەندی بە نەصەكانەوە هەیە، ئێوە بڕیارتانداوە لە كۆتایی موناقەشەكاندا قسەیان لەسەر بكەین، پرسێكی تری ئەوەیە كە پەیوەندی بەم سندوقەوە هەیە، كە یاسایەك هەیە جێ بەجێت نەكردووە، بۆچی ئێستا من یاسایەكی تر دابنێم؟ كە من گومان دەكەم ئەوێش جێ بەجێ بكرێت، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ڕێباز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری پێشنیارەكەی لیژنەی دارایی دەكەم، لەبەر ئەوەی لە پرۆژە یاسایەكە ناوی پەرلەمان نەهاتووە، بەڵام پێموایە لیژنەی دارایی ئاگادار كردنەوەی پەرلەمانیان بۆ زیاد كردووە، بەڵام تەنها یەك پێشنیارم هەیە، ئەویش هەروەك كاك عبداللە گوتی ئەم یاسایە شتێكی تازە نییە، لەبەر ئەوەی پێشتریش لە پرۆژە یاسای نەوت و گاز ئەم یاسایە وجودی هەیە، بەڵام جێ بەجێ نەكراوە، لەبەر ئەوە من پێشنیاز دەكەم، كە ماوەكەی، ئەو زەمەنە دیاری بكرێت، كەوەزارەتی سامانە سروشتیەكان لەگەڵ وەزارەتی دارایی پەرلەمان ئاگادار بكاتەوە، بۆ ئەوەی مولزەم بێت لەو ماوە دیاری كراوە، پەرلەمان ئاگادار بكرێتەوە، بەڵام ئەگەر بەو شێوە مەتاتیە بمێنێتەوە، كاتێكی دیاری كراو نییە، ئەویش هەر بەو شێوەیە ناتوانێت لێ پرسینەوە لەگەڵ وەزارەتی سامانە سروشتیەكان بكەیت، كە بۆچی تاكو ئێستا پەرلەمانی ئاگادار نەكردۆتەوە؟ لەبەر ئەوە ئەگەر كاتەكە دیاری بكرێت، من تەسەور دەكەم زۆر باشتر بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار رزگار محمد فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ئەگەر سەیری بكەیت، جارێ لە دێری یەكەمدا هەردوو وەزارەتی مالیەو وەزارەتی مەواردی تەبیعی مەبەستی لە كوردستانە، دەڵێت (بتخمین وتقدیر)، ئەوە مەبەستیان چیە؟ دوو كەلیمە، یان مورادفیان هێناوە بۆ یەكتر، هیچ مەدلولێكی جیاوازیان هەیە؟ مەبەستیان دوو شتی جیاواز بێت، ئەگەر مەبەستیان دوو شتی جیاواز نەبێت، نابێت ئەو دوو كەلیمەیە بەكار بێنن، ئەمە لە رووی صیاغەوە، ئەگەر مەبەستیشیان دوو شتی جیاوازە، من بەڕاستی خۆم نازانم یەعنی حەز دەكەم دوایی روونی بكەنەوە، ئەمە یەك.

دوو/ دەڵێت ئەو مەواریدانەی كە (تحقق من نشاطات واستثمار الموارد الطبيعية المستحقة للاقليم)، (المستحقة للاقليم) بەشێوەیەكی موتلەق هاتووە، بەپێی دەستووری عێراقی، كە دەڵێت (المستحقه للاقليم)، واتا لە هەموو عێراقدا، ئەگەر مەبەستتان ئەوەیە، ئەوانەی كە لە ئیقلیم دەردێت ئەو مەواریدە تەبیعیانە، ئەوە صیغەكەی غەڵەتە، دەبێت بڵێیت (المنتجة في الاقليم)، ئەگەر وا نەبێت ئێمە دەگەڕێینەوە بۆ هەموو عێراق مۆریدەكانی، دوایی كە باس لە دەستووری عێراقی دەكەیت، دەبێت بگەڕێیتەوە بۆ ماددەی (111 و 112)، لێرە لایەنی عێراق ئیهمال كراوە، چونكە مەواریدی تەبیعی، یان ئیدارەی نەوت و غاز ناكرێت كوردستان بە تەنیا لەناو خۆیدا قسە بە تەنیا بكات لەسەری، ئەو تەنسیقە دەبێت كوردستان لەگەڵ حكومەتی ئیتیحادیدا بیكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەر بۆ تەوزیحی بەرچاوی جەنابتان و ئەم بەڕێزانە، قانونی نەوت و غاز لە بەغدا لەگەڵ هەرێم لەسەری رێك نەكەوتین، ئەوە بۆ ئەوەی وازیح بێتن، لە ساڵی 2007 پرۆژەیەك حازر كرا هەردوولا موتەفیق بوون لەسەری كە بدرێتە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق ببێتە پرۆژە یاسا، پاشان كە چووە صیاغە، ئەوان دەستكاریان كرد، كە دەستكاریان كرد لێرە رەفز كرا، كە رەفز كرا، دووبارە موناقەشە كرا چی بكەین؟ ئیتیفاقێكی سیاسی لەبەینی قیادەی كوردستان و سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە عێراقیەكان ئیمزا كرا، ئەگەر تا 2007/5/31 قانونەكە لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق دەرنەچوو، هەر لایەك حەقی خۆیەتی ئیستیخراجی مەواریدی خۆی بكات و تەسەروف بكات و عقود بكات، ئەوە دیكۆمێنتێكی تاریخییە هەیە، هەتاكو ئەم لەحزەیە ئەو یاسایە، ئەو ماددە دەستووریەی كە لە دەستووری عێراق هەیە، ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق لەگەڵ هەرێمی كوردستان نەگەیشتونەتە قەناعەت، ئەو ماددە دەستوورییە بكرێتە یاسا، لەبەر ئەوە هەر لایەك بە كەیفی خۆی تەسەروفی كردووە، هەر لایەكیش حەقیقەتەكانی خۆی بە تەواوەتی بە لایەكەی تری نەگوتووە، ئەوە بۆ مەعلوماتی جەنابت.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نەصەکە دەڵێت حکومەتی ئیتیحادی بە تەنسیق لەگەڵ حکومەتی ئیقلیم، دوایی ئەو بڕە پارانە بەشێوەیەکی عادیلانە دەبێت تەوزیع بکرێتەوە، دوایی بەپێی قانونێك کە دەڵێت ئەو دەریدەکات، کەواتە باس لە دەستووری عێراقی مەکەن، کەلیمەی دەستووری جمهوریەی عێراقی لێ لابرێت باشە ئەگەر وابێت، چونکە ئەگەر خۆمان ببەستینەوە بە دەستووری عێراق، ناکرێت ئیهمالی ئەو نەصە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شڤان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە هەتا قانونی نەوت و غاز لە عێراق دەرنەچێت بە تەواوی، ئەم داهاتە بە داهات تۆمار نەکرێت، چونکە 100٪ ئەو ئیستیقتاعەی 83٪ـە دەبڕێت، ئەمە زیانێکی گەلەك گەورەیە بە گەلی کوردستان دەکەوێت، کەسیش لەگەڵ زیان و زەرەر نییە، پێموایە ئەمە لەگەڵ مینح بەشێوەی بڕگەیەك لە بڕگەکان تەنزیمی بکەین، یەعنی ئەم داهاتەش حوکمی مینح وەردەگرێت لە کوردستان بۆ سەرف کردنی، یان شێوەی ئەو پرۆژانەی کە بەو داهات و بەو مینحانەی دروست دەکرێت لە ژێر ڕەقابەی مالیدا دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار حمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حمه سعید حمه علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم مەوزوعە، تەبعەن مەوزوعێکی ئاڵۆزو گرنگیشە، سەرەتا حەز دەکەم چارەنووسی ئەو نووسراوەی کە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان کردوویەتی و پەیوەندی بە داهاتی نەوتەوە هەیە، بە دەقیقی چوار سەدو حەفتا ملیار دینارە، ئەوە بۆمان روون بێتەوە، کە دەڵێت ئەو داهاتەم هەیەو دەتوانم لە بڕی ئەو ماددانەی شازدەو حەڤدە دایبنێم، ئەوە روون بکرێتەوە بزانین مەصیری چیە؟

خاڵێکی تر، من پێشنیار دەکەم کە ماددەیەك بۆ ئەم پرۆژە یاسایە زیاد بکرێت، ماددەکە ئەم بڕگانەی تیا بێت، یەکەم/ پارەی مینح دیاری بکات و ئیلزامی بکات، کە ئەو پارەی مینحە دیار بێت، ئەمە بڕگەی یەك. بڕگەی دووەم/ ئەو مەشروعانەی، ئەو پرۆژانەی لەسەر حیسابی نەوت دەکرێت، ئەو پرۆژانەش بە جەدوەل دیاری بکرێت، کەمیەکانی، مەبلەغەکانی چەندی تێ دەچێت؟ بۆ کوێ دەکرێت؟ ئەو مەبلەغە دیار بێت.

خاڵێکی تر، من داوای جێ بەجێ کردنی ماددەی نەوت و غازی کوردستان دەکەم، کە هەندێك ئیشکال و مەسائیلمان بۆ چارەسەر دەکات، هەروەها ئەخیر داواو پێشنیارم ئەوەیە، داهاتی نەوت تاکو ئێستا، یەعنی

ئێمە ئێستا لە رابردوودا، ئایا بە مینح بووە؟ ئایا بە مەشروع بووە؟ بە هەر شێوەیەك بووە، داوا دەكەین بۆمان روون بكرێتەوەو ئاشكرا ببێت بە شەفافی و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بلال فەرمووو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بسم الله الرحمن الرحيم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بەو ماددەیە كۆمەڵێك لە قسەكان كران، بەتایبەتیش پشتگیری ئەم پرۆژەیەی كە لیژنەی دارایی ئامادەی كردووە، دەستخۆشیان لێ دەكەم شتێكی زۆر باشە، زیاد كردنی ئەم ماددەیەش كە جەنابت و چەند بەڕێزیك باسیان كرد، منیش تەئكیدی لێ دەكەمەوەو پشتگیری لێ دەكەم، كە ماددەیەك تایبەت بێت بە مینح، ئەمە شتێكی زۆر باشە، بەلأم دوو پرسیارم هەیە ئاراستەی بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەكانی دەكەم، كە یەكێكیان ئەوەیە كە جەنابیان پێشتر فەرموویان داهاتی ئێمە یەكسانە بە سفر لە وەزارەتی سامانە سروشتیەكان، دوایی خۆی داوا دەكات چوار سەدو حەفتا ملیار دینار ئامادەیە سەرف بكات بۆ ئەم بودجەیە، ئەی بۆ پێشتر لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی ئەم مەوزوعەی باس نەكردووە؟ لای ئێمە گوتی سفرە، ئێستا ئەو پارەیە چیە پەیدا بووە؟ ئایا ئەم پارەیە ئەوەیە كە ئەم تانكەرە نەوتانەی كێلگە نەوتیەكانی..........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە، رجائەن كاك بلال دووبارەی مەكەنەوە، رجائەن ئەوە چەند مولاحەزەم بۆ دێت، دەڵێت بەپێی نیزامی ناوخۆ هەر بەڕێزێك نابێت قسەی تر تیكرار بكات، تۆ دەتوانیت بڵێیت پشتیوانی لێ دەكەم، بەلأم ئەگەر تەسنیەی بكەیت، بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدان، بەلأم دووبارە بیڵێیتەوە، دووبارە تیكرار بكرێتەوە، پرسیارتان هەیە بیكەن، ئیزافە هەیە بیكەن، تەعدیلێك لەسەر ئەو ماددەیە بیكە، ئێمە ماددەیەكەمان لەبەردەستە مەفتوع لە دوو خەت و نیو پێك هاتووە، لەسەر ئەوە قسە بكەین، بۆ وای كرد؟ بۆ وای نەكرد؟ دەتوانن لیژنەكەتان، لیژنەی نەزاهە، لیژنەی پیشەسازی و وزە بانگی بكەن، بچنە لای تەفاسیل بێنن، راپۆرت بدەن بۆ ناو پەرلەمان موناقەشەی بكەن، بەس ئێستا ئێمە ئەم دوو خەت و نیوەمان لەبەر دەستە، ئایا ئەمە باشە؟ ئیزافە بكرێت؟ كورت بكرێت، قەبولی بكەین، رەفزی بكەین؟ بە ئازادی تكایە، فەرمووو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس بۆ روون كردنەوەكەی بەڕێزتان، بەس من تەئیدم كرد كە ئەو مادده مینحە زیاد بكرێت، لەبەر ئەوەی بەپێی یاسا بەلای كەمی سێ كەس تەئیدی بكات، منیش یەكێكم لە موئەیدەكان، پرسیاری من لێرە

ئەوەیە، ئایا ئەو ژمارە حیسابە کە پێشتریش چەند مانگ پێش ئێستا باس کرا، کە ئەو ژمارە حیسابە داوامان کردووە بۆیان بکەینەوە، بۆ وەزارەتی دارایی چی ڕێگرە ئەم ژمارە حیسابانە ناکرێتەوە؟ کە ژمارە حیساب لە ماوەی دوو سەعاتدا دەکرێتەوە ئەوە پرسیارێکە.

پرسیاری دووەمم/ ئەو نەوتە ڕەشەی کە لە کێڵگە نەوتیەکان دەڕوات بۆ حاجی ئۆمەران و باشماخ، ڕۆژانە بە دەیان تانکەر دەڕوات، ئایا ئەمە داهاتە؟ یان مینحە؟ پارەکەی لە کوێیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار خەلیل عوسمان فەرموو.

بەڕێز خليل عثمان حمد امين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە برادەران قسەی زۆریان کرد، بەڵام من بەڕاستی قسەم لەسەر داهاتێکی ترە، ئەویش هەروەکو لە یاسای بودجەی عێراقیدا هاتووە، بڕی داهاتی نەوتی خاو و غازی هەر پارێزگایەك، کە بۆ هەر پارێزگایەك بڕی دۆلارێك دەبڕدرێت، بۆ پرۆژەکانی ئەو پارێزگایە سەرف بکرێت، داواکارم ئەگەر برادەرانی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی بکرێت بە فەقەرەی دووەم لەو یاسایە جێگەی بکرێتەوەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار حەسەن محەمەد فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە قانونی بودجەی ساڵی 2010 موناقەشە دەکەین، بۆیە تەفاسیلی داهات پێویستە لە نیهایەتی ساڵ لەگەڵ حیسابی خیتامی موناقەشە بکرێت، بەنیسبەت داهاتی ئەمساڵ، چونکە بزەبت ئەم ماددەیەش بۆ ئەوە هاتووە، من لەگەڵ ئەو شێوەی ماددەیەم کەوا لە لیژنەی دارایی هاتووە، بەنیسبەت داهاتی ساڵی پار هەڵبەتە مەبەستم لێرە مینح نییە، چونکە هەروەکو جەنابت ئیشارەتت پێدا، دەکرێت ئێمە بە ماددەیەکی تر ئیزافە بکرێت، بەڵام ئەگەر داهاتێك هەبێت بەنیسبەتی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بەپێویستی دەزانم لێرە خاڵێك ئیزافە بکرێت، کە ئەویش مودەوەر لە حیسابی خیتامی نیشان بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دکتۆر زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە بەم شێوەیە تەعدیل بکرێت، بکرێتە سێ بڕگە:

برگەی یەکەمیان/ وەکو خۆی باس بکرێتەوە بە ئیستیسنای کەلیمەی ئیتیحادیەکە لابرێت، لەسەر قسەکەی کاك عبدالسلام ئاماژەی پێدا، چونکە ئێستا لە عێراقدا دەستووری عێراقیەو دەستووری عێراقی ئیتیحادی نییە، بەس بنووسرێت دەستووری عێراقی نافیز، یاخود شتێکی بەو شێوەیەی لێ بکرێت.

برگەی دووەمیان/ بگوترێت لیژنەی بالأی نەوت و غاز، کە هەر بەپێی یاسای نەوت و غاز هەیە بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکاندا هەڵبستێت بە دەست نیشان کردنی ئەو پرۆژانەی کە بەهۆی ئەو گرێبەستیانەوە دروست دەبن لە کۆمەکی بەرپرسیاریەتی و کۆمەلأیەتی و کۆمەکی تواناسازی و ئەنفال، وەکو لە نووسراوی بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکاندا هەیە، بۆ تەقدیر کردنی جەدوای ئەو پرۆژانەو ئەو شوێنانەی کە ئەو پرۆژانەیان تیایدا جێ بەجێ دەکرێت.

برگەی سێیەم/ ئەم پرۆژانە بە هەموویەوە پێشنیار بکرێتە بەردەمی پەرلەمان لە مولحەقێکدا، لە وادەیەکدا کە لە 6/1 تێپەڕ نەکات، بۆ ئەوەی سەقفێکی زەمەنیشمان هەبێت بۆ ئەم حاڵەتە، بۆ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان موصادەقەی لەسەر بکات و بە تەندروست بە مەرجێك پەرلەمانی کوردستانیش بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ وەکو لە ماددەی 73 ئاماژەی پێ کراوە، مەفروزە پەرلەمانی کوردستانیش زیادی بودجەیە، ئیعتیماداتی تازە بە زووترین کات بڕیاری لەسەر بدات.

یەك خاڵی تریش ماوە، کە ئیشارەتی پێ بدەم بەڕاستی، لە قسەی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە بۆم دروست بوو، کە بەڕاستی گومانێکی گەورە جارێکی تر دروست بۆوە، یەعنی من تەمەنا دەکەم لێرەدا لەم برگەیەدا، کە باشترین شوێنە وەلأمێکم لێ دەست بکەوێت، ئەویش ئەوەیە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان زیاد لە جارێك دەڵێت تاقەی ئینتاجی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان دەتوانێت سەد هەزار، دوو سەد هەزار سالأنە، بۆ نموونە ئەگەر توانا هەیە نەوت دەربهێنرێت، باس لەوە دەکرێت شەریکەیەکی وەتەنی هەیە، یاخود دەولی هەیە بەناوی سۆمۆ کە ئەم ئەرکەی خستۆتەوە، باشە تۆ بە رەسمی ئەگەر باس لەوە دەکرێت، ئێمە لە 17٪مان لێ دەست دەکەوێت، ئەگەر ئێمە لەناو بودجەدا ئیشارەتی پێ بدەین، ئیتر لە 83٪یەکە بۆ حکومەتی ناوەند دەڕوات، بۆ لێرە کە دێیە سەر باس کردنی ئەو تەوەرەیەی کە دەڵێن کاکە بۆ لە 83٪یەکە بنێرینەوە بۆ حکومەتی ئیتیحادی؟ بەلأم کە دێینەوە سەر ئەو برگەیان، قسە کردنەکە وایە وەکو ئەوەیە هەموو داهاتەکەی بۆ خۆمان دەگەڕێتەوە، باشە ئێمە لە 17٪ و لە 83٪مان هەیە، ئەگەر لە 17٪ەکە بۆ خۆمانە، ئەوە ئەو کاتە دەتوانین بە ئاشکرا ئاماژەی پێ بدەین، ئەگەر لە 83٪یەکە بۆ ناوەندە، پێشتر ئاماژەی پێ کراوە، من دەڵێم لێرەدا بنووسرێت، ئەمە مینحەیەکە لە داهاتی نەوت دەستمان کەوتووە، بۆ ئەوەی چیتر ئەم پرسە دووبارە نەبێتەوە، کە وەکو ئیشکالیەتێك لەلامان دروست بووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ روون کردنەوەی بەرچاوت، مینحە جیایە لە داهات، ئەو سەد هەزار بەرمیلەی کە دەفرۆشرێت پارەی ئێمە نییە، دەچێتە میزانیە 17٪ی بۆ ئێمەیە، مینحە ئەوەیە خێرییان پێمان کردووە، دەڵێت من

ئەم مەشروعە دەکەم ئەوەنـدە هەدیـە دەدەم بـۆ ئـەو مەنتیقەیـە، بـۆ خەڵکەکە، یـەعنی دوو شـتی گـەلێك جیایە، بۆیە حەز دەکەم پێش چاوتان روون بێت، داهاتی نەوتی حکومەتی ئیتیحادی 17٪ی دەداتە ئێمـە، 83٪ی بۆ خۆیان دەبەن، یەعنی دوو شتی زۆر جیایە لە یەکتر، پارەکەش نادرێتە هەرێمی کوردسـتان، هـەر بۆ مەعلوماتت هەر لە مەرکەزەوە دەبردرێت، ماوەیەکی زۆریش بوو لەسـەر ئـەوە شـەڕ بـوو، بـەڵام بـەپێی دەستوور دەبێت بۆ ئەوان بچێت، بەڕێز شاهۆ سەعید.

بەڕێز د.شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی پێی بەڕێزتان تەئکیدتان کردەوە، کە لە ماددەیەکی جیادا باس لە حیسابی مینح دەکرێت، مـن ئەم ماددەیەم لا پەسندە، بەڵام بە مەرجێك ئەم ماددەیە بڕگەیەك بێت لە ماددەیەکی سێ بڕگەیی، بڕگەی یەکەمی ماددەیەکی سێ بڕگەیی، بڕگەی دووەمی هەروەکو هاوڕێم دکتۆر زانا ئاماژەی پێدا، لیژنـەی بـاڵای نەوت و گاز بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیـدارەکان، ئـەو پرۆژانـە دیـاری بکـات، بڕگـەی سـێیەم/ بـە مولحەقێك بەو واریداتانە ئاراستەی پەرلەمان بکرێت، پەرلـەمان ئاگـادار بێت، پەرلـەمانیش بەشـدار بێـت بەتایبەتی دوای ئەوەی کە لیژنەی باڵای نەوت و گاز حیسابی خۆی لـەو بارەیـەوە دەنێرێـت بـۆ پەرلـەمان، هـەروەکو هـاوڕێم دکتـۆر ڕێبـاز گوتی سـەقفێکی زەمـەنیش دیـاری بکرێـت، واتـا لـەم ماددەیـەدا سـەقفێکی زەمەنی تەحدید بکرێت، واتا کراوە نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سۆزان شەهاب فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

من پڕاو پڕ پشتگیری لەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی و دارایی دەکەم، بەڵام لە هـەمان کاتـدا هـاوڕام لەگـەڵ ئەو بەڕێزانەی کە تەرحیان کرد بکرێت بە سێ بڕگەوە، بـۆ ئـەوەی یەکسـەر ئێسـتا دەنگـی لەسـەر بـدەین، ئەو بکرێتە سێ فەقەرە، فەقەرەی یەکەم/ هەروەکو خۆی بێت ما عەدا (الاتحادي) لابرێت.

فەقـەرەی دووەم/ بـاس لـە مینـح بکـات، بـەپێی ئـەو ماددەیـەی کـە وتمـان ئیزافـەی دەکـەین بـۆی، لەسـەر حکومەت پێویستە بودجەیەکی تەواوکاری سەبارەت بەو کۆمەك و بەخشىشانەی پێـی دراون و وەریگرتـوون پێشکەش بە پەرلەمان بکات بۆ موصادەقە کردن لەسەری، ئەوسا کێشەی ئەم میناحانە چ بـە پـارە بێـت، چ بە پـرۆژە بێـت، بـە هـەر چیـەك بێـت پەرلـەمان لێـی ئاگـادار دەبێتـەوە، بـۆ لەمـەودوا داواکارین بەڕاسـتی وەزارەتـی سـامانە سروشـتیەکان یاسـای نـەوت و غـاز جـێ بـەجێ بکـات، ئەگـەر هـاتو وەزارەتـی سـامانە سروشتیەکان یاسای نەوت و غازی جێ بەجێ کرد هەموو ئەم ئیشکالانە هیچی نامێنێت، چونکە هـەمووی

بەپێی یاسایەکە دەخرێتە بەردەستی پەرلەمان، بەپێی ئیعلام بکرێت، لەبەر ئەوە منیش دەمەوێت بکرێتە سێ بڕگەو یەکسەر ئێستا دەنگی لەسەر بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر بەشیر خەلیل فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە داهاتی ئەم مەواریدە تەبیعیانە لە سامانە سروشتیەکان و لەوانە پێم باشە شوێنێك بکەینەوە، ئەگەر ئیمکان بێت بۆ موخەصەصاتی تەنمیەی ئەقالیم، لەبەر ئەوەی وەکو جەنابتان ئاگادارن کەوا تەنمیەی ئەقالیم لە ساڵی 2006ـەوە لە عێراق پەیڕەو دەکرێت و ئیشی پێ دەکرێت، بەڵام لە قانونەکەی میزانیە هەمووی لە بیدایەتەوە تا نیهایەت شتێکمان نەبینیوە ناوی تەنمیەی ئەقالیم بێت، کەوا شتێکی بۆ تەخصیص کرا بێت، مەعلومیشە کەوا پارێزگاکان ئەگەر بەخۆیان دەستکراوە بن، زۆر پرۆژە بە تەنفیزی موباشیر کاری پێوە دەکەن، یەعنی ئێمە لەوانەیە حەملەکەو لۆدەکەش لەسەر وزارەتەکان تەخفیف دەکات، وەکو دەبینی لە شاری هەولێر ئێستا زۆر لە لایەن پارێزگاوە مزگەوت دروست دەکرێت، قوتابخانە دروست دەکرێت، زۆر رێگاو بان نۆژەن دەکرێتەوە، ئەوانە کەوا کاری وەزارەتەکانن، بەڵام لەسەر تەنمیەی ئەقالیمەوە دروست دەکرێت، بۆیە دەکرێت من داوا دەکەم ئەگەر بکرێت لە داهاتی ماددەی بیست و یەك بڕەك پارە بۆ تەنمیەی ئەقالیمەکان، بۆ پارێزگاکان تخصیص بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئیسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ رەئیەکەی سۆزان خان، کە تەئکید دەکاتەوە لەسەر یاسای نەوت و غاز، بەڕاستی ئەگەر یاسای نەوت و غاز جێ بەجێ بکرایە، ئێستا ئەم کێشانەمان هیچی نەدەبوو، پێموایە ئەو مەوزوعانەی ئەمڕۆ رووی نەدەدا، من تەنها بۆ تەئکید ببێتە سێ کەس و چوار کەس بڕیار لەسەر ئەوە بدەین یاسای نەوت و غاز، مادام یاسایەك لەم پەرلەمانە چەند جەلسەی بۆ کرا بێت، بەڵام ئەوە دوو ساڵە جێ بەجێ ناکرێت، ئیتر هیچ فرسەت نەدرێت بە حکومەت خۆی بدزێتەوە لە جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە، بۆیە من داوا دەکەم ئەم یاسایە بخرێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، بەنیسبەت مینحەوە جەنابت تەوزیحی باشتدا، من قسەی لەسەر ناکەم، بەڵام لەنیسبەت داهات لە فرۆشتنی نەوت، ئەمساڵ بەپێی یاسای بودجەی عێراقی، بۆ هەر بەرمیلە نەوتێك، یان بۆ هەر مەتر مکەعەب غازێك داهاتێك هەیە بۆ ئەو ناوچانە، بۆ ئەو ناوچانەی کە لێی دەردێت، بۆیە وەکو تەوەقوع دەکرێت، چەند جارێکیش لە زاری بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان ئەوەمان بیستووە، کە تاقەی صادیراتی نەوتی کوردستان زیاد دەکات، ئەوە

دەبێتە داهاتێکی زۆر، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم وەکو بودجەیەکی تەکمیلی، کە ئێستا موتەبەعە لە عێراقدا، ساڵانە بودجەیەکی تەکمیلی هەیە دەنێردرێت بۆ پەرلەمان موصادەقەی لەسەر بکرێت، چونکە لەوە دەچێت ئیتر لە ئایندە رەقمێکی زۆر بکات، بۆیە داوا دەکەم ئەو داهاتە بکرێتە بودجەیەکی تەکمیلی و بنێردرێت بۆ پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پارەکە حکومەتی عێراق بفرێت، نایدەنێ، هەر بۆ مەعلوماتت، ئەوە حیسابێکی ترە، مینح جیایە، مینح لەبەر دەستیانە، بەڵام ئەوی تر لەبەر دەستیان نییە، رێزدار ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەگەڵ ماددەکەم دەقاودەق وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەبێ ئەوەی هیچ زیادەیەکی بۆ دابنرێت، لەبەر ئەوەی کە لێرە هاتووە نەصەکە زۆر سەریحە باسی ئەوە دەکات دەڵێت تەخمین و تەقدیری ئەو مەواریدانەی کەوا لە نەشاتات و ئیستیسماری مەواریدی تەبیعی، ئێمە بەپێی دەستووری عێراقی هەمووومان دەزانین کەوا مەواریدی تەبیعی کە لێرە هاتووە ئەو مەواریدانە ناگرێتەوە کە لە فرۆشتنی نەوتدا وەدەست دێ، نەوت لێرە دوو مەوریدی تەبیعییە، کە مەواریدی نەوتی هەیەو مەواریدی غەیری نەوتیش هەیە، ئەو مەواریدە تەبیعیەی کە لێرە باس کراوە، مەواریدی غەیری نەوتیە، لەبەر ئەوەی مەوریدی نەوتی دەفرۆشرێت لە رێگای شەریکەی سۆمۆوە، کە دەڕوات بۆ عێراق، تەنانەت ئەو یەك دۆلارەش کە تەخصیص دەکرێت بۆ مەناتیقی مونتیجە، یان موحافەزاتی مونتیجە، دیسان بە پارەوە دێتەوە بۆ کوردستان، نەك بڵێین لەسەر بەرمیلێك نەوت کە لێرە دەفرۆشرێت و ئیستیسمار دەکرێت، ئەو بەرمیلە نەوتەی دەفرۆشین دۆلارەکەی بۆ ئێمە بێتەوە، جا بۆیە بە رەئی من ئەو دەقە ماددەیە چۆن هاتووە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوەش دەبێتە کارێکی تەحصیل حاصل لەنێوان دوو وەزارەتدا لەناو ئەنجومەنی وەزیران، کە خۆیان تەنسیق دەکەن، بۆ ئەوەی ئەو داهاتانەی لە مەواریدی غەیری نەوتی، یان مەواریدی تەبیعی غەیری نەوتی بە دەستی حکومەت دێت، ئەوان لەو کاتە دەتوانن خۆیان بە تەنسیق و بۆ فرۆشتنەکەش و پارەکە چۆن دەچێتەوە سەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئارام قادر فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی بەڕێزان لیژنەی دارایی دەکەم، بەڵام یەك زیادە، ئەویش داهاتەکە سنوودار نەکرێت و بگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم، بەڵکو بەپێی ماددەی (43) فەقەرەی یەك لە قانونی موازەنەی عێراقی بۆ هەر پارێزگایەك نرخێکی داناوەو بایەخ بدرێت بە ئاوەدانکردنەوەی پارێزگاکان، یەك دۆلار بۆ

دەرهێنانی نەوتی رەش، یەك دۆلار بۆ پالاوتن، هەروەها یەك دۆلاریش بۆ غازی سروشتی، کە ئەوەش بێگومان جگە لەوەی بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان باسی لەوە کرد، کە ئێمە ئەم داهاتەی ناخەینە سەر، یەعنی ناینووسین، لەبەر ئەوەی نەگەڕێتەوە بۆ عێراق، ئەوەش تەئکید لەسەر ئەوە دەکاتەوە باس لە پارێزگاکان بکەین، بۆ ئەوەی کە ئێمە بایەخ بەپارێزگاکان بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە هەردوو پێشنیارەکەی یاسایی و دارایی دەکەین بۆ زیاد کردنی ئیعلامی پەرلەمان (بذلك للمصادقة علیه)، چونکە ئەمە وا دەکات کە شەفافیەت لە داهاتەکاندا بێت، بەڵام پێشنیار دەکەم کە مینح، ئەوانەش بەڕاستی جێگایان بۆ بکرێتەوە لەناو ئەم ماددەیەدا، بۆ ئەوەی کە تەفسیراتی جۆراوجۆر بۆ ئەو مینحە نەکرێت، ئەو بەخششانە کە زەجەیەکی زۆری لەماوەی ڕابردوودا دروست کرد، هەم بۆ وەزارەتی سامانە سروشتیەکانیش باشترە، هەم بۆ حکومەتی هەرێم و بۆ پەرلەمانیش کە شەفافیەتی زیاتر تێدایە، بۆ ئەوەی کە ئەو مینحانە دیارتر بن، هەتا ئەو کاتەی کە یاسای نەوت و غاز لە هەرێمی کوردستان جێ بەجێ دەکرێت، کە پێویستە پەلەی لێ بکرێت بەڕاستی، ئێمە یەك لە کێشەکانمان ئەوەیە کە یاساکان دەدەچن، بەڵام جێ بەجێ ناکرێن، سەبارەت بەوەی کە بەڕێز وەزیری دارایی دەڵێت ئەو ئیراداتانە تا ئێستا نەهاتوونە بۆ لای ئێمە، بەڵام لە ئاییندەدا بڕیار وایە کە ئیراداتەکان ئاگادار بکرێینەوە لێی، پرسیارەکە ئەوەیە لە وەزیری دارایی ئایا تەنها ئاگادار دەکرێینەوە؟ یاخود ئەو داهاتانە دەخرێنە ناو خەزێنەوە؟ کە لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوە دەست دەکەون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی بیست و یەك، من دوو، سێ تێبینیم هەیە، یەکێکیان/ باسی وشەی تەخمین و تەقدیرە، کە برای بەڕێزم کاك حاکم رزگار ئاماژەی پێی کرد، بەڵام من وادەزانم دەقیق تر لەمە وشەی تەحدید، یان دیاری کردنە، بۆچی ئێمە باسی تەقدیرو تەخمین بکەین؟ بۆ باسی تەحدید نەکەین، وەختێك باس لە باسی قەبز و وسوڵات و شەفافیەت و هەموو مەسائیلەکان دەکرێت چارەسەری ئەوە بکرێت، چونکە مەبالیغی ئاوا و داهاتی وا ناکرێت بە خەمڵاندن قسەی لەسەر بکەین، بەداخەوە ئاخیر کەسم، ڕەنگە کەس نەبێ تەسنیەی بکات، بەڵام دەقیق تر ئەوە بوو لە عەرەبیەکەی بڵێین (تحدید) و لە کوردیەکەش بڵێن (دیاری کردن)، لەگەڵ زۆربەی ڕای ئەو براو خوشکانەی ترم، کە مەسەلەی ماددەیەك ئیزافە بکەن بۆ

مینح و، لەڕووی زمانەوانیشەوە ئەو وشەی (و)ی (بالتنسیق)ە وابزانم برایانی لیژنەی یاسایی لەگەڵمن کە ئەوە زیادە، نایەوێ (تقوم وزارة المالية بالتنسيق مع وزارة) ئەو (و) زیادە، بەنیسبەت یاسای نەوت و غاز، من تێبینیەك عەرز دەکەم، لەم ماددەیە دەبێت ڕەچاوی دوو مەسەلەی زۆر گرنگ بکەین، یەکێکیان ئەوەیە کە شتێك نەکەین کە خۆمان ببەستینەوە بە مەسائیلێکەوە، دوایی لەگەڵ یاسای نەوت و غازی عێراق گیرۆدەمان بکات و دەستوور پێمان بگرێ، دووەم/ بەڕاستی زۆر گرنگە ئەوەی کە براو خوشکانی تریش ئیشارەیان پێی کرد، کە لە سنووری یاسای نەوت و غازی خۆمان، هی هەرێمی کوردستاندا هەموو چالاکیەکانیان و نەشاتاتی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان ببێت، یەعنی لەو مەجالە دەرنەچێ و بگونجێنرێت لەگەڵ یاسای نەوت و غاز، گرفتی ئەساسی دووبارە هەر هەمان گرفتە کە ئەو براو خوشکانەی تر ئیشارەیان پێی کرد لە دیاری نەکردنی، یەعنی لێرە باسی خەمڵاندن و تەقدیر و ئەوانەمان کردووە، بەڵام گرفتی ئەساسی لەم ماددەیە، یان لەم داهاتی سامانە سروشتیانە، ئەوەیە ناخرێتە سەر بودجەو بوارەکانی سەرفیشی بۆ دیاری نەکراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەو ماددەیە بەڕاستی من هەندێك تەعقیبم لەسەری هەیە، جارێ کە دەڵێت (وفق الدستور العراقی)، بەڕای من ئەوە لابردرێت ،حاکم رزگاریش شتێکی وای گوت، لابردرێت باشترە، لەبەر ئەوەی ئێستا کە ئێمە لەگەڵ بەغدا ناگونجێین ئیختیلاف هەیە لە تەفسیری ئەو ماددەیەی کە عیلاجی ئەوە دەکات، لە دەستووری عێراقی کە لەدوای ماددەکانی 110 یە، ئەو ماددەیە ئێمە وا تەفسیرمان کردووە کە دەڵێین مادام لە ئموری حەسری و هینا تەوزیعی سەلاحیەت دەدات لەگەڵ بەغدا جیانە کراوەتەوە، ئەولەویات بۆ ئەو لایەیی کە یاساکە لە پێشەوە دەردەکات، ئێمە دەڵێین ئێمە پێشتر یاسای نەوت و گازمان دەرکردووە، جا بەڕاستی ئەو (وفق الدستور العراقی)یە ترسێکی پێوە دیارە کە ئێمە ئەوەمان نووسیوە، من بۆیە ئیقتیراح دەکەم ئەوە هەر لابردرێت ئەو (وفق الدستور العراقی)یە، لە دوایشدا کە (وتضاف الى الواردات المتحققة) بەڕەئی من ئیزافەیەکی بۆ زیاد بکرێت ئەگەر جەنابت لەلای خۆت بە مولاحەزە بینووسی (وترسل وفق الميزانية التكميلية) لەبەرئەوەی بەڕاستی ئەو مینەحە بە مولحەق نانێردرێت، بە میزانیەی تەکمیلی دەنێردرێت، (وترسل وفق الميزانية التكميلية وبغضون شهرين من اقرار الميزانية) یەعنی لە ماوەی دوو مانگ لە دوای ئیقراری میزانیە، من ئەمەم پێ باشە لەبەر ئەوەی گوتم بە مولحەق

نانێردرێت، بـه میزانیـەی تـەکمیلی عادەتـەن دەنێردرێـت، خـاڵی دووەمـم/ تەئیـدی قسـەکانی کـاك حمـە سەعیدو برادەرێکی تر لەوەدا دەکەم کە دەڵێت مادام جەنابی وەزیری سامانە سروشتیەکان لێرە ئـەو 470 ملیار دینارەی باسی کردووە بۆ مان ڕوون بکاتەوە، دووەمیان/ ئایا داهات لە باشماغ و حـاجی ئۆمـەران ئـەو تەنکەرە نەوتانە ئیزافـە کـراوە یـان نـەکراوە؟ ئـەو عەقـد و تەندەرانـەی وەزارەتـە بەڕێزەکـەیان دەیـدات، پێمان بڵێین چۆنە و چۆن نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان تەواو بوو ئێستا داوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی دەکەین، ڕەئی خۆیان لەسەر موداخەلەی ئەندامە بەڕێزەکان بدەن، کەرەمکە کاك د.ئاراس.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینـەکانی ئێمـە هەنـدێکی مـن وەڵامـی دەدەمـەوە و ئـەوەی تـریش هـاوڕێی بـەڕێزم کـاك عـونی وەڵامـی دەداتەوە، بە حەقیقەت ئەو بابەتانەی کە ئێستا بـاس کـرا لەلایـەن ئەندامـە بـەڕێزەکان هـەمووی پێشـتر و چەند جارێکی دیکە لە وەزیرە بەڕێزەکان پرسیار کراوە دووبارەن و وەڵامیشـی هـەبووە، بـەڵام هـاتنی ئـەو ماددەیـە بـەو شـێوەیە کـە ڕێگەگرتنـە لەبـەردەم ئـەو بۆچـوونانەی کـە هەیـە و ئـەو نـا ڕوونیـە و ئـەو ناشەفافیەتەی کە هەنـدێك کـەس باسـی دەکـات، بـەم ماددەیـە ڕێگـە لـەوە دەگـرین، یـەعنی ماددەکـە وەڵام دانەوەیە بۆ ئەو پرسـیارانە کـە کـاتی خـۆی کـراوەو وەڵامـیش دراوەتـەوە، دەربـارەی سـیاغەی ماددەکـە بـە حەقیقەت من تا ڕادەیەك ناتوانم قسەی تیا بکەم، دەکرێـت ئـەوەی بـەڕێز کـاك حـاکم رزگـار و برادەرانـی دیکەش ئیسارەیان کرد موناقەشەی لەسەر بکرێت، بەڕێزێکی دیکە گوتی پێویستە ماددەکە بڵێی تەخمین و تەقـدیر، لەڕاسـتی دا هـەر دەبێـت تەقـدیر بێـت یـان تـەخمین بێـت، چـونکە تـۆ باسـی موازەنـە دەکـەی، موازەنەش تەقدیریە، عادەتەن تەحدید بۆ ئەو بەڕێزەی کە باسـی کـرد لـە کۆتـایی دایـە کـە لـە حیسـاباتی خیتامی دایە، لەبەر ئەوە وشەکە هەر بە تەخمین دەمێنێتەوە و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم هەیە لەسەر قسەی ئەو برادەرانەی کە باس لەوە دەکەن وشەی ئیتحادی لابردرێت، ئێمـە لـە لیژنـەی یاسـایی بەڕاسـتی لەگـەڵ ئـەوەداین وشـەکە بمێنێتـەوەو پشـتگیری قسەکانیشـمان پەیوەسـتە بـە دیباجەی دەستووری عیراقی کە ئیقرار دەکات و لە دێرەکانی ئەخیری دەڵێت (خلال نظام جمهوری اتحادی) ئەوە یەك، مـاددەی یەکـەم لـە دەسـتوور دەڵێـت (جمهوريـة العـراق - الدولـة الاتحاديـة)، ئـەوە دوو، سـێیەم: هـەرێمی کوردسـتان کـاتی خـۆی یاسایەکی دەرهێنـا کـە ئیقـرار دەکـات بـە فیدراڵیـەت، وشـەی فیدراڵیـەت

کەلیمەیەکی بیانیە، بەڵام ئیتیحادی کەلیمەیەکی عەرەبیە، واتە ئیقرار کراوە بەوەی کە عیراق دەوڵەتێکی فیدڕاڵیە و دەوڵەتێکی ئیتیحادیە، دەستوورەکەش هەر بەو شێوەیە دەبێت تەفسیر بکرێت، هەتا ئێستا چەند یاسایەك لە پەرلەمان دەرچووە کەسەك ئیعتزازی لەسەر نەکردووە، واتە ئەگەر کێشەیەك لەو بابەتە ڕووی دا، ئەوا دەبوو موراجەعەتی مەحکەمەی ئیتیحادی عولیا بکرێت لە عیراق، ئەوان بڕیاریان لەسەر بدابا و کێشەکە یەکلایی کرابایەوە، ئەوە یەك، سەبارەت بە قانونی نەفت و غاز کە لە پەرلەمانی کوردستان بە ژمارە 22 لە ساڵی 2007 دەرچووە ئەم یاسایە کەوتووەتە بواری جێ بەجێ کردن، لەبەرواری 2007/7/29 و پاش ئەوەی کە سەرۆکی هەرێمی کوردستان موسادەقەی لەسەر کرد و ئیقراری کرد، بە پێی دەستوور لە ماددەی 117 مادام کە قانونی خۆمان دەرچووە لە کوردستان ئەگەر کێشەیەك بوو لەگەڵ حکومەتی ئیتیحادی قانونی خۆمان زاڵ دەبیت لەسەر قانونی عیراقی، بە پێی ئەو یاسایانەی کە لە کوردستان دەرچووە، واتە یاساکانی خۆمان جێ بەجێ دەکرێت، سەبارەت بە مەوزوعی نەفت و غاز، مەعلومە لای هەموومان کەوا نەفت و غاز موڵکی هەموو عیراقیانە لەهەر شوێنێك بێت، واریداتەکەی دەچێتە خەزێنەی حکومەتی عیراقی ئیتیحادی، واتە ئێمە نیسبەمان هەیە بە گوێرەی وەلەو ئیحسائیە لە کوردستان نەکراوە بۆ ئەوەی ژمارەی نفوسی کوردستان کە ئەمە ئێستا دەڵێین 5 ملیۆنە و زیاتریشە، بەڵام کە ئیحسائیە نەکراوە، ئەوە پەیوەستە بەوەی ئیحتمالە ئەگەر ئیحسائیەك بکرێت لە عیراق حسەکەمان زیاتر دەبێت لەو نیسبەیەی کە 17٪ یە، سەبارەت بەو پێشنیارەی کە ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی بە هاوبەشی پێشکەشمان کردووە دووبارە ئێمە پابەندین بە پێشنیارەکەی خۆمان و پشتگیری لێی دەکەین، رەئی کۆتایی رەئی ئەندامانی پەرلەمانە کە ئایا پەسەندی دەکەن یان بە شێوەیەکی دیکە دایدەڕێژنەوە، ئێمە لەگەڵ داین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان دەربارەی ئەو موداخەلانەی کە گوێتان لێی بوو، کەرەمکە کاك بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو موداخەلانەی کە کراوە زیاتر پەیوەندی بە وەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوە هەبوو، وە بە نیسبەتی ئێمەوە جارێکی تر تەئکید لەسەر ئەوە دەکەینەوە ئێمە رەقەمی حیسابمان داوە و ماددەکە هاتووە ئیلتزام دەکەین بە بڕیاری پەرلەمانەوە بۆ جێ بەجێ کردنی، هەر پارەیەك دەچێتە ئەو حیسابەوە ئێمە کەشفی پێ تەقدیم دەکەین، هەر پارەیەکی کە لێی سەرف دەبێت کەشفی پێ تەقدیم دەکەین بۆ پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، انشاللە سەرفی لێ ناکرێت تاکو موسادەقە نەکرێت، کەرەمکە کاك بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ئێمە دەڵێین هەر پارەیەك کە سەرف دەکرێت، دیارە جارێکی تریش دەیڵێمەوە وەزارەتی دارایی ئامر بیسەرف نیە، وەزارەتی دارایی قائیم بیسەرفە، لەبەرئەوەی ئێمە قائیم بیسەرفین، هەموو پارەیەك بە ئەمر سەرف دەکەین، کە ئەمریشمان بۆ دێت دەبێت ئەوانیش ئیستنادیان کردبێتە سەر یاسایەك، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی دەست بە قسە کردن بکەی پرسیارەکان دوو لایەنی وەرگرتووە، ئەوەی لای جەنابتە یەك، تازە دەڵێن ئەوفەرمووی تازە حیسابێك کراوەتەوە، جارانیش پارەمان هەبووە، ئەو پارەیە لە چ حیسابێك بووە، چەنی هاتووەو چەندی نەهاتووە؟ بۆ ئەوەی بەرچاو ڕوون بێت، جەنابی وەزیری سامانە سروشتیەکان کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی هەورامی/ وەزیری سامانە سروشتیەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی ئەوە سوء تەفاهومە با بڵێین، ئێمە سێ مەسدەری پارەمان هەیە، یەك/ فرۆشتنی نەوتی خاو، دوو/ فرۆشتنی موشتەقات، کە ئەوە داهاتە، بە پێی دەستووری عیراق و بە پێی یاسای نەوت و غازی کوردستان ژمارە 22 ی ساڵی 2007 دەبێت بە داهات بچێتە حیسابی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان ولەگەڵ پریفۆ و لەگەڵ ربح هەمووی ئاشکرا بکرێت وەکو داهات، تەبعەن بە موجەبی ماددەی 18 و 19 ی یاسای نەوت و غازی هەرێمی کوردستان دەبێت بەرامبەرحکومەتی فیدراڵ ئێمە تەنسیق بکەین و ڕێککەوین کە موستەقبەل چۆن پارە دەدەین بە ئەوان یان ئەوان پارەی ئیزافیمان دەدەنێ؟، ئەوە لە دەستووردا داندراوە ولە یاسای ژمارە 22ی نەوت و غازی کوردستان داندراوە، بە نیسبەت موشتەقات کەواتە فرۆشتنی نەوت دەبێت داهات بێت بچێتە حیسابی وەزارەتی مالیە موباشەرەتەن، حیسابێکی تایبەتی بۆ بکرێتەوە کە ئێمە دەیفرۆشین موباشر حیسبابەکە دەچێتە ئەوێوە و ئەوان ئاشکرای دەکەن پەیوەندی بە ئێمەوە نەبێت، وەکو وەزارەتی مالیە و نەوت لە بەغدا، ئێمە نامانەوێ خاوەنی دۆلار بین کە چۆن سەرف دەکرێت، ئەو پارەیە ئێمە حیسابی بۆ دەکەینەوە و ئەو حیسابی بۆ دەکاتەوەو عەقد دەبێت و نەوت دەفرۆشرێت، داهات هەیە و موشتەقات هەیە وداهات هەیە و صافی عایدات دەچێتە حیسابەکەوەو لەوێ سەرپەرشتی لەسەر دەکرێ و سەرف دەکرێت بە شێوەیەك کەتەنسیق بێت لەگەڵ دەستوور و لەگەڵ یاسای ژمارە 22 ی نەوت و غازی هەرێمی کوردستان، ئەوەی کە مینەحە، ئەوەشتێکی ترە کە باسمان کرد، من دوو ئیقتراحم هەیە ئەگەر مەجالم بدەن بیخوێنمەوە، یەکەم/ بەرامبەر ئەو ماددەیەی کە ئێستا داندرا ئیقتراحێکم هەیە کە بۆ ئەوەی شمولی ئەم داهاتە بکات کە بە شێوەیەکی ڕێك وپێك نەك غموزی تیا بێت، ماددەی 21 (تقوم وزارة المالیة والاقتصاد وبالتنسیق مع وزارة الثروات الطبیعیة لاستلام العائدات التی تتحقق بإستلامها مباشرة من قبل الاقلیم من مبیعات النفط الخام ومبیعات مشتقات النفط وفق الدستور العراقی وقانون النفط والغاز لاقلیم کوردستان وأن تضاف الی الواردات المتحققة وإعلام البرلمان

للمصادقة عليه) ئەوە شمولی هەمووی داهات دەكات كە پەیوەندی بە داهاتی فرۆشتنی نەوتی خاو، وموشتەقاتەوە هەیە، با غموزی تیا نەبێت باسی داهاتی تر ناكەین، هەر ئەو دوو داهاتەمان هەیە ئێمە، ئینجا لە باتی ئەو ماددەیە وەزارەتی سەروەتی تەبیعیە، مەواردی تەبیعی نیە ناوی وەزارەتەكەمان، ئینجا ئەگەر ئەوەتان پەسەند كرد من ئامادەم و حازرم حیسابێك بكرێتەوە و چی دەفرۆشرێ و چیش فرۆشراوە لە پێش ئەوە، حیسابەكە تەحویلی وەزارەتی مالیە دەكەین، ئێمە لەمەودوا ئێمە هەر عەقد دەكەین، كە عەقد كرا پارەكە یەكسەر موباشر دەچێت بۆ وەزارەتی مالیە، ئەوە بە نیسبەت ئەو ماددەیە، ماددەیەكی تر ئیزافە بكرێت كە ئیقتراحە بۆ مینەح، (أن تودع جميع المبالغ والمنح المستحصلة من خلال العقود النفطية والغازية في الاقليم فى حساب خاص في وزارة المالية، وأن تخصص هذه المبالغ من قبل مجلس الوزراء للمشاريع المقصودة حسب العقود النفطية والغازية وكذلك لمشاريع البنية التحتية في الاقليم وعلى ان تخضع صرف هذه المبالغ وكذلك تنفيذ المشاريع المقررة تحت الرقابة المالية والاشراف المباشر من قبل البرلمان) (تشمل الحل الكامل لكل المسائل بالنسبة لكم).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پەیمان خان كەرەمكە فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەگەڵ دەست خۆشیم بۆ بەڕێز جەنابی وەزیر ئەوەی كە بووە لەمەودوا، بەڵام ئەوەی من تێی گەیشتم و ئەوەی كە جەنابی باسی كرد بۆ لەمەودوا لەم ساڵەوە دەبێت كە ئەوە فەقەرەیەكی بۆ زیادبكرێت، ئەوەی كە بووشە هەتا ئێستا ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەر بۆ مەعلوماتت وتی ئەوەی ڕابردووش، وتی هەمووی، وای وت، ئەوەی ڕابردوو و ئەوەی داهاتووش هەمووی وازح بێت لەناو حیسابێك، دوایی هەمووی قسە دەكات، لیژنەی یاسایی تكایە، پێشنیارەكەتان بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

صیاغەی ماددەی (23) كە ئێستا ژمارەكەی (21)ە بەم شێوە دەبێت:-

المادة الحادية والعشرون:

أولاً: تقوم وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع وزارة الثروات الطبيعية باستلام العائدات التي تتحقق مباشرة من مبيعات النفط الخام في الاقليم ومبيعات مشتقات النفط وفق الدستور العراقي وقانون النفط والغاز لإقليم كوردستان وتضاف الى الواردات المتحققة وإعلام البرلمان للمصادقة عليها قبل التصرف بها.

ثانياً: تودع جميع مبالغ المنح بما فيها المستحصلة من العقود النفطية والغازية في الاقليم في حساب خاص لدى وزارة المالية والاقتصاد وتخصص هذه المبالغ من قبل مجلس الوزراء للمشاريع المخصصة لها حسب العقود النفطية والغازية بالنسبة لعقود النفط والغاز وكذلك مشاريع البنية التحتية في الاقليم على ان تقترن بمصادقة برلمان كوردستان قبل التصرف بها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، ئێستا ماددە زیادکراوەکان یەکە یەکە بخوێننەوە تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری ئیزافەکردنی چەند ماددەیەك لە پڕۆژەکە هاتووە، بەم شێوەی خوارەوە:

مادة مضافة:

1 - تستقطع النفقات المخصصة لانشاء وتعمير الأبنية الخاصة للاحزاب والمشاريع المكررة وتنقل لحساب المشاريع الخدمية للمحافظات مع مراعاة التوزيع العادل عليها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

با بەکوردیش بیخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێشنیارکراو:

ئەو خەرجیانەی کە بۆ دروستکردن و چاککردنی باڵەخانەی تایبەت بە پارتە سیاسیەکان یاخود حزبەکان و پڕۆژە دووبارە بووەکان دەبڕدرێن دەگوازرێتەوە بۆ حسابی پڕۆژە خزمەتگوزارییەکان لە پارێزگاکانی هەرێم بەرەچاوکردنی دابەشکردنی دادپەروەرانە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ خاڵە بەری هەنوکە دەنگێ لەسەر دای، مە گوتی ئەو پرۆژەیەت دێنە لادان، یان تێنە ڕاگرتن، د ێ ل هەمان پارێزگا پرۆژێ پێ دێنە دروست کرن، ئەڤ خاڵە دەنگێ لەسەر دبێتە دووبارە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

با دووبارە بێت یان نا؟ موهیم ئەوەیە تەئکیدی لەسەر بکەینەوە، تکایە ئێستا کێیی لەگەڵە بادەستی بلند بکات؟، فەرموون کێیی لەگەڵ نیە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ خاڵی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی زیادکراوی تر.

أولاً:- على وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم تحقيق المساواة بين رواتب ومخصصات موظفي الاقليم مع رواتب ومخصصات اقرانهم من موظفي الحكومة الاتحادية.

ثانياً:- تحقيق المساواة بين رواتب المتقاعدين في الاقليم مع رواتب متقاعدي الحكومة الاتحادية.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێشنیار کراو:

یەکەم: پێویستە لەسەر وەزارەتی دارایی و ئابووری لە هەرێم، یەکسانی لەنێوان مووچەو دەرماڵەی هەرێم ومووچە و دەرماڵەی فەرمانبەرە هاوشێوەکانیان لە حکومەتی فیدڕاڵدا بێنێتە دی.

دووەم: بەدی هێنانی یەکسانی لەنێوان مووچەی خانەنشینانی هەرێم ومووچەی خانەنشینە هاوشێوەکانیان لە حکومەتی فیدڕاڵدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە میزانیەی پاردا ئەم قەرارە دەرچوو، کەوا یەکسانی بکەین، بەڵام دەرماڵەمان لێ لادا، ئەمساڵیش ئەگەر بێت و ئێمە دەرماڵە داخڵ بکەین، ئەو دەرماڵە زیادانەی کە ئێستاکە هەیە لە هەرێمدا ئەبێ ببڕین، یەکێك لەوانە مەسەلەن دەرماڵەی مامۆستایانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێت لەسەر ئەو خاڵە قسە بکەن ئێستا ناویان دەنووسین، باشە کاك عبدالسلام نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـەم خالآنـە هـەموويان دەنگمـان لەسـەر داوە، پێويسـتە ئێمـە دەنـگ بـدەين ئايـا ئـەو شـتەی کـە ئێمـە پەسەندمان کردووە، دەنگمان لەسەر داوە، بخرێتـە نـاو ياسـاکە وەکـو مـاددە يـان نـا؟، قسـە کردنـی لەسـەر نابێت، چونکە ئێمە دەنگمان لەسەری داوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لەم پرۆژەی ئەمساڵدا دەنگمان لەسەر ئەم بابەتە نەداوە، تکايە با ناوتان بنووسم، ئينجا يەکە، يەکە قسە بکەن، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا دەکەم لەدوای ئەوەی کە مووچەی فەرمانبەرانی هـەرێم و مەرکـەز هاوسـەنگ بکرێـت، بـە وازحـی ناوی هێزەکانی پۆليس و ئاسايش و پێشمەرگە، بێت، بۆ؟، چونکە 2 ساڵ پێش ئێستا ماددەيەکی وامـان بـە تەوصيات دا بەحکومەت، کە مووچەی فەرمانبەرانی هەرێم و مەرکەز هاوتا بکرێت، ئـەو تەوصـيەی ئێمـە هێزەکانی پۆليس و ئاسايش و پێشـمەرگەی نەگرتـەوە، بۆيـە داوا دەکـەم کـە ئەوانـە بگرێتـەوە، بەتايبـەتی ئەوانە مەغدورن، جگـە لـەوەش مـن داوا دەکـەم لەسـەر ئـەو قسـەی بـەڕێز وەزيـری دارايـی کـە ئـەوە هـيچ دەرماڵەيەك نەگرێتەوە، چونکە هەندێ دەرماڵە هەيـە لێـرە لـە مەرکـەز نيـە، بـا بـا سـی دەرماڵـە نـەکرێت تەنها مووچە بێت، دەرماڵەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەتايبەتی هی مامۆستا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەيمان خان، فەرموو.

بەڕێز پەيمان عزالدين عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەقسەکەی جەنابی وەزيرەوە دەست پێدەکەم کە باسی ئەوەی کرد، ئەگەر ئێمـە ئەوانـە زيـاد بکەين ئەبێ دەرماڵەی مامۆستا ببڕدرێت، يەعنی يەکسەر ترساندينی بـۆ ئـەوەی داوای زيـادکردنی شـتی تـر نەکەين، مـن بـۆ خـۆم لەکاتێکدا کـە داکۆکی دەکـەم لەسـەر ئـەوەی کـە هـەموو جۆرەکـانی دەرماڵـە بـەهی مامۆستاشەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە، دەرماڵەش هاوتا بێت لەگەڵ هی بەغداد، چونکە ئێمە لـە دەرماڵەشـدا موشکيلەمان هەيە، بۆ نموونە توێژەری کۆمەڵايـەتی يـان ئەوکەسـانەی کـە لـە زيندانـەکان يـان چاکسازييە کۆمەڵايەتيەکان کار دەکەن، فەرقێکی يەکجار زۆر لەبەينی دەرماڵەی ئەوان و دەرماڵـەی هاوشـێوەکانيان لـە بەغداد هەيە، کە ئەمـە بەڕاسـتی جۆرێـك لـە نـاڕەوايی پێـوە ديـارە، جگـە لـەوەی کـە پێشـمەرگە، زينـدانی سياسی، زۆربـەی زۆری چين و توێـژەکانی تـر جياوازييـەکی يـەکجار ڕوون بـە خانەنشينانيشـەوە لەبـەينی مووچەی هەرێم و مووچەی عێراقدا هەيە، کە ئەمە هەردووکيان لە يەك وڵاتدان و يەك سـەقفی ئـابووری

کۆیان دەکاتەوە، لەبەر چی ئەو زەریبەیە بدەین یان ئەو جیاوازییە هەبێت؟، بەڵام هاوتاکردن مانای کەمکردنەوەی هیچ جۆرە دەرماڵەیەك نەبێت، ئەگەر لە هەرێمدا زیاتر بێت لە بەغداد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دڵشاد شهاب، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێشك هەمووومان لەگەڵ ئەوەداین کە تەحقیقی عەدالەت بکرێت و مووچەو دەرماڵەی فەرمانبەرانی هەرێم وەکو هی مەرکەزی لێ بکرێت، بەڵام لە مەوزوعی دەرماڵە، ئیحتیماله جیاوازییەك هەبێت، هەندێك دەرماڵە پەیوەستە بە کۆمەڵێك فەزایەی تایبەت، بەو بیئەیە، بەو وەزعە، بەو زروفەی کەوا یەکێ تێیدا کار دەکات، مومکینە ئێمە هەندێ جیاوازیمان لەگەڵ مەرکەز هەبێت لەم مەسەلەیەدا، مومکینە ئێمە لەهەندێ دەرماڵە لەوان زیاتر بین، زروفێك وا دەخوازێ، مومکینە لە هەندێکی تری لەوان کەمتر بین، ئیحتیمالیشە نەکرێت ئەوەی کە هی ئێمە زیاترە وەکو خۆی بیهێڵین، یان ئەوەی کەمترە بڵێین با وەکو هی ئەوێی لێ بکرێت، بۆیە من تەئیدی ئەو پێشنیارەی جەنابی وەزیر دەکەم، کە مووچەکان وەکو یەك بن، بەڵام دەرماڵەکان بەپێیی بارودۆخ بێت، چونکە ڕەنگە جیاوازییەك هەبێت لەم زروفانەدا، بەدیتنی من ڕەنگە بەوە قازانجی فەرمانبەران لەوەدا بێت، کە جەنابی وەزیر گوتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: بەنیسبەت زیندانی سیاسی باسمان لێوە نەکرد، جارێك کوێستان خان باسی کرد، وتتان لەیەکێك لەماددەکان شوێنی بۆ بکەنەوە، باسی لێوە نەکرا، دووەم: مووچەی فەرمانبەران زیاد بکرێت، بەنیسبەت دەرماڵەوە، بۆچی دەرماڵە لاببەین هی مامۆستایان، ئەگەر دەرماڵەی مامۆستایانمان لابرد یەعنی هیچمان بەهیچ نەکرد، مووچەی ئاسایش و پۆلیس و پێشمەرگە هاوتا بکرێت، لەگەڵ ئەوانەی بەغداد، بەمەرجێك مووچەی نان بڕاوەکانیشی تێدا بێت، زۆرسوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر دیارە باش لە جەنابت تێنەگەشتوون، تکایە بۆیان ڕوون بکەرەوە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە عەكسەوە من ديفاعم لە مامۆستا كرد، يەكەم: وتم بۆيە مەسەلەی دەرماڵە باس نەكرێت چونكە مامۆستايان لێرە دەرماڵەی تايبەتيان هەيە، لە عێراقدا نيە، ئەگەر بێت و ئێمە دەرماڵەش يەكسان بكەين، دەبێ ئەوانەش ببڕين، من باسی ئەوەم كرد، بە عەكسەوە ئەو خوشك و برايانە باسی دەكەن، من تەئكيد لەسەر ئەوە دەكەمەوە كە مامۆستايان ئەو دەرماڵەيان هەبێت، دووەم: بۆ ئەوەی زياتريش لەسەر ئەو مەوزوعە باس بكەم، ئێستا هەندێ دەرماڵە هەيە، ئێمە لێرە بەتەوعی نايدەين، مەسەلەن، ئەگەر بێت و وەزيرێك و ئەندامێكی پەرلەمان، لەگەڵ عێراقدا موقارەنەی بكەين، بۆ مەعلوماتتان وەزير 12 مليۆن ونيو لەعێراق وەردەگرێت، لێرە 7 و نيو وەردەگرێت، پەرلەمانيش بەهەمان شێوە، ڕەنگە لە عێراقدا دوو بەرامبەر بێت، بۆيە بۆ دەرماڵە من پێم وايە يەكسان نەكرێت، بەڵام عەدالەتێكی باشی تێدا هەبێت، بۆ ئەوەی بتوانين ئەوەی كە تا ئێستا وەرگيراوە بتوانين صيانەی بكەين و هەر بمێنێتەوە، ئەوەشی كە وەرنەگيراوە ئيمكان هەبێت بيكەين، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عەزيمە خان، فەرموو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منيش پشتگيری لەڕای كوێستان خان و پەيمان خان و هەموو برادەرانم دەكەم، لەگەڵ ئەوەدام كە پارەی پێشمەرگەو پۆليس و ئاسايش هاوتا بكرێت، لەگەڵ بەغداد، لەگەڵ ئەوەشدا زيندانی سياسی لەهيچ ماددەيەكدا، لە هيچ شوێنێكدا باس نەكراوە، حەقی خۆيانە كەزيندانيانی سياسی وەكو هی عێراق، حسابی بۆ بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سەرهەنگ، فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشێك لەقسەكانی من كرا، ئەوەی تەئيدی لەسەر دەكەمەوە لەهەرێمی كوردستان پاش (18)ساڵ لە حوكمڕانی بەڕاستی مومكين نيە ئێستا فەرق و جياوازی هەبێت لەنێوان مووچەی كارمەندەكانی هەرێم لەگەڵ ئەوانەی عێراق، من زۆر تەئكيد لەسەر ئەوە دەكەم، كە هاوتا بكرێتەوە، بەهەر شێوەيەك بێت، پێم وانيە ئەو بارگرانيە داراييەش لەسەر حكومەت دروست بكات، چونكە ئەوەی ئەمڕۆ ئێمە تێگەشتين ديارە لە ئيحتياتاتی وەزارەتی دارايی پارەی باش هەيە، لەلايەكی تر پێويستە حيساباتێكی تايبەت بۆ زيندانيانی سياسی بكرێت، ئێمە تەصريحاتی هەندێك ئەندامی بەڕێزی پەرلەمانی عێراقيمان گوێ لێ بوو، هی خولی پێشوو ئەو خولەی كە كۆتايی هات، كە باسی ئەوەيان كردووە، مووچەی زيندانيانی سياسی هاتووە، بەڵام

نـەدراوە، مـن داوا لـە بـەڕێز جـەنابی وەزیـری دارایـی دەکـەم، لـە ڕێگـای جەنابتانـەوە وەکـو سـەرۆکایەتی پەرلـەمان، کـە وەڵامێکـی دەقیقـی ئـەو پرسـیارە بداتـەوە، ئایـا مووچـەی زینـدانیانی سیاسـی لەهـەرێمی کوردستان چی بەسەر هات؟، گەشتووەتە کوێ؟، هاتووە، نەهاتووە؟، ئەمە حاڵەتێکە بەڕاستی ئەبێ وەڵامێك هەبێت بۆ ئەو پرسیارە، لەگەڵ هاوتـاکردنی مووچـەی هێزەکـانی ئاسایش و پـۆلیس و پێشـمەرگە، شـتێکی تریش هەیە بەڕاستی ئەگەر بەهەڵە نەچووبم، وابزانم جیاوازی هەیە لەنێوان مووچـەی مامۆسـتا لێـرە لـە بەینی هەولێر و سلێمانی ئەمەش بۆ خۆی حاڵەتێکـە، ئـەبێ ئـەو شـتانە بـە قەناعـەتی مـن هـەمووی ڕێـك بخرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەکاتی خۆیدا جارێکی تر مەسەلەی زیندانی سیاسی وەڵامم دانەوە، ئێمـە ئێسـتا پـارە بـۆ زینـدانی سیاسـی سەرف دەکەین، هەر کەسێك ئیسپاتی هاتبێتەوە، بە موستەمسەکی ڕەسمی کە زیندانی سیاسیە، بۆی سەرف دەکەین لەکاتی خۆیشیدا باسمان کرد، بـۆ ئێمـە (390)هـەزار سـەرف دەکـەین؟، لەبەرئـەوەی شـەهیدەکانی ئێمە (400) هەزار بووە، ئێستاش ئێمە مولزەم دەبین بەهەر یاسایەك کە پەرلەمان دەری دەکات، ئایا ئێمە وەکو عێراق سەرف بکەین، یان ئەمە لێرە بە یاسایەك دەردەچێت؟ ئەمـە قـەراری پەرلەمانـە، ئێمـە هـیچ تەقسیرێکمان نەکردووە، لەسەرف کردنی پارەی زیندانی سیاسی و قائیمەکانیشیان لەلامان حازرە ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

حاکم رزگار، فەرموو

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم نەصە بە بۆچوونی من نەصێکی گرنگـە، تەنانـەت دەبـێ لـەناو دەستوریشـدا جێگـای بکرێتـەوە، تەبعـەن لەکوردستان کە شۆڕش کراوە، هەستی بە نابەرامبەری کردووە، کە زوڵم هەیە لەسەری، لەبەر ئـەوە ئێسـتا لـە سایەی حکومەتی خۆماندا ناکرێ مافی هاووڵاتی ، مافی خەڵك کەمتر بێت، لە مـافی مەرکـەز، بۆیـە نەصـەکە بـۆ ئەوەی ئیشکالیاتی مالی کە وەزیریش باسی کرد، دەبێ بڵێین ناکرێ حقـوقی کـەمتر بێـت، یـەعنی ئەگـەر بـەم عیبارەتـە بێـت (یجب ان لاتقـل حقـوق ورواتـب ومخصصـات، اعضـاء ومـوظفي ومنتسبي السـلطات والمؤسسـات والدوائر الرسمية في لاقليم و متقاعديه عن حقوق ورواتب ومخصصات اقرانهم في السلطات والمؤسسات والدوائر الرسمية لدى الحكومة الاتحادية)، ئەگەر مەسەلەکە مووچە بێت، ئەوە مووچە خۆی یەکسانە، ئێسـتا مووچـە ئەوەی من بزانم بەپێیی لیستی مووچە، لەگەڵ بەغداد فەرقی نیە، بەڵام ئەوەی کـە ئەشـکال دروسـت دەکـات،

هەندێ حقوقی ئیزافی هەیە، هەندێ دەرماڵە هەیە، ئەوانەیە کە کەمترە لە هی بەغداد، بۆیە بە بۆچوونی من ئەم نەصە ئەبێ حەتا لەدەستووری کوردستانیش جێگیر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شڤان، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ تەحقیقی عەدالەت بەحەقیقەت ئەو شەریحانەی کەباسکراون، من لەگەڵ ئەوەدام کە هاوتا بکرێت لەگەڵ عێراق، ئەگەر کەم و زیادیش بێت من لە 100٪ لەگەڵ ئەوەدا نیم کە بزەبت وەکو عێراق بێت، ئەگەر(10)هەزاری زیاتر بێت یان کەمتر بێت، با خصوصیەتێکی کوردستانمان هەبێت، بەس بەحەقیقەت دەبێت مەغدوریەتی پێشمەرگە لەبەرچاو بگیرێت، لەناو ئەو دەقەدا ناوی پێشمەرگە بە زەقی بێت، کە لەهەموو شەریحەکان پێ بەپێ مووچەیان زیاد کراوە تەنها شەریحەی پێشمەرگە نەبێت، ئێستا پۆلیسێك دوو بەرامبەر بە پێشمەرگە وەردەگرێت، ئاسایشێك نزیکی سێ بەرامبەر بە پێشمەرگە وەردەگرێت، کە ئەرکی پێشمەرگە ئەگەر زیاتر نەبێت کەمتر نیە لەهی ئەمانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر صباح، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم مادده دیارە لەپێناو خزمەتکردن بە توێژە خاوەن پێگەو جێگە تایبەتەکانە لە کوردستاندا، سەبارە بە یەکسان کردنی ئاستی بژێوی فەرمانبەرانە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەهاو چەشنەکانیان لە بەغداد، ئەصڵی ماددەکە ماددەیەکی زۆر دڵخۆشکەرە، لەڕاستیدا ئەم مەبەستە دەبێ هەمووومان دەستخۆشی لێ بکەین، بەڵام تا صیاغەی ماددەکە بەهێزتر بێت، بەقوەت تر بێت، وابزانم زیاتر ئەتوانین خزمەت بە غەرەزی ماددەکە بکەین، بۆیە ئەو صیاغەی کە بەڕێز کاك حاکم رزگار پێشکەشی کرد، کە بووترێت (یجب ان لاتقل) وابزانم زۆر بەهێز ترە لەوەی کە بوترێت یەکسان بکرێت، یەکسان کردن ڕەنگە هەندێجار، زەرەری فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستانی لێ بکەوێتەوە، صیغەیەك بێت بەو شێوەی کە کەمتر نەبێت، یەعنی ئەگەر زیاتر بێت ئەوە قەیناکە لەبەر ڕەچاوکردنی خصوصیەتی گەلی کوردستان، بە تەئکید ئەبێ ئێمە پشتگیری بکەین لەهەندێ لەو چین و توێژانەی کە خصوصیەتیان هەیەو ئێمە بەگشتی قەرزاریانین، وەکو هێزەکانی پۆلیس، پۆلیسی هاتووچۆ، زیندانیانی سیاسی، وەکو هێزی پێشمەرگەی کوردستان، ئێمە ئەتوانین سەرمان بەرز بێت کاتێ کە دیفاع لە حقوق و لە ئیمتیازات و لە مووچەی ئەو خەڵکە بکەین، بۆ ئەوەی هەست نەکەن لە سایەی حکومەتی خۆماندا غەدریان لێ دەکرێت، یان هەست بە غەدر بکەن، خاڵێکی تر کە ئەمەوێت ئاماژەی پێ بکەم، ئێمە کاتێك کە ئەمانەوێت یەکسانی هەبێت لەنێوان فەرمانبەرانی هەرێم و هی بەغداد،

لەلایـەکی تـر ئـەبێ ئاگامـان لـەوە بێـت لـەناو کوردستانیشـدا ئـەبێ هـەمان یەکسـانی هـەبێت، بـەپێی ئـەو زانیارییانەی کەهەمە، مامۆستایان لە دەڤەری سلێمانی بە بەراورد لەگەڵ هاو پلەکانیان لە دەڤەری هـەولێر و دهـۆك، نزیکـەی 100 هـەزار دینـار فـەرق هەیـە، کـاتێ کەمووچـەیان بـۆ ئەبەسـترێت، ئـەبێ حـەلی ئـەو موشکیلەیەش بکـەین، بۆیـە پێشـنیار دەکـەم، هـەر لـەم ماددەیـەدا بڕگەیـەك ئیزافـە بکرێـت کـە هـیچ جۆرە جیاوازییەك لەنێوان بەستنی مووچـەی هـیچ مامۆسـتایەك یـان هـیچ توێـژێك لـەنێوان هـەرێمی کوردسـتاندا نـەبێت وەکـو ئـەوەی کـە هـەم پەرلـەمانی کوردسـتان هـەم حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان ئەیـەوێت یەکگرتنەوەیـەکی ڕاسـتەقینە بـەدی بێنێـت لـەنێوان هـەرێمی کوردسـتاندا، هـیچ تارماییـەکی دوو ئیـدارەیی نەمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەڕای کوێستان خان و پەیمان خان و کاك حاکم ڕزگار دەکەم، بەڕاستی بۆ زیاد کردنی مووچەکان، لە لیژنەی ناوخۆ لە یاداشتی کۆتایماندا کەبەرزمان کردەوە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان و لیژنەی یاسایی و دارایی، بە ماددەیەك دەستنیشانمان کردووە کە هێزەکانی ئاسایش و پۆلیس و فەرمانبەرانی ناوخۆش، بەهەمان شێوە وەکـو حکومـەتی عێراقـی لـێ بکرێـت، هـەڤاڵێکم ئیشـارەتی بـەوەدا کـە دەرماڵـەی ئێـرە لەگـەڵ هـی ئـەوێ جیاوازییـەکی هـەبێت، مـن لـەوە تێناگـەم مـەنتقی ئـەو جیاوازییـە چـیە؟، بـۆ نموونـە هێزەکـانی پـۆلیس و ئاسایش، کە لە 2008 بڕیارێك هەیە کە وەکو حکومەتی عێراقی لێ بکرێت، (210)هەزار دەرماڵەی بـەدەل ئەرزاقیان هەیە، کەلێرە پێیان نادرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەی بـرام لێرە شەرحی مەکە یان بڵێ زیاد بکرێت یان زیاد نەکرێت، پێویستی بە شەرح نیە، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنـدێکی تریش زیندانیە سیاسیەکان حەقی خۆیانە، بەو پێیەش کە بـەڕێز جـەنابی وەزیـری دارایـی ئامـاژە بەوە دەکات کە پێوەری مووچەی شەهیدان دەکات بۆ زیندانیە سیاسیەکان، بـەڵام ئێمـە دەیـان جـۆر مووچـەو فەرمانبـەرو کارمەنـدی ترمـان هەیـە، پێوەرەکـەش ئـەوە نـەبووە ببەسـترێتەوە بـە مووچـەی شـەهیدەکان، کەلەمووچەی شـەهیدەکان کـەم نابێتـەوە، بـۆ بەسـتراوە بـە ئـاخر مووچـەی شـەهیدەکانەوە، ئـەوانیش وەکـو حکومـەتی عێراقـی لـێ بکرێـت کـە (500) هـەزارە، پێشـنیارێکی تریشـم هەیـە ، خاڵێـك زیـاد بکـەین،

لەداهاتووشدا هەر زیادکردنێکی تر ڕوویدا ڕاستەوخۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان بێ گەڕانەوە بۆ پەرلەمان و حکومەت، جێبەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر هەورامی، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەهاوڕێیانم دەکەم، کە بەڕوونی ناوی هێزی پێشمەرگە و جێبەجێ کردنی یاسای ژمارە(4)ی عێراقی بۆ زیندانیانی سیاسی ئەوە بەڕوونی هەبێت لەناو ماددەکە فەقەرەی یەکەم، پێشنیار دەکەم فەقەرەیەکی تر زیاد بکرێت ئەویش حکومەت لەم ساڵ ئەولەوییەت بدات بە دامەزراندنی ئەو کەسانەی کە لە دەرەوەی سەنتەری پارێزگاکانن، لەبەر ئەوەی فورسەتی ئیش کردن لەدەرەوەی پارێزگاکان کەمترە، وەك بە بەراورد لەگەڵ سەنتەری پارێزگاکان، ئەو جوڵە ئابووریەی کە هەیە زیاتر فورسەت دەدات بە گەنجان بەتایبەتی کە کار بکەن، بەڵام لەناو قەزاو ناحیەکان ئەو فورسەتە کەمترە، لەگەڵ ئەوەشدا بەڕەچاو کردنی عەدەدی میلاك و ڕەچاوی ئەو شوێنە، سوپاس.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو شێوەیە ماددەکەمان داڕشتوەو پێشکەشی بەڕێزتان دەکەین، چاك کردنی مووچەی فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان، بە هەمان مووچەی هاوشێوەکانیان لە عیراقی فیدراڵ، ئەوە بڕگەی یەکەم، بڕگەی دووەم، چاك کردنی مووچەی زیندانیە سیاسیەکان لە هەرێمی کوردستان، بە مووچەی زیندانیە سیاسیەکان لە عیراقی فیدراڵ، هاوتاکردنی مووچەی ماموستایان لە نێوان پارێزگاکانی هەرێمی کوردستاندا، بڕگەیەکی تر هاوتاکردنی مووچەی پێشمەرگەو ئاسایش و پۆلیش لە هەرێمی کوردستان بە هەمان مووچەی هاوشێوەکانیان لە هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش لە بەغدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ڕەجائەن، یەك نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.ڕێباز فتاح محمود نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە کێشەکە لەگەڵ ئێرەو ناوەند لەسەر مووچەکە نیە، هەردوولا لەسەر یەك بەرنامە دەڕوات، لەسەر یەك سیستەمە، بەڵام جیاوازیەکە لە موخەسەساتە، من نموونەیەکت بۆ دەهێنمەوە، من خۆم دکتۆرم، مووچەی دکتۆریشم وەرگرتووە، لێرە مووچە ئەسلیەکە هەمان مووچەیە، بەڵام موخەسەساتەکە جیاوازە، ئەوان لەوێ لە 100٪ ختورە وەردەگرن، بەڵام لێرە نیە، کێشەکە لەسەر موخەسەساتەکەیە نەوەکو لەسەر مووچە ئەسلیەکە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەندەك موخەسەسات هەیە، تەبیعەتی وەزعی عیراقی ئێستاكە لە ڕووی ئەمنیەوە، پێویست دەكات كە بدرێت، وە ئەو موخەسەساتە هەر لە ڕووی ئەمنی و ئیستیقرارەوە، ڕەنگ هەیە بەو شێوەیە پێویست نەكات بدرێ، بە نیسبەتی مووچەوە، ئێمە هەتاوەكو ئێستا مووچەكانمان وەكو یەك بووە، بەڵام من یەك تێبینیم هەیە، بە نیسبەتی زیندانیە سیاسیەكان، ئێمە لاریمان نیە، بڕیاری پەرلەمان چۆنە تەنفیزی دەكەین، بەڵام قەیدی ناكا ئەگەر لە مووچەی شەهیدان، شەهیدی سەنگەر زیاتر بكات، قەینا بە زیادەكەشەوە، ئەو مولاحەزەیە بەس ئەوەندە، خۆتان بەنەزەریەتی باشەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس بۆ ئەو تەوزیحە، من پێموایە ئەو موخەسەساتی ختورەی كە بۆ هێزەكانی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە، لە مەركەز سەرف دەكرێت، بۆ هەرێمیش سەرف بكرێت، ئەگەر ئێمە ئەمانەوێ هێزەكانمان ببنە هێزی نیزامی، ئەگەر ئەمانەوێت ئەو هێزانە بەڕاستی ببنە هێزێكی یەكگرتوو بۆ نەتەوەو نیشتیمان، دەبێت هەمان ئیمتیاز و هەمان موخەسەساتی مەركەزیان هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

رەجائەن، كێ دەیەوێت قسە بكات ناوتان دەنووسم، فەرموو، ناوت بڵێ ناوت دەنووسم، چونكە هەمووی قسە كردنە، فەرموو كەرەمكە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

باسی ئەوە دەكرێت، یەعنی ئەگەر مووچەی ئیسمی حیساب بكرێت، هەرسێ سەدو دەیە، پۆلیسی بەغداو ئێرە، ئەگەر بەهەڵە نەچوبێتم، بەڵام باسی ختورەی پێشمەرگەو ئاسایش و پۆلیس دەكرێت، بەڕاستی من پێشمەرگەیەكمان نارد بۆ جەلەولا و قەرەتەپە بە دوسەد هەزار، سێ سەدو پەنجا، بەڵام جوندی عیراقیش كە بە عەقد دەبێت بە جوندی، مانگی بە نۆسەد هەزارە، ئەمە ڕەوای حەق نیە، هەم شت ئەگەر وەزارەتی مالیە بیانووەكەی ئەوەیە ختورەی نیە لێرە، ئەدی كاكە پارو پێرار لە هەولێر تەقینەوە نەبوو؟، ئەی ئەو ئاسایشەی كە لێرە وجودی نەبوو، كێ پارێزراوە، ئەی نابێت ئێمە ئەوەندە مووچەیان بدەینێ كە ساڵانە چەند دانەیەكیان شەهید دەبن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پێموایە جەنابی وەزیری مەبەستی پێشمەرگە نەبوو، پێشمەرگەو قوەی ئەمنی داخلی موستەحەقی هەموو شتێكن بۆیان بكرێت، كەرەمكە جەنابت.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تكام وایە، ئەو قسانەی من لە ڕووی فەنی وماڵیەوە قسە دەكەم، بە عەكسەوە ئێمە ئێستاكە خەتەواتێكی باش لە وەزارەتی پێشمەرگە دانراوە، وە چوار لیوای پێشمەرگە ئێستا هەموو مەعاش و موخەسەسات، هەموو شتەكانیان وەكو عیراق وایە، وەلەمەودواش هەر لیوایەك بەرلەوەی كە تەشكیل دەبێت، وای لێ دێت، بەنیسبەتی پۆلیسیشەوە حكومەت كە ئێمە ئەو قسەیەمان كرد، ئەمە چەندەها جار لە حكومەت دیراسە كراوە، ئەمە هەر ئەوە نیە رەئی وەزارەتی مالیە بێت، وەزارەتی مالیە بڵێ نابێ و ناكرێ، بەڕاستی وەزارەتی مالیە بەو شێوەیە نیە، كە هەموو شتێك ئەو بڵێ نە نەكرێت، ئەم مەوازیعانە تا ئێستا چەندەها جار لە ئەنجومەنی وەزیران ئەمە موناقەشەی لەسەر كراوە، دیراسەت كراوە، هەتاوەكو ئێستاكە، وە ئێمە چەندەها جار، جارێكی تریش ئەگەڕێمەوە سەر ئەوە، وەزیری دارایی ئەندامێكە لە حكومەتی هەرێمی كوردستان، لە ئەنجومەنی وەزیرانی حكومەتی هەرێمی كوردستان، ئەوەی كە لەوێ بڕیار دەدرێت، وەزیری دارایی جێبەجێی دەكات بە پێی یاسا و ڕێنماییەكان، سوپاست دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

شوان أحمد، فەرموو.

بەڕێز شڤان أحمد عبدالقادر عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی جەنابی وەزیر باسی كرد، بە حەقیقەت پێشمەرگە سەقفی زەمەنی نیە، ئەوەی كە جەنابی وەزیر باسی كرد بە دوو ساڵی تر تەواو نابێت، جا بۆیە یەعنی پێشمەرگە، یەعنی ئەو غەدرە گەورەییەی كە لە پێشمەرگە كراوە، لە هیچ كەسێك نەكراوە، لە كوردستان، پێشمەرگەیەكی ئاسایش 260 هەزار دیناری وەردەگرێتن، بەلاَم ئاسایشێك لەناو شار 600 هەزار دینار وەردەگرێتن، دوو بەرامبەرو سێ بەرامبەر دەكات، جا بۆیە یەعنی ئەو سیغەیەی كە هاتووە، زۆر زۆر لە جێیە، زۆر پێویستە جێبەجێش بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حەمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حەمە سەعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە بۆ چارەسەری ئەو ئیشكالەتە، تەبعەن هەموومان لەگەڵ ئەوەین كە مووچەی زیندانیانی سیاسی و هێزەكان و پێشمەرگەو هەموو مامۆستایان و هەموو فەرمانبەران وەكو ناوەندی لێ بێت، چونكە

ئەوانیش هیلاك دەبن وەكو ئەوان، بەڵام ئیشكالەكە لە مووچەی ئیسمی و ئەو موخەسەساتەیە كە باس كرا، وابزانم بەو عیبارەتە كە سێ كەس تەسنییەی كرد، لەسەر قسەكەی كاك حاكم رزگار، ئەو ئیشكالە حەل دەبێت كە كەمتر نەبێت، یەعنی مووچەو موخەسەسات كەمتر نەبێت، ئیتر ئیشكالەكە حەل دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سەرگوڵ خان كەرەمكە.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن حەمەخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو خاڵەی كە ئیزافەیان كردووە لیژنەی یاسایی، هاوتا كردنی مووچەی مامۆستایان لە هەرێمی كوردستان، ئەو پێشنیارەی كاك د.صباح كردی، تەنها مامۆستایان ناگرێتەوە چینی تریش هەیە كە جیاوازیان هەیە لە سلێمانی و هەولێر، من نموونەم لایە ئەوانەی كە خەریجی قانونن لە هەولێر تەعین دەبن، مەعاشیان زیاترە لەوانەی كە لە سلێمانی تەعین دەبن، لەبەر ئەوە ئیزافەی سەرجەم ئەو فەرمانبەرانە هەموویان بكرێت، نەوەكو تەنها مامۆستایان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك سالار.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەوەی پەیوەندی بە زیندانیانی سیاسی هەیە، بە پێی یاسایی ژمارە(4) ساڵی كەلە عیراق دەرچووە، ئەوەی بۆ زیندانیانی سیاسی دەرچووە مینحەیە نەوەكو مووچە، 2006-2007، واتە ئەبێت جیاوازیەك لە نێوان مەسەلەی مووچەو منحەدا بكرێت، چونكە زیندانیانی سیاسی لەوانەیە لە جێگایەكی تر لە دام و دەزگاكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان، وەزیفەیان هەبێت، مووچە لە شوێنێكی تر وەربگرن، چونكە بە پێی یاساش ناكرێت فەرمانبەرێك دوو موچە وەربگرێت، بۆیە ئەبێت تەركیز بكرێتە سەر زیندانیانی سیاسی كە منحە بێت، من لێرەدا پێشنیار دەكەم، بۆ ئەوەی كە زیندانیانی سیاسی بەهرەمەندبن لەم پڕۆژە یاسایەی كە ئەم ساڵ دەردەچێت لە پەرلەمانی كوردستان، ئەگەر بكرێت 10 هەزار دینار، لەوەی شەهیدانی سەنگەر كەمتر بێت، بۆ ئەوەی خسوسیەتێك هەبێت لە نێوان مووچەی شەهیدان و منحەی زیندانیانی سیاسی، بەڵام ئەو كاتەی كە مووچەی شەهیدان زیاد كراوە، حیساب بۆ ئەو زیادەیە بكرێت، بۆ منحەی زیندانیانی سیاسی، لە پاڵ ئەوەشدا من پشتیوانی لە بۆچوونەكەی لیژنەی یاسایی دەكەم، ئەوەی پەیوەندی بە زیاد كردنی مووچەی ئاسایش و پێشمەرگەو هێزەكانی ترەوە هەیە، چونكە لە بەشێك لە ناوچەكانی كوردستاندا، كە هێشتا لە ڕووی ئیداریەوە سەر بە كوردستان نین، پێی دەوترێ مەناتقی موتەنازع، ڕۆڵی خۆیان دەگێڕن و ڕووبەڕووی مەترسیش دەبنەوە، هیوادارم ئەم

مەسەلەیەش هاوتا بكرێت، لەگەڵ ئەوەی كە لە عیراقدا هەیە، چونكە هێشتاكە بەشێك لە هێزەكانی پۆلیس و پێشمەرگەو ئاسایش و لە ناوچەكانی تریشە، بەشێك لە واجبات دەگێڕن كە پەیوەندی بە داهاتووی هەرێمی كوردستانەوە هەیە، هیوادارم ئەمە بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عظیمةخان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو بڕگەیەی كە زیاد كراوە، بۆ زیاد كردنی بابڵێین بۆ هاوتا كردنی مووچەی مامۆستایانی پارێزگاكانی هەرێمی كوردستان، بەڵێ ڕاستە ئەو جیاوازیە هەیە، لەبەر ئەوەی بە بڕیارێك، ئێستا من نوسخەكەیم لایە، كەلە وەزارەتی پەروەردە هێناومانە، ئەو كاتە دوو ئیدارەیی بووە، لە ساڵی 2005 لە مانگی یەكەوە بەرز كردنەوەی مەرتەبە بووە، ئەو پارەییەی هەولێرو دهۆك جیاوازە لە گەڵ سلێمانی، بەلأم خۆی سیستەمەكە یەك سیستەمی مووچە هەیە، بەلأم ئەو زیاد كردنە لە وەزارەتی دارایی ئەو كاتەی هەولێرو دهۆك كراوە ئەوەی سلێمانی نەكراوە، ئەو جیاوازیە هی ئەو بەرز كردنەوەی مەرتەبەیە، دەرەجەكانی پێ گۆڕاوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام أحمد محمدامین محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من لێرە دەڵێم بۆ زیندانیانی سیاسی، ئەو جیاوازیە هەیە، ئەوان شەهیدی زیندوون و ئەوانی تر شەهیدانن، ئەمە ئەو جیاوازیە هەیە، چ فەرقێك هەیە لە بەینی زیندانیانی سیاسی، لەسەر قسەی جەنابی وەزیر، بۆ وەكو ئەوەی عیراق نەبێت، ئایا گەنجانی ئێمە لە گەنجانی تر كەمتر لە زیندانا بوون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، ئەمە كەوتە ئەوەی كە چەند زیاد بێ و چەند كەم بێت، ئیجازە بدەیە برات، لەبەر ئەوەی ئیلتیزامی ماددی هەیە، پێویستی بە دیراسەیەكی زۆر باش هەیە، پڕۆژەیەك حازر بكەن، 10 ئەندامی پەرلەمان بێتە پەرلەمان لەگەڵ وەزارەتی دارایی مناقەشەی لەسەری بكرێت، بەحەقیقەت چونكەناتوانن، ئەگەر دوبار سێ بار ڕاتب زیاد بكەن، ناتوانێت، بەو شكلە هاتووە ئەوەی لیژنەی یاسایی خوێندیانەوە، ئیزافەی تەقاعدەكانیش بكەنە سەری، زۆر تەبیعیەو چاك بكرێت، ئەگەر لەوە دەربچێت، من پێشنیار دەكەم پڕۆژەیەك حازر بكەن، چونكە ئێستا لەو جەلسەیە ناتوانن بڵێن ئەوهای لێ بكە یان ئەوهای لێ بكە.

بەڕێز پەیام أحمد محمدامین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز با قسەکەم تەواو بکەم.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لە بەینی ئەو مادده تازەیە، پێشنیارە تازەیەی کە لیژنەی یاسایی خوێندیانەوە، لەگەڵ قسەکەی جەنابی وەزیر، ئیختیلافێك هەیە، ئەبێت ئەو ڕێك بکەینەوە، بەڕێزیان بابڵێین وا هەمواریان کردۆتەوە، وا ڕێکیان خستۆتەوە کە هاوتای مووچە هەبێت، وەڵامەکەی بەڕێز وەزیری دارایش ئەوەبوو، کە سیستەمی مووچە یەك سیستەمە، جیاوازی لە نێوان موخەسەساتدا هەیە، کەواتە ئێستا فەرقێك هەیە لە بەینی ئەو دوانەدا، ئەگەر ئێمە ئیقرار لەسەر پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایی بکەین، هیچ ناگۆڕێت لە کاتی تەتبیق کردندا، چونکە سیستەمی مووچە یەك سیستەمە، فەرقی مووچەکانیش ئەمێنێتەوە لەبەر ئەوەی لەناو موخەسەساتدا هەیە، کەواتە من پێشنیار دەکەم، ئەگەر هەمان پێشنیاری ئەوان وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام مووچەکە واڕێك بخرێت کە مووچەو موخەسەسات بگرێتەوە، یەعنی کۆی ئەو دەخلەی کە مووچە خۆر وەری دەگرێت، بەڕاتب و موخەسەساتەوە هەردوکی بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شەهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئێمەش ئەو مەشروعەی یاسای ژمارە 4 کە دەبێت نفازی پێ بدات حکومەت، بەرزمان کردۆتەوە لە ڕێگەی کتابی ژمارە 63، لە ڕێگەی سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە، ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران کراوە، ئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکی دروست کردووە، لە هەرسێ بەڕێزان وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوەکان، چونکە ئێمە دەزانین بەڕێوەبەرایەتی زیندانیانی سیاسی ئەوەتا لەناو ئەو وەزارەتەدا هەیە، وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی، یەك وەزیری تری تیایە بزەبت نازانم کامیانە، بەهەر سێکیان دابنیشن ڕەئی نیهائی بدەن لەسەر ئیقرار کردنی، یەعنی وەکو بۆ حکومەت، ئایا ئیقرار بکات یاسای ژمارە 4، یاخود حکومەتی هەرێمی کوردستان یاسایەکی نوێ پێشکەش بکات، ئێستا ماوتەوە لەسەر ئەو دوو ڕەئیە، من پێم باشە ئەم پارەیەی زیندانیانی سیاسی بەهۆی ئەوەی من خۆم یەکێك بووم لەو تەرەفانەی کە لە خولی پێشوو بۆ چارەسەر کردنی ئەو کێشەیە داخل بووم، لەکاتی خۆی کە ڕێکاری ژمارە 21 دەرچوو، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە، ئەو ئەساسەی کە دانرا، ئەوەبوو کەمترین مەعاشی شەهیدان چەندە؟، ئەو کەمترینە دادەنرێت، 10 هەزار لەو کەمتر، بەو پێیەی کە کەمترین مووچە 400 هەزار بوو، ئەوان کرانە 390 هەزار، بە پێی ئەم زیادەیەی مووچەیە، مادام هینی شەهیدان زیاد کرا، دەبێتە 500 هەزار، ئەوانیش ببێتە 490 هەزار، ئەوە وەجبە وەجبە دێت هەمووی بەیەك وەجبە نایەت، کە ئەبێت

لەلایەن لیژنەی باڵای زیندانیانی سیاسی عیراقەوە، هەموو ئەم ناوانە پاك نووس بکرێت، وەبە ئیسباتاتەوە دیاری بکرێت کە ئەمانە فعلەن زیندانی سیاسین، ئینجا پارەکە سەرف دەکرێت، یەعنی ئەمە بۆ مەودایەکی دوورە، لەبەر ئەوە من داواکارم مادەم هینی شەهیدان زیاد کرا، بوو بە 500 ئی ئەوان، 490 ئەو لەبەر یەك ئیعتیبارا، لەبەر ئەوەی ئەوان لە ژیاندا نەماون، موعیلیان نیە، ئەو داهاتەی کە هەیە تەنها ئەو مووچەی شەهیدانەیە، بەڵام زیندانی سیاسی منحەیە لەپاڵ مەعاشەکەی خۆیان وەری دەگرن، یەعنی ئەبێتە خاوەنی دوو دەخل، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەگەر ئەو پارەیە کەمتر بێت، بۆ مەعنەویەت بۆ کەس و کاری شەهیدانیش باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وادیارە ناڕۆشنیەك هەیە، ئێمە لە مانگی 12 پرۆژەیەکمان تەقدیم کردووە، بەناوی پرۆژە بڕیاری جێبەجێ کردنی یاسای 4 ساڵی 2006 ی ئیتیحادی، کە نەوەکو هەر مەعاش حقوق و ئیمتیازاتی بە زیندانی سیاسی داوە جێبەجێ دەکرێت، بۆیە ئێستا فرسەتە بەڕاستی، هەم پەرلەمانیش ئەتوانێت ئیشی لەسەر بکات، هەم بۆ کاری تر خۆی تەخسیس بکات، ئێستا بخرێتە برگەیەك لەو جێگەیە، نوقاتی دووەم، من داوا لە بەڕێزتان دەکەم، ئێستا دکتۆرەکان و حقوقیەکانی دەوائر هەڕەشەی مان گرتن دەکەن، دوو هەفتە، سێ هەفتە پێش ئێستا دادگای سلێمانی مانی گرت، 250 هەزار موخەسەساتیان هەبووە، داواکارین بۆیان بگێڕدرێتەوە، ئەوەش بکرێت بە پێشنیارێك، لەبەر ئەوەی زۆر مەغدورن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە کەرەمکە.

بەڕێز عبداللە مام علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەنیسبەت زیندانیانی سیاسی هەمان بۆچوونم هەیە، کە وەکو ئەوەی شەهیدان زیادی کردووە ئەویش زیاد بکرێت، ئەگەر بکرێت بە فەقەرەیەك ئیزافە بکرێت، کە بۆ ڕێز لێنانی گیانی پاکی شەهیدان، یەعنی دەکرێت ئەوان بە قەرارێك بێت، کە 10 هەزار لە ئەوان کەمتر بێت، بە نیسبەت ئەو پێشمەرگانەی کە ناچنە داخلی ئەو چوار لیوایەوە یەعنی گوناحیان چیە؟، کە ئەوان ئامادەترن بۆ هەموو شوێنێك حازرن، بۆ هەتاوەکو لیواکان تەرتیب دەکرێن، ئەوان بە مووچەیەکی کەم بمێننەوە، داوا دەکەین کە هەموویان وەکو یەك لێبێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیت لەسەر ئەوە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێکی تر من داوای لێبوردن دەکەم ئەگەر بگەڕێمەوە سەر ئەوە، ئێستا مووچەی پێشمەرگە یەکسان کراوە، وە زیادی کردووە، وە بێجگە لەو چوار لیوایەوە، هەروەکو وتم ئەو چوار لیوایە نەواتە، ئێستا موستەمرن لەسەر ئەوەی کە هەموو پێشمەرگەکانی تر لەوەزارەتی پێشمەرگە تەنزیم بکرێت، بە نیسبەتی ئەوەی کە زینددانیانی سیاسی کە ئێستا زۆر باسی لێ دەکرێت، من جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە بۆ پەرلەمان چۆن بڕیاری لەسەر دەدات، ئێمە ئامادەین، بەڵام بۆ جێبەجێ کردنی، بەڵام ئەوەتانێ من وەکو ڕوون کردنەوەیەك ئەو مەوزوعەم باس کرد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاکم رزگار، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورن، من ئەو موقتەرەحەی کە ناردم بە نووسراو بۆ جەنابتان، ئەوانە هیچی پەیوەندی نەبوو بەوەی کە خوێندیانەوە، ئەگەر ئەو موقتەرەحە ئەخرێتە دەنگدانەوە، با بیخەنە دەنگدانەوە، نەسی قاعیدەی قانونی، نەسی عام و موجەرەدە، ئێمە ئەگەر بێین باس لەوە بکەین، شەریحەکان و فیئەکان جیا بکەینەوە، فیئاتی تریش زۆرە کە پێویستیان بەوە دەبێت زۆر کەسی کە باس بکەین، ئەو نەسە باس لەوانە هەمووی دەکات، بەبێ ئەوەی تۆ ناویشی بەری، لەبەر ئەوە من هینەکە داوادەکەم ئەو موقتەرەحە، بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل کەرەمکە.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو نەسەی کە لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، مۆزەف هاتووە بە شێوەیەکی گشتی، جەنابی وەزیری مالیە باسی ئەوەی کرد کە جیاوازی مووچە هەیە، لە پلە تایبەتیەکانا، بە تایبەتی بۆ نموونە وەزیریش بە مۆزەف حیسابە، ئەو وەختە ئەگەر ئاوا بە شێوەیەکی گشتی بڕوات بەڕاستی، مووچەی وەزیر و ئەوانە زۆر زیاد دەکات، حەتمەن ئەچێتە سەرووی مووچەی پەرلەمانەوە، کە ئەوە ئیشکال دروست دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەروەزیر مۆزەف نیە، بۆ ئاگاداری، جەنابی وەزیر، کەرەمکە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە فعلەن وەزیر مۆزەف نیە،مەشمول نیە، بەڵام ئێمە ئەگەر باسی مووچەمان كرد، كە مووچە بەعام، بە موتلەقی باس كرا، ئەو وەختە ئەوانیش شمول دەكات و وە ئێمە لە حكومەتی كوردستانیش، وە پێموایە لە پەرلەمانی كوردستانیش، قەت لەگەڵ ئەوە نەبووینە كە مووچەو موخەسەساتی وەزیر و پەرلەمانتار زیاد بكەین، وە تەبعی خۆمانیش كەممان كردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، ئەگەر موخەسەسات بخرێتە پاڵی تەعدیلی رەواتب، وەكو وەزیری دارایی تاقەتتان هەیە تەمویلی بكەن؟.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەروەكو وتم، لە هەموو شوێنێك و وەزارەتێك، وەكیلی وەزارەت مەسئولی فەنیە لە وەزارەتەكە، ئاگای لە هەموو حیسابێك و تەخمینێك زیاتر هەیە، وەزیر زیاتر دەرەجەیەكی سیاسیە، وە من هەموو جارێ موستەشاری وەزارەتی دارایی، لەگەڵ وەكیلی وەزارەتەكانیشا هەردووكیان، یەعنی لەسەر ئەوە تەئكید دەكەنەوە، كە ئەو ئیمكانیەتە ئێستا نیە، وە ئێمە جارێكی تریش ئەگەڕێمەوە سەرەوە، یەكسانی موخەسەسات نەك تەنها شەریحەی مامۆستایان زەرەری تیا دەكات، مەسەلەن بۆ میسال قوتابیان لەلای ئێمە موخەسەساتیان هەیە، لە عیراق نیە، چەندەها شەریحەی تر هەیە، لێرە موخەسەساتی هەیە لەلای ئێمە لە عیراقدا نیە، بۆیە تكام وایە ئەوە بابگەڕێینەوە بە پێی میزانیەو ئیمكانیاتی خۆمان بێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تكایە سیاغەكەتان بخوێننەوە، ئەیدەینە دەنگدانەوە، بیخوێنەرەوە سیاغەكە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة المضافة

اولاً: على وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم تحقيق المساواة بين رواتب موظفي الاقليم مع رواتب اقرانهم من موظفي الحكومة الاتحادية.

ثانياً: تحقيق المساواة بين رواتب المتقاعدين في الاقليم مع رواتب متقاعدي الحكومة الاتحادية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی پێشمەرگە، فەرموو، رەجائەن تەواو، ئاخیر سیاغە دەخوێندرێتـەوە، پێشمەرگەی ئیزافـە دەکرێت، تەقاعودی ئیزافە دەکرێت، زیندانیە سیاسیەکان ئەڵێن منحەیە، ئەوە لە مەجالێکی تر باسی لێوە دەکرێت، پۆلیسیش و ئاسایشیش ئیزافە دەکرێت، تکایە تەکمیلەی بکەن بە کاملی بیخوێننەوە، کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگـەی یەکـەم: پێویسـتە لەسـەر وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری لـە هـەرێم، یەکسـانی لـە نێـوان مووچـەی فەرمانبەرانی هەرێم و مووچەی فەرمانبەرە هاو شێوەکانیان لە حکومەتی فیدرالدا بێنێتەدی.

بڕگەی دووەم: بەدی هێنانی یەکسانی لە نێوان مووچەی خانە نشینانی هەرێم و موچەی خانە نشینە هاو شێوەکانیان لە حکومەتی فیدراڵدا.

بڕگەی سێیەم: یەکسانی لە نێون موچەی پێشمەرگەو ئاسایش و پـۆلیس لـە هـەرێمی کوردسـتان لـە گـەڵ هاوشێوەکانیان لە هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و سوپا لە عیراقدا.

وەزارەتی دارایی هەڵوێستی خـۆی ڕوون کـردەوە کـە لـە توانایـان نیـە دەرماڵـەکان یەکسـانی بکرێـت، تـەنها مووچە، ماددەی پێشنیار کراو کە لە سێ بڕگە پێك دێت:

بڕگـەی یەکـەم: پێویسـتە لەسـەر وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری لـە هـەرێم یەکسـانی لـە نێـوان مووچـەی فەرمانبەرانی هەرێم و مووچەی فەرمانبەرە هاوشێوەکانیان لە حکومەتی فیدراڵدا بێنێتەدی.

بڕگەی دووەم: بەدیهێنانی یەکسانی لـە نێـوان مووچـەی خانـە نشـینانی هـەرێم و مووچـەی خانەنشـینانی هاوشێوەکانیان لە حکومەتی فیدراڵدا.

بڕگەی سێیەم: یەکسانی لە نێوان موچەی هێزەکانی پێشمەرگەو ئاسایش و پۆلیس لـە هـەرێمی کوردسـتان لەگەڵ موچەی هاوشێوەکانیان لە هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و سوپا لە عیراقی فیدراڵدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایـە کـێ لەگەڵدایـە دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟ سـوپاس، کـێ لەگەڵدانیـە؟ سـوپاس، دوو کـەس لەگەڵدانیـە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی موزافەی تر،

تلتزم كافة الوزارات والدوائر الغير مرتبطة بوزارة توزيع النفقات التشغيلية والاستثمارية على محافظات الاقليم وفق الكثافة السكانية لكل المحافظات بعد استبعاد تخصيصات مركز الوزارة.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویسته لەسەر وەزارەت و دام و دەزگا پەیوەستەکان بە وەزارەتەکان، هەڵسن بـە دابـەش کردنـی تێچوونی وەگەڕخەرو وەبەرهێنان بەسەر پارێزگاکانی هەرێمی کوردستاندا، لەسەر بنەمانی ڕێژەی دانیشتوان بۆ هەر پارێزگایەك، لە دوای دەرکردنی تەرخانکراوی ناوەندی وەزارەت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیت، تکایە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەو ماددەیە داین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر کەرەمکە.

بەڕێزد.علی سندی (وەزیری پلان دانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە بەو شێوە قەتعیە مومکنـە تۆزێـك مرونـەتی تێـدابێت، بـەعزێك جار یـان بەعزیك مەسائلی یان بەعزیك پرۆژەی ئیستراتیجی هەیە، کە موشتەرەکە، لەبەر ئـەوە دەکرێت بگوترێـت بۆ نموونە کە رەچاوی یان موراعاتی کەثافەی سکانی بکرێت، بەڵام ئەگەر ئیلـزام بێـت، وابـزانم ئـەبێت بـە کۆسپێك لە ڕێگای تەنفیز کردنی پرۆژەیەك کە مەسلەحەتی هەموو هەرێمی تێدابێت، وە زیاتر لە وەزعی هەرێمیەوە ئەمانباتەوە بۆ وەزعی محافەزات، زۆر سوپاس.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز من تەعقیبێکم لەسەر قسەی بەڕێز د.علی وەزیری پلان دانان هەیە، من داواکارم ئیلزامی بێت ئـەو ماددەیە، نەوەك تەوازی، لەبەرچی ئیلزامی بێت، لەبەر ئـەوەی ئەگـەر سـەیری پـرۆژە پێشـنیارەکانی سـاڵی 2010 بکرێت، نیسبەی کەسافەی سکانی لە سلێمانی 45٪ دانیشتوانی هەرێمە، لە کاتێکدا ئەگەر حیسابی پرۆژەی پێشنیار کراو بکەی بۆ 2010 لـە سـلێمانی محافـەزەی سـلێمانی لـە 27٪ی بـۆ دابـین کـراوە، بۆیـە پێویستە ئەو ماددەیە ئیلزامی بێت و بـە پێـی کەسافەی سـکانی بێـت، نوقتـەی دووەمیشـم، توخـوا بـەڕێز سەرۆکی پەرمان، ئەگەر شتێك بە نەزەری ئیعتیبار وەرگری، بۆ پرسیار کردن لە بەڕێز وەزیری دارایی، کە پێشتر ویستم ئەو قسە بکەم مـەجالت نـەدام، کـە دەڵێـت میزانیـەی وەزارەت بەشـی ئـەو پارەیـە ناکـات، بـۆ مەعلوماتی بەڕێزتان، بەرمیلی نەوت بە 62.5 تەقدیر کراوە، ئەم چوار مانگەی ڕۆیشـتووە، هـەر لـە 84 دۆلار دانەبـەزیوە، لەبـەر ئـەوە میزانیـەی تـەکمیلیش دێـت لـە بەغـدا، حەقـە ئێمـە چاوێك بـەو شـتانە بخشێنینەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.ئەسەرلان فەرموو.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم باشە شتێك ئیزافە بكرێت، هەندێك شوێن زیاتر وێران كراون، یەعنی ئەوە ئیزافە بكرێتە سەر كەسافەی سكانی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەنیسبەت هەندێك شوێن، پێشنیارێكی تایبەت هەیە، ئەویش لەبەر دەستمانە وەكو گەرمیان مەسەلەن، وەكو قەڵادزێ وەكو هەڵەبجەو مەنتیقەی بارزان، ئەو شوێنانەی بەر كیمیا باران كەوتووە، ئەوە لە تەوسیات هەیە، ئەولەویاتە حكومەت ئەبێت ئیلتیزامی پێ بكات، ئێستا دێینە سەری، ئەوەی كە تەوزیعی نەفەقات، یەعنی بەرەئی من مەسەلەن تو مەتارێك دەگەی لە شارێكی گەورە، بە تەئكید میزانیەكەی زیاتر دەبێت، سەرفێك دەكەیت، یەعنی ئینجا موراعاتی ئەوەش بكرێت، من لەگەڵ ئەوەی بە نیسبەتی سكانی ببێت، بەڵام مع مراعات مەشاریعی گەورەش بكرێت، جەنابی وەزیر كەرەمكە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەس روونكردنەوەیەكم هەیە، بە نیسبەتی قسەكانی كاكە برهانەوە، دیارە مەوزوعی سعری بەرمیلی نەوت لە عیراق دەست نیشان دەكرێت، وە كە میزانیە دادەنرێت، عیراق ئەو سعرە دەست نیشان دەكات، بۆ دانانی میزانیە، ئێمە وەكو كوردستان، وەكو هەرێمی كوردستان ئەو دەسەڵاتەمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك خورشید كەرەمكە.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم، ئەو خاڵە وەكو خۆی بمێنێت،

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر مەشاریعی ستراتیجی لە خەدەمی جیا بكەنەوە، بە نیسبەت خەدەمی زۆر تەبیعیە، بەو نیسبەی سكان وەربگری، بەڵام مەشاریعی ستراتیجی، كاك شاهۆ كەرەمكە.

بەڕێز د.شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مەشاریعی ستراتیجیش ئەبێت بە شێوەیەکی عادیلانە دابەش بکرێت لە نێوان هەموو ناوچەکانا، هەندێك مەشاریعی ستراتیجی ئەبێت بکەوێتە سلێمانی، هەندێك مەشاریعی ستراتیجی ئەبێت بکەوێتە دهۆك، هەندێك مەشاریعی ستراتیجیش بکەوێتە هەولێر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس سەدێك بکەیت لە جێگایەك، موساعدە لە شوێنێکی تر مساعد نیە مەسەلەن، ئەویش هەیە، ئەو بەڕێزانەی ئەیانەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکەن، کە ناویان بنوسین، چونکە نیزامیش هەر قسە کردنە، کێ دەیەوێت قسە بکات لەسەر ئەو فەقەرەییەی کە خوێندرایەوە و ئەو ماددەیەی ئیزافە دەکرێت؟، ناوتان دەنووسم، پێنج کەس هەیە، احمد وەرتی، یەشار نجم الدین، اسماعیل سعید، برهان رشید، زانا ، جعفر، ، ڕێباز عبدالله، عظیمة، ئاشتی عزیز، ناسك تۆفیق، ئەوانەی ئەیانەوێت کە قسە بکەن، کەسی تر دەیەوێت قسە بکات، ناوت بڵێ، گوڵیزار، بلال سلیمان، د.أحمد کەرەمکە.

بەڕێز د.أحمد ابراهیم علی احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ماددەکەدام، بەڵام من پێم باشە یەك ڕستەی بۆ زیاد بکرێت، بە شێوەیەك بێت کە داد پەروەری ڕەچاو بکرێت لە دابەشکردنی ئەو پرۆژانە بەسەر پارێزگاکاندا، یەعنی ئەو کاتە ئەگەر بە شێوەیەکی دادپەروەری بێت، هەم جۆرێك تەخفیف دەکات لەم ئیلزامیەی کەلەسەر وەزارەتەکان دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار یەشار کەرەمکە.

بەڕێز یەشارنجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەولێر پایتەختی هەرێمی کوردستانە، پایتەختیش خسوسیاتی خۆی دەبێت لەپێش چاو بگیرێت، بە حوکمی ئەوەی هەموو وەفدە نێو دەوڵەتیەکان کە دێن، دێنە پایتەخت، لەبەر ئەوە پێویستە پایتەخت ئەو پڕۆژە ستیراتیجیانە، کە پێویستە بۆ پایتەخت لە هەولێر دەکرێت، ئەوا اعتیادیە کە لە شارەکانی تر ناکرێت، ئەو تایبەت مەندیە دەبێت لە پێش چاو بگیرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کۆتایی گفتوگۆی ئەم بودجەیەداین، یەعنی ئیلزامی بێت یان ئیلزامی نەبێت؟، دەنگمان لەسەر هەمووی داوە بەڕاستی، بەڵام من داوای فەقەرەیەك دەکەم کەم ئیزافە بکرێت، ئاخر عیلاقەی بەوەوە هەیە بەڕێز، یەعنی ئێمە پێمان وایە، چەند جارێکیش ئەوە تکرار کراوەتەوە، لەچەند ناوچەیەکیش

بەراستی، خەڵك هاتووە داوای ئەوە دەكات كە ناعەدالەتی هەیە لە تەوزیع كردن، پێمان وایە ئەمساڵ حەتمەن بودجەی تەكمیلی دێت، ئەمەی ڕۆیشتووە، ڕۆیشتووە، بەڵام فەقەرەیەك زیاد بكرێت لەناو ئەو بودجەیە، لە بودجەی تەكمیلی، جوبرانی ئەو مەنتیقانە بكرێت، كەبەڕاستی بە شێوەیەكی عادلانە بودجەیان بەر نەكەوتووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئەوەی كە لیژنەی یاسایی و دارایی خوێندیەوە، ئەگەر لەگەڵی متەفقن، دەیخەینە دەنگدانەوە، هیچ قسە لەسەری ناكەین، ئەوەی نایەوێ، وابزانم ئەوە زۆر بە عەدالەت هاتووە، ئەڵێ بەتەوازن بەهەموو شكلێك بە تەوازن تەوزیع بكرێتن، كاك عبداللە كەرەمكە.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم خۆش بوو قسە بكەم، بەڵام پێم باشە ئەو عەدالەتە، دیارە لەبەر ئەوەی دیارە عەدالەت نیە، فەترەیەكی زەمەنی بێت بۆ چاك كردنی ئەو ناعەدالەتیە، چونكە من بۆ نموونە كفری بابڵێین كێشەی هەیە، ئەگەر من نەزانم پڕۆژەكانی چیە، لە ئاینده چۆن بتوانم وەكو ئەندام پەرلەمان دوای پەسەند كردنی چاودێری بكەم، ئەبێت من هەمیشە چاوەڕێی ئەوە بكەم، حكومەت بزانێ كەی بۆی دەردەكەوێت كە عەدالەتی تیا نیە، بۆیە پێشنیار دەكەم لە ماوەی مانگێكا ئەم پێداچوونەوە بكرێت، بۆئەوەی ئێمە بزانین پڕۆژەكە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

برای بەڕێز تۆ لەسەر ئەوەی ئەڵێی بودجەكە بەتەوازن، بە حەسەب كەسافەی سكانی تەوزیع بێت یان نا؟، ئەوە ئەو ماددەیەی جەنابت دەیڵێی ماوە، ئێستا دێتن دێینە سەری، كاك دڵشاد، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەكو مەبدەئی ئەو عەدالەتی دابەش بوونە، كارێكی باشە، بەڵام مەگەر خوێندنەوەیەكی تۆزێك وردتری بۆ بكەین، بنەمای دابەش بوونی دوو ئیدارەیی و میزانیەی دوو بودجەیی لە هەرێمی كوردستان، لەسەر ئەو ئەساسی دابەش بوونی سكانی كرابوو، كاتی خۆی كە مەنتقەكە دابەش بوو لەسەر ئەو ئەساسە بووە، تاوەكو ئێمە 100٪ مولزەم بین بەوەوە، هەم دیسان، نەوعێكی ئەو نەبوونی تەوحیدە، تەسەوریش ناكەم ئەوە، بە موتلەقی دروست بێت كەوا هەموو شتێك ئەبێ بزەبت بە نیسبەتی ئەوەوە بێت، بەیانی ئێمە مەسەلەن سكەیەكی قیتار دروست دەكەین، بە سێ، چوار شاردا دەڕوات، یەعنی مەنتق نیە تۆ بڵێی ئەو مەسافەیەی كەوا بە سلێمانی دادێت هەتاوەكو دەگاتە حدودی هەولێر، لەسەر شاری سلێمانیە، ئەوەی لە هەولێر دەچێ تاوەكو دەگاتە دهۆك لەسەر دهۆكە، ئەوەی تریش وەلحاسڵ بە شێوازێكی تر، بۆیە من دەڵێم ناكرێت ئاوا بە موتلەقی بێت، فعلەن هەندێك مەشاریع ستراتیجین لەسەر ئاستی هەرێمن، حیسابی

هەرێمیان بۆ بکرێت، تاوەکو ممکن ئەوانی تریش لە مەشاریعە خەدەمیەکان رەچاوی ئەو دابەش بوونە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز برهان رشید حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەندێك لە قسەکانم کاك اسماعیل کردی، بۆ ئەوەی کە ئەڵێت ئەو میزانیە تەکمیلە دوای ئەوەی لەو پارێزگای نەوتە دێت، با بە یەکسانی دابەش بکرێت بەسەر ناوچەکاندا، دووهەم قسەم باسی مەشاریعی ستراتیجی کرا، ئێستا مەسفای نەوتی بازیان دەوڵەتی عیراقی مەسرەفی دەکێشێت، سەدەکان د. لەتیف رەشید کە مەشروعی ستراتیجیە لە مەشروعەکان، تەسریحی داوە کە وەزیری ئاوی عیراقیە، ئەڵێت ئێمە نزیکی 10 سەدە بە بچووك و گەورەو متوەستەوە لە هەرێمی کوردستان دەکەین، لەسەر پارەی دەوڵەتی عیراقیەو شتێکی سیادیە، یەعنی لەبەر ئەوەی ئاو ئێمە ناتوانین بە تەنیا تەحەکمی پێوە بکەین، ئیتیفاق هەیە، دەستوور هەیە، دارو بەرددەبێ، کە ئێمە لەگەڵ بەغدادابین ئەو شتە، یەعنی هەندێك شت هەیە ستراتیجی نیە، دوای ئەوە من پرسیارێك لە جەنابتان دەکەم، ئەکرێت من لە شوێنێکدا مەشاریعی ستراتیجی کۆ بکەمەوەو، لە شوێنێکی تر نەیکەم، لەو شوێنە ئیشی هەبێت و خەڵکی ناوچەکانی تر بێ کاربێت، لەو وڵاتانی ئەوروپا خەڵك لەلادێ بژیت و لە شار بژیت، لەهەرچ شارێك بژیت، نەفسی خەدەمات هەیە، نەفسی ئیش هەیە، تۆ ناکرێت ئیش لە شوێنێکدا کۆ بکەیتەوە، بە نیسبەت مەشاریعی ستراتیجیەوە بۆ نموونە، مەتار دەهێنمەوە، ئەکرێت من خەڵکی سلێمانیم پێم خۆشە با بەسەراحەت 10 مەتار هەبێت لە سلێمانی، بە ئەهلی و بە حکومیەوە، بەلاَم ئەکرێت دوو مەتارم هەبێت لە سلێمانی ، دووم هەبێت لە هەولێر، خەڵکی دهۆك مەتارێکی نەبێت، ئەی ئەویش وەکو من هاووڵاتی ئەم وڵاتە نیە، وەکو من ماف و واجباتی نیە، بۆیە من داواکارم ئەمجارەش باسی گەرمیان و قەلاَدزێ و ڕانیەو هەڵەبجەکرا کە زەرەر مەندن، بەڕێزینە لە میزانیەی پێشنیار کراوی ئەو پرۆژە پێشنیار کراوانەی 2010، ئەگەر جەمعی بکەی لە 45٪ دانیشتوان پێك دەهێنێت خەڵکی محافەزەی سلێمانی، کە هەڵەبجەو گەرمیان و قەلاَدزێ و کفری و ئەمانەی تێدەکەوێت، 27٪ پڕۆژەی پێشنیار کراوی هەرێمی بۆ تەرخان کراوە، بۆیە داواکارم ئەمجارەش، رەجائەن، با هیچ نەمن پێم خۆشە زاخۆ توشی بێ بەشی بێت، نە دهۆك، نە سنجار، نە سلێمانی، نە کفری، نە هەولیر، نە هیچ شوێنێك، با ئەوە هاوتا بێت لەبەر ئەوەی پەیوەندی بە بێکاری خەڵکەوە هەیە، پەیوەندی بە ئینتیماو وەتەنیەتی هاووڵاتیەوە هەیە، هەست بکات، کە فەرق ناکرێت و خەڵکی ئەم وڵاتەیەو ئینتیمای بۆ ئەو ئالاَیە هەبێت کە ئێمە لەبەر دەمیا دانیشتووین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا کەرەمکە.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها یەك خاڵ بۆ ئەوەی كە هەڵە نەبم، بە ڕێزان لە لیژنـەی یاسایی یـەك دەسـتەواژە هەیـە، ئـەویش ئەوەیە كە مراعـاتی عەدالـەت لـە قەزیـەی نەفـەقاتی تەشغیلیە، مـن نـازانم ئـەلێرە ئایـا تـۆ بـەس كـار بـۆ ئیستیسماری دەكەی؟، یان بـۆ تەشـغیلی ئـەو شـتە ئیجباری و هینەكـە، تەشـغیلی یـەعنی بـەعزێكی هەیـە، پەیوەنـدی بـە مووچـەو راتبـی فەرمانبەرانـەوە هەیـە، موراعـات و تـەوازن ئـەوە میلاكـاتی وەزارەت و دەوائیرەكان خۆیان دەست نیشانی دەكەن، ئەوەمان بـۆ ڕوون بكرێتـەوە، نەفـەقاتی تەشغیلی بـۆ چ بوارێكـە، عەدالەت لەمەداو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار جعفر كەرەمكە.

بەڕێز د. جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ماددەكەم كە بە پێی زۆری و كەمی ژمارەی دانیشـتوان مەشاریعە خەدەمیـەكان دابـەش بكـرێن، بەڵام یەك بڕگەی تری بۆ ئیزافە بكرێت، بەتەنها زۆری و كەمی ژمـارەی دانیشـتوان لەبـەر چـاو نـەگیرێت، بـەڵكو ئـەو زیانـەش لەبەرچـاو بگیرێـت كـە بـەر هەنـدێك ناوچـەی كوردوسـتان كەوتوونـە، چـونكە ئێمـە هەموومان دەزانین هەندێك ناوچە لەگەڵ ئەرزا تەخت كراوە، یەعنی هیچی بەسەر هیچەوە نـەماوە، بۆیـە هەقی خۆیەتی، پڕۆژەی خەدەمی زیاتری بۆ بكرێت، چونكە پێویستی پێیـەتی بەڕاسـتی، ئەمـە خاڵێكیـان، مەسەلەی مەشاریعە ستراتیجیەكانیش من جارێكی تـر دەمـەوێت تەئكیـد لـەوە بكـەم بەڕاسـتی، مەشـاریعی ستراتیجی هیچ دروست نیە، وەبەهیچ پێوەرو هیچ مەنتقێكی عیلمی و عەسریش، كەلـە هەنـدێك ناوچـەی كوردستان كـۆ بكرێتـەوە و هەنـدێك ناوچـەی تـری لێ بـێ بـەش بكرێـت، لەبەرچی؟، لەبـەر ئـەوەی تـۆ لـە سـەنتەری پارێزگاكـان كاتێـك كـاری سـتراتیجیەكان دێنـی لەناوچـەیەكی دیـاری كـراوەوە لـە سـەنتەری پارێزگاكان كۆی دەكەیەوە، غیر موباشـر دەتـەوێت تـەوزیعی دیمـوگرافی دانیشـتوانی كوردسـتانیش بگـۆڕی، لەكاتێكدا خەڵك بـە لێشاو كـۆچ دەكـات بـۆ سـەنتەری پارێزگاكـان، لەبـەر ئـەوەی مەشـاریعە سـتراتیجیەكان لەوێیە، لەبەر ئەوەی كاری دەست دەكەوێت لـەوێ، لەبـەر ئـەوی نزیـك دەبێـت لـە كۆمـەڵێك مەشـاریع، كـە گرنگە بۆ ژیان و بۆ حەیاتی ئەو، بۆیە پێویستە ئەم مەشـاریعانەش، دوای هـیچ پاسـاوێك كـە ڕەنگـە قبـوڵ نـەكرێت، هەنـدێك ناوچـە هەیـە كـە ڕەنگـە بەكـەڵكی ئـەوە بێـت سـەدی ئـاوی لێ بكرێـت، ناوچـەیەكی تـر بەكەڵكی ئەوە دێت مەشروعێكی تری ستراتیجی سەحی لێ بكرێت، ناوچەیەكی تر بەكەڵكی ئەوە دێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا تۆ چیت دەوێت بیڵێ چاوەكەم، شەرحی موحازەرەم بۆ مەكە، بڵێ با ئاوا بێت و تەواو، فەرموو.

بەڕێز د. جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـن پێشـنیار دەكـەم بەتـەنها مەشـاریعە خەدەمیەكان،بـەپێی نیسـبەی سـوكانی دابـەش نـەكرێت، بـەڵكو مەشاریعە ستراتیژییەكانیش بەهەمان شێوە بەسەر شارو شارۆچكەكاندا دابـەش بكرێـت، ئـەو زیانـەش كـە بەرناوچەكان كەوتووە ئەوەش لەبەرچاو بگیرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆر ڕێباز، فەرموو.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئەگەر ئەم ماددەیە خۆمان باوەڕمان پێیی نیە، لەناو پڕۆژە یاساكە دایبنێین، چۆن ئیعتیمـاد بكەینـە سەر حكومەت كە جێبەجێی بكەین، لەبەر ئەوەی ئەمە شتێكە بەسەرماندا ڕۆشت، ئێمـە خۆمـان ئـەو دوو پێوەرەی كـە ئێسـتاكە بـاس دەكرێـت، لەسـەر ئەساسـی ناوچـە زیـان لێكـەوتووەكان یـاخود لەسـەر ئەساسـی ژمارەی دانیشتوان، لە پـڕۆژە وەبەرهێنانـەكان هیچیان جێبـەجێ نـەكراوە، بەزۆرینـەی دەنگـیش دەنگمـان لەسەردا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ببورە، ئێستا ئەم ماددەیەت پێ باشـە یـان پێـت خراپـە؟، تـەنها ئـەوەم پـێ بڵـێ، موناقەشـەی مەكـە تكایـە، چاوەكەم تۆ وەرە ئێرە، ئەگەر ئەتەوێ لایبدەیت وەكـو كـاك جەعفـەر وتـی بـا بـۆ ئیسـتراتیژی و خـەدەمی یەكسان بێت لە گشت كوردسـتان، بـە حـەزی نفوسـەكە تـەواو بێـت، برادەرێكـی تـر بـە عەكسـەوە دەڵێـت، جەنابت كامەیانت پێ باشە وا بڵێ نەك ئەوە وابێ ئەوە وابێ، بـۆ ئـەوەی ئەمشـەو تـەواوی بكـەین، چـونكە كاتمان كەمە، هەمووشتان هیلاكن، فەرموو.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ماددەی كە ئێمە دامانناوە بۆ ئەم پڕۆژە یاسایەی بودجەی خەمڵێندراوی ئەم ساڵە یان بۆ ساڵێكی ترە، ئەگەر بۆ ئەمساڵە بۆ جێبەجێ ناكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیری پلاندانان، فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەڕاستی زۆر لـەم مولاحەزاتانـەی كـەباس كـران، پێشـتریش وترابـوون، ئێمـە دوای ئـەم هـەموو ماوەیـە وابزانم هەموو پێكەوە، چ ئێمە، ئەوانـەی لایـەنی حكومەتـەوە هـاتووین، چ بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان، بـەعزێك مولاحـەزات هەیـە، لەسـەر تـەوزیع كردنـی پڕۆژەكـان لـە هەنـدێك شـوێن، كـە ئـەویش هۆیەكـەی دەگەڕێتەوە بۆ دەوائیری مەعنی لەو شوێنانە بەشێوەیەك لە شێوەكان، ئیحتیاجاتیان تـەرح كـردووە، ئەمـە

زیاتر لە خوارەوە هاتووە تا لە سەر دەوائیر ولەسەر مەناتق فەرز بکەین، من هەرچەندە پێشتر پێشنیارێکماندا، ئێمە وابزانم ئیتیفاقمان لەسەر ئەوەش هەیە کەس گلەیی لەسەر ئەوە نیە، ئەگەر بودجەی تەکمیلی هەبێت یان پارەیەکی ئیزافی هەبێت، واردێکی ئیزافی هەبێت، ئەو کێشانەی کەبەڕێزان لەم هۆڵەی پەرلەمان باسیان کردووە، ئەولەویەت بۆ ئەوەیە کەئەوانەی پێ چارەسەر بکرێت، دەمێنێتەوە ئەم مادده قانونیەی کە ئێستا ئیزافە دەبێت، وابزانم دوای ئەوەی کە ئەم هەموو مولاحەزاتانە وترا، تەقریبەن تەنانەت مەسەلەی عەدەدی کەسافەی سوکانی زائیدەن مەشاریعی ئیستراتیژی، وابزانم کافی نیە یەعنی دەکرێت، وەکو بەڕێزان باسیان کرد، ئەوانەی کەڕۆشتووە تەواو ڕۆشتوە، ئێمە باسی ئەوە دەکەین کە هەر ئیزافەیەك هەبێت و بێتە پێشەوە، چ لە تەکمیلی بێت یان لەناحیەی واردێکی تر بێ کە لەلایەکی ترەوە ئیحتیمالە هەبێت، ئەم مەعایرانەی خوارەوە یان ئەم پێوەرانەی خوارەوە دەبێت ڕەچاو بکرێن:

یەکەم: کەسافەی سوکانی، دووەم: ڕێژەی زیان لێکەوتووی ناوچەکە، سێیەم: زەرووڕەتی کارەکە، یەعنی من ئێستا چونکە بەعزێك تێکەڵاوی لەم تەعبیرەم دروست بێت، ئێمە کە دەڵێین پڕۆژەی ئیستیراتیژی، ئەگەر لە پارێزگایەك یان شارێك هەبێت، مەشروعی ئاوی لێ نەبێت، بۆ نموونە ئاوی ئاکرێ، ئەگەر (200)ملیۆن دیناری بۆ دیاریکرا، ئیحتیمالە بودجەی ئیستیسماری ئەو پارێزگایە ئەو ساڵە هەمووی بۆ ئەوە بڕوات، ئەوە پڕۆژەیەکی ئیستیراتیژییە، لێرە مەقصەد ئەوە نیە ئەو پڕۆژە چەند بەرهەمی هەیەو چەند خەڵك تێیدا ئیش دەکات و ماوەیەکی دیاریکراوە، ڕاستە، بەڵام بە پڕۆژەیەکی ئیستیراتیژیی حسابە، لەبەر ئەوە ئەو مەعایرانەی کە بەنەزەری ئیعتیبار وەردەگیرێت، یەکێکیان: کەسافەی سوکانی بێت، دووەمیان: ڕێژەی زەرەرمەندی ئەو ناوچەیە بێت، سێیەمیان: زەرووڕەتی ئەو شوێنەیە بەهەر پێوەرێك بێت، تەنیا ئیکتیفا بەو پێوەرە بکەین، ئێمە وابزانم جارێکی تر دەڵێمەوە لەوەزعی هەرێمی وئیستیقرار کردن، وەکو هەرێم دەباتەوە بۆ وەزعێکی وەکو پارێزگاو کۆمەڵێ قەزاو ناحیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عەزیمە خان، فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەی کەزیاد کراوە، بۆ ئەو پڕۆژانەی کە بکەوێتە ناوچە جیاجیاکانەوە، من پێم وایە، ئەگەر بەپێیی ئەو پڕۆژانەی کە هاتووەتە بەردەستی ئەندامانی پەرلەمان، هیچ یەکێك لەئێمە ڕازی نەبووە، بەو پڕۆژانەی کە هاوسەنگیەکی تێدا بێت یان بەیەکسانی دابەشکرابێ، بەڕاستی هەر هەموو

لیژنەکان ناڕازی بوون، ئەوە بوو کە دەنگیشی لەسەردرا، زۆرینـە بەعەکسی کـاری نـاو لیژنەکانـەوە دەنگی لەسەر درا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، باسی دەنگدان مەکە، ئەندامی پەرلەمان ئازادە، ئینسانێکی واعیە، کاملە، بەکەیفی خۆی قسە دەکات و دەنگ دەدات، باسی ناو لیژنە مەکە وەرە سەر ماددەکە، تکایە، فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە من پێم وایە خاڵی یەکەم ژمارەی دانیشتوان ڕەچاو ناکرێت، ڕەچاویش نەکراوە، من پێم وایـە یەکەم خاڵ ئەو ناوچانەی کە زەرەرمەندبوون، یان زیانمەند بوون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا خوشکی من تۆ ئەتەوێت چۆن بێت؟، ئەم دەڵێ بەتەوازون، هەندێ ئەندامی تریش دەڵێن بەکەسافە، جەنابی وەزیر سێ پێوەری هێنا، جەنابت ئەتەوێ چۆن بوو یان چۆن دەبێت؟، لە لیژنەکەدا بڕۆی ڕاپۆرتی خۆت بدەیت بەپەرلەمان، بەڵام ئێستا کامەت پێ باشە؟، فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەم پێ باشە، ئەو پڕۆژانە بچنە ئەو ناوچانەی کە زەرەرمەند بوون، ئەو شوێنانەی بەر کیمیاباران و ئەنفال و شاڵاوەکان کەوتوون، من پـێم وایـە ئەولەوییـەت بـدەن بـەو ناوچـانە، ئەگـەر بێـت و سـەیری ئـەو پڕۆژانە بکەین کە دانراوە بۆ ئەو ناوچانە، هـەر زۆر بەکـەمی لەچـەند شـوێنێك هەیـە، وەکـو دێیـی (گـۆپ تەپە)، کە سەر بەچەمچەماڵە بەر شاڵاوی ئـەنفال و کیمیابـارانیش کـەوتووە، یـەك پـڕۆژەی تێـدا نیـە کـە کۆمەڵێك خەڵکی زەرەرمەنـدی تێدایـە، ناحیـەی شۆڕشـە کەلـە چەمچـەماڵە، ئەمانـە خـەڵکی زەرەرمەنـدی تێدایە، هەتا ساڵی 2003یش چەمچەماڵ لەبانی مەقانەوە لەژێر دەسەڵاتی حکومەتی عێراقیدا بوو، ئێستا هەموو پڕۆژەکانی سەیر بکە، سێ پڕۆژە بۆ ئەو شارە کە (150 – 160)هەزار کەسی تێدایە، ئەگەر بێیتە سەر ژمارەی دانیشتوان هەر کەمە، ئەگەر بێیتە سەر ئەولـەوییان بـەو ناوچانەی کـە زەرەرمەنـدن جێگـای خۆی نەگرتۆتەوە لەو پڕۆژانەدا، بۆیە داواکارم وەزیری پلانـدانان وەزارەتـەکانی تایبەتمەنـد لـەو پڕۆژانـە تایبەتمەندی بدرێت بەو ناوچانەی ئێمەش، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من لێی تێگەشتم حەز دەکەم سەرۆکی لیژنەی دارایی، وەڵامی ئەوەم بداتەوە، من واتێگەشتم ئەم ماددەیە بۆ ئیلزام کردنی حکومەتە بۆ داهاتوو، چونکە بەڕاستی منیش ئەو مولاحەزەیەم هەبوو، کە پرۆژەکان تەواو تێپەڕیوە چۆن دابەشکراوە تەواو بوو، دەنگی پێدراوە، من وای لێ تێدەگەم، ئەم ماددەیە بۆیە زیاد کراوە بۆ ئەوەی ئیلزامی حکومەت بکات بۆ مانگی 10 پرۆژەی 2011 دێتە پەرلەمان، ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکات، من وای لێ تێگەشتم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ ئەم میزانیەیە کە ئیشی پێ دەکەن، بەو شێوەیە تەعامولی لەگەڵ دەکەین، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵێکی تر وەگەڕخەرو وەبەرهێن، ئایا وەگەڕخەر مەبەستی تەشغیلیە، بۆ ئەوەی تەوزیعاتی تەعیناتی فەرمانبەر یەکسان بێت، یان چی؟ من تێناگەم، خاڵێکی تر، نەك تەنها لەسەر بنەمای ڕێژەی دانیشتوان، بەڵکو لەسەر بنەمای قەرەبووی ناوچە زیان لێکەوتووەکان، چونکە پێم وایە، هەتا ئەو شوێنانەی کە کاولکاری زیاتری لێ کراوە، ئەوانە تەعویز نەکرێنەوە ناکرێ ئێمە بچین بۆ شتی کەمالیات و ئەو شتانە، جارێ با زەروریات تەواو بکەین، ئەو شوێنانەی کەزیانیان لێکەوتووە، ژیانیان ناڕەحەتە، پێویستیان زیاترە، لەکەمالیات با ئەوان تەواو بێت ئینجا دەچینە سەر شتی تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

گولیزار خان، فەرموو.

بەڕێز گولیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەو ماددەیە دەکەم، پێشنیاریش دەکەم لەم ماددەیەدا ئەولەوییەت بدرێت بەو شوێنانەی کەزۆر وێرانن وەکو هەڵەبجەو پێنجوێن و قەڵادزێ و ناوچەی هەورامان بەتایبەتی، کەتائێستا هیچ شتێکی بۆ نەکراوە، بەتایبەت تر شارۆچکەی خورماڵ، کەدەبینین هەتا ئێستا هیچ خزمەتگوزارییەکی پێ نەگەشتووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەولەوییەت بدرێت بەو ناوچانەی کە هیچیان بۆ نەکراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بیلال، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەستخۆشی لە لیژنەی یاسایی ودارایی دەکەم، بۆ ئەم ماددەیە وە دەستخۆشیش لە جەنابی وەزیری پلاندانان دەکەم بۆ ئەو ڕوونکردنەوەی، بەڕاستی تەئیدی ئەو دەکەم، بەڵام قسەکانی منیش زۆربەی کرا،

بۆیە دووبارەی ناکەمەوە، بەس هەر ئەوەندە دەڵێم زەمانەت چیە؟، بۆ ئەوەی کە هەم دیسانەوە جارێکی تر ئەو ناوچە زیان لێکەوتووانە ئیهمال ناکرێنەوە، وەکو ئەوەی خوشکە گولیزار و چەند کەسێکی تر باسیان کرد، کەناوچە سنورییەکان زۆرترین زەرەریان کردووە، زۆرترین پێداویستیشیان هەیە، تەئیدی قسەکەی جەنابی وەزیریش دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی قسەتان هەبوو، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەلایەن ئەندام پەرلەمانێکەوە پرسیارێك ئاراستەی من کرا، کە گوایە من ئەو ماددەیەم داناوە، ئەو ماددەیە ئیقتراحی من نیە، ڕای شەخصی خۆم من لەگەڵ ئەو ماددەیەدا نیم، وەختێك من ئەو ماددەیە لەگەڵیدام کەحکومەت تەختیتێکی مەرکەزی جەبری هەبێت، خۆی مەشاریع دابنێت بۆ ئەو وڵاتانە من زۆر نامەوێت بچمە ناو موناقەشەوە، ئەوەی مەسئولە لەوە لەمودیری ناحیەوە لە قائیم مەقامەوە، لە پارێزگارو ئەنجومەنی پارێزگاوەیە، ئەوانەن تەحدیدی مەشاریع دەکەن، بەس من زۆرجار هەیە نامەوێ جواب بدەمەوەو بچمە ناو تەفاصیلەوە، ئەگەر تەختیتی مەرکەزییە، ئەگەر حکومەتێکی مەرکەزییە، ئەو دایناوە، ئەوە منیش لەگەڵتام، بەڵام مەشاریعی ئێمە، قەراراتی ئێمە لەوەوە دەست پێدەکات، مودیری ناحیە، قائیم مەقام، پارێزگار، ئەنجومەنی پارێزگا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تکایە، پێشنیارەکەی ئەخیر بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تلتزم كافة الوزارات والدوائر الغير مرتبطة بوزارة توزيع النفقات التشغيلية والاستثمارية علي محافظات الاقليم وفق الكثافة السكانية لكل المحافظات والمناطق الاكثر تضرراً بعد استبعاد مصاريف مركز الوزارة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێ لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

علي وزارة المالية والاقتصاد تقديم تقرير دوري كل ستة اشهر من السنة عن الوضع المالي لاقليم كوردستان العراق وتقديم الحساب الختامي وفقاً للقانون.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە لەسەر وەزیری دارایی و ئابوری، هەموو شەش مانگ جارێك ڕاپۆرتێك لەبارەی دۆخی دارایی هەرێمی کوردستانی عێراق پێشکەش بەپەرلەمان بکات، دواى ئەوەش حساباتی کۆتایی پێشکەش بکات، بەپێیی یاسا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، ئێمەش لەگەڵ ئەوەین بەپێی یاسا بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە کاك عبداللە، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بخرێتە ئاخر مادده، چونکە ئێستا ماددەی تری هەیە، حەقە پێش ئەم ماددەیە بکەوێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، زۆر باش لەجێگای خۆی هاتووە، کەوەزارەتی مالیە مولزەمە کە ڕاپۆرتی خۆی بدات، بۆ چی نەیدات، با بیدەن، بەڕێزان ئێستا کێیی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێیی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو لیژنە پێشنیار دەکەن کە تەخویلمان بکەن بە گۆڕینی ژمارەی ماددەکان، چونکە ئەو ماددانەی کە زیاد کران وا ئیجاب دەکات ژمارەکانیان بگۆڕدرێت، سەبارەت بەو ماددانەی کەماوە ماددەکانی پرۆتۆکۆلی کە ئێستا دەیانخوێنمەوە.

المادة الرابعة والعشرون: کە لەپرۆژەکە واهاتووە.

المادة الرابعة والعشرون:

للوزير المالية والاقتصاد إصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون خلال اسبوعين من تأريخ إصداره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی زۆرە، خێرە کاك دڵشاد، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر مەبەست لەو مادده پرۆتۆکۆلیانە ئەوە بێت کە کۆتایی بە یاساکە هاتووە، باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماوە ئیزافەی دەکەن، پێش ئەوەی ئەو ماددانەی کە ئیزافە دەکرێن، ئیحتیمالە هەندێك بۆچوون هەبێ لە ناو پەرلەمان، ناویان دەنووسم، چەند کەس مولاحەزەی هەیە؟ لە ناو قاعە دانیشتوونە، تکایە موراعات بکەن، گوێ لەیەك بگرن، دەنگ بەرز مەکەن، بۆ ئەوەی لە یەك تێبگەن، جەنابی وەزیرەکانیش تکایە لەسەرخۆ قسە بکەن، ڕجائەن، ئەو بەڕێزانەی کە ناویان نووسیوە: عومەر نورەدینی، عبدالرحمن حسین، کاردۆ محمد، ، سالار محمود، عبدالله ملا نوری، دڵشاد شهاب، برهان رشید، شاهۆ سعید، کوێستان محمد، پەریهان قوبلای، پەیام أحمد، حسن محمد، نەریمان عبدالله، کێی تر ماوە؟ کەس نیە، بەڕێزان، لێژنەی یاسایی ڕاسپاردەکان بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بەڕێزان گوێیان لێ بێ، بۆ ئەوەی تیکرار نەبێ، ئەگەر پاشان شتێك هەبوو لەسەر ئەوەی ئەوان، ئیزافە بکرێ.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی ئێمە ئەو ماددانەی کە زیادمان کرد، مەبەستمان ئەوە بوو بە ماددەی قانونی داخلی پرۆژەکەی بودجەی ساڵی 2010 بێت، بەڵام هەندێك مادده نەمانویست بە ماددەی قانونی داخیل بێ، لەبەر ئەوەی صیاغەکەی مەعقول نیە، قانونیش نیە، بۆیە پێشنیارمان کردکە بە تەوصیات بێ، ئێستا ئەو تەوصیاتانە دەخوێنینەوە:

1- إعطاء الأولية في تنفيذ المشاريع الخدمية للمناطق الأكثر تضرراً بحملات الأنفال و الأسلحة الكيمياوية و الترحيل و العمليات العسكرية و الأكثر حاجة للخدمات.

ئەوە تەقریبەن ئیزافە کرا لەسەر ئەو ماددەی کە ئێستا دەنگمان لەسەر دا، (المناطق الأكثر تضرراً).

2-على مجلس الوزراء إتخاذ الإجراءات اللازمة لتوحيد قوى الآسايش خلال مدة لا تتجاوز (6) أشهر.

3-على مجلس الوزراء إتخاذ الإجراءات اللازمة لتوحيد ديوان الرقابة المالية و مؤسسة الألغام في الإقليم.

بەڕێز عمر حمد أمین (نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ریعایەت کردنی ئەو ناوچانەی کە زیانیان لێ کەوتووە، بە زۆر تووشی ڕاگواستن و کۆچ پێکردنی بە زۆرە ملی ببوون، بڕیار بوو لە لێژنەی یاسایی لەسەر ئەوە ئیتیفاق کرابوو کە ئەوە بە شێوەی

ماددەیەك لە یاساكە بێ، بەڵام ئێستا جارێكی تر گۆڕانی تێدا كراوە، كراوەتە تەصیە و ڕاسپاردە، بۆیە جارێكی تر ئێمە جەخت لەسەر ئەوە دەكەینەوە كە ئەوە وەكو ماددەیەك لە یاساكە دەنگی لەسەر بدرێ و ببێتە ماددەیەكی یاسایی و لە چوارچێوەی تەوصیە بچێتە دەرەوە، چونكە ئەوە زەروورە و پێشتریش ئیتیفاقمان لەسەر كردبوو لە لێژنەی یاسایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین أبابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە گوێ بیستی لێژنەی دارایی و لێژنەی یاسایی بووین، كە چەند ماددەیك زیاد كران لەو پرۆژەیە، بەڵام گوێمان لێ نەبوو كە ئەو پرۆژانەی ئێمە لابردین، یەعنی باسی لێنەكردن، لەبەر ئەوە پێویستە ئێمە ئەو پرۆژانەش باس لێ بكەین، كە چەند پرۆژەمان لابرد..........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە دانیشە، ڕجائەن دانیشە، كاك كاردۆ كەرەمكە.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە ئێمە لە كوردستان بە ئاسانی ناتوانین ئەو یاسایانەی دەردەچێ، كە جێ بەجێی بكەین، بۆیە ئەو مەسەلەی یەكگرتنی ئاسایش و دیوانی چاودێری نابێ بكرێتە ڕاسپاردە، بەڕاستی دەبێ لە ماددەیەكی قانونی دا بێ، مولزەم بێ كە بیكەن ئەوە، چونكە ڕاسپاردە جیاوازە، ئەوە خاڵێك، دوو: لەسەرجەمی بودجەكە هەست بە نائیختیصاصی دەكرێ لە جێبەجێ كردنی پرۆژەكە، ئێمە پێویستە دەقێكمان هەبێ كە هەموو پرۆژەكان بە ڕێگای ئیختیصاصی جێبەجێ بكرێ، یەعنی بۆ وەزارەتێكی تر نیە كە كارێك بكات كاری ئەو نیە، ئەوە خاڵێكە كە بەلامەوە گرنگە، جگە لەوەی كە مەبەستم باسی ئاسایش و دیوانی چاودێری، باسی مەبەستم ئەلغامیشە، كە ئەویش وەكو مەوادێكی قانونی سەیر بكرێ، لەبەر ئەوە من پێشتر پێشنیارێكم كرد، كە پێموابوو بۆ نەهێشتنی ئاساری ئەم دوو ئیدارەییە، بەڕاستی ئیستاش لەگەڵ ئەوەم كە بودجەیان بۆ صەرف نەكرێت، جگە لە مووچە، بودجە صەرف نەكرێ، مەبەستم نەسریانە، هەتا یەكگرتنەوەیان، كە ئێمە دامانناوە شەش مانگ، ئێستا وا لە مانگی چوارین، دوو مانگ ماوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار سالار محمود، كەرەمكە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمە ماوەیەکی زۆرە گفتوگۆ لەسەر پرۆژە یاسای بودجە دەکەین، لە حەقیقیەت دا وەکو ڕۆڵی پەرلەمانیش کە بەشێکی بریتی یە لە چاودێری کردنی جێبەجێ کردنی یاساکان، لەو ماوەیەشدا گلەییەکی زۆر لە جێبەجێ نەبوونی ئەو یاسایانە کراوە کە لە پەرلەمان دا کراوە، حکومەتیش مولزەم بووە پێیان، بەڵام کەم تا زۆر گلەییمان لە پەرلەمانی کوردستان و لە خۆمان نەکرد، کە ئێمە یاسای دیوانی چاودێری داراییمان دەرکردووە، تا ئێستا ئیشی پێ ناکرێ، لەلایەن زۆر کەسایەتی باڵا لە هەرێمی کوردستان، لە ناوەندەکانی تریش دەبیستینەوە کە ئەو دیوانی چاودێریانە شەرعیەتیان نیە، بۆیە من ڕام وایە مەسەلەی پێداچوونەوە بە بڕیاری خۆمان، بە ئەرك و کاری خۆمان مەسەلەیەکی گرنگترە بۆ خۆمان لە حکومەت، بە تایبەتی لەو خاڵەی کە پەیوەندی بە یەکگرتنەوەی دیوانی چاودێری داراییەوە هەیە، ئەو ماوەیە ماوەیەکی زۆرە، من پێشنیار دەکەم لە شەش مانگەوە بکرێت بە سێ مانگ، بۆ ئەوەی ئێمە تۆزێك لەو بارگرانی و گلەییانە بچینە دەرەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

شەش مانگ لە مانگی یەکەوەیە، ئێستا وا لە ناوەڕاستی مانگی چوارین، مانگ و نیوێکی ماوە تەقریبەن، بەس دەبێ لەو نزیکانە تەواو بێ، من لەگەڵتم سەد لە سەد، نابێ زیاتر دوا بکەوێ، بۆ ئەوەی چاودێری دارایی دەست بە کارەکانی بکات، ئەو شتانەش لەبەر دەستمانە ئێستا، ئەوانەشیان پێ بدەین، بۆ ئەوەی بە دواداچوونێکی یاسایی بۆ بکەن، ڕێزدار عبدالله محمد کەرەمکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو کاك کاردۆ ئاماژەی پێدا، هەندێك بابەت هەیە بەڕاستی بە تەوصیات چارەسەر ناکرێ، ماددەی قانونی بن باشترە، من هەندێکیان پێشنیار دەکەم، پێشنیار دەکەم بە ماددەیەك کە هەموو ئەو پرۆژانەی کە شوێنەکانیان دیار نیە، ماوەی تەواوکردنیان دیار نیە، یاخود عینوانەکانیان دیار نیە، بە ماددەیەك ئەوە دیاری بکرێ، بۆ ئەوەی ئێمە لە میانی چاودێری کردن دا بزانین ئەو پرۆژانە لە کوێن لە ئایندەدا؟ لە دوای پەسندکردنی بودجەکە، هەموو ئەو پرۆژانەی، هەموو ئەو بڕە پارانەی کە بۆ کەرتی تایبەت تەرخان کراون، ئەو بڕە پارانە بڕێن و بکرێنە خزمەتگوزاریی بۆ ناوچەکانی خۆیان، بۆ پارێزگاکانی خۆیان، هەروەها پێشنیار دەکەم بۆ ئەو ماددانەی کە لە میانی ئەو دانیشتنە بە تایبەت لە دوادواییەکان دا کە پێشنیار کران، فەترەیەکی زەمەنی دیاری بکرێ بۆ جێبەجێ کردنیان، چونکە گرنگە فەترەی زەمەنی، لە ماوەی مانگێکدا پێویستە ئەو بڕگانەی کە تازە ئیزافەمان کردووە، هەمووی جێبەجێ بکرێ، هەروەها ئەگەر بشکرێت، حەز دەکەم برادەرانی قانونی یەکلایی بکەنەوە، هەر لە ناو هەمان ئەو پرۆژە یاسایەیە، لە کۆتاییەکە دەستنیشان بکرێ کە حیسابی خیتامی لە ماوەیەکی دیاری کراو دەبێ لە پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار دڵشاد شهاب، كەرەمكە.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشی ئەوەی كە چەند تەوصیەیەك بڵێم كە زەڕوورن، پێشنیار دەكەم ئێمە بەندێك زیاد بكەین، كە ئەو تەوصیاتانەی كە پەرلەمان موصادەقەی لەسەر دەكات، تەوصیات بە صیفەتی گوتنی خۆی لوغەویەن ئیلزامی تێدا نیە، بەندێك لە قانونەكە زیاد بكرێ، كەوا حكومەت مولزەمە بە جێبەجێ كردنی ئەو تەوصیاتانەی كەوا بە مولحەقی پرۆژە یاسای، پرۆژەی بودجەكەوە دەنێردرێتەوە، بۆ ئەوەی صیفەتی جێبەجێ كردن وەربگرێ، نەك وەكو تەوصیە بمینێت، ئیختیار بمینێت، ئایا جێبەجێی دەكات؟ ئایا جێبەجێی ناكات؟ ئەگەر وابێت، دەچێتە قالبی موناقەشەیەكی سادەوە، وەكو هەر شتێكی كەوا گوترا، پێویست بە تەدوینی ناكات، ئینجا ئەگەر ئەوە كرا، من پێشنیار دەكەم كەوا حكومەت لە ماوەیەكی دیاری كراودا، كە لە مانگێك تێپەڕ نەكات، بە لائیحەیەك، نازانم چۆن دەنووسرێتەوە؟ بەهەر حاڵ پرۆژە بەردەوامەكان، ئەوەی كە تێبینیمان كرد لە گفتوگۆی لێژنەكان و هی ناو پەرلەمانیش، پرۆژە بەردەوامەكان هەموویان، یاخود بەشێكی زۆریان ڕۆژی دەستپێكردنیان مەعلووم نیە، مەسەلەن پرۆژەیەك هەیە لە ساڵی 2007 دەستی پێكردییە، مەفڕووز وایەلە لائیحەیەكدا ئاگاداری پەرلەمان بكرێت، ئەو پرۆژەیە ماوەی دەستپێكردنی، یان ڕۆژی دەستپێكردنی ئەو ساڵەیە، لە ساڵی یەكەم تەرخانی چەندی بۆ كراوە؟ نیسبەی ئینجازیشی چەند بووە؟ لە ساڵی دووەم چەندی بۆ تەرخان كراوە؟ نیسبەی ئینجازی چەند بوو؟ لە میزانیەی ئێستا چەندی بۆ تەخان كراوە؟ چەندیشی ماوە بۆ موستەقبەل؟ مودەی موتەوەقع بۆ خەڵاص بوونی پرۆژەی بەردەوام كەیە؟ خۆ پرۆژەی بەردەوام هەر ئەوە نیە تەسمیە بكرێ، ئیتر (ما لا نهایة) هەر بەردەوام بێت، چونكە هەست دەكەین كەوا زۆر لە پرۆژە بەردەوامەكان نە خاڵی دەستپێكردنیان لە بودجەكەدا دیاری كراوە، نە لە كاتی دیاری كراو بۆ كۆتایی هاتن، (على الأقل) كاتی تەخمینی دیاری كراو بۆ كۆتایی هاتنی، ئەوە بە لائیحەیەك ئاگاداری پەرلەمان بكرێتەوە، بۆ ئەوەی بتوانین موتابەعەی بكەین، هی دووەم: یەكێك لەو ماددانەی كە ئێمە پەسندمان كرد، مەوزووعی دروستكردنی قوتابخانەكان بوو، ئەویش پێویستە لەسەر حكومەت كەوا ئاگاداری، چونكە ئەوانە پرۆژەی ئیستیسمارین، ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە كرد كەوا كێ بیكات؟ موناقەشەكان زۆرتر لەسەر ئەوە بوون كە وەزارەت بیكات، بۆرد بیكات، بۆیە بەهەرحاڵ قەرارمان دا كەوا بۆردێكی بۆ دابنرێت، بەڵام هەم دیسان دیار نیە، نە كولفەی ئەو مەدرەسانە چەندە؟ چەند مەدرەسەی پێ دروست دەكرێ؟ تەكالیفی هەر وەحدەیەكی چەندە؟ لە كوێش دروست دەكرێ؟ حكومەت پێشی دەست پێكردنی ئەو پرۆژەیە، دوای ئەوەی كە وەزارەتی دارایی، وەزارەتی پلاندانان، وەزارەتی پەروەردە، ئەوە ئیتیفاقی لەسەر دەكرێ كە ئەو (120) ملیارە بۆ قوتابخانەكان، سەد و پەنجا بوو، یان بیست بوو، بكرێتە كار ئاگاداری پەرلەمانی پێ بكرێت، بۆ غەرەزی

موتابەعە، بۆ ئەوەی موتابەعەی لەسەر بکرێ، بزانین لە کوێ دروست کراینە؟ من تەئیدی گۆتنی کاك عبدالله دەکەم، پرۆژەکانی گەرمیان لە شوێنێکدا هاتیە، حکومەت ئاگادارمان بکات، پرۆژەکانی گەرمیان چین و لە کوێن؟ بۆ غەرەزی موتابەعە، لە لەو لائیحەیەدا بێت، چونکە نووسرایە تەحدید، یاخود تەخصیصی مەبلەغ ئەوەندە بۆ پرۆژەکانی گەرمیان، لەو تەوصیاتەی کە هاتووە دەڵێت: تەوحیدی هێزەکانی ئاسایش و دەزگاکانی تر، ئێمە لە موناقەشەی بودجەداین، من لەگەڵ ئەوە هیچ خیلافێکم نیە کە ئێمە ئیلزامی حکومەت بکەین تەوحیدی ئەو دەزگایانە بکەین، بەڵام ئەوەی کە لەو دانیشتنەدا مومکینە بوترێت، تەوحیدی میزانیەی ئەو دەزگایانەی کەوا بە دوو میزانیە هاتووە، ئینجا ئێمە بنود و قەوانینی ترمان هەن بەوەی کەوا دەبێ دام و دەزگاکانی کە مۆرکی دوو هەرێمیان پێوەیە یەك بخرێنەوە، ئەوا لەسەر پەرلەمانە بە دواداچوونی بۆ بکات، لێپێچینەوە بکات بۆ تا ئێستا جێبەجێ نەکراوە، من مەبەستم ئەوەیە نەك تەوحیدی ئەجهیزەکان لە بودجەدا، بەڵکو تەوحیدی میزانیەی دەزگاکان، چونکە ئەوە کاری ئێمەیە لەو دانیشتنە، ناوچە زەرەمەندەکان، من لەگەڵ ئەوەدام ماددەیەك بێت، نەچێتە تەصیاتەوە، ماددەیەك بێت ئەوەی کە ناگەڕێمەوە سەری، ناوچە مەتەزەریرەکان، خوێندرانەوە ئەوانەی کە بە سەبەبی ڕاگواستن، بە سەبەبی شەڕ و بەسەبەبی کیمیاباران و ئەنفال، وەکو هەڵەبجە و گەرمیان و شارە حدودیەمان کە تووشی کاولکارییەکی زۆر هاتوون، پێشنیار دەکەم ئەوە ماددەیەك بێت، چونکە چاوەڕوان دەکرێ وەکو لە ئایندە ئێمە میزانیەی تەکمیلی و شتی وامان هەبێت، گرنگیتر بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار برهان رشید، کەرەمکە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من جارێ تەعقیبێکم هەیە لە بەڕێز قسەیەکی لێژنەی یاسایی، کاك عەونی بەزاز وتی: ئەوانە تەوصیە بێت، بەڕێزینە من وەك قانونییەك دەمەوێ هۆشیاری هەموو ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوە ڕاکێشم، تەوصیە هیچ قوەتێکی ئیلزامی نیە لە قانون دا، کە قوەتی ئیلزامی نەبێ، یەعنی حکومەت ئارەزووی خۆیەتی جێبەجێی دەکات یان نایکات، ئەگەر وایە، بانگی مەغریبی داوە بۆچی ئێمە ئەو خەڵکەمان لێرە مەحتەل کردوون و موناقەشەی دەکەین، لەبەر ئەوە یان بکرێ بە ماددەیەك، یان ئەگەر کاك عەونی قسەیەکی جوانی کرد، دەڵی: ناکرێ ئەوانە ماددەی میزانیە بێ، باشە با بە یەك ماددە بڵێ: ئەو تەوصیاتەی لە مولحەقدا هاتووە، بەشێکی دانەبڕاوە لەو قانونە و قوەتی ئیلزامی هەیە، ئەگەر ئەوە سەرنجی بدەین، بەڕاستی تەوصیە بێ حەق نیە ئێمە ئەو خەڵکە ئاوا هیلاك بکەین، لەبەر ئەوەی ئیمامی عەلی دەڵێ: (لا خير في حكم لا نفاذ له)، بەڕاستی کە هیچ نەفازێکی نەبێ، ئەو خەڵکە بۆ هیلاك بکەین، هەندێ پێشنیار هەبوو، پێش (3/7)، پێش ئینتیخابات بڕیارمان دا ئەو پێشنیارانە بە ئەکسەرییەت

بڕیاری لەسەر بدات، یەکێك لەو پێشنیارانە، بڕینی ئەو چەند هەزارەیە، کە نزیکی (10) هەزار مووچەی کادیری حیزبیەکە لەسەر وەزارەتی مالیە مووچە وەردەگرن، مووچە خۆرن، بەڵام فەرمانبەر نین، فەرمانبەری دەولە نین، ئەوە لە هیچ شوێنێکی، لە هیچ جێگەیەکی دونیا نیە، بڕوا ناکەم لە سوریا و ئێرانیش کە لە پەنامان دان، کە نیزامی یەك حیزبی.......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان ئەگەر ئیسباتت کرد یەکێك لەوانە، من ناڵێم نیە، ناڵێشم هەیە، ئیسباتت کرد بەڕێگەی یاسایی، خۆت دەڕۆی ئیسباتت کرد، دەبێ ببڕدرێت، ئەوە شتێکی نا شەرعییە، نا مەعقوولە، ناشبێت هەبێ، نامەنتیقیە، بەڵام ئەگەر ئیسباتت کرد بە ڕێگایەك ئا، بەڵام لێرە خۆی هەموو قانونێك دەڵێ: دەبێ شتی وا نەبێ، لە هەموو شوێنێك دەڵێ: شتی وا نەبێ، کە هەیە ئیسباتی بکە لە ڕێگەی لێژنەکەتەوە، تەقدیمی مەحکەمە بکە، شکات بکە لای، بەڵام لێرە ئێمە لە ناو میزانیە ناتوانین، جێگەی نیە، کەرەمکە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەوەی بەڵگە بە دەستمەوە، بەڵێ من سێ لیستم لەلایە بە مۆری وەزارەتی داراییەوە، دەتوانم بەیانی بۆت بێنم، دەتوانم بەیانی بۆت بێنم، ئێستا لە سەیارەکەمدایە، ئەوە یەك، دووەم: بە ئەکسەریت بڕیاری لێدرا کە مووچەخۆری حیزبی ببڕدرێ، وابزانم ئینکاریش نەکراوە، دووەم شت کە بڕیاری لێدرا پێش (3/7)، ئەوەبوو بودجەی ڕاگەیاندنە حیزبیەکان ببڕدرێ، سەرگوڵ خان بوو وابزانم، ئێستا وتی: تەلەفزیۆنێك مانگێ (500) هەزار دینار وەردەگرێ، ئەوانی تریش وابزانم هەیانە، ئەوەش بڕیارمان لێی دا بە ئەکسەریەت ببڕدرێ، پێش ئەوەش بڕیارمان دا مووچەی کادیرە حیزبیەکان کە موەزەف نین، مووچەخۆرن، ببڕێت، بڕیاری بە ئەکسەریت لێی داوە، حەق نیە یەعنی پەرلەمانی کوردستان، سەرۆکایەتی پەرلەمان صەرفی نەزەری لێ بکات، حەقە بە نەزەری ئیعتیبار وەریبگرێ، لەبەر ئەوەی ئیحتیرام گرتنی بڕیارێکی پێش وەختی خۆمانە، کە هەموومان، هەموو لیستەکان بە ئەکسەرییەتی دەنگ بڕیارمان لەسەر داوە، پرۆژەی حیزبیش هەر بڕیارمان لێ دا، مەڵبەندی قەرەچوغ و خانەقین و چەند بینایەکی لقی دوو، داواکارم بە نەصی ماددەیەکی تریش، دیسانەوە کەوا چوار، پێنج زەمیلم، ئەندامانی پەرلەمان وتیان: یاسای (4)ی 2006ی زیندانیە سیاسیەکان بکرێ بە ماددەیەکی سەربەخۆ، بەڕاستی مەزلوومن، نەك بەس بۆ مووچەکەیان، بۆ ئەو حقوق و ئیمتیازاتەی کە یاساکە پێیداون، یاساکە یاسایەکی ئیتیحادییە لێرە جێبەجێ دەکرێ، شتێکی تر هەیە، بەڕاستی من تەئیدی قسەکەی کاك دڵشاد دەکەم، نووسراوە لە پرۆژە پێشنیارکراوەکان دا، کارەبا بۆ (11) گوندی شارەزوور، بۆ (7) گوندی گەرمیان، تەسنیەی بکە بۆمان، بەیانی بچم بزانم کردووتە، ئەوەش حەقە لە پێشنیارەکاندا ئەگەر بکرێ بە مولحەقی یاساکەوە، بە یەك ماددە........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

برای بەڕێز ئەو تەفصیلاتە نانووسی، تۆ لیجانت هەیە، (19) لێژنەت هەیە، بڕۆ تەعقیبی بکە، کەس ناتوانێ ڕێگات لێ بگرێ، ئێستا ئەو شتەی لەبەر دەستە، ئەو ماددانەی دەتەوێ ئیزافە بکرێ، نەصێك بنووسە، پێشکەشی بکە، دوو برادەر تەسنیەت بکات، دەخرێتە دەنگدانەوە، لەوە زیاتر نیە، خۆ لێرە دانەنیشتووینە مەحکەمە بکەین، یاسا دادەنێین، یاسای میزانیە، ڕجائەن لە ناو مەوزووعەکە دەرمەچن، هیچ یەکێك، بەڕاستی زۆر مەوزووع باس دەکرێ ڕەبتی بە میزانیەوە نیە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم با کورت بکەمەوە، مووچەی کادیری حیزبیەکان و مووچەی ڕاگەیاندنە حیزبیەکان و پرۆژە.........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕجائەن، کاك شاهۆ سعید کەرەمکە.

بەڕێز د. شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ قسەکانی کاك عمر نورەدینی، کاك کاردۆ، کاك برهانم، سەبارەت بەوەی کە تەعبیری تەوصیە بەکار نەهێنندرێ، چونکە ئەگەر تەعبیری تەوصیە بەکار بێنین، پەرلەمان لە دەزگایەکی تەشریعی و ڕەقابی مولزیمەوە دەکەین بە دەزگایەکی.......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا ڕجائەن، تەوصیات لە تەئریخی، لە عورفی پەرلەمانی ئێمە هەیە، تەوصیەیەکە، قوەتێکی ئەدەبی هەیە، ئەگەر حکومەت جێبەجێی نەکرد، لیجانەکان دەڕوات، لێی دەپرسێتەوە، ئەگەر سەبەبەکەی مەعقوڵ نەبوو، ئینجا ئیجرائاتی خۆی لەگەڵ دەکات، بەڵام بڵێی لە دەزگایەکەوە دەگۆڕێ، شتی وا نیە، ماددەت هەیە، دەتوانی هەموو ماددەکان دانێی، تەوصیاتیش لە عورفی پەرلەمانی کوردستان، لە ڕۆژی دامەزراندنی تا ئێستا هەیە، لە پەرلەمانەکانی زۆربەی ئەو شوێنانەی کە ئاگاداری لەوێش هەیە، زۆر تەبیعیە تەوصیە، بەڵام ئەو شتەی بەلای جەنابت موهیمە، داوا بکە وەکو ماددەیەك ئیزافە بکرێت، ئەو بەڕێزانە قەناعەتیان هات، دەنگی بۆ دەدەن، بەڵام بڵێین تەوصیە ئیلغا بکەین، ئەوە لە جێگەی خۆی نیە.

بەڕێز د. شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، ئەگەر تەوصیەکان قوەتی ئیلزامیان هەبێ ئەوە بە بەندێك بنووسرێ، لە حاڵەتێکی وا ئەگەر ماددە بێ و تەوصیە بێ یەك شتە، ئەگەر هەردووکیان ئیلزامی بن، من لەگەڵ هەمان ڕاوبۆچوونی کاك کاردۆدام،

كە هەموو ئەو دام و دەزگایانەی کە سیمای دوو ئیدارەییان پێوەیە، لە سەقفێکی زەمەنی دا، تەنها بودجەی کارمەندەکانی بدرێ، بودجەی ئەو دام و دەزگایانە نەدرێ، کە سیمای دوو ئیدارەییان پێوە دیارە، من بە هەمان شێوە ڕام وایە کە ماددەیەك، بە پێی ماددەیەك پرۆژە بەردەوامەکان ئیلزام بکرێن بەوەی کە تەعریفەکانیان دەقیق بێ، شوێنەکانیان دەقیق بێ، ئەگەر نا ئێمە ناتوانین موتابەعەی بکەین، جەنابت بە کاك بورهانت وت: تۆ دەکرێ موتابەعەی بکەی، خۆ دەبێ لەسەر ئەساسێك موتابەعەی بکەین، ئێمە پرۆژە بەردەوامەکان تا ئێستا ڕۆشن نیە بەلای ئێمەوە، تاوەکو ئێستا لە سایتی پەرلەمان و حکومەت دا بڵاو نەبۆتەوە، دەبێ ئێمە لەسەر ئەساسێك موتابەعەی ئەو پرۆژانە بکەین، بە هەمان شێوە من لەگەڵ ئەو جێبەجێ کردنی یاسای (4)ی 2006ی تایبەت بە زیندانە سیاسیەکانم و، بڕینی مووچەی کادیری حیزب و ئیعلامی حیزب لە حاڵەتێکی وادا، جەنابت زۆرجار پرسیارت دەکرد، بەڕێز وەزیری دارایی، کە ئایا لە تاقەی وەزارەتی دارایی دا هەیە؟ من لەو بڕوایە دام ئەگەر مووچەی کادیری حیزبیەکان و مووچەی ئیعلامی حیزب بگەڕێتەوە، ئەوە تاقەی وەزارەتی دارایی باشتر دەبێ لەو بارەیەوە، من لەگەڵ بووژاندنەوەی تۆڕی ئیجتیماعی و کاراکردنی تۆڕێ ئیجتیماعیم، حاڵەتێکی تر هەیە، ئەویش حاڵەتی سزادراوە سیاسیەکانە، وابزانم لە کۆبوونەوەکانی سەرۆکایەتی هەرێم لەگەڵ فراکسیۆنەکانیشدا باس کرا، زۆر زۆر گرنگە پەرلەمانیش بە ماددەیەکی بودجە پشتگیری ئەو داواکارییە بکات، کە مووچەی هەموو سزادراوە سیاسیەکان بگەڕێتەوە، لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیزافەی چەند ماددەیەکم هەیە، لەبەر ئەوەی من تەجرووبەیەکی باشم نیە لەگەڵ تەوصیاتی پەرلەمانی پێشوو لەگەڵ حکومەت، یەکەم: ئێمە لەگەڵ ئەوە نین کە کادیر مووچەی نەبێ، بەڵام مادام پارە تەخصیص کراوە بۆ حیزبەکان، ئەی ئەو پارەیە بۆ چیە؟ بۆ ئەوەیە کادیرەکانی پێ بژێنێ؟ بۆ ئەوەی ئیعلامەکەی بەڕێوەبەرێ؟ بۆیە بە ماددەیەك بڕینی مووچەی کادیری حیزبی، بڕە پارەی تەرخان کراو بۆ ڕاگەیاندنەکانی حیزب و، ئەوە هەیە و بەرجەستەیە، بەڕێوەبەرایەتی تایبەتی هەیە، لەبەر ئەوە ئەوە شتێك نیە نەبێت و پێویستی بە موستەمسەك هەبێت، پێشتریش کۆی ئەندامانی پەرلەمان، بە هەموو لیستەکانەوە، دەنگمان بۆی داوە، لەبەر ئەوەی حیزب ئێستا بودجەی خۆی هەیە، ئەوە بە تەنها بۆ حیزبێك و دووان نیە، بۆ سەرجەم حیزبە سیاسیەکان پێویستە مووچەی کادیرەکانی خۆی، ڕاگەیاندنی حیزبەکەی لەو بڕە تەرخانکراوەی کە بۆی دانراوە بە ماددەیەك، لەوە بیدات، ئێمە پێشتر دەنگمان داوە لەسەر بڕینی بڕە پارەی تەرخانکراو بۆ پرۆژەکانی مەلعەب شەعب، دیزاینی زانکۆی سایبس و، نەفەقاتی تەشغیلی و قوتابخانەی شوەیفاتی هەولێر، ئەوە تەبعەن لە تەوصیات نیە، ئەگەر بۆتە ئیلزامی و حکومەت

دەیبڕێ، زۆر باشە، ئەگەر نا، حەقە بە ماددەیەك بنووسرێ، چونكە كۆی ئەندامانی پەرلەمان، كۆببووین لەسەری، دەنگمان بۆی داوە، خاڵی سێیەم: بووژانەوەی تۆڕی كۆمەڵایەتی و كاركردن پێی كە لە پێشتر تەنها مانگێك ئەو پارەیەش دراوە، یەك مانگ لەو سەردەمەدا، كە بەڕێز جەعفەری سەرۆك وەزیرانی عیراق بوو، یەك مانگ ئەو پارەیە درا لە هەرێمی كوردستان، لە سەرجەم شارەكان، دوایی نەما، پێویستە ئەو تۆڕە ببووژێنرێتەوە، كاری پێ بكرێ، پێموایە لە كاتی موناقەشەكان دا، بەشێكی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان، بەتایبەتی ئەوانەی كە لە لێژنەی كۆمەلایەتی بوون، قسەیان لەسەر ئەو مەسەلەیە كرد، هەروەها پشتگیری ئەوە دەكەم كە ئەو پرۆژانەی كە ناویان نیە، كاتیان نیە ڕێك بخرێنەوە، هەر وەك هاوكارەكانم باسیان كرد، بۆ ئەوەی پەرلەمان بتوانێ........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان، تكایە هەر پێشنیارێكت هەیە، بینووسە، بە صیغەیەك بینووسە، هەر بەڕێزێك پرۆژەی هەیە، پێشنیاری هەیە، ماددەیەك ئیزافە بكرێ، ماددە، ماددەكانیان صیاغەیەكی جوانیان بكەن، بە نووسین بینووسن، چەنكە ئاوا هەر تەواو نابێ، فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەیەكی تر: (جێبەجێ كردنی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی ئەنجومەنی وەزیران، تایبەت بە زیندانە سیاسیەكان)، پێنجەم: هەر ئەوەی كە بەڕێزان پێشی من باسیان كرد، لە كاتی موناقەشە كردندا بەڕێز وەزیری دارایی ئاماژەی پێدا، كە ئەو هەموو مانگێك مووچەی ئەو كەسانەی كە سزای سیاسی دراون چۆتە وەزارەتەكانی خۆیان، هۆشداریشی داینێ كە ئەوە كاری پەرلەمانە، بچێ لەو وەزارەتانە موتابەعە بكات، بزانێ ئەو مووچانە چی لێهاتووە؟ بۆیە بە ماددەیەك ئەو مووچانە بگەڕێتەوە بۆ خاوەنەكانیان، چونكە هەموو مانگێك وەزارەتی دارایی صەرفی كردووە، چۆتە وەزارەتی پەیوەندیدار، لەوێ چارەنووسی نادیارە، كە پێویستە بگەڕێتەوە بۆ خاوەن مافەكان، بدرێتەوە بە خۆیان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پەریهان خان فەرموو.

بەڕێز پەریهان قوبلای محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری ڕای كاك عبدالله دەكەم، لەوەی كە لە پرۆژە بەردەواكان و پرۆژە پێشنیارەكراوەكان، ئێمە كات و شوێن بە دەقیقی دیاری بكرێ، لەبەر ئەوەی ئەوە بۆ موتابەعەكردن، ئەوە بە كورتی، هەروەها ئێمە

بەعزێ بڕگە و مادده دەنگمان بۆ داوە، کوێستان خان وابزانم ئێستا هەموو پێشنیارەکان دەخاتە بەردەست، هیوادارم کە ببێ بە بڕگەیەك، مادده، نا تەوصیە، لەبەر ئەوەی مادده دەبێ بە قانون و تەنفیز دەکرێ، هەروەها پرۆژە تایبەتەکان، ئەهلیەکان، ئێمە بە کۆی دەنگ، دەنگمان لەسەری دا کە هەمووی لابرێ، لەبەر ئەوەش ئەگەر بخرێتە، وەکو پێشنیار بنووسرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار پەیام، فەرموو.

بەڕێز پەیام أحمد محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من هاوڕام لەگەڵ هاوڕێکانم کە پێشتر ئەو پێشنیارانەیان کرد، تەئکید دەکەمەوە لەسەر ئەوەی یاسای ژمارە (4)ی زیندانە سیاسیەکان، کە ئەوە مینحە نیە، بەڵکە ئەوە بودجەیە، ئەویش بەڵگەکەیە لەبەر دەستماندایە، کە هاتووە، دەڵێ: کە دەکاتە (68) ملیار دینار، بە پێی ئەو بودجەیەی ساڵی 2010، دەزگای زیندانانی سیاسی عیراق، کە بریتی یە لە (400) ملیار دینار، دیارە ئەوە بەڵگەیە و ئاشکرایە کە ئەوە مینحە نیە، مووچەیە، ئەوەی زیندانانی سیاسی ئەگەر بکرێتە ماددەیەك و ئیزافە بکرێ، کە ببێتە شتێکی ئیلزامی، دوو: باسی ئەو پرۆژانە کرا کە پێشتر باسمان کردووە و خۆیشم هەر لەگەڵ بەڕێز وەزیری تەختیت دا باسم کردووە، وتوومە: ئەو پرۆژانەی کە ناویان نیە، کە شوێنیان دیار نیە، یان ماوەکەی دیار نیە، وتی: بۆتانی دەنێرین و ئاشکرای دەکەین، دیارە تا ئەم کاتە پێمان نەگەیشتووە، هیوادارین ئەوەش شوێنەکان دیار بێ، ناوەکان دیارە، بۆ ئەوەی وەکو کاك دڵشاد وتی، ئێمەش بتوانین موتابەعەی بکەین، پێداچوونەوەی بۆ بکەین، ئەوەی کە باس کرا بۆ یەکگرتنی ئەو ئاسەواری دوو ئیدارەییە نەمێنێ، وەکو یەکگرتنی ئاسایش، هەروەها دیوانی چاودێری، دواتر: کاراکردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی کە ئەوە چارەسەرکردنی چەندین گیروگرفتی کۆمەڵایەتی دەکات لەلای ئێمەدا، هەروەها ئەوە وەکو پێشتر باس کرا، بەڵام دیارە نەخرایە ئەوەوە، ئەو پارێزگارانەی کە نەوتی تێدایە، بە پێی دانیشتووان ئەوە بووە کە یەك دۆلاری بۆ تەرخان بکرێ، دیارە ئەوە بۆمانی ئاشکرا بکرێ و دیاری بکرێ، ئەوانە کێ شمول دەکات؟ چۆن چۆنینە؟ هەروەها بودجەی پەرەپێدانی هەرێم و پارێزگاکانیش دیاری بکرێ، جگە لەوە کە خاتوو کوێستانیش باسی کرد، بڕینی مووچەی کادیرانی حیزب و ڕاگەیاندنەکانی حیزبی، هەروەها ئەو پارەیەی کە لە سزادانی سیاسی بڕاوە، مووچەکەیان بڕاوە، کە پێشتر وەزارەتی دارایی صەرفی کردووە بۆ وەزارەتە پەیوەندیدارەکان، ئەوانەیان داوە بەو فەرمانبەرانە، بەو پۆلیسانە، ئەوە بگەڕێتەوە و بۆیان تەعویز بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار حسن محمد، کەرەمکە.

بەڕێز حسن محمد سوورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر بەکورتی یەکەم: پێشنیار دەکەم بە نیسبەت پڕۆژە پێشنیارکراوەکان، حکومەت لە کات و شوێنی جێبەجێ کردنی ئاگادارمان بکاتەوە، وەکو پەرلەمان، بۆ ئەوەی پەرلەمانیش ئاگاداری لێژنەی پەیوەندیدار بکاتەوە بۆ موتابەعەکردنی، دووەم: بەڕێزتان دەزانن کە هەموو ئەندامانی پەرلەمان لە لێژنەکان ماوەیەکی زۆر، هەروەها زۆر خۆیان ماندوو کرد بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرتی لێژنەکان، بۆیە پێشنیار دەکەم کە ڕاپۆرتی لێژنەکان مولحەق بکرێ بە قانونەکە، بۆ حکومەت، بۆ ئەوەی کەڵکی لێ وەربگیرێ، خاڵی سێیەم: بە نیسبەت پڕۆژە بەردەوامەکان، پێشنیار دەکەم کە ئاگادار بکرێین کە چەندیان پارە لێ صەرف کراوە؟ چەندی ماوە؟ کەی تەواو دەکرێ؟ خاڵێکی تر: بە نیسبەت مەناتیقی موتەزەریرە کە لە پڕۆژەکەی کە کاك عەونی خوێندییەوە، بە تەوصیات هاتووە، داوا دەکەم و دیارە ئەوە پێشنیاری زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان بوو، کە بکرێ بە ماددەیەکی یاسایی، نەك بە تەوصیات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار نەریمان عبداللە، کەرەمکە.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەو هاوڕێیانەم هاوڕام، سەبارەت بەوەی کە ئەو خاڵانەی پەیوەندییان بە یەکگرتنەوەی دوو ئیدارەیی لە چەند دەزگایەك خۆی دەبینێتەوە، بکرێ بە ماددەیەکی یاسایی، لە تەوصیات بچێتە دەرەوە، ئەو یەکگرتنەوەش بەڕاستی ئێمە تا ئێستا وەکو ئەندامی پەرلەمان، کە نوێنەری خەڵکی خۆمانین، کاریگەرییەکی زۆری خستۆتە سەر بەڕێوەچوونی کاری حوکمڕانیمان، ناوبانگی حوکمڕانیمان، بۆیە لەو ڕۆژە بەدواوە، ئەگەر ئێمە موصادەقە بکەین لەسەر ئەو ماددانەی کە تایبەتە بە بودجە دابین کردن بۆ ئەو دەزگایانەی کە یەکتریان نەگرتۆتەوە، کەواتە هۆکاری یەکگرتنەوەکە ئێمە تیایدا بەشدار دەبین، پشتگیریمان کرد کە دوو ئیدارەیی بەردەوام بێ، بەڵام لە ئەنجامی دانیشتنمان لەگەڵ ئەو لایەنانەی کە دەزگاکان یەکیان نەگرتۆتەوە، بە تایبەتی هەردوو هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش، هێزەکانی ئاسایشی گشتی هەولێر و سلێمانی، لێپرسراوە یەکەمەکان بە ئێمەیان ڕاگەیاند کە بودجەکەیان بۆ تەصدیق بکەن، ئێمە وەعدتان دەدەینێ لە ماوەی سێ مانگ دا، هەموو یەکگرتنەوەکان بکەین بە یەکگرتنەوەی فیعلی، نەك تەنها بودجە، یەکگرتنەوەی بودجەی یەکگرتنەوی یاساکەیان، یەکگرتنەوە و تێکەڵاوکردنی فیعلیان، بۆیە ئەوە ڕەئی خۆیانە، بەڵام لە ماددەکە ئێمە بە شەش مانگ هێناومانە، ماددەکە لە دەرچوونی یاساکەوەیە، نەك لە (1/1)وە، ئەگەر بکرێ ئەوە یەکلایی بکرێتەوە، تاریخەکەی بۆ دەستنیشان بکرێ بۆ (1/1)، ئینجا بوترێ شەش مانگ قەیناکە، بەڵام ئەگەر لەو بەروارەوە بوو سێ مانگیان بۆ بکرێ، کە ئەوە داواکاری خۆیانە، بۆ ئەوەی ئێمەش نەبینە بەشێك لە پشتگیری کردن لە بەردەوام بوونی دوو ئیدارەیی لە هەرێمی کوردستان، من قسەیەکی ترم هەیە لەسەر ئەوەی کە بە نووسراوێکی ڕەسمی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دا،

وەڵامی نووسراوێکی فراکسیۆنی ئێمە دراوەتەوە کە هەردوو دەزگای دیوانی چاودێری بە ناشەرعی لە قەلەم داوە، دەڵێ: ئەو دوو دەزگایەی لەبەر ئەوەی یەکیان نەگرتۆتەوە.........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دانیشە، ڕجائەن، ڕوونمان کردۆتەوە سەد جار بۆتان، دەزگایەکمان داناوە، قانونی ڕەقابەی مالی لەو پەرلەمانە دەرچووە، کاتێ ئەو قانونە دەرچووە، گشت قانونەکانی تر کاریان پێ ناکرێت، سەرۆکی ئەو دەزگایە لە نزیکترین وەقت، کە داندرا لەو پەرلەمانە، ئێوەی بەڕێز دایدەنێن، ئینجا ئەو ئالیاتانەی کە هەیە دەکەونە کار بەو قانونە تازە، باشە برای من.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نووسراوێکی ڕەسمی لەلایەن جەنابتانەوە هاتووە، دەڵێ: ناشەرعیە و نوێشە نووسراوەکە، ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە پێی قانون، بەڵێ، بە پێی قانون ناشەرعیە هەتا وەکو دەست بەکار دەبن بە قانونە تازەکە، لە زووترین کات موەزەفی ئەو هەرێمەن، فەصل نەکراون، دەرنەکراون، راتبی خۆیان وەردەگرن، ڕەئیسەکەیان دادەنرێت، ئەو موەزەفانەی کە ئەمڕۆ لە هەموو کوردستان دەکەونەوە کار بەو قانونە تازەی کە تازە هەیە و بەو راتبەی کە ئێستا هەیانە، ئیحتیمالە زۆریشیان تەرفیع بکەن، زۆر سوپاس، ئێستا ڕێزدار کاك فرست موداخەلەیەکی هەیە، کەرەمکە.

بەڕێز فرست أحمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی برادەران باسی پرۆژەکانیان کرد، داوای ئەوەیان کرد کە وەکو نەصەکی قانونی لە ناو قانونی بودجە دابنێین، بۆ موتابەعەکردن، من بە ڕەئی من موحتاجی ئەوە نابێت، هەموو قەوانینی عیراقی ئەوەی پێش (1991) دەرچووبن، قەوانینەکانی عیراقی تەغتیەی هەموو ئەو مەجالاتانە دەکات، لەگەڵ ئەنزیمە و تەعلیمات، (نافذ المفعول)ن لە هەرێمی کوردستان، دەتوانن ئەوە بەجێ بێنن، هەر پرۆژەیەك مەفرووزە، ئەوە لە بەدیهیاتە، مەبلەغەکە دیار بێت، موددەکە دیار بێت، ئەگەر بە موقاوەلە بێت، ناوی مقاولیش دیار بێت، ئەگەر تەنفیزی موباشیر بێت لە دائیرەیەك، نەفسی شت، موددەش دیار بێت، دیار کرابێت، مەبلەغەکەش دیار بێت، ئەگەر هاتو دائیرەیەکی مەعنی ئیلتیزامی بەوە نەکردبێت، ئێمە وەك پەرلەمان حەقمان هەیە موتابەعەی بکەین، موحاسەبەش بکەین، نەصەکی صەریح لە ناو نیزامی داخلی هەیە، موحتاجی ئەوە نابێت ئێمە نەصەکی قانونی دابنێین، با ئەو نەصە بۆ جەنابتان بخوێنم، (يحق للجان الدائمة أن تطلب عن طريق نائب رئيس المجلس من الدوائر الرسمية و المنظمات الجماهيرية و المهنية تزويدها بالمعلومات التي تحتاجها لدراسة المواضيع المعروضة عليه)، چ مەوزووعەك بێت؟ (إذا إمتنعت الجهة المبينة في الفقرة أعلاه عن تزويد اللجان الدائمة بالمعلومات المطلوبة فعندئذ يتم إعلام رئيس مجلس الوزراء

بذلك عن طريق رئيس المجلس و في حالة عدم إجابة الطلب خلال خمسة عشر يوماً يعرض الموضوع على المجلس للبت فيه)، به كتابێكی ڕەسمی لیژنەی مەعنی دەتوانێ داوای ئەو مەعلوماتانە بكات، موفاتەحەی مەجلیسی وەزیران بكەین، ئەگەر هاتو ئیستیجابەیان نەبوو حەقمان هەیە هەتا ئیستیجوابی وەزیری مەعنی بكەین، لەبەر ئەوە موحتاجی ئەوە نابن، ئێمە نەصێكی قانونی دابنێین بۆ ئەو ئیشانە، عەدای ئەو نیزامی داخیلیەش قەوانینی وەزارەتی تەختیتی عیراقی ئەوی (نافذ المفعول) لێرە ئەو شتانە هەمووی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی كەرەمكە.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەمەوێ لەوێوە دەست پێ بكەم، لە قسەكانی كاك برهان، كە ناوی منی هێنا، تەبیعی ئەو تەوصیانە من بە تەنیا دام نەناوە، ئەوە بەڕاوێژ لەگەڵ ئەندامانی لیژنەی یاسایی ئەو تەوصیانەمان دانا، دەمەوێ ئەوە ڕوون بكەمەوە كە تەوصیە وردەكارییە، ناكرێت بیكەینە ماددەیەكی قانونی، بەڵام ماددەكی قانونی بێت كە پێشنیار كراوە، قەواعیدی قانونیە، مولزەمە، تەحدیدی واقیعێك دەكات، یان حوكمی واقیعێكی قانونی موعالەجە دەكات، ئەوە بە ماددە قانونی دەكرێ، تەوصیەش دەوری خۆی هەیە كە مەعلوومە لای جەنابتان، دەسەڵاتەكانی هەرێمی كوردستان سێ دەسەڵاتە، دەسەڵاتی تەشریعی، دەسەڵاتی جێبەجێ كردن، دەسەڵاتی دادوەری، پەرلەمان ئیشی چیە؟ تەصدیق كردنی بودجە یەكەم كاری پەرلەمانە، دووەم: بەدواداچوونی جێبەجێ كردنی یاساكان، سێیەم: موحاسەبەی حكومەت، لێرە ئەگەر پێشنیارێك كرا، یان قانونێك دەرچوو، ئەگەر حكومەت جێبەجێی نەكات، باشە ئیشی ئەندام پەرلەمان، لیژنەكان چیە؟ دەتوانن موتابەعەی مەوزووعێكی، وەك كاك فرست تەوزیحی كردەوە، ئەگەر هاتو حكومەت نەیكردەوە، بە موسائەلە بێ، بە هەر ڕێگایەكی قانونی بێ كە لە قانونی پەرلەمان و لە نیزامی داخلی پەرلەمان دیاری كراوە، دەتوانێ موحاسەبەی حكومەت بكات، بانگهێشت بكرێ بۆ پەرلەمان، موسائەلە بكرێ، ئیجرائاتی مەنحی سیقە و سەحبی سیقەی لێ بكرێت، ئەوە بە نیسبەت ئەوە، برادەرێك باسی ئەوەی كرد كە دەڵێ: یاساكە كەی ئیصدار دەكرێ؟ تاریخ ئیصداری نیە، نەخێر، لە لیژنەی یاسایی و دارایی پێشنیارمان كردووە، كە تاریخی (2010/1/1) ئیزافە بكرێ لەسەر قانونەكە، واتا قانونەكە لە (2010/1/1) ئیشی پێ دەكرێ، لە ڕاپۆرتەكەش هەروا هاتووە، ئەوە ڕای منە، برادەران ئەگەر تێبینیان هەیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیتان لەسەر ئەو تەوصیە و ئەو ماددانەی كە پێشنیار كرا، ئیزافە بكرێ؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئـەو تەوصـيانەی کـە ئێسـتا بـاس کـرا، هـەمووی ئـەو تەوصـيانە بـەجێن، ئێمـەش وەکـو وەزارەتـی دارايـی، بەڕاسـتی پێمـان وايـە، ئـەو دەزگايانـە، جـارێ يـەك بگرێتـەوە، يـەعنی ئـەوە بـە نيسـبەتی دەزگاكانـەوە، ئيسـتيعجاليشـی تيـا بكـرێ، مودەكـەش زۆرە كـە بۆيـان دانـراوە، بـە تايبـەتی ديـوانی چـاودێری دارايـی، مەوزوعێکی تر هەيە زۆر ئيلحاحی لەسـەرناکرێ، يـان جاروبـار نـايێ ناوەکـانی، بـۆ مـەعلوماتی جـەنابتان، ئێستا دەزگای ميل لە سلێمانی سەر بە وەزارەتی داراييە، يەعنی ئەوە يەکێکە لەو موشکيلانەی کە من خۆم وەك وەزارەتی ماليە هەمە، لێرەش کەچی دەزگای ميل هەيە، ئەوە جێبەجێ کردنـی، ئـەوە يەکگرتنـەوەی، ئەوە دەبێت بۆ وابێت؟ بۆ هەتا وەکو ئێستا نەکرێ؟ تکامان وايە منـيش لەگـەڵ ئـەو خوشـك و برايانـە کـە داوايان کردووە ئەو دەزگايانە يـەك بگرێتـەوە، لـە ڕووی ئـەو ياسـايانەش کـە ئيزافـە کـراوە و کـاك عـەونی لەگەڵ تەوصياتەکان باسی کرد، ئێمە لەگەڵ هەر هەموويانين، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ياسايی ئەو تەوصيانەی هەتانـە، يـەك، يـەك بيخوێننـەوە، تکايـە تەوصـياتەکان بخـە ئـاخير، ماددەکانی ماوە با بەردەوام بين.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئەو ماددانەی کە ماوە، لە ماددە (24) لە پرۆژەکە ڕەقەمی (24) لەوێوە دەيخوێنمەوە:

- لوزير المالية و الإقتصاد إصدار التعليمات اللازمـة لتسهيل تنفيـذ أحكـام هـذا القـانون خـلال إسـبوعين مـن تاريخ إصداره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش بچينە سەر ئەوە يەك تەصويتێك دەکەين، چونکە زۆر لەو بەڕێزانە پێشـنياريان کـرد، تەوصـياتەکان ببێتە ماددەيەکی قانونی، ئەو پێشنيارە دەخەينە دەنگدانەوە، پێشنيار کرا تەوصياتەکان ببێتە ماددەيەکی قـانونی، ببێتـە بڕيـار، ئيسـتا دەيخەينـە دەنگدانـەوە، کێ لەگـەڵ ئەوەيـە تەوصياتەکان ببێتـە ماددەيـەکی قانونی لە ناو پرۆژە ياساکە جێگير بێ؟ تکايە کێ لەگەڵ ئەوەيە ئەو تەوصياتانە ببێتە ماددەيەکی قانونی، قوەی قانونی هەبێ، ئيلزام بێ، لە ناو ماددەکە بـێ تکايـە دەسـتی بـەرز بکـات؟ (48) کـەس لەگـەڵ ئەوەيـە ببێتە ماددەيەکی قانونی، قوەی قانونی هەبێت و ئيلزام بێ، کێ لەگەڵدايە تەنها تەوصيات بـێ و قوەيـەکی ئەدەبی هەبێ، تەوصيە بێ، ئيلزامـی قـانونی نـەبێ، تکايـە ئەوانـەی لەگـەڵ ئەوەنـە دەسـتيان بـەرز بکـەن؟ تەوصيەکان کە جوان دائەڕێژرێ قوەی قانونی هەبێ، بۆيە نابێتە تەوصيات، دەبێتـە بڕيار، بۆيە دەبێ زۆر بە جوانی دابڕێژرێتـەوە، حـازری بکـەن، بـە نووسـراو بمانـدەنێ، بـۆ ئـەوەی بـەيانی يـەك، يـەك تەصـويتی لەسەر بکەين، ئێسـتا کۆتـايی بـە دانيشـتنەکە دێـنين تـاوەکو سـبەی سـەعات (11)، بـۆ ئاگاداريتـان بـەيانی سەعات (8:30)ی بەيانی هەمووتان لە پەرلەمان بن، ڕوفاتی ئەنفالکراوەکان کە بۆ گەرميان دەيانبـەن، بـۆ

چەمچەماڵ دەیانبەن، لە ناو پەرلەمان لە پێشیان دەوەستین، ڕێز بۆ گیانی پاکی ئەو شەهیدە سەر بەرزانە، تکامان لێتانە (8:30)ی بەیانی هەمووتان لە پەرلەمانی کوردستان ئامادە بن، خواتان لەگەڵ.

فرست احمد عبدالله	ارسلان بایز اسماعیل	محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)

سێ شەممە ڕێکەوتی 13\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2010/4/13

کاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێکـەوتی 2010/4/13 پەرلـەمانی کوردسـتان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.کمال کـەرکووکی) سـەرۆکی پەرلـەمان و، بـە ئامـادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و، بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـداللە سـکرتێری پەرلـەمان، دانیشـتنی ژمارە (4)ی خولی سێیەم، ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموارکراوی سـاڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق، دەسـتەی سـەرۆکایەتی پەرلـەمان بڕیـاری درا دانیشـتنی ژمـارەی (4)ی خـولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2010/4/13 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - بـەردەوام بـوون لەسـەر گفتوگـۆ کـردن و بڕیـاردان لەسـەر پـڕۆژەی بودجـەی سـاڵی 2010ی هـەرێمی کوردستان – عێراق.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەم هەڵبژاردن، ساڵی یەکەم، خولی گرێـدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (4)، ڕۆژی دانیشتن 2010/4/13، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمـەکانی بڕگـەی (1)ی مـاددەی (20) لـە پـەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموار کـراوی سـاڵی 1992ی پەرلـەمانی کوردسـتان – عێـراق، دەسـتەی سـەرۆکایەتی پەرلـەمان بڕیاریـدا بەرنامـەی کـاری دانیشتنی ژمـارە (4)ی خـولی سێیەمی هەڵبـژاردن لـە کاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆ، ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێکەوتی 2010/4/13دا بەم شێوەیە بێت:

بەڕێزان.

پێش بچینە فەقەرەی یەك و بەردەوام بین، ئەمڕۆ ڕۆژێکی دڵتەزێنە لە مێژووی میللەتەکـەمان، خوشـك و برایەکی زۆر منداڵەکانیان کـە ئـەنفال کـرا بـوون، لەگـەڵ دوو خوشـکی دوو گیـان، بۆیـە ڕێزگـرتن بـۆ ئـەو سـەربەرزانەو مەئسـاتی نەتەوەکـەمان دەقیقەیـەك ڕادەوەسـتین ئیحـتیرام بـۆ گیـانی ئـەو بەڕێزانـە، زۆر سوپاس.

ئێستاش دێینە سەر فەقەرە یەکی بەرنامەی کار:

1- بـەردەوام بـوون لەسـەر گفتوگـۆ کـردن و بڕیـاردان لەسـەر پـڕۆژەی بودجـەی سـاڵی 2010ی هـەرێمی کوردستان – عێراق.

لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی کەرەم بکەن بۆ شوێنەکانتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له کۆبوونەوەی دوێنێ پێشنیار کرا هەندێك لەو تەوصیاتانەی کە باسمان لێوە کرد، بکرێت بە ماددەی قانونی داخیلی پرۆژەی یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بکرێت بۆ ساڵی 2010، ئێمە لە لیژنەی یاسایی دوای دیراسەت کردنی بابەتەکە لەگەڵ لیژنەی دارایی، ئەو ماددانەی کە ئیمکانە داخیل بێت لە ناحیەی قانونی کێشەمان بۆ دروست ناکات، قانون مەجال دەدات، ئێستا دەیخوێنمەوە ئیمکان دەبێت داخیلی پرۆژەکە بکرێتەوە، دوای خوێندنەوەی ماددەکان، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان ڕەزامەندیان لەسەردا با بخرێتە بەردەم بۆ دەنگدان لەسەری.

ماددەی یەکەم: یەکخستنی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز هەندێك نا، بڕیارماندا هەموو تەوصیەیەك، ئەگەر پەرلەمان پەسندی بکات ببێتە ماددەیەك لە قانونەکە، قوەی قانونی هەبێت، نەك بەشێکی، بەڵکو هەمووی، ئەوانەی لە پێشدا تەوصیە بووە لە ڕاپۆرتەکان، ئەوە ئێستا حکومەت مولزەمە جێ بەجێی بکات لە بابی تەوصیە دەردەچێت، دەچێتە بابی ئیلزام، بەڵام ئەوانەی ئەمڕۆ کە یەك، یەك دەیخوێننەوە، هەر کامی دەنگی هێنا، ئەوە قوەی قانونی دەبێتن، بەو شێوەیە دەنگماندا لەسەریان، کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە یەك یەك بیخوێنینەوەو ڕەئی قانونیشی لەسەر بدەین، هەتا ئیشکالاتمان بۆ دروست نەکات و وازیح بێت لەلای ئەندامانی پەرلەمان دەنگ بە چ دەدەن، ئەگەر ڕەئی جەنابیشتان لە سەرۆکایەتی پەرلەمان چ قەرار بدات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە، فەرموون، یەك، یەك بە تەئکید دەبێت بخوێندرێتەوەو وازیح بێت، ئەگەر موخالەفەی یاسایی نەبێت، بەرێزێك، یان دوو بەڕێز لەگەڵی بێت قسە بکات، یان دژیەتی، قسە بکات، ئینجا دەخەینە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم/ یەکخستنی بودجەی هەموو ئەو دامودەزگایانەی کە سیمای دوو ئیدارەی پێوە دیارە لە ماوەیەکدا کە لە شەش مانگ تێپەڕ نەکات.

ئێمە بەباشی دەزانین ئەوە ببێتە ماددەیەکی قانونی داخیلی پرۆژەی یاسای بودجە بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نییە، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی دووەم تکایە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم/ لەسەر ئەنجومەنی وەزیرانە پاشکۆیەك ئامادە بکات بە پرۆژە بەردەوامەکان و بڕی پارەی تێچوو و شوێن و کاتی دەست پێ کردنی و تەواو بوونی پێشکەش بە پەرلەمان بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نییە، ئەویش دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی سێیەم تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر/ زیاتر بایەخ بەو شوێنانە بدرێت کە زیانی زیاتریان پێ کەوتووە لە هەڵمەتی ئەنفال کردن، چەکی کیمیاوی، ئاوارە کردن و، ئۆپاراسیۆنی تری سەربازی و ئەو شوێنانەی کە پێویستی زیاتریان بە خزمەت هەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مولاحەزەت هەیە، نوقتەی نیزامی هەیە، سێ کەس، کەرەم بکە فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو نەصە هەست دەکەم تۆزێك لاستیکییە، لەبەر ئەوەی دەڵێت بایەخی پێ بدرێت، بایەخەکە روون نەکراوەتەوە لە چی؟ کە ئێمە پێشتر قسەکانمان لەسەر ئەوە بوو، بایەخدانەکان لەو پرۆژانە بێت کە لابراون، یان کەم کراونەتەوە، ئەو پارەیە بۆ ئەو ناوچانە زیاتر سەرف بکرێت، ئەو بایەخدانە لاستیکیەو دیار نییە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئیزافەیەکی بۆ ئێمە زیاتر مەبەستمان شوێنە راگوازراوەکانە، کە ئەوانەی تەرحیلیان پێ کراوەو ئێستا گەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان، پێویستیان بە ئاوەڕدانەوەی زیاتر هەیە، لەبەر ئەوە شوێنە راگوازراوەکانیش ئیزافە بکرێت، نەك ئاوارەکان، بەڵکو راگوازراوەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر کەرەم بکە.

بەڕێز عمر حمد امین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ماددەکە پێویستی بەوە هەیە دووبارە دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیەی خوارەوە:

(حکومەتی هەرێمی کوردستان لە پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەو گەیاندنی خزمەتگوزاری بایەخی تایبەت دەدات بەو ناوچانەی کە زیانیان پێ کەوتووە، بەهۆی شاڵاوەکانی ئەنفال و پرۆسەی زۆر راگواستن و هەروەها چەکی کیمیاوی و تۆپبارانیش)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە کاك عومەر باسی کرد، کە کاك عەونیش خوێندیەوە، دیارە فەرقێك لە تەرجمە کوردی و عەرەبیەکەدا هەیە، تەوصیەکە بە عەرەبیەکەی بەم شێوەیەی خوارەوەیە، ئەگەر بفەرموون جەنابتان:

(اعطاء الاولوية في تنفيذ المشاريع الخدمية للمناطق اكثر تضرراً بحملات الانفال والاسلحة الكيمياوية والترحيل والعمليات العسكرية والاكثر حاجةً للخدمات).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە باشە، کە باسی (اكثر تضرراً بحملات الانفال)، مەسەلەن مەنتیقەی گەرمیانە، قەڵادزێیە، هەڵەبجەیە، بارزانە، شوێنەکانی ترە، یەعنی ئەگەر ناو بێنین ناوەکان گەلێك زۆر دەکات، بەڵام بە حەقیقەت ئەمە دیار بێت، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵێکی تر تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار کراوە یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی عێراقی تایبەت بە زیندانیە سیاسیەکان لە هەرێمی کوردستان جێ بەجێ بکرێت.

ئێمە رەئیمانوایە ئەوە ناکرێت بکرێتە ماددەیەك لە ماددەکانی بودجە، چونکە عیلاقەی بەوی نییە، بەڵام هەرچەندە پرۆژەیەکی تایبەت پێشکەش کراوەو، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی لەمەوپێش لەسەر ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان رای لیژنەی قانونیمان دەربڕی لەسەر ئەو بابەتەو پێشنیارمان کرد، کەوا مەوزوعەکە ئاراستەی حکومەت بکرێت، چونکە ئیلتیزاماتی مالی تێدایەو ئینتیزاری وەڵامی حکومەت دەکەین بێتەوە، ئیعتیادی دەبێتەوە قانونێك لە کوردستان کاری پێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان لەسەر ئەوە تکایە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەروەکو پێشوو تریش باسمان کرد، ئێمە لاریمان نییە هەر بڕیارێك پەرلەمان دەیدات بۆ ئەوانە، بەڵام بە مەرجێك بگونجێت، ئەو یاسایەی کە ئێستا هاتووە، وابزانم پێشتریش هاتووە بۆ حکومەت، ئەگەر تەئکید بکرێتەوە لەسەر حکومەت، من خۆشم رادەگەیەنم بۆ ئەوەی کەوا بە پەلە وەڵامی پەرلەمان بدرێتەوەو لێرە عەرزم کرد لەلای بەڕێزتان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم دوێنێ بە دەنگدان بڕیار درا چی پێشنیارە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەمە یەك.

دووەم/ شت قسەکانی جەنابت ئەم بەیانییە وازیح بوو، کە پێشنیار پێشنیار دەخرێتە دەنگدانەوە، بۆیە ئێمە داواکاری بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باوەڕ ناکەم کەس لەو پەرلەمانە لەگەڵ ئەوە نەبێت، کە باری زیندانە سیاسیەکان بارێکی باش بێت، گوزەرانیان باش بێت، هەموو شتێکیان بۆ بکرێت، بەڵام ئێمە لەبەردەم قانونێکین کە قانونی رەقم (4)ـە لە بەغدا دەرچووە، ئەم قانونە قانونێکی ئیتیحادییە، ئەگەر بمانەوێت قانونێکی ئیتیحادی لێرە جێ بەجێ بکرێت، دەبێت پرۆژەیەك تەقدیم بکرێت بۆ ئینفازی ئەو قانونەو بێتە ئەو پەرلەمانە، ئەم پەرلەمانە قەراری لەسەر بدات، یاخود ئەوەتەیە دە ئەندامی پەرلەمان پرۆژە ئینفازەکە تەقدیم بکەن، بچێتەوە بۆ حکومەت، لەبەر ئەوەی عونصوری مالی تێدایە، دەبێ رەئی حکومەت وەربگیرێت، ئینجا بێتە ئەو

پەرلەمانە، ئێمە پەسندی بکەین، ناکرێت ئێمە بە ماددەیەکی قانونی لێرە بێینە ناو قانونێکی ترو، قانونێکی بەغدا لەناو موازەنەی عێراقی لێرە ئەو قانونە جێ بەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لە رووی مالییەوە جەنابی وەزیر داوا دەکات دەڵێت با بکرێتن، بەلاَم لە رووی یاساییەوە، دەمەوێتن رەئی لیژنەی یاسایی وەربگرم جارێکی تر، دوایی ناوتان دەنووسم.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با ئێمە ئاگاداریمان لە نوقتەیەك بێت، ئەو پارەیە لە حکومەتی عێراقی تەرخان کراوە مینحەیە، ئەو پرۆژەیەی کە تەقدیمی حکومەت کراوە هەتا وەلاَمی نەیەتەوە، ئێمە لەوەو پێشتریش هەر رەئی خۆماندا، ناکرێت ئێمە ئیشی لەسەر بکەین و داخیلی قانونی بودجەی هەرێمی کوردستان بکەین، هەتا رەئی حکومەت وەرنەگیرێت بە تەحدیدی، عەجەبە ئیمکانیەتیان هەیە ئەو پارانە بدەنەوە، یان نا، چونکە لەوێ وەکو گوتم بە مینحە هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رێزدار کاك فرسەت موداخەلەی هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئینفاز کردنی قەوانینی ئیتیحادی لە هەرێم دوو مەوزوع هەنە، یەکێکیان/ ئەگەر قانونێك بە موجیبی ماددەی (110)ی دەستووری ئیتیحادی دەرچوو بێت، کە سەلاَحیاتی حەصری حکومەتی ئیتیحادییە، ئەوە تۆماتیکیەن لێرە نافیزی مەفعول دەبێتن، قەوانینی تر ئەوەی خارجی ماددە (110) دەربچێتن، ئینجا لە زیمنی سەلاَحیاتی موشتەرەك بێت، ئان غەیری ئەو بێت، مەفروزە قانونێك لە پەرلەمان دەربچێت قوەتی نەفاز بەو قانونە بدات، چونکە ئەگەر وا نەبێت مانای ئەوە دەزگایەکانی ئێمە هەر یەکێك بە کەیفی خۆی هەر قانونێك لە بەغدا دەربچێت حەزی لێ بێتن تەنفیزی دەکات، حەزی لێ بێتن تەنفیزی ناکات، لەبەر ئەوە لازمە مەرجەعیەتێك هەبێتن، مەرجەعیەتەکەش پەرلەمانە، راستە، بەس بۆ ئینفاز کردنی قانونێك، لازمە قانونێك دەربچێت، نەك ماددەیەك لەناو قانونێکی تر دەربچێت عیلاقەتی لەگەڵ نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان، ئەو روون کردنەوەی رێزدار کاك فرسەت کافیە، بۆیە دەچینە خاڵێکی تر، نایخەینە دەنگدانەوە، موخالەفەی قانونی ناکەین، ئەوە رونی دەکاتەوە، تکایە لە جێی خۆت قسە نەکەیت، رجائەن، برۆ خاڵێکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕینی مووچەی سەرجەم کادیرە حزبیەکان، کە لە حکومەت مووچە وەردەگرن و فەرمانبەری حکومی نین، بخرێتە سەر بڕە بودجەی تەرخان کراو بۆ حزبە سیاسیەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەئیتان لیژنەی یاسایی لەو بڕگەیە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بڕگەیە کە ڕەبتی بە مووچەی کادیرە حزبیەکان و ئیعلامەوە هەیە، ئەو ڕاگەیاندنانەی کە پارە وەردەگرن، ئەمە پێویستە بە پرۆژەیەکی تایبەت بێتە پەرلەمان و قسەی لەسەر بکرێت و گفتوگۆی لەسەر بکرێت، ئەوسا دەنگ دەهێنێ، یان نایهێنێ، ئەمە جێی لەناو میزانیەدا نابێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووبارە ئەو بڕگەیە دەخوێنمەوە کە بەو شێوەیەی جەنابتان ئاراستەتان کردووە، دوای وەرگرتنی مولاحەزات، بڕینی مووچەی سەرجەم کادیرە حزبیەکان کە لە حکومەت مووچە وەردەگرن و فەرمانبەری حکومی نین و عینوانیان نییە، بخرێتە سەر بڕە بودجەی تەرخان کراو بۆ حزبە سیاسیەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

با ئەو موقتەرەحەی هاتووە بە ئیزافەی عینوانییان نییە، عینوانی وەزیفیان نییە، دەخەینە دەنگدانەوە، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم/ پێشتر ئەمە دەنگدانمان لەسەری کردووە لە تەوسیاتەکاندا کە مووچەی هەموو کادیرێکی حزبی ببڕدرێت، دەنگدانمان لەسەر ئەوە کردووە کۆی ئەندامانی پەرلەمان دەنگمان لەسەر ئەوە داوە لە تەوسیاتەکانی پێشوو، کە بڕە بودجەی تەرخان کراو بۆ ئیعلامی حزبەکان ببڕدرێت، تەبعەن لەڕووی یاساییەوە نابێت دەنگدانی لەسەر بکرێتەوە، ئەمە کە بۆی زیاد دەکرێت کە ئەوەی عینوانی نییە، ئەو عینوانانە وەهمین، من موەزەف نیم، ئەسڵەن شەهادەم نییە، نەخوێندەوارم پلەی مدیری تەنفیزیان داومەتێ لە بەڕێوبەرایەتی ڕێکخراوەکان، ئەمە عەفوم بکەن فێڵێکی قانونیە کراوە، لەبەرئەوە دەبێت کە ئەو حزبە بڕێکی بودجەی بۆ دانراوە، پێویستە لە بودجەی خۆی پارە بدات بەو کادیرەی خۆی، پێشتر کە

ئەمە کراوە، لەبەر ئەوەی بە یاسایەك بووە، یان لە بودجەدا دەست نیشان نەکراوە کە ئەم حزبانە بودجەیان هەیە، بۆیە ئەمە کراوە، ئێستا کە تۆ بە ماددەی 19 لەم یاسایە هەموو حزبێك بودجەی خۆی هەیە، پێویستە بەکاری بهێنێ بۆ ژیاندنی کادیرەکانی، بۆ بەڕێوەبردنی ئیعلامەکەی، دەنگمان لەسەری داوە، بەپێی یاسا نابێت دەنگی لەسەر بدرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام کەرەمکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورن، من یەك لەوانە بووم کە بودجەکەمان خوێندەوەو موناقەشەمان کردووە، من یەك بڕگەم نەدیت لەناو بودجە نووسرابێت ئەوەندە پارە دەدرێت بە کادیرانی ئەو حزبە و ئەو حیزبە، بۆیە کە شتێك لەناو بودجە نەبێت، من دەبینم و نازانم موبەریر چیە کەوا داوا بکەین بۆ شتێك کە نییە، ئەمەی کە دەوترێت خەڵکێك هەیە حزب دایناوە لێرەو لەوێ بەناوی موبەتەن، ئەمە عیلاقەتی بە بودجە و بە قەرار نییە، ئێمە لیژنەمان هەیە با بچین و من لە گەڵ ئەوانم، کە ئەم جۆرە شتانە نەمێنن، بەڵام ئێمە کە لێرە تەوسیات دەنێرین لەسەر بودجەیەك حکومەت پێشکەشی کردووە، داوا دەکەین بڕگەیەك لە بودجە دەربکرێت، کەچی بڕگەکە ئیشارەی پێ نەدراوە، من تەسەور دەکەم هیچ عیلاقەی نییە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، موقتەرەحەکە بەبێ ئیزافەی عینوانیان نییە، دەخەینە دەنگدانەوە، بیخوێنەرەوە وەکو ئەسڵەکەی، کەرەمکە کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕینی مووچەی سەرجەم کادیرە حزبیەکان کە لە حکومەت مووچە وەردەگرن و فەرمانبەری حکومی نین بخرێتە سەر بڕە بودجەی تەرخان کراو بۆ حزبە سیاسیەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە کە ئاوا بمێنێ دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (45) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ دانییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (55) کەس لەگەڵدا نییە، ئەوە وەرنەگیردرا، برۆ بۆ بڕگەیەکی تر تکایە، کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(بووژاندنەوەو کاراکردنی تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی).

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، ئێمە لە لیژنەی یاسایی دیراسەتی ئەو بابەتەمان كرد، لەبەرئەوەی ئەوە تەبیعاتی مالی لەسەردایەو، بودجە تەواو بوو ناكرێت ئیلتزاماتی نوێی مالی بخەینە سەر حكومەت، لەبەرئەوە ئێمە لەگەڵ ئەوە دانین و ئەوە جێ بەجێ ناكرێت، بەتایبەتیش قانونی ریعایەی ئیجتماعی هەیە، دەتوانین بە پرۆژە تەقدیمی پەرلەمان بكرێت، ئەگەر ویستمان زیادە بكرێت لەوێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئەو پێشنیارە یەك كەس دیفاعی لێ بكات و یەك كەس دژی بێت، ئینجا دەیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو كاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من نوقتەیەكی نیزامیم هەیە، جاری پێشوو بیدایەت كە ئێمە داوامان كرد بودجە بگەڕێتەوە بۆ حكومەت خرایە دەنگدانەوەو رەفز كرا، كە جاری دووەم بەڕێز كاك شێروان حیدری و كاك........... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە نیزامیەكەتم پێ بڵێ، چاوەكەم، كاكە نیزامی نییە، فەرموو كاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جاری دووەم كە كاك عمر و كاك شێروان و مەجموعەیەك برادەر داوایان كرد، گوتت خراوەتە دەنگدانەوە، نەتخستە دەنگدانەوە، مەوزوعی بڕینی كادیری حزبی ئەگەر سەیری جەدوەلی ئەعمال بكەی من لە جیاتی جارێك دە جار تەئكیدات دەدەین بە بەڕێزتان، چوار، پێنج........ .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاكە ئەوە پەرلەمانە و دەنگ دەدات، رجائەن دانیشە، بەڕێزان ئەو فەقەرەیە بیخوێنەرەوە بۆ ئەوەی یەكێك دیفاعی لێ بكات و ئەگەر موخالفە بوو، ئەو وەختە دەنگ نەدات، كەرەمكە كاك عەونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بووژاندنەوەو كاراكردنی تۆڕی پاراستنی كۆمەڵایەتی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تەئیدی دەكات، كەرەم بكە كوێستان خان.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەم تۆڕی پاراستنی كۆمەڵایەتیە، لە مەركەز هەیە ئەمە و ئەم پارەیە نێردراوە بۆ هەرێم، پێشتر تەنها یەك مانگ لە هەرێمی كوردستان دراوە، بڕەكەی 100 هەزار بووە، ئەو كاتەی كە بەڕێز جەعفەری

سەرۆكی وەزیران بووە، مانگێك دراوە بە ئەو كەسانەی كە شمولی ئەمە ئەكەن، دیارە لە بەڕێوەبەرایەتیەكانی سلێمانی و هەولێر و دهۆك، كۆمەڵێك خەڵك بەبێ دانانی كۆمەڵێك پرنسیپ و ئەوانە، كۆمەڵێك خەڵك بەناوی هەژار و بێوەژن و پیرو پەككەوتە نووسراون كە پارەیان ئەدرێتێ، ئەم تۆڕی پاراستنی كۆمەڵایەتیە ئەمە ڕێك ئەخاتەوە، ئەوەی كە مەشمولەو پێویستی پێیەتی، ڕێكی ئەخات، جگە لەوەی ئەو پارە كەمە كە ئێستا هەیە سی هەزار دینارە، بێوەژنی وا هەیە 5 منداڵی هەیە، هیچ مەصدەرێكی تری مەعیشی نییە، 30 هەزاری هەیە، كچی وا هەیە چوویتە تەمەنەوەو هیچ كەسی نییە بەخێوی بكات، لەماڵێكە، یان لە شوێنێكە 30 هەزاری هەیە، بە هەمان شێوە پیاوی وا هەیە ژنی نییەو خوشكی نییە و برای نییە، مانگێ 30000 هەیە، كە ئەمە نایژینێت، بڕێكی زۆر كەمە، لە پەنا ئەوەشدا ڕەنگە، ناڵێم وایە، ڕەنگە كۆمەڵێ خەڵكی نا موستەحەق نووسراوە، تیایتی هەندێ بە هەندێ تەزكیەی تایبەت 500000 هەیە، كە موستەحەقیش نییە، وەكو ئەوەی كە 30 هەزاری هەیە، بۆیە ئەگەر ئەم تۆڕی پاراستنی كۆمەڵایتیە كاری پێ بكرێت، موستەحەق و نا موستەحەق لە یەك جیا ئەكاتەوە، كە ئەوەشی موستەحەقە بڕێكی وای ئەدەیتێ كە پێی بژی، كە لایەكی لێ بكاتەوە، من پێموایە 100 هەزارەكەش كەمە، بەڵام 30 هەزار بەڕاستی ڕۆژانەی منداڵی هیچ یەكێك لە ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كێ دەنگی موخالیفی هەیە بۆ ئەوە؟، كاك عبدالسلام كەرەم بكە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وەكو سەرۆكی لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتی و خێزان قسە دەكەم، وەكو ئەندامی پەرلەمانیش، بووژاندنەوەی تۆڕی كۆمەڵایەتی، من وەكو وەزیری كۆمەڵایەتی نازانم مەعنای چیە؟ چبكەم.

دووەمیان/ تۆڕی كۆمەڵایەتی لە عێراق لە هەلومەرجێك هاتۆتە كایەوە لای ئێمە، من تەئیدی زۆر لە قسەكانی كوێستان خان دەكەم، ئەو كەموكوڕییانەی تێدایە.

سێیەم/ بەحەقیقەت ئێمە لە لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتی بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەت خەریكین ئەم بوارە تۆزێك هەڵسێنین، بەشێوەیەكی ڕێكوپێك پرۆژە پێشكەش بكەین، بۆیە من تەسەوەر دەكەم، یەك/ ئەم جوملەیە هیچ ئیزافە ناكات و هیچ ئیلتیزامێك ناكات و هیچ گۆڕانكارییەك ناكات، دوو/ ئەم تەفاصیلە، ئەمە و تەفاصیلی تریش پێویستیان هەیە لە موناسەبەیەكی تر قەرار لەسەری بدرێ، بەڵام ئەوە ناكرێت لە هی بودجە، بۆیە من تەصەور دەكەم ئەمە نەتەئسیری دەبێت و نە فائیدەی دەبێت، من بۆیە دژم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان گوێتان لێ بوو، دوو ڕەئی هەبوو، یەکێکیان تەئیدی دەکات، ئەوەی تر موخالیفە، ئێستا کێ لەگەڵە وەکو ئەو، توخوا کاک عەونی ئاخیر جار بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(بووژاندنەوەی کاراکردنەوەی تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (40) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (52) کەس لەگەڵدا نییە، بۆیە ئەمە ڕەفز کرا، بۆ خاڵێکی تر تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(بڕینی سەرجەم ئەو گوژمە پارانەی کە بۆ ڕاگەیاندنی پارتە سیاسیەکان تەرخان کراوە).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵێدا؟، یەك بەڕێز دیفاعی لێ بکات و یەکێکیش دژی بێ، ئەگەر هەبێ، لێژنەی یاسایی ڕەئیتان تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ناحیەی قانونی ئەوە جێگای لە یاسای بودجە نابێ، ئەگەر ئیمکان بوو لە موستەقبەل پرۆژە یاسایەك پێشکەشی پەرلەمان بکرێ، دەتوانین موعالەجەی بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بڕگەیە پێشتر لە بڕگەی تەوصیات دەنگی لەسەر دراوە، ئەوە یەك.

دوو/ پێشتریش دەنگ درا کە تەوصیاتەکان ئیلزامی بن بۆ حکومەت.

سێ/ مادام حزبەکان بودجەیان لە حکومەت وەردەگرن، کەواتە بودجەی ڕاگەیاندنی حزبی دەبێ لەسەر بودجەی حزبەکان بێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم ئی کادیرەکان و دەزگای ڕاگەیاندنەکانیش ببڕێ و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەوصیات ئەوە تازە لەبەر دەستمانە و دەنگ دەدەین، ئەوانەی لە پرۆژەکان هاتبوون لە پێشدا، ئەوانە بوون، کەرەم بکە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە لێرە کە قسە ئەکەین، یەعنی ئەمە تەسەور دەکەم قسە کردنێکی زیاد بێ، چونکە پرۆتۆکۆڵ هەیە، دەتوانین بگەڕێینەوە سەری، راگەیاندنی پارتە سیاسیەکان و کادیرەکانیان بەکۆی دەنگ دەنگی لەسەر دراوە، بەڵام ئەوە پێش 3/7 بوو، ئەگەر لە دوای 3/7 شتێك گۆڕاوە ئەمە فەرق دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر شتێك پێشتر دەنگی لەسەر درابێ جێگیر بووە، بۆیە لێرە نەخرێتە دەنگدانەوە، کاك عەونی کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتر تەوصیات بوو لە کاتی موناقەشە کردنی بودجەکە، ئێستا موناقەشەی قانونی بودجەی دەکەین، بابەتەکان جیاوازە، ناکرێ ئەو بابەتە لەیاسای بودجە جێگیر بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە ئەگەڕێنەوە پرۆتۆکۆلەکان کەلیمە بە کەلیمە، جوملە بە جوملە بە ئامانەتەوە دێتە سەر کاغەزو ئیشی پێ دەکرێ، کاك دڵشاد کەرەم بکە.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو مەبدەء لەسەر ئەوەی کەوا هیچ تەخصیصاتی تر بۆ هیچ بوارێکی کاری حزبی، چ بۆ موخەصەصات، یەعنی مووچەی کەوادر، چ بۆ دەزگای راگەیاندن لە غەیری ئەو بڕە میزانیەی کە بۆ حزبەکان تەرخان دەکرێ، بەپێی یاسا بێگومان هەموویان دەچێ، بەڵام ئەم مەسئەلەیە تەحقیقی دەوێ بە دیتنی من، پێداچوونەوەی دەوێت، راگەیاندنی حزبی چیە؟ کێیە؟ چۆن ئیسپات دەکرێ کە ئەم راگەیاندنە حزبیە بڕی پارە وەردەگرێت؟ کامانەن ئەو دەزگایانە کە تەسمەیە دەکرێن؟ من کە شەوێ بە دیاری تەلەفزیۆنەکان دائەنیشم، من بەش بە حاڵی خۆم نازانم کامە حزبیە و کامە غەیری حزبیە؟ چونکە هەمووی نەفسی وەتیرە لێ دەدات، ئینجا بۆیە من دەڵێم دەبێت ئەم مەسەلەیە تەدقیق بکرێت، بە پرۆژەیەك رێك بخرێت، ئەگینا من تەسەور ناکەم کەسێك وەکو مەبدەئ لەگەڵ ئەوە بێت لە غەیری ئیستحقاقی حزبەکان لەزیمنی میزانیەی خۆیاندا شتێکی تر بۆ حزبەکان بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(بڕینی سەرجەم ئەو گوژمە پارانەی کە بۆ ڕاگەیاندنی پارتە سیاسیەکان تەرخان کراوە).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (44) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (53) کەس لەگەڵدا نییە، بۆ فەقەرەیەکی تر کەرەمکە کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(گەڕانەوەی مووچەی سەرجەم ئەو فەرمانبەرانەی کە سزای سیاسی دراوە).

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، هەموومان ئاگامان لێیە کە سەرۆکی هەرێمی کوردستان لیژنەیەکی تەحقیقی داناوە، بۆ ئەو مەبەستە بەدواداچوونی کێشەکە دەکات، ئێستا ناکرێت لە یاسای بودجە باسی ئەوە بکرێت، چونکە نازانین ژمارەیان چەندە؟ کێنە؟ فەرمانبەرن؟ یان فەرمانبەر نینە؟ لەبەر ئەوە ئێمە لەگەڵ ئەوەدانین کە ئەوە بکرێت بە ماددەیەکی قانونی لە پرۆژەی بودجەی هەرێمی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر سەحبی نەکەن، مەجبورین، یەکێك لە گەڵی بێت و یەکێك دژی بێت، کاك زانا کەرەمکە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی ئەو کەسانەی کە ئێمە باسیان دەکەین وەکو سزای سیاسی دراون، ئەوانەی کە قسەمان لەسەریانە سەرجەمیان فەمانبەری حکومین، لەڕۆژی وازهێنانیان، یاخود نەهێشتنیان بۆ چوونە سەر دەوامەکانیان، بەشێکیان بە بڕیاری زارەکی دوور خراونەتەوە، بەشێکیان بە نووسراو دوور خراونەتەوە، کاتێکیش کە ئیسپات بوو ئەمانە سزای سیاسی دراون، ئەمانە مافی خۆیانە هەمان ماف و ئیمتیازاتی خۆیان وەربگرنەوە، ئەو مووچەیەی کە هەیانە دیارە گلدراوەتەوە، لە خزێنەی حکومەتدا دەبێت گلدرابێتەوە وا ئیفتراز دەکرێت کە گلدراوەتەوە، بۆ ڕێکخستنەوەی ئەو حاڵەتەش کە ئێمە بەشێکیش لەوان گەڕاونەتەوە بە فیعلی کە لەبەردەستمانە بە مووچەکانی خۆیان، کەواتە لێرە لەبەردەمی گلدانەوەی پارەیەك داین کە حکومەت تەرخانی کردووە لە نەفەقاتی تەشغیلی لە زیمنی ئەو پارەیەی کە بۆ فەرمانبەران تەخصیص کراوە، کاتێك کە لیژنەکان دروست کراون، ئێمە دەستخۆشی لە هەموو ئەو جیهەتانە دەکەین، کە کار دەکەن لەسەر ئەوەی کە گەڕانەوەی مافی ئەو کەسانە، چونکە ئەمە پرسێکی ئینسانیە بەدەر لەوەی کە

بەرپرسیاریەتێکیشە لە هەمان کاتدا کاتێك کە تۆ فەرمانبەرێك دەگەڕێنیتەوە سەر وەزیفەکەی خۆی، لە هەمان کاتدا مەفروزە هەمان ماف و ئیمتیازاتیشی بۆ بگەڕێنیتەوە، کە بە هۆیەك لە هۆیەکان لێی زەوت کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدا نییە و کەس ڕەئی موخالفی هەیە؟ نییە، ئێستا لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(گەڕانەوەی مووچەی سەرجەم ئەو فەرمانبەرانەی کە سزای سیاسی دراوە).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ خاڵێکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(هەموو ئەو گوژمە پارانەی کە بۆ کەرتی تایبەت تەرخان کراون ببڕدرێن و بکرێنەوە بە پرۆژە لە هەمان پارێزگا).

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە لە ماددەیەکی قانونی لەوەی پێشتر دەنگمان لەسەریدا، دووبارە ناتوانین ئەوە پەسەند بکەینەوە، چونکە تیکرار دەبێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لە ماددەی قانونی دەنگتان بۆ داوە؟ مولاحەزەت هەیە کەرەمکە کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕوونکردنەوەی کاك عەونی باسی دەکات، بەڵێ، زۆر ڕاستە ئەو پرۆژانەی کە قسەی لەسەر بوو پرۆژە تایبەتەکان خرانە دەنگدانەوە، بەلام ئەوەی کە دەنگی هێنا لابردرێت........ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناکرێت ئەمە، جەنابت ئەندامی پەرلەمانی دوو دەورەیە، شتێك دەنگی بۆ درابێتن بە ئێستا لانابردرێت، تەواو بوو، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با قسەکەم تەواو بکەم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەڕێز کاك عەونی دەڵێت دەنگی لەسەر دراوە، بەڵێ باشە دەنگی لەسەر دراوە، ئەم پرۆژە تایبەتانە راستە دەنگی لەسەر دراوە، بەڵام سیانیان دەنگی هێناوە کە لابردرێت، لەبەرئەوە ئێمە دەبێت بە وازیحی، من دەپرسم لە وەزیری دارایی مولزەمن ئەو سێ......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پەرلەمانە و واجبیەتی موراقەبەی بکات بە جدی دەبێت لابدرێت، مادام دەنگی لەسەر دراوە جارێك، ئێستا دەنگتدا، نەیهێنا، ئەوجا دەبێت چاکی بکەیتەوە، ئەوە یەك جار بڕواتەوەو خەلاس، ئەوەش ناخەینە دەنگدانەوە، لیژنەی یاسایی بۆ خاڵێکی تر، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری تر نەما ئێستا دەگەڕێینەوە سەر ئەسڵی پرۆژەی بودجەی هەرێمی کوردستان، کە لە ماددەی (24) راوەستا بووین، رەقمی پرۆژە یاساکە لێرە (24)ـە، دەیخوێنمەوە بە زمانی عەرەبی.

المادة الرابعة والعشرون:

لوزير المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون خلال اسبوعين من تاريخ اصداره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەیەکی نیزامی هەیە، کاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ پێشنیارێکمان کرد کە فەترەیەکی زەمەنی بۆ چارەسەر کردنی ئەو کەموکورتیانە دابندرێت، بۆ نموونە بوترێت لە ماوەی مانگێکدا، ئەم پاشکۆیە بنێردرێتە پەرلەمان، بۆیە داواکارم ئەو فەقەرەیە زیادبکرێت و بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان لەو بابەتە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تەوسیاتانە کە پێشنیار کرا بە ماددەی قانونی و ئەوە حوکمی ئیلزامی هەیە لە قانونەکە جێگیر بوو و دەبێت حکومەت جێ بەجێ ی بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د.ڕۆژان کەرەمکە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 24 بە پێی دەقی ئەو پرۆژەیەی کە لەلایەن حکومەت هاتووە:

وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست دەربچوێنێت بۆ ئاسانکاری جێ بەجێ کردنی حەکمەکانی ئەم یاسایە لەماوەی دوو هەفتە لە مێژووی دەرچوواندنیەوە،

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەئی لیژنەی دارایی چیە؟ کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچوونا لیژنا دارایی و لیژنا یاسایی بەڤێ ڕەنگیە:

على وزير المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون، لاسيما لتحديد صلاحية الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لا تتجاوز 15 يوما من تاريخ نفاذ هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان چیە؟ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو (لاسیما)یە زیادە تا ئێستاش لە هیچ یاسایەك دا بەو شێوەیە نەهاتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەیەکی نیزامی هەیە، کاك رفیق کەرەمکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی پرۆژە یاسای بودجە کاتێ پەسەند دەکرێت لە 2010/1/1 ەوە جێ بەجێ دەکرێت، کاتێك دەڵێین 15 ڕۆژ نزیکەی 4 مانگمان تێپەڕاندووە بەسەر......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماوەی ئەو دوو هەفتەیەی کە لە دەقەدا هاتووە بۆ ئەوە پێشنیار کراوە بۆ ئەوەی لەبەرواری دەرچوواندن و پەسەندکردنی یاساکە، بەڵام یاساکە لە 1/1 ەوە جێ بەجێ دەکرێت، ئەوە ئەگەر دەنگی هێنا ئەو ماددەیە، سەبارەت بەو پێشنیارەی کە لەلایەن وەزیری دارایی کراوە تەنها ئەوە جەوازیە دەقی پرۆژەکەی کەلەلایەن حکومەت هاتووە، دەڵێ وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە، ئێمە دەمانەوێ بیکەینە وجوبی و شتەکە ملزەم بێت، بڵێین پێویستە ئەو ڕێنماییە دەربکات لە جەوازی بیکەینە وجوبی، گۆڕانکاریەکە تەنها ئەوەندەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا لیژنەی دارایی بە بێ (لاسیما) بیخوێنەرەوە بۆ ئەوەی بەڕێزان ڕەئیان لەسەری هەبێت.کاک خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچوونا لیژنا دارایی و لیژنا یاسایی بەڤێ ڕەنگیە:

على وزير المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون، لتحديد صلاحية الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لا تتجاوز 15 يوما من تاريخ نفاذ هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان قانون شتێکی ڕۆتینیە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس.

کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەندکرا، ئێستا بۆ ماددەیەکی تر، کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة25

لا يعمل بأى النص يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕامان وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەو ماددەیەش زۆر یاساییە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس.

کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەندکرا، ئێستا بۆ ماددەیەکی تر، کاک عونی فەرموو.

ئێستا بۆ ماددەیەکی تر، کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة26

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە لای لیژنەی یاسایی و دارایی پەسەندە وەکو خۆی دەمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر کەس قسەی نیە لەسەری دەیخەینە دەنگدان، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەندکرا، ئێستا بۆ ماددەیەکی تر، کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 27

ينشر هذا القانون فى الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان) ويعتبر نافذا اعتبارا من / / 2010.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر کەس قسەی نیە لەسەری دەیخەینە دەنگدان، لیژنەی دارایی کەرەمکەن، د. ئاراس.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەو ماددەیە پێشنیاری زیادکردنی بەرواری 2010/1/1 دەکەین بۆ ماددەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لەگەڵ ئەوەی کە بەرواری 2010/1/1 ئیزافە بکرێت بۆ ماددەکە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەندکرا، ئێستا بۆ ماددەیەکی تر، نوقتەی نیزامیت هەیە کەرەمکە کاک د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددانە کوردیەکەیان نەخوێندرایەوە، دەبوایە کوردیەکەش بخوێندراباوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عەرەبیەکەی کراوەتە ئەساس، چونکە بە عەرەبی بۆمان هاتووە تەرجومەی کوردی کراوەتەوە، شتێکی زۆر ڕۆتینیشە ئەو ماددانە، لیژنەی یاسایی ڕەئیتان لەو بابەتە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، پێشنیار دەکەین سەرۆکایەتی تەخویلمان بکات بە ڕێك کردنی ڕەقەمەکانی یاساکە، چونکە بە ئیزافە کردنی ئەو ماددانە ڕەقەمەکان گۆڕاون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێویست بە تەخویل ناکات، ئەرکی ئێوەیە ڕێکی بخەن بە پێی پرۆتۆکۆڵ و لەگەڵ سکرتاریەتی پەرلەمان، ئێستا گشت پرۆژەکە لە بیدایەت تا نیهایەت بە کۆ دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ هەمووی تەسویت کراوە ئەو بەڕێزانەی بۆ هەندێك شت دەنگتان نەداوە ئەگەر پێتان خۆش بێت دەنگ نادەن، ئەوەی دەنگی داوە دەتوانێ دەنگ بدات، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ 72 کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵدا نییە؟ 33 کەس لەگەڵدا نییە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، زۆر زۆر دەستتان خۆش بێت، سوپاس بۆ ئێوەی بەڕێز کە هەمووتان بەجدی کارتان کرد، بە دڵسۆزی و بە دڵپاکی هەموو نیەتەکان ئەوە بوو کە چاك بکرێت، هەڵەکان لادراو کەم و کورتیەکان لادرا، شتی باشتان ئیزافە کرد، ئەمە سەربەرزیە بۆ پەرلەمانی کوردستان، بۆ نوێنەرە دڵسۆزەکانی میللەتی ئێمە، ئومێدەوارین لە داهاتوو میزانیەکی باشترمان بۆ بێت و باشتر کار بکەین و زۆر تر لەسەری داکۆکی بکەین بۆ ئەوەی هیچ خەلەلێکی تیا نەبێت، پیرۆزبایی لە پەرلەمانی کوردستان و خەڵکی کوردستان و حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین بە پەسەند کردنی بودجەکە، ئێستاش داوا لە ڕێزدار وەزیری دارایی دەکەین کە ئەگەر گوتنێکی هەبێت کەرەمکات فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان، بەڕێز جەنابی کاك فرست، بەڕێزان هەموو ئەندامانی پەرلەمانی کوردستانی خۆشەویست، زۆر زۆر سوپاسی پەرلەمان دەکەین، ئێمە وەکو حکومەت بۆ ئەو هاوکاری کردنەی، بەو ڕەخنانەی کە لێمانتان گرت، بۆ ئەو هەڵانەی کە تیایدا دەست نیشان کرا بۆ چاککردنەوەی، بۆ ئەو هەموو تەوجیهاتانەی کە پێمان درا، انشاللە ئێمە ئەوانە هەمووی بە نەزەر ئیعتبار وەردەگرین و ئیلزامیشین بەوەی هەموو ئەو کەموکوڕیانە ئەگەر بینیمان تیایدا هەبێ و تەوجیهاتەکانی بەڕێزتان انشاللە هەمووی وەکو خۆی و بە ئەمانەت جێ بەجێ دەکەین، دووبارە زۆر زۆر سوپاستان دەکەم، یاخوا خوا مۆفەقتان بکات هەمووتان بە تایبەتی لیژنەکان کە زۆر لەگەڵماندا ماندووبوون، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان زۆر سوپاس بۆ جەنابی وەزیر، داوا لە ئێوەی بەڕێز دەکەم سبەی یادێکی بە بۆنـەی کارەسـاتەکانی ئەنفال لە ڕۆژگارەکان کەبەسەر میللەتەکەمان دا هاتووە، بۆیە ئـەوە گرنگـە لـە ڕۆژەکانی میللەتەکـەمان و نەتەوەکەمان لە هۆڵی پەناگیری سەعات 10,30 ئامادە بن، زۆر سوپاس، ئـەمڕۆ ئێمـە هـەمووومان لێـرەین نوێنەری ئەو میللەتەین و ئەمڕۆ روفاتی ئەو سەربەرزە بەریئانەی کە بە دەستی دکتاتۆرەکان لـەناو چـوو بوون بەسەربەرزی هاتنەوە، بەڵام دکتاتۆرەکان بە ریسوایی چوونە تاریخـەوە هـەتا هەتایـە بـە ناشـیرینی و بە موجرم باسیان دەکرێت، بـەڵام لاوان و پـیران و گەنجـەکان و خوشکەکانی میللەتەکـەمان کـە لـە ڕۆژانـی تـەنگ دا بـە دەسـتی دکتاتۆرەکـان و شۆڤینیەکان ئـەنفال کـران و وەکو ئەسـتێرەکان بـەرز و بـەرز تـر لـە ئاسمانی کوردایەتی و ئازادی و دیموکراسی دەمێنن، سوپاس تاوەکو بەیانی خوا ئاگارتان بێت.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بایز اسماعیل**	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5)

چوارشەممە ڕێکەوتی 21\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (5)

چوارشەممە رێكەوتی 2010/4/21

كاتــژمێر (11)ی پــێش نیــوەڕۆی رۆژی چوارشــەممە رێكــەوتی 2010/4/21 پەرلــەمانی كوردســتان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) سـەرۆكی پەرلـەمان و, بـە ئامـادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـدالله سكرتێری پەرلـەمان, دانیشـتنی ژمارە (5) خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلـەمانی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی پەرلـەمان بڕیـاری درا دانیشـتنی ژمـارەی (5) خـولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2010/4/21 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی كوردستان.
2- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی كوردستان.
3- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكانی هەرێمی كوردستان.
4- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای دەستەی گشتی جێناكۆكەكان لە هەرێمی كوردستان – عێراق.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بـەناوی گـەلی كوردسـتان، دانیشـتنەكەمان دەكەینـەوە، خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن، سـاڵی یەكـەم، خـولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (5)، رۆژی دانیشتن 2010/4/21، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمـەكانی بڕگـەی (1)ی مـاددەی (20) لـە پـەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموار كـراوی سـاڵی 1992ی پەرلـەمانی كوردسـتان – عێـراق، دەسـتەی سـەرۆكایەتی پەرلـەمان بڕیاریـدا بەرنامـەی كـاری دانیشتنی ژمارە (5)ی خولی سێیەمی هەڵبـژاردن لـە كاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆ، رۆژی چـوار شـەممە رێكەوتی 2010/4/21دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی كوردستان.
2- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی كوردستان.
3- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوە ئاوییەكانی هەرێمی كوردستان.
4- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای دەستەی گشتی جێناكۆكەكان لە هەرێمی كوردستان – عێراق.

داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم بۆ شوێنی خۆیان كـەرەم بكـەن، فـەرموو، هـەروەها داوا لـە لیژنـەی نـاوخۆش دەكەم كەرەم بكەن با بفەرموون، لیژنەی یاسایی كەرەم بكەن بۆ بەردەوام بوون و راپۆرتەكە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەماان.

1- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان.

دیارە ئەو پرۆژەیە بریتییە لە (21) بڕگەو بە تەفسیل باس لە هەیکەلی تەنزیمی وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکات، لە هەمان کاتدا باس لە بەڕێوە چوونی ئیش و کارەکانی وەزارەتی دارایی دەکات، تەبیعی ئەوە یەك بوونی هەردوو وەزارەتی داراییە، ئێستا لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش بە پەرلەمانەوە کراوە، بۆ ئەوەی خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێتن، دواتر ئیحالەی لیژنەکانی پەرلەمان بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو پرۆژەیە تەحویلی لیژنەی یاسایی و دارایی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ گفتوگۆکردن و ئامادە کردنی راپۆرتەکانیان، بۆ ئەوەی لەناو هۆڵی پەرلەمان موناقەشەی لەسەر بکرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت، تکایە خاڵی دووەم.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی کوردستان.

دیارە پرۆژە یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی کوردستان لەلایەن حکومەتەوە پێشکەش کراوە، لە ئەنجامی دەمج کردنی هەردوو وەزارەت، وەزارەتی بازرگانی و وەزارەتی پیشەسازی، ئەم پرۆژەیە بریتییە لە (10) بڕگە، کە پەیوەندی هەیە بە چۆنیەتی بەڕێوە چوونی ئیش و کاری هەردوو وەزارەت، لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش کراوە بۆ پەرلەمان، ئێستاش خوێندنەوەی یەکەممان بۆ کرد، بۆ ئەوەی ئیحالەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکرێت، بۆ دیراسەت کردن و تەقدیم کردنی راپۆرتی پێویست، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش پێشکەشی لیژنەی پیشەسازی و لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ گفتوگۆکردن و موناقەشە کردنی لەناو پەرلەمان و بڕیاردان لەسەری، ئێستا بۆ خاڵی سێیەم تکایە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای وەزارەتی کشتوکاڵ و دەرامەتی ئاو لە هەرێمی کوردستان.
ئەم پرۆژەیە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش کراوە، لە ئەنجامی دەمج کردنی هەردوو وەزارەت، وەزارەتی کشتوکاڵ و وەزارەتی ئاودێری، ئەم پرۆژەیە بریتییە لە (11) مادده، کە چوار بەش لە خۆی دەگرێت، بەشی یەکەم/ پێناسەو ئامانجەکانی وەزارەتە، بەشی دووەم پسپۆری و دەسەڵاتەکانی وەزارەتە، بەشی سێیەم/ پێکهاتەکانی وەزارەتە، بەشی چوارەم/ حوکمە گشتی و کۆتاییەکانە، لەگەڵ هۆکاری دەرچوونی یاسایەکە، کە ئێستا خوێندنەوەی یەکەممان بۆ کرد، داوا لە سەرۆکایەتی دەکەین کە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیداری بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش پێشکەشی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و لیژنەی یاسایی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ گفتوگۆکردن و موناقەشە کردنی لەناو پەرلەمان و بڕیاردان لەسەری، کەرەم بکە فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە لە مانگی یازدەو دوازدەوە دە پرۆژەمان پێشکەش کردووە، ئەم دە پرۆژەیە تاکو ئێستا نەخراوەتە بەرنامەی کارەوە، ئێمە داواکارین لە سەرۆکایەتی بەڕێز، بۆمان روون بکاتەوە، بۆ ئەو پرۆژانەی لە حکومەتەوە دێن یەکسەر دەیخەنە بەرنامەی کارەوە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە سرەیە برای عەزیز، ئەوانەش دێتن، هەر پرۆژەیەك هەبێتن هیچی پشتگوێ ناخرێت، سرە دەگرێت، لەم خولەش هەوڵ دەدەین هەموو ئەو پرۆژانەی لەبەردەستمانە تەواو بکرێت، بەپێی وەخت هاتووە، تەقدیم دەکرێت، سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا بۆ خاڵی چوارەم.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا کۆتاییمان بە خاڵەکانی یەکەم و دووەم و سێیەمی بەرنامەی کار هێنا، خاڵی چوارەم لە بەرنامەی کار/ گفتوگۆ کردنە لەسەر پرۆژە ناوچە ناکۆکەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق.
ئەگەر ئیجازەمان پێ بدەیت، ئێمە وەکو لیژنە یاسا راپۆرتمان هەیە، لەسەرەتا راپۆرتەکەمان بخوێنینەوە، هەروەها لیژنەی ناوخۆش راپۆرتی خۆی هەیە، راپۆرتی لیژنەی ناوخۆش بخوێندرێتەوە، پاشان بڕگە بە بڕگە دەچینە موناقەشە کردن و گفتوگۆ کردن لەسەر بڕگەکانی ئەم پرۆژەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەردەوام بن لە کارەکانتان.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمه كريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان.

ئەمە راپۆرتی لیژنەی یاساییە، سەرەتا راپۆرتەكە بە زمانی عەرەبی دەخوێنمەوە، پاشان بە زمانی كوردی.

الى/ رئاسة برلمان كوردستان _ العراق

م/ تقرير اللجنة القانونية

اجتمعت لجنة الشؤون القانونية يوم الاثنين 14/بەفرانبار/ 2709 كوردى المصادف ليوم 2010/1/4 الميلادية لدراسة مشروع قانون الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها المقدم من قبل مجلس وزراء الاقليم والمحال الى لجنتنا بعد القراءة الاولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقمة (13) والمؤرخة في 2009/12/29وبعد المناقشة والمداولة تؤيد اللجنة المشروع ابتداءً بالنظر لالغاء وزارة المناطق خارج الاقليم التي كانت ضمن تشكيلة الكابينة الخامسة وضرورة استحداث هيئة عامة للمناطق المتنازع عليها لمتابعة تنفيذ متطلبات المادة 140 من الدستور العراقي الدائمي وتوصلت بالاتفاق الى مايلي:-

1- بالنسبة للمادة الاولى من المشروع نقترح صياغة مقدمه المادة كالآتي (يقصد بالمصطلحات والتعابير الآتية المعاني المبينة ازائها لاغراض هذا القانون) وتحذف الفقرة (ثانياً) منها لعدم تكرار هذا المصطلح ضمن مواد القانون، لأن الغرض من المادة التعريفية في القوانين هو الاشارة الى المصطلح ضمن مواد القانون فقط تحاشياً للتكرار وتعديل التسلسلات تبعاً لذلك.

2- بالنسبة للمادة الثانية من المشروع: جعل صياغة الجملة الاخيرة من المادة كالآتى (ويجوز لها فتح مكاتب في محافظات الاقليم والمناطق المتنازع عليها).

3- بالنسبة للمادة الثالثة حذف جملة (المادة 140من الدستور) من اخير الفقرة (أولاً) منها وإحلال كلمة (اعلاه) محلها وجعل صياغة الفقرة (رابعاً) منها كالآتي (تنظيم ومتابعة وادارة شؤون المهجرين والمرحلين).

مع اقتراح اضافة فقرة بتسلسل (خامساً) اليها وكالآتي:-

خامساً:{تنفيذ مشاريع خدمية في المناطق المتنازع عليها}.

4- بالنسبة للمادة الرابعة:- نقترح جعل رئيس الهيئة بدرجة (وزير) بدلا من (درجة خاصة) لأن القائمين بهذه المهام في السلطات الاتحادية في العراق هم (وزير أو بدرجة وزير) وليس من المنطق والبروتوكول ان يكون رئيس الهيئة في الاقليم بدرجة خاصة لاسيما وأنه يتعامل مع المسؤولين هم بهذا المستوى.

5- بالنسبة للمادة الخامسة:- اضافة (ان يكون) في بداية الفقرة (3) من (اولاً) منها.

6- نقترح اضافة مادة الى المشروع بخصوص حالات انتهاء عضوية رئيس الهيئة وعلى ان يكون تسلسلها بتسلسل المادة السادسة وتعديل التسلسلات تبعاً لذلك.

{أولاً: تنتهي عضوية رئيس الهيئة لاحد الاسباب التالية:-

1- الاستقالة.

2- الوفاة.

3- التقاعد.

4- العزل.

5- ثبوت عدم الكفاءة.

6- الحكم عليه بجناية أو جنحة مخلة بالشرف.

ثانياً: يرشح مجلس الوزراء مرشحاً آخر للتعيين وفق الشروط والاجراءات الواردة في هذا القانون}.

7- بالنسبة للمادة السادسة من المشروع:- اضافة جملة (وله خبرة وممارسة لاتقل عن عشر سنوات) الى مابعد فى مجال اختصاص الدائرة في (اولاً) منها وكذلك اضافة دائرة اخرى بتسلسل (4) الى الدوائر الواردة في المشروع بأسم (دائرة شؤون الهجرة والمهجرين) وتنظيم الدوائر وترتيبها كالآتي:-

1- الدائرة الادارية والمالية والقانونية:- {أي دمج الفقرتين (1 ، 3)} من المشروع.

2- دائرة تطوير المناطق المتنازع عليها.

3- دائرة العلاقات والدراسات والاعلام.

4- دائرة شؤون الهجرة والمهجرين.

- اضافة فقرة بتسلسل (ثانياً) وكالآتي:-

{ان يكون للهيئة مستشارين لايقل عددهم عن (أثنين)} وتعدل التسلسلات تبعاً لذلك.

8- اما بالنسبة للمادة السابعة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة .

9- اما بالنسبة للمادة الثامنة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة.

10- اما بالنسبة للمادة التاسعة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة.

11- اما بالنسبة للمادة العاشرة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة.

12- اما بالنسبة للمادة الحادية عشرة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة.

13- اما بالنسبة للمادة الثانية عشرة من المشروع: لاتوجد عليها أية ملاحظة.

أما بالنسبة للاسباب الموجبة للمشروع فأن اللجنة تؤيدها وتقترح اضافة جملة {وتنمية وتطوير المناطق المتنازع عليها} الى مضمونها.

راجين التفضل بالاطلاع وعرض اصل المشروع ورأي اللجنة القانونية بشأنه على البرلمان لمناقشته وابداء الرأي المناسب بشأنه والتصويت عليه.

زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كەرەم بكەن بەردەوام بن.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەمەش كوردیەكەیەتی:

بۆ/ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان _ عێراق

بابەت/ راپۆرتی لیژنەیی یاسایی

لیژنەی كاروباری یاسایی سەر لە بەیانی رۆژی دووشەممە رێكەوتی 14/ بەفرانبار / 2709ی كوردی بەرامبەر بە 1/4/ 2010ی زایینی كۆبووەوە، بۆ لێكۆڵینەوە لە پرۆژەی یاسای دەستەی گشتیی ناوچە ناكۆكی لەسەرەكان، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم پێشكەش كراوەو، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە پەرلەمان، لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (13)ی رۆژی 12/29/ 2009دا بۆ لیژنە ناردراوە. دوای تاوتوێكردن ولێكۆڵینەوە لەسەری، لیژنە لەسەرەتاوە پشتگیری پرۆژەكە دەكات، چونكە وەزارەتی ناوچە ناكۆكی لەسەرەكانی دەرەوەی هەرێم هەڵوەشاوەتەوە، كە جاران لەناو پێكهاتەی كابینەی پێنجەم بووەو، پێویستە دەستەیەكی گشتی بۆ ئەو ناوچە ناكۆكی لەسەرانە دابمەزرێ، بۆ بەدواداچوونی پێویستیەكانی ماددەی (140)ی دەستووری هەمیشەیی عێراق و لیژنە بە ڕێكەوتن گەیشتە ئەمانەی خوارەوە:

1- لە بارەی ماددەی یەكەمی پرۆژەكە: پێشنیاز دەكەین پێشەكی ماددەكە بەم جۆرە بێ:

مەبەست لە م زاراوەو دەستەواژانەی خوارەوە ماناكانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستەكانی ئەم یاسایەو بڕگەی (دووەم) لادەبرێ تاكو زاراوەكان لەناو ماددەكانی یاساكە دووبارە نەبێتەوە، چونكە مەبەست لە ماددە پێناسەییەكە لە یاساكاندا ئاماژە كردنە بۆ زاراوەكە، تەنیا لەناو ماددەكانی تاكو دووبارە نەبێتەوەو زنجیرەكانیش بەو پێیە هەموار بكرێن.

2- لە بارەی ماددەی دووەمی پرۆژەكەوە: داڕشتنی ڕستەی كۆتایی لە ماددەكەدا بەم جۆرە بێ: {دەشێ نووسینگە لە پارێزگاكانی هەرێم و ناوچە ناكۆكی لە سەرەكان بكاتەوە}.

3- لە بارەی ماددەی سێیەمەوە: رستەی ماددەی {140 لە دەستوور} لە كۆتایی بڕگە (یەكەم)ی هەڵگیرێ لە شوێنیدا وشەی (سەرەوە) دابنرێ و داڕشتنەوەی بڕگەی (چوارەم) بەم جۆرە بێ {رێكخستن و بەدواداچوون و بەڕێوەبردنی كاروباری كۆچ پێكراو و دەركراوەكان}.

لەگەڵ پێشنیازكردنی خستنە سەری بڕگەیەك بە زنجیرەی (پێنجەم) بۆی و بەم جۆرەی خوارەوە:

پێنجەم: {جێبەجێ كردنی پڕۆژە ی خزمەتگوزاری لە ناوچە ناكۆكی لە سەرەكان}.

4- لە بارەی ماددەی چوارەمەوە: پێشنیاز دەكەین سەرۆكی دەستە بە پلەی (وەزیر) بێ لە جیاتی بە (پلەی تایبەتی) بێ، چونكە ئەوانەی كاردەكەن لە دەسەڵاتەكانی فیدراڵیدا لە عێراق (وەزیر)ن یا بە (پلەی

وەزیرن)و بەپێی لۆجێك و پرۆتۆكۆلیش ناشیٚ سەرۆكی دەستە لە هەرێمدا بە پلەی تایبەتی بێ، بەتایبەتی كە ئەو مامەڵە لەگەڵ بەرپرسانی لەو ئاستەدا دەكات .

5- لە بارەی ماددەی پێنجەمەوە: دەربڕینی (كە دەبێ) بخرێتە سەرەتای بڕگەی (3) لە (یەكەم)یدا.

6- پێشنیاز دەكەین ماددەیەك بخرێتە سەر پرۆژەكە لەبارەی حاڵەتی كۆتایی هاتنی ئەندامێتی سەرۆكی دەستە، بەمەرجێ زنجیرەكەی بە زنجیرەی ماددەی شەشەم بێت و زنجیرەكانی بەو پێیە هەموار بكرێن:

{یەكەم: ئەندامیەتی سەرۆكی دەستە بە یەكێك لەم هۆیانەی خوارەوە كۆتایی دێت:

1- وازهێنان.

2- مردن.

3- خانەنشین بوون.

4- لێ خستن.

5- ئیسپات بوونی بێ توانایی.

6- حوكمدانی بە تاوانێك یا كەتنێكی ئابڕووبەر.

دووەم: سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران پاڵێوراوێكی تر بۆ دامەزراندن دەپاڵێوێ، بەپێی مەرج و ڕێكارەكانی كە لەم یاسایەدا هاتوون} .

7- لە بارەی ماددەی شەشەمی پرۆژەكەوە: رستەی {شارەزایی ودەستدانە كاری هەبێ كە لە (دە) ساڵ كەمتر نەبێ} بخرێتە دوای {لە بواری پسپۆڕی فەرمانگە} لە (یەكەم)ی و، هەروەها وشەی (فەرمانگە)یەكی تر بە زنجیرەی (4) بخرێتە سەر فەرمانگەكانی تر لە پرۆژەكەدا بەناوی (فەرمانگەی كاروباری كۆچ و كۆچ پێكراوان)و ڕێكخستنی فەرمانگەكان بەدوای یەكدا هاتنیان بەم جۆرە بێ:

1- فەرمانگەی كارگێڕیی و دارایی و یاسایی {واتە لێكدانی بڕگەكان (1، 3) لە پرۆژەكەدا} .

2- فەرمانگەی پەرەپێدانی ناوچە ناكۆكی لەسەرەكان.

3- فەرمانگەی پەیوەندی لێكۆڵینەوەو راگەیاندن.

4- فەرمانگەی كاروباری كۆچ و كۆچ پێكراوەكان.

- بڕگەیەكی بە زنجیرەی (دووەم) بخرێتە سەری و بەم جۆرەی خوارەوە بێت:

{دەستە ڕاوێژكاری دەبێ كە ژمارەكانیان لە (دوو) كەمتر نەبێ و زنجیرەكان بەو پێیە هەموار دەكرێن} .

8- لە بارەی ماددەی حەوتەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

9- لە بارەی ماددەی هەشتەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

10- لە بارەی ماددەی نۆیەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

11- لە بارەی ماددەی دەیەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

12- لە بارەی ماددەی یازدەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

13- لە بارەی ماددەی دوازدەمی پرۆژەكەوە: هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە.

بەڵام لەبارەی هۆیە پێوستیەكانی پرۆژەكەوە، ئەوا لیژنە پشتگیری دەكات و پێشنیاز دەكات رستەی {گەشە پێ كردن و پەرەپێدانی ناوچە ناكۆكی لە سەرەكان} بخرێتە سەر چەمك و ناوەڕۆكەكەی.
تكایە ئاگاداری بفەرموون و ئەسڵی پرۆژەكە و ڕای لیژنەیی یاسایی لە بارەیەوە بخرێتە بەردەم پەرلەمان بۆ گفتوگۆ لەسەر كردنی و دەربڕینی رای گونجاو لەبارەیەوەو دەنگدان لەسەری.
زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ راپۆرتەكەتان بخوێننەوە.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راپۆرتەكە بەزمانی عەرەبیە.

الى/ رئاسة برلمان كوردستان ـ العراق

م/ تقرير لجنة

عقدت لجنتنا عدة اجتماعات لدراسة مشروع قانون الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها، وفي اجتماع يوم الثلاثاء الموافق 2010/4/13 حول نفس مشروع القانون المقدم من قبل مجلس وزراء الاقليم الى برلمان كوردستان والمحال الى لجنتنا بعد القرأءة الاولى له فى البرلمان في جلسته الاعتيادية رقم (13) في 2009/12/30.

اعادت لجنتنا مناقشة الموضوع، وقامت بتبادل الآراء حولها، وتقدم في ادناه تقرير اللجنة:-

فيما يلى رأى اللجنة حول مشروع القانون:-

1- فيما يتعلق بالمادة الاولى الفقرة (3): تقترح اللجنة اعادة صياغتها كما يلي:- (الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها بين الاقليم وحكومة العراق الفدرالية).

2- وبخصوص المادة الثانية الفقرة (1): تقترح أجراء نفس التغير على أسم اللجنة. كما ونقترح اعادة صياغة الفقرة (2) كما يلي: (يكون المقر الدائم للهيئة في اربيل عاصمة اقليم كوردستان، ويجوز أن تفتح مكاتب لها في المحافظات ذات العلاقة والمناطق المتنازع عليها.

3- أ- وفيما يتعلق بالمادة الثالثة، تقترح اللجنة ان تضاف عبارة (المتضررين) الى الفقرة (2) وعلى الشكل التالي: (التنسيق والتعاون عن طريق رئاسة مجلس الوزراء، مع السلطات الفدرالية في جميع الاعمال ذات العلاقة بتحقيق حقوق شعب كوردستان لاعادة رسم الحدود الادارية لأقليم وازالة اثار سياسات التمييز العنصري والتعريب والترحيل الاجباري وتعويض المتضررين).

ب- تقترح اضافة فقرة برقم فقرة (5) وكمايلي: (5- الاشراف على (تحديد وتنفيذ) المشاريع الخدمية المنفذة في المناطق المتنازع عليها).

4- فيما يتعلق بالمادة الرابعة تقترح اللجنة: تبديل عبارة (الدرجة الخاصة) الى (الوزير).

5- وفيما يتعلق بالمادة الخامسة الفقرة (4): تقترح تغير كلمة (المضطهد) الى (النظام البعثي).

6- وفي المادة السادسة: لايوجد لدينا أية ملاحظة عليها.

7- فيما يتعلق بالمادة السابعة: تقترح اللجنة أضافة فقرة الى المادة برقم (3) وكالآتي:

(3. على رئاسة الهيئة أن تقوم بتقديم تقرير عن مهامها كل ستة أشهر، عن طريق مجلس الوزراء الى برلمان كوردستان.

8- وفيما يتعلق بالمادة الثامنة تقترح اللجنة تغير عبارة (رئيس مجلس الوزراء) الى مجلس الوزراء).

9- أما عن المادة التاسعة: ليس لدينا أية ملاحظة.

10- وعن المادة العاشرة: لايوجد لدينا أية ملاحظة.

11- وكذلك بالنسبة للمادة الحادية عشرة: لايوجد أية ملاحظة.

12- وكذلك بالنسبة للمادة الثانية عشرة: لايوجد أية ملاحظة.

مع بالغ التقدير.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکەن بە کوردی.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی ڕاپۆرتی لیژنەکەمانە بە زمانی کوردی:

بۆ بەڕێز/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

ب/ ڕاپۆرتی لیژنە

لیژنەکەمان چەند کۆبوونەوەیەکی سازدا بۆ لێکۆڵینەوە لە پرۆژە یاسای دەستەی گشتیی ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان، لە کۆبوونەوەی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2010/4/13 لەسەر هەمان پرۆژە یاسا کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم پێشکەش کراوەو، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان، لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (13)ی ڕۆژی 2009/12/30 ئاراستەی لیژنەی ناوخۆ کراوە. ڕاو بۆچوونی لیژنە لە سەر پرۆژە یاسایەکە بەم جۆرەیە:

لیژنە پشتگیری لە پرۆژەکە دەکات بەشێوەیەکی گشتی.

1- سەبارەت بە ماددەی یەکەم لە بڕگەی (3) بەم شێوەیە بنووسرێتەوە: (دەستەی گشتی ناوچەکانی ناکۆکی لەسەرە لەنێوان هەرێم و حکومەتی عێراقی فیدرالدا).

2- سەبارەت بە ماددەی دووەم بڕگەی (1) هەمان گۆڕانکاری لە ناوی دەستەکە بکرێت، کە لە ماددەی یەک کراوە، سەبارەت بە بڕگەی (2) بەم شێوەیە بنووسرێتەوە: (بارەگای سەرەکی دەستە لە هەولێری

پایتەختی هەرێمی کوردستان دەبێ و دەشێ نووسینگەی لە پارێزگا پەیوەندیدارەکان وناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بکاتەوە).

3- سەبارەت بە ماددەی سێ، لیژنە پێشنیار دەکات لە بڕگەی (2) وشەی (زیان لێکەوتووانی) بۆ زیاد بکرێت بەم شێوەیە: (هەماهەنگی وهاریکاری کردنی لە رێگەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە لەگەڵ دەسەلآتەکانی فیدراڵی لە هەموو کارێکی پەیوەندیدار بێ بە دابین کردنی مافەکانی گەلی کوردستان، بۆ دووبارە نەخشەکێش کردنی سنووری کارگێریی هەرێم ولابردنی ئاسەوارەکانی سیاسەتەکانی پاکتاو کردنی رەگەزیی و بەعەرەب کردنی وکۆچ پێ کردنی بە زۆرو قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووان و، بڕگەی (5)ی بۆ زیاد بکرێت بەم شێوەیە: (5 ـ سەرپەرشتی کردنی (دیاری کردن وجێ بەجێ کردنی) پرۆژە خزمەتگوزاریەکان کە لە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ئەنجام ئەدرێت.

4- سەبارەت بە ماددەی چوارەم لیژنە پێشنیار دەکات دەستەواژەی (پلەی تایبەت) بگۆڕدرێت بە (وەزیر).

5- سەبارەت بە ماددەی پێنجەم تەنها لە بڕگەی (4) وشەی (داپلۆسێنەر) بگۆڕدرێت بە وشەی (رژێمی بەعس).

6- سەبارەت بە ماددەی شەشەم هیچ تێبینی یەکمان نییە.

7- سەبارەت بە ماددەی حەفتەم لیژنە پێشنیار دەکات بڕگەی (3) بۆ زیاد بکرێت بەم شێوەیە: (3- سەرۆکایەتی دەستە پێویستە هەر(6)مانگ جارێك راپۆرتێك لەسەر ئەرك و کارەکانی لە رێگای ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئاراستەی پەرلەمانی کوردستان بکات.

8- سەبارەت بە ماددەی هەشتەم لیژنە پێشنیازی گۆڕینی دەستەواژەی (سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران) دەکات بە (ئەنجومەنی وەزیران).

9- سەبارەت بە ماددەی نۆیەم هیچ تێبینی یەکمان نییە.

10- سەبارەت بە ماددەی دەیەم هیچ تێبینی یەکمان نییە.

11- سەبارەت بە ماددەی یازدەیەم هیچ تێبینی یەکمان نییە.

12- سەبارەت بە ماددەی دوازدەیەم هیچ تێبینی یەکمان نییە.

لەگەڵ رێزمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کەرەم بکەن لیژنەی یاسایی بۆ خوێندنەوەی پرۆژەکە، ماددە بە ماددە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرۆژەیەی کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش بە پەرلەمان کراوە.

پرۆژەی یاسای دەستەی گشتی بۆ ئەو ناوچانەی ناکۆکییان لەسەرە لە هەرێمی کوردستان – عێراق

ماددەی یەکەم/ ئەم وشەو زاراوانەی لە هەر شوێنێکی ئەم یاسایەدا بێن ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم/ هەرێم/ هەرێمی کوردستان – عێراق.

دووەم/ پەرلەمان/ پەرلەمانی کوردستان.

سێیەم/ دەستە/ دەستەی گشتی بۆ ناوچەکانی ناکۆکییان لەسەرە لە هەرێمدا.

چوارەم/ ئەنجومەن/ ئەنجومەنی دەستە.

پێنجەم/ سەرۆك/ سەرۆکی دەستە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان لەسەری تکایە، ببوورن بە عەرەبی کەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مشروع قانون الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها في اقليم كوردستان – العراق

المادة الاولى: تكون للكلمات والتعابير الاتية المعاني المبينة ازاءها ادناه اينما وردت في هذا القانون:

اولاً/ الاقليم/ اقليم كوردستان – العراق.

ثانياً/ البرلمان/ برلمان الاقليم.

ثالثاً/ الهيئة/ الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها في الاقليم.

رابعاً/ المجلس/ مجلس الهيئة.

خامساً/ الرئيس/ رئيس الهيئة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کەرەم بکەن لیژنەی یاسایی ڕەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەئیدی دەقی ماددەکە دەکەین، بەڵام لە موقەدیمە ئیعادەی صیاغەمان کردۆتەوەو، داواشمان کردووە کە بڕگەی دوو لە ماددەکە لابرێت، ئەویش کە تەعریفی پەرلەمانە، لەبەر دوو سەبەب، سەبەبی یەکەم/ ئەو دەستەواژەیە لەناو یاساکەدا نەهاتووە، عادەتەن تەعریفیش کە لە موقەدیمەی یاسا دێت، ئەگەر هات و دەستەواژەکە تیکرار بۆوە، ئێمە تەدقیقمان کرد هیچ تیکرار بوونەوەیەکی تێدا نییە، ئەمە یەك.

دوو/ لە قەوانینی تر، هی خۆمان و لە دەستووریش، ئەم تەعریفاتانە هەمووی هاتووە، بۆیە ئێمە لێرە بە زیادی دەزانین، ئەمە دەقی ڕەئیەکەی ئێمەیە وەکو لیژنەی یاسا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ ڕەئیتان تکایە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری له ڕەئی لیژنەی یاسایی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێت قسە بکەن لەسەری، ئێستا ناویان دەنووسین، هەر کەسێك دەیەوێت قسە بکات لەسەر ماددەی یەکەم، نوقتەی نیزامیە، کەرەم بکە، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنار دەکەم عینوانەکەشی ئەگەر بکرێت، چونکە هەندێك راو بۆچوونی جیاواز رەنگە لەسەر دارشتنەوەی عینوانەکە.........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناوت بنووسە، ئینجا قسە بکە، باشە برای من، ئەو بەڕێزانەی ئەیانەوێ قسە بکەن:

محمد سعید،بیلال سلێمان، دانا سعید، جمال طاهر، تارا، بێریڤان، ئاسۆ، پەیام، پەریهان، عبدالله مەلا نوری، عدنان عوسمان، رزگار، سالار مەحمود، گولیزار، رفیق صابر، عبدالرحمان حسین، ناسك، ئەڤین عمر، کەسی تر هەیە؟، ئەو بەڕێزانەی ناویان ئیزافە کرد، هاژە سلێمان، پەروین، کەیلی ئەکرەم، د.احمد.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ناوەکەی، بە تایبەتی وشەی ناکۆکی لەسەر تێبینیم هەیە، ناکۆکی لە نێوان دوو کەسە، هەرێم و عیراق، دوو جیهەت، کە دەڵێی ناکۆکی دەگونجێ و ئەویش حەق بێ، ئێمەش لەسەر حەق بین، بەلام ئەم ناوچانە بە پێی دۆکیومێنتە مێژوویی و یاساییەکان، کوردستانین، ئێستا دابڕێنراون لە ئێمە، لەبەر ئەوە من پێم وایە ناکۆکی لەسەرەکان نابێ بنووسین، بۆیە بنووسین دابراوەکان یان دابڕینەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، رێزدار بیلال سلێمان فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەمان قسەکانی کاك حمە سەعیدم هەبوو کە کردی و تەئیدی ئەوە دەکەم کە ئەو ناوچانە بکرێت بە ناوچە دابڕێنراوەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار دانا سەعید فەرموو.

بەڕێز دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر تەنیا تێبینیم لەسەر ناوی دەستەکەیە، بەڵام گرنگ نیە بە نیسبەت منەوە ئەگەر جێی ناکۆکەکان بێت یاخود دابڕاوەکان بێت، بەڵام ئەوەی کە ناوەکەی بەو شێوەیە هاتووە لە پرۆژە یاسایەکە، لە راستیدا ناو نیە، دەکرێتن بڵێین جوملەیەکی خەبەریە، لەبەر ئەوەی دەستەی گشتی بۆ ناوچەکانی ناکۆکیان لەسەرە لە هەرێمدا، ئەوە دەبێتە جوملەی خەبەری نابێتە هین لە کوردی با بڵێین، دەکرێ دەستەی گشتی ناوچە جێ ناکۆکەکان بێ، یاخود ناوچە دابڕاوەکان بێ، نەك کە ناکۆکیان لەسەرە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار جمال طاهر فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، پێشنیار دەکەم دەستەواژەیەك ئیزافە بکرێ ، سادساً: ئەگەر پەرلەمان لادرا ئەوە دەبێتە خامساً، تەعریفی بکەن: المناطق المتنازع علیها چیە؟، بنووسرێ تلك المناطق المقتطعة من کوردستان و المشمولة بالمادة 140 من دستور العراق الاتحادي، تەعریف بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین یاسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر وای دەبێنم بەس تێبینیم لەسەر ئەوەیە، الاقلیم ، اقلیم کوردستان، العراق: العراق الاتحادی بێ، تاکو زیاتر پێشان بدرێ کە ئەو ناوچەیە ناوچەیەکە کە دابڕاوە بە پێی مێژوو لە شوێنەکان و ئێستاش بە هۆی ئەوەی کە عێراقی فیدراڵییە یان ئیتیحادیە، ئەم شتە دەستەبەر بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بە نیسبەت ئەم یاسایە، پێشنیارێکم هەیە، ئەویش حەز دەکەم لێژنەیەك دروست بکرێ لە ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان بە هەماهەنگی ئەندامانی کوتلەی کوردستانی لە بەغدا، ماددەی 140 جێبەجێ بکەن، چونکە ماددەی 140 ماددەیەکی دەستووریە، دەبێ لە حکومەتی فیدراڵیەوە جێبەجێ بکرێ، ئەگەر هاتو بەو شێوەیە بێت مانای ئەوە شەرعیەتی زیاتر هەبێ لەلای من، بە نیسبەت ماددەیەکی تریش هەیە، ماددەی یەکەم بەشی سییەم نووسراوە، ناوچەکانی ناکۆکیان لەسەرە لە هەرێمدا، هێشتا ئەو ناوچانە نەگەڕاپتەوە هەرێم، ئەوە هەوڵی بۆ دەدەین بگەڕێتەوە هەرێم، لە ئێستاوە ئێمە دامانناوە لە هەرێم، ئەوە هیوای ئێمەشە بگەڕێتەوە بۆ هەرێم، ماددەیەکی تریش حەز دەکەم زیاد بکرێ، ئەویش ئەوەی بنووسرێت

بڵێ ئەو یاسایە کاتیە لە کاتی جێبەجێ کردنی ماددەی 140 ئەوە نامێنێت، بەڵام لەناو پێشنیاری یاساکە یان پرۆژەکە نەنووسراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ئاسۆ.

بەڕێز بکر کریم (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی من لەسەر بڕگەی سێیەمە لە ماددەی یەکەم، لەسەر ناوی دەستەکە، لە ڕاستیدا ئەو ناوچانەی ناکۆکیان لەسەرە لە هەرێمدا نین، بەڵکو لە نێوان هەرێم و حکومەتی ئیتیحادیە، بۆیە پێشنیار دەکەم ناوەکە بەو شێوەیەی لێ بێت، دەستەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە کێشە لەسەرەکان، وای لێ بێ، چونکە ئەو ناوچانەی کە کێشەیان لەسەرە لە هەرێمدا نین، ئەمەیان یەکەم، دووەمیان: بە نیسبەت ئەو پێشنیازەی کە کاك جەمال کردی، بەڕاستی پێویستە تەحدیدی ناوچەکانی کێشە لەسەر بکرێ، چونکە لە دەستووری عیراقیدا تەنیا کەرکووك بەناو ناوی هاتووە، پێویستە ناوچەکانی دیکەش لەو قانونەدا تەسمیە بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەیام فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش هاوڕام لەگەڵ قسەکانی کاك محمد و کاك بیلال، ئەوەی عینوانەکەی المتنازع علیها بگۆڕدرێت بە (المستقطعة)، چونکە وەکو فەرموویان ئەوە موتەنازع نیە، بەڵکو ئەمە دابڕاون لە کوردستان، ئەو ناوچەیە بە پێی مێژوو بە پێی ئەوەی کە ئەوە ناوچەیەکی کوردستانیە، بەڵام دابڕاون، هەروەها لە سێیەم: الهیئة العامة للمناطق المتنازع علیها، ئەویش هەر بگۆڕدرێ بە المناطق المستقطعة، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەریهان فەرموو.

بەڕێز د. پەریهان قوبلای محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش سەبارەت بە ماددەی یەکەم بڕگەی سێیەم، عەینی شت، الهیئة العامة للمناطق المتنازع علیها في الاقلیم، ئەگەر بکرێ بە المستقطعة واتا دابڕاوەکان، لەبەر ئەوەی کە ئێمە بڵێین (المتنازع علیها) واتا ئەوە خۆشمان بە قوەت نابێت، تا ئێستا یەکلاییمان نەکردووتەوە، بەڵام ئەوان دابڕاون، بەشێکن لە کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالله مەلا نوری.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکانم کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عەدنان عوسمان فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس منیش هەر ئەو ڕایانەم هەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیقتیراح دەکەم ناوەکە بەم جۆرە بێت: هیئە الاجزاء المستقطعة من الاقلیم، لە کاتێکدا کە ئیقلیمیش تەعریف دەکرێ ئەوە مەعلومە، بەس ئەوەندە بێت هیئة الاجزاء المستقطعة من الاقلیم ، ئەوە یەك، دوو: کە دەڵێ: تكون للكلمات والتعابیر المبینة ازاءها، پێم وایە کلمات و تەعابیر، یان مصطلحات وەکو ئەوەی لە لیژنەی قانونی هاتووە، یەکێکیان بەسە، یقصد بالتعابیر الاتیة المعاني المبینة ازاءها لاغراض هذا القانون، چونکە کە ئەڵێ مصطلح، مصطلح مەفهومێکی دیاری کراوی هەیە و مەعنایەکی تایبەتی خۆی وەرگرتووە، ئیتر ئێمە پێویست ناکات، لێرە کە ئەڵێ ئیقلیم ئەوە تەعبیرێکە و بەو جۆرە کە دێتە خوارەوە، کەلیمەی بە تەعبیر بەکار بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە دەقیقی توخوا چی بوترێت؟

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یقصد بالتعابیر الاتیة المعاني المبینة ازاءها لاغراض هذا القانون، لەگەڵیشی جوزئی موستەقتەع تەعریف بکرێ ئەویش، چونکە من کە ئەڵێم عینوانەکە بەم جۆرە بێت، هیئة الاجزاء المستقطعة، کە جوزئی موستەقتەع ئەویش دیاری بکرێ لە تەعریفەکاندا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سالار مەحمود فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من ئەوەی تێبینمە لەسەر ناونیشانی پرۆژەکە، رام وایە هاوتا لەگەڵ دەستووری عیراقی، ئەوەی لە ماددەی 140دا هاتووە، راستە لەباری عاتیفەی نیشتیمانی و نەتەوەییەوە لەوانەیە وشەی دابڕاو جۆرێك ئەهوەنمان بکاتەوە، بەڵام بیرمان نەچێ بەشێکی زۆر لە ناوچەکە، لە ناوچە جێی ناکۆکەکاندا سیاسەتێکی ئەمری واقیع مامەڵە دەکرێ بە جۆرێك کە هەموومان درکی پێ ئەکەین، بەڵکو ئەو ناوچانە ناوچەی جێ ناکۆکن و وەکو ئەو حاڵەتە بمێنێتەوە، لە راستیدا بۆ ئەم پرۆژەیە گرنگە تەعریفەیەك هەبێ بۆ تەواوی ئەو ناوچانەی کە ئێمە بە ناوچەی جێی ناکۆکی دائەنێین، ئەو هەڵەی کە کاتی خۆی لە ماددەی 140 هاتووە لەناوەکە، ناوی شار و شارۆچکە و کوردستان دەستنیشان نەکراوە، لێرەدا دەستنیشان بکرێ، ئێمە قسە لەسەر ئەوە بکەین، ئەو ناوچانەی جێ ناکۆکن لە کوردستان، چونکە ناوچە جێ ناکۆکەکان لە عیراقدا لە ناوەراست و لە باشووریش هەن، ئەبێ ئێمە ئەم یاسایە تایبەتەند بێ بە نیشتمانی خۆمان و ئەوەی پەیوەندە بە کوردستانەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار گولیزار فەرموو.

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی دەستەکە، دەستەی گشتی ناوچە دابڕاوەکان بێ، بۆ ئەوەی دەرکەوێ کە ئەو ناوچانە کوردستانین، نەك حەق بدەین بە حکومەتی مەرکەزی کە مافی ئەوانی بەسەروەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار رەفیق صابر، فەرموو.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم کە ناوی دەستەکە بە عەرەبی(هيئة المناطق المستقطعة) و بە کوردیەکەش، دەستە دەستەواژەیەکی بچووکە، ئێمە بۆ ئەو دەزگایانەی کە لە ئاستی وەزارەتدا نیە و سەرۆکەکیان لە ئاستی وەزارەتە یاخود راستەوخۆ بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەبەسترێنەوە، وشەی دەزگا بەکاردەهێنین لە جیاتی ئەوە لەبەر ئەوە بە کوردیەکە پێشنیار دەکەم دەزگا بێت لە جیاتی دەستە، لە هەمان کاتدا لە خاڵی سێیەم، دەبێت ئەو کاتە دەستەکە وای لێ بکرێت ناوەکەی: دەستەی ناوچە دابڕاوەکان لە کوردستان، یەعنی دابڕاون لە کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەیە لەسەر بڕگەی سێ، كە دەڵێت: دەستەی گشتی بۆ ناوچەكانی ناكۆكیان لەسەرە لە هەرێمدا، پێم وایە بكرێت بە دەستەی گشتی بۆ ناوچە دابڕاوەكان لە هەرێمی كوردستان، چونكە ئەوە ئەگەر ئێمە بێین سەیری بكەین، راستە لەوانەیە بڕگەیەك یان ماددەیەك لە دەستووری عیراقیدا هاتبێت كە دەڵێت ناوچە ناكۆكیەكان، بەڵام ئەوە تەبیعی لەسەر ئێمەیە، ئێمە بڕیار لەسەر پرۆژەكە دەدەین كە ئێمە مەسیری ئەو مەنتیقانە دیاری دەكەین و كە ئێمە لەسەر بچین بۆ دواداچوون، چونكە ئەگەر ئێمە ئەوە نەكەین هەروەكو خۆی بمێنێتەوە كەواتە ئێمە حەقێك ئەدەین بەبەرامبەرەكەمان كە ئەوانیش لێرە شەریكن لەگەڵ ئێمە لەو شتە، نابێ ئەوە بمێنێتن چونكە نابێ شەریكی ئێمە بن، لەئەساسدا كوردستانیە و كوردستانی دەبێ و نابێ، دەبوایە لە ئەساسدا ئەم ماددانە و ئەو هەموو شتانەش نەبوایە، ئەوە حەقی خۆمانە، كوردستانە، دەبی ئێمە ئێستا موصرٍ بین لەسەر ئەم شتانە كە كوردستانە و كوردستانی دەبێ و لەسەر بمێنێ، دەبێ بڵێین ناوچە دابڕاوەكان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە منیش هەمان مولاحەزەم هەیە لەسەر ناوەكەی، بەڵام ئەگەر وترا ئەوە تەعاروز دەكات لەگەڵ دەستوور، پێم باشە لە ماددەی سێیەم لە ماددەی یەكەمدا لە پێناسەكە بە موستەقتەع بێت و ناوی شوێنەكانیش بوترێت، ئەمە یەك: دوو: لە بڕگەی دووەم كە ئەڵێین بە پێی تەرحەكەی لێژنەی قانونی كە ئەڵێین ناوی پەرلەمانی ئیقلیم با لابرێ، من پێم وایە ئەوە بهێڵینەوە بۆ دوایی، چونكە ئەگەر بێت و لە تەرحەكەی تریان كە ئەڵێ با بە دەرەجەی وەزیر بێ، ئەو كاتە ئەبێ بە ئەكسەریەت دەنگ بێنێ، لەناو پەرلەمان دەنگی بۆ بدرێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە بەس بۆ ماددەی یەك موناقەشەی ئەكەین، كەی چووینە ئەولا بەسەر چاو.

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادەم لابردنی ئەم وشەیە، پەرلەمانی ئیقلیم، من ئەڵێم ئەمە بهێڵدرێتەوە، چونكە دواتر پەیوەندی بە فەقەرەكانی تری هەیە، ئەگەر بێت و ئێمە ناوی پەرلەمانی ئیقلیم بهێنین دواتر ئەو ناوە، چونكە ئەگەر بە دەرەجەی وەزیر بێ ئەبێ پەرلەمان تەصویتی بۆ بكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ئەڤین عومەر فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام کەوا ناوی دەستەکە بگۆڕدرێ، بەڵام ئەوەی لە عەرەبیەکەیدا هاتووە، موتابیقە لەگەڵ ئەوەی کە لە دەستووردا هاتووە، بۆیە باوەڕ ناکەم پێویست بکات دەستکاری بکات، تەنها و تەنها ئەوە نەبێت کە هەرێمی کوردستانی عیراقی لەسەر هەلگیرێت، بەڵام بۆ دەستەواژە کوردیەکەی من پشتگیری ڕەئیەکەی کاك ئاسۆ دەکەم کەوا فیعلەن ببێتە ناوچە کێشە لەسەرەکان، بەڵام بەبێ ئەوەی هەرێمی کوردستانی عیراقی لەسەر بێ، لەبەر ئەوەی بەڕێزی ڕوونی کردەوە و پێویست ناکات من دووبارەی بکەمەوە، هەروەها سەبارەت بە پەرلەمانی کوردستان، منیش هاوڕام لەگەڵ لێژنەی یاسایی کەوا پێویست ناکات پەرلەمانی کوردستان لێرەدا زکر بکرێ، بەڵکو ئەگەر هەلگیرێ باشترە، پشتگیری ڕەئیەکەی کاك جەمال دەکەم کەوا فیعلەن پێویستە لێرە ئێمە تەعریفێکی ئەو شوێنانە بکەین کە جێگای ناکۆکی و کێشەیان لەسەرە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر لەسەر ناوی پرۆژە یاساکە تێبینیم هەیە کە ئەو ناوچانە دابڕێنراون لە هەرێمی کوردستان، بە پێی بەرنامەیەکی دارێژراو لەسەرەتای ساڵی حەفتاکان، بۆیە ئەوە ئەمری واقیعە و ئەبێ ناوەکەی بەوشێوەیە بێت باشترە، پرۆژە یاسای دەستەی ناوچە بڕێندراوەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق، دەربارەی ماددەی یەکەم، پشتگیری لە ڕای بەڕێز کاك جەمال دەکەم کە ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ بە پێی پێناسە کردنی ئەو ناوچانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەروین خان فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان گۆڕینی وەزارەت بۆ دەستە، وەزارەت تەبعەن مهام وحقوق و واجیبات خۆی هەیە، ئەگەر گۆڕینی وەزارەت بۆ دەستە بە بچووکبوونەوەی، ئایا مەهام و حقوق و واجیباتی وەزارەتەکە کە بوویتە دەستە ئایا کەم دەبێتەوە، بچووك دەبێتەوە یان کەم وەکو خۆی دەمێنێتەوە؟، بڕگە و ماددەکانی 140 بە دەستی عیراق لە ڕووی مالی و بڕیار لێدانی، ئایا ئەم دەستەیە دەبێت بە جێبەجێکاری ئەم کارە؟، یاخود مونەسیق دەبێ لە نێوان هەرێم و حکومەتدا؟، واتا دەبێتە کەسی دووەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار كەیلی ئەكرم فەرموو.

بەڕێز كەیلی اكرم احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت ناوەكەی لە جیاتی دەستە ببێت بە كۆمیسۆنی باڵا، سەرەتای ماددەكەش بەم شێوەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە، مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە، ماناكانی بەرامبەریانە لەم یاسایەدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت ناوەكەیەوە، پرۆژە یاسای دەستەی گشتی بۆ ئەو ناوچانەی كە ناكۆكیان لەسەرە، پێم وایە لە كوردیەكەیدا تۆزێك رەكیكە، ئێمەش لەگەڵ ئەو خوشك و برایانەی كە پێشنیار دەكەن كە ناوەكەی ناوچە دابڕاوەكان بێت، بەڵام دیارە كە ئەو دەستەواژەیە، دەستەواژەی ناوچە جێ ناكۆكەكان لە دەستوور و یاسای عیراقیدا چەسپاوە بەراستی، ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ مێژوو، لە حەفتاكانیشەوە ئەو ناوچانە لە نێوان شۆڕشی كورد و حكومەتی عیراقی بە ناوچە جێ ناكۆكەكان هاتووە، ئەمڕۆش بە ئەمری واقیع ئەو ناوچانەی ناوچەی جێ ناكۆكن، ماددەی 140یش لەناو دەستووردا جێی بۆ كراوەتەوە، پێم وایە ئەگەر ناوچەی جێ ناكۆكیش بێت، گرفتێك نیە، بەڵام ناوەكە بەوشێوەیە كە لێرە هاتووە، تۆزێك داڕشتنەوەی ئەوێت، ئەگەر بكرێ پرۆژە یاسای دەستەی گشتی ناوچە جێ ناكۆكەكان بێت باشترە لەوەی كە ئەو ناوچانەی ناكۆكیان لەسەرە، تۆزێك كوردیەكەی ڕەكیكە، منیش لەگەڵ بەڕێز حاكم ڕزگارم، وشە و زاراوە پێویست ناكات هەردووك بەیەكەوە بێت، هەر چەندە زاراوە بەرامبەر تەعابیر نیە لە عەرەبیدا، تەعابیر واتا دەربڕین لە كوردیەكەدا، زاراوە بەرامبەر موستەلەحە لە كوردیەكەدا، ئەگەر بكرێ تەنها ئەم وشانەی خوارەوە بێت، پێم وایە كافیە، یاخود ئەم دەربڕینانەی خوارەوە، نەك ئەم وشە و زاراوانەی خوارەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، لێژنەی یاسایی ڕەئیتان دەربارەی ئەو ڕا و بۆچوونانەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان تكایە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە زۆر مولاحەزات پێشکەش کرا لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە، زیاتر ئەو مولاحەزاتانەی کە درا پەیوەندی هەیە بە مەسەلەی (المناطق المتنازع علیها)، یان (المناطق المستقطعة)، عەجەبا کام دەستەواژە بەکاربێنین؟، بە حەقیقەت ئێمە، راستە بە نیسبەت ئێمە وەکو کورد مەناتیق موستەقتەعەیە، وەکو ئەو مەنتیقانە لە ئێمە دابڕاوە، لە رووی سیاسیەوە، لە رووی تەئریخیەوە، لە رووی جوگرافیەوە، لە رووی نەتەوەیشەوە ئێمە موتەمەسیکین بەو ئەرزانە، فیعلەن ئەو مەناتیقە موستەقتەعانە بۆ ئێمە پڕ بە پێستێتی، بەڵام ئەگەر ئێمە سەیری دەستووری عیراقی فیدرال بکەین، نابێ ئێمە تەعاروزمان ببێ بە نیسبەت ئەم دەستەواژە لەگەڵ دەستووری عیراقی فیدراڵ، چونکە لە دەستووری عیراقی فیدراڵ (المناطق المتنازع علیها) هاتووە، ئەمە یەك، بە نیسبەت هەندێ بۆچوون هەبوو علی اساس تەعریفی (المناطق المتنازع علیها) بکرێت، ئێمەش بەراستی پشتگیری ئەو رەئیە دەکەین، کە پێویستە (المناطق المتنازع علیها) تەعریفێکی بۆ بکرێ، تەعریفێکمان ئامادە کردووە، دوای ئەوەی کە کۆی ماددەکە دەخوێنینەوە، تەعریفەکەشی لەگەڵ دەخوێنینەوە، دوا رەئیش رەئی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، بە نیسبەت دروست کردنی لێژنەیەك بۆ هەماهەنگی نێوان ئێرە و بەغدا، بەڕاستی ئەمە جێگای بە قەناعەتی ئێمە لەم یاسایە نابێتەوە، ئەگەر ئێمە ویستمان شتێك لەو بابەتە بکەین، ئەوە پاشان پەرلەمان ئەتوانی بە بڕیارێکی تایبەت ئەم قەرارانە بدات، بە نیسبەت ئیزافە کردنی عیراقی ئیتیحادی، ئەوە عیراقی ئیتیحادی لە دەستووری عیراق بە روون و ئاشکرا هاتووە، یەعنی لێرە زۆر موجیب نیە رەنگدانەوەی هەبێ لە یاساکانی ئێمە، موهیم دەستووری عیراقی فیدراڵە کە عیراقیەکان دەنگیان بۆ داوە، بە گەلی کوردستانەوەش، بە نیسبەت تەحدیدکردنی ناوچەکان، ئێمە تەحدید کردنی ناوچەکان بە قەناعەتی ئێمە، ناکرێ لێرە تەحدیدی بکەین، لەبەر ئەوەی ئێمە لە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانیش تەحدیدمان نەکردووە، بەڵکو ئیعتیمادمان کردووە لە بۆ حدودی کوردستان، ئیعتیمادمان کردووە سەر جێبەجێ کردنی ماددەی 140 بۆ ئەوەی تەحدیدی حدودی کوردستان لەو دەستوورەدا لەسەر ئەم ماددەیە کراوە، بۆیە ناکرێ ئێمە لێرەوە تەحدیدی ئەو مەناتیقانە بکرێ، ئەمە کۆی ئەم مولاحەزاتانە بوو کەبۆمان هاتووە، مولاحەزەی ئەخیریش بەڕێزێك لە ئەندامانی پەرلەمان ناردوویەتی و دەڵێ: ناوەکەی بگۆڕدرێ بۆ (الهیئة العامة في اقلیم کوردستان للمناطق المتنازع علیها)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوەخۆ رەئیتان .

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رەئی لێژنەی ئێمە، لێژنەی ناوەخۆ، دەستەی گشتی ناوچەکانی ناکۆکی لەسەرە لە نێوان هەرێم وحکومەتی عیراقی فیدراڵدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا گوێتان لێ بوو بەو شکلە، ئێستا ئەوەی کاك شێروان و لیژنەی یاسایی روونیان کردەوە، بە حەقیقەت شوێنە دابڕاوەکان، بەڵام بۆ ئەوەی موعاریز نەبێ لەگەڵ دەستوور، من پێشنیار دەکەم ئەگەر لای ئێوەی بەڕێز پەسند بێ و لیژنەی یاسایی وەریبگرێ، بنووسین شوێنە دابڕاوەکان (المسمی بالمناطق المتنازع علیها)، ئەگەر کاك شێروان لەسەر ئەوەم پێشنیارە بڵێی شوێنە دابڕاوەکان (المسمی بالمناطق المتنازع علیها)، بۆ ئەوەی هەردوو حاڵەتەکە چارەسەر بکرێ، بۆ ئەو پێشنیارە ئەگەر رەئیتان.

بەڕێز شێروان حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ماددەکە دەخوێنینەوە لەگەڵ ناوی یاساکە، بەو گۆڕانکارییە و بە ئیزافاتانەی کە هاتە سەری کە پشتگیریمان لێ کرد، بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان و دوا رەئیش رەئی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە.

مشروع قانون الهیئة العامة في اقلیم کوردستان للمناطق المتنازع علیها

المادة الاولى:

یقصد بالتعابیر المعاني المبینة ازاءها لاغراض هذا القانون:

اولاً/الاقلیم: اقلیم کوردستان- العراق.

ثانیاً/ الهیئة: الهیئة العامة لاقلیم کوردستان للمناطق المتنازع علیها.

ثالثاً/المجلس: مجلس الهیئة .

رابعاً/ الرئیس: رئیس الهیئة.

خامساً/ المناطق المتنازع علیها: هي المناطق المستقطعة من کوردستان العراق خلافاً للوقائع التأریخیة و الجغرافیة والمشمولة بأجراءات التعریب و تغییر الهویة القومیة من قبل نظام البعث.

ئەمە پێشنیارەکەیە ئاراستەی بەڕێزتان دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر ئەم پێشنیارە نیە ئەیخەینە دەنگدانەوە، دوو کەس، کاك حاکم رزگار و پاشان کاك عبدالله مەلا نوری، پاشان کاك ئارام.

بەڕێز رزگار محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزی کەلیمەی (الاتیة)ی لە بیر کرد، (یقصد بالتعابیر الاتیة)، وا نیە؟ هەر ئەوە بوو.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من نازانم بۆ چی لەوە بترسین ناوەکە بەو شێوە بێت کە خۆمان ئەمانەوێ، بە تایبەت ئەم یاسایە بۆ تەنزیم کردنی هەیئەیەکە کە لە هەرێمی کوردستاندا ئیش دەکات، ئێمە بۆ چی خۆمان بدەینە دەستی ئەو قەدەرەوە کە لە ماددەی 140 ناوێك هاتووە کە بۆ خۆی ناوەکە هەموومان ئیعتیرازمان لەسەری هەیە، کە

پێمان وایە هەڵەیە، واتا بۆ چی درێژە بدەین بەو هەڵەیە؟ بۆیە من داواکارم و بەو پێیەی کە کۆمەڵێك لە برادەرانی تریش پێشنیاریان کردووە، ناوچە دابڕێندراوەکان ئەو ناوەش بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە لێژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کاك عبداللە وتی، ئەوە پەیوەندی هەیە بە صیاغە کوردیەکە، بە نیسبەت صیاغە کوردیەکە ئێمە موشکیلەیەکی موزمینمان هەیە لەو پەرلەمانە، پاشان کە عەرەبیەکە پەسند دەکرێ، هەر چ صیاغەکە کە لەسەری رێکدەکەون لەگەڵ زمانەوانەکان، ئێمە مانیعمان نیە، ئەوە بە نیسبەت کاك عبداللە، بە نیسبەت کاك حاکم رزگار، ئێمە (الاتیة)ی ئیزافە دەکەین، بە نیسبەت ئەو لێژنەیەی کە بێریڤان خان ئیشارەتی پێدا، من وتم جێگای لەو یاسایە نابێتەوە، ئیمکان هەیە ئەوە بە بڕیارێکی پەرلەمان لێژنەیەك لەو بابەتە تەشکیل بکرێ بۆ هەماهەنگی کردن لە نێوان هەردوولا و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە فەرموو، یەك کەس ماوە قسە بکات.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری ئەو بەڕێزانەی کە باس لە لادانی کەلیمەی (المتنازع علیها) دەکەن، من پرسیارێکم لە لێژنەی یاسایی هەیە، لە کاتێکدا کە باس لە ناوچەیەك دەکەن کە ناکۆکی لەسەرە، بێگومان ئەبێ یان ئیدارەیەکی موشتەرەك دەبێ یان ئیدارەیەکی موستەقیلی هەبێ، هەتا ئەو مەسەلە یەکلایی دەکرێتەوە بە ئیستیفتا، بەڵام وەکو ئاگادارین ئەو ناوچانە تا ئێستا هەمووی سەر بە حکومەتی ناوەندییە، کەواتە جێگە ناکۆك نیە، بەڵکو دابڕاوە، یەعنی هەر خۆی بۆخۆی ئێستا ئیدارەی کەرکووك و ناوچەکانی تریش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە دابڕاوە لە کوردستان، مەسەلەی خیلافی دەستووریش، ماددەیەك هەیە لە دەستووری عیراقی، ئەگەر کۆمەڵێك ماددە و بڕگە هەیە کە پێویستە تەعدیل بکرێ، ئێمە لەو یاسایەدا بەڕاستی پێویستە بڵێین دابڕێنراو، بۆچی؟ بۆ ئەوەی کە نوێنەرەکانی کورد لە بەغدا، ئەوەش بکەن بە یەکێك لەو بڕگانەی کە پێویستە تەعدیل بکرێ، نەوترێ موتەنازیع، چونکە ئەگەر بڵێی موتەنازیع، دەبوایە هەر لە ئەوەلەوە ئێمە داکۆکیمان بکردبایە، کە بە ئیدارەی موشتەرەك، یان بە ئیدارەی موستەقیل ئەو شوێنانە سەرپەرشتی بکرابایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ئاخیر تەوزیحتان، کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دووباره تەئکید دەکەمەوە، ئێمە بەدڵ و بە گیانەوە حەز دەکەین ناوی (مناطق المقتطعة) یان (مستقطعة) بێتە ناو یاساکانی ئێمە، بەلام مەوزوعەکە دەستووری عێراقی فیدراڵە، نابێت قەوانینی ئێمە، نابێت دەستووری ئێمە هیچ تەعاروزێکی هەبێت لەگەڵ دەستووری عێراقی فیدراڵ، ئەم دەستەواژەیە لێرەشدا داخیلی بکەین باوەڕ ناکەم چ قیمەتێکی قانونی هەبێت بەرامبەر بە دەستورێکی ئیتیحادی، بۆیە ئێمە لەگەڵ ئەو دەستەواژەینە کە لە دەستووری عێراقی فیدراڵدا هاتووە، تەعریفیشمان بۆ کرد، ئەو تەعریفەی کە خوێندمەوە پڕ بە پێستیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەعریفەکە دووباره بخوێنەوە، بۆ ئەوەی بەڕێزان گوێیان لێ بێت، جارێکی تر.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المناطق المتنازع عليها: هي المناطق المستقطعة من كوردستان - العراق خلافاً للوقائع التاريخية والجغرافية والمشمولة بإجراءات التعريب وتغير الهوية القومية من قبل نظام البعث.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان،ئەم پێشنیارە تەوزیحە یاساییە، دەستووریشە، دەیخەینە دەنگدانەوە، ئێستا وەك ئاخیر جار خوێندرایەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا ماددەکە هەمووی لەگەڵ عینوانەکەی بەو تەعدیلەی کە دەنگتان بۆدا، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی دوو تکایە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

یەکەم: بە پێی ئەو یاسایە دەستەیەك پێك دێ بە ناوی دەستەی گشتی ناوچەکانی ناکۆکیان لەسەرە لە هەرێمی کوردستان - عیراق، کەسایەتیەکی مەعنەوی و سەربەخۆیی و دارایی و کارگێری هەیە، بارەگاکەی لە هەولێری پایتەختی هەرێمە و لە ڕووی کارگێڕییەوە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەلکێ.

دووەم: بارەگای سەرەکی دەستە لە هەولێری پایتەختی هەرێم دەبێ و دەشێ نووسینگە لە پارێزگاکانی تر بکاتەوە.

بەڕێز د. زانا ڕؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً: تؤسس بموجب هذا القانون هيئة بإسم الهيئة العامة للمناطق المتنازع عليها في إقليم كردستان - العراق، تتمتع بالشخصية المعنوية و الإستقلال المالي و الإداري، و يكون مقرها محافظة أربيل عاصمة الإقليم، و ترتبط إدارياً برئاسة مجلس الوزراء.

ثانياً: يكون مقر الهيئة الرئيس في محافظة أربيل عاصمة الإقليم، و يجوز لها فتح مكاتب في المحافظات الأخرى.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، بەڵام لەبەر ئەوەی هەندێ دەستەواژە تیکراری تێدایە، وزوحی تێدا نیە، بۆیە ئیعادەی صیاغەمان کردۆتەوە بەو شێوەیەی کە ئێستا بۆتان دەخوێنمەوە،

أولاً: تؤسس بموجب هذا القانون هيئة بإسم الهيئة العامة لأقليم كردستان للمناطق المتنازع عليها، تتمتع بالشخصية المعنوية و الإستقلال المالي و الإداري، و ترتبط إدارياً برئاسة مجلس الوزراء.

ثانياً: يكون مقر الهيئة الرئيسي في أربيل عاصمة الإقليم و يجوز لها فتح مكاتب في محافظات الإقليم و المناطق المتنازع عليها.

زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ ڕەئیتان؟

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی لێژنەکەمان سەبارەت بە ماددەی (2) بەو شێوەیە بنووسرێتەوە:

بارەگای سەرەکی دەستە لە هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان دەبێ و دەشێ نووسینگەی لە پارێزگا پەیوەندیدارەکان و ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێ دەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، دەستی بەرز بکات، ئەو بەڕێزانەی ناویان نووسیوە: گەشە دارا، هاوڕاز خۆشناو، رفيق صابر، سیوەیل عثمان، سەردار رشيد، سالار محمود، دانا سعيد صوفي، خليل عثمان، حاكم ڕزگار، حمە سعيد، هاژە سلێمان، کەسی تر ماوە بیەوێ قسە بکات و ناوی نە نووسرابێ؟ نیە، زۆر سوپاس، گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره ئەو ماددەیە باس لە پێناسەی دەستەکە دەکات، من پێم باشە بەو شێوەیە بێ، (کەسایەتیەکی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕی و پسپۆری هەیە)، کە لە ماددەی شەشیش دا باس لە پسپۆری فەرمانگەکان دەکات، ئەوە زۆر گرنگە کە لە پێناسەکەدا ڕەنگ بداتەوە، چونکە کاتێ کە ڕژێمی بەعسی پێشوو ئەو ناوچانەی دابڕیوە و هەوڵی گۆڕینی دیموگرافی و زمانی کلتووری کوردستانی داوە، بە شێوەیەکی پسپۆری کردوویەتی، لەبەر ئەوە لە پێناسەکەشدا ئەوە دابنرێ زۆر باشە، لە بڕگەی دووەم منیش پشتگیری لێژنەی ناوخۆ دەکەم، سەبارەت بەوەی کە نووسینگەی لە پارێزگاکان و ناوچە جێ ناکۆکەکان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار هاوڕاز خان، فەرمووو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ أحمد حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ماددەی (2) بڕگەی (1) کە نووسراوە لە ڕووی کاگێڕییەوە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەلکێ، من پێم باشە بەڕاستی سەر بە پەرلەمانی کوردستانەوە بێت، ئەویش بەڕاستی لەبەر گرنگی و هەستیاری دەستەکە، کە زۆر گرنگە، ئەوە بەشێك نیە وەکو وەزارەتێك پەیوەندی بە بەشێکی ئیشەوە هەبێ، پەیوەندی بەکۆی هەموو کوردستانەوەیە، مەسەلەیەکی زۆر حەساسی لەبەر دەستدایە، لە ڕووی کار و بڕیارەکانەوە، بەڕاستی زۆر گرنگە، زۆر هەستیارە، بۆیە من پێم باشە سەر بە پەرلەمانی کوردستانەوە بێ، بڕگەی دووەم لە ماددەی دووەم، نووسینگە لە پارێزگاکانی تر، من لەگەڵ ئەوەدام بەڕاستی ئەو پەیوەندیدارە، نووسینگەی لە پارێزگاکانی پەیوەندیدار هەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د. رفیق.

بەڕێز د. رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە لە (2) بڕگە پێك هاتووە، لە ڕووی تەکنیکیەوە پێموایە باشترە لە جیاتی یەکەم و دووەم، بە ژمارە بنووسرێ (1)، (2)، چونکە ماددەکانی تر، دواتر کە چەند بەشێك بن، بە ژمارە نووسراون، نەك بە حەرفی یەکەم و دووەم، لەو دوو بەشەی ئەو ماددەیەدا، دوو جار دووبارە کراوەتەوە کە بارەگاکەی لە هەولێری پایتەختی هەرێم دەبێ، زیادەیە بە بۆچوونی من دووجار لە یەك ماددەدا ئەوە دووبارە بکرێتەوە، بۆیە لە بەشی یەکەمیاندا باشترە ئەوەیان هەڵبگیرێت، هەر ئەوەی بەشی دووەم بمێنێت، لەگەڵ ئەو پێشنیارەی کە کرا، بەوەی کە لە پارێزگاکانی دیکەی هەرێم و ناوچە جێ ناکۆکەکان بتوانێ بارەگا بکاتەوە، لە هەمان کاتدا، ناکرێ بەس لە ڕووی ئیدارییەوە سەر بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێ، یان لە ڕووی ئیدارییەکەوە لابرێت، بلکێندرێ بە سەرۆکایەتی وەزیران، واتە وەکو هەر وەزارەتێکی تر

ئەوە دەبێ، لە ڕووی ماددی و دارایی و هەموو شتێك، یان هەر وەکو دەزگایەکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران دەبێ، یاخود ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی، کە کەسایەتی مەعنەوی خۆی و سەرچاوەی دارایی تایبەت بەخۆی دەبێ، یان بودجەی تایبەت بەخۆی دەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە بڕگەی دووەممان هەیە، بە عەرەبیەکەی نووسراوە، لایەنە زمانەوانیەکەیە، (یکون مقر الهیئة الرئیس) بە عەرەبی پێی دەڵێن (جملة رکیکة)، یان بڵێین (یکون مقر الهیئة الرئیسیة)، یان (یکون مقر رئاسة الهیئة في أربیل)، ئەوە بەنیسبت جوملەکەیە، (ویجوز لها فتح مکاتب في المحافظات) لە جیاتی (أخری) پێم باشە ببێتە (في المحافظات المعنیة) پێم باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سەردار، فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە دەستە سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕی خۆی هەیە، بەڵام پێمان باشە هەمان قوەت و هەمان دەسەڵاتی ئەو وەزارەتەی پێشووی هەبێ کە تەنزیمی کارەکانی بەینی هەرێم و ناوەندی دەکرد، بە نیسبەت نووسینگەشەوە، جگە لە هەولێر پێمان باشە لە ناو کەرکووك دا لە ڕاستیدا نووسینگەیەکی مەیدانی هەبێ بۆ موتابەعە کردنی کارەکانی دەستە، بە تایبەتی ماددەی (140)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سالار محمود.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەوەی پەیوەستە بە مەسەلەیەکی گرنگ لەو ماددەیە، یان لە بڕگەی یەکەمی ئەو ماددەیە ئەوەیە، جگە لە کێشە یاسایی و دەستووریەکان، کێشەیەکی تر هەیە کە خەڵکی ناوچەکانی کێشە لەسەر پێوە دەناڵێن، ئەویش مەسەلەی کەمی خزمەتگوزارییە، لە ڕاستیدا ئەگەر ئێمە تەماشا بکەین، بە حوکمی ئەو دۆخەی کە لە دوای پرۆسەی ئازادی عێراق کەوتۆتەوە، پرۆژە و مەشاریعی خزمەتگوزاریی و ئاوەدانکردنەوە بە نیسبەت جنوب و ناوەڕاستی عیراق، لە بەصراوە بە گەرمی دەست پێ دەکات، کە دێتە ناوچەکانی کێشە لەسەر ئەو ئاوڕدانەوەیە سارد دەبێتەوە، بە داخەوە لە هەرێمی کوردستانیش دا، لە زاخۆوە دەست پێدەکات بە گەرم و گوڕی پرۆژەکان و خزمەتگوزارییەکان، دەگاتە ناوچەکانی کێشە لەسەر

کەم دەبێتەوە، بۆیە گرنگە ئەو دەستەیە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێ، چونکە دەزگایەکی تەنفیزییە، نەوەکو پەرلەمانی کوردستان، بەڵان من خاڵێك ئیزافە دەکەم، کاتی خۆی ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان، لە ناونانی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستاندا پێشنیارێك کرا کە لیژنەیەکی کاتی بە ماددەی (140) و ناوچە کێشە لەسەرەکان بکرێتەوە، هیوادارم گفتوگۆی ئەو پرۆژەیە ببێتە بیر هێنانەوەیەك بۆ پەرلەمانی کوردستان، کە ئەوە کاتی هاتووە، مەسەلەیەکی گرنگە، سەبارەت بە ئەو مولاحەزەیەی کە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی داویانە، سەبارەت بە داڕشتنی ڕستەی کۆتایی لە ماددەکە دەڵێ: (دەشێ نووسینگە لە پارێزگاکانی هەرێم و ناوچە جێ ناکۆك لەسەرەکان بکاتەوە)، تەصەورم وایە دەستەواژە یان وشەی دەشێ، (یجوز) زۆر ئیلزامی نیە، بە تایبەتی بۆ پارێزگاکانی هەرێم ئەگەر مەسەلەیەکی ئاسایی بێ، من ڕام وایە پێویستە بۆ ناوچەکانی کێشە لەسەر نووسینگە هەبێت، بکرێتەوە، چونکە خەڵکی ناوچەکان کە لە ڕووی ئیدارییەوە، لە ڕووی مالیەوە، لە بواری ترەوە، کە پەیوەندیان بە ئەو دەستەیەوە دەبێ، پێویست ناکات بێنە ناوچەکانی تر، لە شوێنی خۆیاندا بتوانن کاروبارەکانیان بەڕێوەببەن، ئەوەش هەنگاوێکە بۆ خزمەتکردنی ئاراستەی ئیحتیواکردنی ئیدارەی هەرێمی کوردستان بەسەر ئەو ناوچانەدا، من لێرەدا ئەگەر فورسەت هەبێ وەکو تەوصیات، یان وەکو پێشنیارێك لە کۆتایی ماددەکەدا بێ، یان هەر لێرەدا بێ، ئەوە بخرێتە ڕوو کە کاتی خۆی ئێمە لە بودجەی ئەو ساڵی هەرێمی کوردستاندا مەسەلەی صندووقێکی تایبەتمان بۆ کەرکووك و ناوچە کێشە لەسەرەکان دەستنیشان کرد....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئێستا لە ماددەکە دەرمەچوو، ئەگەر هاتە جێیەکی تر، لە پاشان دەتوانی شتێك پێشنیار بکەی، ئەگەر لێت وەربگیرێ، بەس ئێستا لەسەر ئەو ماددەیە، دەقیق لەو ماددەیە، ئەو شکلەی هاتووە، ئەو مولاحەزانەی جەنابت دات، پێت باشە، یان ئیزافە بکرێ، لابدرێ، سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێ، تکایە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها تەرکیز دەکەمەوە سەر ئەو وشەی کە پەیوەستە بە کردنەوەی نووسینگە لە ناوچەکانی کێشە لەسەر، لە جیاتی (دەشێ)، (پێویستە) دابندرێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار دانا سعید، فەرموو.

بەڕێز دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە، یەکێکیان لەسەر شوێنی بارەگای سەرەکییە کە ئیشارەی پێدراوە لە هەولێر بێ، من پێم باشە لە ئێستاوە لە یاساکە دیاری نەکرێ کە ئیلزامی بێ دەبێ هەولێر بێ، لەوانەیە لە ئایندەدا ئێمە پێویستمان بەوە هەبێ ئەو کۆمسیۆنانەی یاخود ئەو دەستانەی دروست دەکرێن، لەوانەیە پەرتیان بکەین

لەسەر پارێزگا جیاجیاکانی کوردستان دا، بۆ نموونە دەکرێ لە ئاینده دوو لەو دەستانە لە دهۆك بکرێنەوە، سێ دانەی لە سلێمانی بکرێتەوە، یەعنی مەبەستم ئەوەیە ئیلزام نەکرێ، کە دەبێ شوێنی بارەگای سەرەکی تەنیا دەبێ لە هەولێر بێ، ئەوە تێبینی یەکەم، تێبینی دووەم لەسەر ئەوەیە ئایا تا چەند یاساییە ئەوە کە دەزگایەك کە سەر بە حکومەتی هەرێمی کوردستانە، دەتوانرێ لە ناوچە جێگە ناکۆك لەسەر بکرێتەوە؟ ئایا ئەوە پێویستی بە جۆرێك لە تەنسیق نیە لەگەڵ حکومەتی مەرکەزی؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار خلیل عثمان.

بەڕێز خلیل عثمان حمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر لە برادەران مولاحەزەکانیان باس کرد، بەڵام من پێموایە هەروەکو لە پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایی دا هاتووە، ئەگەر قەرارە ئەوە ڕەئیسی هەیئەکە بە پلەی وەزیر بێ، کەواتە جوملەی ئاخیری (ترتبط إدارياً برئاسة مجلس الوزراء)، ئەوە تەحصیل حاصلە، تێبینیەکەی تریشم لەسەر ئەوەی کە نووسینگە لە پارێزگاکانی تر بکاتەوە، من لێرە پرسیارێك لە لیژنەی یاسایی دەکەم، ئایا بە پێی دەستووری عیراقی تەعارووز دروست ناکات؟ ئێمە نووسینگەیەکی، دەستگایەکی هەرێمی کوردستان لەو شوێنانە بکەینەوە کە ناکۆکیان لەسەرە، من پێشم خۆشە ئەوە وردتر بکرێتەوە لەوەی کە ئەو نووسینگانە کە دەکرێنەوە، بۆ ئەوەی لە ڕۆتینیات و هین بە دوور بن، من پێموایە لە ناوچەکانی تەماس بە ناوچە کێشە لەسەرەکان بن، لە جیاتی ئەوەی کە لە مەرکەزی محافەزەی سلێمانی بێ، یان لە مەرکەزی محافەزەی دهۆك بێ، یا لە مەرکەزی محافەزەی هەولێر بێ، پێموایە لەو ناوچانە بن کە تەماسیان هەیە، دەتوانرێ لە کەلار، لە چەمچەماڵ، لە نزیك مەخموور، یاخود لە سنووری محافەزەی موصلیش، سنووری محافەزەی دهۆکیش، لەو سنوورە بێ کە تەماسیان لەگەڵی هەیە، من پێموایە نووسینگەکان لەوێ بکرێنەوە کە دەتوانم بڵێم ئەوە هەم لە ڕووی ئیدارییەوە، هەم لە ڕووی کەمکردنی ڕۆتینیاتەوە، لە ڕووی تەکالیفی ماددییەوە، من پێموایە دەشتوانن باشتر مەعلومات لەسەر ناوچە جێ ناکۆکەکان کۆ بکەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار حاکم ڕزگار، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت فەقەرەی یەکەمی ئەو ماددەیە، کە دەڵێ: (تتمتع بالشخصية المعنوية)، ئیتر ئەوە لە وێدا خۆی زیمەی مالی موستەقیلی هەیە، یەعنی پێموایە کافیە ئەوە، ئەوە هەیئەکە، پەیوەندیەکەی بە مەجلیسی وزەرا شتێکی باشە هەر لەو نەصەدا باس بکرێت، فەقەرەی دووەمی، پێموایە ئێمە کەلیمەی موحافەزەی (أربيل عاصمة الإقليم) زیادە، هەر بڵێین: (مقر الهيئة في مدينة أربيل)، چونکە موحافەزەی ئەربیل هەموو

قەزا و ناحیە و دایر مادایر هەمووی دەگرێتەوە، ئەگەر بڵێی: (في مدينة أربيل)، بشكرێ نەقل بكرێتە سەر بڕیارێك لە مەجلیسی وزەراوە، ئەو موجالەی بدەیتێ، فەقەرەی سێیەمیش، بڵێ: بۆی هەیە مەكاتب بكاتەوە لە (المناطق المستقطعة) لە قەوسێكدا (المتنازع عليها)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار حمە سعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەی یەكەم پێموایە ئەو دەستەواژەی كە لە نێوان دوو كەوانەكەدایە، وەك ئەوەی لێیێ كە ئیقراری لەسەر كرا، ئەوە یەك، دوو: ئەو بارەگایەی لە هەولێر بێ پێویست ناكات، هەروەها ئەوەی دەڵێ لە ڕووی كاگێڕییەوە، ئەوەش نەبێ، هەر بە موتلەقی بوترێ: سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێت، خاڵێكی تر، بارەگای سەرەكی دەستە لە هەولێری پایتەخت دەبێ، دەبێ بوترێ: دەبێت نووسینگە لە پارێزگاكان یان ناوچە دابڕاوەكان، من پێموایە ئەوە، ئەو ناوچە دابڕاوانە قەزا و ناحیەی زۆرن، یەعنی ڕۆتینیاتێكی زۆر دەكات، هەر لە محافەزە پەیوەندیدارەكان بێ باشە، یەعنی لە پارێزگاكان بێ، ئیتر ئەو هەموو قەزا و ناحیە و نووسینگەی بۆچییە؟ ئەو هەموو تەكالیفی ماددییە و ئیداری و ڕۆتینیات و ئەو شتانە، بەس لە پارێزگا پەیوەندیدارەكان بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار هاژە خان، فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی بڕگەی دووەم لە ماددەكە، پشتگیری لە ڕای هەردوو لێژنەی یاسایی و ناوخۆ دەكەم، بەڵام بەپێی پێویست ئەو نووسینگەیە لە ناوچە دابڕاوەكان، یان ناوچە ناكۆكی لەسەرەكان بكرێتەوە باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ڕەئیتان دەربارەی موداخەلەی ئەو بەڕێزانە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە پێشنیاری ئەندامانی بەڕێز، یەك لەو تێبینیانە باسی لەوە كرد كە وشەی پسپۆڕی زیاد بكرێ، گەشە خان بوو وابزانم، لە پاڵ شەخصیەی مەعنەوی، شەخصیەی مەعنەوی دەستەواژەیەكی یاساییە، پێویست ناكات باس لە پسپۆڕی بكرێ لێرە، دواتر لە ماددەی پێنج كە باس لە مەرجەكانی ئەو كەسەی سەرۆكی دەستە كرایە، ئەو مەرجانە باس كرایە كە بڕوانامەی هەبێ و چەند ساڵ خزمەتی هەبێ، ئەوە لە

مـادده (5) بـاس كرايـه، سـەبارەت بـه دووبـاره كردنـەوه لـه پـرۆژه ياساكه لەلايـەن ئەنجومـەنى وەزيـران پێشكەشی پەرلەمان كرايه، دووجار باس لەوه كراوه مەقەڕی بارەگای له هەولێر دەبێ، ئەوه له بڕگـه يـەك لادەبەين، تەنها له بڕگه دوو بمێنێتەوه، زۆر باس لەوەی كرا مەقەڕی دەسته، بارەگـای لـه چ شـوێنێك بـێ؟ لـه چ پارێزگايـەك بـێ؟ بـەڕێزان وشـەی رەئيسـی لادەدەيـن، چونكه بارەگـا هەيـه، لـه هـەولێر دەبـێ وەكـو پايتەخت، ئەوی ديكه كه له شوێنەكانی تر دەكرێتـەوه، ئـەوه بارەگـا نيـه، ئـەوه نووسـينگەيه لـه پرۆژەكـه هاتووه، بۆيه وشەی ڕەئيسی، ياخود سەرەكی، پێشنيار دەكـەين ئـەو وشـه لابـدرێ، تـەنها وشـەی مەقەرەكـه بمينێتەوه، ئەوان پارێزگاكان تەنها نووسينگەيه، باس لەوه كرا تێبينيەكان زۆر لەسەر ئەوه بوو كردنـەوەی نوسينگه له پارێزگاكان بەڕێزان ئەوه له دەسەڵاتی دەستەيه، خۆی بڕيار دەدا له چ شوێنێك پێويسته، ئێمه له لێژنەی ياسايی پێشنيارى ئەوەمان كرد كه له پارێزگاكانی هەرێم و شوێنەكانی تر كـه كێشـەی لەسـەره، ناكۆكی لەسەره، لەوێش زياد بكرێ، بـەڵام شـوێنەكان ديـاری نـەكرێ، ئـەو وردەكارييـه لـه نـاو ئـەو قانونـه دەسەڵاتی دەستەيه، خۆی بڕيار دەدا له چ شوێنێك پێويسته نووسينگه بكاتەوه؟ شاره، محافەزەيـه، قەزايـه، ناحيەيه، با ئەو دەسەڵاته بدەينه دەسته، ئەو شوێنه كه دياری كرا، دياری بكات له چ شوێنێك پێويستی به نووسينگەيه بيكاتەوه، سەر به پەرلەمان بێ يان سەر بـه ئەنجومـەنی وەزيـران بـێ؟ ئـەوەش پێشـنيار كـرا، بەڕێزان ئەوه وەك كاك سالاريش ڕوونی كـردەوه، جيهـازێكی تەنفيزييـه، باشـتر وايـه سـەر بـه ئەنجومـەنی وەزيران بێ، ئەوەی گـرنگتره لێـره ئەركـەكانی دەسـتەيه، واجيبـەكانی، مەهامـەكانێتی كـه لـه دەسـته بـاس كرايه، لەوێ زياتر ئەو شته ڕوون دەبێتەوه كه ئەركی دەسته چيه؟ بۆيه سەر به ئەنجومەنی وەزيران بـێ، بارەگـای دەسـته لـه چ شـوێنێك بـێ؟ لـه هـەولێر بـێ، لـه شـوێنێكی تـر بـێ، بـەڕێزان هـەولێر پايتـەختی كوردستانه، دووباره تەئكيد لەسەر ئەوه دەكەمەوه، كه زياتر ئەركەكانی دەسـته گرنگـه، نـەك موناقەشـەی ئـەوه بكـەين لـه چ شـوێنێك بـێ؟ هـەموو بەشـێكن لـه كوردسـتان، بـەڵام لەبـەر ئاسـانی ئـيش و كارەكـان ئەنجومەنی وەزيران له هەولێره، له پايتەختـه، وەزارەتـەكان لێرەنـه، ئـەو جيهـازەش سـەر بـه ئەنجومـەنی وەزيرانه، پەيوەندی دەبێ لەگەڵ وەزارەتەكان، بۆ ئاسانكاری ئيش و كارەكان باشتر وايـه مەقـەری بارەگاكـه له هەولێر بێ وەكو پايتـەخت، كردنـەوەی نووسـينگه تـەعاروز لەگـەڵ هـيچ شـتێك ناكـات، كـه لـه ناوچـه دابڕاوەكان، ئەو ناوچانەی كێشەيان لەسەره بكرێتـەوه، هـيچ تـەعاروزێك نيـه، بـه باشـی دەزانـين وەكـو لـه ڕاپۆرتی لێژنەی ياسايی هاتووه، پێشنياری ئەوه كراوه لەو ناوچانه دەسـته خـۆی دەسـتەڵاتی ئـەوەی هـەبێ بيكاتەوه، شەخصی مەعنەوی ئايا پێويستی به ئيستيقلالی مالی و ئيـداری دەكـات؟ ئـەوه شـتێكی ئيدارييـه بۆ تەئكيد كردنەوه تەنها، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا صياغەی ئەخيرتان به چ شێوەيەكه؟

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەيی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً: تؤسس بموجب هذا القانون هيئة بإسم الهيئة العامة في إقليم كردستان للمناطق المتنازع عليها، تتمتع بالشخصية المعنوية و الإستقلال المالي و الإداري، و ترتبط إدارياً برئاسة مجلس الوزراء.

ثانياً: يكون مقر الهيئة في أربيل عاصمة الإقليم و يجوز لها فتح مكاتب في محافظات الإقليم و المناطق المتنازع عليها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێرە موداخەلە زۆر هەبوو بە مەجلیس وزەراوە ڕەبت بێ، لە ناو قانونەکەش بە (رئاسة مجلس الوزراء) هاتووە، ڕەئیتان لەسەر ئەو نوقتەیە ڕوون بکەنەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ جیاوازییەکی نیە ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە کێشە نیە، پەرلەمان چۆن بڕیار دەدا؟ ئێمە لاریمان نیە، هەروەك لە مادده (3) باس لە ئەرکەکانی، لە مەهامی ئەو دەستەیە دەکات، بۆ ئەوەی تا ئەو دەستەیە بتوانێ بە ڕێك و پێکی ئەنجامی بدا، هەر وەك لە پرۆژەکەی حکومەت دا هاتووە، (ترتبط إدارياً برئاسة مجلس الوزراء)، بۆ ئاسانکاری ئیش و کارەکان، ئەو ئەنجومەنە کە بە چ شێوەیەك کۆدەبێتەوە، کۆبوونەوە دەکات، ئایا سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێ؟ یاخود ئاسانکارییەکە لەوەدایە سەر بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لەبەر کەمی ژمارەی ئەندامانی، نەك ئەنجومەن کۆببێتەوە، هەر وەك لە پرۆژەکەی حکومەت هاتووە، سەر بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێ، ئیش و کارەکان بە ڕێك و پێکتر و ئاسانتر، کەمکردنەوەی ڕۆتین بەڕێوە دەچێ، بۆیە پشتگیری لە پێشنیارەکە دەکەین، هەر وەك لە پرۆژەکەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامیە؟ ئەگەر نیزامیە باشە، بەڵام شەرح خەڵاص بوو، ڕجائەن نیزامی نیە، دەرگا دەکرێتەوە دەبێ بە هەموویان بڵێم بەڕێزان کێ دەیەوێ قسە بکات ناوتان بنووسم، تکایە، دەباشە کەرەمکە.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو صیاغەیەی کە ئێستا پێشکەش کرا، بەڕێز لێژنەی یاسایی خوێندییەوە، کە عەرەبیەکەی ئەو شێوەیە بوو، (بموجب هذا القانون تشكل هيئة بإسم الهيئة العامة في إقليم كوردستان)، ئەگەر بەو شێوەیەی کە خوێندتانەوە، (تشكل في إقليم كردستان هيئة بإسم) ئەوە، چونکە ئەگەر سبەینێ تابلۆ دەنووسرێ، بۆ ئەو دەستەیەی کە پێك دەهێنرێ، ئەگەر ببێ بە مادده یاسایی بەو شێوەی کە پێشنیاز کرا، دەبێ هەر هەمووی بنووسرێ، (إقليم كردستان)یش بنووسرێ تیایدا، یەعنی من حەز دەکەم جارێکی تر بۆمان بخوێنێتەوە، یەعنی نەچێتە ناو ناو، ئیقلیمی کوردستانەکە نەچێتە ناو عینوانی دەستەکەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی ڕەئیتان لەسەر ئەو نوقتە نیزامییە؟

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی هەرێمی کوردستان هاتووە، هەر وەك لە ناوی پرۆژە یاساکەش کە هەموار کرا لەسەر پێشنیاری بەڕێزتان، لەوێش ناوی هەرێمی کوردستان باس کرایە، (مشروع قانون الهيئة العامة في إقليم كوردستان للمناطق المتنازع عليها)، ئەگەر لە بەینی دوو کەوانەکە بێ، یان پێش کەوانەکە بێ، ئەوە هەر مەبەست لە دامەزراندنی هەیئە، ئێمە دەسەڵاتمان ئەوەیە لە هەرێمی کوردستان هەیئەکە دابمەزرێنین، هیچ جیاوازی نیە، فەرقی نیە، لە عینوانەکە هەیە، لە ناو کەوانەکەش، لە مادده دووشدا هاتووە، هەرێمی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتە نیزامیەکەی د. صباح، ئێمە لە بانەوە عینوانەکەمان گۆڕی، (مشروع قانون الهيئة العامة في إقليم كردستان للمناطق المتنازع عليها)، ئەوەی خوارەوەش وای لێ بکرێت، لەسەرەوە شتێکمان داناوە لەخوارەوە شتێکی ترمان داناوە، ئەوە غەڵەتە، دکتۆرە ڕۆژان، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:-

اولاً:- تؤسس بموجب هذا القانون هيئة باسم(الهيئة العامة في اقليم كوردستان للمناطق المتنازع عليها) تتمتع بالشخصية المعنوية والاستقلال المالي والاداري، وترتبط ادارياً برئاسة مجلس الوزراء.

ثانياً:- يكون مقر الهيئة في اربيل عاصمة الاقليم، ويجوز لها فتح مكاتب في محافظات الاقليم والمناطق المتنازع عليها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا بەڕێزان بەو شێوەیە دەیخەینە دەنگەوە، کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، زۆر سوپاس کێی لەگەڵدا نیە؟، یەك کەسی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

دەستەی گشتی ئەم ئەرکانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی مادده دەستوورییەکانی پەیوەندیدارن بە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان لەنێوانیاندا پیادەکردنی حوکمەکانی ماددەی(140)ی دەستووری عێراقی فیدرال بەهاوکاریی کردن و هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان و لە ناویاندا لیژنەی جێبەجێ کردنی ماددەی(140)ی دەستوور.

دووەم: هەماهەنگی و هاریکاریی کردن لەڕێگەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە لەگەڵ دەستەڵاتەکانی فیدرالی لەهەموو کارێکی پەیوەندیدار بێ بەدابین کردنی مافەکانی گەلی کوردستان بۆ دووبارە نەخشەکێش کردنی سنووری کارگێڕیی هەرێم و لابردنی ئاسەوارەکانی سیاسەتەکانی پاکتاو کردنی ڕەگەزیی و بەعەرەب کردنی و کۆچ پێ کردنی بەزۆر.

سێیەم: هاریکاریی وهەماهەنگی کردن لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکان بۆ ئەنجامدانی کارەکانی پەرەپێدانی ناوچە دابڕاوەکان لەهەرێم و بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی پرۆژەکانی کە تێیان دایە.

چوارەم: ڕێکخستن و بەدواداچوونی کاروباری کۆچ پێکراوان ودەرکراوان.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمە كريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

تتولى الهيئة المهام التالية:

اولاً: متابعة تنفيذ المواد الدستورية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها وبضمنها تطبيق احكام المادة(140)من دستور العراق الاتحادي بالتعاون والتنسيق مع الجهات ذات العلاقة وبضمنها لجنة تنفيذ المادة(140)من الدستور.

ثانياً: التنسيق والتعاون من خلال رئاسة مجلس الوزراء مع السلطات الاتحادية في كل ما يتعلق بضمان حقوق شعب كوردستان لأعادة رسم الحدود الادارية للاقليم وإزالة آثار سياسات التطهير القومي والتعريب والترحيل القسري.

ثالثا: التعاون والتنسيق مع الوزارات ذات العلاقة لأعمال تطوير المناطق المقتطعة من الاقليم ومتابعة تنفيذ المشاريع فيها.

رابعاً: تنظيم ومتابعة امور المهجرين والمرحلين.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەئیدی ماددەکە دەکەین، بەڵام چەند تێبینیەکمان هەیە، یەکەم: دیارە دووبارە کردنەوە لەماددەیەکی یاسایی زۆر زۆر پەسەند نیە، بۆیە ئەو (140)ەی کە لە کۆتایی ماددەکەدا هاتووە، ئێمە لامان بردووەو وشەی (اعلاه)مان بۆ ئیزافە کردووە، لەباتی (140)ەکە، دووەم: بەنیسبەت فەقەرەی چوارەم، ئێمە وشەی ئیدارەمان زیاد کردووە، واتە دەبێت بە (تنظيم ومتابعة وإدارة شؤون المهجرين

والمرحلين) بەنیسبەت فەقەرەیەکی تر کە ئیزافیە، ئـەویش ئەوەیـە کـە دەسـەڵات دەدات بـەم دەسـتەیە بـۆ ئـەوەی بتـوانێ پـڕۆژە خزمەتگوزارییـەکان لەناوچـە ناکۆکـەکان جێبـەجێ بکـات، خامساً: (تنفیـذ المشـاریع الخدمیة في المناطق المتنازع علیها)ئەمە هەموو تێبینیەکانی ئێمەیە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لیژنەی ناوخۆ ڕەئیتان.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەکـەمان سـەبارەت بـەماددەی سـێیەم، پێشـنیار دەکـات لـە بڕگـەی دووەم، زیـان لێکـەوتووانی بـۆ زیـاد بکرێت، بکرێت بە (دووەم: هەماهەنگی و هاریکاریی کردن لەڕێگەی سـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیرانـەوە لەگەڵ دەستەڵاتەکانی فیدرالی لەهەموو کارێکی پەیوەندیدار بێ بەدابین کردنی مافەکانی گەلی کوردسـتان بۆ دووبارە نەخشەکێش کردنی سـنووری کـارگێڕیی هـەرێم و لابردنـی ئاسـەوارەکانی سیاسـەتەکانی پاکتـاو کردنـی ڕەگـەزیی و بەعـەرەب کردنـی و کـۆچ پـێ کردنـی بـەزۆر و قـەرەبوو کردنـەوەی زیـان لێکـەوتووان. بڕگەی پێنجەمی بۆ زیاد بکرێت بەم شێوەیە(پێنجەم: سەرپەرشتی کردنی دیـاریکردن و جێبـەجێ کردنـی پڕۆژە خزمەتگوزارییەکان کەلە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ئەنجام دەدرێت) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێت قسە بکەن ناویان دەنووسین، فەرموون، (شاهۆ سەعید، سـۆزان شـهاب، ئەڤین عومەر، ئارام قادر، عمر عبدالعزیز، بـەفرین حسین، تـارا ئەسـعەدی، پـەروین عبـدالرحمن، بیریڤـان سەرهەنـگ، ئاسۆ کەریم، عبدالله مەلا نوری، حاکم رزگار، سەمیرە عبدالله، گۆران ئازاد، سـالار محمـود، رفیـق صابر، صباح بیت الله، نـەریمان عبـدالله، کـاردۆ محمـد، ئاشـتی عزیـز، گەشـە دارا حفیـد، عومـەر هـەورامی، عومەر نورەدینی، شلێر محمد نجیب، حسن محمد) کاك شاهۆ فەرموو.

بەڕێز د. شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەو پێیـەی لـە مـاددەی دووەم لـە پێناسـەی دەسـتەکەدا هـاتووە، کـە ئـەم دەسـتەیە خـاوەنی کەسـایەتی مەعنەوییەو سەربەخۆیی دارایـی هەیـەو پەیوەنـدی ڕاسـتەوخۆی بـە ئەنجومـەنی وەزیرانـەوە هەیـە، واتـە بـاڵاترین دەسـتەیە کـە سـەر بـە هـەرێمی کوردسـتانەو لـەو ناوچـانەدا کـار دەکـات، بۆیـە لـەدیاری کردنـی مەهامەکان و لە دیاریکردنی ئەرکەکانیدا کەلە ماددەی سێیەمدا هاتووە، لەڕووی مەنتقیەوە وادەخوازێ کە هـەموو دامودەزگـا ئیدارییـەکان هـەموو ئـەو پارانـەی کـە لـە بودجـەی گشـتی هـەرێمی کوردسـتان بـۆ ئـەو ناوچانە سەرف دەکرێن لەڕێگای ئەم دەسـتەیەوە بێـت، یـاخود لـە ژێـر سەرپەرشـتی ئـەم دەسـتەیەدا بێـت، ئەوەشمان لەبیر نەچێت لەکاتی موناقەشە کردنی بودجەدا باسمان لە ئیستیحداسی صندوقی پشتیوانی کرد

بۆ ناوچە دابڕاوەکان، بۆیە من پێشنیار دەکەم سەرباری پشتیوانی کردنم بۆ پێشنیارەکەی لیژنەی ناوخۆ و یاسایی، کە باسیان لەوە کرد ئەم دەستەیە سەرپەرشتی پرۆژە خزمەتگوزارییەکان بکات، من پێشنیار دەکەم برگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت، بەم شێوەیە بێت، (دەستە بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکاندا سەرپەرشتی صندوقی کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکان دەکات، هەروەها سەرپەرشتی هەموو دامودەزگاکانی هەرێم دەکات، کە لەو ناوچانەدا کار دەکەن، بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکاندا) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ پشتگیری کردنم بۆ هەردوو ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ، من لێرەدا تێبینی یەك شت دەکەم، ئێمە لەبڕگەی یەکەمدا نووسیومانە (متابعة تنفيذ المواد الدستورية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها)بەڵام لە سێیەم، جارێکی تر هاتووین وتوومانە (ثالثا: التعاون والتنسيق مع الوزارات ذات العلاقة لأعمال تطوير المناطق المقتطعة من الاقليم)ئێمە با جارێك بێین لەم یاسایەدا ساغی بکەینەوە دەستەواژەی (المتنازع عليها)بەکار بێنین یان (المقتطعة) بەکار بهێنین، ئەوەی من بیزانم لە دەستووری عێراقدا ئەو ناوچانە پێی دەتوترێت(المتنازع عليها)کەواتە دەبێت تەوحید بکرێت بەیەك موصتەڵەح کە لەگەڵ دەستووریش پێچەوانە نەبێت، سەبارەت بەو تێبینیەی لیژنەی یاسایی من حەز دەکەم تێبینیەك بدەم، لێرەدا دووبارە کردنەوەی ماددەی (140)لێرەدا ناوی ئەو لیژنە باڵایەیە کە بەداخەوە بەهەڵە نووسراوە، خۆی ناوی (اللجنة العليا لتطبيق المادة 140)نەك (لجنة تنفيذ المادة(140)من الدستور)، هەر خۆی ناوی (اللجنة العليا لتطبيق المادة 140)ناوە فەرمیەکەی ئەو دەستەیە ئەوەیە، بما انه (متابعة تنفيذ المواد الدستورية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها وبضمنها تطبيق احكام المادة(140)من دستور العراق الاتحادي بالتعاون والتنسيق مع كافة الجهات ذات العلاقة) وە بۆ تەئکید کردن من بە گرنگی دەزانم، چونکە هەموو ئەو پەیوەندییە لەڕێگای لیژنەی باڵای ماددەی (140) دەبێت، ئەو بڕگەیە لەو بابەتە حەزف نەکرێت بەڵکو ناوەکەی ئەو لیژنەیە بەڕاستی بنووسرێت، واتە (اللجنة العليا لتطبيق المادة 140)، من لەسەدا سەد پشتگیری ئەو پێشنیارەی کاك شاهۆ دەکەم، کە دەڵێت (تنفيذ المشاريع الخدمية في المناطق المتنازع عليها)، بەڵام ئایا ئێمە وەکو هەرێمێك دەتوانین ئەو جۆرە کارە بکەین لەشوێنێکدا کە هێشتا یەکلا نەبووەتەوە، لەژێر چەتری حکومەتی فیدراڵدایە، ئیشکالیەتی دەستووریمان بۆ دروست ناکات ئەو حاڵەتە، چونکە ئێمە ئەوسا وەکو هەرێم تەداخول لەکارێکدا دەکەین کە عائیدی فیدراڵە، بەڵام دەکرێت بە صیغەیەکی تر بێت، چونکە (تنفيذ والتعاون مع جهات ذات العلاقة لاعمال تطوير المناطق المقتطعة المتنازع عليها في الاقليم، ومتابعة تنفيذ المشاريع)لێرەدا جارێکی تر لە خاڵی پێنجەم بنووسینەوە،(تنفيذ المشاريع الخدمية في

المناطق المتنازع عليها) لێرە یەك مادده دووجار دووبارەی دەكەینەوە، لە سێیەم نووسراوە (متابعة المشاريع فيها)بۆ ئێمە خاڵێكی تر بنووسینەوە بەڵام دەتوانین تەئكیدی بكەینەوە (بالتنسيق مع الجهات ذات العلاقة) چونكە ئێمە بیرمان نەچێت دەبێ ئەو پەیوەندییەی نێوان هەرێم و فیدراڵ رێك بخرێت، نابێ كارێك بكەین كە بەدەر لە دەستوور بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەڤین خان، فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم، من لێرەدا ڕەئێكم هەیە لەسەر ئەوەی كە لە خاڵی یەكەم هاتووە، (بالتعاون والتنسيق مع الجهات ذات العلاقة) بەڕاستی بەڕەئی من ئەو وشەیە بگۆڕێت بكرێت بە (كافة الجهات)چونكە ئێمە ئەتوانین بەگۆڕینی ئەو وشەیە، ئەم دەستەیە دەست كراوەتر بكەین، تاكو نەك تەنها لەگەڵ ئەو لایەنانەی كە پەیوەستن یان لەگەڵ ئەو لیژنانەی كە پەیوەستن بەم كارانەوە، بەڵكو دەتوانین دەستی والآتر بكەین تاكو بتوانێ لەگەڵ لایەنەكانی تریشدا كار بكات، بەتایبەتی ئێمە هەموومان دەزانین لەو شوێنانە كێشەو ناكۆكیەكی زۆر هەیە، بۆیە بەڕای من بكرێت بە (كافة الجهات) نەك تەنها (مع الجهات ذات العلاقة) سەبارەت بە خاڵی دووەم، لێرەدا هاتووە (لأعادة رسم الحدود الادارية للاقليم) بەڵام نەهاتووە كە چۆن ئیعادەی ڕەسمی ئەو سنوورانە دەبێت دیاری بكات؟، واتە بەپێیی چ معیارێك دەكرێت؟، بۆیە من پێشنیار دەكەم بكرێت بە (رسم الحدود الادارية للاقليم وفق المعاير التأريخية والسياسية والجغرافية) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ايوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە مادددەی سێیەم پێشنیار دەكەم، بەزیاد كردنی بڕگەیەك، ئەویش دەستە هەماهەنگی بكات، لەگەڵ نوێنەرانی كورد لەئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، بە مەبەستی داكۆكی كردن لەناوچە دابڕاوەكانی كوردستان، وەك ئاشكرایە لەم خولەدا بەپێیی ماددەیەكی دەستووری كە كۆمەڵێك بڕگەو ماددەكانی دەستووری عێراق، ئەگەری زۆری هەیە كە گۆڕانكاری تێدا بكرێت، بۆیە پێم باشە ئەم بڕگەیە زیاد بكرێت بۆ ئەوەی لەگەڵ دەستەو هەماهەنگی تەواوی هەبێت، لەگەڵ نوێنەرانی كورد لەئەنجومەنی نوێنەران بۆ داكۆكی كردن لەناوچەكان بەپێی مادده دەستووریەكانی عێراق، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

کاك عومەر عبدالعزیز، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی سێیەم من سێ تێبینیم هەیە، وا دەزانم کە گرنگترین ماددەیە لەم پڕۆژەیە یاسایەدا، ڕەنگە موداخەلەی زۆرتر هەڵبگرێت، یەکەم: پێشنیار دەکەم بڕگەیەك ئیزافە بکەین، جەنابت دەزانیت یەکێ لەگرفتەکانی ئێمە لەسەر مەسەلەی ناوچە دابڕاوەکان لەسەر مەسەلەی وەسائیق و وەقائیع و سابت کردنە کە کێشەمان هەیە، یەعنی ئەو شتانەی کە ئێمە هەمانە بەقەناعەتی هەموو لایەکمان لەئاستی سەلماندنی ئەو ڕاستیانەدا نین کەخۆمان داکۆکی لێ دەکەین، دەبێ هەمووشمان ئیعتراف بەوە بکەین، کە کەمتەرخەمی زۆرکراوە لەم لایەنەوە، لەلایەنی دیکۆمێنت کردن وتەوسیق و بەڵگاندنی ئەو ڕاستیە مێژووییانەی کە کەسمان نکولیمان لێی نیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم بڕگەیەك ئیزافە بکرێت، بەم شێوەیە بێت کە واش دەزانم کاری سەرەکی دەستە گشتیەکەشە، (کۆکردنەوەو بەدیکۆمێنت کردنی بەڵگەنامە مێژوویی و یاساییەکان لەسەر کوردستانی بوونی ناوچە جێ ناکۆکەکان و گەیاندنی بەلایەنە پەیوەندیدارەکان) بەپێیی ئەو عیلاقاتانەی کەهەمانە بەپێیی ئەو سەردانانەی کەسەرۆکایەتی پەرلەمان و وەزیرە بەڕێزەکان و نوێنەرانی کورد لەبەغداد دەیکەن، هەمیشە گرفت ئەوە بووە کە نەمانتوانیوە ئەم ڕاستیانە بگەیەنین، بۆیە من حەز دەکەم بکرێت بە ئەرکێکی سەرەکی ئەو دەستەیە، دووەم: بەنیسبەت بڕگەی دوو، نووسراوە هەماهەنگی و هاریکاری کردن لەڕێگای سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە، من پێم باشە سەرۆکایەتی پەرلەمانیش تێدا بێت، چونکە ئەم مەسەلەیە بەعزێك بوعدی یاسایشی تێدەکەوێت، لەبەر ئەوە ئەو تەنسیقە لەنێوان سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیراندا هەبێت باشە، بۆیە پێشنیاردەکەم خاڵی دووەم وای لێبکرێت، (هەماهەنگی و هاریکاری کردن لەڕێگای سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران وسەرۆکایەتی پەرلەمانەوە لەگەڵ دەسەڵاتی فیدراڵ)، سێیەم: پشتگیری پێشنیاری لیژنەی ناوخۆ دەکەم کە ئەو بڕگەی پێنجەمە زیاد بکرێت، کەباسی سەرپەرشتی و جێبەجێ کردن دەکات، هەروەها پشتگیری پێشنیاری لیژنەی یاساییش دەکەم بۆ ئیزافە کردنی فەقەرەی ئیدارە، چونکە شتێکی فیعلی و عەمەلییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەفرین خان، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەماددەی سێیەم بڕگەی یەکەم، لەڕاستیدا کێشەی ئێمە کێشەی سنوور و جوگرافیایەکی سیاسیە کە پێویستە لەسەری پێك بێین، کە ئێمە سنوورمان هەبوو مانای وایە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بوونیان نامێنێ، بۆیە پێویستە بەجدی کار بکرێت بۆ دیاریکردنی ئەو سنوورە، سەبارەت بە دووبارە بوونەوەی

ماددەی (140)لە بڕگەی یەکەمدا، پێشنیار دەکەم لە کۆتایی دێڕی بڕگەی یەکەمدا ماددەی (140) بکرێت بەو مادده دەستوورییەی کە پەیوەندیدارە بە ناوچە جێ ناکۆکی لەسەرەکان، سەبارەت بە بڕگەی سێیەم، دەبێ حکومەتی هەرێم هاوکاری دانیشتوانی ئەو ناوچانە بکات، کە بەهۆی سیاسەتی ڕاگواستن لەناوچەکانی خۆیان دوور خراونەتەوە، عەرەبی هاوردە لەجێگەکەیاندا نیشتەجێ کراوە، ئێستا لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان نیشتەجێن، کار ئاسانی بکرێت بەمەبەستی گەڕانەوەیان بۆ زێدی خۆیان بۆ سەر موڵك وماڵی خۆیان، هەروەها دەستی خزمەتی زیاتر بگەیەندرێت بەو ناوچانە، لەڕێگای کارئاسانی کردن ئەویش بە زیاتر گرنگی دان بەبواری پەروەردەو فێرکردن، بۆ ئەوەی دانیشتوانی ئەو ناوچانە بەزمانی دایك ئاشنا ببن و زمانی نەتەوەی خۆیان بیر نەچێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تارا ئەسعەدی، فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین یاسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تێبینیەکەم لە دووەم بڕگەیە، کە دەڵێت(ثانیاً: التنسیق والتعاون من خلال رئاسة مجلس الوزراء مع السلطات الاتحادیة في کل ما یتعلق بضمان حقوق شعب کوردستان لأعادة رسم الحدود الاداریة للاقلیم وإزالة آثار سیاسات التطهیر القومي والتعریب والترحیل القسري) من نازانم تۆزێك وا تەماشای دەکەم، دەستەواژەکە زۆر دوورودرێژ و شتێکی ئینشائیە، تەنها ئیکتیفا بکەین تا ئەوەی دەڵێت ثانیاً: التنسیق والتعاون من خلال رئاسة مجلس الوزراء مع السلطات الاتحادیة في کل ما یتعلق بضمان حقوق شعب کوردستان) لەگەڵ (التطهیر القومي والتعریب والترحیل) چونکە ئیعادەی ڕەسمی حدودی ئیداری بۆ هەرێم ئەمە تەنها بە وتەیەك و بەقسەیەك ناکرێت، بەڵکو پێویستی بەزۆر شتە کە کاری بۆ بکرێت، ئەگەر ئێمە بەس بەوەندە تەماشای بکەین ئەوە تێدەگەین کە مەبەستمان لە ئیعادەی ڕەسمە، لە سێیەمدا هاوڕام لەگەڵ بەڕێز سۆزان خان، کە دەڵێت(ثالثا: التعاون والتنسیق مع الوزارات ذات العلاقة لأعمال تطویر المناطق المقتطعة) بەڕاستی لەپێشتریش هەر حەزم دەکرد ئاماژەی پێبکەم، (المقتطعة) لە ئیقلیم چونکە ئیقلیم خۆی تێیدا نەبووە، کە لەناو دەستووریش هەیەو دەڵێین ئیقلیم ئەمەیە کە ئێستا هەیە، یەعنی وا نەبوو لەناوی بێت ولێمان لابرابێت، لەبەر ئەوە (المقتطعة)بەتەسەورم دانەندرێت بەڵکو کێشە لەسەر یاخود (المتنازع علیه) بمێنێت، هاوڕام لەگەڵ ئەوەش کە (تنفیذ المشاریع الخدمیة) هەر بخرێتە سێیەم، وە پشتگیریش لە لیژنەی یاسایی دەکەم، لە هەرخاڵێك کە ئاماژەی پێ بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەروین خان، فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەڕای پشتگیریم بۆ هەردوو ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی وناوخۆ، بەنیسبەت ماددەی سێیەم بڕگەی یەکەم، من دەڵێم وابنووسرێتەوە(بەدواداچوون و ئامادەکاری) بۆ زیاد بکرێت، لەپێش جێبەجێ کردن، ئامادەکاری بەو مانایە کە خێزانی کورد هان بدرێت بگەڕێنەوە بۆ شوێنەکانی خۆیان، ئەوانەشی کە گەڕاونەتەوە محاوەلە بکرێت چۆڵی نەکەن، بۆ نموونە وەکو ناحیەی باقرت لە مەخموور، کە لەسەرەتای 2010وە تا ئێستا زۆربەیان گەڕاونەتەوە، وە لە ناحیەی دیبەگە تا ئێستا وەك پێشتر ئاوەدان نەکراوەتەوە بە هەموو گوندەکانیەوە، بەنیسبەت بڕگەی دووەم، هەماهەنگی و هاوکاری، لە ڕێگای هەر سێ سەرۆکایەتیەکەوە بکرێت، واتە تەنها ئەنجومەنی وەزیران نەبێت بەڵکو سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێت، چونکە هەر یەکێ لەم سەرۆکایەتیانە دەورو دەسەڵات وکاریگەری خۆیان هەیە، بەنیسبەت بڕگەی چوارەم، من پێشنیار دەکەم وا بنووسرێتەوە، هەوڵدان بۆ گەڕاندنەوەی کۆچ پێکراوان و دەرکراوان و ڕێکخستنیان وبەدواداچوونی پێداویستیەکانیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان ، فەرموو.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کە دەڵێیت بەدواداچوون بۆ جێبەجێ کردنی ماددەی (140) ی دەستووری عێراقی فیدرال جێبەجێ بکرێت، ئەوەندە بەسە، پێویست ناکات ئێمە ڕێگایان پیشان بدەین کە لەگەڵ کامە لیژنە ئیش بکەن لیژنەی (140)، ئۆتۆماتیکیەن ئەو دەستەیە دروست بوو، خۆیان پەیوەندی دەکەن بەو لیژنەیەی کە پابەندە بە لیژنەی ماددەی (140)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاسۆ کەریم، فەرموو.

بەڕێز بکر کریم محمد(ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من مولاحەزەم لەسەر بڕگەی چوارەمی ماددەکە هەیە، لە ئەصڵدا نووسراوە(چوارەم: ڕێکخستن و بەدواداچوونی کاروباری کۆچ پێکراوان دەرکراوان)، دواتریش لیژنەی یاسایی شتێکی بۆ ئیزافە کرد، ئەویش((تنظیم ومتابعة وإدارة شؤون المهجرين والمرحلين) نازانم بەڕاستی ئەگەر مەبەست ئەوانەیە کە ئێستا لەناو هەرێمدا دەژین چ مهجرین بن یان مرحلین بن لەڕووی ئیدارییەوە ئەوانە ئێستا ئەجهیزەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان خۆیان ئیدارەیان دەکەن، چۆن ئێستا ئەو دەستەیە بێت ئیدارەی ئەوان بکات، تەنزیم و موتابەعەکە قەیناکە، بۆیە ئەو پێشنیازەی کە پەروین خان کردی، بە بڕوای من لە جێگای خۆیەتی کەوای لێ بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عەبدووڵای مەلا نوری، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرەڕای ئەوەی كە پشتگیری بۆچوونەكانی دكتۆر شاهۆ دەكەم، بەڵام پێشنیار دەكەم ئەركی ئەوەی كە باسی صندوقی هاوكاری كردنی ناوچە دابڕاوەكانی كرد، من پێشنیار دەكەم وشەی سەرپەرشتی كردن بكرێت بە بەڕێوەبردنی صندوقی هاوكاری ناوچە جێ ناكۆكەكان، هەروەها پشتگیری ئەو پێشنیارەی مامۆستا عومەر دەكەم كەباسی ئەوەی كرد، لە زمنی ئەركەكاندا ئەو دەستەیە هەستێت بە كۆكردنەوەی هەموو ئەو بەڵگەنامانە، هەموو ئەو دیكۆمێنتانەی كە پەیوەندی بە تەعریب و تەبعید و تەبعیث و تەرحیلەوە هەیە، بۆ ئەوەی ئەمانە وەكو ئەرشیفێكی نیشتمانی بمێنێتەوە، چ بۆ خەڵكی توێژەر كەڕەنگە ئەوانە ئیستیفادەی لێبكەن، هەروەها بۆ خۆشمان كە هەر وەفدێك ویستی بیبینێ، چونكە تا ئێستا هەستەكەین ئەو بەڵگەنامانە بەشێوەیەكی پەرت و بڵاو لەلای هەندێك لایەنە، بۆیە باشتر وایە لە ئەرشیفێكی نیشتمانیدا كۆبكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز حاكم ڕزگار، فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە من هەست دەكەم، تەناسوقێك پێویستە، یەكەم: ئەم یاسایە خۆی هەدەف لێی ئەوە نیە كە دەستەیەك دروست بێت، هەدەفی تری هەیە، بەڕەئی من ئەم ماددەی سێیەمە، ئەهدافی یاساكەی تێدا باس بكەین، ئەگەر سەیری بڕگەكان بكەین تێكەڵاوییەك هەیە، لە بەینی مەهامی دەستەكەو ئەهدافی یاساكە، ئەهدافی یاساكە لە دروست كردنی دەستەكە گەورەترە بۆ خۆی، ئەگەر سەیری فەقەرەی دوو بكەین، ڕەنگە ئەوە بكرێت بە ئەهدافی یاساكە، فراوانی بكەین، تەنسیق و تەعاون لەگەڵ سوڵتاتی ئیتیحادی بۆ زەمانی حقوق و ئەو تەفاصیلانەی كەوا لەوەدا هاتووە، یەعنی ئەمە پێویستی بەدەستكارییەك هەیە، تا جیاكردنەوەیەك دروست بكرێت لێرەدا، دووەم: ئەو موتابەعەو تەنزیم و ئیدارەیە، هی مهجرین و مرحلین مەبەست كام مهجر و مرحلە، هي مناطق متنازع عليها یە یان ناوچەی تر هەیە؟، چونكە ئێستا لەهەموو شوێنەكانی عێراقەوە خەڵك هاتووە بۆ ئێرە، ئەگەر مەبەست لەوە بێت ئەمە ئیشی ئەو نیە، دائیرەیەكی تایبەت هەیە بەوانە، دائیرەی (المهجرين و الهجرة)دەبێ ئەوە جیا بكەینەوە، ئایا ئەمان ئیشی ئەوانە بگرنە

دەست کەلەناوچە جێ ناکۆکەکان هاتوون بەتەنها، خاڵێکی تر(المناطق المقتطعة) ئەویش مولاحەزەم هەیە لەسەری، من وام پێباشە فەقەرەی یەکەمی لە مەهامەکان، بەم جۆرە بێت، یەعنی فەقەرەی ئەهداف قانون ببێت بە ماددەیەك پێش مەهامەکان بێت و مەهامەکانیش ببن بە ماددەیەك، ئەگەر ئەهدافتان دانا بە ماددەی سێیەم با (متابعة تنفيذ مواد دستور جمهورية العراق المتعلقة بأهداف هذا القانون)لێرەدا زۆر شامل تر دەبێت وهەرچی ئەهداف یاساکە هەیە ئەمیش لێرەدا موتابەعەی تەنفیز کردنی ئەو مەوادە دەستووریانە کە پەیوەندیدارە بە ئەهداف یاساکەوە، لەبەر ئەوە مەتاتیەتێکی باش دەدات بە دەستەکە، کە دەسەلآتێکی باشی هەبێت، ئەگەرێت لەهەر شوێنێك مەوادی دەستوور هەبێت و پەیوەندیدار بێت بە ئەهداف یاساکەوە، دەستی والآتر دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سەمیرە خان، فەرموو.

بەڕێز سميرە عبدالله اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی سێیەم خاڵی سێیەم، (ثالثا: التعاون والتنسيق مع الوزارات والسلطات)، ئیزافە بکرێت بە ڕەئی من بەنیسبەت خاڵی چوارەم(رابعاً: تنظيم ومتابعة امور المهجرين والمرحلين) ئەوە ئیلغا بکرێت، چونکە دەستەکە کاتیە، با بەشێوەیەکی تر دابڕێژرێت، ئەویش ئەوەیە (تقديم التسهيلات اللازمة لعودة المرحلين الى مناطقهم الاصلية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار محمود، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەوەی پەیوەستە بە مەسەلەکانی ماددەی (140)کە هەر بەپێی ماددەی (140)ی دەستوور، لیژنەیەکی جێبەجێکار لە بەغداد دەستنیشان کراوە، ئەویش لیژنەی بالآی ماددەی(140)ە، لێرەو لەوێ هەوڵی جۆرو ناجۆر هەیە، بۆ ئەوەی بەدیل بۆ ئەو لیژنەیە بدۆزرێتەوە، کەجەنابیشتان سەرۆکی وەفدی پەرلەمانی کوردستان بوویت کاتێ چووینە بەغداد، لە موئتەمەری (هیل سلکی) ئەو هەوڵانەتان بەوازحی هەست پێکرد، بۆیە من ڕام وایە، ناوهێنانی لیژنەی جێبەجێ کردنی ماددەی (140) لە بڕگەی یەکەمدا، بخرێتە پێشەوە نەك لەدوای بڕگەکانی هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، ئەم دەستەیە کار لەگەڵ لیژنەی جێبەجێ کردنی ماددەی (140)بکات، لەگەڵ لایەنەکانی تر یان لایەنە پەیوەندارەکانی تر، خۆ ئەگەر ناوی لایەنە پەیوەندارەکانی تر نەهێندرێ، من تەسەورم وایە کارێکی ئیجابیە، چونکە تەنها لیژنەی جێ بەجێ کردنی ماددەی 140 دەست نیشان کراوە بۆ بەدواداچوونی هەموو ئەو کاروبارانەی پەیوەستە بە مەسەلەی ئاوارەکان و مەسەلەی ئەوانەی کە هێندراون و هەروەها من پێشنیاری جێ کردنەوەی

مەسەلەیەکی زۆر گرنگی تر دەکەم کە بەدرێژایی دروست بوونی ئەم لیژنەیە و بەدرێژایی دەنگدانی خەڵکی عیراق لەسەر دەستووری هەمیشەیی کە ئومێدی خەڵکی کوردستان لە ڕاستی دا بۆ ئەو دەستووره چڕکرابووەوەو بەشێکی زۆری لە ماددەی 140ی دەستووری، یەکێك لەو بڕگانەی کە پەیوەندی بە یەکلاکردنەوەی کێشەکانی نیزاعاتی مولکیەوە هەیە، وە یەکێك لە ئیجرائاتەکان دروست کردنی هەیئەتێك بووە لە کاتێك بە پێی ئامار ئەو هەیئەتە تا ئێستا نەیتوانیوە 4٪ ئەرکەکانی خۆی ڕایی بکات، هیوادارم لە ماددەی 3 و لە هەر یەکێك لە بڕگەکاندا دەبێ مەسەلەی ناوهێنان بۆ ئەکتیف کردنی کاری ئەو هەیئەیە بخرێتە ناو یاساکەوەو، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رفيق فەرموو.

بەڕێز د.رفيق صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستیەکەی من پێم وایە یەکێك لەو گرفتانەی ئەو ناوچە دابڕاوانە مەسەلەی موڵکایەتیە و موڵکێکی زۆری کورد و برا تورکمانەکانمان دەستی بەسەر داگیراوەو دراوە بە کەسی تر، لەبەرئەوە من پشتگیری لە قسەکانی کاك سالار دەکەم و من دام نابوو کە لە ماددەی سێیەم ببێتە ماددەی سێیەم و بەو شێوەیە زیادبکرێت (بەشداری کردن و هاریکاری چارەسەر کردنی کێشەی موڵکایەتی لەو ناوچانە یان لە ناوچە دابڕاوەکانی کوردستان) لە هەمان کاتدا پشتگیری لە پێشنیاری برای بەڕێزم کاك عمر دەکەم کە بۆ مەسەلەی بە ئەرشیف کردن و کۆکردنەوەی دۆکیومێنت لەبارەی ئەو ناوچانە، ئەمەش دەکرێت دوو بەش بێت، بەشێکی ئەو دۆکیومێنتانە بن کە پەیوەندیان بە مەسائیلی مێژووییەوە هەیە و کوردستانی بوونی ئەو ناوچانە لەڕووی مێژووییەوە دەسەلمێنن، بەشێکیشی ئەو دۆکیومێنتانە بن کە پەیوەندیان بە تەعریب کردن و دابڕانی ئەو ناوچانەوە هەیە، پشتگیری لە پێشنیاری بەڕێز کاك حاکم رزگار دەکەم کە ئەویش لە ماددەی 5 شوێنی دەرکراوان و کۆچ پێکراوان دیاری بکرێت کە دیارە مەبەست لەو ناوچانەی بۆ دیقەتی یاسایی و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێ بەراییا ئەز پشتەڤانیا ل لیژنا یاسایی و لیژنا ناڤخۆ دکەم بۆ پێشنیارێت وان بتایبەت لیژنا ناوخۆ کە ماددەك زێدە کریە لە سەرپەرشتی کردن و دیاری کردن و جێ بەجێ کردنی پرۆژە خزمەتگوزاریەکان کە لە ناوچە ناکۆك لەسەرەکان ئەنجام دەدرێت، ب حەقیقەت ئەز پشتیڤانیا لەوێ دکەم کو ئەڤ ماددە بێتە زێدە کرن، دیسا لە خالا 3 لە دیڤ ماددە دبێژیتن هاریکاری و هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندارەکان،

ئەز پێشنیار دکەم هاریکاری و هەماهەنگی کردن و پلاندانان و چاودێری کردن ئەڤەش بێتە ئیزافە کردن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وێڕای پشتگیری کردنم لە ڕای برایانی بەڕێز بە تایبەتی مامۆستا عمر سەبارەت بە دۆکیومێنت کردنی کە ئەوە ئەرکێکی گرنگە، هەروەها پشتگیری لە ڕای د.شاهۆ دەکەم سەبارەت بە میزانیە و سندوق و سەرپەرشتی کردنی ئەو ناوچانە، بەو پێیەی ئێمە دەسەڵاتێکی زیاتر بدەین بە ئەم دەستەیە بۆ ئەوەی بتوانێت بەرچاوی حکومەت بێت لەناوچە کێشە لەسەرەکان، ئێمە بودجەیەکی زۆر بۆ ئەو ناوچانە تەرخان دەکەین و ژمارەیەکی زۆر کارمەند و موزەفمان هەیە و لەو ناوچانە ئیش دەکەن، دەکرێت ئێمە دەسەڵاتی زیاتری پێ بدەین، سەرەڕای پشتگیری کردنم بۆ لیژنەی ناوخۆ و ڕەئیەکانی، سەبارەت بەوەش کە ئەم دەستەیە بەڕاستی لەبەر گرنگی و ستراتیژیەتی مێژوویی و چارەنوسسازی کارەکانی و ئەرکە قورسەکانی بەڕاستی ئەم دەستەیە پێویست دەکات لە خاڵی دووەم کە هەماهەنگی و هاوکاری کردن لە ڕێگەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمانی کوردستانیشی بۆ زیادبکرێت، پاشان من پێشنیار دەکەم بۆ زیاتر بە قوەت کردنی کارەکانی و لە دەسەڵاتی تەنفیزی تەنها خۆی نەبینێتەوە، لەوانەیە لە داهاتوودا لە ئەنجامی دانوستان و دانیشتن لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکانی حکومەتی عیراقی پێویستی بەوە بێت کە بڕیار بدات لە هەندێك پرسی چارەنوسساز، بۆیە من پێشنیار دەکەم خاڵێکی تر زیاد بکرێت، بەوەی پاش خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم/ دەستە لە بڕیاردان و لە پرسە چارەنووسسازەکاندا دەگەڕێتەوە بۆ پەرلەمانی کوردستان، ئەو خاڵەشی ئیزافە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو کاك حاکم رزگار باسی کرد ئامانج لە دانانی ئەو دەزگایە یان بڕیار دان پەیوەندارە بە ناوەڕۆکی ماددەی 140 ئێمە لە کوردستان دوو تەجروبەمان هەیە لەو بارەیەوە، هەم لیژنەی پەرلەمان بۆ ماددەی 140 و هەم وەزارەتێك بۆ ئەو ناوچانە، بۆ ئەوەی ئەم دەزگایەش نەبێتە ئەوەی کە هەر دەزگا دروست بکەین و جۆرێك لە بار بێت لەسەر ئەو ناوچانە لە کاتێك دا پێویستە ئاسانکاری بکرێت، ئەو ئاسانکاریەش لەوە دەبێت کە وەکو هاوکارانم باسیان کرد ببێتە دامەزراوێك کە فەرمانگەیەکی هەبێت، فەرمانگەی

دیراسات و ڕاگەیاندن كە لە لیژنەی یاسایی پێشنیاری بۆ كرابوو، ئێمە پشتیوانی لێ دەكەین، خاڵێكی تریش ئەوەیە كە ئەم دامەزراوە كار بكات لەسەر ناوەڕۆكی ماددەی 140 بە وردەكاری زیاترەوە، مەسەلەن قۆناغەكانی ماددەی 140 پەیوەندی بە ئاسایی كردنەوەیە، ئێمە نازانین پرۆژەی كورد بۆ ئاسایی كردنەوە چیە؟ تا ئێستا بەڕاستی ئەمە ڕوون نیە، ئێمە لە ئاسایی كردنەوە چۆن دەگەین و چۆن تەعامولی لەگەڵ دەكەین؟، ئەمە لایەنێكە پێویستە ئەم دەزگایە بۆ ئەوەی لە كاتێك موتابەعەی دەكەین یان سەرپەرشتی كارەكانی دەكەین لێ پرسینەوە هەبێت لەوەی كە ئێستا كە ڕاستە زۆر كار لەو ناوچانە دەكرێت، باس لە پەرش و بڵاوی دەكرێت لە هەموو ڕوویەكیەوە، لەڕووی مالی و لەڕووی ئاوەدانكردنەوە و لەڕووی سیاسی، پێویستە خۆمان پرۆژەمان هەبێت، ئەم دەزگایە موتابەعەی بكات و ئاسانكاری بكات، مەسەلەی سەرژمێری، تا ئێستا دیار نیە سەرژمێری چۆن دەكرێت و لە كوێ دەكرێت؟ كێ دەیكات؟ یەعنی ئەمە قۆناغێكی ترە كە پێویستە ئەم دەزگایە ئینجا دوایی ڕاپرسی، ڕاپرسی لەكام سنوور دەكرێت؟ بەلای منەوە گرنگە كورد پرۆژەی خۆی هەبێت و لە بارەی ناوەڕۆكی ئەم ماددەیەی كە موناقەشە و ئاڵۆزی زۆری لەسەرەو زۆر جاریش ئێمە ئەم شتە گشتگیریانە كراوە، ئێمە دەمانەوێ ماددەی 140 جێ بەجێ بكەین، چۆن جێ بەجێ بكەین؟ ڕەئی و بۆچوونی جیاواز دروست دەبێت، پرۆژەی جیاواز دەبێت، نەتەوەی تر هەیە و ڕەئی جیاوازی هەیە، لەبەرئەوە ئەم ڕوونكاریە زۆر زۆر بۆ ئێمە زەروریە كە ئیهتمامی پێ بدەین، سەرەڕای ئەوەی كە برادەران باسی ئەوەیان كرد كە پەیوەندی بەلایەنی خزمەتگوزاریەوە هەیە و پەیوەندی بەو سندوقە هەبوو كە پەرلەمان بڕیاری لێ داو كردیە 20 ملیار كە پێویستە ئەم فەرمانگەیە، ئەم دەزگایە سەرپەرشتی بكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە پێشنیارەكەی د.شاهۆ دەكەم، لە بڕگەی یەكەم من مولاحەزەم هەیە دەمەوێت بەو شێوەیە بێت ئەگەر بكرێت، چونكە پێویستە تەعدیلی تێدا بكرێت وەكو بڵێی بەدواداچوونی جێ بەجێ كردنی ماددەی دەستووریە كە ناوچەی دابڕاوە لە هەرێمی كوردستان، هاوكاری كردن و هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەكان و لیژنەی جێ بەجێ كردنی ماددەی 140ی دەستووری عیراقی فیدراڵ، ئێمە لێرە وەكو هەڤاڵانیش ئیشارەتیان پێیدا دەبێت ئێمە جەخت لە نوێنەرەكانی ئێمە بكەین لە بەغدا كە ئەوانە بەو ئیشە هەستن، ئەوە ئیشی خۆیانە لەوێ جەخت لەو لیژنەیە بكەن كە ئەو ماددەیە جێ بەجێ بكەن، ئەوە هەموو كەم تەرخەمی ئەوانە لە چوار ساڵی پێشوو كە ئەو تەجروبەمان هەیە كە نەیانتوانی ئەو بڕگەیە هەنگاوێك ببەنە پێش، ئێستا ئێمە لێرە هەرچی بكەین ئێمە پێشنیار دەكەین بۆ ئەو لیژنەیە، یان

متابەعەی دەكەین، كە دەڵێین ئەمە كەمە و ئەوە زیادە، ئەوەی كردیە و ئەوەی نەكریە، پێم وایە وەكو پێویست ئەم هەیئەش ناتوانێ ئیشێك جێ بەجێ بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەو ڕایەی كاك ئارام دەكەم كە پێویستە ئەم دەستەیە كارەكانی بە هەماهەنگی بێت لەگەڵ ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق دا بەو پێیەی كە ئەنجومەنی نوێنەران لەو دۆخەیان دا كە بە شێوەیەكی فعلی ئەو بڕیار و یاسایانە دەردەكەن كە سەبارەت بەو ناوچانە، هەر بۆیە پێویستە ئاگاداریەكی باش هەبێت لەنێوان ئەو دەستەیە و كارەكانی ئەنجومەنی نوێنەران دا، من خۆم پێشنیاری ئەوە دەكەم كە ئەركێك زیادبكرێت بۆ كاری ئەم دەستەیە، ئەویش دانەوەی ڕاپۆرتێكی دەوری شەفاف لەلایەن ئەم دەستەیەوە، نەك تەنها بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بەڵكو بۆ پەرلەمانی كوردستان بەو پێیەی ئەم دەستەیە دەستەیەكی سروشتی نیە، دەستەیەكە لە حاڵەتێكی تایبەت دایە، واتە بە تەنها ئەزموونی پێشوو بۆی دەرخستین كە دەركردنی بڕگەی یاسایی و ئیزافە كردنی بڕگەیەكی دەستووری چارەسەری كێشەی ئەم ناوچانە ناكات، بەڵكو لەوانەیە زۆر جار پێویستمان بە وراژاندنی شەقامی كوردی بێت، بە كۆكردنەوەی ڕای گشتی بێت، ئەگەر هاتو لە كاتی هەڕەشەدا كە بۆ سەر چارەنووسی ئەم ناوچانە بێت بە شێوەیەكی شەفاف خەڵك ئاگادار بێت كە چەندێك لە كارەكان بەرەو پێشەوە ڕۆیشتووە، چەندێك لە كارەكان سستە و چەندێكیش لەو بڕگە یاساییانە دەركراوە، بەڵام (موعوق في التنفيذ)ە، تەئجیل دەكرێت بۆ مەرحەلەیەكی تر كە لەوانەیە لە خزمەتی چارەنووس و ئاییندەی ناوچەكان نەبێت، هەر بۆیە پێم باشە تەرحی ئەوە دەكەم كە پێویستە ڕاپۆرتێكی دەوری هەبێت و ئەو ڕاپۆرتە بە شێوەیەكی شەفاف چ بخرێتە بەردەم ڕای گشتی و هەروەها بخرێتە بەردەم پەرلەمانیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم بڕگەیەك بۆ ئەركەكانی ئەم دەستەیە زیادبكرێت، ئەویش گرنگی دانە بە پەیوەندی كلتوری و كۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری ئەم دەستەیە، كە پێشتر ڕژێمی بەعس كاری كردووە لەسەر كاڵ كردنەوەو نەهێشتنی ئەم پەیوەندیانە بە سوود وەرگرتن لە ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تایبەت بە بڕگەی 1 لە ماددەی 3 هەماهەنگی لەگەڵ هەموو لایەنەکان، بە تەسەوری من سەرۆکی پەرلەمان باشترە، لەبەرئەوەی پرۆسەی سیاسی و ساقامگیری یاسایی لە عیراق بەو ئاستە نیە تەنها تەخسیسی بکەین بە چەند جیهەتێك، تەسەور دەکەم هەندێك جار تەدەخولات دەبێت، بۆیە پێویست دەکات هەموو لایەنەکان بێت، تایبەت بە ماددەی 3 ئەوەی کە تایبەتە بە تەقدیم کردنی مەشاریعی خەدەمی ئەو سندوقەی کە لە بودجەی هەرێمی کوردستان ئیقرار کرا لەلایەن پەرلەمانەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من پێشنیار دەکەم لێرە تەحدیدی مەشاریعی خەدەمی و موتابەعەی تەنفیزەکەی ئەم جیهەتە بیکات، بۆ؟ لەبەرئەوەی ئەم دەستەیە تایبەت بەو جیهەتانە ئیش دەکات و حاجەی ئەو شوێنانە دەزانێ، بەڵام تەنفیزەکەی لەلایەن ئەم جیهەیە نەبێت، چونکە وەزارەتەکانی تر ئیشیان چی دەبێت؟ بۆ نموونە شارەوانی و ئاوەدانکردنەوە یان هەر مەشروعێکی تری خەدەمی، ئەگەر بدرێتە دەست ئەم دەستەیە تەسەور دەکەم نەوعیەتی تەنفیزەکەی لە ئاستی پێویست دا نەبێت وەکو ئەوەی کە جیهەی موختەس بیت، بەڵام تەحدیدەکەی ئیمکانە ئەم جیهەتە باشتر بتوانێ لە داهاتوو ئەمە بکات، موتابەعەی تەنفیزەکەی ئەم جیهەتە باشتر دەیکات، رەقیبێکیش دەبێت بەسەر جیهەی تەنفیزەوە، تایبەت بە بڕگەی 4 پێشنیار دەکەم ڕێکخستن و بەدواداچوونی لابدرێت، تەنها بەڕێوەبردنی کاروباری کۆچ پێکراوان و دەرکراوان لە ناوچە ناکۆك لەسەرەکان، بۆ؟ لەبەرئەوەی ئیدارە واتای تەختیت، تەنزیم، موتابەعە و رەقابە، هەمووی دەگرێتەوە، بەس تەنها بەڕێوەبردن یان ئیدارە بێت بەسە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر حمدأمین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی 2 ئاماژە بە دەربڕینی سنووری ئیداری کراوە، بە ڕەئی من ئەو کێشەیە کە ئێمە باسی دەکەین بەشی زۆری پەیوەندی بە مەسەلەی سنوورەوە هەیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم سنووری ئیداریەکەی لێ لابېردرێت یان تەنها سنوور بمێنێتەوە، یان بکرێتە سنووری ناوخۆی نێوان هەرێمی کوردستان و حکومەتی ئیتحادی، چونکە ئەمە لە ئەدەبیاتی un یشدا و نێردەی un و ڕاپۆرتەکانیدا وەکو کێشەی سنوور لە نێوان هەرێمی کوردستان و لە نێوان حکومەتی عیراق و دووبارە کێشانەوەی سنوور ئاماژەی پێدراوە، واتە بەناوی حدودی ئیداری نەچووەتە ناو دیکۆمێنتە نێودەوڵەتیەکانەوە، بەڵکو وەکو دووبارە کێشانەوەی سنووری ناوخۆ لە عیراق لە نێوان هەرێمی کوردستان و حکومەتی ئیتیحادی، چونکە کە دەڵێی سنوور

تـەنها بوعـدە ئیداریەکـەی نیـە، بـەڵکو لـەناو کێشـەی سـنووردا بوعـدێکی تـەئریخی، بوعـدێکی جـوگرافی، ڕەهەندێکی نەتەوەیی و سیاسیشی لەناودا ئامادەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.حسن فەرموو.

بەڕێز د.حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـە نیسـەبت مـاددەی 3 بڕگـەی 2، دوو مـەهام هـاتووە بـەڕەئی مـن ئەمـە تـەنها حەسـر نیـە بـەکاری ئـەو هەیئەیە، یـەکێکیان کـە لـە بیدایـەت هـاتووە دەڵێـت (التنسـیق والتعـاون مـن خـلال رئاسـة مجلس الـوزراء) لەبەرئەوە ئەگەر لە جیاتی تەنسیق و تەعاون بکرێت بە (تمثل رئاسة مجلس الوزراء مع سلطات الاتحادیـة) دووەم/ ضـمان حقـوق شـعب کوردسـتان، تەبعـەن ئـەویش مـەهامی تایبـەت نیـە بـەم وەزارەتـە بـەڵکو موستەڵەحێکی زیاتر سیاسیە و ئـەویش وای لێ بکرێـت (لاعـادة المنـاطق المتنـازع علیها الی الحـدود الادرایـة للاقلیم وازالة اثار سیاسات التطهیر القومی و التعریب والترحیل القسری) یەعنی ئەم دوو وشەیە بگوردرێت یەکێکیان بە (تمثل) ئەوەی تریشان بۆ (اعادة تلك المناطق)، بـە نیسبـەت خـاڵی 4 (تنظیـم ومتابعـة امـور المهجـرین والمـرحلین) بـۆ ئـەوەی شـوێنەکە دیـار بێـت، کەلیمـەی (اعـادة المهجـرین والمـرحلین الی منـاطقهم الاصلیة) تەحدید بکرێت، هاوڕام لەگەڵ ئیزافە کردنی خاڵی 5ی لیژنـەی یاسـایی بـە پێویسـتی دەزانم دوو خاڵ ئیزافە بکرێت، خاڵێکیان (تقدیم تقریر فصلی کل ثلاثة اشهر الی مجلس الوزراء لبیـان الموقـف الرسمی للجهات المعنیة والاعلان عنها)، خاڵێکی تریش ئەوەی کە پێشنیار کراوە و منیش عەینەن پێشنیاری دەکـەم (جمع الوثائق والادلة الجغرافیة والتأریخیة والقانونیة لاثبات کوردستانیة تلك المناطق)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان؟ کاك د.زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا رؤوف حەمە کریم صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی ژمارەیەکی زۆر پێشنیازی باش کراون، دەکرێت دوای ئەوەی پەرلەمانتارانی بەڕێز ڕازی بن لەسـەری دەکرێت لیژنـەی یاساییش پشـتگیری بکـات لەسـەر ئـەوەی بکرێتـە بڕگـەیـەك لەسـەر هـەمان مـاددە ئیزافـە بکرێت، تایبەت بە بابەتی بە دۆکیۆمێنت کردنی سەرجەم ئەو بەڵگەنامانـەی کـە تایبـەتن بـە ناوچـە جێ ناکۆکی لەسەرەکان، پێشنیارێکە لیژنەی یاسایی پێی باشە، بەڕێزتان دەتوانن بڕیار بدەن لەسەر ئـەوەی کـە سـیاغەیەکی بـۆ بدۆزینـەوەو بـە دۆکیومێنـت کـردن و کۆکردنـەوەی سـەرجەم ئـەو بەڵگـە نامانـەی کـە

پەیوەندیان هەیە بە ناوچە جیّ ناکۆکەکان و ئیزافە بکریّت و سیاغەیەکی تایبەتی بۆ دابندریّت، لە هەمان کات دا بە نیسبەت سەرپەرشتی کردن و بەرێوەبردنی ئەو سندوقی دەعم بە هەماهەنگی و هاوکاری کردن لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیراندا بۆ سەرپەرشتی کردن و بەرێوەبردنی ئەو سندوقە بۆ پەرەپێدانی ناوچە جیّ ناکۆك لەسەرەکان، ئەوەی کە پەیوەندی هەبێت بە مامەڵە کردن لەگەڵ ئەنجومەنی نوێنەراندا بە حوکمی ئەوەی کە لە برگەی دووەمی یاسایەکەدا هاتووە تەنسیق و تەعاون لەڕێگەی ئەنجومەنی وەزیران دا دەکات لەگەڵ سەرجەم دەسەڵاتە ئیتیحادیەکانە واتە لێرە خۆی ئیلزامی کردووە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان خۆی مخەوەلە بە مامەڵە کردن لەگەڵ سەرجەم داواکراوەکاندا لەناویشیاندا حکومەت لە ئەنجومەنی نوێنەران و ئەو دامەزراوانەی تریش کە پەیوەندیان پێیەوە هەبێت، دەکرێت ئێمە ئەو برگەیەش کە برگەی 3 دەگوترێت (التنسیق والتعاون مع کافة الوزارات) ئێستا دەکرێت بڵێی مامەڵە کردن لەگەڵ سەرجەم ئەو وەزارەتانە، لە هەمان کات ئەو مەناتقانە (المقتطعة) وابزانم پێشتر لە ماددەی پێشوو ئەوە یەکلاکرایەوە کە (المناطق المتنازعة علیها)چیە و پێناسەیەکی بۆ دابندرێت و سەرجەم ئەو ناوچانە دەگرێتەوە کە لە هەرێمی کوردستان دابڕاون لەبەر هۆکاری دیاری کراو، ئەوە سەرەڕای ئەوەی کە پشتگیری دەکرێت (تعویض المتضررین) بۆ برگەی 2 زیاد بکرێت، وەکو بەشێك لە ئەو هەماهەنگیەی کە هەیە لە نێوان لیژنەی ماددەکە، لەهەمان کات دا بۆ برگەی 1 دەکرێت ساغی بکەینەوە جارێکی تر لە پێناو (تنفیذ المواد الدستوریة المتعلقة بالمناطق المتنازع علیها وبظمنها تطبیق احکام المادة 140 من الدستور الاتحادی بالتعاون والتنسیق مع اللجنة العلیا لتطبیق المادة 140 وکافة الجهات الاخری) یەعنی هەموو جیهاتەکانی تریش، بەس لێرە پێش دەخرێت، لە لیژنەی باڵای جیّ بەجیّ کردنی ماددەی 140 پێش دەخرێت، تایبەت بەوەی کە پەیوەندی هەبێت بە هەیئەی نیزاعاتی موڵکییە کە بەڕێزتان دەزانن کە لە بەغداش دەستەیەکی باڵا هەیە بۆ حەلی نیزاعاتی موڵکیە، ئەو نیزاعاتی موڵکیە مەرج نیە تەنها لەناوچە جیّ ناکۆکەکان بێت، ڕەنگە لەناو شاری هەولێریش نموونەیەکی لەو شێوەیەمان هەبێت، بەڵام کە دەشگوترێت تەنسیق و تەعاون لەگەڵ سەرجەم جیهاتەکانی تردا، بە نموونە ماددەی 140 هاتووە، چونکە لێرەدا جەوهەری ئیشکردنی ئەم لیژنەیەیە، جەوهەری ئیشکردنی ئەم هەیئەتەیە، بیّ گومان ئەگەر ماددەکە جیّ بەجیّ کرا ئەم هەیئەیە هیچ وجود و ئەهمیەتێکی نامێنیّ، بەڵام کاتێك کە دەگوترێت تەنسیق و تەعاون هەیە لە نێوانیادا، واتە لە زمنیشیانداهەیئەی عولیای تایەبت بە نیزاعاتی مولکیە بێت، ئەوەی کە پەیوەندی هەبێت بە مورەحەلین و موهەجەرین کێن؟ بیّ گومان ئێمە لە پرۆژە یاسایەکە کە ناوی دەستەی باڵای هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە جیّ ناکۆکەکانە، بیّ گومان مەبەستەکە لێی تەنها ئەو ئاوارەو ئەو مورەحەلانەن کە لە ناوچە جیّ ناکۆکەکانن و لە هەرێمی کوردستانن و یەعنی پەیوەندی هەیە بە کوردەوە، یاخود بە ئەوانەی کە لە ناوچە جیّ ناکۆکەکان لە بەغدا وەزارەتێك هەیە و تایەبتە بە کۆچ کردوو و موهەجرینەکانەوە، واتە تەدەخول کردنێك نیە لە ئیشی ئەو جیهەتانە بە قەد ئەوەندەی کە پەیوەندی هەیە بەو ناوچانەی کە لە هەرێمی کوردستان دابڕاون و خەڵکانێکیش پشت بەستوو بەم

سیاسەتەی کە لە پێشتر دا کە پەیڕەو کراوە، ئەمانە لە ناوچە ئەسڵیەکانی خۆیان دوورخراونەتەوە، ئەوەی کە پەیوەندی هەبێت ئایا ڕاپۆرتێکی دەوری پێشکەش بکات بە پەرلەمان؟، وابزانم بەڕێزان لە لیژنەی ناوخۆ ئەو پێشنیارانەیان کردووە کە ڕاپۆرتێکی شەش مانگە دەداتە ئەنجومەنی وەزیران و لە ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە ئاڕاستەی پەرلەمانی کوردستان دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ شتی تازەتان هەیە؟ کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ئەوەی پێشتر ئاماژەمان پێی کردووە و لەگەڵ ئەم هەموارکردنەی ئێستاش هاوڕاین لەگەڵ لیژنەی یاسایی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئێستا ماددەی 3 فەقەرە، فەقەرە لەگەڵ ئیعادەی صیاغەکە، پاشان ئەو شتانەی کە هەتانە ئیزافەی بکەن، نوقتەی نیزامیە فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینی دەکەم ئەمڕۆ لەهەموو ماددەکاندا ئەو پێشنیارانەی کە ئەندامێك یان دوو ئەندام پشتگیری دەکات، ئەگەر لیژنەی یاسایی پێیی پەسەند بوو لە صیاغەکەدا دایدەنێت، ئەگەر پێی پەسەند نەبوو لادەبرێ، کە پێویستە بەپێی نیزام بخرێنە دەنگەوە، یەعنی بۆ نموونە ئێستا ئەوەی کەمن تێبینیم کرد بەلگەنامەکان بپارێزرێن، بەبێ ئەوەی بخرێتە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان، بەڵکو من دژی بم لە صیاغەکەدا، ئەگەر لیژنەی یاسایی پێی باش بێت دایدەنێت، لەم یاسایەدا لەسەرەتاوە وامان هێناوە هیچمان نەخستە دەنگەوە لە ماددەکە بەصیاغەی لیژنەی یاساییەوە، ئەوەی لیژنەی یاسایی پێیی باش بێت صیاغەی دەکات و دایدەنێت، ئەوەی پێیی باش نەبێت لای دەبات، بەبێ گەڕانەوە بۆ ڕای ئەندامان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا ئیتحرامم بۆ جەنابت هەیە، بەس هێشتا نەمانخستووتە دەنگەوە، چونکە وتمان فەقەرە بەفەقەرە دەیخەمە دەنگەوە، کە ماددەکە فەقەرە بەفەقەرە خوێندرایەوە پاشان دەخرێتە دەنگەوە، ئەگەر ئیعادەی صیاغە هەبێت، ئەوە صیاغەکە دەکرێت و ئیزافەکان دەکرێت، لەسەر ڕۆشنایی ئەو موداخەلانەی ئەندامانی پەرلەمان بەڕێز، سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ئەسنای قسەكردنی بەڕێز ئەندامی لیژنەی یاسایی كاك زانا، باسی لەقەرەبوو كردنەوەی زیان لێ كەوتووان كرد، وە ماددەیە زۆر نادەستوورییە، لەبەر ئەوەی قەرەبووكردنەوەی زیان لێكەوتووان ئەبێ بەیاسایەك بێت، كە لەئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقەوە جێبەجێ دەكرێت، ئەم دەستەیە هیچ دەسەڵاتێكی بەدەستەوە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شاهۆ، فەرموو.

بەڕێز د. شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پێشنیاری ئێمەدا كە زیاد لە سێ كەس پشتیوانی كرد، تەنها باسمان لەوە نەكرد، كە ئەم دەستەیە سەرپەرشتی صندوقی دەعمی كەركووك و ناوچە دابڕاوەكان و پرۆژە خزمەتگوزارییەكان بكات، بەڵكو هەموو ئەو دامودەزگایانەی كە بودجەی گشتی هەرێمی كوردستان بەكار دێنن لەو ناوچانەدا، لە ژێر ئیشرافی ئەم دەستەیەدا بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پێشنیارەكەت بنووسە، بەنووسین بۆمان بنێرە، كاك عومەر نورەدینی نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عمر حمە امین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

چونكە لەسەرەتای ئەمساڵ لە پەرلەمانی عێراقی یاسایەك دەرچوو بەناوی(یاسای قەرەبووكردنەوە) كە هەموو ئەو حاڵەتانە دەگرێتەوە كە باسی قەرەبوو كردنەوە دەكات، دووەم: باسی ئەوەم كرد سەبارەت بە بەكارهێنانی زاراوەی حدودی ئیداری، كە ئەمە بگۆڕدرێت، بەڵام هیچ سەرنجیان نەبوو بەڕێزان لەسەر ئەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە موتابەعە كردنی كاروباری جێبەجێ كردنی مەشاریع، وەزارەتەكان دەیكەن ئەم دەستەیە لە توانایدا نیە، كە بتوانێ موتابەعەی ئەو مەشاریعانە بكات، بەڵكو دەبێ عیلیمی پێی هەبێت یاخود لەڕێگای پلانێكەوە بێت كەلەلایەن ئەو دەستەیەوە دادەڕێژرێت، ئێمە 19 وەزارەتمان هەیە، ئەم دەستەیە لە باتی هەر 19 وەزارەتەكە بچێ موتابەعەی كاروباری مەشاریع بكات كەواتە ئەبێ دەستەیەكی گەورەی زل دابنێین، تەنها بۆ بەدواداچوونی مەشاریع، چونكە 19 وەزارەتمان هەیە، هەر 19 وەزارەتیش دەتوانن لەو

ناوچانەدا مەشاریع بکەن، کەواتە ئێمە ئەگەر شتێك داوا بکەین دەبێ بزانین لەگەڵ حەجمی ئەو دەستەیەو لەگەڵ ئەو ستافەی کە دەچێت لەوێ کار بکات، بگونجێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا، فەرموو.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه كريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووان ئێمە پێشنیارەکەمان لەوەدایە کە بەدواداچوون و موتابەعە کردنی چۆنیەتی قەرەبوو کردنەوەی ئەو زیان لێکەوتووانەیە لەو بوارەدا، ئەوەی کە پەیوەندی هەبێت بە سەرلەنوێ داڕشتنەوەی سنوری ئیداری، ئەو بەڕێزانە ئاگادارن کە ماددەی 140 تەنها خۆی باس لەوە دەکات، تەتبیع کردنەوە یەکێك لە ئیجرائاتەکانی تەتبیع کردنەوە بریتیە لە ئاسایی کردنەوە و ڕێکخستنەوەی سنوورە ئیدارییەکانە، کە پێشتر لە یاسای ئیداری دەوڵەتدا بەشێوەیەك ڕێکخرابوو کە پاشان هاتووەتە ناو ماددەی 140ی دەستووری یاسایی عێراقیەوە، کە پەیوەندیشی هەبێت بەوەی کە کاك عومەر هەورامی باسی کرد، جێبەجێ کردنی لیژنەی یاسایی کە پێشنیاری کردبوو، (تنفيذ المشاريع) کە دەکرێت ئێمە ئەو پێشنیازە سەحب بکەین، تەنها بەدواداچوونی جێبەجێ کردنی پرۆژەکان بمێنێتەوە، چونکە بەدواداچوونی ڕەنگە فورس بێت، تاکو پێی هەڵدەستن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئەو صیاغانەی کە هەتانە لەسەر ڕۆشنایی موداخەلەی ئەو ئەندامە بەڕێزانە، صیاغەو ئیزافە ئامادە بکەن، بۆ ئەوەی هەر پێشنیارێك کە دوو ئەندامی بەڕێز پێشنیاریان کردووە، لەسەری ڕابوەستین ئەگەر وەرتان گرت ئەوە دەیخەینە دەنگەوە، بەڕێزان ئێستا پێشنیارێکی سەرۆکایەتی هەیە، بۆیە دانیشتنەکە دوا دەخەین بۆ ڕۆژی دوو شەممە سەعات 10ی بەیانی تا صیاغە بکرێتەوە، چونکە لیژنەی یاسایی بەتەنها لێرەدا ناتوانن صیاغەی بکەن، بۆیە دوای دەخەین، بەخواتان دەسپێرم.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بايز اسماعيل**	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى)**
سكرتێرى پەرلەمانى	**جێگرى سەرۆكى پەرلەمانى**	**سەرۆكى پەرلەمانى**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6)

دووشەممە ڕێکەوتی 26\4\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (6)

دووشەممە رێكەوتی 2010/4/26

كاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی دووشەممە رێكەوتی 2010/4/26 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی دووشەممە رێكەوتی 2010/4/26 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای دەستەی گشتی جێناكۆكەكان لە هەرێمی كوردستان – عێراق.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەكەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (6)، رۆژی دانیشتن 2010/4/26، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگەی (1)ی ماددەی (20) لە پەیرەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان – عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆ، رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2010/4/26دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای دەستەی گشتی جێناکۆکەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

لیژنەی یاسایی و ناوخۆ کەرەم بکەن بۆ شوێنی خۆتان، بەڕێزان، ماددەی سێ موناقەشە تەواو ببوو، چەند پێشنیارێك هاتبوو، قەرار وا بوو لیژنەی یاسایی و ناوخۆ صیاغەکە ئامادە بکەن، ئەوانەی وەریانگرتبێت، ئەوە دەست نیشان دەکرێت، ئەوانی تر ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان هەبوو، چەند بەڕێزێك پشتیوانی لێ کرد، ئەوانەش دەخەینە دەنگدانەوە لە حاڵەتێك ئەگەر لیژنەی یاسایی نەهات بێت، لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن بۆ پێشکەش کردنی صیاغەکەتان لە ماددەی سێ.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر رۆشنایی ئەو مولاحەزاتانەی کە لە جەلسەی پێشوو دراو، ئەو پێشنیارانەی لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کرا، ئێستا ئێمە بڕگەکانمان صیاغە کردووە، لە هەمان کاتدا رەنگە هەندێك پێشنیار هەبێت، ئێمە بە نەزەری ئیعتیبارمان وەرنەگرتبێت، لەکاتی ئەوەی کە دێینە سەر بڕگەکان، ئێمە دەتوانین وەڵامی ئەو پێشنیارانە بدەینەوە، کە لە رووی یاساییەوە بە نەزەری ئیعتیبار وەرنەگیراوە، دوا رەئیش رەئی ئێوەی بەڕێزو ئەندامانی پەرلەمانە، سوپاس.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة: تتولى الهيئة المهام التالية:

اولاً: متابعة تنفيذ المواد الدستورية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها بالتعاون والتنسيق مع اللجنة العليا لتنفيذ المادة 140 من دستور العراق الاتحادي والجهات ذات العلاقة.

ثانياً: التنسيق والتعاون من خلال رئاسة مجلس الوزراء مع السلطات الاتحادية في كل مايتعلق بضمان حقوق شعب كوردستان لأعادة رسم الحدود الادارية للاقليم وتعويض المتضررين وإزالة أثار سياسات التطهير القومي والتعريب والترحيل القسري.

ثالثاً: التعاون والتنسيق مع الوزارات ذات العلاقة لاعمار وتطوير المناطق المستقطعة من كوردستان - العراق ومتابعة تنفيذ المشاريع فيها.

رابعاً: تنظيم ومتابعة وادارة شؤون المهجرين والمرحلين.

خامساً: جمع وتوثيق الادلة والوقائع التاريخية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، هەندێك پێشنياريش هەبوو، ئەو پێشنيارانەی كە سەرپەرشتی سندوقەكان بكرێت، هەمووی لە جێگايەك بوو، پێشنياری تر هەبوو (توثيق) وەسائيقەكان، ئەوە خوێندرايەوە، ئەو بەڕێزانەی ئەو پێشنيارانەيان تەقديم كرد بوو، كە ئەو داهاتانەی لە سندوقەكان بۆ شوێنە كێشە لەسەرەكان سەرپەرشتی بكرێت، ئەگەر پێشنيارەكەيان سەحب نەكەن، دەيخەينە دەنگدانەوە، كەرەم بكە كاكە.

بەڕێز شێروان ناصح حەيدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە وەكو ليژنەی ياسايی ئەو پێشنيارەمان بە نەزەری ئيعتيبار وەرنەگرت، هەر بۆيەش ئێمە يەك لەو بڕگانەی كە پێشنيارمان كرد بوو سەحبمان كردەوە، ئەويش تەنفيزی مەشاريعە، كە ئەو دەستەيە دەسەڵاتی تەنفيزی مەشاريعی پێ نەدرێت، مانای وايە ناكرێت ئێمە ئەو سندوقەی لە بودجەدا دەست نيشانمان كردووە بدەينە ئەو دەستەيە، بۆ ئەوەی تەنفيزی مەشاريعی لێ بكات، ئێمە حەق وايە لەوە بير بكەينەوەو موحاوەلە بكەين، ئەو دەستەيە لە ئەركە سەرەكيەكانی خۆی لانەدات، ئەركەكانی سەرەكی ببێنێت، نەك ئەركە فەرعيەكان، ئەمە يەك.

دوو/ ئێمە ئەگەر ئەوەی بە نەزەری ئيعتيبار وەربگرين، بەو جۆرە تەداخولێك دەبێت لە بەينی وەزارەتەكانی ئێمەو بەينی كاری ئەو دەستەيە، وەزارەتەكانی ئێمە دەتوانن زۆر بە ئيعتيادی و زۆر بە تەبيعی پرۆژە لەو موناتيقانە بكەنەوە، هەروەكو ئێستاش ئەم شێوەيە پيادە كراوە، چ لە ڕێگای وەزارەتەكان، چ لە ڕێگای ئەو ئيدارە زاتيانەی كە تەشكيل كراوە، دەبێت ئەوەشمان لە بير نەچێت ئەم دەستەيە كارەكەی دەستەيەكی كاتييە، ڕەنگە بەجێ بەجێ كردنی ماددەی 140، ئەم دەستەيە هەڵدەوەشێتەوە، جگە لەوەش ئيش و كاری ئەم دەستەيە حەز دەكەم ئەوە بزانن ئيش و كارێكی ئيداری و سياسييە، هيچ بڕگەيەك نييە لەو ياسايە ئيشارەت بەوە بدات، كە دەستەيەكی فەنی هەيە بۆ تەنفيز كردنی پرۆژەی خزمەتگوزاری لەو مەنتيقانە، بۆيە لەبەر ئەو هۆكارانە ئێمە ئەو پێشنيارەمان بە نەزەری ئيعتيبار وەرنەگرتووە وەكو ليژنەی ياسا، دوا ڕەئيش ڕەئی سەرۆكايەتی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەو بەڕێزانە پشتيوانی لەو پێشنيارە كردووە؟ ئەگەر ئەو پێشنيارە سەحب نەبێت، ديفاعی لێ بكەن، بۆ ئەوەی بيخەينە دەنگدانەوە، كاك كاردۆ كەرەم بكە.

بەڕێز كاردۆ محمد پيرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموايە لەسەر ئەساسی ئەوەی بودجەيەك دياری كرا بوو، بۆ شوێنە ناكۆك لەسەرەكان، دەبێت شوێنێك هەبێت سەرپەرشتی ئەو بودجەيە بكات، يەعنی ناكرێت، ئێمە يەك لە كێشەكانمان ئەوە بووە، كەناڵێك، يان ميكانيزمێكی دياری كراو و دامەزراوێك نەبووە پەيوەنديدار بێت بە هەموو موشكيلەكانی ئيقتيصادی،

سیاسی، ئەوانەی کە باس کرا، تۆ کاتێك دامەزراوێکی وا ئەرکێکی سیاسی جێناکۆك لەسەرەکانی دەخەیتە ئەستۆ، بۆ دەبێت بڕێکی بودجەی دیاری کراو ئاگادار نەبێت، ئەم وەزارەتە کامەیە هەڵدەستێت بەم کارە لەو ناوچانە؟ یەعنی گرفتێك و ئەزمەیەك هەیە لەو ناوچانە لە نەتیجەی موناقەشە کردن لەسەر بودجەش تووشی ئیشکالات و بۆچوونی جیا بوون، هەر لەسەر ئەوەیە کە دەبێت دامەزراوێك هەبێت سەرپەرشتی ئەوێ بکات، باشترین دامەزراو کە حکومەت پەیوەندیداری کردووە بۆ ئەو ناوچەیە، ئەم دامەزراوەیە، ئەوە ئێمەین بڕیار دەدەین کە چ لە ئەستۆ دەگرێت، نەك پێشنیارەکانی حکومەت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ رەئیتان هەیە لەم بارەیەوە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لە جەلسەی پێشتریش خوێندمانەوە، ئێمە هاوڕاین لەگەڵ پێشنیاری لیژنەی یاسایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزێکی تر هەیە دیفاعی لێ بکات، کاك نەریمان کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی ناوخۆ، من پێم سەیر بوو کە بەڕێزان گوتیان ئێمە هاوڕاین لەگەڵ لیژنەی یاسایی، لەکاتێکدا ئێمە لەخاڵی پێنج، ئێمە داوای تەنفیزمان نەکردووە، ئێمە گوتوومانە (الاشراف على تحديد وتنفيذ)، بۆیە ئەگەر ئەو پرۆژانەی لەو سنوورانە جێ بەجێ دەکرێت، ئەگەر ئیشرافێك نەبێت لەسەریان، بەڕاستی کارەکان بەو شێوەیەی پێشوو رەخنەیەکی زۆر هەبووە، بەم شێوەیە (الاشراف على تحديد وتنفيذ المشاريع الخدمية المنفذة في المناطق المتنازع عليها)، بۆیە من پێم باشە وا بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی موتابەعەی تەنفیزی مەشاریع ئەوەی برای بەڕێزم کاك نەریمان ئیشارەتی پێدا، لە بڕگەکە هاتووە کەس حەزفی نەکردووە، ئەمە یەك.

دوو/ بەنیسبەت برای بەڕێزم کاك کاردۆ، کە دەڵێت میکانیزمێك هەبێت بۆ تەنفیز کردنی ئەو مەشاریعانەی لە ناوچە دابڕاوەکان تەنفیز دەبێت، بەتەئکید میکانیزم ئێستا لە حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە، بۆ تەنفیزی ئەو جۆرە مەشاریعە، دەیان پرۆژەش تەنفیز کراوە لە ناوچە دابڕاوەکان بۆی، میکانیزمی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان تەشکیل کراوە، ئەو پرۆژانە جێ بەجێ دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار کەرەم بکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من لە ماددەی یەکەمی پرۆژە یاسایەکە تەرحی ئەوەم کرد، کە ئەو سندوقە لەلایەن ئەم دەستەیەوە ئیشراف بکرێت، یان بە ئاگاداری ئەم دەستەیە ئەو سندوقە بەکار بهێنێت بۆ پرۆژەی خزمەتگوزاری لە ناوچە جێناکۆکەکان، ئێستاکە تێبینی تەواوی ئەو پرۆژەو، ئەو ماددانە دەکەین، دیارە ئەم دەستەیە وەکو برای بەڕێزم کاك شێروان ئاماژەی پێ کرد، مەهامێکی هەیە، مەهامێکی فەنییە، مەهامێکە پەیوەستە بە ئیجرائاتەکانی پەیوەست بە جێ بەجێ کردنی ماددەی 140ی دەستوورییەوە، بۆیە من پێشنیاری یەکەمم پاشەکشە دەکەم، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عپمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز کاك شێروان باسی کرد گوتی ئەوە حکومەت مەشاریعەکان جێ بەجێ دەکات، ئەوە تەواوە، بەڵام موتابەعە کردنی دەکەوێتە ئەستۆی کێ؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەموو شتێك حکومەت دەیکات لەبن کۆنترۆلی لیژنەی پەرلەمان، هەموو لیژنەکان، ئێوە واجیبتانە بچن بەدواداچوونی بۆ بکەن، جەنابیشت دیفاعی لێ دەکەیت، کەرەم بکە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی دووبارە بوونەوە روو نەدات، ئەو خاڵەش چارەسەر بکرێت، بڕگەی سێیەم، دوو شتی لە خۆی گرتووە، یەکەم/ هاریکاری و هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتە پەیوەندیدارەکان، بۆ ئەنجامدانی کارەکانی پەرەپێدانی ناوچە دابڕاوەکان، ئەوە خاڵێك، ئەوەی بکەین بە (أ).

ب- بەدواداچوون و سەرپەرشتی کردنی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان، کە ئەوە لەناو خۆی هەیەو، ئینجا ئیبرازی دەکەیت کە دەیکەیت بە (أ و ب)، ئەو هەدەفە تەحقیق دەبێت و بەدواداچوونەکەش دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا چونکە چەند بەڕێزێك ئەو پێشنیارەیان کرد، یەك بەڕێز پێشنیارەکەی سەحب کردەوە، ئەوانی تر سەحبیان نەکرد، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەم هەیئەتە بەو کارانەی ئەو پارەیەی بۆ شوێنە کێشەدارەکان دانراوە سەرپەرشتی بکات و تەنفیزی بکات، کێ لەگەڵە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (25) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، لادرا، ئێستا پێشنیارێکی تریش هەبوو، ئەو پێشنیارەش ئەوە بوو، کە ئەو دەستەیە راپۆرتەکانی خۆی دەداتە سەرۆکایەتی حکومەت، بیداتە سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێمیش، لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هێشتا ئێمە نەهاتووینە سەر ئەو بڕگەیە، بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان، کەی هاتینە سەر ئەو بڕگەیە، ئەو وەختە دەبێت بدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دیفاعی لێ دەکات؟ چونکە دەیدەینە دەنگدانەوە، چەند بەڕێزێك پشتیوانیان لێ کردووە، ئەگەر سەحب دەکەن لە پێشنیارەکە، کەرەم بکە کاکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم مولاحەزەکەی کاك شێروان لەجێگای خۆی بوو، ئەوە جێگایەك هەیە کە گەیشتینە ئەوێ بخرێتە دەنگدانەوە، رەچاو بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەوزیحی بکە تکایە، کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕگەیەی کە پێشنیار کراوە ماددەیەکی تایبەتە لەم پرۆژەیەدا هاتووە، کەی هاتینە سەر ئەو ماددەیە، ئەو وەختە ئیمکان هەیە ئەو پێشنیارە بێتە ئاراوەو موناقەشەی لەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بـەڕێزان، ئێسـتا لیژنـەی یاسـایی پێشـنیاری ئـەوە دەکـات کـە لەبڕگەیـەکی تایبـەت دێینـە سـەری، ئینجا موناقەشەی بکەن، ئەگەر مولاحەزەتان نییە، نایخەینە دەنگدانەوە، دەچینە بڕگەیـەکی تـر، ئێستا لیژنـەی یاسایی ئەوانەی کە جەنابتان پێشنیارەکانتان وەرگرتووە، بۆمان بخوێننـەوە، ماددەکـە لەگـەڵ پێشـنیارەکان بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة: تتولى الهيئة المهام التالية:

اولاً: متابعة تنفيذ المواد الدستورية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها بالتعاون والتنسيق مع اللجنة العليا لتنفيذ المادة 140 من دستور العراق الاتحادي والجهات ذات العلاقة.

ثانياً: التنسيق والتعاون من خلال رئاسة مجلس الوزراء مع السلطات الاتحادية في كل مايتعلق بضمان حقوق شعب كوردستان لأعادة رسم الحدود الادارية للاقليم وتعويض المتضررين وإزالة أثار سياسات التطهير القومي والتعريب والترحيل القسري.

ثالثاً: التعاون والتنسيق مع الوزارات ذات العلاقة لاعمار وتطوير المناطق المستقطعة من كوردستان - العراق ومتابعة تنفيذ المشاريع فيها.

رابعاً: تنظيم ومتابعة وادارة شؤون المهجرين والمرحلين.

خامساً: جمع وتوثيق الادلة والوقائع التاريخية المتعلقة بالمناطق المتنازع عليها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەنیسبەت (المهجرين والمرحلين) زۆر لـە بـەڕێزەکان موداخەلـەیان کـرد، کـە ئـەو موهـەجیرو مورەحەلانـە، ئەوانەی کە شمولی ماددەی 140 دەکات لە هەرێمی کوردستان، ئەگەر ئەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێوەیەکی تر دایدەڕێژینەوە:

(تنظيم ومتابعة وادارة شؤون المهجرين والمرحلين للمناطق المتنازع عليها)، تـەنها ئـەو وشـەیە بـۆ ئـاخیری بڕگەکەی زیاد دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئاخیر صیاغەی کە لیژنەی یاسایی خوێندیانەوە بـەو تەعدیلـە، دەیخەینـە دەنگدانـەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، بـەکۆی دەنگ پەسند کرا، تکایە ماددەی چوار.

بەڕێز د.زانا ڕؤوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

يكون للهيئة رئيس يعيين بدرجة خاصة، وهو الرئيس الاعلى لها والمسؤول عن اعمالها وتوجيه سياساتها وممارسة الاشراف والرقابة عليها وتصدر عنه وتنفذ باشرافه جميع القرارات والاوامر والتعليمات في كل ما له علاقة بمهام الهيئة وصلاحياتها وسائر شؤونها الفنية والمالية والادارية وفق احكام القانون، ويكون مسؤولاً امام مجلس الوزراء.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم: دەستە سەرۆكێكی دەبێ بە پلەی تایبەتی دادەمەزرێ و ئەو سەرۆكی باڵایەتی و بەرپرسە لە كارەكانی و ئاراستە كردنی سیاسەتەكانی و دەستدانە كاری سەرپەرشتی و چاودێری كردنیان و لەوەو بە سەرپەرشتی ئەو هەموو بڕیارو فەرمان و رێنماییەك دەردەچن لەوانەی كە پەیوەندییان هەبێ بەهەر كارێكی دەستەو دەسەڵاتەكانی و هەموو كاروبارە هونەری و كارگێری، بەپێی حوكمەكانی یاساو بەرپرسە لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیران.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ كەرەم بكە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەكەمان لیژنەی ناوخۆ سەبارەت بەم ماددەیە ئەم پێشنیارەی هەیە:

سەبارەت بە ماددەی چوارەم لیژنە پێشنیار دەكات دەستەواژەی (پلەی تایبەت) بگۆڕدرێت بە (وەزیر)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش هەمان پێشنیارمان كردووە، بۆ ئەوەی سەرۆكی ئەم دەستەیە ببێت بە دەرەجەی وەزیر، لەبەر ئەوەی پەیوەندییەكی زۆری هەیە لە پلە بەرزەكان لە بەغدا، پەیوەندی لەگەڵ وەزیرەكان هەیە، گرنگی ئەو دەستەیەش وا دەكات لە رووی پرۆتۆكۆلیەوە ئێمە پلەی وەزیری پێ بدەین، بۆیە ئێمەش ئەوەمان كردووە، دوایی رەئیش رەئی ئێوەی بەڕێزو ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت لەسەر ئەو ماددەیە رەئی بدەن كەرەم بكەن ناوەكان بنووسم، ئەو بەڕێزانەی ناویان نووسیوە، ئەم رێزدارانەن (كاك عمر عبدالعزیز، امیر گۆگا، هاژە سلێمان، حسن محمد،

بەفرین حسین، حمە سعید، رزگار محمد امین، شێرزاد حافز، فازل بەشارەتی، عمر عبدالرحمن، ناسك تۆفیق)، هیچ بەڕێزێكی تر دەیەوێت ڕەئی بدات، ڕێزدار كاك عومەر عبدالعزیز فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیەوە، من سەرەتا پشتیوانی لەهەردوو لیژنە دەكەم، كە سەرۆكەكەی بە پلەی وەزیر بێت، بۆ ئەوەی بایەخێكی زیاتر بەو مەسەلەیە بدرێت، فیعلەن ئەوانیش لە عێراقن زیاتر ئەو ئاستانەیان هەیە، بۆ ئەو جۆرە كارانە، دەتوانرێت دەستی والآتر بێت و لە مەركەزی قەرارو جێگەی تەنفیزیەوە نزیك بێت.

بەنیسبەت داڕشتنەكە، من تێبینم هەیە، ڕەنگە زۆربەی پەرلەمانتارانیش لەوە بێت تێبینیەكانیان، بەڕاستی هەمووی عەتفەو سێ، چوار دێر بەبێ فاریزە، من پێم باشە بكرێتە دوو بڕگە، زۆریش كورت بكرێتەوە، چونكە هەموو شتەكان تەقریبەن موتەرادیفاتن، ئاراستە كردن و سەرپەرشتی و چاودێری و ڕێنمایی و ئەوانەی بۆچیە، ئێمە بیكەینە دوو بڕگە، من پێشنیار دەكەم بەم شێوەیە بێت:

یەكەم/ دەستە سەرۆكێكی دەبێ بە پلەی وەزیر كە بەرپرسە لە ئاراستە كردن و سەرپەرشتی كردنی.

دووەم/ سەرۆكی دەستە بەرپرسە لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیران.

ئەوەندە كافیە، چونكە شتەكانی تر هەمووی دووبارەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئەمیر فەرموو.

بەڕێز امیر گوگا یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەژی پشتیڤانیە كو دەرەجا وەزیر بێت، یەكێ.

یا دوێ/ (یكون للهیئة رئیس بدرجة وزیر وهو الرئیس الاعلى لها والمسؤول عن اعمالها وتوجیه سیاساتها وتصدر عنه) ئەوە لەغو بێت، چونكە (وتصدر عنه) نایەتێ (وتوجیه سیاساتها وممارسة الاشراف علیها والرقابة وتنفیذ جمیع القرارات والاوامر والتعلیمات في كل ما یتعلق بالتعاون مع الهیئة)، ئەو دەستە گەر هاریكار بیت لگەل، بۆ جێ بەجێ كردنا ڤان بڕیارا، یەعنی نەپتێ ڕەئیس ئەو هەموو بڕیار بكەیفا وی بت، چ بڕیار بدات ئەو هەوە، بەلێ ئەو هەیئاتە گەل ئەو ژی پشكدار گەل، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەر دەربارەی ئەو پلە تایبەتیە، من پێم باشە پلەکە دیار بکرێت، ئایا بە پلەی وەزیر بێت؟ یان پلەی بەڕێوەبەری گشتی بێت؟ چونکە ئەگەر پلەیەکی تایبەتی هەبێت، وەکو هەر لە ماددەی دووەمیش ئیشارەتی پێدراوە، کە کەسایەتیەکی مەعنەوی و سەربەخۆیە ئەو دەستەیە، واتا سەڵاحیەتێکی زیاتر دەدرێتە ئەو دەستەیە، بۆیە پێم باشە ئەو پلە تایبەتیە لاببرێت، پلەکە دیار بکرێت، چ پلەیەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار حەسەن محەمەد فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سوره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم/ منیش هەر پشتیوانی لەهەردوو لیژنە دەکەم، بەوەی کەوا سەرۆکی هەیئە بە پلەی وەزیر بێت، بەڵام من لێرە پێشنیار دەکەم خاڵێك ئیزافە بکرێت، ئەویش (الموارد المالیة للهیئة)، چونکە بەڕاستی مەواریدی مالی هەیئە لە هیچ شوێنێك دیاری نەکراوە، کە ئەم میزانیەی هەیئە لە کوێ دێت؟ ئەویش تەحدید بکرێت بە چەند خاڵێك، لەوانە ئەم پارەی میزانیە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆی دیاری دەکرێت، ئەگەر بکرێت ئەم سندوقەی کە باسمان کرد بخرێتە ئێرە.

سێیەم/ لەوانەیە جگە لە میزانیە، هەندێك جار مەجلیسی وزەرا پێویست بکات پارەیەکی ئیزافی بدات بەو هەیئەیە، دیسان ئەویش بکرێت بە مەواریدی مالی بۆ ئەو هەیئە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بەفرین حسین فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چوارەم، پشتگیری بۆ هەردوو رەئی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ دەکەم بە گۆڕینی پلەی تایبەتی بۆ پلەی وەزیر، جگە لەوەش پێموایە دەسەڵاتی سەرۆکی دەستەکە دەسەڵاتێکی زۆر رەهایە، من پێم باشە ئەوە زیاتر حەق بە دەسەڵاتی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بێت، لەبەر ئەوەی مەسەلەی ناوچە دابڕاوەکان، مەسەلەیەکی سیاسی و چارەنووسسازە، بۆیە پێویستە سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان ئاگاداری سەرجەم بڕیارو رێنمایەکانی ئەو دەستەیە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار حمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حمه سعید حمه علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەو موبەریراتانەو هۆکارانەی باس کراو، چەندین هۆکاری تریش، منیش لەگەڵ ئەوەدام کە پلەکە پلەی وەزیر بێت، ئەم ماددەیە داڕشتنەوەیەکی سەرلەنوێی بۆ بکرێت و بەشێوەی خاڵ بەند بێت، بۆ

ئەوەی سەلاْحیات و ئەرکەکان دیار بێت، کە دیار بوو، ئیتر روون و ئاشکرا دەبێت لەبەردەم هەرچی هەیە بەرپرسەو دەسەلاْتیشی چی دەبێت؟ بۆی بەم شێوەیە دابرێژرێتەوە:

(دەستە سەرۆکێکی بالاْی دەبێ بە پلەی وەزیرو ئەم ئەرك و دەسەلاْتانەی هەیە:

1- بەرپرسە لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیراندا لەبەرامبەر ئەرکەکانیدا.

2- بەرپرسە لە کارەکانی دەستەو ئاراستە کردنی سیاسەتەکانی و سەرپەرشتی و چاودێری کردنی.

3- سەرپەرشتی هەموو بڕیارو فەرمان و رێنماییەکان دەکات، کە پەیوەندییان هەبێت بە دەستەوە.

4- دەسەلاْتەکانی کاروبارە هونەری و دارایی و کارگێرییەکانی دەبێت بەپێی حوکمەکانی یاسا.

5- بەدواداچوون و لێپێچینەوە لە کاروباری فەرمانگەکانی سەر بەم دەستەیە دەکات.

چەند فەرمانگەیەکی هەیە، رەنگە لە ماددەکانی دواوە، بۆیە ئەم دارشتنەوەیە بەخالْ بەندی، هەم ئەرك دیارو دەست نیشان دەکات، هەم سەلاحیاتیش، لەگەلْ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار حاکم رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیقتیراح دەکەم ماددەکە بەم جۆرە بێت:

(یکون للرئیس موظف بدرجة خاصة، یعیین بمرسوم اقلیمي وبترشیح من مجلس الوزراء ویرتبط بالمجلس)، بۆچی هەر بە دەرەجەی خاصە بمێنێتەوە، ئێمە کە لە وەزارەتەوە لامانـدا کردمان بە هەیئە، هەلْبەتە موستەوجەباتی نەبووە، کە وەکو وەزارەت بمێنێتەوە، ئەمە یەك.

دوو/ ئەگەر سەیری فەقەرەی دوو بکەین لە مەهامی، دەلْێت تەنسیق و تەعاون لە رێگەی رێئاسەی مەجلیسی وزەراوە ئەم ئیشەکان دەکات، کە لە رێگای رێئاسەی مەجلیسی وەزراو سولْتاتی ئیتیحادی، راستە گرنگ ئەوەیە هەندێك جار سولْتاتی ئیتیحادی لەوانەیە پرۆتۆکۆلیەن لەگەلْ رەئیسی هەیئە کۆ نەبێتەوە، بەلاْم ئەو دەلْێت لە رێگەی رێئاسەتی مەجلیسی وزەراوە، دەبێت رێئاسەتی مەجلیسی وزەرا ئەو تەنسیقەی بۆ بکات، کە لە کۆبوونەوەیەك لە ئاستی وەزارەتدا دەبێت ئامادە بێت، ئەمە نوقتەیەك.

مەهامەکانی، یەعنی بڕگەی یەك لەو ماددەیە فەقەرەی دووی (یمارس الرئیس الصلاحیات الاتیة: اولاً/ ادارة شؤون الهیئة وتوقیع علی الکتب والمراسلات الصادرة عنها.

ثانیاً/ رئاسة جلسات المجلس والاشراف علی الدوائر التابعة للهیئة)، ئەگەر مولاحەزە بکەیت لەماددەی حەوتدا مەجلیسێك دانراوە، ئەم مەجلیسە هەر لەبەر ئەوەی ئێمە نەهاتووینە سەری، بەلاْم ئەم مەجلیسە مەهامەکانی چیە؟ ئیشەکانی چۆن دەبێت؟ کێ رێئاسەتی دەکات؟ قەراراتی ئەم هەیئەیە دەوری چیە ئەم مەجلیسە تیایدا؟ ئەوە دەبێت لەکاتی ئەوەی کە گەیشتینە سەری بە تەفاسیل قسەی لەسەر دەکرێت، بەلاْم

له مەهامەکانی ئەمە، مادام مەجلیسێك هەیە دەبێت ریئاسەتی تەحدیدی بکەین، کە ریئاسەی جەلەساتی ئەم مەجلیسە بکات بەشێوەیەکی دیاری کراو.
(ثالثأ/ تمثيل الهيئة امام المحاكم والجهات الرسمية ذات العلاقة)، ئەو تەمسیل دەکات.
(رابعأ/ تمثيل الهيئة في الاجتماعات المتعلقة بمهامها داخل وخارج الاقليم)، من تەسەور دەکەم ئەمانە زۆر زەروری بن، ئینجا مەسەلەی مالی، سەرف کردن سەلاحیاتی ئەم تا چەند هەبێت؟ یەعنی مالیە لە دەسەلاتی چۆنە؟ دەسەلاتەکەی لە رووی مالیەوە، یان مەجلیس دەسەلاتی هەیە؟ ئەوانە مەسائیلێکن، کە پێویستە زیاتر لەسەری بوەستین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار شێزراد حافز فەرموو.

بەڕێز شێزراد عبدالحافظ شريف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ئەگەر لە رووی یاساییەوە رێگرو دژ نەبێت، ئێمە ئەو پلەیەی کە هەیە، ئەو پۆستە بە وەزیر بێت، بەلام وابێت پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەبێت، یەعنی رەبتی بە پەرلەمانەوە هەبێت، ئەگەر ئەمە لە رووی یاساییەوە دژ نەبێت.
دووەم/ ئەگەر ئەوەش نەکرێت، حەق وایە بیر لەوە بکرێتەوە لە سێ مانگ جارێك، یان شەش مانگ جارێك راپۆرتێکی موفەسەل بدرێت بە پەرلەمان لەسەر ئەو مەسەلەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار فازل بەشارەتی فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بە بڕوای من ئەم خاڵە زۆر باس هەڵدەگرێت، هەرچەند ئەو بەڕێزانە زۆربەیان تەئکیدیان کردەوەو منیش پشتگیری لە رەئی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ دەکەم، بە حەقیقەت، بەلام ئەم شەریحەیە پێموایە پێشتر وەزارەتی هەبوو، وەزارەتەکەی لە کابینەی شەشەم هەڵوەشێندرایەوە، بە بڕوای من ئەمە هەیئەتێك بێت دەسەلاتێکی وەکو دەڵێت رەهای هەبێت، هەم لە حەرەکات کردن بۆ چارەسەر کردنی گرفتەکان، هەم لە مەسەلەی مالی بەڕاستیەکەی، چونکە ئیمکانە کاری ئەم هەیئەتە زۆر گرانتر بێت لە وەزارەتێکی ناوخۆی هەرێمی کوردستان، لەبەر ئەوەی تەعامول لەگەڵ دەرەوەی هەرێمی کوردستانیش دەکات، بۆیە پێشنیار دەکەم بەڕاستیەکەی دەسەلاتێکی وایان هەبێت، کە بتوانن بە ئەرکەکانی خۆیان

هەڵبستن، چونکە ئەرکی ئەم هەیئەتە زۆر گرانتر دەبێت، ئەگەر پلەی وەزیریش زیاتر نەبێت، بەحەقیقەت پلەی وەزیری پێ بدرێت، بۆ ئەوەی بتوانێت بە ئەرکەکانی خۆی هەڵبستێت بۆ جێ بەجێ کردنی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عمر عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی تەئیدی ڕەئیەکەی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ دەکەم، بەنیسبەت پلەی ڕەئیسی ئەم دەستەیەوە، بۆچی؟ لەبەر ئەوەی تەوزیحێکی لەسەر درا، ئەم ڕەئیسە ڕەبتێکی موباشیری هەیە بە وەزارەت و بە مەجلیسی وزەراو لە حکومەتی ئیتیحادی عێراقی لەگەڵ زۆرینەی وەزیرەکان، لەبەر ئەوە پێویستە لەبەر گرنگی موقیعەکەی، لەبەر گرنگی موهیمەکانی، پێویستە دەرەجەکەی وەزیر بێت، ئەمە لە لایەك، لە لایەکی دیکە ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ماددەی پێنج لە بەشی دووەمدا ڕەئیسی ئەم دەستەیە بە مەرسومێکی ئیقلیمی دەردەکرێت، بە مەرسومێکی ئیقلیمی تەعین دەبێت، پێویست دەکات بە دەرەجەی وەزیر، وەکو هەیبەتدانێك بە مەوقیعەکەی، بە دەستەکەی، بۆ تەنفیز کردن و بەڕێوەبردنی کارەکانی، بەڵام ئەم ماددەیە وەکو برادەرێکی دیکە باسی لەسەر کرد، حەسم بکرێ بە یەك بڕگە و ئەویش بوترێ: یکون للهیئة رئیس یعین بدرجة وزیر و هو الرئیس الاعلی للهیئة و بەس، بۆ چی؟، ئەمەی کە باسی لەسەر موهیمەکانی کراوە، توجیهی سیاسات و مومارەسەی ئیشراف و ڕەقابە و عیلاقات، گەر بگەڕێینەوە لە ماددەی دووەم، ئێمە باسمان لەوە کردووە کە ئەم هەیئەتەش شەخصیەتێکی ئیداری و مەعنەوەی و مالی هەیە، لە ماددەی 9شدا ڕەئیسی هەیئە صەلاحیاتی ئیصداری تەعلیماتی هەیە، کەواتە ڕەئیسی هەیئە ئەتوانێ بە پەیڕەوێکی ناوەخۆ تەعلیماتی کاملی مەهامەکانی خۆی، ئیشراف کردن، ئیشەکانی، هەیئەکانی، کۆبوونەوەکانی، چۆن ڕەقابە ئەکات؟، لەوێ باسی لەسەر بکرێ لەم یاسایە باسی لەسەر نەکرێ، بەو تەعلیماتەی کە پێی دراوە لە ماددەی 9، ئەتوانێ ئەمە دەربکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ناسك توفیق فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پشتگیری ئەو ڕەئیە دەکەم کە بە دەرەجەی وەزیر بێ، چونکە بەڕاستی ڕاستە کابینەی نوێ ویستی ئەوەی هەبوو تەرشیقی حکومەت بکرێ، بەڵام بەراستی مەوزوعی ناوچە جێ ناکۆکەکان ئێستا یەکێکە لە کێشە هەرە سەرەکیەکانی بەینی ئێمە و مەرکەزەوە، لەبەر ئەوە جێی خۆیەتی بەپلەی وەزیر بێ، بەڵام من لێرە شتێکی دیکە ئەڵێم، ئەویش ئەوەیە کە تەنها مەسئول نەبێ لەبەردەم مەجلیسی وزرا،

بەڵكو وەكو بەڕێزیشت ئیشارەتت پێدا، مەسئول بێ لەبەردەم پەرلەماندا، ئیتر ئایا بڵێین: یرشح من قبل مجلس الوزراء بعد مصادقة الاغلبیة المطلقة من اعضاء البرلمان، یاخود بە ئالیەتێك تەرتیب بكرێ كە پەرلەمان بتوانێ موتابەعەی ئەم دەستەیە بكات و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی رەئیتان دەربارەی ئەم موداخەلانەی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانی كوردستان؟

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر لە ئەندامانی بەڕێز تێبینیان هەبوو لەسەر پلەی سەرۆكی ئەو دەستەیە بە پلەی وەزیر بێ و زۆریش لەو بەڕێزانە پشتگیری پێشنیارەكەی لێژنەی یاسایی و ناوەخۆیان دەكرد، زۆر سوپاسیان دەكەین، ئایا لەبەر چی پێویستە بە پلەی وەزیر بێ؟، بەڕێزان مەسەلەكە پرۆتۆكۆلیە زیاتر، ئەوە سەرۆكی ئەو دەستەیە لەگەڵ دەسەڵاتی ئیتیحادی دادەنیشێ و كۆ دەبێتەوە، ئەگەر بەو پلەیە نەبێ لەوانەیە ئەوان هەر ڕازی نەبن ئامادەی كۆبوونەوەكان بێ، بۆیە پرۆتۆكۆلیەو پێویستە بە پلەی وەزیر بێ، ئەوە تێبینیمان لەسەر ئەو پێشنیارە، سەبارەت بە پێشنیاری كاك حاكم ڕزگار، چەند تێبینیەكی هەبوو، لەبەر چی بە پلەی وەزیر بێ؟، ئەوە وەڵامان داوە، سەبارەت بە تەرشیح كردنی لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە لە ماددە شەشی پرۆژەكە هاتووە، ئەو ماددە تایبەتە بە مەرجەكانی دامەزراندنی ئەو كەسەی كەوا دەبێتە سەرۆكی دەستەكە، كە مەرجەكان لەوێ باس كرایە و باس كرایە كەوا لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران تەرشیح دەكرێ، یەك لە بەڕێزەكان باسی لە دارایی كرد، ئەوەش لە ماددە شەش دیسان هاتووە، دائیرەك هەیە(الدائرة الادارية و المالية)، كە ئەو بابەتەی لە خۆ دەگرێ و رێكی دەخات، چەند بەڕێزێك پێشنیاری ئەوەیان كرد ڕەبتی پەرلەمان بێ، بەڕێزان ئەوە لەبیر نەكەین كە ئێمە لە ماددەی دووی یاساكەدا دەنگمان بۆ ئەوە دا كە سەر بەسەر ئەنجومەنی وەزیرانە، بۆیە ئێستا ناكرێ پێشنیارێك بخەینە روو كە پێچەوانەی یاخود دژی ئەو ماددەیە بێ كە ئێمە دەنگمان بۆ داوە و پەسندمان كردووە، وا بزانم هەر ئەوەندە پێشنیارەم تۆمار كردووە لای خۆم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك شێروان كەرەم بكە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵێك هەیە دەمەوێ ئیشارەتی پێ بدەم، ئەویش ئەوەیە، ئەوەلەن: ئەو دەزگایە لەو دەزگایانەیە الغیر المرتبطة بوزارة، كە لە بودجەی هەرێمی كوردستان ئێمە جێگامان بۆ كردەوە، ئیشارەتمان پێداوە، جیامان كردووە لەگەڵ وەزارەتەكان، چونكە ئەو ئیدارەیە ئیعتیبار دەكرێ من الادارات الغیر المرتبطة بوزارة، ئەمە یەك، دوو: لە بودجەی هەرێمی كوردستان، ئێمە بۆ ئیستحداسی دەزگای تازە دیسان بودجەی تایبەتیمان

دانایه بۆ چارەسەرکردنی کێشەی مالی ئەم دەزگایە، من تەصەوری ئەوە ناکەم ئەم دەزگایە واریداتی هەبێ، مالیەکە کە لەوێ هاتیە ئەکیدم لە بۆ مەسائیلی مالی بەڕێوەچوونی ئیش و کاری ئەم دەزگایە، چ لە رووی کارگێڕیەوە و چ لە رووی مالیەوە بێ، هەروەکو هەر دەزگایەکی تر، برای بەڕێزم کاك ڕزگار باس لە دەسەلاتی ئەم دەزگایە دەکات، باس لەوە دەکات کە ئەبێ رەئیسی ئەم دەزگایە رەئیسی هەیئەکە بێت، ئێمە ئەگەر هات و بچینە ناو پرۆژەکە دەبینین لە ئەحکامی خیتامی دەڵێ: لرئيس مجلس الوزراء تحديد مهام و اختصاصات تشكيلات الهيئة بنظام، ئەوە لەوێندەرێ ئیمکان هەیە ئەو تەفاصیلە هەمووی ورد بکرێتەوە و لەسەری دابنیشن بۆ ئەوەی ئیختیصاصی هەر یەك لە رەئیس و لە دەزگاکانی تری ئەم هەیکەلە دەستنشیان بکەن و تەفاصیلەکە نەیەتە ناو هەیکەلیەتی ئەم وەزارەتە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دوا صیغەتان بخوێنن بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر پلەی بکرێ بە وەزیر، لە کۆتایی ماددەی چواردا هاتووە، و يكون مسؤولا امام مجلس الوزراء، یەعنی کە دەرەجەی وەزیر بێت، جوانتر نیە مەسئول بێ لەبەردەم پەرلەماندا، رەنگە یەکێك لە مەبەستەکانی لێژنەی یاسایی کە دەرەجەی وەزیر ئەدات بەو بەڕێزە، ئەوە بێ بۆ ئەوەی قوەت و مەکانەتی لە مفاوەزاتدا لە بەغدا ئەگەر چوو لەسەر ئەو موشکیلانە قسەی کرد، بەهێز بێ، دووەم سەبەب ئەوە بێ بۆ ئەوەی پەرلەمان بتوانێ موتابەعەی بکات، لە کۆتایی ماددەی چواردا هاتووە، و يكون مسؤولا امام مجلس الوزراء، جوانتر نیە و البرلمان لەگەڵی ئیزافە بکرێ؟، چونکە دەرەجەی وەزیر بێ، حەقی خۆمان نیە لەبەردەم ئێمەشدا مەسئول بێ؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی رەئیتان تکایە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەلەن: ئەوە دەزگایەکی تەنفیزیە، ناکرێ دەزگایەکی تەنفیزی رەئیسەکەی تابعی پەرلەمان بێت، دەزگایەکەشی تابیعی ئەنجومەنی وەزیران بێ، ئەمە بە هیچ شێوەیەك وارید نیە، ئەمە یەك، دوو: کە دەڵێ: مسؤولا امام مجلس الوزراء، بەڵێ ئەم دەزگایە مورتەبیتە بە مەجلیسی وزەرا، ئەکید دەبێ یەکێك بەرپرسیار بێ لەم دەزگایە، کە ئەویش مەجلیسی وزەرایە، ئەمە شتێکی زۆر تەبیعیە، بەلام تەنها و تەنها

وەزیـرە بـۆ ئـەوەی حقـوق و امتیـازاتی وەزیـر وەربگـرێ، بـۆ ئـەوەی نـەك بـە شـێوەكانی تـر عـوزو بـێ لـە ئەنجومەنی وەزیران یان متمانە لێرە وەربگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا پلەی وەزیر، پێش وەخت ئەگەر بە پلەی وەزیر بێ ئەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵە تكایـە دەسـتی بـەرز بكـات، زۆر سـوپاس، كـێ لەگەڵدا نیـە؟، بـە كـۆی دەنـگ پەسـند كـرا، تكایـە ئێـستا ماددەكـە بخوێنەرەوە ئاخیر صیاغە بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدان، نوقتەی‌نیزامی كاك عومەر كەرەم بكە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێژنـە وەڵامـی دوو، سێ ئیقتیراحـی نەدایـەوە، زیـاد لـە سـێ ئیقـتیراح باسـی ئیعـادەی صیاغەشمان كـرد، بـۆ مەعلوماتی بەڕێزتان باسیان نەكرد.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەراستی لەم مەسەلانە، مەسەلەی صیاغە بۆچوونی جیا جیا هەیە، ئێمە پێمان وایە ئـەو صـیاغەی كـە لـە پرۆژەكەدا هاتیە، صیاغەیەكە بە نیسبەت هەیكەلیەتەكەوە و دەسەڵاتی هەیكەلیەتەكە بـوو و هەنـدێ ورد كراوەتەوە بەڕاستی، صەلاحیاتی رەئیسی ئەو دەستەیە هەندێ ورد كراوەتەوە، باشـە ئێمـە بـۆ ئیختیـصاری نەكەین، بۆ وردی نەكەینەوە بە نیسبەت ئەو هەیئەتە بەلای كەمەوە، بۆیە ئێمە وەكو لێژنەی یاسا لەگـەڵ ئیختیـصاری صـیاغەكە نینـە، لەگـەڵ ئەصـڵی پرۆژەكەینـە و دوا رەئـیش رەئـی سـەرۆكایەتی پەرلەمانـە و ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

موداخەلە خەلاص بوو، ئێستا ئەخەینە دەنگدانەوە بەوەی كە بەڕێزتان دەنگتان پێدا بە پلەی وەزیـر بـێ بەرپرسی ئەوە، تكایە دوا صیاغەتان بخوێنن تا بدەینە دەنگدان.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمد كریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الرابعة: یكون للهیئة رئیس یعین بدرجة وزیر و هو الرئیس الاعلى لها و المسؤول عن أعمالها و توجیـه سیاسـاتها و ممارسـة الاشـراف و الرقابـة علیهـا و تصـدر عنـه و تنفـذ باشـرافه جمیـع القـرارات و الاوامـر و التعلیمات في كل ما له علاقة بمهام الهیئة و صلاحیاتها و سائر شؤونها الفنیة و المالیة و الاداریة وفـق احكام القانون و یكون مسؤولآ امام مجلس الوزراء.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵ دایە تكایە دەستی بەرز بكات؟، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نیە؟، بە كۆی دەنگ پەسند كرا تكایە بۆ ماددەی پێنجەم، كەرەم بكە، فەرموو.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمد كريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

أولاً: يشترط في من يعين رئيساً للهيئة:

1- أن يكون من مواطني الاقليم و مقيماً فيه اقامة دائمية.

2- أن يكون حاصلاً على شهادة جامعية أولية على الأقل و متمتعاً بالكفاءة و الخبرة في مجال الإختصاص.

3- حسن السيرة و السلوك و غير محكوم بجريمة مخلة بالشرف.

4- لم يشارك في الجرائم التي خططت لها السلطة القمعية أو إرتكبتها في كوردستان.

ثانياً: يعين الرئيس بمرسوم إقليمي و بناءاً على ترشيح من مجلس الوزراء

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ڕەئیتان تكایە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

یەكەم:ئەوەی بە سەرۆكی دەستە دادەمەزرێ پێویستە ئەم مەرجانەی لێ بێتە دی:

1-دەبێ لە هاووڵاتیانی هەرێمی كوردستان بێت و بەردەوام لێی نیشتەجێ بێ.

2-دەبێ بڕوانامەی بەرایی زانكۆی بەلایەنی كەم هەبێت و لێهاتوویی و شارەزایی لە بواری پسپۆریەكەی خۆی هەبێت.

3-خۆرەوشتی باشبێت و بە تاوانێكی ئابڕووبەر حوكم نەدرابێ.

4-بەشداری لەو تاوانانە نەكردبێ كە دەسەڵاتی داپڵۆسێنەر نەخشەی بۆ كێشابێ یان كردبێتێ لە كوردستاندا.

بەڕێزان بڕگە دوو لە دەقە كوردیەكەی پڕۆژەكە كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران پێشكەشی پەرلەمان كراوە، نەهاتووە،

بڕگە دوو:سەرۆكی دەستە بە مەرسومێكی هەرێمی دادەمەزرێ لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، هیچ مولاحەزەمان نیە تەنها بە نیسبەت فەقەرە سێ نەبێ، لە رووی صیاغەوە (ان یکون) ئیزافە بکرێتە سەر بیدایەتی فەقەرە سێ، کە دەڵێ: ان یکون حسن السیره و السلوك و غیر محکوم بجریمه مخله بالشرف، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوەخۆ رەئیتان تکایە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لێژنەی ناوەخۆ لەسەر ماددەی پێنج تەنها ئەم پێشنیارەمان هەیە، سەبارەت بە ماددەی پێنجەم، تەنها لە بڕگەی چوار وشەی (داپۆسێنەر) بگۆڕدرێ بە وشەی (رژێمی بەعس)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی لەگەڵ ئەوە نین ئەو فەقەرەی بۆ ئیزافە بکرێ (ان یکون کامل الاهلیه)؟ بەڕێزان ئێستا کێ ئەیەوێ قسەی بکات ناوتان بڵێن، ئەو بەڕێزانەی ناویان نووسی ناوەکانیان ئەخوێنینەوە، ئەوەی ناوی نەنووسرابوو ئاگادارمان بکاتەوە، ناسك توفیق، عومەر نورەدینی، فازل بەشارەتی، گۆران ئازاد، کاردۆ محمد، نەریمان عبدالله، صباح بیت الله، عبدالسلام بەرواری، د.رفیق صابر، د.صباح، زکیە صالح، حاکم رزگار، جەعفەر عەلی، پەروین، بیریڤان، بەفرین حسین، حمە سەعید، عومەر عبدالعزیز، د.احمد، هاژە سلێمان، خورشید، عبدالله حاجی مەحمود، ناسك خان کەرەم بکە.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من هەر لە ئەوەڵ ماددە هەتا ئێستا هەر ئەو ئیشکالیەتەم هەیە، ئەگەر سەرۆکایەتی وەڵامم بداتەوە، ئالیەتی موتابەعەی پەرلەمان بۆ ئەم دەستەیە چۆن دەبێ؟، راستە لە ماددەی 2دا یەکلایی بوویتەوە کە سەر بە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە خاریجی ماددەکەیە، پەرلەمان موتابەعەی هەموو شتێك دەکات، 19 لێژنەتان هەیە، هەر شتێك رەبتی بە حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە هەبێت، حەقی ئێوەیە بەدواداچوونی بۆ بکەن، بە پێی ئەو لێژنانەی کە هەتانە، ئێستا کەرەم بکە و وەرە سەر ماددەکە خوشکی من، فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لای من رۆشن نیە ئەوەیە کە تەصویت، یەعنی متمانەی پێ نادرێ لە لایەن پەرلەمانەوە، دوو: لێرە مادام کە متمانەی پێ نادرێ، لێژنەی تایبەتیشمان نیە بەو مەوزوعە لەناو پەرلەماندا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەجائەن، دوایی ئەتبرم، وەرەوە سەر ماددەکە ڕەجائەن.

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی دووەم کە باس لە مەجالی ئیختیصاص دەکات، ئەگەر ئەو مەجالی ئیختیصاصە دیاری بکرێ، لە چ مەجالێکە؟، هەر ئەو دوو خاڵەم هەبوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عومەر نورەدینی فەرموو.

بەڕێز عمر حمد امين خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی یەکەم، بڕگەی(أ)، لەوێ دەڵێ: دانیشتووی هەرێمی کوردستان بێ، لەوێدا زاراوەی هەرێم ئەگەر بگاتە ئەو رادەیەی کە یەکێك دانیشتووی ناوچە ناکۆکەکان بێت، ئەوە بێبەش بکات، بە ڕەئی من پێویستە ئەوەشی بۆ زیاد بکەین کە دانیشتووی هەرێمی کوردستان و ناوچە جێ ناکۆکەکان بێ، مەسەلەن لەوانەیە لە داهاتوودا یەکێك ئەم پۆستە وەربگرێ کە خەڵکی کەرکووك بێ و زۆریش ئاساییە، ئەگەر لەوێدا زاراوەی هەرێمی کوردستان ببێتە مایەی کە بەو شێوەیە کەسێك دانیشتووی کەرکووك بێ یان ناوچە جێ ناکۆکەکان بێ، لەمە بێبەش بکرێن حەقە جارێکی تر ئەمە صیاغە بکرێتەوە کە لەو ئیشکالیەتە دەربازمان بکات، سەبارەت بە بڕگە دوو، کە دەڵێ: پسپۆریەتی هەبێ بە پێی، پسپۆریەتی لێرەدا ڕەبتی بڕوانامەی زانکۆیە، بەس لە جیاتی پسپۆریەتی، باس لەوە بکرێ کە توانای هەبێ، کە ئەزموونی هەبێ، لێهاتوویی هەبێ، سەبارەت بەم بابەتەی کە ئەم یاسایەی بۆ داندراوە، بە تایبەتی مەسەلەی ناوچە جێناکۆکەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار فازڵ بشارەتی فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنج، ئەو بەڕێزانەی لێژنەکان هەموو خاڵ و بەندەکانیان خوێندەوە، من بە حەقیقەت وەکو بۆچوونی خۆم مولاحەزەم نیە، بەڵام لەسەر دوو خاڵیان مولاحەزەم هەیە لەناو ماددەی پێنج، لە خاڵی سێ و چوار، بە حەقیقەت من پێم وایە ئەمە ئیشکالیەت بۆ دەسەڵات لە هەرێمی کوردستان دروست دەکات، چونکە لە خاڵی سێ دەڵێ: خوورەوشتی باش بێت و بە تاوانێکی ئابڕووبەرانە حوکم نەدرابێ، لە خاڵی چوار ئەڵێ: بەشداری لەو تاوانانە نەکردبێ کە دەسەڵاتی داپۆسێنەر نەخشەی بۆ کێشابێ، یان کردبێتێ لە کوردستاندا، من پێم وایە ئەوە بۆچوونێکی زۆر پوخت و باشە و لە جێی خۆیەتی، من بەش بە حاڵی خۆم ئومێدم دەخواست هەموو دەسەڵات، یان هەموو شەریحەکان لە هەرێمی کوردستان ئەو حیسابەی بۆ

بکرابایه کە بەو نەوعیەتە خەڵکی بۆ دابنرایە، بەڵام ئەگەر لەناو هەموو دەسەڵات تەنها حیساب بۆ ئەم هەیئەتە بکرێ، ئەو مواصەفاتانە لەو خەڵکانە هەبێ، ئەی باقی تەشکیلاتی تر کە ئەنواعی خەڵکی جۆراوجۆر لەناو دام و دەزگاکانی هەرێمی کوردستاندا دانراوە کە پێم وایە خەڵکێك دانراوە کە ئەو رووی نیە باسی رابردووی خۆی بکات، بەڵام لەناو دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان دەسەڵات بەرێوە ئەبات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار گۆران فەرمووو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مولاحەزەکەی من د.عومەر وتی، بەڵام من زیاتر لە رووی قانونیەوە روونی دەکەمەوە، سەبارەت بە خاڵی یەکەم لە ماددە پێنجدا، دوو مەرجی دیاری کردووە ئەگەر بە وردی بیخوێنینەوە، کە دەڵێ: هاووڵاتی هەرێمی کوردستان بێت و بەردەوام لێی نیشتەجێ بێت، بەڵام بە گوێرەی ماددە 117 لە دەستووری عیراقی، هەرێمی کوردستان بریتیە لەو سنوورەی کە پێش سوقوتی بەغدا وجودی هەبووە، واتا ناوچە جێ ناکۆکەکان ناگرێتەوە، کەواتە ئەگەر وابێ ئەم هاووڵاتیانەی ناوچە جێ ناکۆکەکان بێبەش دەبن لە وەرگرتنی ئەم پۆستە، جگە لەوەش ئەگەر بگەڕێینەوە سەر خاڵی ئیختیصاصی و پسپۆری و شارەزایی، زیاتر خەڵکانی دانیشتووی ئەم ناوچە، دەکرێ زیاتر ورد بن لەم لایەنەوە، بۆیە شوێنی نیشتەجێبوونیش من بە مەرجێکی لە جێی خۆی نازانم لێرەدا، چونکە لەم حالەتەشدا ئەگەر مەرجەکە بگوازینەوە بۆ ئەم حاڵەتە، بڵێین ئەگەر پۆستەکەی وەرگرت و بێتن لەناو هەرێمی کوردستان دابنیشیت بەو گوێرەی ئێرە عاصیمەیە و موئەسەسات و دەزگاکانی عیلاقاتی لەگەڵ ئەنجومەن و پەرلەمان هەیە، ئیشەکانی بکات، بەڵام تا ئەو کاتی پۆستەکە وەردەگرێت، من هەر چەندە لە دواتریش لەگەڵی نیم، بەڵام لە پێش وەرگرتنی پۆستەکە من بە گونجاوی نازانم، جگە لەوە، لە خاڵی سێ و چوار بەشێوەیەکی گشتی دەکرێ وای لێ بکەین کە دانیشتووی هەرێمی کوردستان و ناوچە جێ ناکۆکەکان بێ، دەکرێ هەردوو خاڵەکە ئێمە لای ببەین، لەبەر ئەوەی، ئەوەی کە مەرجی ئەساسیە ئەوەی کە پۆستەکە وەربگرێت، سابیقەیەکی تاوانکاری نەبێت و سابیقەیەکی سیاسی خراپی نەبێت، کە ئەم دوو خاڵەش لە خاڵی سێ و چوار روونکراوەتەوە، ئەوجا دانیشتووی هەرێمی کوردستانە یان دانیشتووی ناوچە جێ ناکۆکەکانە، من ئەوە بە کێشە نابێنم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار کاردۆ فەرمووو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەی من برادەران وتیان، بەڵام ئەفزەلیەت دەدەمە دانیشتووی ناوچە دابراوەکان بۆ سەرۆکی ئەم دەستە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار نەریمان فەرمووو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك لە تێبینەکانم وترا، بەڵام من ڕەئیەکم هەیە لەسەر ماددەی یەك، کە دەڵێ: دەبێ لە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بێت و بەردەوام لێی نیشتەجێبێ، بەراستی بۆ ئەوەی ئێمە بۆ ئەو هاووڵاتیانەی کە کوردن و لە ناوچەکانی تریش نیشتەجێ بوون وەکو بەغدا بێبەش نەبن، من زیاتر ئەچم لەناوچە دابراوەکانیش، ئەگەر بکرێت بوەترێت: دەبێ لە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان و عیراق بێ، بۆ ئەوەی لەوانەیە خەڵکێکی شارەزا و بە توانا و باشترمان دەست بکەوێت لە ناوچەکان وەکو بەغدا کە کوردن و توانایان بەهێزتر بێ، هەروەها من لەگەڵ ئەو ڕەئیەی جەنابتم کە باست لەوە کرد، کە ئەهلیەتی ئەو کەسە زۆر زەروورییە، بە پێی یاسا ئەهلیەتی یاسایی و تەندروستی هەبێت، بەڵام ئەگەر بکرێت ئەو ئەهلیەتی یاسایی و تەندروستیە زیاد بکرێ بۆ بڕگەی دوو، لە کۆتاییدا بنووسرێ، بکرێ، پێم وایە کۆتایی پێ دێت، پاش ئەوە دەڵێ: بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بەلانی کەم هەبێت و لێهاتوویی و شارەزایی پسپۆریەکەی خۆی هەبێت، ئەهلیەتی یاسایی و تەندروستی هەبێت، پاشان لە بڕگەی چوار، ئەو بڕگەیە بە باشی هاتووە، بەڵام من ئیزافەیەکم هەیە، لە جیاتی ئەوەی بنووسرێ بەشداری لەو تاوانانە، بەشداری و پشتگیری لەو تاوانانە نەکردبێ کە دەسەڵاتی داپڵۆسێنەر، بەشداری، مەدلولی خۆی هەیە و تایبەتمەندی خۆی هەیە و دیارە، بەڵام پشتگیری هەندێ خەڵك هەیە کە بە نووسین یان بەشتی تر و مەعنەوی بەشداری کردیە لەو تاوانانە، بۆیە من پێم باشە بەشداری و پشتگیرەکەی بۆ زیاد بکرێ، ئیزافە بکرێت لەسەر ئەوە، بۆ خاڵی تری ئیزافە بکرێ بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین هەموو پشتیوانی خەڵکی کوردستانی بۆ بەدەست بێنین، پشتگیری لەم دەستەیە بکات، بەراستی من پێم باشە خاڵێك زیاد بکرێ، ئەویش بکرێ بە بڕگەی پێنج، لە ڕووی یاساییەوە ئەو کەسە بێ لایەن بێت، بۆ ئەوە بتوانین ئێمە پەیوەندییەکانمان بکەینە پەیوەندییەکی نەتەوەیی لەگەڵ ئیتیحاد، نەك پەیوەندییەکی حیزبی و دوو ئیدارەیی کە لەمەوپێش بەراستی ڕەنگدانەوەیەکی خراپی هەبوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار صباح بیت الله فەرمووو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیقەت ئەز پێشنیارا جەنابی د.عومەر نورەدینی پشتگیری دەکەم، کە نە بەس خەڵکی نیشتەجێی هەرێمی کوردستانێ بێ، بلا بۆ ئەو کەسەش بێت کە حەقیقەت لە دەڤەرا ناوچە ناکۆکەکانیش بێ، چونکە ئەوان نابێ مەحروم کرن، دوو: بواری پسپۆریا هاتیە، ئەز نازانم بواری پسپۆریا ئەکرێتە دەستنیشان کرن، ئەو بواری پسپۆریا نەمێنێتن، لە خاڵەکا دی کە دەبێژێتن بەژداری لەو تاوانە نەکردبێ کە دەسەڵاتی داپلۆسێنەر، رەئیا من ببێتن یان رژێما فاشستا بەعس یان رژێما بەعسا گۆڕ بە گۆڕ ئەمە ئیزافە کرنا ماددەکە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار د.رفیق صابر فەرمووو.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی یەکەم، لەگەڵ ئەوەم کە بەراستی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان و عیراقیش بێت، چونکە رەنگە لە داهاتوودا کەسێکی شیاو و لایق لە برایانی تورکمان بێت، تەنانەت کەسێکی عەرەب بێت، خەڵکی ناوچە جێ ناکۆکەکان بێت، باوەڕێ بە جێبەجێ کردنی ماددەی 140 هەبێ، مومکینە کەسێك لەو جۆرە پەیدا ببێت کە ببێتە سەرۆکی ئەم دەزگایە، سەبارەت بە خاڵی چوارەم، من پێم باشە تەنیا بەشداری نەبێ، بەوە واز نەهێنین کە بەشداری لەو تاوانانە نەکردبێ، بەڵکو زۆر گرنگە کە پێشتر ئەندامی حیزبی بەعسی هەڵوەشاوە نەبێت و نەبووبێت لە هیچ کام لە دەزگایە حیزبە داپلۆسێنەرەکان کاری نەکردبێت، ماددەکە واتا بەو شێوەی لێ بێت، ئەندامی حیزبی بەعسی هەڵوەشاوە نەبووبێت و لە دەزگا داپلۆسێنەرەکان کاری نەکردبێ و بەشداری و پشتگیری، ئەو پێشنیارەی کاك نەریمان وتی، ئەوەشی بخرێتە سەر، بەشداری و پشتگیری تاوانی نەکردبێ کە دەسەڵاتی...تا دوایی و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار د.صباح فەرمووو.

بەڕێز د.صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە تایبەتە بە مەرجەکانی سەرۆکی دەستە، دیارە مەرجەکان تا دەقیقتر بێ و وردتر بێ باشترە، پشتگیری لەو بۆچوونە ئەکەم کە مەرج نیە کە سەرۆکی دەستە دانیشتووی هەرێمی کوردستان بێت، چونکە ئێمە حیساب بۆ داهاتوو دەبێ بکەین، رەنگە رۆژێك لە رۆژان کەسێك کە شایستەی ئەو پۆستە بێ، بەڵام دانیشتووی یەکێك لەو شارانە بێت کە جێگەی ناکۆکیە، بۆیە ئەو مەرجە دانەندرێ، تەنها مەرجێکی وای بۆ دابنرێ کە نیشتەجێبوون نەبێ بە مانیع لەوەی کە ئەو پۆستە بگرێتە دەست، بە نیسبەت بڕگەی سێیەم، پێشنیار دەکەم بوەترێ: ئەو کەسەی کە ئەو پۆستەی پێ ئەدرێ خوورەوشت و ناوبانگی باش بێ، (حسن السیرە و السمعە)، بە تاوانێکی ئابڕوو بەر حوکم نەدرابێ، ئەوە زۆر جێگەی خۆیەتی، بەڵام بە

نیسبەت چوارەمەوە من زۆر ئەو پرسیارەم لا دروست دەبێ لە بڕگەی چوارەم، لە خاڵی چوار، چۆن ئەبێ ئێمە یەعنی مەوزوعێکی وا بێنین کە ئەصڵەن بە خەیاڵمان دابێ کەسێك کە پشتگیری و بەشداری کردبێ لەو تاوانانەی کە دەهەق بە گەلی کوردستان کراوە، ئەصڵەن مەجالی ئەوەی پێ بدرێ تەصەوری ئەوە بکەین رۆژێك لە رۆژان ببێتە سەرۆکی دەستەیەکی وا گرنگ، یەعنی ئەمە تەحصیلی حاصلە و تەئکیدی موئەکەدە، هەر بە بڕگەی سێیەم من وا ئەزانم ئەو کەسە دەبێ بچێتە دەرەوە، یەعنی لەوەی کە حەقی ئەوەی پێبدرێ بکرێت بە سەرۆك، چونکە کە وتمان خوو رەوشت و ناوبانگی باش بێ، ئەو کەسەی کە بەشداری کردبێ یان پشتگیری کردبێ لەو پرۆسە بەد ناوانەدا کە دەرهەق بە گەلەکەمان کراوە، وا ئەزانم حەقی ئەوەی نابێ بە هیچ شێوەیەك، نەك تەنها پۆستی سەرۆکایەتی دەستە تەنانەت ئەندامیەتی ئەو دەستەشی پێ نەدرێ، بۆیە من پێم وایە ئەو بڕگەیە هەر ئیزافەیە و تەحصیل حاصلە، ئەوە شتێکی فۆرمە و وەکو فۆرمۆلەکی لێ هاتووە لە یاساکانەوە هەبێ، من قسەم نیە، بەڵام ئەگەر ئێمە بمانەوێ نیزامێکی تازە دابنێین بۆ دارشتنی یاسا، دەبێ ئەوە ببێ بە بەدیهی لە کەلتووری سیاسی و لە کەلتووری ئیداری گەلەکەماندا کەسێك کە رۆژێ لە رۆژان ناوبانگی خراپ بێ بە ئەندامیەتی لە حیزبێکی فاشی وەکو رژێمی بەعس لە حیزبی بەعسدا ئەبێ بە هیچ شێوەیەك مەجالی ئەوەی پێ نەدرێ کە پۆستێك وەربگرێ، بۆیە من پێم وایە ئەو کەسە دەبێ خوورەوشتی باش بێ و ناوبانگی باش بێ، سیرەی سیاسی و سلوکی سیاسی باش بێت، سەبارەت بەو پێشنیارانەی پێشوو، تەئکیدی هەموو ئەو پێشنیارانە دەکەم بە تایبەتی ئەوەی کە کاك فازل باسی کرد، یەعنی ئەمە ببێت بە ئەتەکێت و کەلتوور، کە ئێمە رێ بە هیچ کەسێك نەدەین کە سەر بە رژێمی بەعس بێت، ئەگەر بڕیارە بمێنیتەوە ئەو خاڵەش، پێم وایە زۆر بە راشکاوی بوەترێ بەشداری و پشتگیری لە هیچ تاوانێك دەرحەق بە گەلی کوردستان نەکردبێ، تایبەتیشی نەکەین بە رژێمی بەعسەوە، چونکە رژێمی بەعس سەردەمێك بوو و رۆیی، یەعنی بوو بە بەشێك لە مێژوو، رەنگەئێستا کەسانێك هەبن بە شێوەیەك لە شێوەکان دژی مافە رەواکان گەلی کوردستان بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رێزدار زکیە صالح فەرموو.

بەڕێز زکیە صالح عبد الخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت خاڵی یەکەم، ماددەی پێنجەم، هەر بخۆ ل سەرێ بێژی ئەوەی بە سەرۆکی دەستە دادەمەزرێت، پێویستە ئەو مەرجانەی لێ بێتە دی، مادەم لێی بێتەدی، ئەو هەردوو دابێ خالا یەکێ و دووێ زێدەیە، ب رەئیا من، یادیکەژی هەر چەندە خالا یەکێ گەلەك، کاك عمر نورەدینی گەلەك بەباشی بەحس کرد، کو بێژیتن، لە هاوولاتیانی هەرێمی کوردستان بێ، بەس ئەم کەلیمە بەردەوام ئەم ژێ بەحس کەین، دیساژی بەرەئیامن یا دروست بیت، چونکو ئەو بەردەوامە، شەرت نیە بەر دەوامە ل ڤێ درکێ بی، بەلکی جهەکی بیت ژی هاتبیتە درکێ، یان ژی کەلیمە بەردەوام ئەگەر ژناوێ وی ببەین، ئەز بێژم دروست بیتن، یادی

خالاً دویٚ، ب رەئیا من ئەم بێژین بڕوانامەی بەرایی زانکۆ، بەلایەنی کەم هەبێت، زانیاری چونکو مەعریفە دبیتن هەبیتن ل سەر وی کاریٚ دکەتن، ئەو کەلیما زانیاری بهێتە زێدە کردن و لێهاتویی، برەئیا من دیارە باشتر بیت، ب نسبەت خالاً سێ و چاریٚ، ئەوژی هاودەنگم کو دگەل هەڤالیت خۆ کو بەحس ژی کری، ئەڤە ئەگەر بێین ئەم سەح کەینیٚ، یاسایێ هەر وەزارەتەکا دەرچووی هەرێما کوردستانیٚ، خاسەتەن خالاً خوورەوشتی باش بیت، ب تاوانەکی حوکم نەدرابیٚ، تێدا ب زەقی نەهاتیە گۆتن؟، ئەڤە دوو تشتێت تەحسیل حاسلە ب ڕاستی، ب رەئیامە بۆچی دبیت دڤیٚ دەستیٚ دا بێتە گۆتن، ئان بۆچی ل سەر ڤی کەسی بهێتە سەپاندن؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار حاکم رزگار، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر بڕگەی یەکەم، أن يكون من مواطني الاقليم لە ڕاستیدا مەواتن، ئێمە لە عیراق بە مەواتنمان وەرنەگرتووە، بە جنسیەمان وەرگرتووە، کە دەڵێت من مواطني الاقليم مەبەست چیە؟، خۆ لە قانونێکی تایبەتیدا مەواتن تەعریف نەکراوە، ئەو کەسە مواتنە لە اقلیم، ئەمە نوقتەیەکی گرنگە، لەبەر ئەوە پێویستە بڵێی: (عراقي الجنسية و كامل الأهلية)، (موطن)، مەسەلەن نیزامی بەریتانی بە (موطن)ی وەرگرتووە، نیزامی عیراقی بە جنسیەیە، ئێمە کەواتە دەکرێ خەڵکێکی غەیری عیراقیش، کە لە کاتێکدا تەعریفمان نیە، کەواتە دەبێ بکرێ بیکەی بە ڕەئیسی ئەو هەیئەیە، ئەوە نوقتەی یەکەم، (موطن) لە قانونی مەدەنەی عیراقیدا تەعریف کراوە، لە قانونی ژمارە (40)ی ساڵی (1951)، (موطن) چیە؟ (هو المكان الذي يقيم فيه الشخص عادة بصفة دائمة أو مؤقتة، و يجوز للشخص أكثر من موطن واحد)، تەبعەن ئێمە کە (موطن)مان نیە لە شوێنەکانی تر، دەبێ بگەڕێینەوە بۆ قانونی مەدەنی، قانونی مەدەنیش ئەوەمان پێ دەڵێ، لە ماددەی (42-43-44)، هەتا لە ماددەی (44): (يعتبر المكان الذي يباشر فيه الشخص تجارةً أو حرفة موطناً له، بالنسبة إلى إدارة الأعمال المتعلقة بهذه التجارة)، کەواتە ڕەبت کردنەوەی، دیارە مەبەستی لێرە، یەعنی مەسەلەی (موطن)، مەسەلەیەکی گرنگە، لە بەعزێ نصوصی تری قەوانینی تریش کە دەردەچێ لە پەرلەمانی کوردستانەوە، هەتا بە نیسبەت ئەندام پەرلەمانەوە پێموابێ بەو جۆرە هاتووە، من داوا دەکەم ئەوە ئیعادە نەزەری تێدا بکرێتەوە، دوایی مەسەلەی (متمتعاً بالكفاءة و الخبرة)، ناکرێ ساڵی خزمەتی بۆ حیساب بکەن، بڵێین: بەوەندە ساڵ خزمەتی کەمتر نەبێ، لەو مەجالەدا، مەجالەکەش لە ڕاستیدا کەفائە و خیبرە، ئەو مەجالە بۆ خۆی شتێکی نوێیە، نازانم چۆن تەقیمی مەجالی ئەو خیبرە و کەفائەیە دەکرێت، ئەوان هەر ئەوەشیان دەبێ قسەی لەسەر بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار جعفر علی.

بەڕێز د. جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە بەشێك لە قسەكان كران، لە خاڵی دووەم من بە هەمان شێوە پشتگیری ئەو بۆچوونەی كاك عمر نورەدینی دەكەم، پسپۆڕی مەبەست چیە؟ ئەوە ڕوون نەكراوەتەوە، دیارە ئەگەر مەبەست بریتی یە لەوەی بۆ نموونە كەسەكە بڕوانامەی بەرایی زانكۆی هەبێ لە بوارەكەی خۆی دا، بۆ نموونە پسپۆڕییەكەی ماتماتیكە، لە ماتماتیك شارەزا بێت، ئێمە گومانمان لەوە نیە، هەموو كەسێك لە بوارەكەی خۆی دا شارەزاییەكی هەیە، بۆیە بە بڕوای من ڕەنگە ئەوە شتێكی زیادە بێ، لابدرێ باشە، دەكرێ بڵێی لێهاتوو و شارەزا بێ لە بواری سیاسی، دبلوماسی، یان لە حەلی نیزاعات، ئەوە گرنگترە لەو مەوزووعە، نەك مەسەلەی پسپۆڕییەكەی خۆی، خاڵی چوارەمیان نووسراوە: بەشداری لەو تاوانانە نەكردبێ كە دەسەڵاتی داپڵۆسێنەر، دیارە مەبەست لەو دەسەڵاتە دەسەڵاتی بەعسە، بەڵام ئێمە دەبێ ئاگاداری ئەوەبین كە تەنها ئەوە دەسەڵاتی بەعس نیە، یەعنی تاوانی ئەنجام داوە و نەخشەی كێشاوە بۆ ئەنجامدانی تاوان لە كوردستاندا، بۆیە باشترە بڕگەكە شاملتر بكرێتن، باشتر وایە بكرێتە: (تۆمەتبار نەبێ بە پشتگیری و بەشداری كردن لە هیچ تاوانێكی دژ بە مرۆڤایەتی)، بە تایبەتی لە كوردستان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بێریڤان خان، فەرموو.

بەڕێز بێریڤان إسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش وەك چەند ئەندامێك كە پێشنیاریان هەیە لەسەر بەشی یەكەم لە ماددەی یەكەم، دەڵێ: ئەو هاووڵاتیە هاووڵاتی هەرێمی كوردستان بێ، لای من هاووڵاتی مەعنای ئەو كەسەی جنسیەی هەیە، ئەوها تێدەگەم، بەڵام كە دەڵێین هەرێمی كوردستان، یەعنی تۆ تەئكید دەكەی، دیاری دەكەی كە دەبێ ئەو كەسە خەڵكی یان دهۆك بێ، یان سلێمانی بێ یان هەولێر بێ، بۆیە وەكو بەڕێز كاك كاردۆ دەڵێ، ئەو سەرۆكایەتیە بدرێت بە یەكێك لە ناوچە دابڕاوەكان، ناوچە دابڕاوەكانیش ڕاستە زۆرە، كەركووكە و چەند شوێنی ترە، ئێمە ناتوانین یەكێك دەستنیشان بكەین و بڵێین: وەرە فەرموو ئەو پۆستە بۆ تۆ، چەند كەسەك خۆی پێشكەش بكات، ئەو مەرجانەشی تێدا بێ، كە بە هەڵبژاردن دابنرێت، بە ڕەئی من زۆر پێویستە بدرێت بە یەكێك كە خەڵكی ناوچە دابڕاوەكان بێ، نیشتەجێی هەرێمی كوردستان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەروین خان، فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

به نیسبەت خاڵی یەکەم، من پێم باشە کە کەسێك هەڵدەبژێردرێ بۆ سەرۆکایەتی دەستە، دایك و باوکی کورد بێ، خەڵکی ناوچە دابڕاوەکان بێ، کە دەڵێ بڕوانامەی بەرایی زانکۆی هەبێ، من پێم باشە زمانی ئینگلیزی و عەرەبی بە خوێندن و نووسین بزانێ، بە نیسبەت خاڵی چوارەم، ئەوەی لە پێشەوە بۆ زیاد بکرێ، لە ڕیزی حیزبی بەعس نەبووبێ و بەشداری لەو تاوانانە نەکردبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بەفرین خان، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (5) بڕگەی (1)، خاڵی یەکەم دەڵێ: دەبێ هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بێت، من پێم باشە جگە لەوەش هاووڵاتی جێ ناکۆکەکانیش بێ، لەبەر ئەوەی ماوەیەکە ئەوان بێ بەشن لەو پۆستە، جگە لەوەش بڕگەی (2) دەڵێ: دەبێ بڕوانامەی بەرایی زانکۆی هەبێ، من لەگەڵ وشەی بەرایی نیم، لابرێت، جگە لەوەش پێویستە سەرۆکی دەستە شارەزایی و پسپۆری تەواوی لە بواری مێژوو و جوگرافیای کوردستان دا هەبێ، ئەوەش گرنگی و کاریگەری خۆی هەیە، چونکە ئێمە بە گوێرەی مێژوو، بە گوێرەی بەڵگەنامە مێژووییەکان دەسەلێنین کە ئەو ناوچانە سەر بە هەرێمی کوردستانن، بە هۆی گۆڕینی دیموگرافیای کوردستان لای ڕژێمی بەعسەوە، ئەو ناوچانە لە هەرێمی کوردستان دابڕێنراون، لەبەر ئەوە من پێم باشە کە ئەو کەسەی دەبێتە سەرۆکی دەستە شارەزایی و پسپۆڕی تەواوی لە بواری مێژوو و جوگرافیای کوردستان دا هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار حمە سعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به نیسبەت خاڵی یەکەم، منیش لەگەڵ ئەو ڕایەم کە بەشێوەیەك دابڕێژرێ، لێژنەی یاسایی دایبڕێژن، کە خەڵکی هەرێمیش و ناوچە دابڕینەوەکانیش و عیراقیش بگرێتەوە، هەر لەو خاڵەدا خاوەن ئەهلیەتیشی بۆ زیاد بکرێ، خاڵی دووەمیش: خاوەن بڕوانامەی زانکۆ بێ، بواری پسپۆڕییەکەی دیاری بکرێ، من پێموایە بواری سیاسی و ئیداری و دبلۆماسی، بواری گرنگن بۆ ئەو کەسە، چونکە کە کەسێك بواری سیاسی تەواو کردبێ، قانون و سیاسە، یان هەر سیاسە، دیارە مەسەلەن مێژوو و جوگرافیاکانیش دەزانێ، بۆیە پسپۆڕییەکە دیاری بکرێ، لە خاڵی سێشدا: خاوەن ناوبانگ و خوو و ڕەوشتی باش بێت لە تاوانی ئابڕووبەر، ئینجا ڕابردووی پاك بێت، ئەو ڕابردو پاکە بۆ مەسائیلی ئیداری و گەندەڵی و سیاسیش، ئەوانە بگرێتەوە، خاڵێکی تر، بەشداری لە تاوانی، من پێم باشە تاوان بەرامبەر بە مرۆڤایەتی گەلانی عیراق و کوردستانیش، ئینجا بە تایبەت کە ئەوەی ڕژێمی بەعس ئەنجامی داوە، خاڵێکیش زیاد بکرێ،

مادام ئەوە پلەی وەزیرە، پێم باشە متمانەی پێ ببەخشرێ لە لایەن پەرلەمانەوە، چونکە هەموو وەزیرەکان خۆتان دەزانن لێرە سوێندی یاسایی و متمانەیان لە لایەن پەرلەمانەوە پێ بەخشرا، دیارە ئەو کاتە (CV)ەکەی دێتە پەرلەمان و متمانەی پێ دەبەخشرێ، ئەو خاڵە زیاد بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عمر عبدالعزیز، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاوالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی پێنج، من سێ، چوار تێبینیم هەیە، یەکەمیان: پشتیوانی ئەو مەسەلەیە دەکەم کە کاك عمر نورەدینی وروژاندی، زۆر گرنگە ئەو مەوزووعە هەڵوێستەی لەسەر بکەین، ئێمە بەو ماددەیە دەست و پێی خۆمان بەستۆتەوە، تەواوی ناوچە دابڕاوەکان مەحرووم دەکەین کە لەوانەیە کەسایەتی زۆر بە توانای تێدا بێ، ئەولەویەتیش بۆ ئەوانە، بەوەش چارەسەر نابێ کە عەتفی ناوچە دابڕاوەکان، یان ناوچە جێ ناکۆکەکان، دێنینە سەر کوردستان، چونکە ئەوە لە ئێمەوە موسبەقەن ئیعتیرافێکە بەو عەتفە یان بەو ئیزافەیە، لەبەر ئەوە من پێم باشە کە یان بە صیاغەیەکی بەقوەت، کە نازانم لێژنە بەتەمان چۆن صیاغەی بکەنەوە؟ یان ئەوە بە نیزامێك لابرێت، یان بە تەعلیماتێك، ئێمە ئەو مەرجانەی هەمانە بیخەینە ئەوەوە، ئەو ماددەیەش بەو شێوەیە بمێنێتەوە زەرەرێکی گەورە دەکەین، لەبەر ئەوە ئەگەر حەلمان بۆ نەهات، ئەگەر نەمانتوانی صیاغەیەکی موناسیب بدۆزینەوە، هەر لایبەرین بەشێوەیەکی تر، نازانم ئەوە چۆن دەکرێ، بە تەعلیمات، یان بە نیزام خاص؟ یان بە تەوصیاتی خاصی پەرلەمان چارەسەری بکەین؟ بە نیسبەت خاڵی دووەم، تێبینیم نیە، خاڵی سێیەم، منیش پشتیوانی ڕەئی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان و دوو برای تریش دەکەم، کە ئەهلیەت بنووسین، نایەوێ ئەو شتە مەتاتیانە بەو شێوەیە، بنووسین ئەهلیەتی یاسایی تەواو بێت، ئیتر خوو و ڕەوشت باش بێ، ئێمە بەڕاستی لە نەصی قانونی نیمانە، ڕاستە دەتوانین تەعریفی بکەین، بەڵام کەلیمەی ئەهلیەتی یاسایی تێ دەخەین، بە نیسبەت خاڵی چوارەم، من پشتگیری لێژنەی ناوخۆ دەکەم، ڕژێمی تێدابێ باشە، لە هەمان برگە پێشنیار دەکەم کەلیمەی لە کوردستان لاببەین، یەعنی چیە ئەو تەقیدەی کردوومانە، کابرا ئەگەر تاوانبار بێ بە هەر شتێك، بۆچی لە کوردستان، یان ناوچە ناکۆکەکان؟ ئێستا خۆمان کێشەمانە بەڵکو لە کەرکوك تاوانێکی کردبێ، یان لە عیراقدا تاوانێکی کردبێ، لەبەر ئەوە هەر لایبەین، ئەو وشەی لە کوردستانە پێویست ناکات لە برگەی چواردا، خاڵی چوارەم، مەسەلەی متمانەی پەرلەمان، منیش پشتگیری کاك حمە سعید دەکەم کە مادام پلەی وەزیرە، پێویستە متمانەی پەرلەمان ئیزافە بکەین، خاڵی ئەخیرم، مەسەلەی صیاغەیە، ئەگەر ڕووخسەتم بدەن، وەڵامێکی یان تێبینیە لەسەر تێبینیەکەی کاك شێروان لە برگەی یەکدا، چونکە لێرەش پەیوەندی پێوە هەیە، من وادەزانم موبەریراتی لێژنەی یاسایی بۆ ڕەتکردنەوەی پێشنیاری پەرلەمانتاران، دەبێ موبەریراتێکی یاسایی بێت، نەك بۆچوون بێت، موجەڕەد بۆچوونی ئەو وایە ئەو صیاغە باشە، ماڤی

پەرلەمانتارانە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ کرا بە دوو، سێ ئیقتیراح بیخاتە دەنگدان، با خۆمان حەسمی بکەین، بڵێین: نەخێر صیاغەی یەکەممان پێ بەهێزترە لە صیاغەی دووەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د. أحمد فەرموو.

بەڕێز د. أحمد إبراهيم علي:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ هەڤاڵەکانم، هاوڕێکانم لەسەر ئەوەی کەوا ئەو کەسەی کە دەکرێتە سەرۆکی دەستە، لە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بێ، یان ناوچە جێ ناکۆکەکان بێ، من پێم باشە داڕشتنەوەکەشی بەو شێوەیە بێ، (من مواطني إقليم كردستان أو المناطق المتنازع عليها و مقيماً في الإقليم إقامة دائمية)، من پێم باشە کە لە ئیقلیم، لە هەرێم دابنیشێ، لەبەر ئەوەی کە ڕاستەخۆ سەرۆکی دەستە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، ڕێنماییەکان ڕاستەوخۆلە ئەنجومەنی وەزیران وەردەگرێ، لەبەر ئەوە باشترە کە لە هەرێم دابنیشێ، بەڵام بەو شێوەیە بێ، کوردییەکەشی: ئەوەی کە بە سەرۆکی دەستە دادەمەزرێت، دەبێ ئەو مەرجانەی تێدابێ، نەك ئەو مەرجانەی لێ بێتە دی، لەبەر ئەوەی کە پێشنیار کراوە لە لێژنەی یاسایی کە (أن يكون) لەبڕگەی (أولاً) هەبێ، کەوابوو لە خاڵی یەکەم و خاڵی دووەم (أن يكون) لادەچێت، لە کوردییەکەشدا، (دەبێ) لە خاڵی یەکەم و دووەم لادەچێ، لە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان، یان ناوچە جێ ناکۆکەکان بێت، یان بە بەردەوامی لە هەرێم دا نیشتەجێ بێ، لەبەر ئەوەی لە خاڵی دووەمیشدا باس لەوە کراوە (متمتعاً بالكفاءة و الخبرة في مجال الإختصاص)، لە کوردییەکەیدا دەڵێ: لە بواری پسپۆڕییەکەی خۆی، لەبەر ئەوە من وا پێشنیار دەکەم، لێرەش (إختصاصه) بێ، نەك (في مجال الإختصاص)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار هاژە خان، فەرموو.

بەڕێز هاژە سليمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕای هاوکارانمم کە دەبێ لە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان و ناوچە جێ ناکۆکی لەسەرەکان بێ، چونکە لەوانەیە ئەو کەسە موئەهەل بێ بۆ ئەو پۆستە، لەوانەیە لە موصل، یان لە کەرکووك نیشتەجێ بێ، ئەوە زۆر باشە ئەگەر ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، دەربارەی خاڵی چوارەم، نەك هەر بەشداری لەو تاوانانە نەکردبێ، ئەگەر بەشداری کردبێ واتا تاوانبارە، کەواتە ئەگەر بڵێین پەیوەندی بە حیزبی بەعسەوە نەکردبێ، وابزانم باشترە، پشتگیری لە ڕای لێژنەی یاسایی دەکەم کە خاڵێکیان زیاد کردووە لە کاتی حاڵەتی کۆتایی هێنان بە ئەندامێتی سەرۆکی دەستە، نازانم ئەگەر بکرێ بە بڕگەیەك لەو ماددەیە، یان ماددەیەکی تر، وەکو پێشنیارەکەی لێژنەی یاسایی، لە کاتی حاڵەتی کۆتایی هێنانی ئەندامیەتی سەرۆکی دەستە، یان لە کاتی مردن، یان وازهێنان، یان خانەنشین کردن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار خورشید أحمد، فەرموو.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دکەم خاڵا یەکێ، ڤێ ڕەنگی بێتە داڕشتن، عەرەبی: (أن يكون من مواطني الإقليم أو المناطق المتنازع عليها، ويلتزم الإقامة في الإقليم بعد تكليفه بهذه المسؤولية أو بعد التعين)، بۆ؟ ئێمە جارێ تەعینمان نەکردووە، ئیلزام بکەین لە ئیقلیم بێت، با تەعینی بکەین ، ئینجا پاش ئەوە ئیلزامی بکەین، بلێین: يلتزم الإقامة في الإقليم بعد التعين، ئەوە بە نیسبەت خاڵا دووێ: (أن يكون حاصلاً على شهادة جامعية أولية على الأقل و متمتعاً بالكفاءة و الخبرة في مجال الإختصاص)، ئەوە ئیختیصاصێکی تایبەت نینە، نە ئەوە قانونیە، یان کیمیایە، یان فیزیایە، ئەز پێشنیار دکەم (ومتمتعاً بالكفاءة و الخبرة المطلوبة لإدارة هذه الهيئة)، زۆر کەفائەتی زیاتر لە کەفائەت، یەعنی کەفائەتی تر هەبن، (في مجال الإختصاص) لێرە زێدەیە، (والخبرة المطلوبة لإدارة هذه الهيئة)، بە نیسبەت خاڵا چار، (لم يكن مشاركاً أو مؤيداً)، موشاریك مەعنای ئەوەیە بەشداری کردارە، (مؤيد) ئەوە ئیحتیماله ڕۆژنامەنووس بێت، هەر شتەك بێت، پشتەڤانی ڤێ تاوانی کردبێت، ئەز پێشنیار دەکەم ببێتە (لم يكن مشاركاً أو مؤيداً في الجرائم التي خطط لها السلطة القمعية أو البعثية)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالله حاجی محمود، فەرموو.

بەڕێز عبدالله حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم، بەڕێز لێژنەی یاسایی بە بۆچوونی من ئەگەر زیاتر ڕوونی بکەنەوە، هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان، ئەو مەسەلەیە وەکو مەسەلەی ناوچە جێ ناکۆکەکان و ناوچە دابڕاوەکانە، ئەگەر هاوتەریبی بکەن، صیاغەیەکی تر وەکو ئەو، پێموابێ باشتر دەبێ، خاڵی چوارەم، بەشداری و پشتگیری، ئەگەر پشتگیریەکیشی بۆ زیاد بکرێ، دەسەڵاتی داپڵۆسێنەریش بە شێوازێکی تر صیاغە بکرێتەوە، بە بۆچوونی من ئەگەر خاڵی چوارەم صیاغەیەکی تر بکرێتەوە باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالسلام بەرواری، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من وابزانم هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بە تەصەوری من ئەگەر بڵێین هاووڵاتی کوردستان بێت، ئەوە هەموو ئیشکالیاتەکە حەل دەبێت، بە دابڕا و بە هەرێم، بەردەوام نیشتەجێ بوون، ئەوەی پاش

تەعین بێتەوە، ئۆتۆمۆتاکیەن ئەوە تەحصیل حاصلە، بەڵام پێش تەعین کردن، بۆ ئێمە ئیستیفادە لە تەعین نەکەین؟ من تەصەور دەکەم نیشتەجێ بوونیش هەڵگیرێ، لێهاتوویی و شارەزایی لە بواری پسپۆرییەکەی خۆی هەبێت، ڕەبتیشمان کردبوو بە بڕوانامەی زانکۆ، ئەوە هیچ ئیزافە ناکات بۆ ئەو ئەرکە کە ئەگەر فیزیاوییەکی باش بێت، ماتماتیکەرێکی باش بێت، بۆیە لێهاتوو و شارەزا بێت، ڕەنگە کافی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لێژنەی یاسایی ڕەئیتان دەربارەی موداخەلەی ئەندامانی بەڕێز.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه كريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، بێگومان پێشنیازێکی زۆر کران، بەشێکیان تایبەت بوون بە بڕگە و ماددەکانی ماددەی (5)، بەشێکی تریان بە ئیزافە کردنی هەندێ فەقەرات بوو، دەکرێت ئێمە بەشێك لەو صیاغانە بەو شێوازانە وەربگرین، بۆ ماددەی یەکەم پێشنیازێکی بەجێیە ئەگەر تۆ بتوانیت وا باس بکەین کە مەرجە ئەو کەسەی کە دەبێتە سەرۆکی ئەو دەستەیە لە دانیشتووی هەرێم بێت، یاخود ناوچە جێگە ناکۆکەکان و تیایدا نیشتەجێ بێت، ئیقامەی دائیمیش لابرێت، واتا (أن يكون من مواطني الإقليم و المناطق المتنازع عليها و مقيماً فيها)، یەعنی ئیتر ئیقامە دائیمیەکەش لێی لابردرێت، ئەو کاتە لە بەینی ئەوەی کە لە هەرێمی کوردستاندا نیشتەجێیە یاخود لە ناوچە جێ ناکۆکەکانە چارەسەرێکی بۆ دەدۆزرێتەوە، بە نیسبەت بڕگەی دووەمیان، قسەکردن لەسەر (محكوم عليه)، بەعزێ حاڵەت هەیە پرۆتۆکۆلیە، تۆ لە قانونی ئینتیخاباتی عیراق و هەرێمیش دا بەعزێ دەستەواژە دووبارە دەبێتەوە، یەعنی وەکو تەحصیل حاصل سەیری ئەو دەستەواژانە دەکرێت، بۆ نموونە هەڵگری بڕوانامە بێ بەلایەنی کەمەوە، (وغير محكوم عليه بجرائم مخلة بالشرف)، یەعنی دەکرێت تۆ ئەو بڕگەیە ئیزافە بکەی، بەڵام خۆی تەحصیل حاصلە، تۆ بڵێی (أن يكون كامل الأهلية)، ئەهلیەتی تەواو بێت، ئەوە دەستەواژەیەکە لە ڕووی یاساییەوە ڕاستە، بەڵام لە هەموو کاتدا تەحصیل حاصلیشە، چونکە تۆ ئەهلیەتی ئەداء و ئەهلیەتی وجوب بەو صیغانە باسی بکەی، یەعنی خۆ زەرەرێك نیە لێرە ئیزافە بکرێ لەو بڕگەیە، بەڵام لە هەمان کاتدا خۆشی تەحصیل حاصلە، کە ئەهلیەتی تەواوە، (18) ساڵە، یەکێك لە ئەسبابەکانی وای نیە ئەهلیەتی نەهێڵێت، تەصەور دەکەم ئیزافەدانێك بەوە تەئکید کردنەوەیە لەسەر دەستەواژەکە لە ناوەڕۆکیشدا ئیزافەیەکە بۆ حاڵەتەکە خۆی، بە نیسبەت شەهادەی جامعی، ئەویش لایەنی کەمی کە دەڵێ شەهادەیەکی جامعی ئەوەڵی هەیە، یەعنی بە لایەنی کەمەوە بەکالۆریۆسی هەیە لە لایەنەك دا، وەکو ئەوەی بۆ تەحدیدکردنی مستەوایەکی مەتلوب، دوایی کەدەڵێ: (متمتعاً بالخبرة و الكفاءة في مجال الإختصاص)، یەعنی ئەو ئیختیصاصە پەیوەندی هەیە بە شەهادەکەی خۆیەوە، دەکرێت شەهادەکەی لە بوارێکدا بێ، بەڵام بشتوانێت ئیدارەی ئەو موجالە بکات، لە غەیری ئەو دەستەواژەیە تۆ ناتوانی ئیسپاتی ئەو شتە بکەی و بڵێی: بۆ بەڕێوەبردنی ئەو

دەزگایە دەتوانێ وابکات، چونکە تۆ جارێ ئیشەکەت پێ نەسپاردووە، وا هەست دەکەم زۆرجار شەرتەکە دەبێـە شەرتێکی تەعجیزی، تۆ بۆ نموونە بۆ ئەندام پەرلەمانێکی بەغدا، یاخود بۆ وەزیرێکی بەغدا، یان وەزیرێکی هەرێمی کوردستان، کۆمەڵێ شەرتی قورستری بۆ دابنێین، بەڵام لەبەرامبەردا بۆ ئەو کەسەی کە بە پلەی وەزیرە، یەعنی سووکتر بێ لەوە، بەڵام بۆ پلەی وەزیرێك تۆ هەندێ شەرتی قورس دابنێی لەسەر ئەو حاڵەتە، دەکرێت لەڕووی یاساییەوە هیچ مانعێك نیە ئەو دەستەواژەیە ڕێك بکرێتەوە بڵێین: چوارەمیان هیچ بەشداری نەکردووە لەو تاوانانەی کە کراوە، یاخود پشتگیریشی نەکردووە، واتا بەشداری و پشتگیری لە ڕووی یاساییەوە، دەستەواژەکەش لە ئاخیری دا ڕێك بکرێتەوە، وەکو مامۆستا عمر ئاماژەی پێدا، (السلطة القمعية إرتكبها) نەڵێین لە کوردستاندا، بڵێین: (في حق شعب كوردستان)، ئەوەی کە لە دژی گەلی کورد بە ئەنجامی گەیاندووە، یەك، دوو پێشنیازی تریش هەبوون تایبەت بە متمانە بەخشین بە ئەو کەسەی کە دەبێتە سەرۆکی ئەو دەستەیە لە ناو پەرلەماندا، ئەوەی کە دەبێتە سەرۆکی ئەو دەستەیە لە ناو پەرلەماندا وەزیر نیە، بە پلەی وەزیرە، کەواتە لە دوای متمانە بەخشین، یاخود دوای ئەوەی کە مەرسوومێکی بۆ دەردەچێت، مافی ئەوەشی نیە لە بەردەمی پەرلەماندا قسە بکات، چونکە وەزیر نیە بەو مانایە، واتا ئەوەی کە بە پلەی وەزیر دادەمەزرێت، وەزیر نیە، بۆیە کە تۆ ڕێگەشت پێ نەدا لە ناو پەرلەماندا قسە بکات، چۆن دەتوانی دوایی لە ناو پەرلەماندا موحاسەبەی بکەی، کە ڕێگەی پێ نەدەی کار بکات، بۆیە ئەو صەڵاحیەتە مادام بە پلەی وەزیرە و خودی خۆی وەزیر نیە، بۆ ئەوەی کە لەو ئیشکالیاتە دەربازبین، ئەو عیبارەتە تەنها صەڵاحیەتەکە دراوەتە ئەنجومەنی وەزیران، بۆ ئەوەی کە ئایا ئەو دوو بڕگەیە زیادەیە؟ یاخود زیادە نیە؟ دیسان گوتمان ئەوە ماددەیەکی پرۆتۆکۆلیە، دەکرێت بڵێی لە هاووڵاتیانی هەرێمە و شەهادەیەکی جامعی هەیە، من هەست ناکەم لە ڕووی یاساییەوە ئەوەندە ناکۆك بێ، لەوەی کە ئەو هەموو عیباراتانە هەمووی باس بکرێتەوە، دەستەواژەی بەکارهێنانی تاوان دژی مرۆڤایەتی، دیسان ئەویش تاوانی دژی مرۆڤایەتی، ئەویش کۆمەڵێك قەواعیدی خۆی هەیە، واتا ئەو جەرائیمانەی کە پێی دەوترێ جەرائیمی زدی ئینسانی، کۆمەڵێك جەرائیمی موحەددەدە، بۆیە وا هەست دەکەم دەستەواژەکە بە موتڵەقی وەکو خۆی بمێنێتەوە، باشتر بێ لەوە و، جەرائیمی موخیلە (بالشرف)، بەڕێزان ئەوەش لەگەڵ ئەوەی کە لە یاسای هەڵبژاردنی زۆربەی وڵاتان دا هەیە، (جريمة مخلة بالشرف) خۆی موحەددەدە بە کۆمەڵێك جەرائیمی دیاریکراو، کە تەئسیری هەیە لەسەر سومعە، واتا هەموو جەریمەیەك نیە، بۆ نموونە لە جەرائیمی تەزویر، جەرائیمی ئیحتیال، ئەوانە کۆمەڵێك جەرائیمن، موحەددەدن، پرۆتۆکۆلن، لە زۆربەی یاساکانی تایبەت بە هەڵبژاردن و ئەنجومەنە هەڵبژێردراوەکان دا بەکاردەهێنرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو، سێ خاڵ هەیە من دەمەوێ ڕوونی بکەمەوە، کە زۆر ئیشارە کرا، یەکێکیان پەیوەندی هەیە بەوەی ئەوانەی کە موشارەکەیان کردبێ لەگەڵ بەعس بۆ ئەنجامدانی تاوانەکان لە کوردستاندا، من دەمەوێ بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان ئەوە بزانن کە ئێمە یاسایەکمان دەرکردووە لەو پەرلەمانە، لە خولی پێشتر، ئەو یاسایەش لەلایەن پەرلەمانی کوردستان پەسندکرایە، عینوانەکەشی ئەوەیە: (چۆنیەتی تەعامول کردن لەگەڵ پیاوانی ڕژێم)، ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەو یاسایانە، ئەو یاسایە بخوێنن، هەموو ئەو خاڵانەی تێدایە کە ئەو کەسە تەعامولی لەگەڵ ناکرێ، بە نیسبەت دام ودەزگاکانی ئێمە، ئەوە خاڵێکیان، خاڵی دووەمیان بە نیسبەت ئەهلیەی قانونیە، ئەهلیەی قانونی بەڕاستی هەر لە بچووکترین موزەفەوە لە هەرێمی کوردستان تا پلە بەرزەکان، هەتا وەزیریش، کە تەعین دەبێ، ئیحالەی لجنەی تووبی دەکرێ، بۆ ئەوەی فەحص بکرێ، فەحصەکە دەستنیشانی ئەوە دەکات ئایا ئەوە (كامل الأهلية)یە؟ یان (كامل الأهلية) نیە؟ یەعنی وەکو شێت، وەکو مەعتوە، وەکو ئەو نەوعە بابەتانە، بۆیە ئەوە نەصێکی عامە لە هەموو تەعینات دا هاتووە، پێویست ناکات ئێمە لێرە ئەصلەن بۆ ئەوە بەکاری بهێنین، ئەگەر تەماشای یاساکانی پێشتریش بکەن دەبینن بەو شێوەیە دەرچووە، سەبارەت بە ڕای بەڕێزم کاك عمر عبدالعزیز دەڵێ: لێژنەی قانونی پێشنیار دەکات، یاخود ڕەئی دەدا، چۆن ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان حەقی ڕادەربڕینی هەیە، ئەندامانی لێژنەی قانونیش حەقی ڕادەربڕینیان هەیە، حەقی پێشنیاریشیان هەیە، بەڵام ئێمە لە هەموو گفتوگۆکان، ئەگەر ئێوە مولاحەزە بکەن، تەئکیدی ئەوە دەکەین، دەڵێین ئەوە ڕەئی لێژنەی قانونیە، دوا ڕەئیش، ڕەئی سەرۆکایەتی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمانە، قەت ڕەئی خۆمان لەسەر کەس فەرز نەکردووە، ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز ئەو قەرارە دەدەن، کام پێشنیار تەئید دەکەن؟ یان کام پێشنیار تەئید ناکەن، ئێمە هیچ پێشنیارێك لەسەر هیچ کەسێك فەرز ناکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان چەند خاڵێك هات، لێژنەی یاسایی، لێژنەی ناوخۆ، یەکێك لەوانە ئەوەبوو، دانیشتوانی کوردستانی عیراق بێت، یان مەناتق موتەنازیعەی بۆ ئیزافە بکەین و ئیقامە دائیمە لابچێ، ئەوە یەکێك، خاڵێکی تر: (إجتثاث البعث) بیگرێتەوە، ئەو کەسەی کە دادەندرێ، لە زیمنی ئەوە نەبێت، لە خاڵی چوار: (لم يشارك في الجرائم التي خطط لها السلطة القمعية)، (بالفعل) یەکێك کە بەشداری سوڵتەی کردبێ لە کوردستان بێ یان لە جێگەیەکی تر، جەریمە هەر جەریمەیە، ئەگەر ئەوە چاك بکرێت، خیبرەی هەبێ بۆ ئیدارەی ئەو هەیئەتە، شەهادەی جامیعیشی هەبێ باشە بە تەئکید، ئێستا خاڵ خاڵ دێینە سەری، یەك: (أن يكون من مواطني الإقليم و مقيماً فيه إقامة دائمة)، لێژنەی یاسایی ئاخیر صیاغەتان لەسەر ئەو موداخەلانە؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

أن يكون من مواطني الإقليم أو المناطق المتنازع عليها و مقيماً فيها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەوە ئاخیر صیاغە لێژنەی یاسایی خوێندیانەوە، سێ نوقتەی نیزامی هەیە، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەو دەستەواژەی کە پێی دەوترێ (المناطق المتنازع علیها) بە پێی دەستوور تەنها ئەو ناوچانە ناگرێتەوە، کە ئێمە لە باری مێژوویی و دیمۆگرافی و جوگرافیەوە پێمان وایە کوردستانن، چونکە هەندێ شارو شارۆچکەش لە پارێزگاکانی ناوەڕاست و جنوب بە مەناتیقی موتەنازیع ژمێردراوە، ئێستاش خیلافی لەسەرە، هیوادارین ئەو ماددەیە خیلافی دەستوور نەبێ، من تەئکیدی پێشنیاری بەڕێزم کاك عبدالسلام بەرواری دەکەمەوە، کە وشەی کوردستان زیاد بکرێ، کە وشەی کوردستان زیاد کرا، ئێمە لەو گرێیە دەچینە دەرەوە، کوردستان هەم ناوچە جێ ناکۆکەکانە، هەروەها هەرێمی کوردستانیش دەگرێتەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شاهۆ، فەرموو.

بەڕێز د. شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو عیبارەتەی کە بەڕێز ئەندامی لێژنەی یاسایی خوێندییەوە، نیوەی ئەوەی تری ڕەتدەکاتەوە، کە تۆ دەڵێی: (أن یكون من مواطني الإقلیم أو المناطق المتنازع علیها و مقیماً فیها)، کە وتت (فیها)، یەعنی تەنها لە مەنتیقە موتەنازیعەکان بێ، نەك لە ئیقلیم بێ، بۆیە بە ڕەئی من بۆ ئەوەی نەجاتمان بێ، هەر بڵێین (من سكنة)، چونکە کە وتم (مواطن) وەکو جەنابی کاك حاکم ڕزگار وتی: مواتینی ئیقلیم مواتینی غەیری عیراقی نیە، دەکرێ بڵێی دانیشتوو، (سكنة).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. أحمد فەرموو.

بەڕێز د. أحمد إبراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان ئەو ڕەئیەی کاك د. شاهۆم هەیە، من وام پێشنیار کرد کە (من مواطني إقلیم كردستان أو المناطق المتنازع علیها و مقیماً في الإقلیم إقامةً دائمیة)، چونکە (مقیماً فیها)، بۆ (المناطق المتنازعة علیها) دەگەڕێتەوە، لەبەر ئەوەی (مؤنث)ە، بۆ ئیقلیمەکە ناگەڕێتەوە، لەبەر ئەوەی غەڵەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. زانا فەرمووو.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی بە نیسبەت دەستەواژەی (المناطق المتنازع علیها)، لە بیدایەتی یاساکە پێناسەی ئەوە کرا، (والمقصود بالمناطق المتنازع علیها، المناطق المستقطعة من إقلیم کوردستان)، یەعنی ئەو دەستەواژەیە لەوێ چارەسەر دەکرێ، دەشکرێت بۆ ڕێککردنەوەکەی عیبارەکە لەڕووی زمانەوانییەوە، بڵێین: یەکێك بووە لە دانیشتووانی (ساکني الإقلیم أو المناطق المتنازع علیها)، یەعنی (مقیماً فیها) لاببرێ ئەو عیبارەتە، (أن یکون من ساکني الإقلیم أو المناطق المتنازع علیها)، یەعنی دەستەواژەی (مقیماً فیها) لاببرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان پێشنیارێك لەلایەن دەستەی سەرۆکایەتی پێشکەش بە بەڕێزتان دەکەم، (أن یکون من سکان کوردستان العراق و مقیماً في الإقلیم).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵ ئەو صیغەیە کە ئێستا خوێندرایەوە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دا نیە، بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی (2)، لێژنەی یاسایی ڕەئیتان؟

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثانیاً:

(أن یکون حاصلاً علی شهادة جامعیة أولیة علی الأقل و متمتعاً بالکفاءة و الخبرة في مجال الإختصاص).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو صیاغەیەی کە خوێندرایەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی (3).

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً:

(أن یکون حسن السیرة و السلوك و غیر محکوم بجریمة مخلة بالشرف).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو صیاغەیەی کە خوێندرایەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ ئەو خاڵەش پەسند کرا، بۆ خاڵی (4).

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

رابعاً:

(لم يشارك في الجرائم التي خطط لها نظام البعث أو إرتكبها بحق شعب كوردستان).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دووبارە تكایە بیخوێنەوە، ئەگەر زەحمەت نیە.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه كريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

(لم يشارك في الجرائم التي خطط لها نظام البعث أو إرتكبها بحق شعب كوردستان).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی؟ كەرەمكە.

بەڕێز خليل عثمان حمد أمين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببوورە كاك دكتۆر، وەڵڵا هەیە تەحریزی كردووە بۆ ئەو تاوانانە، موشارەكەی نەكردووە، بەڵام تەحریزی جەرائیمی كردووە، ئەوە چۆن شوێنی دەبێتەوە؟

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه كريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت دەستەواژەی (مشاركة)، موشارەكە دەكرێ بە تەحریز بێت، دەكرێت بە ماددی بێت، دەكرێ بە مەعنەوی بێ، یەعنی ئەو عیبارەتە ئیستیعابی هەموو دەستەواژەكانی تر دەكات، سوپاس.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێژنەی یاسایی بڕگەی چوارەمی بەو شێوەیە داڕشتەوە:

(لم يشارك في الجرائم التي خططها أو إرتكبها نظام البعث في العراق).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د. صباح كەرەمكە.

بەڕێز د. صباح محمد نجيب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم ببێتە (لم يساهم بصورة مباشرة و غير مباشرة)، ئەو موساهەمە گرنگترە لە مەسەلەی موشارەكە، یەعنی پێشنیازی دەكەم بۆ لێژنەی قانونی ئەگەر بە دڵیان بێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێروان كەرەمكە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێرە كە دەڵێین (مشاركة)، مەعنای ئەو موشارەكەیە نیە كە لە قەوانینی عقوبات هاتیە، مەعنای ئەوەیە بەشداری كردبێ لە هەر جەریمەیەك كە لە قەوانینی ئێمە هاتبێ، هەموو ئەو بڕگانە دەگرێتەوە، یەعنی (مشاركة) لێرە لە ڕووی صیاغەوە هاتووە، نەك لە ڕووی تەحدیدكردنی جەریمە (كأنە) موشتەریكە لەو جەریمەیە، ئیحتیمالە لە جەریمەیەك موشتەریك بێ، لە جەریمەیەك موحەریز بێ، لە جەریمەیەك قاتیل بێ (و إلخ).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخیر جار بیخوێننەوە، دەیدەینە دەنگدان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

رابعاً:

(لم يشارك في الجرائم التي خطط لها أو إرتكبها نظام البعث في العراق).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە تكایە دەستی بەرز بكات؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ دا نیە؟ سێ دەنگ دژە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند كرا، ئێستا ئەو پێشنیارانەی كە ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان كرد، یەك ئەوەی (إجتثاث البعث) بیگرێتەوە، ئەو بەڕێزە، ئەگەر صیاغەیەكی بۆ دروست بكەن.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر پێشنیاری ئەندامانی بەڕێز بڕگەیەك بە بڕگەی پێنج زیاد دەكرێ، بۆ دەقی ماددەكە:

(أن لايكون مشمولاً بقانون إجتثاث البعث).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە تكایە دەستی بەرز بكات؟ نیزامی؟

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان وابزانم ئەو یاسایە بووەتە قانونی موسائەلە و عەدالە، ، ئێستا كوا بەو صیغەی (إجتثاث البعث) ماوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی چاكی بكەن، كەرەمكە.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەتا لە یاسا كۆنەكەی (إجتثاث البعث)، زۆربەی ئەوانەی عزووی فەرعن ئەوەیان شمول دەكات، ئەگەر نا بەعسیەكی ئیعتیادی، یان نووسەرێ یان شاعیرێ تەئیدی جەرائیمی كردبێ شمولی ناكات، لەبەر ئەوە ئەو (إجتثاث)ە من بەڕاستی بە دەستووری نازانم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك خورشید كەرەمكە.

بەڕێز خورشید سلیم أحمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵا بەری وێ، دبێژم كافیە، پێویست ناكات، ئەگەر ئیسبات بوو كە ئەو كابرایە موشاریكە، موئەییدە، موحەریزە، یەعنی ئەصلەن..........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە خەڵاص بوو كاك خورشید، ئەوە تەواو بوو، ئەو دەڵێ بەعسی بووە یان نەبووە، لەسەر دەرەجەكەی موناقەشەیان هەیە، ئایا دەرەجەی بەرز بووبێت؟ یان هەر بەعسیەك بووبێت؟ كاك شێروان كەرەمكە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە دەزانین مەسەلەن مەسەلەی (إجتثاث البعث) بوویتە موسائەلە و عەدالە، وە نەبێ نازانین كە ئەو هەیئەیە تەشكیل بووە و قەرارات دەركرا سەبارەت بە وەكو فیلتەرێكی ئەخیر بۆ دەستنیشانكردنی ئەو كەسانەی كە پۆست و پلە وەردەگرن، بەڵام من دیسان تەئكید دەكەم بەڕێزان، ئێمە یاسایەكمان هەیە لەو پەرلەمانە دەرچووە، هەموو ئەو خاڵانەی تێدا هەیە، ئەوە تەحدیدی كردییە، كێ موشاریكە؟ كێ موشاریك نیە؟ كێ دەستی بە خوێن بووە؟ ئەوانە هەمووی تێدایە بە تەفصیل، ماڤ ئەوەیان ناداتێ كە هیچ پلە و پایەیەك وەرگرن، (من ضمنها) ئەو پلە و پایانەی كە ئێمە ئێستا پەسندی دەكەین، بۆیە بە قەناعەتی من، وجودی ئەو قانونە پەسندكردنی لەلایەن پەرلەمانی كوردستانەوە ئەو بڕگەیە دەگرێتەوە، دوا ڕەئیش ڕەئی ئێوەی بەڕێز و ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د. صباح كەرەمكە.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پێی ڕوونکردنەوەکانی سەرۆکی لیژنەی یاسایی، کەواتە ئەو بڕگانە زیادەن، مادام ئێمە قانونێکی عاممان هەیە، قانونێکی عاممان هەیە کە لە پەرلەمان دەرچووە، کەواتە ئەو بڕگانە بۆ موناقەشەی لەسەر بکەین، کە زیادە بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید کەرەمکە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ویستم ئەوە بڵێم، کەواتە با ئاماژە بەو یاسایە بکەین کە دەرچووە، بڵێین ئەو یاسایەی کە لە پەرلەمان دەرچووە، ئاماژەیەکی پێ بکەین، ئیتر ئەو تەفصیلەی ناوێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە قەناعەتی من پێویست ناکات ئێمە ئاماژە بەوە بکەین، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەوەلەن: خاڵێك هاتە خوارێ و پەسندمان کرد، کە موشارەکەی نەکردبێ لەگەڵ نیزامی بەعس، ئێمە یاسایەکیشمان هەیە، ئەکید ئەو یاسایە پێویست ناکات ئێمە لێرە ئیشارەتی پێ بدەین، چونکە ئێستا دراوەتە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ تەنفیز کردن، بە تەئکید ئەو دەستەیەش، ئەو ڕەئیسی دەستەیەش لەلایەن حکومەتەوە دەستنیشان دەکرێت، ئەو قانونە بۆیەش تەنفیز دەکرێ، ئێمەش ئەو خاڵە کە هاتووینە ناو یاساکە، بەڕاستی شتێکی تەئکیدیە، بۆیە دەبێ بە بیرمان بێتەوە کە ئێمە یاسایەکمان هەیە لە پەرلەمان، ئەو خاڵەی تێدایە و کۆمەڵێك مەرجی تری تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان بۆتان ڕوون بوو، ئەو ڕوونکردنەوەی لیژنەی یاسایی، ئەو خاڵە پێویست ناکات، خاڵێکی تر هەبوو زۆر بەڕێزان پێشنیاریان کرد کە ئەهلیەی یاسایی هەبێ بۆ ئیدارەی ئەو هەیئەتە، لیژنەی یاسایی ڕەئیتان لەو خاڵە؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر وەکو پێشتریش وتم، ئێستاش تەئکید دەکەمەوە، بە نیسبەت تەعینات بە شکلەکی عام، لە موەزەفەکی بەسیتەوە هەتا ئاخیر شەخص، خازعی فەحصی تووبیە، بۆ ئەوەی بزانن ئەوەی کە تەرشیح دەکرێ بە موەزەف، بە مدیر عام، بە وەزیر، بە وەکیل وەزیر، ئایا سەلامەتی بەدەنی چۆنە؟ سەلامەتی جەستەیی چۆنە؟ ئایا ئەهلیەی کاملە؟ یان ئەهلیەی کامل نیە؟ پێش ئەوەی موباشەرە بکات، کتابێکی پێ دەدەن بۆ

دائیەرەی صحە، لەوێ لێژنەی تایبەت هەیە فەحصی دەكات، ئەگەر زانی ئەهلیەی تەواو نیە دەنووسێت: ئەهلیەی تەواو نیە، ئەوە دامەمەزرێنن لەو پۆستەیە، ئەوە شتێكی ئیعتیادییە و زۆر تەبیعیە، هەموو موەزەفێك دەیزانی، هەموو دەزگایەكیش دەیزانێ، بۆیە پێویست ناكات ئێمە تەنها لە یەك یاسا ئەوەی بێنینە خوارێ، چونكە ئەوە لەنگ دەبێ، زۆر شتی لێ دەبێتەوە كە قسەی لەسەر بكرێ، بۆیە بە قەناعەتی من ئەو مەسەلەیە مەحسوومە، چ بە نیسبەت قەوانینی مەدەنی ئێمە، چ بە نیسبەت قانونی خدمەی مەدەنی، چ بە نیسبەت ئەو قانونانەی كە لە پەرلەمانی كوردستان دەرچووە، سەبارەت بە دەستنیشانكردنی ئەو كەسانەی پلە و پۆستی بەرز وەردەگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ماددەكە بە گشتی بخوێننەوە، وەكو ئاخیر صیاغە، بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

أولاً: يشترط في من يعين رئيساً للهيئة:

1- أن يكون من سكان كوردستان العراق و مقيماً في الإقليم.

2- أن يكون حاصلاً على شهادة جامعية أولية على الأقل و متمتعاً بالكفاءة و الخبرة في مجال الإختصاص.

3- أن يكون حسن السيرة و السلوك و غير محكوم بجريمة مخلة بالشرف.

4- لم يشارك في الجرائم التي خطط لها أو إرتكبها نظام البعث في العراق.

ثانياً: يعين الرئيس بمرسوم إقليمي و بناءاً على ترشيح من مجلس الوزراء.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا گشت ماددەكە دەدەینە دەنگدان، كێ لەگەڵە دەستی بەرز بكات؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ دا نیە؟ بە كۆی دەنگ پەسند كرا، ئێستا بۆ ماددەی شەش، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێش ئەوەی بچینە سەر ماددەی شەش، بەڕاستی ئێمە ماددەیەكی ئیزافیمان هەیە، تەسەلسولەكەشی لێرە جێگای دەبێتەوە، ئەویش مەرجەكانی كۆتایی هێنان بە ڕەئیسی ئەو هەیئەیە لە یاساكە دیاری نەكراوە، لەبەر گرنگی ئەو دەستەیە ئێمە پێمان باشە وەكو لێژنەی یاسایی، ئەگەر لێمان قبوڵ بكەن ئەو بڕگەیەتان بۆ بخوێنینەوە، ئەویش حالاتی فوقدانی وەكو بڵێین ڕیئاسەتی ئەو هەیئەیەیە، ئەگەر مەجالمان بدەیێ بخوێنینەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەرەمكەن فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادة اضافية:

أولاً:

تنتهي عضوية رئيس الهيئة لأحد الأسباب التالية:

1-الإستقالة.

2-الوفاة.

3-التقاعد.

4-العزل.

5-ثبوت عدم الكفاءة.

6-الحكم عليه بجناية أو جنحة مخلة بالشرف.

ثانياً:

يرشح مجلس الوزراء مرشحاً آخراً للتعين وفق الشروط والإجراءات الواردة في هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەرۆکایەتی ڕەئیمان ئەوەیە ئەوە زیادە، جا نازانم بۆ ئێوەی بەڕێز دەمێنێتەوە، بۆ ئەندامانی پەرلەمان، کێ ئەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟ بەڕێزان چونکە ئەوە پێشنیارێکی تازەیە، پێشنیار دەکەین دوو کەس تەئیدی بکات، دوو کەس دژی بێت، بیدەینە دەنگدان و لەکۆڵی بکەینەوە، کاك عبداللە کەرەمکە.

بەڕێز عبداللە حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ زیادکردنی ئەو ماددەیە، یان بە خاڵ بێ یان بە ماددە بێ، وەکو خۆیان باسی لێ دەکەن، زۆرم پێ باشە، بەڵام پێشنیارێکیشم هەیە بۆیان، یان بە خاڵێك، یان بە ماددەیەك، ئەگەر خاڵ بێ باشترە بۆ بەڕێزیان، لە کاتی بەتاڵ بوونی شوێنی سەرۆکی دەستە، لەبەر هەر هۆیەك لەو هۆیانەی کە ئەوان ئاماژەیان پێ کردووە، ئەنجومەنی وەزیران ئەندامێکی دەستە، یان ئەنجومەنی دەستە، یان ئەندامێکی دەستە، بۆ ڕاهی کردنی کارەکانی ڕابسپێرێ، یەعنی ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار د. أحمد کەرەمکە.

بەڕێز د. أحمد إبراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەو ماددەیە دەکەم کە ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێمان باش بوو، لە یاسا کۆنەکەشی وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە، وابزانم ئەو مەرجانە هاتبوو؟ کە کاتی لە دەستدانی ئەندامێتی سەرۆکی دەستەکە، ئەو کاتە کە وەزیر بووە، بەڵام پێم باشە لە خاڵی دووەم، یان لە فەقەرەی دووەم (ثانیاً):

یرشح مجلس الوزراء مرشحاً آخراً للتعين، ئەوەی بۆ زیاد بکرێ (في حال إنتهاء العضوية وفق الشروط والإجراءات الواردة في هذا القانون)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار شێردڵ تحسين کەرەمکە.

بەڕێز شێردڵ تحسين محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەوە هاتووە دەڵێ (عزل و ثبوت عدم الكفاءة)، خۆی لە ماددەی چوار کەفائەتی پێ داوە، کە پێی داوە ئەو (ثبوت عدم الكفاءة) وابزانم لێرە زیادە، (عزل)یش، کێ عەزلی دەکات؟ ئەنجومەنی وەزیران حەقی هەیە عەزلی بکات؟ یەعنی ئیشەکە وەك وەزیفەی لێ دێت، ئەوەی دادەنێ، ئەوەی لادەدات، حەتمەن بە ساڵەکی سێ، چوار کەس دەگۆڕێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سالم تۆما، فەرموو.

بەڕێز سالم تۆما کاکۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قانونی وەزارەتەکان و دەستەکان شتی وا نەهاتووە، تەنها لەو دەستەیە شتی وا دێت، بە قەناعەتی من زیادە ئەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار د. بشير، فەرموو.

بەڕێز د. بشير خليل توفيق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێم وایە ئەوە ماددەیەکی زیادە، لەبەر ئەوەی وەکو مەسەلەی ئەهلیەکە، چۆن هەموو وەزیفەیەك ئەوە حاصل تەحصیلە، هەندێك هەیە ئیعتیادیە، ئەوەش هەموو قانون و وەزیفەکانی تر، هەتا لە قانونی مەدەنیش هاتووە کە لە هەر وەزیفەیەك بیت، نەك ئەگەر ئەوانەی لێ هاتە دی، ئەوە ئیعتیادییە خۆی لادەچێ، ئەو جیهەتەی کەوا دایناوە یەکێکی تر تەرشیح دەکات بە هەمان شێوە، بۆیە من بە زیادی دەزانم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار شڤان أحمد كەرەمكە.

بەڕێز شڤان أحمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموایە ئەو ماددەیە زیادە، چونكە عیلاجی كرا لە ماددەی (8)، سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە ئەرك و تایبەتمەندییەكانی دەستە بە پەیڕەوێك دەستنیشان بكات، ئەوە بۆ خۆی ئەو دەستەیە تەبیعەتێكی موەقەتی هەیە، ئەو ماددەیەش عیلاجی كردووە بە پەیڕەوی ناوخۆ دەكرێت، ئەگەر پێویست كرا بەو پەیڕەوە عیلاجی دەكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار رفیق صابر، كەرەمكە.

بەڕێز د. رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جەنابتان فەرمووتان كە دوو كەس پشتگیری لە پێشنیارەكە بكات، دوو ...

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دوایی تەنازوولیان نەكرد ویستیان قسە بكەن، جەنابت تەنها لەسەر ئەو ماددەیە قسە بكە، فەرموو.

بەڕێز د. رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیار دەكەم كە ماددەكە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕێزدار د. صباح، كەرەمكە.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاری تەقنین، بەڕاستی دەبێ ئەوە ڕەچاو بكەین ئێمە قانونی عاممان هەیە، ئەو قانونانەش دەبن بە قانونی خاص، بە نیسبەت قانونی عاممەوە، شتێك لە قانونی عام دا موعالەجە بكرێ، پێویست ناكات بە تایبەتی عوومیەتی هەبێ بۆ هەموو قەوانینەكان، مەگەر لە ڕووی ئیستیحبابەوە باش بێ، پێمان جوان بێ، بەڵام ئێمە دەبێ هەوڵ بدەین قانونەكانمان لە ڕاستیدا ماددەی كورت بن، چونكە هەم مەجالی تەفسیریان زیاتر دەبێ، هەم مروونەتێكی زیاتری تێدا دەبێ، بۆیە من پێموایە ئەو ماددەیە كە پێشنیار

کراوە زیادە، بە تایبەتی کە ماددەی (8)ی ئەو پرۆژە پێشنیار کراوە موعالەجەی ئەو حاڵەتانەش دەکات، ئەگەر سەرنجی لێ بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار بێریڤان خان کەرەمکە.

بەڕێز بێریڤان إسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ماددەیەی کە لێژنەی یاسایی پێشنیاری کرد زیاد بکرێت تکایە دەستی بەرز بکات؟ (13) کەس لەگەڵە، کێ لەگەڵدا نیە دەستی بەرز بکات؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسندکرا، بۆ ماددەیەکی تر تکایە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

أولاً:

تتألف الهيئة من الدوائر التالية، و تدار كل دائرة منها من قبل موظف حاصل على شهادة جامعية أولية في مجال إختصاص الدائرة، و يعاونه عدد من الموظفين:

1-الدائرة الإدارية و المالية.

2-دائرة المناطق المستقطعة من الإقليم.

3-الدائرة القانونية.

4- دائرة العلاقات والإعلام.

ثانياً:

لرئيس الهيئة إستحداث أو دمج أو إلغاء أي من المديريات ضمن تشكيلات الهيئة وفقاً لمتطلبات عملها.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە بە زمانی کوردی:

ماددەی شەشەم:

یەکەم:

دەستە لەو فەرمانگانەی خوارەوە پێك دێ و، هەر فەرمانگەیەكیش لەوانە لەلایەن فەرمانبەرێكی خاوەن بڕوانامەی بەرایی زانكۆ لە بواری پسپۆڕی فەرمانگەكەی بەڕێوە دەچێت و چەند فەرمانبەرێك یاریدەی دەدەن:

1-فەرمانگەی كاگێری و دارایی.

2- فەرمانگەی ناوچە دابڕاوەكان لە هەرێم.

3- فەرمانگەی یاسایی.

4- فەرمانگەی پەیوەندی و ڕاگەیاندن.

دووەم: سەرۆكی دەستە بۆی هەیە هەر بەڕێوبەرایەتیەك لە ناو پێكهاتەی دەستە، بە پێی پێویستی كارەكەی لە نوێ دابمەزرێنێ، یان لێكیان بدات، یاخود هەڵیان بوەشێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ڕەئیتان؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە دەقی ماددەكە تەئید دەكەین، بەڵام چەند مولاحەزەیەكمان هەیە، یەكەمیان ئەوەیە: ئیزافەكردنی دەستەواژەی (ولە خبرة و ممارسة لا تقل عن عشر سنوات في مجال الإختصاص)، ئەوە یەك، دوو: دەمج كردنی فەقەرە یەك و سێ كە دەبێتە (الدائرة الإدارية و المالية و القانونية)، سێ: ئیزافەكردنی دیراسات بۆ بڕگە چوار، كە دەبێتە (دائرة العلاقات و الدراسات و الإعلام)، فەقەرەیەك هەیە ئیزافە كراوە بە ناوی (دائرة الهجرة و المهجرين)، ئێمە پێمانوایە ئەوە بەڕاستی دوای تەدقیق كردنی، ئەوە پەیوەندی بە وەزارەتی ناوخۆوە هەیە، دواتریش (ثانياً) هەیە ئیزافیە، ئیزافەكردنی دەستەواژەی (يكون للهيئة مستشارين لا يقل عددهم عن إثنين)، چونكە ئەگەر سەیری ماددە (7) بكەین، كە مەجلیسەكە تەشكیل دەكات، دەبینین باسی موستەشارین دەكات، بەحسی دوو موستەشار دەكات، بەڵام لە هەیكەلە تەنزیمیەكە، موستەشار نەهاتووە، بۆیە ئێمە ئەو فەقەرەمان ئیزافە كرد، ئەوە كۆی مولاحەزات و پێشنیاری ئێمەیە، دوا ڕەئیش ڕەئی ئێوەی بەڕێز و ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ، فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە لێژنەی ناوخۆ پشتگیری ماددەی شەش دەكەین، هەر وەكو چۆن لە پرۆژە یاسا پێشنیار كراوەكەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی و لێژنەی ناوخۆ، فەقەرەیەك ئیزافە کرا، دەنگتان بۆ دا، (جمع الوثائق و الأدلة)، لەو مودیریاتانە کێ بەو کارە هەڵدەستێ، کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کاتی گفتوگۆکردن لەسەر ئەو بابەتە، ئێمە بڕگەی (الدراسات) لە دائیرەی (علاقات و إعلام)مان زیاد کرد، هەر بۆ هەستان بە ئیش و کاری ئەو بابەتانە، ئەوەش بەڕاستی پاش ئەوەی ئیستیشارەمان کرد بە ئەهلی خیبرە، گوتیان: ئەگەر دیراسات زیاد بکەین، زۆر شتی تر هەیە کە پەیوەندی بە ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم کە ئەو دیراساتە دەتوانێ بۆمان تەهیئەی بکات، ئەوەش یەکێکە لەوانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێ قسە بکەن، پێش وەقت کاك عبدالسلام قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم لە نیزامیەکەم باش تێگەیشتبن لە موناقەشەکردنی بڕگەی هەر خاڵێك لە یاسا، دوو مەرجی سەرەکی دەبێ، جێبەجێ دەکرێن، یەك: تەکامولی قانونەکە، کە بڕگەکان تەکامولی یەکتر بکەن، تەناقوز لەگەڵ یەکتر بکەن، دوو: ئەو بڕگەیە، ئامانج لە دەرکردنی ئەو یاسایە تەحقیق بکات، ئەگەر ڕێگایان پێ بدەن، بۆیە دەبینم موناقەشەکردنی ئەو ماددەیە هەردوو هەدەفەکە پێشێل دەکات، یەك: ئێمە ماددە هەشتمان هەیە، صەلاحیەت دەدەین بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، ئیقتیراحی ئەنجومەنی وەزیران بێت، ئەو ئیشەی ئەو ماددەیە لەوێ ئەنجام بدات، ئەوەش هەیئەیەکە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، بۆیە داعی نیە ئێمە لێرە ئیشی سەرۆك وەزیران یان ئەنجومەنی وەزیران تەحدید بکەین، واتا پێکهاتەکەمان تەحدید بکەین، بۆ چیە ئەو ماددە هەبێت؟ بۆیە ئەوە تەناقوزە لەگەڵ ئەو ماددەیە، من تەئیدی ئەو ماددەیە دەکەم، دووەمیان: ئەرکەکەی یاسا تەحقیق بکات، ئەو ماددەیە، هەدەفی ئێمە لە لابردنی ئەو وەزارەتە، تەرشیق کردنی حکومەتەوە، جارێکی تر دژیەتی، چونکە هەڵساوین ئێمە تەقریبەن مودیریاتمان داناوە، موستەشاریاتمان داناوە، ئەوە دوو، سێیەمیان: لە دووەمیان ئەگەر تەماشا بکەن صەلاحیات دەدەینە سەرۆکی دەستە، بۆ خۆی بەڕێوبەرایەتیەك دانێ، کەچی لەسەرەوە فەرمانگەنە، لە کاتێکدا ئەنجومەنی وەزیران پێکهاتەکە دێن، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئێمە ئەوە بە ماددەیەکی دەخیل لەسەر یاساکە دانێین، لەبەر ئەو دوو، سێ هۆیەی باسم کرد، دوا ڕەئیش بۆ بەڕێزتانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کاك عبدالسلام تەصەور دەکات، ئێمە ئەو تەصەورەمان نیە، هیچ تـەناقوزێکیش نیـە، لەبـەر چـەند هۆیەکی سەرەکی، یەك: جارێ ئەگەر تەماشا بکات، ئێمە لە قانونی پێشتر، پێنج مودیریە عامەمان هـەبوو، ئێستا تەنها و تەنها چوار مودیریەتمان هەیە، مودیریە عامە، ئەگـەر تەرشـیق ئـەوە نـەبێ، تەرشـیق چیە؟ ئەوە یـەك، دوو: مـن هـیچ تـەعاروزێك نـابینم ئەگـەر ئێمـە دەسـەڵات بدەینـە سـەرۆکی دەسـتە دەسـتکاری مودیرەکان بکات، هیچ تـەعاروزێکی تێـدا نابینمـەوە، خـۆی لـە ئەصلی پرۆژەکـەدا هـاتووە، خـۆی دەتـوانێ مودیرەکان بگۆڕێ، لەبـەر ئـەوەی بـە دەرەجـەی مـودیرن، زۆر تەبیعیـە بتـوانێ مودیرەکـان بگـۆڕێ، بـەڵام ئەگـەر مودیریـە عامـە بایـە، ئـەو وەختـە موافەقـەتی ئەنجومـەنی وەزیرانـی دەویسـت، بـە تەصـەوری مـن مەوزووعەکە لە جێگای خۆیەتی، هیچ تەناقوزێکیش نیە، ئەو دەستکارییەی کە کرایە تەنها بۆ دەوڵەمەنـد کردنیەتی، دەمانتوانی هەر عەینی شت بەجێ دێڵینەوە، هەتا ئێستا جەنابت وتت: چۆن مەسەلەی جەمعی وەسائیق چارەسەر دەکەن، ئێمە پێشبینی ئەوەمان کـردووە، بۆیـە دیراسـاتمان داخیـل کـردووە، ئـەوەش بـۆ دەوڵەمەنـدکردنی پرۆژەکەیـە، بـە هـەمان شـێوە بـە نیسـبەت قـانونیش کـە هاوێشـتمانە مالیـە و ئیداریـە، دەتـوانن یـەك مـودیر هـەر سـێ ئـیش ببینێـت، ئـەوەش جۆرێکـە لـە تەرشـیق بەڕاسـتی، بۆیـە ئێمـە هـیچ تەناقوزێك نابینین، دوا ڕەئیش ڕەئی ئێوە و ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی کە ئێستا دەیانەوێ قسە بکەن، ناویان دەنووسین، بشیر خلیـل، سـالم تۆمـا، شـێردڵ تحسـین، عمر عبدالعزیز، حمە سعید حمە علی، ئـەو بەڕێزانـەی کـە ناویـان نووسـیوە قسـە بکـەن ئەمانـەن(بەشـیر خەلیل، سالم تۆما، شێردڵ تەحسین، عومەر عبدالعزیز، عبداللە حاجی محمود، حمە سعید حمە علی، بیلال سلیمان، خورشید احمد، خلیل عوسمان، جمـال تـاهیر، سـیویل عوسمـان، حـاکم رزگـار، شـۆرش مجیـد، شـڤان احمد، سەردار رشـید، سـالار محمـود، دکتـۆر صـباح بـەرزنجی، صـباح بیـت اللە، نـەریمان عبـداللە، عبـدالرحن حسین، محمد شارەزووری، گۆران ئازاد، فازل بەشارەتی)، دکتۆر بەشیر فەرموو.

بەڕێز د. بشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە ئەو چوار بەڕێوەبەرایەتیەی کە لە زمـنی قانونەکـەدا هـاتووە، دەمـج کردنیـان شـتێکی زەحمەتـە، چونکە دائیرەی قانونی ئیشێکی زۆری دەبێت لـەو بـوارەدا، دائـیرەی قـانونی ئەگـەر هـاتو دەمـج کـرا لەگـەڵ دائیرەی ئیداری و مالیـەدا، زۆر قەبـە دەبێـت و گـەورە دەبێـت، لەوانەیـە نەتوانـدرێت، بۆیـە مـن دەڵـێم بـا دائیرەی قانونی وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەو دائیرەی کەوا ئیستیحداس دەکرێت بەناوی دائیرەی دیراسـات، بـا بحوسیشی لەگەڵ بێت، کە ئەم توێژینـەوەو بحوسـانە لـەبواری ئـەکادیمی ئیسـتیفادەی لـێ بکرێـت و بتـوانێ زیاتر کاری لەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالم، فەرموو.

بەڕێز سالم تۆما کاکۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو دائیرەی تر هەیە کە زۆر زۆر گرنگن بۆ کاروباری ئەو دەستەیە، یەکێکیان: دائیرەی چاودێری و تەدقیقە، کە ناکرێ سەرف هەبێت و تەدقیق و چاودێری نەبێت، دووەمیان: تەختیت و موتابەعەیە، کە دەبێت پلانی هەبێت و موتابەعەش هەبێت، چونکە خۆی بەرپرسە لە موتابەعەی ئەو پرۆژانەی لەو ناوچانەدا دەکرێت، چ دەزگایەك هەیە موتابەعەی ئەو پرۆژانە دەکات، جا لێرەدا دەکرێ یان ئەو دوو دائیرەیە ئیزافە بکرێت یان دووەم تەعدیل بکرێت بەو شێوەیە(لرئيس الهيئة استحداث أو دمج أو إلغاء اي مديرية أو قسم ضمن تشكيلات الهيئة وفقاً لمتطلبات عملها)بە دوو شێوە دەکرێ عیلاج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێردڵ، فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کاك سالم کردی، بەڕاستی فەرمانگەی تەختیت و موتابەعە زۆر گرنگە بۆ ئەو دەستەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ تێبینیم لەسەر ماددەی شەشەم هەیە، یەکەم: لەڕووی داڕشتنەوە کە دەڵێت(دەستە لەم فەرمانگانەی خوارەوە پێك دێت) یەعنی تێبینیەکی زمانەوانی و فەنیە، ئایا دەستە پێك دێت یان باشتر وایە بڵێین ئەم فەرمانگانەی خوارەوە سەر بە فەرمانگە دەبن، بۆ ئەوەی لەو داڕشتنە ڕزگارمان بێت، دووەم: بەنیسبەت سەرۆکی دەستە تۆزێك سەلاحیەتەکە زۆرە، من پێم باشە لە کۆتایی ڕستەکەدا، بڵێین بەڕاوێژ لەگەڵ دەستەدا، یەعنی سەرۆکی دەستە هەر بەڕێوەبەرایەتیەك بۆی هەبێت دەمجی بکات یان لێکیان بدات، یان ئیلغایان بکاتەوە، ئەمە سەلاحیەتەکە زۆرە، بەڕاوێژ لەگەڵ دەستەی پێی ئیزافە بکەین، سێیەم: ئێمە ماددەی 9 مان هەیە، بڕگەی دوو لە ماددەی شەشەم بەرین بۆ ماددەی 9، چونکە لەوێ باسی

دەسەڵاتەکانی سەرۆکی دەستەی تێدایە، کە دەڵێت بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری و ئەو شتانە بکات، پێم باشە ئەم خاڵە لەگەڵ ئەو خاڵەی خۆی بکرێت بە بڕگەیەکی سەربەخۆ، تایبەت بێت بەدەستەڵاتەکانی سەرۆکی دەستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عبدالله حاجی محمود، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆکردنەوەو ڕێکخستنی فەرمانگەکان لەلایەن ڕاپۆرتەکەی لیژنەی یاساییەوە پێم باشە، بەڵام لێکدانی خاڵی 1و 3، ئەوە بەهەر حاڵ، فەرمانگەی یاسایی بە بۆچوونی من سەربەخۆ بێت، لەبەر ئەوەی حزبی بەعسی ڕووخاو هەموو ئیجرائاتەکانی ڕاگواستن و سنووری ئیداری ناوچەکان و شێواندنی دیموگرافیاکەی بە بڕیارو بەقانون کردوویەتی، لەکاتی خۆشیدا بڕیارەکانی مەجلسی قیادەی سەورەی بەعسی ڕووخاو، قوەی قانونی هەبووە، من پێشنیار دەکەم لەبەر ئەوەی ئەرکێکی وردە با فەرمانگەی یاسایی سەربەخۆ بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک حمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە فەرمانگەی دووەم هی ناوچە دابڕاوەکان، خۆی کۆی دەستەکە بۆ ناوچە دابڕاوەکان و جێ ناکۆکەکانە، فەرمانگەیەکی تایبەتی بەوە ناوێت، مەگەر بۆ هەدەفێکی تر بێت، وەکو گەشە پێدان و پڕۆژە، ئەگینا نایەوێت، خاڵێکی تر، فەرمانگەی یاسایی سەربەخۆ بێت، من پێم باشە فەرمانگەیەکی تری تێدا بێت بۆ توێژینەوەو لێکۆڵینەوە، لەگەڵ ئەو موتابەعەو تەختیتەش دەمج بکرێت، بۆ ئەوەی فەرمانگەکان زۆریش نەبن، من لەگەڵ ئەوەشدام سەرۆکی دەستە ئەو سەلاحیەتە زۆرەشی نەبێت، بەڕاوێژ لەگەڵ ئەنجومەنی دەستە، ئینجا لەکۆتایشدا دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران، چونکە ئەم دائیرەیەك دەکاتەوە، تەبعەن ئەم دائیرەیە موتەرەتیباتی ئیداری و وەزیفی و تەعینات و مالی و شتی تری دەوێت، لەزمنی ئەنجومەنی وەزیران موافەقەی کۆتایی بکات، بەڵام ڕاوێژ کردنەکە لەگەڵ ئەنجومەنی دەستەدا بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک بیلال، فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پـێم باشـە فەرمانگـەکان بـەو شـێوەیە دابڕێژێنـەوە، یەکـەم: فەرمانگـەی کـارگێڕی و دارایـی، دووەم: فەرمانگـەی سـکاڵاو یاسـا، چـونکە سـکاڵا ئێمـە لـەو ناوچـانەدا سـکاڵای خـەڵکمان زۆرە، خـەڵك زۆر غـەدری لێکراوە، غەدری جۆراو جۆر لـە کۆنـەوە تـا ئێسـتا، بەشـێکی تایبـەت لەگـەڵ یاسـاکە بەیەکـەوە بێـت سـکاڵا، سـێیەم: فەرمانگـەی لێکۆڵینـەوەو ڕاگەیانـدن، هـەروەکو لیژنـەی یاسـایش پێشـنیاریان کردبـوو، چـوارەم: فەرمانگـەی کاروبـاری کـۆچ و کـۆچ پێکـراوان، چـونکە ئـەو کێشـەیە زیـاتر پەیوەنـدی بـە کـۆچ و کـۆچ پێکراوەنەوە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید، فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خالا دویَ، الدائرة المقتطعة من الاقلیم، ئەڤ خالـە ئـەبینم بچوك کرنەکـە بـۆ کـاریَ ئـەو، دائـیرە ئـاڤیَ ئـان کارەبایا شتەکی بچووکە، بەس ناڤچەیا موقتەتەعە یەعنی مەشاکیلا ڤیَ زۆرن، ڤیَ تەسمیە ئەم بچوك کەن، ئێك یا دویَ، ئەڤ دائیرەت بچوکێت دگەل مە هەیت مەجلسەك هەبت، سەرۆکی مەجلس و دەوائر، کاریَ ڤـیَ دائیریَ و ڤیَ مەجلس چۆن دێتە تەنسیق کرن، ئەڤ لەچ کارکەت و ئەڤـە لـەچ کـار کـەت، بۆیـە ئـەز دەبیـنم خالا پێتڤی دیك چونیَ هەیە، دائیرا قانونی دشێت دیراسـاتیش بکـات، الـدائرة القانونیـة والدراسـات، دائـرة العلاقات والاعلام والتوثیق، یەعنی خالا دویَ الـدائرة القانونیـة والدراسـات، والتوثیـق دانـین دگـەل علاقـات والاعلام والتوثیق، ثانیاً: لمجلس الهیئة استحداث أو دمج او إلغـاء اي مـن المـدیریات ضـمن تشـکیلات الهیئـة و بموافقة رئاسة مجلس الوزراء) یەعنی لمجلس الهیئة نەك لرئیس الهیئـة، بـا ئـەو دەسـەڵاتە پێچـەك سـنوردار بێت، ئەنجومەنی وەزیرانیش ئاگادار بێت، ژ گۆڕینی چونکی ئەو گۆڕینە پێچەکیَ هەستیارن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خەلیل، فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەشەم بڕگەی یەکەم من پێم باشە بەم دوورو درێژییە نەبێت بەڕاسـتی، هـەر بنووسـرێت دەسـتە لـەم فەرمانگانـەی خـوارەوە پێـك دێـت، پـێم وایـە ئـەوەی تـر ئەچـێتە قـاڵبی تەعلیماتـەوە، کـە چـەند فەرمانبـەری پێویسـتە یـان پێویسـتی نیـە، پێشـنیاری دووەمـم ئەوەیـە بەڕاسـتی بـۆ ئـەوەی کـە کـاری ئـەم دەستەیە زۆربەی زۆری بەدواداچوونە، چ لەڕووی سیاسیەوە چ لەڕووی پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییـەکان لەناوچە دابڕاوەکان، بۆیە پێم وایە فەرمانگەیەکی تر زیاد بکرێت، بەناوی فەرمانگەی بەدواداچـوون، وەك برادەران باسیان کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك جمال تاهر، فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشێوەيەكی گشتی ئەڤ مادده ماددەيەكی زيادەيە، پشتگيری كاك عبدالسلام دكەم، چونكی وەختێ ئەم هەيكەلێ دادەنێين، هەيكەليەت نە شتەكی جامدە، هەيكەليەت د گۆڕينێدايە، يەعنی هەيكەليا دوهی ئيحتيماله بۆ ئەڤرۆكە يان ئەڤ ساله بۆ ساڵەكا ديتر نەگونجێت، بۆچوونەكی پێت ڤيە، ئەم دەستەڵاتێ بدەينە سەرۆكی ئەوێ دەستەيە ئەو بخۆل ديڤ هەوجەيەت خو، هەوجەی چ دەوائيرايە، ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەينە قانونێ بخۆڤ ژی جۆرە مەتاتيەك خستيە تێدا، فەقەرەی يەكەم دەڵێت(تتكون)فەقەرەی دووەم دەڵێت (لرئيس الهيئة استحداث أو دمج او إلغاء) يەعنی مەعنا وێ لێرە ئەو كابرايە با بڵێين سەرۆكی دەستە تواناى هەيە، شيان هەيە، كە گۆڕانكاری بكات، بۆچوونەكی پێت ڤێ ئەڤ مادده هەر لەناڤ قانونێدا نەبت، ئەز پێشنيار دكەم مادا هەشتێ، ئەگەر ئەم بێين بخوێنين (لرئيس مجلس الوزراء تحديد مهام وإختصاصات تشكيلات الهيئة بنظام)ئەرێ ئەڤە چەند تەعارز دگەل فەقەرا دی تر يان مادێ شەشا دكەت؟، ئەم دشێن ئەڤی مادێ بێننە ناڤێ وێ مادەيا، ئەو كاتە ئەڤ مەوزوعە هەمی دێتە چارەسەركرن، بۆيە دەبينم ماددەيەكی زيادەيە، چونكی هەيكەليەت دانانەكا بۆ فەترەكی ئيحتيمالە بۆ فەترەكی ديتر بەكار نەيەتن، بۆيە نابت هەنكە مە بێين دەستی سەرۆكی ئەڤی هەيئە گرێ بدەين، ئەو دی هەوجا خۆ بۆ خۆ تەحديد كرن، كە ئەوجا هەوجێ چ دەوائيرا وە (لرئيس مجلس الوزراء) ئەڤی مادا بێننە شوينا وێ تا مەوزوع هەمی حەسم بێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سيوەيل خان، فەرموو.

بەڕێز سيوەيل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نيسبەت ئەو ماددەيە،

المادة السادسة:

(اولاً: تتألف الهيئة من الدوائر التالية، وتدار كل دائرة منها من قبل موظف)، ئەگەر من قبل الموظف بنووسين حاصل على شهادة جامعية دەبێ لەبنەوە لەباتی ويعاونە دەبێ بڵێين و يساعده عدد من الموظفين، لەبەر ئەوەی موظف مودير نيە، موعاونيشی نيە، بەڵام ئەگەر بنووسين (تدار كل دائرة منها من قبل موظف بصفة مدير) ئينجا دەتوانين بڵێين ويعاونە عدد من الموظفين، بەنيسبەت دائرەكانيش ئەگەر دائرەی تخطيط و موتابەعەی بۆ زياد بكرێت پێم باشە، فەقەرەی دووەم: (لرئيس الهيئة) ئەگەر بكرێت بە

(لمجلس الهيئة استحداث أو دمج او إلغاء)(اي من المديريات) ئەوە نابێت بەخۆی دەبێ بنووسرێت (ای من الدوائر) لەبەر ئەوەی لە هەموو فەقەرەکەو ماددەکەدا بەناوی دائیرە هاتووە، ناوی مودیریە نەهاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

حاکم رزگار، فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە مەقصەدا، لەگەڵ کاك عبدالسلام زۆر نزیکم، بەڵام نەختێك لە چۆنیەتی موعالەجەکەدا ڕەنگە جیاوازیمان هەبێت، ئەم ماددەیە باس لە تەشکیلات دەکات، تەشکیلاتی ئەو دەستەیە، بە بۆچوونی من دەکرێ مەکتەبی سەرۆك دابندرێت، نازانم سەرۆك، جێگری بۆ دانەنراوە، باس لە جێگر نەکراوە، ئەوە مەسەلەیەکە ئایا چۆنە، چۆن نیە؟، قسەی لەسەر دەکرێت یان نا، ئەوە نازانم، بە بۆچوونی من لەگەڵ نزیك بوونەوە لە بۆچوونەکەی کاك عبدالسلام ئێمە ئەو دائیرانە لابەرین، ناوی نەنێین جارێ لە فەقەرەی دووەمدا بە مودیریات هاتووە، لەسەرەوە بە دائیرە هاتووە، با دائیرەکان بکەین بە قیسم، یەعنی قیسمی ئیدارەو مالیە، قیسمی تر، پاشان (دائرة المناطق المقتطعة من الاقليم)بە خۆی ئەم هەیئەیە خۆی ئیشی ئەوەیە، ئەی هەیئەکە بەگشتی واجباتی ئەوەیە کە پەیوەندی بەناوچەی کێشە لەسەرو دابڕاوەوە هەیە، ئەکرێ ئەوە بە قیسمی موتابەعە دابندرێت، یەعنی بەس بکرێت بە قیسمی موتابەعە، ئەو دائیرەیە لابەرین، ئەوانی تریش یان قیسم بن یان هۆبە، موهیم نیە الشعبە القانونیە، یان شعبە العلاقات، ئەو حاڵەتەش کە ماددەی هەشت دووبارە باس دەکاتەوە، چونکە لێرەدا فیعلەن، لەگەڵ ماددەی دوو یان لەگەڵ تەشکیلات و ئیختیصاصاتەکان جۆرێك لە تەناقوز دروست دەبێت، ئێمە لەوێ تەحدیدی دەکەین، لەملا لەماددەی هەشت (لرئیس المجلس تحدید مهام و إختصاصات تشکیلات الهیئە) خۆ هەیئە چیە؟، هەیئە ئەگەر وردی بکەینەوە، لەم تەشکیلاتانە ئەبێ پێك بێت، ئەگەر هەیئە هەمووی بێنیت وردی بکەیتەوە ئینجا تەشکیلات دەست پێدەکات، پاشان هەیئە دروست دەکاتەوە، وە جەوازیشە بۆ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، نەکراوە بە وجوبی، ئەی ئەگەر سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بێ دەنگ بوو لە تەحدید کردنی مەهام و ئیختیصاصات و شتەکانی تەشکیلاتەکە، لێرە لە پێشەوە هەندێ شتمان باس کرد، ئەم ماددەیە بە بۆچوونی من دەبێت هەڵوێستەی لەسەر بکرێت و جارێکی تر صیاغە بکرێتەوە، لەگەڵ ئەو حاڵەتەی(لرئیس الهیئە) ئەگەر بیشتانەوێت کە بەو کەیفێتەی ئێستا (استحداث و دمج و إلغاء اي من المدیریات ضمن التشکیلات) جارێ وشەی (استحداث اي من المدیریات ضمن تشکیلات الهیئة)یەعنی بۆ استحداث خۆی مەوجودە، ئەگەر غایە لەوە بێت هی تر بخەیتە ناویەوە، دەبێ بڵێیت للرئیس دمج او إلغاء ای من الاقسام او استحداث قسم جدید)یان شعبة جدیدة، وفقاً لمتطلبات الهیئة)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك شۆڕش، فەرموو.

بەڕێز شۆڕش مجيد حسين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منيش ماددەی شەشەم پێ زيادە، چونکە ئەگەر تەماشا بکەين لە ماددەی سێيەم، ئەرکەکانی ئەو دەستەيە دياريکراوە، لەماددەی هەشتيش دەسەڵات دراوە بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزيران کە لە ليژنەی ناوخۆ پێشنيازی ئەوە کرا، بکرێت بەسەرۆکايەتی ئەنجومەنی وەزيران، لەوێ دەسەڵاتی ئەوەی پێدراوە ئەرك و پێکهاتەکانی ئەو دەستەيە دياری بکات، ئێمە ئەگەر تەماشا بکەين هەر بۆ نموونە لە فەرمانگەی ناوچە دابڕاوەکان، وەك حاکم رزگاريش باسی کرد، خۆی هەر دەستەکە بە گشتی بۆ ئەو مەبەستە ديارکراوە، بۆيە من پێشنياز دەکەم ئەگەر ماددەی شەشەم وەکو صياغەش بمێنێتەوە، ناوی فەرمانگەکانی تێدا نەيەت، وا بنووسرێتەوە(دەستە لەم فەرمانگانە پێك دێت کە ئەرکەکانی پێك هێنانی ئەو دەستەيەی لە پێناودا دامەزراوە)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك شڤان، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منيش پێم وايە ئەم ماددەيە، ماددەيەکی زيادە، ئەم تەشکيلاتەی کە بۆ هەيئەکە دانراوە، دائيمەن تەشکيلات بەپێی ئەرك و مەهام دروست دەکرێت، ئەرك و مەهامەکانی ئەم دەستەيە کە لەماددەی سێدا هاتووە، دەکرێ ئەو سەڵاحيەتەی کە زياتر ڕەها تر هاتووە، لە ماددەی هەشت(سەرۆکی ئەنجومەنی وەزيران دەتوانێ ئەمە عيلاج بکات، بە يەك وشە هێنانە پێشەوە، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزيران بۆی هەيە پێکهاتەو تايبەتمەندييەکانی دەستە بە پەيڕەوێك يەعنی پێکهاتەکانی تر بسڕێتەوە، بە پەيڕەوێك دەست نيشان بکات، ئەم ماددەيە عيلاجی ئەمە دەکات، ئەرك ومەهامەکانی وەکو کاك جمال وتی، ديناميکيەکی تێدايە دەکرێ سوبەينێش گۆڕانی تری بەسەردا بێت، با ئێمە لێرە تەقيدی نەکەين، ئەو دەسەڵاتە ڕەهايە زياتر کە لەماددەی هەشتدا هاتووە، عيلاجی دەکات بە تێرو تەسەلی، بۆيە تەئيدی پێشنيارەکەی کاك عبدالسلام دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك سەردار، فەرموو.

بەڕێز سەردار رشيد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ديارە ئەم فەرمانگەيە مەهام و ئەرکی کاتيە، کاتێ کە تەحقيقی ئەهدافی ماددەی 140 بوو، من پێم وايە مەهامی کۆتايی دێت، بۆيە من پێشنيار دەکەم دەستەواژە يان وشەی فەرمانگە بگۆڕدرێت بە ليژنە،

عادەتەن لیژان کاری کاتی دەکات، ئەگەر بکرێت بە لیژان من پێم وایە واقیعی تر دەبێت، ئەگەر کرا بە لیژان، لیژنەی بەدواداچوونیشی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاسیتدا وەکو لە گفتوگۆکاندا ئاگامان لێ بوو، تێدەگەین کە ئەرك و مەهامی ئەم دەستەیە بۆ پاڵپشتی کردنە لە پێناو جێبەجێ کردنی ماددەی 140ی دەستووری، وەکو لە هۆکارەکانی پەسەند کردنی ئەم یاسایەشدا هاتووە، (الاسباب الموجبە) هەنگاوەکان و ئەرکەکانی مەهامی کارکردنی ئەم دەستەیە بۆ کار ئاسانی کردنە لە پێناو جێبەجێ کردنی ماددەی 140ی دەستووری، کە خۆمان دەزانین جێبەجێ کردنی ئەم ماددەیەش پەیوەستە بە چەند میکانیزمێکەوە، بە چەند قۆناغێك دەست نیشان کراوە، من بەلامەوە گرنگە ئەم دەستەیە چەند فەرمانگەیەکی هەبێت، بەڵام لە بنەڕەتدا پشت ببەسترێت بەو قۆناغانە یان ئەو هەنگاوانەی کە بۆ جێبەجێ کردنی ماددەی 140 پێویست دەکات، ئەم فەرمانگانە یان ئەو فەرعانەی لە فەرمانگەکاندا هەیە دابندرێت، من تەسەورم وایە، لەدەست نیشان کردنی ئەم فەرمانگانە دیقەتێکی ورد بەپێی ئەو قۆناغانەی کە پەیوەستە بە ماددەی 140وە نەکراوە، وەکو گوێمان لە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایش بوو، کە وتی مەهامی ئەم دەستەیەو ئەم یاسایە بە جێبەجێ کردنی ماددەی 140 کۆتایی پێ دێت، کەواتە ئەبێ هەموو ئەرك و تایبەتمەندییەکانی فەرمانگەو دەستەکە، ببەسترێتەوە بە پاڵپشتی کردن بە جێبەجێ کردنی ماددەی 140ی دەستووری، لێرەدا من پرسیار دەکەم ئایا مەسەلەی ئامار چی لێ دێت؟، لێرەدا جێگای دەبێتەوە؟، ئایا مەسەلەی ئامار کە یەکێکە لە قۆناغەکانی جێبەجێ کردنی ماددەی 140ی دەستووری، بۆ لە هیچ یەکێك لە فەرمانگەکاندا ناوی نەهاتووە؟، مەسەلەی دەرکەوتنی ڕاستیەکان، ئەمە یەکێکە لەو راستیانەی کە دەبێتە پاڵپشت لەگەڵ مەسەلەی نیزاعاتی مولکیە، کە دەبێ وەکو فەرمانگەیەك جێگای بکرێتەوە، ئایا ئەمە موعالەجە دەکرێت یان ڕێگای بۆ دەکرێتەوە؟، لەکاتێکی تردا، ئەگەر ئەم دەستەیە ئەرك و مەهامی جێبەجێ کردنی پرۆژەی خزمەتگوزاری نەبێت، لێرەدا مەبەست لە پەرەپێدانی ناوچە جێناکۆکەکان چی دەگەیەنێ؟ مەسەلەی تەتویر یان پەرەپێدان، ئەم مەسەلەیە هیوادارین بگەڕێینەوە بۆ ئەو ماددە پێشوانەی کە پێشتر ئێمە دەنگمان لەسەر داوە، ئەم یاسایە ئەگەر یاسایەکی پاڵپشتە بۆ جێبەجێ کردنی ماددەی 140 و یاسایەکە یان دەستەیەکە پەیوەست نیە بەو ئەرکە خزمەتگوزارییانەی یان ئەو پرۆژە تەنفیزییانەی کە هەر دامەزراوەیەکی تری تەنفیزی پێی هەڵدەستێت، لەڕاستیدا دەبێ بەوازحی لەم ماددەیەدا دەست نیشان بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دكتۆر صباح بەرزنجی، فەرمووە.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە کە باسکرا هەندێك لە هاوکارانمان باسی ئەوەیان کرد، کە ئیزافیە، یان زیادەیە، تەبعەن ئێمە ئەتوانین موعالەجەی بکەین بەوەی کە صیاغەیەکی وای بکەین کە قابیلی ئەوە بێت سبەینێ، سەرۆکی دەستە یان سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، بتوانێ چارەسەری بکات، لەلایەکەوە بەپێی مەهامەکان، مەهامەکانی دەستەکە، کە پێشتر دیاریمان کردووە، دەتوانین بەش وفەرمانگە یاخود هۆبە، یان هەرچیەکی ناو دەنێین، بۆی دابین بکرێت کە گرنگتریان جێبەجێ کردنی ماددەی 140 ە، یەعنی من پێم وابوو ئەگەر باسی فەرمانگە بکرێت حەقە پێش هەموو شتێك تەئکید بکرێت لەسەر ماددەی 140ی دەستووری، کە یەکەمین ئەرکی سەرشانی ئەم دەستەیەیە، کە باسی (دائرة المناطق المقتطعة)ئەکرێت، جارێ ئێمە خۆی موستەڵەحەکەمان بڕییەوە لەسەرەتای یاساکەدا، وتمان (المناطق المتنازع عليها)ئەگەر بڕیار بێت بمێنێتەوە فەرمانگەی ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بێت، خاڵێکی تر کە گرنگە کاتێ ئێمە ئەم بەشانە دائەنێین، ئەم فەرمانگانە دائەنێین لە هەیکەلی دەستەکەدا، بەڵام لە بڕگەی دووەمدا ئەو سەڵاحیەتە دەدەین بەسەرۆکی دەستە کە فەرمانگەی تازە دابمەزرێنێت یان یەکیان بخات یان هەڵی بوەشێنێتەوە، کە ئەمەش ئیشکالێك دروست دەکات، چونکە ئێمە بەقوەی قانون هەندێ فەرمانگەمان داناوە، دوایی سەڵاحیەت دەدەین بە سەرۆکەکە کە بەشێکیان لابەرێت، بۆیە ئێمە دەبێ موعالەجەیەکی وا بکەین کە ئەو ئیشکالیەتە دروست نەبێت، من ئیقتراحی صیغەیە دەکەم، ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی بیخەنە بەرچاویان ئەم ماددەیە پێك بێت لە دوو بڕگە، بڕگەیەکیان (اولاً: تتألف الهيئة من الدوائر والمكاتب حسب المهام الموكلة اليها والمناطق المتنازع عليها)ڕەنگە پێویست بکات ڕۆژێك لەناوچەیەك یان شوێنێك یان شارێك ئەم هەیئەیە مەکتەبێك بکاتەوە، یان نووسینگەیەك بکاتەوە، (تدار كل منها من قبل موظف حاصل على شهادة جامعية اولية في مجال إختصاصها) ئەمە ببێت بە بڕگەی یەکەم، (ثانیاً: ئەوەی کەلە ماددەی هەشتی پڕۆژەکەدا هاتووە بیکەین بە دووەم، ثانياً: لرئيس مجلس الوزراء تحديد مهام وإختصاصات تشكيلات الهيئة بنظام)بەڵام سەڵاحیەتی استحداث و دەمج لەڕاستیدا نەدرێت نە بەسەرۆکی دەستەکەو نە بە دەستەکە، چونکە ئێمە بەقوەی قانونی دێین ئەو فەرمانگانە دیاری دەکەین یان ئەڵێین سەڵاحیاتی هەیە بۆ کردنەوەی مەوزوعەکە، لەولاوە ئیشکالیاتێکمان بۆ دروست دەبێت، یەعنی ئێمە دایبنێین وەکو ئەوەی لەم پڕۆژەیەدا هاتووە ئەم دائیرانە هەبێت، دوایی بڵێین سەرۆك بۆی هەیە لای ببات یان لای نەبات، بەو شێوە موعالەجەی بکەین کە عەرزم کردن، ئەو سەڵاحیەتە بدرێت بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، یان سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، کە بەخۆی هەستێت بەدانانی نیزامێك کەدیارە ئێمە لەو موناقەشاتە نەجات دەدات، کە لەو صیغەی ئێستادا هەیە، کەواتە کۆی قسەکانم ئەوەیە ماددەکە، ئەگەر بمێنێتەوە کەمن لەگەڵ ئەوەدام نەمێنێ بەو شێوە، ئەگەر بمێنێتەوە بەو صیاغە بێت کە دوو بڕگە بێت، بڕگەیەك

بەشێوەیەکی کراوە بڵێت ئەم هەیئەیە بۆی هەیە چەند فەرمانگەیەکی هەبێت یان چەند مەکتەبێکی هەبێت، بەپێیی ئیختیصاصی خۆی، برگەی دووەم ئەوەیە نیزامی ئەوانە یان پەیڕەوی ناوخۆی ئەو دەستەیە لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزام ئەنجومەنی وەزیران دای دەنێت نەك سەرۆك، کاك صباح بيت الله، فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تەئیدا پێشنیارا کاك عبدالسلام دکەم، بۆ ئەڤی بابەتەی، چونکە ئەگەر مە بەری خۆ بدەینێ ماددەی شەش و ماددەی هەشت تەعاروزەکی تێدا هەیت، لە مادێ شەش مە ناڤێت فەرمانگە دەست نیشان کری، لە مادا هەشت صەلاحیەت دایە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران کو ئەو دەست نیشانا ئەوان بکاتن، یا دووێ لە فەقەرا دوێ لە مادێ شەشێ، لێرەدا هاتیە کو سەرۆکی دەستە بۆی هەیە، ڕێڤەبەریاتیا استحداث بکاتن، کەچی لەسەری باسی فەرمانبەر هاتیە کرن، لەبەر هێندا دەبێژم لێرەدا تەناقوزەکی هەیت، لە ئاخافتنا دی کەی کاك جمال و کاك شڤانیش باس کرن، بەڕاستی ئەز ژ گەل هەندێدامە کە ئەڤ مادە مادەکا زیادەیە، زۆرسوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ماددەی هەشت ئەڵێت (لرئيس مجلس الوزراء تحديد مهام و إختصاصات) (تحديد مهام و إختصاصات) بۆ چی؟ بۆ ئەو تەشکیلاتەی کە دانراوە، تەشکیلاتەکە دانراوە مەهامەکەو ئیختیصاصەکە بۆ ئەوێیە، مەسەلەن باسی بواری قانونی دەکات لەسەر ماددەی 140 ئیش دەکەیت، جەمعی وەسائیقە ئاوا دەمج دەکرێت، ئەوانەی پەیوەندی بەو ناوچانەوە هەیە، کاك نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیارێکم هەیە کە خاڵێك ئیزافە بکرێت، بەتایبەتی لیژنەی یاسایی خاڵێکیان زیاد کردووە، کە بەدیراسات ئەو موستەنەداتانەی باس دەکرێت، من پێم وایە دیراسات جیاوازە لە تەوسیق، بۆیە من پێم باشە خاڵێکی تر زیاد بکرێت (دائرة التوثيق) لەگەڵ خاڵی پێنجەم ئیزافە بکرێت، (دائرة توثيق المستندات التأريخية والجغرافية والقومية الخاصة بالمناطق المتنازع عليها)لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەم بەشە، ئەم دائیرەیە گرنگیەکی زۆری هەیە بۆ سەلماندنی لەڕووی مێژویی وقەومی و جوگرافیەوە بۆ ئەو ناوچانەی کەئێمە کێشەمان لەسەری هەیە، لەگەڵ حکومەتی ناوەند، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگری پێشنیاری حاکم رزگار دەکەم، لە بڕگەی یەکەم ببێت بەدەستە لەم بەشانەی خوارەوەو جێگرەکەی پێك بێت، چونکە لەم پڕۆژە باسی جێگری نەکردیە، من پێم وایە جێگر زۆر زەرووریيە، بەیانی سەرۆکی دەستە دەچێتە بەغداد کێ لەو نووسینگە دەمێنێتەوە و ئیشەکان ڕادەپەڕێنێ، یان کەسێك سەردانی ئەو نووسینگە دەکات کێ پێشوازی لێ دەکات؟، یەعنی جێگر زۆر گرنگە بۆ ئەم پڕۆژەیە، ئەم فەرمانگەیە بگۆڕن بۆ بەش یان شعبە، بڕگەیەکیش زیاد بکرێت، بۆ چاودێری و لێکۆڵینەوە، لە بڕگەی دووەمیش دەڵێت هەڵیان بوەشێنێتەوە، کە ئەو هەڵیان بوەشێنێتەوە یەعنی سەلاحیەتێکی موتڵەق دەدات، من پێم وایە ئەمە لەگەڵ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، یان لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران یان لەگەڵ ئەو دەزگای کە هەیە، لەناو ئەو نووسینگەیە موناقەشە بکرێت، ئینجا هەڵیان بوەشێنێتەوە، ئەگەر پێویست بوو هەڵیان بوەشێنێتەوە، ئەگەر پێویست نەبوو ئەوە خۆیان باش دەزانن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد شارەزووری، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەڕای پشتگیریم بۆ پێشنیارەکانی لیژنەی یاسایی، من لە بڕگەی یەکەمی ماددەکەدا پێم باشە، وەکو برای بەڕێزم کاك سالار ئاماژەی پێدا، بەشی ئامار یان فەرمانگەی ئامار زیاد بکرێت، چونکە تا ئێستاش ئێمە کێشەمان لەگەڵ حکومەتی ناوەندا هەیە، لەکاتی هەڵبژاردنەکاندا بەتایبەت ئەگەڕێنەوە بۆ فۆرمی خۆراك، زۆر جاریش لەوێدا غەدرمان لێ کراوە و لە فۆرمی خۆراك دا کێشە دروست دەبێت، بەلام ئەگەر فەرمانگەیەکی ئامار هەبێت، ئامارێکی ڕاست و دروست بکات ئەو کێشانە لەگەڵ حکومەتی ناوەند دا دەتوانین لەو کاتانەدا چارەسەر بکرێت، فەرمانگەی ئامار هەبێت پێم باشە، لەبڕگەی دووەم دا بۆ ئەوەی کە ئەو دەسەلاتە ڕەهاو موتڵەقە نەدرێت بە سەرۆکی دەستە و تەعاروزی نەکات لەگەڵ یاسایەکە، من پێم باشە وای لێ بێت سەرۆکی دەستە بۆی هەیە هەر بەڕێوبەرایەتیەك لەناو پێکهاتەی دەستە بە پێی پێویستی کارەکەی لەوێ دابمەزرێ یان لێکیان بدات (بە ئاگاداری ئەنجومەنی وەزیران)ی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد عبدالله :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وێڕای پشتگیریم لە هاوڕێیان کە باسی تابع کردنی ئەو ماددەیەیان کرد، منیش هەمان رەئیم هەیە، سەبارەت بە ماددە 6 یەکەمیان بە کولی من لەگەڵ ئەوەم کە بەشی یەکەمیان لابردرێت، بەشی دووەمیان بگوازرێتەوە بۆ ماددەی 8 دوای دەسکاری کردن، بەڵام لەبەرچی؟ بەشێك لە هاوڕێیان کە هەستانەوە و قسەیان کرد بەڕاستی هەموویان کۆمەڵێك بەڕێوبەرایەتی باشیان پێشنیار کرد، ئەوەی کاك سالار و کاك حمە تازە باسی کردو زۆربەی هاوڕێیانی تر کە من بە گونجاوی دەزانم، بەڵام کە تۆ دێی لێرە ئەمە دەکەی و دەکرێ بەیانی کە ئەم لیژنەیە و ئەم دەستەیە چووە بواری جێ بەجێ کردن، بەڕێوبەرایەتیەکی تریش بێتە ئاراوە، ئەوە خاڵێك، خاڵی دووەم/ ئێمە دەبێت بزانین لەو یاسایە مەهاممان چیە و دەمانەوێ سەڵاحیەتەکانی کۆ بکەین کە دەسەڵاتی کردنەوەی بەڕێوبەرایەتی نەبێت یان سەڵاحیەتی ئەوەی هەبێت ئێمە لێرە بۆی دیاری بکەین یاخود خۆی بیکاتەوە، ئێمە لەو یاسایە هەردوو خاڵی تێدایە، لەلایەك بەڕێوبەرایەتیەکانی بۆ دەست نیشان دەکەین کە بەڕاستی ئەو بەڕێوبەراتیە عامانەن کە لە هەموو شوێنێك زەرورە و ئیعلام و دارایی و ئەوانە، لەلایەکی تریشەوە دەسەڵاتی پێ دەدرێت، لەبەرئەوە من پێم وایە لایەنی ئازادی لەو بەڕێوبەراتیە بەم دستەیە و تازە زەرورە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم کە خاڵی یەکەم لابدرێت و وە خاڵی دووەمیش بچێتە ماددەی 8 کە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەهاوکاری سەرۆکی دەستە لە بواری تەتبیق دا کە دادەمەزرێ چ بەڕێوبەرایەتیەکی پێ باشە دای بمەزرێنێ، واتە ماددەی 8 ئەو کاتە دەبێتە دوو فەقەرە و دوو خاڵ، لە ماددەی 8 وەك کاك عبدالسلام ئاماژەی پێی کرد، هەر ئەرك و تایبەتمەندی و مەهامیشی تێدایە، وە دامەزراندنەکەشی تێدایە، واتە دەبێتە دوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە حەقیقەت بەڕێزان زۆریان قسە لەسەر ئەو ماددەیە کرد، من پێشنیار دەکەم لە فەرمانگەی چاودێری و بەدواداچوونی بۆ ئیزافە بکرێت، خاڵێکی تریش کە ئەو بەڕێزانە زۆر باسیان لەسەر کرد، چونکە لە ماددەی 5 دا زۆر باسی شێوەی تەشکیلە بۆ ئەو هەیئەیە دەکات، بەڵام بە حەقیقەت لێرە ئێمە لە هەرێمی کوردستان سێ سەرۆکایەتی دەسەڵاتدارمان هەیە، سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان، سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بەڵام لێرە دەسەڵات بەم سەرۆکی دەستەیە دراوە بۆ خۆی ئالوگۆڕی دەکات، پێم وایە لەناو هیچ کام لە شێوە تەشکیلاتی هەرێمی کوردستان ئەو دەسەڵاتە بە هیچ کام لە بەرپرسە مەحەلیەکان نەدراوە کە ئالوگۆڕ لەناو دەستەکەی خۆیدا بکات، بۆیە بە حەقیقەت ئەوە پێم

وايە تەناقوزات دروست دەكات، خاڵێكی تر كە ئەخیر خاڵمە، پێشتریش زۆر باسی لەسەر كرا كە بە حەقیقەت من پێشنیار دەكەم ئەندامانی ئەو دەستەیە لەو كەسانە بن كە لە ناوچە ناكۆك لەسەرەكانە، چونكە بەڕاستی خاوەن برین دەزانێ ئازاری برین چیە؟ لەبەرئەوەی ئەگەر لەو شوێنانە بێت بە سەركەوتوو تر و باشترە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی وەڵامتان بۆ موداخەلەی ئەو بەڕێزانە چیە؟ كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من چەند خاڵێك هەیە و دەمەوێ تەوزیحی بكەم، ئەویش ئەوەیە كە ئێمە كە پێویستە لەسەرمان بەڕاستی هەر هەمووومان هەرچی ئاسانكاریەك هەیە لەو هەیئەتە ئێمە مرونەت بنوێنین بۆ ڕاپەڕاندنی ئیش وكارەكەی ئەم هەیئەیە، چونكە پەیوەندی بە ماددەی 140 ەوە هەیە، نەك ئێمە ببینە وەكو بڵێی عەرقەلەو بەربەستی ئیش و كاری ئەم لیژنەیە، ئەمە لەلایەك، لەلایەكی ترەوە، من ئەوە دەپرسم لە بەڕێزان لە ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە چ دەزگایەكمان لێرە پەسەند كردووە ئەگەر هاتو هەیكەلی ئیداری لەو دەزگایە نەبێت، دەكرێت ئێمە دەزگایەك لێرە پەسەند بكەین، هەیكەلی ئیداری تێدا نەبێت؟ بە قەناعەتی من هیچ تەناقوزێك نیە، لەبەرئەوە ئێمە چوار مدیریەتمان هەیە و چوار مدیریەتەكە دامەزرێنەوە دوایش دەسەڵاتمان داوە بە سەرۆكێك كە ئەگەر ویستی ئیلغای بكات، دەمجی بكات، حەزفی بكات، ئێمە دەسەڵاتمان داوەتێ، ئەمە لەلایەك، لەلایەكی ترەوە زۆر برادەر خەڵت دەكات لە بەینی دائیرەو بەینی مدیریەت، ئێمە ئەو دائیرەیە یاخود ئەو حەلقەیە لە تەفاسیڵی هەیاكلی تەنزیمی ئێمە وەكو عیراق نیە، دائیرە زۆر كەم بەكاردێت، هەندێك دەوائیر هەیە و دێتە ئەو پەرلەمانە دەڵێت (بدرجە مدیر عام)، هەندێك دەوائیریش هەیە دەرەجەی مدیرن، ئێستا لێرەدا هاتووە و دەڵێت ئەم دەوائیرانە دەرەجەكەیان مدیرە، زۆر تەبیعیە كە بووە مدیریەت ئەقسام و شوعەب و فروعی تەفەروع بكاتەوە، ئەوانەی كە بەڕێزان لە ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان پێیدا ئەوانە بگرێتەوە، سەبارەت بە تەشكیلەكەش ئەوە ڕەئی لیژنەی قانونیە، دوا ڕەئیش ڕەئی ئێوەی بەڕێز و ئەندامانی پەرلەمانە، عەجەبەن چ دەتانەوێ ئیزافە بكەن یان لە مەسەلەی تەوسیق و بۆ مەسەلەی دیراسات، خاڵێكی گرنگیش هەیە دەمەوێت ئەوە بڵێم مەسەلەی ئیحسا، مەسەلەیەكی ئیتحادیە، حەز دەكەم ئەوە بزانن لە زمنی دەسەڵاتی حەسریە كە لە ماددەی 10 لە دەستوور داهاتووە، ڕاستە ئێمە وەزارەتی تەختیتمان هەیە بۆ ئەو مەسەلانە، بەڵام بە ئەسڵەوە ئەم دەسەڵاتە لە زمنی دەسەڵاتی حەسری حكومەتی ئیتیحادیە، نازانم (د.ڕۆژان) یش ڕەنگە هەندێك مولاحەزەی هەبێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەو دەستەیە هەروەكو لە ماددەی 2 كە پەسەند كرا چەند ئەركی پێ ڕاسپێردراوە، ئەگەر ئەو بەڕێوبەرایەتی و ئەو تەشكیلاتە نەبێت ئەو ئەركانە بە چ شێوەیەك و چۆن جێ بەجێ ی بكات و بە كارەكانی خۆی هەڵبستێ، باس لەوە كرا كە شوعبەی بەڕێوبەرایەتی قانونی د.بشیر پێشنیاری كرد كە وا جودا بكرێتەوە، ئێمە هەوڵماندا زۆر لەو بەڕێزانە باسیان لە تەرشیق كرد، هەوڵمان دا پێكهاتەكان بە شێوەیەكی ڕێك و پێك و بە كورتی و لە چەند بەڕێوبەراتیەكی كەم پێك بێت، ڕاستە بەڕێوبەراتیە، بەڵام دەتوانن لەنێو خۆیان ئەوانە وەكو هۆبە و وەكو شوعبە، چونكە ئێمە دەبێت جیاوازی بكەین لەنێوان بەڕێوبەرایەتی گشتی و بەڕێوبەرایەتی هۆبە و بەشەكان، لەڕێگای هۆبە دابەش بكرێت كە هۆبەی یاسایی كە تایبەت بێت بە ئەوانە، باس لە سكاڵا كرا كە ئێمە بەشێكمان هەبێت و بەڕێوبەراتیەكمان هەبێت تایبەت بێت بە سكاڵا، پێویست ناكات لەبەرئەوەی ئەو سكاڵایانە كە لەلایەن هاووڵاتیانەوە هەیە لەو ناوچانە هی كوردستان دەتوانن لەڕێگەی هۆبەی یاساییەوە پێشكەش بكەن، لەبەرئەوەی هەر بەڕێزتان باستان لە تەرشیق كرد، باس لە دژایەتی نێوان ئەو ماددەیە و ماددەی 8 كە هەر وەكو سەرۆكی پەرلەمان ڕوونی كردەوە كە هیچ دژایەتیەك نیە و ئەو باسی مەهام و ئیختساسات دەكات و دەسەڵات و ئەرك ، هەروەها ئێمە ئەو بەڕێوبەرایەتیانە لە یاسا دیاری بكەین باشترە، نەك بابەتەكە لێ بگەڕێین و لێرە حەسم نەكەین و یەكلای نەكەینەوە، لێی بگەڕێین لە ئەنجومەنی وەزیران لەڕێگای ڕێسا یاخود بۆ سەرۆكی دەستە لەڕێگای ڕێنمایی یەكلابكاتەوە، باشتر وایە لێرە حەسر بكرێت و لێرە دیاری بكرێت كە ئەو دەستە لە چەند فەرمانگە و چەند بەڕێوبەرایەتی پێك دێت، كاك حاكم رزگار باسی لە دائیرەی مەناتقی موستەقتەعە كرد، ڕاستە هەڵەیەكی چاپەمەنی هەیە كە ئێمە لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی چاكمان كردەوە (دائرة تطوير المناطق المستقطعة) كە وشەیەك تێیدا باس نەكراوە، لەناوخۆی ئەو بەڕێوبەراتیە ئەگەر ئەو وشەیە زیاد نەكرێت، پێویست ناكات هەر هەمان ناوی دەستەكەیە كە لە بۆ ئەو مەبەستە دامەزراوە، ئاماریش سەرۆكی لیژنەی یاسایی ڕوونی كردەوە كە بە پێی ماددەی 110 ی دەستووری عیراق ئەوە سەڵاحیاتی حەسریە، باسی ئەوە كرا كە پێویستە دائیرەیەك هەبێت بەناوی دائیرەی تەدقیق، ئەوە دەتوانن لە بەڕێوبەرایەتی مدیری مالی كە لەو ماددەیە هاتووە، ئەوە دەتوانن تەدقیقی ئەو كاروبارانە دەكات، پێویست ناكات كە هۆبەیەك و بەشێك هەبێت كە بەڕێوبەراتیەكی تایبەت بەو بابەتە هەبێت، باس لەوە كرا كە دەسەڵات نەدرێتە سەرۆكی دەستە كە دەمج و ئیلغای بەڕێوبەراتیەكان بكات، بەڕێزان ئەوە دەرەجەی وەزیری هەیە و پلەی وەزیرە و سەرۆكی دەستەیە و هەموو وەزیرێك ئەو دەسەڵاتەی هەیە كەوا یەكگرتنەوەو یاخود هەڵوەشاندنەوەی چەند بەڕێوبەراتیەك لەسنووری وەزارەتەكەی و لە سنووری دەستەكەیە، ئەو دەسەڵاتە مادام بە پلەی وەزیرە بۆی هەیە ئەوەی بدرێتێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ رەئیتان؟ كاك قادر فەرمووو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە تەدقیق و بەدواداچوون ئێمەش هاوڕاین لەگەڵ لیژنەی یاسایی كە لە خودی خاڵی یەك چارەسەر كراوە، چونكە ئیدارە و مالیە كە هەبوو بە تەئكید تەدقیق و بەدواداچوونیشی دەبێت، سەبارەت بە ئەرشیف و بە دۆكیۆمێنت كردن، لە عیلاقات و ئیعلام دا دەتوانرێ بۆی ئیزافە بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارەی كە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە كرا كە ئایا ئەو دەسەڵاتە نەدرێتە سەرۆكی دەستە، ڕاستە بە پلەی وەزیرە و وەزیرەكان ئەو دەسەڵاتەیان هەیە، بەڵام لەبەرئەوەی سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە دەتوانن ئەو دەسەڵاتە ئیستحداس و دەمج و ئیلغا و مدیرەیەتەكان و بەڕێوبەراتیەكان بدرێتە ئەنجومەنی وەزیران، ئێمە لاریمان نیە لەسەر ئەو پێشنیارە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا پێشنیارێك هاتووە، زۆر لە بەڕێزان پشتیوانیان لێی كردووە، كە ئەم ماددەیە ئەسڵەن لێرە لابچێت و جێگای نیە، لەهەمان كاتدا لیژنەی یاسایی و لیژنەی ناوخۆ و زۆربەی ئەندامانی پەرلەمانیش پێیان وایە نەخێر، ئەمە هەیئەتێكە دەبێت تەشكیلاتی خۆی هەبێت، تەنها مەهامەكانی كە حكومەت دایدەنێت، كاك فرست موداخەلەیەك و ڕوون كردنەوەیەكی هەیە لەسەر ئەوە، كە پێشتر كاك فرست لەگەڵ من مشاوەرەتی كرد، موداخەلەیەكی هەیە ئەگەر ڕوونی بكاتەوە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/سكرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو یاسایەوە، یاسای هەیئەتێكی گشتیە، موهیمەتەكانیش زۆر جێگای خۆیان هەیە و ئیهتمامێكی زۆریشی پێدراوە، مەعقول نیە هەیئەیەك دروست بكرێت، بەڵام چ هاووڵاتی، چ مەسئولەكان و، چ خەڵكی تر ئەوەی موهتەمن بەو مەوزوعە، تەشكیلاتەكەی زمنی قانون نەبینن، یەعنی هیچ ئەسەر بۆ تەشكیلاتەكەی نەبێتن، ئێمە موقابلی ئەوە كو ئەو موقتەرەحە ئان ئەو پێشنیارەی برادەران باسیان كرد كو دەمج و ئیلغا نەدرێتە سەرۆكی ئەو هەیئەیە، بۆ مەعلوماتتان هەموو وەزیرێك ئەو سەڵاحیەتەی هەیە، ئادای مودیریاتی عام، مودیریاتی عام بە بڕیاری مەجلسی وزرەرایە، ئەوان بە تەعدیلی قانونەكە ئەگەر

ڕاستی بێت، بەس ئەقسام و شەعەب و مەدیریاتی ئیعتیادی وەزیر بۆی هەیە ئیلغای بکات، سەرۆکی هەیئەیە وەزیر نیە، دەرەجەی وەزیرە، ئێمە دەتوانین وای لێ بکەین مادام ئەنجومەنی وەزیران موختەسە بە دەرکردنی ئەنزیمەکان و نیزامەکان، دەمج و ئیلغا و تەرتیبی تەشکیلاتی ئەو هەیئەیە با بە نیزام بێت لە مەجلسی وەزیران دەربچێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەگەر پێشنیار بۆ ئیلغای ئەو ماددەیە، ئەگەر سەحبی نەکەنەوە دەیخەینە دەنگدانەوە، کەس نیە؟ کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە وەکو لیژنەی قانونی و ڕەنگە لیژنەی ناوخۆش لەگەڵ ئیلغای ئەو ماددەیە نەبین، پێشنیاری ئێمەش بەڕاستی پێشنیاری یەکەمە، پێشنیاری برادەران پێشنیاری دووەمە، حەق وایە پێشنیاری ئێمە یەکلایی بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیاری لیژنەی یاسایی، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵی دایە تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ ئیلغا نابێت و لە جێگای خۆی دەمێنێتەوە، ئێستا لیژنەی یاسایی ئەخیر سیاغەتان بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، لەسەر پێشنیارەکانی بەڕێزتان ماددەکە بەو شێوەیە لەلایەن لیژنەی یاساییەوە داڕێژرایەوە:

المادة 6

1 ـ تتألف الهيئة من الدوائر التالية: وتدار كل دائرة منها من قبل موظف بدرجة مدير حاصل على شهادة جامعية اولية فى مجال اختصاص الدائرة وله خبرة ممارسة لاتقل عن عشر سنوات ويعاونه عدد من الموظفين.

1 ـ الدائرة الادارية و المالية.

2 ـ الدائرة القانونية والدراسات والتوثيق.

3 ـ دائرة العلاقات والاعلام.

4 ـ دائرة المناطق المتنازع عليها.

2 ـ يكون للهيئةمستشارين لايقل عددهم عن .2

3 ـ لمجلس الوزراء استحداث أو دمج أو الغاء اي من المديريات ضمن تشكيلات الهيئة وفقاً لمتطلبات عملها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، تەنها دوو كەس لەگەڵ دانیە، بۆ ماددەی 7 ، د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة 7

1 ـ یكون للهیئة مجلس یتألف من الرئیس ومدراء دوائر الهیئة و عضوین مستشارین، ولرئیس دعوة ممثلی الجهات ذات العلاقة من الوزارات ودوائر الاقلیم لحضور اجتماعات المجلس بصفة مراقب.

2 ـ یجتمع المجلس شهرین، وللرئیس عند الضرورة دعوته لاجتماع طارئ وتتخذ القرارت فیه باغلبیة عدد الحاضرین، وفی حالة التساوی فی الاصوات یرجح الجانب الذی یصوت معه الرئیس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

د.زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە كریم صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

1 ـ دەستە ئەنجومەنێكی دەبێت كە پێك دێت لە سەرۆك و بەڕێوبەرەكانی فەرمانگەكانی دەستە و لەگەڵ دوو ئەندامی ڕاوێژكار و، سەرۆك بۆی هەیە داوای نوێنەرانی لایەنە پەیوەندارەكان لە وەزارەتەكان و فەرمانگەكانی هەرێم بكات، بۆ ئامادەبوون لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەن بە سیفەتی چاودێر.

2 ـ ئەنجومەن مانگانە كۆ دەبێتەوەو سەرۆك بۆی هەیە لە كاتی پێویست دا داوای كۆبوونەوەیەكی كت و پڕ بكات و بڕیارەكان بە زۆرینەی دەنگی ئامادە بووان وەردەگیرێن وە لە كاتی یەكسان بوونی دەنگەكان، دەنگەكانی ئەو لایەنە پەسەند دەكرێت كە سەرۆك دەنگی لەگەڵ دا دەدات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەكەین و هیچ مولاحەزەمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ رەئیتان؟ كاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕیار و پێشنیاری لیژنەکەمان سەبارەت بە ماددەی 7 کە لە ئەسڵدا لە دوو بڕگە پێکهاتووە، لیژنەکەمان پێشنیاری کردووە کە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ بەو شێوەیە:

3 ـ سەرۆکایەتی دەستە پێویستە هەر شەش مانگ جارێك ڕاپۆرتێك لەسەر ئەرك و کارەکانی لە ڕێگەی ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئاراستەی پەرلەمانی کوردستان بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لەو بڕگەیە دەکەین و پێمان باشە ڕاپۆرتەکە پێشکەش بکرێت هەر 6 مانگ جارێك لەلایەن ئەو دەستەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان شتێکی عامە ئەگەر موداخەلەتان نیە، دەیخەینە دەنگدانەوە، کەس هەیە؟ ئەو بەڕێزانەی کە ناویان نووسیوە، ڕێزدار عمر عبدالعزیز، ڕێزدار شێردڵ، ڕێزدار جمال طاهر، پەروین خان، ڕێزدارحاکم رزگار، ڕێزدار شڤان احمد، ڕێزدار عبداللە حاجی محمود، ڕێزدار عمر صدیق، ڕێزدار شۆڕش، ڕێزدار حسن محمد سورە، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین صادق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی 7 تێبینیەکم هەیە کە دەستەکە خۆی 5 کەسن، چوار مدیری دائیرەن و لەگەڵ سەرۆکی دەستە، دوایی بەس دوو ڕاوێژکار ئیزافە بووە، لێرە نەوعێکە ئێمە بڵێین دەستە ئەنجومەنێکی دەبێت لە کاتێك دا خودی دەستەکە 7 کەسن و 5 یان هەر دەستەکەن، لەبەرئەوە من پێم باشە بڵێن دەستە دوو ڕاوێژکار دیاری دەکات، شتێکی وا بڵێن، چونکە ئەنجومەن، 3/2 ی زیاتری خودی خۆیەتی پێویست ناکات بڵێین ئەنجومەنێکی دەبێت، ئەوە تێبینی یەکەمم، تێبینی دووەمم پشتگیری لە هەر دوو لیژنەی یاسایی و ناوخۆ کە ئەو ڕاپۆرتی 6 مانگ جارێك تیای بێت و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە هەردوو لیژنە دەکەم، لە فەقەرەی دووەم کە دەڵێت بڕیارەکانی بە زۆرینەی دەنگی ئامادەبووان وەردەگیردرێت، بە خۆی لە ماددەی 4 و لە ماددەی 6 سەلاحیەتێکی زۆری داوەتە سەرۆکی دەستەکە، ئەوە یەك، دووەم/ پەسەند کردنی یان دەنگ وەرگرتن بۆ دەزگایەك دەکرێت کە

هەڵبژێردرابێت، نەك فەرمانگەی حکومی بێت، بۆیە من وای بۆ دەچم ئەو فەقەرەیە نەمێنێ باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەڵەن پێم باشە (یکون للهیئة مجلس تتألف من الرئیس ومدراء دوائرها) دەوائیری هەیئە لێرە بێتە لادان، فەقەرەی دووەم دیارە زیاتر بەرەو پەیڕەوی ناوخۆی وەزارەتی دەچێتن لێڤێری، ئان وزیری هەیئە چێتن، ئەبینم ئەو فەقەرانە لەو ماددەیە زێدەیە، كو ئەم تەفاسیلا بچێتن داخل ببن، (یجتمع المجلس شهریا وللرئیس عند الضرورة) ئەوە شتێكە پەیڕەوی ناوخۆی ئەم دەستەیە دیاری دكاتن، خاڵی سێیەم با ئیزافە بكرێت، ئەوەی پێشكەش كردنی ڕاپۆرت هەر شەش مانگ جارێك، بەڵام خاڵی دووەم پێم باشە لابدرێت، چونكە ئەوە ئیشی ئەم هەیئەیە پەیڕەوی ناوخۆیە، خۆیان تەرتیبی دكەن چەند ئیجتماع بكەن و چەند نەكەن، كەی داوا بكەن و كەی داوا نەكرێت، سپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەروین خان فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە داوا دەكات دوو ڕاوێژكار وەكو ئەندام، ئەی ڕاوێژكار بە پلەی تایبەت نایەت؟، ئەگەر وەزیرە ئەوا سەرۆكی هەیئەكە پلەی تایبەتمان داوەتێ وەكو وەزیر، بەڵام لێرە داوا دەكات دوو ڕاوێژكار، ئەی ڕاوێژكار پلەی تایبەت نیە لێرەدا، ئایا ئەو ڕاوێژكارەی كە داوا دەكات بۆ ڕاوێژ پێ كردن یاخود هەر ئەندامێكە لە هەیئەكە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك حاكم رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بۆچوونی من ئەم ماددەیە لە زمنی تەشكیلات دایە، یەعنی هەیكەلی ئیداری هەیئەكە وەك لە موداخەلەكەی پێشوو تریش باسم كرد، مەفروزە ئەم مەجلسە كە ئەگەر بگەڕێیتەوە بۆ تەعریفەكەی تەعریف كراوە لە ماددەی 1 دا (مجلس الهیئه) لێرە دەڵێت (یكون للهیئة مجلس یتألف)، تۆ كە لە پێشدا تەعریفت بۆی داناوە دوایی لە تەفسیلاتی دا باسی مەجلسەكە دەكەی، پێویست ناكات بڵێی مەجلس، چونكە لە بیدایەت دا باست كردووە، ئەم مەجلسە مەهامەكەی چیە و بۆ چیە؟ دەبێت بزانرێت، دوایی

دەڵێ قەرارات دەبێت بە ئەغلەبیە دەردەچێت، (و تتخذ القرارات فيه بأغلبية عدد الحاضرين)، کام قەرارە؟ لە کاتێك دا تۆ لە ماددەی 4 رەئیس باس لە قەرارات دەکات و دەڵێت (و تصدر عنه وتنفذ باشرافه جميع القرارات والاوامر والتعليمات فى كل ما له علاقة بمهام الهيئة وصلاحياتها وسائر شؤنها الفنية) ئەی دەوری ئەم مەجلسە چیە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شڤان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمدعبدالقادر عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی دووەمی ماددەکە هاتووە دوو ئەندامی ڕاوێژکار و سەرۆك بۆی هەیە، ئەم (بۆی هەیە) پێم وایە زۆر مەتاتیە، یەعنی دەکرێت بانگی وەزارەتە پەیوەندارەکان نەکاتن، ئەم (بۆی هەیە) بە رەئی من لێرە لابدرێتن، چونکە ئەو وەزارەتە پەیوەندارە زۆر پێویستە کە بەشدار بوون، ئەگەر بە سیفەتی چاودێریش بێتن، بۆیە ئەم (بۆی هەیە) من بە مەتاتی دادەنێم، پێویست ناکات ئەو (بۆی هەیە) لێرە هەبێتن، دەبێ مەسەلەیەکی ئیجباری و ئەوە بێت، چونکە وەزارەتەکان پەیوەندارن بە تایبەتی وەزارەتی تەختیت و وەزارەتی ناوخۆ ئەمانە زۆر پەیوەندارن، ئەگەر بە سیفەتی چاودێریش بێتن، جا ئەم(بۆی هەیە) و ئەم مەتاتیەتە لابدرێت باشترە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکات لەلایەنە پەیوەندارەکان و فەرمانبەرەکان بۆ کۆبوونەوە بە سیفەتی چاودێر، من پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی تۆزێك فراوانتر بێت، دەڵێت (لایەنە پەیوەندارەکان) ئەو (لە) بکرێت بە (و) لایەنە پەیوەندارەکان و وەزارەتەکانی فەرمانگەی هەرێم، ئەگەر (لە)یەکەش نەبێت کەسانی پسپۆڕی بۆ زیادبکرێت، لەبەرئەوە فراوانتر بێت ئەگەر پێویستی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرباری پشتگیریم بۆ هەردوو لیژنەی بەڕێز من تەنها لەسەر ئەو سیفەتەی کە دراوە بە نوێنەرایەتی وەزارەت و فەرمانگەکانی پەیوەندار، من پێم باشە بە سیفەتی نوێنەر و هەماهەنگ بن، بۆ؟ لەبەرئەوەی زۆر جار ئەو کەسانەی کە دەڕۆنە ناو کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن، هەندێك کاروبار و قەزیە کە دێتە

پێشەوە بە سیفەتی نوێنەرایەتی و هەماهەنگی بێت، نەك بە چاودێری، چونکە چاودێر بۆخۆیان ئۆتۆماتیکیەن لە هەر دامەزراوەیەکی تەنفیزی کە دابمەزرێت لەژێر رەقابەی هەم سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە و هەم پەرلەمانی کوردستانیشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شۆرش فەرموو.

بەڕێز شۆرش مجید حسین مرسل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەنجومەنی ئەو دەستەیە بچێتە ماددەی 6، کە باس لە پێکهاتەکانی ئەو هەیئەتە دەکاتن کە دەنگی زۆرینەی هێنا، بچێتە ئەوێ، ئەوەی تریشیان پشتگیری لە ڕایەکەی لیژنەی ناوخۆ دەکەم بە زیادکردنی بڕگەی 3 کە سەرۆکایەتی دەستە پێویستە هەر 6 مانگ جارێك ڕاپۆرتێك لەسەر ئەرك و کارەکانی لە ڕێگەی ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئاڕاستەی پەرلەمانی کوردستان بکات، بەڵام ئەوە ئەوەی بۆ زیادبکرێت (لە کاتی ئاساییدا)، چونکە خۆمان دەزانین ئەو ناوچەیە ناوچەی کێشە لەسەرە ئەو هەیئەتە بۆ ئەوێ دروست کراوە، لە حاڵەتێکی تەبیعی نیە هەموو کات ئێمە چاوەڕێی بکەین، کە لە شەش مانگ جارێك، چونکە حاڵەتێکی وا بێتە پێش، بۆیە پێم باشە ئەوە زیادبکرێت لە کاتی ئاساییدا، لە کاتی نائاسایی دا خۆیان نەبەستنەوە بەو یاسایەی کە ئێمە دەڵێین تەنها لە شەش مانگ جارێك، بەڵکو هەرکاتێك کە پێویستی کردو لە حاڵەتێکی نائاسایی بوو ڕاپۆرتی خۆی بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە خاڵی یەکەم دیسان تەئکید لە تەشکیلی هەیئەکە دەکاتەوە، کەواتە مەجلس هیچ شتێك ئیزافە ناکات، لە هەندێك قانونی هەیئات دا مەجلس وەختێ دروست دەبێت کە پێکهاتەی ئەم مەجلسە لە هەیئەکە زیاتر بێت، بەڵام لێرە هەر هەمان تەکوینەی خاڵەکانی پێشووە، بۆیە بە ڕەئی من خاڵی یەکەم ودووەم هەردووکی دەمج بکرێت لە یەك خاڵ کە باسی کۆبوونەوەکانی بکات، من تەئیدی ئەوەش دەکەم کە ئیزافەی خاڵی سێیەم بکرێت وەکو لیژنەی ناوخۆ گوتیان و لیژنەی یاساییش تەئیدیان کرد بەڕاپۆرتی دەوری، بەڵام ڕاپۆرتەکە 3 مانگ جارێك بێت، چونکە بەڕاستی ئەگەر شەش مانگ جارێك بێت ئێمە هەر

خۆمان لێرە وجهە نەزەرێك نیشان دەدەین كە ئەم مەناتقانەی موتەنازع عەلەیها، یەعنی بە مودەیەكی دوورودرێژ حەل دەبێت كە ئەوەش ئێمە دەمانەوێ چەند زووتر بێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی موداخەلەی قسەكانی بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان دەكەن، د.زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە كریم صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، تەبیعی رەئی لیژنەی یاسایی ئەوە بوو لەسەر ئەو ماددەیە كە وەكو خۆی بمێنێتەوە، ئەوەی تریشیان دەگەڕێتەوە بۆ بڕیاری خۆتان، بۆ نموونە ئەگەر بڕگەی دووەم قسەی لەسەر بوایە كە كۆبوونەوەكان بە مەجلسی بێت، چ كاتێك بێت، بە پێی پەیڕەوێك نیشان بكرێت، ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ڕای ئێوەی بەڕێز بۆ بڕیار دان لەسەر ئەم حاڵەتە، بەڵام بە نیسبەت بڕگەی یەكەمەوە، كاتێك باس لەوە دەكرێت كە عادەتەن دەكرێت لە بڕیارەكان بە مەجلس تەشاور بكرێت، بەڵام دوایی ئەمرەكە هەر بەناوی رەئیسەوە دەردەچێت، یەعنی بەو سیفەتە بێت كە مەجلسێكی لەگەڵ دایە، یەعنی تۆ سەلاحیەتێكی زۆریش نادەی بە سەرۆكی دەستەكە و لە هەمان كات دا تەشاور و دەنگدان و كۆبوونەوەش هەیە لە بەینی خۆیان دا و دوایی بڕیارەكانیش وەكو هاوتەبا دەبێتەوە لەگەڵ ماددەی 4 كاتێك كە باس لە سەرۆكی ئەو دەستەیە و سەلاحیەتەكانی دەكات، بە تەشاور لە بەینی خۆیان دا دەكرێت، بیروڕا گۆڕینەوە هەیە، هەموو سەرۆكی ئەو یەكانەی كە لەناو ئەو فەرمانگەیەن دەتوانن ڕا گۆڕینەوەیان هەبێت و دوایی بڕیارەكە دەردەچێت، بە نیسبەت بوونی دەستەواژەی ڕاوێژكار، ئەمە بۆ سەلماندنی ئەوەیە كە ئەو دوو ڕاوێژكارە تەواجودیان هەیە لەناو مەجلسەكە، واتە ئەوان لە دەرەوەی مەجلسەكە نین، لەناو مەجلسەكە دان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ رەئیتان؟ كاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەروەكو چۆن پێشتر كە هاتووە ئێمە پشتگیری لێ دەكەین و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك فرست فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سكرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تێبینیەكم لەسەر ئاخر وشە هەیە كە لە فەقەرەی یەك، (بصفە مراقب) بە رەئی من ئەوە نەمێنێت، چونكە نوێنەری وەزارەتەكان زۆر زەروریە موشارەكە لە موناقەشەی بكەن، مراقب ناتوانێت قسان بكات لەناو ئیجتماعەكە، بەڕەئی من بەو شكلە بێت: (ولهم المناقشة دون ان یكون لهم حق التصویت) بەو شكلە بێت، موشارەكە لە دەنگدان نەكەن، بەس حەقی بەشداربوون لە گفتوگۆیان هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئاخیر صیاغەتان، بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەو پێشنیارانەی لەلایەن بەڕێزتان پێشکەش کرا، لیژنەی یاسایی بەو شێوەیە ماددەکە دادەڕێژێتەوەو دەیخاتە بەردەم بەڕێزتان:

المادة السابعة: يكون للهيئة مجلس يتألف من الرئيس ومدراء دوائر الهيئة وعضوين مستشارين، وللرئيس دعوة ممثلي الجهات ذ ات العلاقة من الوزارات ودوائر الاقليم لحضور اجتماعات المجلس بصفة مراقب ولهم حق المناقشة دون ان يكون لهم حق التصويت.

ثانياً: يجتمع المجلس شهرياً، وللرئيس عند الضرورة دعوته لأجتماع طارئ، وتتخذ التوصيات فيه بأغلبية عدد الحاضرين، وفي حالة التساوي في الاصوات يرجح الجانب الذي يصوت معه الرئيس.

ثالثاً: على رئيس الهيئة تقديم تقرير دوري كل اربعة اشهر حول مهام واعمال الهيئة الى برلمان كوردستان عن طريق مجلس الوزراء.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ تکایە بەو سیفەتەی کە خوێندرایەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەی هەشت، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة: لرئيس مجلس الوزراء تحديد مهام واختصاصات تشكيلات الهيئة بنظام.

بەڕێز د.زانا ڕؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشتەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە ئەرك و تایبەتمەندیەکانی پێکهاتەکانی دەستە بە پێڕەوێك دەست نیشان بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ کەرەمکە.

بەڕێزت قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەکەمان لیژنەی ناوخۆ سەبارەت بە ماددەی هەشتەم پێشنیازی گۆڕینی دەستەواژەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەکات، بە ئەنجومەنی وەزیران، زۆر سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش تەئیدی ماددەکە دەکەین، هیچ ملاحەزەمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کەس هەیە لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، یەك نەفەر کەرەمکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی هەشتەم، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، پێم باشە بکرێتە سەرۆکایەتی ئەنجومەننی وەزیران، دوایی یەك وشەمان هەیە، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە ئەرك و تایبەتمەندیەکانی پێکهاتەکانی دەستە بە پێوەرێك دەست نیشان بکات، بەس ئەگەر سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، بکرێتە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، پێم باشە، دووەم لە عەرەبیەکەی هاتووە(لرئیس مجلس الوزراء تحدید مهام واختیصاصات تشکیلات الهیئة بنظام، لە بەینی دوو وشەمان هەیە، کوردیەکەو عەرەبیەکەی، لێرە نووسراوە بە پێوەرێك، لێرە نووسرایە بە نیظام، ئەگەر ئەمە پێوەرێك بێ، عەفوو، ئەگەر ئێمە مەعنایەکەی لێك بدەینەوە، وابزانم یەکتر ناگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دروستە، (بنظام) سەلاحیەتی مەجلس وزرایە، نەوەك ئی سەرۆکایەتی، لیژنەی یاسایی رەئیتان بدەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە صیاغەمان کردووە، وامانزانی ساغەی لیژنەی قانونی خوێندەوە، بەلام سیاغەکەی ئێمە بەم شێوەیە(لمجلس الوزراء تحدید مهام واختصاصات الهیئة بنظام).

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان:

بەڕێزان، ئەگەر کەس موداخەلەی نیە، بیخەینە دەنگدانەوە، شتێکی ڕۆتینیە، ئاخر جار بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، تکایە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لمجلس الوزراء تحدید مهام واختصاصات الهیئة بنظام.

بەریز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەی نۆیەم.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة التاسعة: لرئیس الهیئة اصدار التعلیمات الازمة لتسهیل تنفیذ احکام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەیەكی زۆر ڕۆتینیە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، بۆ ماددەی دەیەم.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العاشرة: لا یعمل بای نص قانونی او قرار یتعارض مع احكام هذا القانون .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەویش هەروەها ماددەیەكی ڕۆتینیە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، بۆ ماددەی یازدەهەم.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الحادیة عشرة: علی مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفیذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەویش وەكو ماددەكانی ترە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، بۆ ماددەی دوازدە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثانیة عشرة: ینفذ هذا القانون باعتبار من تاریخ نشره في جریدة رسمیة وقایع كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەویش وەكو ماددەكانی ترە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، ئێستا اسباب موجبە بخوێننەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الاسباب موجبة

بما ان الدستور العراقي الاتحادي القت مسؤولیة اتخاذ الخطوات اللازمة لتنفیذ متطلبات المادة (140) من الدستور العراقي علی عاتق الحكومة الفدرالیة لإزالة اثار الصهر القومی وسیاسة التعریب والترحیل القسری وتغییر الهویة القومیة وبسببها اقتطعت مناطق من كوردستان واصبحت مناطق متنازع علیها ولغرض متابعة تنفیذ المادة الدستوریة اعلاه، ولأجل ذلك فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا اسباب موجبە لەگەڵ گشت پرۆژە یاساكە، نیزامیە كەرەمكە كاكە.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عەفوم بكە، لەسەر گشت یاساكە جارێكی تر بیخەینە دەنگدانەوە، بەڵێ هەموو ماددەكان، جا من مولاحەزەیەكم هەیە، ئێمە لە نیزامی داخیلیەكە سەنەدی قانونیمان نیە، بۆ ئەوەی هەموو ماددەكان بەیەكەوە بخەینە دەنگدانەوە جارێكی تر، ماددەی 56 فەقەرەی 2 بە بۆچوونی من، ئەگەر ئێمە ئەم ماددانە جارێكی تر بدەینە دەنگدانەوە، گەڕانەوەیە بۆ مەسەلەیەك كە حەسممان كردووە، لەبەر ئەوە ئەگەرچی عورفی پەرلەمان بەم جۆرە هاتووە، بەلآم ئەو مەسەلەیە پێم وایە هەندێك جار تەناقوز دروست دەبێت، وە ئەكرێت ئەو ماددانەی كە دەنگی دراوەتێ، ئێستا خەڵك بۆی هەیە پەشیمان ببێتەوە؟ ئەگەر پەشیمان بۆوە قیمەتی ئەو تەسویتە چیە كە كردویەتی جاری پێشوو؟ لەگەڵ ئەوە دانیم كە كۆی ماددەكان ئەوانەی كە لە تەسویت دەرچوون جارێكی تر بدرێتەوە تەسویت، ئیتر پەرلەمان ئەتوانێت بینێرێت بۆ سەرۆكایەتی و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كۆی پڕۆژەكە هەندێك بەڕێز لەگەڵ هەندێك ماددە موافق نەبووە، لەگەڵ هەندێكی موافق بووە، عورفێك لە پەرلەمانی كوردستان هاتووە، ئیمڕۆ پێی خۆشە كامل پڕۆژەكە دەرنەچێت، ڕەت بكرێتەوە، بگەڕێتەوە، لەبەر ئەوە وەكو عورفێكیش هاتووە، گشت پڕۆژەكە لەگەڵ اسباب موجبە دەدەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ سوپاس، بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، پیرۆزبایی لە خەڵكی كوردستان و ناوچە كێشە لەسەرەكان و حكومەت و سەرۆكایەتی هەرێم و پەرلەمانی كوردستان دەكەین، پیرۆز بێت انشاءالله تێیدا سەركەوتوو دەبن و شوێنە كێشە دارەكانیش ئەگەڕێنەوە، بەڕێزان سەرۆكی كتلەكان سبەینێ سەعات نۆی بەیانی دانیشتنێكی تایبەتمان هەیە لەگەڵ سەرۆكایەتی، سەرۆكی كتلەكان ئەوەی سەرۆكەكەی نەیەت، جێگرەكەی، یان نوێنەرێكیان ئامادە بێت، سەعات نۆی بەیانی تكایە دوا مەكەون، سوپاس، خوا ئاگادارتان بێت.

فرست احمد عبدالله	**ارسلان بایز اسماعیل**	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)**
سكرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆكی پەرلەمانی**	**سەرۆكی پەرلەمانی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7)

چوارشەممە رێکەوتی 5\5\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (7)

چوارشەممە رێكەوتی 2010/5/5

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2010/5/5 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز

ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2010/5/5 دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای پێشخستن و بووژاندنەوەی كشتوكاڵ لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

2- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای داواكاری گشتی لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

3- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای جێ بەجێ كردنی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

4- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە گەنجان لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

5- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە كەمئەندامان وخاوەن پێداویستییە تایبەتەكان لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

6- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پەرلەمان ژمارە (43)ی ساڵی 1992 لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

7- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای پاراستنی ناوچە سەوزەكان و بە دارستان كردنی شارەكان لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

8- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای خوێندنی كراوە لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوەو ناردراوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بۆ وەرگرتنی رەئییان.

9- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای نەهێشتنی لەشفرۆشی لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

10- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای پێشینەی خانووبەرە لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

11- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای ئاوەدانكردنەوەو هاوچەرخ كردنی گوندەكان لە هەرێمی كوردستان، كە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

12- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای زیندانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

13- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای کاروباری ژینگە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

14- خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە.

15- خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای دەستەی سەربەخۆی مافەکانی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی یەکەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (7)، رۆژی دانیشتن 2010/5/5، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگەی (1)ی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان – عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆ، رۆژی چوار شەممە رێکەوتی 2010/5/5دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای پێشخستن و بووژاندنەوەی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

2- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای جێ بەجێ کردنی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

4- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە گەنجان لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

5- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە کەمئەندامان وخاوەن پێداویستییە تایبەتەکان لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

6- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پەرلەمان ژمارە (43)ی ساڵی 1992 لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

7- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای پاراستنی ناوچە سەوزەکان و بە دارستان کردنی شارەکان لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

8- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای خوێندنی کراوە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوەو ناردراوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بۆ وەرگرتنی رەئییان.

9- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای نەهێشتنی لەشفرۆشی لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

10- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای پێشینەی خانووبەرە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

11- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای ئاوەدانکردنەوەو هاوچەرخ کردنی گوندەکان لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

12- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای زیندانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

13- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای کاروباری ژینگە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

14- خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە.

15- خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای دەستەی سەربەخۆی مافەکانی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە.

ئێستاش داوا لە بەڕێزان لیژنەی یاسایی دەکەین بۆ شوێنی خۆیان کەرەم بکەن، لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن بۆ خوێندنەوەی بەرنامەی کار یەکە، یەکەو پێشکەش کردنی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێزم.

ئەندامانی پەرلەمان.

یەکەمین خاڵ/ پرۆژە یاسای پێشخستن و بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

ئەو بەڕێزانەی کە ئیمزایان لەسەر ئەو پرۆژەیە کردووە، ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز:

1- کوێستان محمد. 2- نەسرین جەمال. 3- ڤیان عبدالرحیم. 4- رێباز فەتاح. 5- پەیمان عزالدین.

6- برهان رشید. 7- سیوەیل عثمان احمد. 8- پێشەوا تۆفیق. 9- عظیمة نجم الدین.

دیارە ئەم پرۆژەیە بریتیە لە سێ ماددە، لەهەمان کاتدا ئەسبابی موجیبەشی تێدایە، بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی كاروباری یاسایی و لیژنەی كشتوكاڵ و ئاودێری و ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمان دەكەین، بۆ دیراسەو راو و بۆچوونیان دەربارەی ئەوە، تكایە پرۆژەی ژمارە دوو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی دووەم/ پرۆژە یاسای داواكاری گشتی لە هەرێمی كوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە، كە بریتیە لە (69) مادده، پێنج باب لەخۆی دەگرێت، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی كە واژوویان لەسەر ئەم پرۆژەیە كردووە، بەڕێزان:

1- كوێستان محمد. 2-نەسرین جەمال. 3– ڤیان عبدالرحیم. 4– رێباز فەتاح. 5– كاروان صالح.

6- پەیمان عزالدین. 7– سەرهەنگ فرج. 8– برهان رشید. 9– سیوەیل عثمان. 10 - پەیمان عبدالكریم.

11- عدنان عثمان.

بۆیە داوا لە سەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پرۆژەی یاسای داواكاری گشتی لە هەرێمی كوردستان ئاراستەی لیژنەی كاروباری یاسایی و حكومەت و ئەندامان دەكەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان و رەئییان بۆ پرۆژەی یاسای جێ بەجێ كردنی ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، نوقتەی نیزامی هەیە، كەرەم بكە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو یاسایەی كە ئێستا خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كرا، لە ئەنجامی پرسیاری ئەندامێكی فراكسیۆنی ئێمە بە فەرمی لەلایەن حكومەتەوە وەڵام هاتۆتەوە، كە ئەو یاسایە رەوانەی ئەنجومەنی شوورا كراوەو چاوەڕێی وەڵامەكەین، بۆ ئەوەی ئەنجومەنی شوورا دایبڕێژێتەوەو زۆر سوپاس، هەر بۆ ئاگاداریتان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێمە بەپێی یاساو بە ئوسولێ كە لە پەرلەمان پەیڕەو دەكرێت، ئەگەر شتێكیش بوو رەچاو دەكرێت و بە هەند وەردەگیرێت، فەرموو بۆ ژمارە سێ.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی سێیەم/ خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای جێ بەجێ كردنی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 لە هەرێمی كوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن پەرلەمانی عێراقەوە دەرچووە، كە تایبەتە بە ماف و

ئیمتیازاتی زیندانە سیاسیەکان، کە بریتیە لە (4) بڕگەو، هۆیەکانی دەرچوواندنی یاسایەکە، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کە واژوویان لەسەر ئەم پرۆژەیە کردووە، بەڕێزان:

1- کوێستان محمد. 2-نەسرین جەمال. 3- ڤیان عبدالرحیم. 4- ڕێباز فەتاح. 5- پەیمان عزالدین.

6- سەرهەنگ فرج. 7- کاروان صالح. 8- برهان رشید.9- سیوەیل عثمان- 10- پەیمان عبدالکریم.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان و راپۆرتیان، بۆ خاڵی چوار.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی چوارەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە گەنجان لە هەرێمی کوردستانی عێراق، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، کە بریتیە لە (15) مادده، لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی یاساکە، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کە واژوویان لەسەر ئەم پرۆژەیە کردووە، بەڕێزان:

1- کوێستان محمد.2- نەسرین جەمال. 3- ڤیان عبدالرحیم. 4- ڤیان عبدالرحیم.5- پەیمان عزالدین.

6- برهان رشید. 7- سیوەیل عثمان. 8- پێشەوا تۆفیق.9- عظیمة نجم الدین.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی وەرزش و لاوان و حکومەت و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان، بۆ خاڵی پێنج کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی پێنجەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای گرنگیدان بە کەمئەندامان و خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان

پێشکەش کراوە، کە بریتیە لە (11) مادده، لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی یاساکە، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کە واژوویان لەسەر ئەم پرۆژەیە کردووە، بەڕێزان:

1- کوێستان محمد.2- نەسرین جەمال.3- ڤیان عبدالرحیم. 4- ڕێباز فەتاح. 5- پەیمان عزالدین.

6- سەرهەنگ فرج. 7- برهان رشید. 8- سیوەیل عثمان. 9- پەیمان عبدالکریم. 10- کاروان صالح.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان و حکومەت و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان، بۆ خاڵی شەشەم کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی شەشەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پەرلەمان ژمارە (43)ی ساڵی 1992 لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، کە لە (3) بڕگە پێکهاتووەو لەلایەن ئەو بەڕێزانە واژوو کراوە:

1- بکر محمد صالح(ئاسۆ). 2- عمر صدیق هەورامی. 3- ئەڤین عمر احمد 4- د.سەروەر عبدالرحمن عمر.

5- عمر نورەدینی. 6- شلێر محی الدین صالح. 7- لانا احمد محمود 8- تارا تحسن اسعدی. 9- صبیحة احمد مصطفی. 10- تارا عبدالرزاق. 11- د.احمد ابراهیم وەرتی. 12- گۆران ئازاد محمد.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە بڕیاری هەڵوەشاندنەوەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان، بۆ خاڵی حەوتەم کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی حەوتەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای پاراستنی ناوچە سەوزەکان و بەدارستاندن کردنی شارەکان لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، کە لە (19) مادده پێکهاتووەو لەلایەن ئەو ئەندامە بەڕێزانە واژوو کراوە:

1- ایوب نعمت قادر(ئارام). 2- سەرگوڵ رضا حسن. 3- احمد سلێمان عبداللە(بلال). 4- د.صباح محمد نجیب.

5- تارا تحسین ئەسعەدی.6- زکیە صالح. 7- ناسك تۆفیق عبدالكریم. 8- سمیر سلیم امین بەگ. 9- هاوڕاز شێخ احمد. 10- بەیان احمد.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی خزمەتگوزارییەکانی شارەوانی و گواستنەوەو گەیاندن و گەشت وگوزار، لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگەو لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و حکومەت و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەو راو بۆچوونیان، بۆ خاڵی هەشتەم کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی هەشتەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی خوێندنی کراوە لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوەو نێردراوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران بۆ وەرگرتنی رەئییان، ئەم پرۆژەیە لە (11) مادده پێکهاتووەو لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی، لەلایەن ئەو ئەندامە بەڕێزانە واژوو کراوە:

1- د.صباح محمد نجیب. 2- ایوب نعمت قادر(ئارام). 3- احمد سلێمان عبداللە(بلال). 4- سەرگوڵ رضا حسن.

5- عمر عبدالعزیز. 6- حمە سعید حمە علی. 7- ناسك تۆفیق عبدالكریم. 8- بەیان احمد حسن.

9- هاوڕاز شێخ احمد. 10- سمیر سلیم امین.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی پەروەردەو فێرکردنی باڵاو توێژینەوەی زانستی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، نێردراوە بۆ حکومەت بە نووسراوی 178 لە 2010/1/20، بۆ خاڵی نۆیەم کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی نۆیەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای نەهێشتنی لەشفرۆشی لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، ئەم پرۆژەیە لە (3) مادده پێکهاتووەو لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی، لەلایەن ئەو ئەندامە بەڕێزانە واژوو کراوە:

1- سەرگوڵ رضا حسن. 2- احمد سلێمان عبدالله(بلال). 3- سمیر سلیم امین. 4- حمه سعید حمه علی.

5- هاوڕاز شێخ احمد. 6- رێباز فتاح محمود. 7- پێشەوا تۆفیق مغدید. 8- د.احمد ابراهیم وەرتێ.

9- د.صباح محمد نجیب 10- بەیان احمد حسن.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دیراسەت و دەربڕینی راوبۆچوونیان لەگەڵ لیژنەی ژنان، بۆ خاڵی دەیەم کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی دەیەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای پێشینەی خانووبەرە لە هەرێمی کوردستان، ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، ئەم پرۆژەیە لە (3) مادده پێکهاتووەو لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندنی، لەلایەن ئەو ئەندامە بەڕێزانە واژوو کراوە:

1- عمر عبدالعزیز. 2- سمیر سلیم امین. 3- حمه سعید حمه علی 4- هاوڕاز شێخ احمد. 5- ناسك تۆفیق عبدالکریم. 6- بەیان احمد حسن. 7- سەرگوڵ رضا حسن. 8- ایوب نعمت قادر(ئارام)9- د.صباح محمد نجیب.

10- د.زانا رؤوف حمه کریم. 11- کاروان صالح.12- عبدالله ملا نوری. 13- پەیمان عبدالکریم. 14- سیوەیل عثمان احمد.

بۆیە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین ئەم پرۆژەیە ئیحالەی لیژنەی پەیوەندیدار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان و حکومەت دەکەین، بۆ خاڵی یازدەم کەرەم بکە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یازدەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای ئاوەدانکردنەوەو هاوچەرخ کردنی گوندەکان لە هەرێمی کوردستان، ئەو پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، لە (6) مادده پێکهاتووە، هەروەها باس لە هۆیەکانی دەرچوواندنی ئەو یاسایە دەکات، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کەوا خاوەن ئەو پرۆژیەنە، یاخود ئەو پرۆژەییان پێشکەش کردووە:

1-عمر عبدالعزیز.2- سمیر سلیم امین. 3- حمە سعید حمە علی. 4- هاوڕاز شێخ احمد 5- ناسك تۆفیق عبدالکریم.-6- بەیان احمد حسن. 7- سەرگوڵ رضا حسن. 8- ایوب نعمت قادر(ئارام). 9- د.صباح محمد نجیب. 10- سیوەیل عثمان. 11- پەیمان عبدالکریم. 12- عبدالله ملا نوری. 13- د.زانا رؤوف حمە کریم. 14- کاروان صالح. 15- ڤیان عبدالرحیم. 16- کاردۆ محمد پیرداود.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ کردن و هاوچەرخ کردنی لادێ و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان و حکومەت دەکەین، بۆ خاڵی دوازدە کەرەم بکە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی دوازدە/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای دامەزراوەی زیندانییانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، ئەو پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، ئەو پرۆژە یاسایە لە (12) مادده پێك هاتووە، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کەوا خاوەن ئەو پرۆژیەنە، یاخود ئەو پرۆژەییان پێشکەش کردووە:

1- عمر عبدالعزیز. 2- سمیر سلیم امین. 3- حمە سعید حمە علی. 4- هاوڕاز شێخ احمد. 5- ناسك تۆفیق عبدالکریم. 6-بەیان احمد حسن. 7- احمد سلێمان عبدالله(بلال). 8- ایوب نعمت قادر(ئارام). 9- د.صباح محمد نجیب. 10- سەرگوڵ رضا حسن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و حکومەت و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ خاڵی سێزدە کەرەم بکە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی سێزدەم/ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای دەستەی کاروباری ژینگە لە هەرێمی کوردستان، ئەو پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، لە (12) مادده پێکهاتووە، هەروەها باس لە هۆیەکانی دەرچوواندنی ئەو یاسایە دەکات، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کەوا خاوەن ئەو پرۆژەیەنە، یاخود ئەو پرۆژەییان پێشکەش کردووە:

1-احمد سلێمان عبدالله(بلال).2- بەیان احمد حسن. 3- د.جعفر رسول علی. 4- د.زانا رؤوف حمە کریم.

5- سیوەیل عثمان. 6- پەیمان عبدالکریم. 7- عمر عبدالعزیز. 8- حمە سعید حمە علی.

9- سمیر سلیم امین. 10- پەیمان عزالدین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگەو ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین، بۆ دەربڕینی بیرو راو راپۆرتیان، ئێستا خوێندنەوەی پرۆژەکان تەواو بوو، هەندێکی ماوە، ئەوانیش لەداهاتووی نزیك هەموو لایەنەکان ئیزافە دەکرێت، بۆ خاڵی چواردەی بەرنامەی کار/ خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە، بە هەمان شکل پرۆژەیەکی تر پێشکەش کراوە، کە ئەمڕۆ خوێندنەوەی بۆ کراوە، بۆ ئەوەی هەردووکی بخرێتە بەر دەستی ئێوەی بەڕێزو لیژنەکان و رەئیتان یەك بخەن، بۆیە پێشنیار دەکەین، دانیشتنی ئەمڕۆ بۆ رۆژی سێ شەممە دوا بخەین، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ دوایدەخەین، سەعات (11) رۆژی سێ شەممە بۆ گفتوگۆ لەسەر ئەو بەرنامەی کار تا ئەو کاتی خوا ئاگادارتان بێت.

فرست احمد عبدالله	ارسلان بایز اسماعیل	محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق